

2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos tarpinis vertinimas

Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita

2019 m. kovo 15 d.

Vertinimas atliktas pagal 2018 m. vasario 28 d. paslaugų teikimo sutartį Nr. 14P-14 tarp Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir ūkio subjektų grupės UAB „ESTEP Vilnius“ ir UAB “Visionary Analytics“

TURINYS

SANTRAUKA	5
IVADAS	23
1. VERTINIMO PRISTATYMAS	24
1.1. 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programa ir jos įgyvendinimo pažanga	24
1.2. Veiksmų programos pažangos vertinimo tikslas ir uždaviniai	28
1.3. Vertinimo metodologija	29
2. 2014–2020 M. VEIKSMŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO PAŽANGOS ANALIZĖ	35
2.1. VP prioritetas „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“	35
2.1.1. Tėstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas	35
2.1.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas	40
2.1.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė	48
2.1.4. Išvados ir rekomendacijos	49
2.2. VP prioritetas „Informacinės visuomenės skatinimas“	54
2.2.1. Tėstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas	54
2.2.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas	57
2.2.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė	68
2.2.4. Išvados ir rekomendacijos	69
2.3. VP prioritetas „SVV konkurencingumo skatinimas“	75
2.3.1. Tėstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas	75
2.3.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas	81
2.3.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė	96
2.3.4. Išvados ir rekomendacijos	97
2.4. VP prioritetas „Energijos efektyvumo ir AIE gamybos ir naudojimo skatinimas“	101
2.4.1. Tėstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas	101
2.4.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas	108
2.4.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa 2020“ tikslų analizė	124
2.4.4. Išvados ir rekomendacijos	125
2.5. VP prioritetas „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“	133
2.5.1. Tėstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas	133
2.5.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas	138
2.5.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė	155
2.5.4. Išvados ir rekomendacijos	156
2.6. VP prioritetas „Darniojo transporto, pagrindinių tinklų infrastruktūros skatinimas“	162
2.6.1. Intervencijų tėstinio tinkamumo analizė	162
2.6.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas	164
2.6.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė	174
2.6.4. Išvados ir rekomendacijos	175
2.7. VP prioritetas „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“	180
2.7.1. Tėstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas	180
2.7.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas	186
2.7.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė	204
2.7.4. Išvados ir rekomendacijos	205
2.8. VP prioritetas „Socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu“	211
2.8.1. Tėstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas	211
2.8.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas	218
2.8.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa 2020“ tikslų analizė	237
2.8.4. Išvados ir rekomendacijos	238
2.9. VP prioritetas „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“	244
2.9.1. Tėstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas	244
2.9.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas	249
2.9.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė	271
2.9.4. Išvados ir rekomendacijos	271
2.10. VP prioritetas „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“	279
2.10.1. Intervencijų tėstinio tinkamumo analizė	279
2.10.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas	282

2.10.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė	293
2.10.4. Išvados ir rekomendacijos.....	294
2.11. VP prioritetas „Techninė parama Veiksmų programai administruoti“	299
2.11.1. Tęstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas.....	299
2.11.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas	300
2.11.3. Išvados.....	305
2.12. VP prioritetas „Techninė parama, skirta informuoti apie Veiksmų programą ir ją vertinti“	308
2.12.1. Tęstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas.....	308
2.12.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas	308
2.12.3. Išvados.....	314
3. STRATEGINIŲ SIŪLYMŲ IR REKOMENDACIJŲ SUVESTINĖ.....	316
1 PRIEDAS. ANTRINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	332
2 PRIEDAS. VP FINANSAVIMO PLANO POKYČIAI PRIORITETŲ IR FONDŲ LYGIU.....	335
3 PRIEDAS. NEPRADĖTŲ ĮGYVENDINTI VP PRIEMONIŲ SĄRAŠAS.....	336
4 PRIEDAS. STRATEGIJOS EUROPA 2020 RODIKLIŲ PASIEKIMAS.....	337
5 PRIEDAS. INTERVIU SĄRAŠAS	339

SANTRUMPOS

ADRP	– aktyvios darbo rinkos politika
AIE	– atsinaujinančių išteklių energija
AM	– Aplinkos ministerija
BIVP	– bendruomenės inicijuota vietos plėtra
BVP	– bendrasis vidaus produktas
CŠT	– centriniai šildymo tinklai
DPT	– didelio poveikio technologijos
EIB	– Europos investicijų bankas
EIMIN	– Ekonomikos ir inovacijų ministerija
EITP	– Europos infrastruktūros tinklų priemonė (angl. Connecting Europe Facility – CEF)
EJRŽF	– Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondas
EK	– Europos Komisija
EM	– Lietuvos Respublikos energetikos ministerija
ERPF	– Europos regioninės plėtros fondas
ES	– Europos Sąjunga
ES BJRS	– Europos Sąjungos Baltijos jūros regiono strategija
ES fondai	– ESF, ERPF ir SaF
ESF	– Europos socialinis fondas
EVT	– Europos Vadovų Taryba
EŽŪFKP	– Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai
FM	– Finansų ministerija
FP	– Finansinė priemonė
FPV	– Finansinės priemonės valdytojas
IRT	– informacinės ir ryšių technologijos
IT	– informacinės technologijos
ITI	– integruotos teritorinės investicijos
IVPK	– Informacinės visuomenės plėtros komitetas
KAM	– Krašto apsaugos ministerija
KM	– Kultūros ministerija
LDB	– Lietuvos darbo birža
LRV	– Lietuvos Respublikos Vyriausybė
MTEP	– moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra
MTEPI	– moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra ir inovacijos
MTI	– moksliniai tyrimai ir inovacijos
MVĮ	– mažos ir vidutinės įmonės
NEET jaunimas	– nedirbantis, nesimokantis ir praktikos neatliekantis jaunimas
NKP	– naujos kartos prieiga
NPP	– 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa
NRD	– Nacionalinė reformų darbotvarkė
NVO	– nevyriausybinių organizacijų
PFSA	– Projektų finansavimo sąlygų aprašas
PIP	– Priemonės įgyvendinimo planas
SADM	– Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
SaF	– Sanglaudos fondas
SAM	– Sveikatos apsaugos ministerija
SFMIS	– ES struktūrinės paramos kompiuterinė informacinė valdymo ir priežiūros sistema
SGD	– suskystintos gamtinės dujos
SM	– Susisiekimo ministerija
SVV	– smulkusis ir vidutinis verslas
ŠESD	– šiltnamio efektą sukeliančios dujos
ŠMM	– Švietimo, mokslo ir sporto ministerija
TEN-T	– transeuropinis transporto tinklas
TUI	– tiesioginės užsienio investicijos
VKS	– valdymo ir kontrolės sistema
VP	– 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programa
VRM	– Vidaus reikalų ministerija
VVG	– vietos veiklos grupės
ŽŪM	– Žemės ūkio ministerija

SANTRAUKA

Vertinimo tikslas, uždaviniai ir apimtis

2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos (toliau – VP) pažangos vertinimo tikslas – nustatyti, kokių mastu įpusėjus veiksmų programos įgyvendinimą, veiksmų programos (prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio) tikslai atitinka Lietuvos vystymosi poreikius, ir kokių rezultatų buvo pasiekta per penkerius programos įgyvendinimo metus.

VP pažangos vertinimo ataskaita buvo rengiama už laikotarpį nuo ES fondų investicijų veiksmų programos įgyvendinimo pradžios iki 2018 m. gruodžio 31 d. Šis vertinimas yra plačios apimties. Analizė apima 12 VP prioritetų, 39 investicinius prioritetus ir 64 konkrečius uždavinius. Pagrindinis vertinimo analizės lygmuo – VP uždaviniai, tačiau atsakant į tam tikrus klausimus ar pagrindžiant vertinimo teiginius buvo nagrinėjama ir atskirų VP priemonių įgyvendinimo pažanga. Atsižvelgiant į vertinimo apimtį ir vertinimo vykdymo laikotarpį (2018 m. kovas – 2019 m. vasaris), analizė buvo vykdoma dviem etapais: (1) pagrindinės duomenų rinkimo ir analizės veiklos buvo atliktos tarpinio etapo metu (2018 m. birželio – spalio mėn.), o šios analizės rezultatai, patikslinti atsakymus į visus vertinimo klausimus ir įvertinant veiklos rezervo praradimo rizikas, buvo apibendrinti 2018 m. spalio 26 d. pateiktoje tarpinėje vertinimo ataskaitoje; (2) analizė, apimanti rezultatų vertinimo klausimus, buvo atnaujinta 2019 m. sausį, atsižvelgiant į naujausius stebėsenos duomenis už laikotarpį iki 2018 m. gruodžio 31 d.

Pagrindiniai VP įgyvendinimo faktai

Per pirmus penkerius VP įgyvendinimo metus ES fondų lėšos buvo skirtos 14 615 projektų įgyvendinimui. 2018 m. gruodžio 31 d. stebėsenos duomenimis, bendra ES fondų lėšų suma, skirta įgyvendintiems ir vykdomiems projektams, sudarė 4,271 mlrd. Eur. Lyginant atskirų 2014–2020 m. VP prioritetų įgyvendinimo būklę pagal pasirašytas projektų finansavimo sutartis didesnės pažangos nei bendras VP vidurkis pasiekta 2¹, 3, 4, 5 ir 8 VP prioritetuose, o pagal atliktus mokėjimus – 4, 6, 7 ir 11 VP prioritetuose. Sprendžiant pagal finansinius rodiklius, mažiausia pažanga pasiekta įgyvendinant 1 prioritetą „MTEPI skatinimas“ ir 10 prioritetą „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“.

Vertinamuoju laikotarpiu VP intervencijų planavimas dar nebuvo pasibaigęs. Sudarytų projektų sąrašų ar paskelbtų kvietimų suma sudarė 83 proc. (5,5 mlrd. Eur), pasirašytų finansavimo sutarčių vertė – 64 proc. (4,27 mlrd. Eur), o atliktų mokėjimų suma – 30,5 proc. (2 mlrd. Eur) visos ES fondų lėšų sumos. Lyginant su 2007–2013 m. ES fondų programiniu laikotarpiu, dabartinės VP įgyvendinimo sparta yra lėtesnė. Įgyvendinant 2007–2013 m. veiksmų programas per tokį patį ataskaitinį laikotarpį projektų vykdytojams atliktų mokėjimų suma sudarė 42 proc. visos ES fondų lėšų sumos, skirtos 2007–2013 m. veiksmų programų įgyvendinimui. Lėtesnį dabartinės VP įgyvendinimą be teigiamų priežasčių (platesnio investavimo efektyvumo instrumentų taikymo), lėmė ir neteisingos planavimo prielaidos, nepakankami institucijų administraciniai gebėjimai, ilgai užtrunkantis priemonių planavimo dokumentų (PIP, PFSA) rengimo, keitimo ir tarpinstitucinio derinimo procesas.

Iki 2018 m. pabaigos buvo atlikti 4 veiksmų programos pakeitimai, kuriais atsižvelgiant į besikeičiančią socialinę-ekonominę aplinką, tikslinių grupių poreikius, vykdomas struktūrines reformas ir riziką prarasti veiklos rezervo lėšas buvo tikslinama suplanuotų prioritetų investicinė logika ir tikslinamas finansavimo planas. VP peržiūrų metu daugiausiai ES fondų finansavimas buvo sumažintas intervencijų, suplanuotų informacinės visuomenės skatinimo (2 VP prioritetas) ir viešojo valdymo tobulinimo (10 VP prioritetas) srityse, o reikšmingiau padidėjo socialinės atskirties mažinimo (8 VP prioritetas), aplinkosaugos (5 VP prioritetas) ir energijos efektyvumo didinimo (4 VP prioritetas) sritims. Finansavimo perskirstymo priežastys gana įvairios: besikeičiantys tikslinių grupių poreikiai, užsitęsęs strateginių dokumentų rengimas, vykdomos reformos, administracinių gebėjimų trūkumai.

ES fondų investicijų poveikis priklauso ne tik nuo investicijų struktūros (paskirstymo atskiroms viešosios politikos sritims) ir finansavimo dydžio, bet ir nuo investavimo efektyvumo bei sukurtų rezultatų tęstinumo užtikrinimo. Esminis pokytis, kurio siekiama dabartiniame finansavimo laikotarpyje – perėjimas nuo ES fondų lėšų panaudojimo („įsisavinimo“ logikos) prie tikslingo investavimo, siekiant kuo didesnės ilgalaikės pridėtinės

¹ Antro VP prioriteto priskyrimas prie sparčiau įgyvendinamų prioritetų yra sąlyginis, nes ši pažanga iš dalies pasiekta todėl, kad 2017 m. ir 2018 m. jo įgyvendinimui skiriamos lėšos buvo sumažintos 23 proc.

vertės. Paradoksalu, tačiau vienas iš Europos Komisijos 2014–2020 m. laikotarpyje pasiūlytų efektyvumo instrumentų – veiklos peržiūros planas ir lėšų rezervas – suveikė priešingai. Siekiant neprarasti veiklos rezervo (6 proc. ES struktūrinių fondų lėšų dalies, arba 398,75 mln. Eur) 2017–2018 m. laikotarpiu Lietuvoje lėšų „įsisavinimas“ vėl tapo veiksmų programos įgyvendinimo orientyru. 2018 m. buvo patvirtinti du veiksmų programos keitimai, kurių pagrindinis tikslas – suvaldyti galimas neigiamas veiklos peržiūros plano neįgyvendinimo pasekmes: rezervo lėšų praradimą ir tarpinių mokėjimų Lietuvai sustabdymo riziką. Po atliktų veiksmų programos keitimų, kuriais buvo patikslintos į veiklos rezultatų peržiūros planą įtrauktų finansinių ir fizinių rodiklių reikšmės, bei 2018 m. II pusmetyje ES fondų investicijas administruojančių institucijų papildomų pastangų paspartinti ES fondų lėšų išmokėjimą, pavyko suvaldyti rizikas prarasti veiklos rezervą 2, 4, 8 ir 10 prioritetuose. Tačiau 2018 m. gruodžio 31 d. stebėsenos duomenimis, veiklos rezervo lėšų netenka 7 prioriteto priemonės, finansuojamos ERPF lėšomis, nes įgyvendinant šį prioritetą SADM ir VRM administruojamose priemonėse nepavyko pasiekti minimalios finansinio rodiklio reikšmės. 7 prioriteto veiklos rezervas, kuris sudaro 25 277 948 ERPF lėšų, bus perskirstomas kitiems programos prioritetams, įgyvendinusiems tarpinį veiklos planą. Sprendžiant dėl veiklos rezervo perskirstymo tikslinga vadovautis šiais kriterijais: (1) nukreipti lėšas prioritetinių uždavinių / reformų įgyvendinimui, atsižvelgiant į naujausias Europos Tarybos rekomendacijas Lietuvai ir Vyriausybės prioritetus (strateginių projektų sąrašą); (2) skirti toms ERPF priemonėms, kurias įgyvendinant iki 2018 m. gruodžio 31 d. pasiekta reikšminga pažanga (aukšti finansiniai rodikliai) ir yra aiški paklausa papildomoms investicijoms; (3) skirti toms ERPF remiamoms sritims, kurios pagal dabartinius naujo programinio laikotarpio reglamentų projektus ir Komisijos išaiškinamus taps nebetinkamomis finansuoti po 2020 m. Atsižvelgiant į šiuos kriterijus, vertinimo rekomendacijose siūloma 7 prioriteto ERPF rezervą paskirstyti savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimo intervencijoms, regioninio pasiekiamumo gerinimo priemonėms bei skaitmeninę transformaciją skatinančioms veikloms (infrastruktūrinėms, finansuojamoms pagal 2 prioritetą, arba pramonės skaitmenizavimą remiančioms 3 prioriteto intervencijoms).

Pagrindinės išvados dėl 1 prioriteto „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“

Igyvendinimo pažanga. 2014–2020 VP programos priede patvirtintame finansavimo plane 1 VP prioriteto įgyvendinimui numatyta skirti 636 mln. Eur, iš jų 40,6 mln. Eur sudaro veiklos rezervo lėšos. Pagal SFMIS duomenis iki 2018 m. gruodžio 31 d. pagal sudarytas finansavimo sutartis projektų vykdytojams buvo skirta 336 mln. Eur ERPF lėšų (50 proc. 1 prioriteto biudžeto), o išmokėta – 95 mln. Eur (14 proc. nuo suplanuotų lėšų). Didesnė pažanga stebima pagal EIMIN administruojamas priemones, tačiau, lyginant su bendra VP įgyvendinimo situacija, prioriteto įgyvendinimas vėluoja.

Tęstinis intervencijų aktualumas ir tinkamumas. Pirmojo VP prioriteto ir jo konkrečių uždavinių tikslai išlieka aktualūs ir prisideda prie ilgalaikių Lietuvos konkurencingumo iššūkių sprendimo. 2017 m. paskelbtoje Europos inovacijų švieslentėje Lietuva iš 24 vietos tarp 28 ES valstybių narių pakilo į 16 vietą, o jos augimas palyginti su 2010 m., buvo sparčiausias ES ir sudarė 21 proc. Nors tokia pažanga sveikintina, kiti tarptautiniai duomenys ir ataskaitos pabrėžia, kad esminiai iššūkiai išlieka tie patys:

- Lietuvos investicijos į MTEP yra nepakankamos. Užsienio lėšos sudaro ketvirtadalį visų MTEP investicijų Lietuvoje (2017 m. duomenimis). Lietuvos verslo investicijos į MTEP išlieka itin žemos.
- Didžioji dalis MTEP veiklos Lietuvoje vis dar vykdoma valstybiniuose universitetuose ir institutuose, kurie yra priklausomi nuo viešojo finansavimo srautų. Verslo investicijų į MTEP santykis su BVP (0,31 proc.) 2017 m. buvo daugiau nei keturis kartus žemesnis už atitinkamą ES rodiklį (1,36 proc.).
- Verslo sektoriuje paklausa MTEP egzistuoja daugiausiai nišiniuose sektoriuose veikiančiose įmonėse, o žinių bei technologijų perdavimo pajėgumai viešajame ir verslo sektoriuose yra palyginti silpni. Žinių ir technologijų perdavimo kompetencijų vystymui skiriamas nepakankamas dėmesys. Todėl anksčiau sukurta MTEP infrastruktūra nedaro tokio poveikio ekonomikai, kokio tikėtasi.

Vertinant tęstinę intervencijų tinkamumą bei aktualumą tikslinėms grupėms, pirmojo prioriteto intervencijos yra vidutiniškai tinkamos: intervencijos, skirtos verslo MTEP paskatoms, yra tinkamos ir įgyvendinimo metu buvo reikšmingai patobulintos, o investicijos viešojo sektoriaus MTEP sistemos tobulinimui tik iš dalies sprendžia įsisenėjusias problemas ir atitinka ilgalaikius poreikius. Nors intervencijos nauju laikotarpiu yra daug įvairesnės ir geriau suderintos nei 2007–2013 m., esama silpnybių, kurios, tikėtina, mažins galimą politikos rezultatyvumą. Žemiau formuluojamos kelios svarbiausios išvados pagal konkrečius uždavinius:

- Pirmą, 1.1.1 uždavinio intervencijos, skirtos MTEPI infrastruktūrų aktyvesniam panaudojimui, laikomos vidutiniškai tinkamomis. Reikšmingiausi trūkumai išlieka tie patys – kuriamos MTI pridėtinė vertė ir indėlis į uždavinio rezultato rodiklio pasiekimą ne visur akivaizdus. Planuojamose priemonėse ir MTI projektuose nepakankamai dėmesio skiriama MTI įveiklinimui, Lietuvos ir užsienio verslo dalyvavimo

stiprinimui bei investicijų pritraukimui. Mažai tikėtina, kad priemonių rinkinys iš esmės pagerins sąlygas išorės vartotojams naudotis MTI ir MSI paslaugomis.

- Antra, 1.2.1 uždavinio intervencijos, skirtos skatinti verslo investicijas į MTEP, iš esmės yra tinkamos – turi stiprų loginį ryšį su VP tikslais ir specialiaisiais programos rezultato rodikliais bei tikslinių grupių poreikiais. Tai rodo ir priemonių paklausa – iki 2018 m. rugpjūčio 1 d. įvykusiuose priemonių kvietimuose paklausa daugelyje priemonių viršijo pasiūlą. Be to, priemonių rinkinys pastaraisiais metais tobulintas, atsižvelgiant į ekspertų rekomendacijas. Pasiteisinus naujoms finansinėms priemonėms (rizikos kapitalo fondai, kur bent dalis lėšų skirta MTEPI skatinimui: Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II, Ko-investicinis fondas II ir Ko-investicinis fondas MTEPI), verslo MTEPI skatinimo uždavinyje būtų pagrįstas platesnis finansinių priemonių naudojimas. Esminis iššūkis išlieka verslo MTEP kompetencijos ir absorbciniai gebėjimai, kurie atsiliepią priemonių paklausai ir ypač projektų idėjų, tuo pačiu ir paraiškų kokybei. Todėl tebėra svarbus kokybiškų projektų idėjų ir paraiškų srauto kūrimas, užtikrinant veiksmingą inovacijų konsultacijų sistemą, kompleksiskai susiejančią inovacijų paramos paslaugas su finansinėmis priemonėmis. Šiuo metu sistema išlieka fragmentiška, jos ištekliai išskaidyti įvairiose institucijose, įgyvendinimas vyksta projektiniu principu. Inovacijų paramos ekosistemos kūrimas aktualus ir vykdomas Inovacijų reformos (įskaitant agentūrų konsolidavimą) kontekste. Planuojamų pokyčių pasekmės didžiąja dalimi išryškės 2021–2027 m. laikotarpyje.
- Trečia, 1.2.2 uždavinio intervencijos, skirtos komercinimo ir technologijų perdavimo masto didinimui, yra iš esmės tinkamos, nors ir savaime nepakankamomis tikslui pasiekti. Dalis lėšų iš 1.2.2 uždavinio buvo perkelta į 1.2.1 uždavinį, dėl lėto lėšų įsisavinimo bei siekiant kuo daugiau lėšų nukreipti į mokslo ir verslo bendradarbiavimą verslo vykdomuose MTEPI projektuose, kurie yra arčiau rinkos. Todėl šiuo metu 1.2.1 uždavinio intervencijos (pvz., „Inočekiai LT“, „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“) prisideda prie 1.2.2 uždavinio tikslo – skatinti žinių ir technologijų perdavimo mastą iš viešojo į privatų sektorių. Taip pat, dalis šio uždavinio priemonių, pvz., „Tiksliniai moksliniai tyrimai sumanios specializacijos srityse“ nors ir yra svarbios ir reikalingos, turėtų būti finansuojamos iš nacionalinių lėšų. Finansuojant šias veiklas ES fondų lėšomis iškyla grėsmė, kad pasibaigus ES fondų lėšoms nutrūks ir finansavimas tokio tipo veikloms.

Stebėsenos rodiklių pasiekimo prognozės. Prioriteto rezultatyvumo vertinimas rodo, kad du iš keturių specialiųjų rezultato rodiklių, išlikus dabartinėms sąlygoms, nebus pasiekti iki 2023 m. („Verslo sektoriaus išlaidos MTEP, tenkančios vienam gyventojui“, „Išorės vartotojai iš ūkio subjektų, pasinaudoję atnaujinta atviros prieigos MTEPI infrastruktūra“). Vieno rodiklio pasiekimo tikimybė – žema-vidutinė („Ūkio subjektų finansuota mokslo ir studijų institucijų MTEP išlaidų dalis nuo visų išlaidų“), o vienas bus pasiektas todėl, kad jo siektina reikšmė nebuvo pakankamai ambicinga („Inovatyvių įmonių, bendradarbiaujančių su partneriais, dalis nuo visų su inovacijomis susijusių įmonių“). 1.1.1 ir 1.2.1 uždavinių produkto rodikliai turėtų būti pasiekti sėkmingai įgyvendinus priemones. Esminių rizikų jų pasiekimui nestebima. 1.2.2 uždavinio produkto rodiklių fizinė pažanga nebuvo nustatyta dėl vėluojančio priemonių įgyvendinimo ir dalies lėšų perkėlimo į 1.2.1 uždavinį.

Reikalingi reguliaciniai ir sisteminiai pokyčiai. Įvertinus MTEPI priemonių pažangą ir galimybes pasiekti nurodytus tikslus nustatyta, kad MTEPI priemonių rinkinys yra įvairiapusiškesnis ir tinkamesnis nei 2007–2013 m. finansavimo laikotarpiu, tačiau gali būti sustiprintas siekiant paskatinti struktūrinius pokyčius.

Siekiant sėkmingai įgyvendinti 1.1.1 uždavinį aktualu koncentruoti ir optimizuoti MTEP infrastruktūrai skiriamas investicijas, daugiau dėmesio skirti infrastruktūros įveiklinimui.

Sėkmingam 1.2.1 uždavinio įgyvendinimui aktualūs šie reguliacinio pobūdžio ir kiti sisteminiai pokyčiai (kai kuriuos jų planuojama įgyvendinti):

- Iš esmės tobulinti MTEPI politikos formavimą, koordinavimą ir įgyvendinimą. Nors egzistuoja tarpinstitucinis bendradarbiavimas, jis nėra pakankamai efektyvus. Bendradarbiavimo stiprinimas leistų užtikrinti sklandesnį priemonių planavimą ir įgyvendinimą. Priemonių įgyvendinimo procesų tobulinimas padidintų priemonių patrauklumą ir prieinamumą didesniai skaičiui tikslinių grupių atstovų. Taip pat aktuali MTEPI finansuojančių ir konsultuojančių institucijų tinklo peržiūra ir konsolidacija.
- Palaipsniui keisti paskatų inovacijoms sistemą – lanksčiau interpretuojant MTEP sąvoką (orientuojantis į europinę patirtį, lanksčiau priskiriant veiklas eksperimentinei plėtrai) ir daugiau išnaudojant kitas finansavimo formas (mokestines lengvatas, rizikos kapitalą, kt.), taip pat kuriant veiksmingą inovacijų paramos sistemą, užtikrinančią kokybiškų projektų idėjų srautą.

- Aktyvesnis inovacijoms imlių tiesioginių užsienio investicijų (TUI) pritraukimas, orientuojantis ne tik į naujus, bet ir jau Lietuvoje veikiančius investuotojus, siekiant pritraukti tarptautinių įmonių aukštesnės pridėtinės vertės grandinės dalis.

Sėkmingam 1.2.2 uždavinio įgyvendinimui aktualūs šie reguliacinio pobūdžio ir kiti sisteminiai pokyčiai:

- Stiprinti paskatas, susijusias su mokslo ir studijų institucijų bei tyrėjų motyvacija komercinti žinias ar dirbti su užsakomaisiais tyrimais, pvz., tyrėjų karjeros kriterijais, darbo sutarčių sąlygomis, mokslo finansavimo kriterijais. Kartu būtina užtikrinti profesionalią žinių vadybos ir mokslo eksporto sistemą.
- Reikšmingai sustiprinti Lietuvos MTEPI sistemos žmogiškąjį kapitalą. Tai sudarytų sąlygas tvariai Lietuvos MTEPI sistemos plėtrai ir esamų pajėgumų palaikymui bei atsinaujinimui. Žmogiškieji ištekliai svarbūs visos inovacijų sistemos funkcionavimui ir MTEPI veiklų vykdymui tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuose. Siūloma ženkliai investicijas skirti aukščiausios kvalifikacijos tyrėjų iš užsienio pritraukimui, iš esmės pagerinti tyrėjų darbo sąlygas (t. y. darbo užmokestį) ir padidinti finansavimą tyrėjų vykdomiems MTEPI darbams.

Pagrindinės išvados dėl 2 prioriteto „Informacinės visuomenės skatinimas“

Igyvendinimo pažanga. 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, pagal 2 VP prioritetą finansuojamiems projektams buvo skirta 163,2 mln. Eur ERPF lėšų (86 proc. visų prioritetui suplanuotų ES fondų lėšų), tačiau atliktų mokėjimų suma buvo tik 23,3 mln. Eur (12 proc. nuo prioritetui skirtų ES fondų lėšų). Trys pagrindinės priežastys, susijusios su 2 prioriteto ir atskirų jo priemonių planavimo trūkumais, lėmė nukrypimus nuo finansinio plano įgyvendinimo ir pirminių prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plane nustatytų rodiklių tarpinių reikšmių. Viena svarbiausių prioriteto įgyvendinimo vėlavimo priežasčių – užsitęsusi IRT infrastruktūros konsolidavimo ir jos valdymo optimizavimo reforma. Antra priežastis – nepakankamas finansavimui teiktų priemonių ir projektų parengtumas. Priemonės Nr. 02.1.1-CPVA-V-521 „Naujos kartos prieigos plėtra“ įgyvendinimas buvo sustabdytas 2017 m., kai Valstybės kontrolė nustatė, kad rengiant PIP finansavimas nebuvo suderintas su ES konkurencijos politikos taisyklėmis ir apie planuojamą pagalbos schemą nebuvo pranešta Europos Komisijai. Dar viena kliūtis sėkmingam 2 prioriteto įgyvendinimui tapo išryškėję ankstesniu programiniu laikotarpiu finansuotų e-sveikatos paslaugų trūkumai, žemas jų naudojimo lygis ir Valstybės kontrolės audito pasekoje inicijuota Lietuvos e. sveikatos sistemos 2015–2025 metų plėtros programos peržiūra. Šios priežastys lėmė dalies pagal 2 VP prioritetą suplanuotų investicinių projektų atidėjimą ir (arba) peržiūrėjimą, įskaitant reikšmingą finansavimo sumažinimą, perskirstant 55 mln. Eur ES fondų lėšų kitiems VP prioritetams įgyvendinti.

Tęstinis intervencijų aktualumas ir tinkamumas. Investicijos į informacinės visuomenės plėtros sritį Lietuvoje išlieka aktualiomis, ypač atsižvelgiant į tai, kad šiuolaikinėje ekonomikoje ir tarptautinėje konkurencinėje aplinkoje stiprėja skaitmeninės ekonomikos svarba, atsiranda poreikis plėtoti naujas sritis (duomenų ekonomikos, debesų kompiuterijos, dirbtinio intelekto) ir stiprinti kibernetinį saugumą. Nauji informacinės visuomenės plėtros ir tikslinių grupių poreikiai įvertinti 2017 m. pabaigoje atnaujintoje Nacionalinėje skaitmeninėje darbotvarkėje, o atitikimas šiai programai kaip specialusis projektų atrankos kriterijus yra patvirtintas 2 prioriteto lėšomis finansuojamų priemonių PFSA. Tokiu būdu yra užtikrintas tęstinis intervencijų tinkamumas.

Tolesnės 2 prioriteto intervencijos turėtų būti labiau orientuojamos į dvi sritis, kuriose pagal Europos Komisijos sudaromą skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksą (DESI) indeksą Lietuva atsilieka labiausiai lyginant su kitomis ES šalimis:

- Pirma, didesnės pažangos reikėtų siekti mažinant skaitmeninę atskirtį ir šio tikslo siekti platesnėmis ir įvairesnėmis IRT paklausos didinimo priemonėmis bei jų derinimui su mokymosi visą gyvenimą bei STEAM skatinimo iniciatyvomis. Už IRT naudojimo paklausos skatinimo priemones daugiausiai atsakingos ŠMM ir SADM, todėl tikslinga peržiūrėti jų administruojamas VP priemones, įvertinant naujų projektų, skirtų skaitmeninių įgūdžių plėtrai, finansavimą. Be to, paklausos didinimui reikšmingos įtakos turi ir komunikacinės veiklos, todėl svarbu tęsti pagal VP 12 prioritetą vykdomas SM ir ŠMM komunikacijos kampanijas „Pažangi Lietuva“ ir „Efektyvi Lietuva“ kryptyse.
- Antra prioritutinė sritis – veiksmingas viešojo sektoriaus duomenų atvėrimas ir visuomenės bei verslo skatinimas juos pakartotinai panaudoti. Šiame kontekste svarbus ne tik sėkmingas 2.2.1 uždavinio įgyvendinimas ir atvirų duomenų platformos sukūrimas, tačiau svarbus ir teisinės bazės tobulinimas, atvirų duomenų neatlygintas teikimas, valstybės institucijų darbuotojų kompetencijų ugdymas, verslui ir visuomenei aktualių duomenų atvėrimas ir šių tikslinių grupių skatinimas naudoti atvertus duomenis.

Stebėsenos rodiklių pasiekimo prognozės. Pasirašytose finansavimo sutartyse suplanuotos pasiekti fizinės rodiklių reikšmės yra pakankamos, norint pasiekti 2023 m. nustatytus tikslus. Sprendžiant pagal 2 VP prioriteto finansinę pažangą ir investicijų sumą, skirtą pagal pasirašytas finansavimo sutartis (86 proc. nuo prioritetui skirtų lėšų), rizika iki 2023 m. nepasiekti nustatyto finansinio rodiklio reikšmės – minimali ir ji labiausiai susijusi su dviem priemonėmis: Nr. 02.1.2-CPVA-V-522 „IRT infrastruktūros optimizavimas ir sauga“ (suplanuota skirti 8 mln. ERFP lėšų) ir 02.3.1-CPVA-V-525 „Elektroninės sveikatos paslaugos“ (suplanuota 10 mln. ERPF lėšų), kurių įgyvendinimas dar neprasidėjo. Šių priemonių įgyvendinimas tiesiogiai priklauso nuo jų remiamose srityse vykdomų pertvarkų. Mažinant riziką, tikslinga apsvarstyti šioms priemonėms numatyto veiklos rezervo perkėlimą toms 2 VP prioriteto priemonėms, kuriose matyti aiški investicijų paklausa ir yra parengtų finansavimui projektų.

Reikalingi reguliaciniai ir sisteminiai pokyčiai. Tolesnė 2 prioriteto įgyvendinimo eiga ir ESI fondų lėšų panaudojimo efektyvumas labiausiai priklauso nuo sėkmingos IRT infrastruktūros konsolidavimo ir jos valdymo optimizavimo reformos įgyvendinimo ir sklandaus informacinės visuomenės plėtros politikos formavimo funkcijų perėmimo iš Susiekimo ministerijos (valstybės IT plėtros politikos formavimo srityje), Teisingumo ministerijos (registrų politikos formavimo srityje) bei Vidaus reikalų ministerijos (e. valdžios politikos formavimo srityje) ir sutelkimo Ekonomikos ir inovacijų ministerijoje. 2.2.1. uždavinio įgyvendinimui įtakos turės veiksmingas atvirų duomenų politikos įgyvendinimas, tam reikalingų teisinių ir organizacinių prielaidų sukūrimas, valstybės tarnautojų kompetencijų viešojo sektoriaus duomenų atvėrimo srityje sustiprinimas. 2.3 investicinio prioriteto priemonės Nr. 02.3.1-CPVA-V-525 „Elektroninės sveikatos paslaugos“ įgyvendinimas priklausys nuo reformuotos e-sveikatos politikos įgyvendinimo ir Valstybės kontrolės audito ataskaitoje pateiktų rekomendacijų vykdymo.

Pagrindinės išvados dėl 3 prioriteto „SVV konkurencingumo skatinimas“

Įgyvendinimo pažanga. 3 prioriteto „SVV konkurencingumo skatinimas“ intervencijų įgyvendinimo pažanga vertinimo laikotarpiu buvo gera, ypač lyginant su dauguma kitų prioritetų. Vertinamuoju laikotarpiu kvietimai teikti paraiškas buvo paskelbti 518,8 mln. Eur sumai (net 95 proc. nuo viso prioritetui suplanuoto ERPF finansavimo), pagal pasirašytas finansavimo sutartis buvo skirta 361,7 mln. Eur investicijų (66 proc. prioritetui numatytų lėšų), o atlikti mokėjimai sudarė 172,5 mln. Eur (32 proc. nuo skirtų lėšų).

Tėstinis intervencijų aktualumas ir tinkamumas. Apskritai veiksmų programos 3 prioriteto įgyvendinimas yra sėkmingas. Investicijomis siekiama spręsti aktualius ilgalaikius iššūkius, finansuojamos priemonės gerai papildo viena kitą, daugelio priemonių įgyvendinimo efektyvumas ir rezultatyvumas yra aukštas. Tačiau vertinimo metu identifikuoti trys pagrindiniai iššūkiai. Pirma, investicijų papildomumas yra gana ribotas – dauguma naudos gavėjų negavę ES fondų lėšų vis tiek būtų investavę, nors ir mažesne apimtimi. Tam būtų naudojamos nuosavos lėšos ir (arba) banko paskolos. Antra, investicijos skirtos verslumo skatinimui turėtų didesnę poveikį, įgyvendinus šiuo metu planuojamas reguliacinio pobūdžio reformas, kurios leistų kryptingiau investuoti į didelį potencialą turinčius startuolius, padėtų pritraukti darbuotojus, paskatintų užsienio subjektus investuoti į verslus Lietuvoje. Trečia, ekoinovacijų skatinimo priemonių rezultatyvumas yra žemas dėl ribotos įmonių paklausos tokioms investicijoms.

Nors 3 VP prioriteto tikslai ir pasirinktos priemonės išlieka aktualios ir tinkamos, tačiau:

- 3.1.1 uždavinio, skirto padidinti verslumą, atveju verta atkreipti dėmesį į pakitusius verslumo rodiklius. Remiantis dauguma tarptautinių statistikos šaltinių, indeksų ir ataskaitų duomenimis, šiuo metu Lietuvoje bendras verslumo lygis yra tarp aukščiausių Europoje. Todėl aktualu tikslingiau nukreipti verslumo skatinimui suplanuotas intervencijas į didžiausią potencialą turinčius startuolius, t. y. įmones, turinčias didžiausią augimo potencialą tarptautinėse rinkose ir verslumo skatinimą regionuose.
- Vertinant darbo našumo rodiklius, stebimi skirtumai Lietuvos regionuose. Todėl itin pagrįstas investicijų nukreipimas į regionus. Dalis 3.3.1. uždavinio, skirto padidinti MVĮ produktyvumą, priemonių yra prieinamos tik regionuose esančioms MVĮ („Regio invest LT+“ ir „Regio potencialas“ iš viso sudaro apie 40 proc. uždavinio lėšų).
- Remiantis 2018 m. atliekamu vertinimu ir interviu su valstybės institucijomis bei ekspertais, galima daryti išvadą, kad ekoinovacijų diegimas savo lėšomis paprastai yra labai didelių įmonių prioritetas, o MVĮ diegti ekoinovacijas vien tik savo lėšomis per brangu, stokojama ne tik pinigų, bet ir kompetencijų, laiko. Žema priemonių paklausa rodo, kad daugumai Lietuvos MVĮ ekologinės inovacijos nėra svarbus prioritetas ir jos neskiria tam dėmesio. Taigi, ekoinovacijų skatinimas ES fondų lėšomis yra pagrįstas, ypač išskiriant MVĮ.

- 3.3.2. uždavinio, skirto padidinti MVĮ investicijas į ekoinovacijas ir kitas efektyviai išteklius naudojančias technologijas, priemonėmis sprendžiami iššūkiai išlieka dideli, priemonės nėra pakankamos keliamiems tikslams pasiekti. Nepaisant to, viena iš problemų per žema paklausa ekoinovacijų priemonėms (dėl patrauklumo trūkumų priemonėse ir dėl nepakankamų žinių apie ekoinovacijas ir jų naudą). Taigi, siekiant priemonių tikslų, labai svarbu vykdyti šviečiamąją veiklą įmonėms apie ekoinovacijas ir jų naudą bei kitaip skatinti paklausą priemonėms.

Stebėsenos rodiklių pasiekimo prognozės. Tikėtinas palyginti aukštas prioriteto rezultatyvumas, siekiant numatytų produktų ir rezultatų rodiklių. 3.1.1, 3.2.1 ir 3.3.1 uždaviniuose prognozuojamas aukštas rezultatyvumas. Įgyvendinant šiuos uždavinius nestebima esminių rizikų nepasiekti produkto rodiklių, rezultato rodiklių taip pat turėtų būti pasiekti, nepaisant to, kad jie yra stipriai veikiami ne tik intervencijų, bet ir išorinių veiksnių. Potencialių problemų kyla tik 3.3.2 uždavinyje. Įgyvendinant jį nėra pakankamos paklausos priemonėms, labai ambicingai nustatyta rezultato rodiklio reikšmė, mažai tikėtina, kad priemonės turės esminį poveikį šalies lygmens rezultato rodikliui, įvertinus kiek įmonių iš viso galės pasinaudoti priemonėmis. Dalis priemonių finansuoja smulkias veiklas, kurios tiesiogiai prie siekiamų tikslų neprisideda, o daugiau suteikia impulsą. Taigi yra rizika, kad siekiamų rodiklių reikšmių nepavyks pasiekti.

Reikalingi reguliaciniai ir sisteminiai pokyčiai. 3 VP prioriteto investicijos negali išspręsti visų verslo konkurencingumo iššūkių. Reikalingas ir kitų - sisteminių, reguliacinių - priemonių taikymas, pavyzdžiui:

- Užtikrinti rizikos kapitalo ekosistemos plėtrą, pvz.: šviesti verslą (ypač regionuose) apie rizikos kapitalo fondus, kaip jie veikia, kaip galima jais pasinaudoti; gerinti teisinės sąlygas instituciniams investuotojams investuojant į rizikos kapitalo fondus; tobulinti reguliacinę ir mokestinę rizikos kapitalo fondų aplinką. Detalesnė informacija apie teisinės sistemos tobulinimą pateikiama Rizikos kapitalo asociacijos studijoje
- Užtikrinti, kad būtų įgyvendinti 3.2.1. skyriuje minimi sisteminiai pokyčiai, susiję su startuolių ekosistema (investicijų kryptingumas, palankios mokestinės bazės, paskatų ir lengvatų sukūrimas, palanki aplinka steigti verslą subjektams iš kitų šalių, darbuotojų prieinamumo gerinimas).

Pagrindinės išvados dėl 4 prioriteto „Energijos efektyvumo ir AIE gamybos ir naudojimo skatinimas“

Įgyvendinimo pažanga. 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, įgyvendinant 4 prioritetą projektams skirta ES fondų lėšų suma sudarė 711 mln. Eur, o atliktų mokėjimų suma – 364 mln. Eur. Pagal sudarytų sutarčių (82 proc. nuo visos prioritetui skirtos finansavimo sumos) ir atliktų mokėjimų (43 proc.) rodiklius finansinis įgyvendinimas yra sparčiausias lyginant su kitais VP prioritetais. Tačiau nagrinėjant atskirų uždavinių finansinę pažangą galima pastebėti, kad lėčiau planuojamos ir įgyvendinamos EM ir SM kompetencijai priskirtos priemonės. Šių institucijų kuruojamos priemonės pagal atliktų mokėjimų ir Komisijai deklaruotinių lėšų rodiklius nuo bendro VP vidurkio atsilieka dvigubai. Toks vėlavimas kėlė riziką nepasiekti prioriteto veiklos peržiūros plane nustatyto SaF finansinio rodiklio tarpinės reikšmės. EM administruojamų priemonių vėlesnį įgyvendinimą lėmė tai, kad VP įgyvendinimo metu buvo atnaujinamas pagrindinis investicijas apibrėžiantis strateginis dokumentas – Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategija, taip pat keičiami kiti aktualūs teisės aktai (pavyzdžiui, AIE įstatymas). Vėlavimą lėmė ir tai, kad su Komisija užsitęsė didelės apimties projektų, numatytų įgyvendinti pagal 4.1.1. uždavinį plėtojant didelio naudingumo kogeneracijos pajėgumus Vilniuje ir Kaune, derinimas ir pagrindimas. Susisiekimo ministerijos administruojamų priemonių vėlavimą lėmė tai, kad dalis jų yra įgyvendinamos regioninio planavimo būdu, todėl užsitęsė projektų sąrašų sudarymo procesas. Taip pat dalis priemonių yra įgyvendinama pagal darnaus judumo planus, todėl pirmiausia buvo įgyvendinama priemonė Nr. 04.5.1-TID-V-513 „Darnaus judumo sistemų kūrimas“, skirta šių planų parengimui, o po to planuojamos investicijos, šiuose planuose patvirtintų priemonių įgyvendinimui.

Tęstinis intervencijų aktualumas ir tinkamumas. 4 VP intervencijos tiesiogiai įgyvendina ES 2020 strategijoje numatytą „20/20/20“ klimato ir energetikos tikslą – 20 proc. (lyginant su 1990 m.) sumažinti ŠESD kiekį, iki 20 proc. padidinti energijos, gaunamos iš AIE kiekį, 20 proc. padidinti energijos suvartojimo efektyvumą.

Lietuva jau yra pasiekusi nacionalinį tikslą ir AIE dalis bendrai suvartotos energijos balanse viršija 23 proc., tačiau šis tikslas įgyvendintas ne dėl 2014–2020 m., o dėl ankstesnių investicijų bei valstybės reguliacinės politikos. 2014–2020 m. ES fondų investicijos daugiausiai prisidės prie tolesnės AIE plėtros šilumos ūkio sektoriuje, taip pat iš dalies paskatins AIE plėtrą elektros energijos gamybos ir transporto sektoriuose, bet pastarosios intervencijos bus nepakankamos, siekiant nustatytų sektorinių AIE suvartojimo tikslų. Sprendžiant pagal 4 prioriteto intervencijas, jų finansavimo mastą ir įgyvendinimo pažangą, ESF fondų lėšomis šiame programiniame laikotarpyje daugiausiai bus prisidėta prie AIE naudojimo plėtros šilumos sektoriuje. Viena vertus, tokia investavimo logika pagrįsta, nes elektros energijos gamyba iš AIE yra remiama per privalomą

supirkimą ir viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (VIAP) sistemą, sumokant gamintojui nustatyto fiksuoto elektros energijos tarifo ir Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nustatytos rinkos kainos skirtumą. Tačiau programos įgyvendinimo metu prastėja AIE dalies transporto sektoriuje rodiklis. Nors AIE naudojimui transporto sektoriuje didžiausią poveikį gali turėti didesnis biodegalų suvartojimas, kurių privalomą dalį mišinys su degalais, pagamintais iš mineralinių degalų, nustato Vyriausybė, tačiau prie augimo gali prisidėti ir spartesnė transporto sektoriaus elektrifikacija.

Ketvirtuo VP prioriteto intervencijos bus reikšmingos Lietuvai siekiant „Europa 2020“ tikslo energijos vartojimo efektyvumo srityje. 2014–2020 m. veiksmų programos lėšomis daugiausiai prie energijos efektyvumo didinimo tikslo prisidedama įgyvendinant intervencijas pagal 4.3.1 uždavinį, nukreiptą į energijos suvartojimo viešojoje infrastruktūroje ir daugiabučiuose namuose sumažinimą. Šiam uždaviniui suplanuota skirti beveik 60 proc. viso 4 VP prioriteto lėšų (496 mln. Eur). Tačiau Valstybės kontrolės skaičiavimais energetinio efektyvumo srityje vykdomos reguliacinės ir investicinės priemonės yra nepakankamos pasiekti Lietuvai šioje srityje nustatytą tikslą iki 2020 m. sutaupyti 11,67 TWh. Už 2012 m. ES direktyvos 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo direktyvos nuostatų nesilaikymą ir nepasiekus prisiimtų įsipareigojimų, Lietuvai gresia sankcijos iš Europos Komisijos (minimali vienkartinė bauda gali siekti 0,6 mln. Eur). Viena iš svarbių priemonių, siekiant prisiimtų įsipareigojimų – viešųjų pastatų atnaujinimas. Vertinamuoju laikotarpiu sunkumų kilo įgyvendinant viešųjų pastatų atnaujinimą pagal tris FM, EM, AM ir VIPA administruojamas priemones. EM administruojamos priemonės, skirtos valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimui, paklausos problemos buvo sprendžiamos nustatant naujus teisinius įpareigojimus potencialiems pareiškėjams ir finansinę priemonę, papildant grąžinamąja subsidija. Panašių korekcinį veiksmų nebuvo imtasi įgyvendinant priemonę Nr. 04.3.1-FM-F-002 „Savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimas“. Vertinamuoju laikotarpiu buvo suteikta tik 1 paskola vienam savivaldybei priklausančio viešojo pastato modernizavimo projektui, todėl yra didelė rizika nepasiekti šiai priemonei nustatytų tikslų ir rodiklių.

Pagal ketvirtą VP prioritetą taip pat yra numatytos veiklos, kuriomis siekiama sumažinti ŠESD kieki. Pagal 4.5.1. uždavinį suplanuotos intervencijos nukreiptos į problemišiausią – transporto sektorių. VP numatytomis priemonėmis siekiama užtikrinti efektyvias valdymo sistemas, numatyta diegti darnaus judumo priemones. Kol kas projektai tebėra įgyvendinami, todėl jų poveikis nėra juntamas.

Stebėsenos rodiklių pasiekimo prognozės. Nors bendrai visų pagal 4 prioritetą įgyvendinamų investicinių prioritetų produkto rodiklių pažanga iki 2018 m. pabaigos buvo nedidelė, tačiau įvertinus su projektų vykdytojais pasirašytas sutartis, galima matyti, kad daugumos rodiklių reikšmės bus pasiektos, kai bus užbaigti įgyvendinami projektai. Vertinimo metu buvo nustatyta rizika nepasiekti šių veiksmų programoje nustatytų rodiklių:

- įgyvendinant 4.1.1 priemonės nebus pasiekta apie 15 proc. rodiklio P.B.234 „Bendras metinis šiltnamio efektą sukeliančių dujų sumažėjimas“ reikšmės ir tiek pat rodiklio P.B. 230 „Papildomi AIE gamybos pajėgumai“ reikšmės, nes ES fondų finansavimas buvo skirtas mažesnių AIE pajėgumų projektui nei buvo planuota programavimo metu;
- įgyvendinant 4.2.1 uždavinio priemonės nebus pasiekta 80 proc. rodiklio P.B.202 „Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“ reikšmės;
- įgyvendinant 4.2.1 uždavinio priemonės nebus pasiekta rodiklio P.B.201 „Investicijas gaunančių įmonių skaičius“ reikšmė. Be to pagal vykdomas 4.2.1 intervencijas šis rodiklis šiam uždaviniui apskritai mažai tikslingas, nes didžiajai daliai finansuotų projektų suteikta paramos forma – subsidija, todėl intervencijų naudą matuoja rodiklis P.B.202;
- taip pat yra didelė rizika nepasiekti šių produkto rodiklių: pagal 4.1.1. uždavinį – P.S.313 „Įsigyti nauji biokuro žaliavos mobilizavimo, biokuro gamybos bei transportavimo įrenginiai“, pagal 4.3.1. uždavinį – P.S.316 „Miestai, kuriuose sumažintos miestų apšvietimo eksploatavimo ir energijos sąnaudos“ ir P.B.232 „Metinis pirminės energijos suvartojimo viešuosiuose pastatuose sumažėjimas“.

Nepaisant nedidelės pažangos pagal produkto rodiklius, vertinamuoju laikotarpiu sparčiai gerėjo beveik visi (išskyrus rodiklį R.S.321 „Anglies dioksido (išskyrus išsiskiriantį iš biomasės) kiekis, namų ūkių išmestas į atmosferą iš transporto veiklos) 4 prioriteto stebėsenai nustatyti rezultato lygmens rodikliai. Tai rodo žemą priežastingumo ryšį tarp vykdomų intervencijų ir parinktų rezultato lygmens rodiklių.

Reikalingi reguliaciniai ir sisteminiai pokyčiai. 4 VP prioriteto priemonių įgyvendinimui ir VP nustatytų tikslų pasiekimui yra svarbi teisinė bazė ir įpareigojimai tikslinėms grupėms. Tiek AIE plėtros, tiek energijos vartojimo taupymo, tiek ŠESD kiekio mažinimo siekiama ne tik investicinėmis, bet ir reguliacinėmis bei mokestinėmis priemonėmis. Europos Komisijos atlikti poveikio vertinimo tyrimai rodo, kad pastarosios priemonės (ypač paramos schemas, skirtos iš AI gaminamai elektros energijai, ir įpareigojimai gamintojams ir vartotojams) turi didesnę poveikį AIE plėtrai nei subsidijos investicijoms. Tą patvirtina ir viešųjų pastatų atnaujinimo pavyzdys.

Vertinimo ataskaitoje teigiama, kad atsižvelgiant į esamą transporto sektoriaus taršos būklę ir ją lemiančias priežastis (neefektyvus automobilių parkas, nepatrauklus viešasis transportas, nepakankamos paskatos gyventojams naudoti mažataršius automobilius, neišplėtotos darnaus judumo sistemos miestuose, infrastruktūros, reikalingos elektromobilių plėtrai, stoka) vien tik pagal 4.5.1 vykdomos intervencijų nepakaks, siekiant įgyvendinti Paryžiaus klimato kaitos susitarimus dėl ŠESD kiekio mažinimo transporto sektoriuje. Tiek ŠESD kiekio mažinimą, tiek AIE sunaudojimo transporto srityje skatinimą ribotai galima paveikti investicinėmis infrastruktūrinėmis priemonėmis, didžiausias poveikis galimas per fiskalines (pavyzdžiui, taršių transporto priemonių apmokestinimo) ir reguliacines (pavyzdžiui, biodegalų privalomo sunaudojimo normos didinimo) priemones. Todėl siekiant modernizuoti transporto sektorių ir paskatinti darnaus judumo įpročius tikslinga sugrįžti prie svarstymų Lietuvoje, kaip ir beveik visose ES šalyse, įvesti lengvųjų automobilių taršos mokesčių, nustatomą pagal automobilio taršos intervalą ir kuro tipą. Taip pat svarstyti galimybę nustatyti privalomus reikalavimus valstybės institucijoms ir transporto infrastruktūros objektų valdytojams įsigyti transporto priemones, naudojančias AIE.

Pagrindinės išvados dėl 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“

Igyvendinimo pažanga. Rengiant veiksmų programą 5 prioriteto įgyvendinimui buvo suplanuota skirti 837,8 mln. Eur ES fondų lėšų (193,7 mln. Eur iš ERPF ir 644 mln. Eur SaF lėšų). Atsižvelgiant į VP įgyvendinimo eigą ir reaguojant į besikeičiantį intervencijų vykdymo kontekstą, finansavimas šio prioriteto įgyvendinimui buvo padidintas 7 proc. ir sudaro 903,2 mln. Eur ES fondų lėšų. Bendras prioriteto finansinis įgyvendinimas – gana sklandus. 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis pagal atskirus finansinius rodiklius (paskelbti kvietimai ir (ar) sudaryti projektų sąrašai, sudarytos sutartys, atlikti mokėjimai) 5 prioriteto pažanga buvo artima VP vidurkiui: projektams įgyvendinti skirta ES fondų lėšų suma sudarė 631 mln. Eur (70 proc. prioritetui skirtų ES lėšų), o atliktų mokėjimų suma buvo 237,6 mln. Eur (26 proc. prioritetui skirtų ES lėšų). Lėtesni išmokėjimo tempai buvo įgyvendinant ERPF lėšomis finansuojamas priemones. ERPF finansinius rodiklius blogino lėta priemonių Nr. 05.4.1-CPVA-K-303 „Aktualizuoti viešąjį ir privatų kultūros paveldą“ ir Nr. 05.4.1-LVPA-R-821 „Savivaldybės jungiančių turizmo trasų ir turizmo maršrutų informacinės infrastruktūros plėtra“ įgyvendinimo pažanga.

Tėstinis intervencijų aktualumas ir tinkamumas. Investicijos į aplinkosaugą ir tvarų išteklių naudojimą Lietuvoje išlieka aktualios. Nepaisant daromos pažangos, tęstinį investicijų poreikį Lietuvoje nuolat pabrėžia Europos Komisija. 2017 m. pateiktoje ES aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros ataskaitoje Komisija nurodė, kad Lietuvai būtina dėti papildomas pastangas siekiant iki galo įgyvendinti atliekų tvarkymo, gamtos ir biologinės įvairovės, oro kokybės, triukšmo ir vandens kokybės bei vandentvarkos teisės aktus. Ypač akcentuojamas poreikis sustiprinti efektyvų atliekų tvarkymą ir pažymima, kad Lietuva turėtų rūpestingai planuoti tolesnes atliekų sektoriaus investicijas, kad nekiltų kliūčių pasiekti 2020 m. perdirbimo tikslą. Minėtoje ataskaitoje Komisija taip pat nurodė, kad oro kokybė Lietuvoje nesiliauja kėlusi nerimą; didesnieji miestai kenčia nuo transporto priemonių spūsčių, prastos oro kokybės, miestų savivaldybėms trūksta lėšų jas išspręsti; didelę automobilių parko dalį sudaro seni automobiliai; naujai Lietuvoje registruotų automobilių išmetamas teršalų kiekis gerokai viršija ES vidurkį; akcizas variklių degalams, benzinui ir dyzelinui yra vienas iš mažiausių ES; labai didelis skaičius aplinkai kenksmingų subsidijų ir kt. Siūloma, mažinant išmetamų teršalų kiekį ir koncentraciją aplinkos ore, dėmesį sutelkti į energetikos sektorių šilumą gaminant iš kietojo kuro, transporto ir žemės ūkio sektorių, mažinti žalingą aplinkos oro taršos poveikį sveikatai, aplinkai ir ekonomikai. Šias problemas turėtų spręsti Nacionalinis oro taršos mažinimo (valdymo) planas, kuris turėjo būti patvirtintas iki 2018 m. gruodžio 31 d., tačiau užsitęsė jo derinimas. Patvirtinus planą, tikslinga apsvarstyti galimybes pradėti jame numatytų priemonių įgyvendinimą 2014–2020 m. ES fondų lėšomis.

Kita ES fondų lėšomis sprendtina problema susijusi su 2017 m. vasario 15 d. Europos Komisijos prieš Lietuvą pradėta ES teisės pažeidimo procedūra dėl netinkamo 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo įgyvendinimo. Atsižvelgiant į tai, kad pagal 5.3.2 uždavinį suplanuoti produkto rodikliai dėl rekonstruotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų ilgio bus pasiekti įgyvendinus šiuo metu pasirašytas savivaldybių projektų finansavimo sutartis, Vandentvarkos fondo lėšos turi būti kreipiamos į naujų vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų plėtrą.

Lyginant su ankstesniu programiniu laikotarpiu 2014–2020 m. daugiau investuojama į kultūros paveldo objektų atnaujinimą ir pritaikymą, įveiklinimą, aktualizavimą. Šios investicijos labai svarbios mažinant kultūros paslaugų prieinamumo netolygumus, atotrūkį tarp centro ir periferijos, didinant kultūros prieinamumą, ypač regionuose, kur kultūros paslaugų yra mažiau, taigi čia svarbu nuosekliai kurti pasiūlą. Suplanuotos kietosios investicijos į kultūros paveldą ir, atitinkamai, nuoseklus tankaus kultūros infrastruktūros tinklo kūrimas būtini, norint

pasiekti tikslų – padidinti domėjimąsi kultūra, kultūros objektų žinomumą, lankomumą, visuomenės dalyvavimą kultūroje, kadangi apleisti, nesutvarkyti kultūros paveldo objektai negali būti patrauklūs lankytojams, juose nėra galimybės organizuoti kultūros renginių. Tačiau siekiant didesnio kultūros vartojimo ir kultūros objektų gyvybingumo ir tvarumo, svarbios ir kitos priemonės – minkštosios investicijos, kultūros paveldo objekto valdytojų žinios, gebėjimai ir iniciatyva ieškant įvairesnės, visuomenei patrauklesnės kultūros pasiūlos, kultūros produktų ir paslaugų kūrėjų žinios viešinimo, rinkodaros srityje, verslumo įgūdžiai, būtinas ir potencialių kultūros vartotojų švietimas.

Stebėsenos rodiklių pasiekimo prognozės. Įpusėjus veiksmų programos įgyvendinimui pagal 5 prioritetą buvo finansuotas 431 projektas, o dalis jų (70) jau buvo baigti įgyvendinti. 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis, pirmieji ES fondų lėšų investicijų rezultatai yra matomi vandentvarkos sektoriuje, kuriame įgyvendinant priemonę Nr. 05.3.2-APVA-V-013 „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio gerinimas“ beveik 170 tūkst. gyventojų buvo pagerintos vandens tiekimo paslaugos (produkto rodiklio P.B.218 „Papildomi gyventojai, kuriems teikiamos pagerintos vandens tiekimo paslaugos“ pasiekta reikšmė viršyta beveik 3 kartus, lyginant su siektina 2023 m.). Kita vertus, įgyvendinant kitas intervencijas į vandens sektorių, vykdomas pagal 5.3 investicinį prioritetą, fizinės pažangos nėra. Tam reikšmingos neigiamos įtakos turėjo užsitiesęs Vandenų srities plėtros 2017–2023 m. programos įgyvendinimo veiksmų plano rengimas ir 2017 m. vasario 15 d. Europos Komisijos prieš Lietuvą pradėta ES teisės pažeidimo procedūra dėl netinkamo 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo įgyvendinimo.

Vertinant 5.1. investicinio prioriteto „Investicijų, susijusių su prisitaikymu prie klimato kaitos, įskaitant pagrįstas ekosisteminių požiūrių, skatinimas“ remiamas intervencijas, pažanga matyti pagal VRM priemonę Nr. 05.1.1-CPVA-V-901 „Gyventojų perspėjimo apie pavojus ir gelbėjimo sistemų tobulinimas ir plėtra“. 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, šiai priemonei nustatyto rodiklio P.S.327 „Įsigyta gyventojų perspėjimo įranga ir gelbėjimo technika“ reikšmės pasiekimas buvo 132 proc. (vietoj planuotų 22 įrenginių – įsigyta 29).

Pagal 5.2 investicinį prioritetą, skirtą investicijoms į atliekų sektorių, 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis dar nebuvo pažangos produkto rodikliuose, tačiau rezultatų rodiklio R.S. 324 „Sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų dalis“, jau buvo pasiekta. Rezultato pokyčiui įtakos turėjo 2007–2013 m. ES fondų investicijos į mišrių komunalinių atliekų apdorojimo įrenginius (2015–2016 m. pradėjo veikti mechaninio biologinio apdorojimo įrenginiai, o 2013 m. atliekų deginimo jėgainė Klaipėdoje). Taip pat rodiklio įtakai įtakos turėjo 2015 m. įvesta užstato sistema.

Pirmieji pasiekimai taip pat stebimi įgyvendinant 5.4 investicinį prioritetą „Kultūros ir gamtos paveldo apsauga, propagavimas ir vystymas“. Pakankamos pažangos pavyko pasiekti įgyvendinant EIMIN priemones, skirtas turizmo rinkodarai. Iki 2018 m. gruodžio 31 d. buvo įgyvendinta 251 turizmo rinkodaros priemonė (45 proc. siektinos reikšmės). Pagal KM ir AM administruojamas priemones sutvarkyti ir pritaikyti lankymui 7 gamtos ir kultūros paveldo objektai (10 proc. pagal rodiklį P.S.335 siekiamos reikšmės), o pagal pasirašytas finansavimo sutartis iš viso planuojama sutvarkyti ir lankymui pritaikyti 249 objektus bei teritorijas, todėl veiksmų programoje nustatyta siektina reikšmė bus viršyta daugiau nei 3 kartus. Tačiau projektai įgyvendinami ilgiau nei planuota, ypač kultūros srityje, nes reikia atlikti ilgai trunkančius paveldo tyrimus, taip pat dažni teisiniai ginčai dėl viešųjų pirkimų. Privačių paveldo objektų tvarkymą apsunkina nuosavybės klausimai, trūksta nuosavų lėšų projektams įgyvendinti, privataus verslo subjektams kultūros paveldo tvarkymo projektai nėra pakankamai finansiškai naudingi, prie lėtesnio investavimo prisideda ir kultūros srities žmogiškųjų išteklių netolygumai ir nepakankami gebėjimai įgyvendinti projektus, ieškoti alternatyvių finansavimo būdų.

Vertinamuoju laikotarpiu buvo pasiekta pažangos įgyvendinant 5.6 investicinio prioriteto „Miestų aplinkos gerinimo, miestų atkūrimo, apleistų pramoninių teritorijų išvalymo ir atkūrimo, oro taršos bei triukšmo mažinimo priemonių skatinimas“ remiamas intervencijas: buvo įsigyta 9 gatvių valymo įrenginiai (18 proc. rodiklio P.S.339 reikšmės), rekultivuota 3,44 ha užterštų teritorijų (22 proc. rodiklio P.B.222 reikšmės). Nepaisant pagal priemonę Nr. 05.6.1-APVA-V-020 „Užterštų teritorijų tvarkymas“ pasiektos pažangos, nustatyto rezultato rodiklio R.S.335 „Ypatingai didelio pavojaus potencialūs taršos židiniai“ reikšmė VP įgyvendinimo metu blogėjo. Taip yra todėl, kad rodikliu matuojami ir veikiantys potencialūs taršos židiniai, kurių skaičius auga dėl ekonominės-ūkinės veiklos plėtros, o priemone skirta išvalyti ir sutvarkyti praeityje užterštas teritorijas.

Remiantis sudarytų finansavimo sutarčių informacija visi produkto rodikliai, įtraukti į VP prioriteto veiklos rezultatų planą, bus pasiekti iki 2023 m. Finansinių rodiklių reikšmės bus pasiektos, jei atsakingos institucijos užtikrins sklandų trijų SaF lėšomis vykdomų priemonių (Nr. 05.2.1-APVA-K-009 „Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra“, Nr. 05.3.2-FM-F-015 „Vandentvarkos fondas“ ir Nr. 05.6.1-APVA-V-020 „Užterštų teritorijų tvarkymas“) ir ERPF lėšomis finansuojamos priemonės KM priemonės Nr. 05.4.1-CPVA-K-303 „Aktualizuoti viešąjį ir privatų kultūros paveldą“ įgyvendinimą.

Reikalingi reguliaciniai ir sisteminiai pokyčiai. Aplinkosaugos ir klimato kaitos mažinimo tikslų turi būti siekiama taikant įvairias intervencijas. Šiose srityse didesnę efektą duoda mokestinės priemonės (pavyzdžiui, pakuotės mokestis) ir reguliaciniai įpareigojimai (pavyzdžiui, apyvartinių taršos leidimų sistema). Taip pat svarbios informacinės priemonės, didinančios aplinkosauginį sąmoningumą, ir komunikacinės veiklos, skatinančios keisti tikslinių grupių elgseną. Pagrindiniuose atliekų tvarkymo, vandentvarkos ir nuotekų valymo sektoriuose yra priimti veiksmų planai, kuriuose nustatytos priemonės apima skirtingus intervencijų tipus. Šiuo metu taip pat svarstomas Nacionalinis oro taršos mažinimo (valdymo) planas, kuris svarbus siekiant 4 ir 5 veiksmų programos prioriteto tikslų.

Pagrindinės išvados dėl 6 prioriteto „Darniojo transporto, pagrindinių tinklų infrastruktūros skatinimas“

Igyvendinimo pažanga. Lyginant 6 prioriteto finansinio įgyvendinimo rodiklius su bendru programos įgyvendinimo lygiu, pažanga yra vidutinė. Įpusėjus veiksmų programos įgyvendinimui buvo suplanuota 78 proc. prioritetui skirtų lėšų, ypač atsiliekama įgyvendinant EM intervencijas, pagal kurias sudarytų projektų sąrašų ar paskelbtų kvietimų vertė sudarė 58 proc. skirtą finansavimą. Lėšėms energetikos projektų įgyvendinimas susijęs su tuo, kad sektoriuje yra įgyvendinami didesnio masto (tiek techninių parametrų, tiek finansavimo prasme) infrastruktūriniai projektai, finansuojami EITP lėšomis. Be to, programos įgyvendinimo metu buvo atnaujinami pagrindiniai investicijas nustatantys strateginiai dokumentai.

Tėstinis intervencijų aktualumas ir tinkamumas. Jau trečią ES fondų lėšų programavimo laikotarpį (2004–2006 m., 2007–2013 m. ir 2014–2020 m.) didelės lėšos yra investuojamos į pagrindinę transporto ir energetikos jungčių plėtrą, tačiau Europos Komisijos 2017 m. vasarį paskelbtame ES regionų konkurencingumo indekse (2016) nurodoma, kad Lietuvai siekiant būti konkurencinga vis dar aktualu investuoti į ekonominę infrastruktūrą (ypač į susijungimą su ES energetikos, transporto ir informaciniais infrastruktūros tinklais). Konverguojančių regionų plėtrą labiau veikia tradiciniai veiksniai, pavyzdžiui, žmogiškasis kapitalas, inovacijų diegimas ir siekis, jog investicijos būtų pasiekiamos, todėl regiono pasiekiamumą lemiančios strateginės infrastruktūros trūkumų šalinimas vis dar yra privalomas Lietuvos ilgalaikės ūkio plėtros strategijos elementas. Taip pat išlieka poreikis didinti regioninį mobilumą prijungiant antrinius ir tretinius mazgus prie TEN-T tinklo infrastruktūros, bei integruojant pagrindinius urbanistinius ir ekonominis centrus, užbaigti aplinkkelių statybą miestuose, gerinti eismo sąlygas, mažinti taršą ir kelionių laiką. EK vertinimu, jungtys tarp TEN-T koridorių ir nacionalinių ar vietinių transporto tinklų Lietuvoje yra tarp mažiausiai išsivysčiusių ES, o tai apsunkina galimybę žmonėms važiuoti į darbą ir mažina šalies patrauklumą naujoms investicijoms. Be infrastruktūros spragų, mobilumo kliūtis taip pat lemia suskaidytos savivaldybių viešojo transporto sistemos, nes nėra užtikrinami suderinti viešojo transporto maršrutai ir tvarkaraščiai. Investicijos į eismo saugos gerinimą taip pat išlieka aktualios, nes nepaisant teigiamų pokyčių kelių eismo saugumo srityje, tačiau pažymi, kad žuvusiųjų keliuose skaičius vis dar viršija ES vidurkį.

6 prioriteto tikslų siekiama įgyvendinant 15 priemonių. Didžioji ES fondų lėšų dalis – 87 proc. (1,02 mlrd. Eur) yra sukoncentruota į transporto sektorių ir tik šiek tiek daugiau nei dešimtadalis finansavimo (153 mln. Eur) skirta integracijai į ES vidaus energijos rinką. Transporto sektoriaus intervencijos apima investicijas į visas transporto rūšis: kelių, geležinkelių, oro, jūrų uostų ir vandens vandenų, taip pat investuojama į skirtingų transporto rūšių sąveiką. Tarp SaF ir ERPF investicijų, nukreiptų į transporto sektorių, užtikrinta aiški takoskyra. Vertinimo metu nebuvo identifikuota persidengiančių intervencijų.

Vertinant pagal priemoneis skirtą ir panaudotą finansavimą bei pasirašytose sutartyse nustatytų rodiklių atotrūkį nuo VP nustatytų tikslų, didžiausias papildomų investicijų poreikis matomas įgyvendinant kelių infrastruktūros projektus TEN-T tinkle (pagal priemones Nr. 06.1.1-TID-V-501 „TEN-T kelių tinklo techninių parametrų gerinimas, pralaidumo didinimas“ ir Nr. 06.1.1-TID-V-502 „Miestų aplinkkelių tiesimas“) ir regioninio judumo intervencijas (pagal priemones Nr. 06.2.1-TID-R-511 „Vietinių kelių vystymas“ ir Nr. 06.2.1-TID-V-507 „Regionų pasiekiamumo gerinimas“). Atsižvelgiant į tai, kad nepakankamai išvystyta susisiekimo infrastruktūra vis dar yra vienas iš svarbių šalies augimo apribojimų, rekomenduojama šioms priemonėms skirti papildomą finansavimą.

Stebėsenos rodiklių pasiekimo prognozės. Didžiausi pasiekimai matyti įgyvendinant intervencijas transporto sektoriuje. Įgyvendinant priemones Nr. 06.1.1-TID-V-501 „TEN-T kelių tinklo techninių parametrų gerinimas, pralaidumo didinimas“ ir Nr. 06.1.1-TID-V-502 „Miestų aplinkkelių tiesimas“ projektus buvo rekonstruota 66 km kelių TEN-T tinkle (pasiekta 42 proc. rodiklio P.B.215 „Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių TEN-T tinkle ilgis“ siektinos reikšmės) ir nutiesta 5,16 km naujų kelių (pasiekta 47 proc. rodiklio P.B.213 „Bendras naujai

nutiestų kelių TEN-T tinkle ilgis“ siektinos reikšmės). Didžiausia pažanga tiek pagal lėšų panaudojimą, tiek pagal suplanuotų rodiklių pasiekimą stebima įgyvendinant jau kelintą programinį laikotarpį finansuojamą regioninių kelių infrastruktūros modernizavimą ir plėtrą pagal priemones Nr. 06.2.1-TID-R-511 „Vietinių kelių vystymas“ ir Nr. 06.2.1-TID-V-507 „Regionų pasiekiamumo gerinimas“. Įgyvendinant šias priemones, 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, buvo rekonstruota 92 km kelių. Taip pat stebimi reikšmingi pasiekimai investuojant į eismo saugos gerinimą – vertinamuoju laikotarpiu buvo įdiegtos 27 saugų eismą gerinančios ir aplinkosaugos priemonės.

Vertinant veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybę 2023 m. pagal vertinimo metu aktualią VP redakciją, matyti, kad 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis įgyvendinant šiuo metu finansuojamus projektus bus pasiekta 2 iš nustatytų 5 produkto rodiklių siektinos reikšmės:

- Pagal pasirašytas sutartis prognozuojama ERPF rodiklio P.B.214 „Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių ilgis“ reikšmė (173 km) sudaro 149 proc. siekiamos reikšmės. Tačiau vertinimo ataskaitos rengimo metu buvo derinamas VP keitimas, planuojant nustatyti didesnę rodiklio reikšmę (204 km). Patvirtinus šį keitimą dabar finansuotose sutartyse suplanuoti rodikliai sudarys 85 proc. siektinos reikšmės, todėl bus reikalingos papildomos investicijos ir finansavimas: pagal priemones, prisidedančias prie šio rodiklio (Nr. 06.2.1-TID-R-511 „Vietinių kelių vystymas“, Nr. 06.2.1-TID-V-507 „Regionų pasiekiamumo gerinimas“, Priemonė Nr. 06.2.1-TID-V-512 „Miestų transporto infrastruktūros vystymas įgyvendinant valstybei svarbius jungtinius projektus“). Priemonių įgyvendinimo planuose kol kas nėra suplanuoti papildomi ERPF rodiklio P.B.214 pasiekimai.
- Sutartyse suplanuota ERPF rodiklio reikšmė „Įdiegtos saugų eismą gerinančios ir aplinkosaugos priemonės“ – 202, o tai sudaro 2020 proc. siekiamos reikšmės. Šio rodiklio reikšmę suplanuota patikslinti. Derinamame VP keitime numatyta rodiklio P.S.342 reikšmę padidinti iki 173, todėl įgyvendinus šiuo metu finansuojamus projektus numatyta apimtimi rodiklis bus pasiektas 117 proc.

Siekiant kitų 3 produkto rodiklių, įtrauktų į veiklos rezultatų planą, reikšmių, reikės įgyvendinti naujus projektus:

- Pagal priemonių Nr. 06.1.1-TID-V-501 „TEN-T kelių tinklo techninių parametrų gerinimas, pralaidumo didinimas“ ir Nr. 06.1.1-TID-V-502 „Miestų aplinkkelių tiesimas“ projektus suplanuota pasiekti 42 proc. (66 km) rodiklio P.B.215 „Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių TEN-T tinkle ilgis“ siektinos reikšmės (157 km). Derinamame VP keitime numatyta rodiklio reikšmę sumažinti iki 99 km. Tačiau ir mažesniai tikslui pasiekti būtinas papildomas finansavimas, kuris gali būti perskirstytas iš mažiau paklausių 6.1.1. uždavinio intervencijų, skirtų investicijoms į intelektines transporto sistemas TEN-T tinkle arba oro uostų infrastruktūrą.
- Pagal priemonę Nr. 06.1.1-TID-V-503 „TEN-T geležinkelių tinklo atnaujinimas ir patobulinimas, skirtingų rūšių transporto sąveikos gerinimas“ sudarytas finansavimo sutartis planuojama atnaujinti 61 km geležinkelių tinklo, o tai sudaro 28 proc. siektinos rodiklio P.B. 212 „Bendras rekonstruotų arba patobulintų linijų geležinkelio TEN-T tinkle ilgis“ reikšmės (220 km). 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, pagal priemonę sudarytų finansavimo sutarčių suma sudarė 30 proc. skirto finansavimo, todėl priemonei suplanuoto biudžeto turėtų pakakti, siekiant dabartinės į veiklos peržiūros planą įtraukto rodiklio reikšmės. Tačiau ataskaitos rengimo metu su Komisija derinamame VP keitime buvo numatyta padidinti rodiklio P.B. 212 reikšmę iki 339 km, todėl reikalinga įvertinti papildomo finansavimo poreikį nustatytam tikslui pasiekti.
- Pagal įgyvendinamas sutartis numatyta rekonstruoti/ nutiesti 178 km elektros perdavimo linijų. Tai sudaro 36 proc. siektinos rodiklio P.S.345 „Nutiestų ir (arba) rekonstruotų elektros perdavimo linijų ilgis“ reikšmės (500 km). Atsižvelgiant į EM priimtą sprendimą mažinti investicijų pagal priemonę Nr. 06.3.1-LVPA-V-103 „Elektros perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“ apimtį, vertinimo ataskaitos metu su Komisija derinamame VP keitime buvo numatyta rodiklio reikšmę P.S.345 mažinti iki 330 km. Siekiant šio tikslo turės būti įgyvendinami nauji projektai, kuriais būtų nutiesta/ rekonstruota ne mažiau kaip 152 km elektros perdavimo linijų.

Reikalingi reguliaciniai ir sisteminiai pokyčiai. Nepakankamai išvystyta susisiekimo infrastruktūra vis dar yra vienas iš svarbių šalies augimo apribojimų. Lietuva užima 21-ą vietą ES transporto rezultatų suvestinėje ir toliau turi mažiausiai išsivysčiusį TEN-T pagrindinį kelių ir geležinkelių tinklą. Siekiant užtikrinti, kad suplanuotomis investicijomis būtų pasiekta maksimali nauda, svarbu planavimo etape užtikrinti integruotą požiūrį ir investuojant į regioninę transporto infrastruktūrą, visų pirma, mobilumo kliūtis šalinti ten, kur nepakankamai išvystyta susisiekimo infrastruktūra riboja dirbančiųjų mobilumą tarp atskirų Lietuvos savivaldybių, ar tarp centro ir periferijos. Susisiekimo infrastruktūros investicijas turi papildyti ir kitos priemonės, padedančios šalinti mobilumo kliūtis. Ypač svarbu integruoti savivaldybių viešojo transporto sistemas, suderinant viešojo transporto maršrutus bei tvarkaraščius.

Pagrindinės išvados dėl 7 prioriteto „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“

Igyvendinimo pažanga. 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis įgyvendinant 7 prioritetą sudarytų projektų finansavimo sutarčių vertė siekė 452,8 mln. Eur (61 proc. nuo prioritetui skirtų ES fondų lėšų), o atliktų mokėjimų suma buvo 246,8 mln. Eur (33,5 proc. nuo prioritetui skirtų ES fondų lėšų). Didesnė pažanga buvo pasiekta SADM administruojamose priemonėse, finansuojamose ESF lėšomis. Tačiau įgyvendinant 7.1.1. uždavinį, skirtą padidinti ūkinės veiklos įvairovę ir pagerinti sąlygas investicijų pritraukimui tikslinėse teritorijose (miestuose), nepavyko pasiekti pakankamos lėšų išmokėjimo spartos, todėl buvo prarasta galimybė VRM ir KM intervencijoms panaudoti veiklos rezervo lėšas. Buvo planuota, kad iš veiklos rezervo KM priemonei Nr. 07.1.1-CPVA-V-304 „Modernizuoti kultūros infrastruktūrą“ bus skirta 6,1 mln. Eur, o VRM priemonei „Kompleksinė paslaugų plėtra integruotų teritorijų vystymo programų tikslinėse teritorijose“ – 18,9 mln. Eur.

Tęstinis intervencijų aktualumas ir tinkamumas. Socio-ekonominė situacija Lietuvoje nuo 2014 m. reikšmingai pasikeitė. Planuojant investicijas tikėtasi, kad finansuojamos priemonės prisidės prie strateginių tikslų užimtumo srityje įgyvendinimo, t. y. leis padidinti gyventojų užimtumą iki 72,8 proc. (NRP nustatytas nacionalinis Lietuvos tikslas), sumažinti ilgalaikio nedarbo lygį iki 3 proc. (Užimtumo didinimo 2014–2020 m. programa). Tačiau šie tikslai (daugiausiai dėl spartaus ūkio augimo) buvo pasiekti jau 2017 m. m. Nuo intervencijų planavimo laikotarpio pradžios iškilo kiti darbo rinkos iššūkiai: darbo jėgos stygius, užimtųjų kompetencijų atitiktis besikeičiančios darbo rinkos poreikiams, išliekantys dideli regioniniai skirtumai. Pasirinktos priemonės yra iš dalies tinkamos išsikeltų tikslų įgyvendinimui. Dauguma priemonių yra skirtos spręsti aukšto nedarbo žemo ekonominio aktyvumo problemas, tačiau nepakankamas dėmesys skiriamas kompetentingų darbuotojų stygiaus problemoms (aktuali 2017–2019 m.) ir iškritimo iš darbo rinkos prevencijai (gali būti aktualu nuo 2019 m. lėtėjant ūkio augimui ar susidūrus su nauja ekonomine krize). Trūksta tarpsektorinio bendradarbiavimo sprendžiant kompleksines problemas, skirtingų priemonių derinimo. Ypač svarbu, kad dėl besikeičiančios socio-ekonominės situacijos, sparčiai mažėja pagrindinių tikslinių grupių (bedarbių, NEET jaunimo) skaičius, asmenys juda tarp grupių (pvz., NEET tampa žemos kvalifikacijos darbuotojais ir atvirkščiai) ir keičiasi jų sudėtis. Jei išliks iki šiol vyraavusios makro-ekonominės tendencijos, gali kilti iššūkių į intervencijų veiklas prasmingai įtraukti pakankamą skaičių naujų dalyvių.

Septintojo prioriteto intervencijos tarpusavyje gerai dera, tačiau šio ir kitų prioritetų suderinamumas yra nepakankamas – intervencijų rinkinyje yra reikšmingų spragų, sprendžiant naujus iššūkius užimtumo srityje. Pirma, aštrėjant darbo jėgos stygiaus problemoms, nėra įgyvendinamos priemonės, galinčios paskatinti reikšmingesnį emigrantų skaičių grįžti. Antra, ES fondų investicijos daugiausiai darbo vietų sukurs didmiesčiuose, nors darbo rinkos paklausa regionuose išlieka silpniausia. Trečia, sistemingai nesprenžiamos dirbančiųjų kompetencijų pasiūlos ir paklausos neatitikties problemos. Pagrindinė spraga yra ta, kad investicijos tik labai maža apimtimi pasiekia tuos dirbančiuosius, kuriems jų labiausiai reikia – turinčius žemą / vidutinį kompetencijų lygmenį bei stokojančius motyvacijos ir gebėjimų mokytis. Be to, daugelis tikslinių grupių atstovų, turėjusių aukštesnę motyvaciją, jau dalyvavo priemonėse ir / arba įsidarbino ir be intervencijos, tolesnis ADRP finansavimas lemia mažėjančią ribinę grąžą, t. y. kasmet mažėja dalyvių galimybės įsidarbinti. Taip pat atskiri (nors ne visi projektai), skirti darbo rinkos paklausos skatinimui sukuria išstūmimo efektą. Net 81 proc. įmonių atstovų, įdarbinusių asmenis gavus priemonės „Parama darbui – VD“ (šiuo metu sustabdytas jos įgyvendinimas) investicijas, nurodė, kad būtų įdarbinę asmenis ir be dalinio darbo užmokesčio išlaidų kompensavimo. Taip pat beveik pusė priemonės „Subsidijos verslo pradžiai“ naudos gavėjų teigė, kad būtų kūrę darbo vietas ir be dalinio darbo užmokesčio išlaidų kompensavimo.

Stebėsenos rodiklių pasiekimo prognozės. Investicinių prioritetų fizinė ir finansinė pažanga yra netolygi. Nepaisant vėlavimų, yra didelė tikimybė, kad produktų rodiklių reikšmės bus pasiektos. Ženklios rezultato rodiklių dalies reikšmės jau pasiektos (kartais nepaisant ribotos finansinės pažangos). Tokie atvejai rodo, kad rezultato rodiklių reikšmės buvo nustatomos nepakankamai ambicingai, o tikslų pasiekimui nemažą poveikį turi bendros socio-ekonominės tendencijos Lietuvoje.

Reikalingi reguliaciniai ir sisteminiai pokyčiai. Šiuo metu ESF lėšomis finansuojamos valstybės socialinės garantijos (ADRP, neigaliųjų įdarbinamas ir kt.). Toks veiklos modelis yra netvarus, nes sumažėjus ES fondų investicijų apimtims, skirtoms Lietuvai, bus labai sunku, jei įmanoma, finansuoti tokio pat lygio paslaugas iš valstybės biudžeto. Teikiant integracijos į darbo rinką paslaugas ypač svarbu derinti ESF investicijas ir valstybės biudžeto lėšas. Siekiant užtikrinti pamatinių paslaugų (ADRP, neigaliųjų integracija į darbo rinką) tęstinumą, svarbu mažinti jų priklausomybę nuo ESF lėšų. Iš ESF tikslinga finansuoti sistemų (pvz. stebėsenos, nuo rinkos nutolusių asmenų duomenų bazių, naujų procesų ir paslaugų) kūrimą, kuris svarbus ilgesniuoju laikotarpiu, o einamosios išlaidos turėtų būti finansuojamos iš valstybės biudžeto.

Taip pat reikalinga stiprinti gebėjimus prognozuoti, stebėti ir vertinti darbo rinkos poreikius. Planuojant 2014–2020 m. intervencijas remtasi 2010–2012 m. situacijos analize, todėl pasirengta įgyvendinti priemonės, sprendžiančios aukšto nedarbo ir žemo aktyvumo problemas. Tačiau nuo 2014 m. situacija darbo rinkoje dėl ekonomikos atsigavimo nuolat gerėjo ir išsikelti strateginiai tikslai buvo pasiekti dar 2017 m. Šiuo laikotarpiu daug aktualesnės būtų intervencijos, sprendžiančios darbuotojų stokos, tinkamų kompetencijų pasiūlos problemas, skirtos emigracijos prevencijai ir emigrantų grąžinimui, pasiekti, motyvuoti ir įgalinti žemos / vidutinės kompetencijos dirbančiuosius mokytis ir šių priemonių koncentravimas probleminiuose regionuose. Panašios problemos (investavimo kryptys „nespėja“ su ekonominio ciklo kaita) buvo būdingos ir ankstesniems programavimo periodams. Todėl planuojant užimtumo politikos priemones ir atitinkamas investicijas 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu, remtis ateities tendencijų analize:

- Ilgalaikėmis ekonomikos ir darbo rinkos kaitos prognozėmis. Jos turėtų apimti bent tris scenarijus: bazinį, optimistinį ir pesimistinį. Kiekvienam scenarijui turi būti parengtas atitinkamų priemonių rinkinys, o programavimo etape numatyta galimybė perskirstyti išteklius tarp kiekvienam scenarijui skirtų priemonių.
- Ilgalaikių tendencijų poveikio Lietuvos darbo rinkai vertinimu. Pvz., kaip prekybos ir investicijų srautų kaita, skaitmenizacija ir robotizacija keis užimtųjų struktūrą bei kaip keisis darbo pobūdis ir atitinkamų kompetencijų poreikis.

Pagrindinės išvados dėl 8 prioriteto „Socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu“

Igyvendinimo pažanga. Pagal SFMIS duomenis įgyvendinant 8 prioritetą iki 2018 m. gruodžio 31 d. pagal sudarytas finansavimo sutartis projektų vykdytojams skirta 357,3 mln. Eur ES fondų lėšų (67,6 proc. 8 prioriteto biudžeto), išmokėta – 156,6 mln. Eur (30 proc. nuo suplanuotų lėšų). Didžiausia įgyvendinimo pažanga buvo pasiekta vykdant SADM ESF lėšomis finansuojamas administruojamas priemonės.

Daugelis priemonių yra įgyvendinamos efektyviai, nors ir dalyje priemonių buvo stebimi vėlavimai, priemonės pradėtos įgyvendinti vėliau nei planuota (tai ypač pastebima 8.1.3 ir 8.4.2 uždaviniuose). Teikiant paslaugas, efektyviai išnaudojama turima infrastruktūra (pvz., mokymai vyksta turimose patalpose, vengiama brangių konferencijų salių nuomos). Vis dėlto, kai kuriais atvejais pastebimas lėšų išstūmimo efektas. Pavyzdžiui, priemonė „Kompleksinės paslaugos šeimai“ yra nemokama ir prieinama visiems gyventojams, taigi, net labiau pasiturintys asmenys, kurie už paslaugas mokėtų, to nedaro. Nepaisant to, kad toks prieinamumas paskatina juos dalyvauti veiklose, tačiau taikomas *minimalus* simbolinis mokestis labiau pasiturintiems gyventojams būtų tikslingas.

Tėstinis intervencijų aktualumas ir tinkamumas. Atsižvelgiant į tai, kad 2017 m. beveik trečdalis (29,8 proc.) Lietuvos gyventojų susidūrė su skurdo rizika ir (arba) patyrė socialinę atskirtį, 8 prioriteto pagrindinis tikslas išlieka itin aktualus. Asmenų, patiriančių skurdo riziką ir (arba) socialinę atskirtį skaičius Lietuvoje išlieka vienas didžiausių, lyginant su kitomis ES šalimis. Eurostat duomenimis, šiuo metu 843 tūkst. žmonių Lietuvoje patiria skurdo riziką ir (arba) socialinę atskirtį. Gyventojų gerovės augimą riboja pernelyg žemos pajamos, nepakankami materialiniai ištekliai, įvairių paslaugų, tokių kaip sveikatos priežiūra, socialinė pagalba ar švietimas, trūkumas, galimybių integruotis į darbo rinką stoka ir prastos darbo sąlygos. Nepaisant to, kad nuo 2008 m. asmenų, patiriančių skurdą ar socialinę atskirtį, skaičius sumažėjo, vis dėlto santykinė jų dalis per šį laikotarpį išaugo 1,3 proc. dėl sumažėjusio bendro gyventojų skaičiaus. Šiuo metu Lietuvos nacionalinio tikslo įgyvendinimui reikia sukurti sąlygas išbristi iš skurdo ir socialinės atskirties dar bent 29 tūkst. žmonių.

Investicijų tikslai atliepia tikslinių grupių poreikius, t. y. skatina dalyvavimą darbo rinkoje, siekia padidinti socialinių ir sveikatos apsaugos paslaugų prieinamumą, sumažinti gyvenimo kokybės skirtumus, į konkrečioms teritorijoms (miestų tikslinėms teritorijoms) būdingų problemų sprendimą įtraukti vietos bendruomenes (per miestų vietos veiklos grupes). Investicijos, skirtos perėjimui nuo institucinės globos link bendruomeninių paslaugų, yra susietos su esminėmis sektoriaus reformomis, kas leidžia tikėtis didelio ir tvaraus poveikio. Vis dėlto, svarbu daugiau dėmesio skirti ne tik aktualių problemų sprendimui, tačiau ir skurdo ir/ar socialinės atskirties prevencijai. Nepaisant to, kad 8 prioriteto rėmuose yra pora tokių priemonių (pvz., „Kompleksinės paslaugos šeimai“ ar „Sveiko senėjimo skatinimo iniciatyvos“), bet atsižvelgiant į stiprų poreikį ir tokių priemonių veiksmingumą bei kaštus (t. y. prevencija reikalauja mažiau išteklių, nei intervencijos vėlesnėje problemos stadijoje), vertėtų padidinti finansavimą tokio pobūdžio priemonėms.

Siekiant sistemingai naikinti skurdo ir socialinės atskirties priežastis (o ne tik švelninti šių reiškinių pasekmes), būtinas geresnis 8 prioriteto investicijų ir kitų intervencijų koordinavimas. Asmenys, patiriantys skurdo riziką ir (arba) socialinę atskirtį, susiduria su keliomis problemomis vienu metu, todėl jiems yra būtina visapusiška ir

tolygiai teikiama pagalba. Problema yra ne tai, kad investicijos yra numatytos skirtinguose programavimo dokumento skyriuose, kiek tai, kad paslaugas konkrečioms grupėms teikiantys darbuotojai yra apriboti jų veiklą finansuojančių priemonių, t. y. negali pasiekti skirtingų „kišenių“. Pavyzdžiui, 8 prioriteto lėšomis finansuojamas kompleksinių paslaugų šeimai teikimas. Socialinę riziką patiriančių šeimų vaikai taip pat dažnai susiduria su sunkumais mokykloje, tačiau šios problemos sprendimui reikalingi ištekliai nėra pasiekiami kompleksines paslaugas teikiantiems darbuotojams, nes tam reikalingos lėšos numatytos 9 VP prioritete. Dar daugiau, paslaugų teikimas negali priklausyti nuo ES fondų lėšų programavimo ciklų, tačiau šiuo metu yra reali grėsmė, kad kompleksinės paslaugos po kelių metų nebebus teikiamos, nes baigsis tam numatytos lėšos.

Stebėsenos rodiklių pasiekimo prognozės. Investicinių prioritetų fizinė ir finansinė pažanga yra netolygi. Pagrindinės vėlavimų priežastys – per vėlai tvirtinami PFSA, siekiama investicijas sieti su reformomis, kurių priėmimas ir įgyvendinimas užtruko ilgiau nei planuota. Nepaisant vėlavimų, yra didelė tikimybė, kad daugelio produktų rodiklių reikšmės bus pasiektos. Ženklios rezultato rodiklių dalies reikšmės jau pasiektos (kartais nepaisant ribotos finansinės pažangos). Tokie atvejai rodo, kad rezultato rodiklių reikšmės buvo nustatomos nepakankamai ambicingai.

Atsižvelgiant į iššūkių mastą, skirtos lėšos daugeliui uždavinių yra nepakankamos / neproporcingai mažos. Todėl investicijos pasieks arba tik dalį tikslinės grupės (pvz., mažiau nei 25 proc. asmenų, kuriems reikalingas socialinis būstas) arba lėšos paslaugų teikimui baigsis iki programavimo periodo pabaigos ir toliau tos paslaugos (pvz., kompleksinės paslaugos šeimai) nebebus teikiamos. Ši problema kyla, nes dalis 8 prioriteto investicijų yra skirta valstybės prisiimtų įsipareigojimų finansavimui (pvz., parama neįgaliesiems socialinėse įmonėse). Todėl rekomenduojama:

- Didinti asignavimus iš nacionalinio biudžeto socialinės apsaugos sričiai, ypač jau prisiimtų įsipareigojimų finansavimui.
- Užtikrinti, kad rezultatyvių ir efektyvių intervencijų, kurios sprendžia esmines tikslinių grupių problemas, finansavimas būtų tęstinis, nepriklausytų nuo ES fondų lėšų programavimo ciklų. Todėl rekomenduojama perskirstant lėšas (pvz., iš septintojo VP prioriteto) numatyti didesnę finansavimą kompleksinių paslaugų šeimai priemonėms.

Reikalingi reguliaciniai ir sisteminiai pokyčiai. Skurdo ir socialinės atskirties problemos yra daugiabriaunės ir jas lemia veiksmų kombinacija: nedarbas (kaimo vietovėse nedarbo lygis yra dvigubai didesnis nei miestuose), mokesčių sistema, nesukurianti pakankamai paskatų dirbti, žemas socialinės apsaugos ir paramos sistemos veiksmingumas (pvz., vidutinė nedarbo socialinio draudimo išmoka buvo šešiais eurai didesnė nei skurdo rizikos riba), priklausomybės, socialinių ir darbo rinkoje reikalingų įgūdžių stoka ir kt. Todėl šių problemų sprendimui reikalingas kompleksinis reformų paketas: mokesčių bei išmokų sistemos peržiūra, siekiant didinti paskatas dirbti, kokybiškų darbo vietų kūrimas regionų centruose, rezultatyvesnis skirtingo pobūdžio pagalbą teikiančių institucijų bendradarbiavimas arba veiksmingesnė reikalingos paramos teikimo sistema, sudarant geresnes sąlygas gauti tiek skubią, tiek prevencinio pobūdžio pagalbą (socialines išmokas, socialines paslaugas ar pagalbą kreipiantis į kitas institucijas) „vieno langelio“ principu.

Pagrindinės išvados dėl 9 prioriteto „Visuomenės švietimas ir žmoniškųjų išteklių potencialo didinimas“

Įgyvendinimo pažanga. Pagal SFMIS duomenis iki 2018 m. gruodžio 31 d. įgyvendinant 9 prioritetą sudarytų projektų sąrašų arba paskelbtų kvietimų suma sudarė 490,3 mln. Eur (73 proc. nuo visų prioritetui suplanuotų ES fondų lėšų), pasirašytų sutarčių vertė buvo 435,7 mln. Eur (65 proc. nuo suplanuotų ES fondų lėšų), o atliktų mokėjimų suma – 153,3 mln. Eur (23 proc. nuo skirtų ES fondų lėšų). Didesnė finansinė pažanga buvo pagal ŠMM įgyvendinamas ESF priemonės, mažiausia – pagal EIMIN administruojamas ESF priemonės.

Dažnu atveju priemonių pradžia vėlavo. To priežastimis buvo tiek laiku nepriimti ŠMM teisės aktai (pvz., susiję su bendrojo ugdymo programomis), tiek ministerijos ir jai pavaldžių institucijų darbuotojų didelių ir visuomenei svarbių projektų valdymo kompetencijų trūkumas. Taip pat pastebima, kad prieš pradėdant įgyvendinti priemones retai atliekami tyrimai ar vertinimai priemonių tinkamumui nustatyti (pvz., kitose šalyse yra nustatyta, kad vienkartiniai dienos mokymai nėra nei efektyvūs, nei rezultatyvūs, nors Lietuvoje jiems vis dar skiriama ženkliai dalis lėšų, numatytų pedagogų kompetencijų tobulinimui). Trūksta koordinavimo ir informacijos dalinimosi tarp tų, kurie priima sprendimus dėl priemonių intervencijų logikos, ir tų, kurie įgyvendina priemones.

Tėstinis intervencijų aktualumas ir tinkamumas. Veiksmų programoje įvardinti iššūkiai ir jiems spręsti numatyti investiciniai prioritetai bei dauguma uždavinių išlieka aktualūs, 9 prioriteto investicijos yra nukreiptos svarbių ir aktualių problemų sprendimui.

- Lietuvos mokinių pasiekimai tarptautiniuose IEA PIRLS, TIMSS, ICCS, ICILS, tyrimuose iki maždaug 2000 m. sparčiai gerėjo, padaryta didžiausia pažanga tarp tyrimuose dalyvaujančių šalių. EBPO PISA rezultatai tai nežymiai pagerėdavo, tai smukteldavo, tačiau visada buvo žemiau tarptautinės skalės vidurkio, o PISA 2015 m. įvedus kompiuterinį testavimą matematinio raštingumo ir skaitymo gebėjimų rezultatai išliko tokie patys, tačiau gamtamokslinio raštingumo rezultatai reikšmingai smuko.
- Lietuvai būdingas didelis atotrūkis tarp užimtųjų turimų kompetencijų ir darbo rinkos poreikių. Lietuvos suaugusiųjų skaitymo gebėjimai ir matematinis raštingumas yra artimas tyrime dalyvavusių EBPO šalių vidurkiui. Tačiau gebėjimai spręsti problemas pasitelkiant technologijas, yra žemesni nei tarptautinis dalyvavusių šalių vidurkis.
- Vis dar susiduriama su iššūkiais visose švietimo grandyse: nepakankamas ikimokyklinio ugdymo prieinamumas ir nevienodi kokybės standartai ikimokykliniame ugdyme, itin žemas aprūpinimas šiuolaikinėmis mokymo priemonėmis, iš jų ypač gamtos mokslų laboratorijomis (Lietuvos pačiame skalės gale) ir IKT, per mažai į bendruosius gebėjimus orientuotas bendrasis ugdymas, žemas mokytojų darbo užmokestis, ribotas profesinio mokymo patrauklumas, kokybė ir prestižas, neefektyviai naudojami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai aukštojo mokslo srityje.
- Lietuvos mokymosi visą gyvenimą rodikliai vis dar išlieka žemi ir gerokai atsiliekama nuo ES vidurkio. Nors MVG lygis išliko beveik nepakitęs nuo 2007 m., kitų ES šalių atžvilgiu per šį laikotarpį Lietuva nukrito iš 20 į 22 vietą.

Vertinant intervencijų suderinamumą, buvo pastebėta, kad 9 prioriteto intervencijų rinkinio koordinavimas nėra pakankamas. Dauguma priemonių buvo įgyvendinama valstybės projektų planavimo būdu, numatant priemones atskiroms švietimo sritims. Tai sudarė galimybes sutelkti išteklius strateginių pokyčių įgyvendinimui, tačiau šia galimybe pasinaudota tik iš dalies. Remiantis interviu su įgyvendinančiomis institucijomis pastebima, kad dažnu atveju trūko aiškių ir konkrečių tikslų, strateginių gairių projektus pagal priemones planuojančioms įstaigoms. Taigi, priemonių rinkinys finansuoja atskirų švietimo sričių poreikius, bet ne strateginius pokyčius. Nors projektai turi atskirus tikslus, jie nesudaro vieningos sistemos. Vis dar stokojama tarpusavio koordinavimo derinant atskirus švietimo politikos veiksmus, ypač kai tai susiję su kelių institucijų veiksmų derinimu, priemonių įgyvendinimas kai kuriais atvejais yra nenuoseklus. Pavyzdžiui, atnaujinus bendrojo ugdymo programas turėtų būti rengiamas brandos egzaminų užduočių bankas, naujos ugdymo priemonės, finansuojamas pedagogų kompetencijų kėlimas. Tačiau vėluojant bendrojo ugdymo programų atnaujinimui, kitos priemonės vis tiek yra įgyvendinamos.

Taip pat, pastebėtina, kad dalyje priemonių finansuojamas ne struktūrinių pokyčių įgyvendinimas, o einamosios išlaidos. Pavyzdžiai apima finansavimą neformaliojo ugdymo krepšeliui, SKVC atliekamam studijų programų vertinimui, bendrojo priėmimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas sistemos funkcionalumo plėtojimui ir mokomiesiems bei informaciniams renginiams. Nors nekvestionuojama šių veiklų svarba, tačiau jos turėtų būti finansuojamos iš nacionalinio biudžeto, nes ateityje sumažėjus ES fondų investicijų apimtims, tokių priemonių tolesnė veikla gali nutrūkti.

Stebėsenos rodiklių pasiekimo prognozės. Daugumoje uždavinių rodiklių pažanga vertinamu laikotarpiu žema. Žema rodiklių pažanga susijusi su vėluojančia priemonių pradžia, tačiau vertinimo metu nebuvo identifikuota esminių rizikų, kad nepavyks pasiekti užsibrėžtų rodiklių reikšmių. Nepaisant formaliai aukšto tikėtino rezultatyvumo, realiam poveikiui pasiekti kyla iššūkių, tikėtina, kad sisteminis poveikis švietimo kokybei ir žmogiškųjų išteklių potencialui bus nedidelis.

Reikalingi reguliaciniai ir sisteminiai pokyčiai. Vertinamuoju laikotarpiu inicijuota daugelį švietimo grandžių apimanti švietimo sistemos reforma. Ją planuojama įgyvendinti iki 2021 metų. Šiame kontekste ypač svarbu užtikrinti, kad priemonių įgyvendinimas gerai derėtų su įgyvendinamomis strateginėmis švietimo pertvarkomis, nebūtų finansuojamos neefektyvios įstaigos ar infrastruktūros. Šiuo metu priemonių įgyvendinimas tam tikrais atvejais dera su reformomis, nes investicijos į infrastruktūrą buvo peržiūrėtos reformų kontekste. Projektams bendrojo ugdymo srityje taip pat keliama reikalavimai siekiant užkirsti kelią, kad nebūtų finansuojamos neefektyvios mokyklos. Visgi šiuos reikalavimus būtų galima tobulinti remiantis ne tik faktine situacija, bet ir prognozėmis dėl mokinių skaičiaus ateityje. Taip pat stebimi nenuoseklumai, pvz., žmogiškųjų išteklių stebėsenos sistemos atnaujinimas vyksta paraleliai su profesinių standartų rengimu, todėl ruošiami profesiniai standartai gali neatitikti darbo rinkos poreikių, taip pat bendrojo ugdymo programų ir vertinimo sistemos atnaujinimas įgyvendinamas nepakankamai nuosekliai.

Siekiant 9 prioriteto tikslų išskiriami šie labiausiai reikalingi sisteminai ir reguliaciniai pokyčiai:

- Reikšmingai sustiprinti Lietuvos MTEPI sistemos žmogiškąjį kapitalą. Tai sudarytų sąlygas tvariai Lietuvos MTEPI sistemos plėtrai ir esamų pajėgumų palaikymui bei atsinaujinimui. Žmogiškieji ištekliai svarbūs visos inovacijų sistemos funkcionavimui ir MTEPI veiklų vykdymui tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuose. Siūloma ženkliai investicijas skirti aukščiausios kvalifikacijos tyrėjų iš užsienio pritraukimui, taip pat iš esmės pagerinti visų tyrėjų darbo sąlygas ir padidinti finansavimą tyrėjų vykdomiems MTEPI darbams.
- Skirti dėmesį veiksniams, kurie mažina studijų kokybę: neužtikrinamas strateginių planų įgyvendinimas, dėstytojų darbo krūviai (patyrę dėstytojai dažnai yra perkrauti). Bent dalį šių iššūkių turėtų spręsti aukštojo mokslo reforma.
- Tobulinti pedagogų kompetencijų valdymo ir motyvavimo sistemą, skirti dėmesį pedagogų darbo patrauklumo gerinimui.
- Nuosekliai integruoti profesinį orientavimą į bendrojo ugdymo sistemą.
- Užtikrinti profesinio mokymo kokybę atsižvelgiant į šiuos veiksniai:
 - Darbdavių įsitraukimas. Nors darbdaviai įtraukiami į standartų ir programų rengimą, jų motyvacija dalyvauti šiuose procesuose dažniausiai yra išorinė, stokojama vidinės motyvacijos dėl bendro darbdavių sąmoningumo trūkumo ar finansinių išteklių stokos.
 - Profesinio mokymo mokytojų sistemingo rengimo trūkumas, dažniausiai mokytojai gerai išmano savo dėstomą dalyką, tačiau jiems trūksta pedagoginių kompetencijų.
 - Nepakankama pagalba mokytojams vykdyti profesinio mokymo programas. Pavyzdžiui, programose galėtų būti detalizuojami gerosios praktikos pavyzdžiai (pvz., apie integruotą dalykų dėstymą). Kita vertus aktualus pedagogų rengimo stiprinimas, siekiant juos įgalinti laisvai adaptuoti programas. (detaliau žr. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo atvejo studiją).
 - Silpnai išvystyta teisinė bazė yra dar viena priežastis, dėl kurios profesinio mokymo plėtra Lietuvoje išlieka nevientisa ir fragmentuota, tačiau ir šiuo atveju, ši problema yra labiau susijusi su bendresne Lietuvos švietimo politika.
- Būtina pradėti kurti MVG sistemą, kuri įgalintų žemos/vidutinės kvalifikacijos asmenis mokytis.

Pagrindinės išvados dėl 10 prioriteto „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“

Igyvendinimo pažanga. Lyginant su kitais VP prioritetais, įgyvendinant 10 prioritetą pasiekta mažiausia finansinė pažanga. 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, pagal 10 prioritetą projektų įgyvendinimui buvo skirti 83 mln. ESF lėšų (55 proc. nuo visų prioritetui skiriamų ES fondų lėšų), o atliktų mokėjimų suma sudarė 16,4 mln. Eur ESF lėšų (11 proc. nuo visų prioritetui skirtų ESF lėšų).

Prioritetui skirtas finansavimas ir tarpinių veiklos peržiūros plane nustatytų rodiklių reikšmių sumažinimas bei mokėjimų projektams paspartinimas 2018 m. II pusėje padėjo suvaldyti veiklos rezervo lėšų praradimo riziką. Rizika prarasti veiklos rezervo lėšas, įgyvendinant 10 prioritetą, kilo dėl dviejų pagrindinių priežasčių. Pirmą, užsitęsę priemonių planavimo etapai, nes tik 2016 m. balandžio mėn. buvo patvirtintas Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programos įgyvendinimo 2016–2018 metų veiksmų planas. Taip pat atsirado nauji reikalavimai investicinių projektų rengimui, kurie prailgino projektų parengimo laikotarpį. Antra, 2017 m. inicijuotos svarbios reformos viešojo valdymo srityje. Buvo pakeistas Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programos įgyvendinimo 2016–2018 metų veiksmų planas, pradėta valstybės tarnybos reforma, inicijuotas bendrųjų funkcijų konsolidavimo procesas, viešojo sektoriaus optimizavimas.

Tėstinis intervencijų aktualumas ir tinkamumas. Investicijos į viešąjį valdymą Lietuvoje išlieka aktualios, ypač atsižvelgiant į ribotas valstybės finansines galimybes, siekį padidinti šalies ūkio konkurencingumą, augančius visuomenės lūkesčius gauti jų poreikius atitinkančias viešąsias paslaugas bei valstybės tarnybos patrauklumo mažėjimą tarp aukštos kvalifikacijos darbuotojų. Didinant valdymo orientaciją į rezultatus prisidedama prie efektyvaus ir tikslingo finansinių išlaidų valdymo. Gerinant verslo reguliavimo aplinką bei didinant viešojo valdymo procesų skaidrumą ir atvirumą prisidedama prie šalies ūkio konkurencingumo didinimo. Numatytomis investicijomis taip pat siekiama pagerinti teikiamų viešųjų paslaugų kokybę ir jų atitikimą visuomenės poreikiams bei investuojama į žmogiškųjų išteklių valdymą valstybinėje tarnyboje, siekiant padidinti valstybės tarnybos patrauklumą.

Atlikta analizė rodo, kad veiksmų programoje nustatyta 10 prioriteto intervencinė logika atitinka pagrindinius strateginių planavimo dokumentų tikslus ir uždavinius viešojo valdymo srityje, o numatytos intervencijos skirtos

svarbiausiems prioritetams (viešojo valdymo procesų skaidrumas ir atvirumas, visuomenės poreikius atitinkančios viešosios paslaugos, veiklos kokybės gerinimas).

10 prioriteto intervencijos yra suderintos ir viena kitą papildančios. Šio prioriteto investicijos yra susijusios ir su 1 bei 2 prioriteto investicijomis. Įgyvendinat priemonę Nr. 10.1.1-ESFA-V-912 „Nacionalinių reformų skatinimas ir viešojo valdymo institucijų veiklos gerinimas“ vykdomi projektai, kuriais kuriamos ir diegiamos mokslo ir inovacijų politikos prioritetų nustatymo bei mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtos ir inovacijų infrastruktūros plėtos analizės ir vertinimo sistemos. 2 prioriteto investicijos papildomos tobulinant paslaugų teikimo vidinius procesus ugdant reikalingas kompetencijas tinkamam paslaugų administravimui. Pagal 10 prioritetą įgyvendinamas projektas Nr. 10.1.2-ESFA-V-915-01-0002 „Atvirų duomenų formavimo metodologinių ir teisinių priemonių įgyvendinimas bei tam reikalingų valstybės institucijų darbuotojų kompetencijų ugdymas“, kurį užbaigus bus sukurta tinkama duomenų atvėrimo metodologija leisianti efektyviai panaudoti pagal 2 prioritetą sukurta atvirų duomenų platformą.

Stebėsenos rodiklių pasiekimo prognozės. Atlikta 10 prioriteto įgyvendinimo rezultatyvumo analizė rodo, kad vertinant pagal produkto stebėsenos rodiklius pasiekta maža pažanga. Tam tikra produkto rodiklių pažanga fiksuojama tik pagal 4 produkto rodiklius:

- P.S.411 „Viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose stiprinti įrodymais grįsto valdymo priemonių taikymui ar institucijų veiklos valdymo tobulinimui reikalingas kompetencijas“ - 26 proc.
- P.S.414 „Gyventojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose informuoti visuomenę apie viešojo valdymo procesus ar skatinti juose dalyvauti“ - 85 proc.
- P.S.416 „Viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose stiprinti teikiamų paslaugų ir (ar) aptarnavimo kokybės gerinimui reikalingas kompetencijas“ - 24 proc.
- P.S.417 „Viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose stiprinti geresnio reglamentavimo diegimui ar ūkio subjektų veiklos priežiūros efektyvumo didinimui reikalingas kompetencijas“ - 2 proc.

Dėl užsitęsusio planavimo etapo arba dėl įgyvendinamų viešojo valdymo reformų vertinamuoju laikotarpiu nebuvo pasiekta pažangos pagal rezultato rodiklius.

Reikalingi reguliaciniai ir sisteminiai pokyčiai. Tolesnė 10 prioriteto įgyvendinimo eiga ir ES fondų lėšų panaudojimo efektyvumas labiausiai priklausys nuo valstybės tarnybos reformos įgyvendinimo ir sėkmingo bendrųjų funkcijų konsolidavimo proceso. Sėkmingam prioriteto įgyvendinimui įtakos turės ir vykdomas viešojo sektoriaus optimizavimas bei viešųjų paslaugų peržiūros procesas.

Pagrindinės išvados dėl 11 prioriteto „Techninė parama veiksmų programai administruoti“

Įgyvendinimo pažanga. Veiksmų programos 11 prioriteto finansavimas (187,5 mln. Eur ES fondų lėšų) nukreiptas vienos priemonės Nr. 11.0.1-CPVA-V-201 „Veiksmų programos administravimas“ įgyvendinimui. Sprendžiant pagal finansinius rodiklius prioritetas įgyvendinamas sėkmingai. Nors pagal sudarytoms finansavimo sutartims skirtą lėšų dalį (47 proc.) atsiliekama nuo bendro VP vidurkio (64 proc.), tačiau pagal atliktų mokėjimų rodiklį (49 proc.) pažanga žymiai spartesnė už bendrą (30 proc.).

Stebėsenos rodiklių pasiekimo prognozės. Veiksmų programos 11 prioriteto „Techninė parama veiksmų programai administruoti“ įgyvendinimo stebėsenos rodiklių rinkinį sudaro 8 VP specialieji rodikliai – 4 produkto rodikliai ir 4 rezultato rodikliai, taip pat 1 nacionalinis produkto rodiklis (P.N.201 „Metodinės pagalbos centrų įvykdytų užduočių skaičius“). Vertinant produkto rodiklių pasiekimą matyti, kad daugumos rodiklių pažanga yra gera, kai kurie iš jų jau yra pasiekti, pavyzdžiui, įdiegta ES reglamentų reikalavimus atitinkanti kompiuterinė informacinė valdymo ir priežiūros sistema (produkto rodiklis P.S.427). Didesnį dėmesį būtina atkreipti į produkto rodiklį P.S.426 „Apmokyti socialiniai ekonominiai partneriai“, nes nepasiekta šio rodiklio tarpinė reikšmė (pasiekimas 31,5 proc.).

Vertinant rezultato rodiklių pasiekimą matyti, kad ES fondus administruojančio personalo kaita visos sistemos lygiu yra kontroliuojama (rezultato rodiklis R.S.407), tačiau tam tikra rizika yra dėl darbuotojų kaitos atskirose institucijose, visų pirma, vadovaujančioje institucijoje. Be to, derėtų atidžiau stebėti rezultato rodiklio R.S.406 pasiekimą („Išlaidų, apmokamų taikant supaprastintus išlaidų apmokėjimo būdus SaF projektuose, dalis nuo visų apmokamų SaF projektų išlaidų“), nes šio rodiklio pažanga yra labai menka, ir kyla rizika, kad nebus pasiekta 2023 m. suplanuota rodiklio reikšmė.

Pagrindinės išvados dėl 12 prioriteto „Techninė parama, skirta informuoti apie veiksmų programą ir ją vertinti“

Igyvendinimo pažanga. Finansinė 12 VP prioriteto įgyvendinimo pažanga, lyginant su bendru veiksmų programos lygiu, vidutinė. Nors visos prioriteto lėšos suplanuotos, tačiau pasirašytų finansavimo sutarčių suma sudaro 45 proc. numatytų lėšų. Pagal priemonių įgyvendinimo planus suplanuoti produktai yra siekiami laikantis nustatytų tarpinių reikšmių, todėl galima daryti išvadą, kad su suplanuotais finansiniais ištekliais bus pasiekti veiksmų programoje šiam prioritetui nustatyti produktai ir rezultatai. Vertinimo metu buvo gauta tik viena indikacija, kad kai kurioms institucijoms, vykdančios ES fondų lėšų informavimo ir komunikavimo veiklas, įgyvendinus 2018–2020 m. komunikacijos plane nustatytas kampanijas, gali trūkti lėšų veiklų tęstinumui iki programos pabaigos (2021–2023 m. laikotarpiu). Poreikis palaikyti sukurta „komunikacinį lauką“ turėtų būti įvertintas rengiant naują metinį planą, o nustačius tokį poreikį būtų galima apsvarstyti lėšų perskirstymą tarp atskirų kampanijų (visų pirma, įvertinant tikslingumą numatyta finansavimo apimti (600 000 Eur) skelbti antrąjį kvietimą NVO komunikacinėms veikloms pagal visuotinės dotacijos priemonę Nr. 12.0.1-CPVA-K-204 „Komunikacija apie ES investicijas“).

Stebėsenos rodiklių pasiekimo prognozės. Nepaisant ES fondų lėšų komunikacijos koordinavimo trūkumų 2018 metais, 12.1 uždavinio rezultatyvumas, vertinant pagal produkto ir rezultato rodiklių pasiekimus, yra pakankamas. Rodiklio P.S.431 „ES struktūrinių fondų svetainėje apsilankiusių unikalų lankytojų vidutinis skaičius per metus“ reikšmė yra artima siekiamai iki 2023 m. (pasiekta 93 proc. tikslo). Per 2017 m. svetainėje www.esinvesticijos.lt apsilankė 186 615 unikalūs lankytojai. Kiti du produkto rodikliai – P.S.429 „Įgyvendinta plati informavimo kampanija, informuojanti apie veiksmų programos įgyvendinimo pradžią“ ir P.S.430 „Įgyvendintos informavimo ir komunikacijos kampanijos“ – yra susiję su įgyvendinamomis komunikacijos kampanijomis. Plataus masto kampanija buvo sėkmingai įvykdyta programos įgyvendinimo pradžioje, o teminių komunikacijos kampanijų pažanga yra skirtinga. Vertinamuoju laikotarpiu buvo baigtos įgyvendinti 6 iš numatytų 60 komunikacijos kampanijų. Vertinant pagal metinių planų vykdymą ir komunikacijos efektyvumo rodiklių pasiekimą, sėkmingiau kampanijas vykdo AM, EIMIN, Invega, ESFA, o daugiausiai organizacinių sunkumų planuojant veiklas ir įsigyjant šių veiklų įgyvendinimo paslaugas kilo SAM ir KM.

ES fondų lėšų komunikacijos efektyvumas programos lygiu vertinamas pagal tris rezultato rodiklius, matuojančius potencialių pareiškėjų, kuriuos tenkina turima informacija, dalį (rodiklis R.S. 408), projektų vykdytojų, kuriems pakanka informacijos, kaip tinkamai įgyvendinti projektą, dalį (rodiklis R.S.409) ir gyventojų, teigiančių, kad ES investicijos padeda siekti teigiamų socialinių ir ekonominių pokyčių šalyje ir prisideda prie gyventojų gyvenimo kokybės gerinimo, dalį (rodiklis R.S. 411). Visų trijų rezultato rodiklių reikšmės, nustatytos 2023 m., jau pasiektos. Atsižvelgiant į tai, kad dabartinio programinio laikotarpio komunikacijos strategijoje akcentas yra perkeltas nuo tradicinio informavimo į nuomonės ir elgsenos pokyčius, tikslinga daugiau dėmesio skirti gyventojų platesniam įtraukimui į viešąsias diskusijas dėl vykdomų ir planuojamų vykdyti projektų, finansuojamų ES fondų lėšomis.

12.2 uždavinio, skirto užtikrinti ES fondų investicijų vertinimą, rezultatyvumui stebėti yra nustatyta po vieną produkto ir rezultato rodiklį. Produkto rodikliui P.S.432, kuris uždavinio įgyvendinimą matuoja pagal atliktų vertinimų skaičių, nustatyta tarpinė reikšmė (30) iki 2018 m. pabaigos pasiekta 87 proc. (iš viso bus atlikti 26 vertinimai). Įgyvendinant metinius vertinimo planus 6 suplanuotų vertinimų buvo atsisakyta (pasikeitus poreikiui, nutraukus pirkimo procedūrą ar paslaugų teikimo sutartį). Vertinimo rekomendacijų įgyvendinimas yra numatytas kaip 12.2 uždavinio rezultato rodiklis R.S. 410. Jis taikomas ir priemonės „ES fondų investicijų vertinimas“ stebėsenai. Sprendžiant pagal įgyvendintų rekomendacijų skaičių ir turinį, daugiausiai vertinimu kaip intervencijų tobulinimo instrumentu pasinaudojo SADM (investicijų į ADRP priemones ir jaunimo užimtumo skatinimo srityse), FM (dėl veiksmų programos spartesnio įgyvendinimo ir geresnio finansinių priemonių taikymo) ir EIMIN (dėl intervencijų inovacijų ir MTEPI srityse). Siekiant ES fondų lėšų vertinimo veiklomis labiau prisidėti prie valdymo, orientuoto į rezultatus, stiprinimo Lietuvoje, tikslinga toliau stiprinti vertinimo gebėjimus.

IVADAS

2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos pažangos vertinimas atliktas pagal 2018 m. vasario 28 d. paslaugų teikimo sutartį Nr. 14P-14, sudarytą tarp Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir ūkio subjektų grupės UAB „ESTEP Vilnius“ ir UAB “Visionary Analytics“. Šis vertinimas yra integruotos 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo ataskaitos dalis.

Vertinimo ataskaitą sudaro 3 dalys ir priedai:

- Pirmoje ataskaitos dalyje pristatoma bendra 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos įgyvendinimo būklė, vertinimo tikslai ir metodika;
- Antroje ataskaitos dalyje pateikiamas kiekvieno 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos prioriteto įgyvendinimo pažangos vertinimas ir atsakymai į vertinimo klausimus;
- Trečioje ataskaitos dalyje pateikiama vertinimo rekomencijų ir strateginių siūlymų suvestinė.
- Ataskaitos prieduose pateikiama papildoma vertinimo išvadas pagrindžianti informacija bei vertinimo metu vykdytų interviu sąrašas.

1. VERTINIMO PRISTATYMAS

1.1. 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programa ir jos įgyvendinimo pažanga

2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programa² (toliau – Veiksmų programa, VP) kartu su Partnerystės sutartimi yra pagrindiniai nacionaliniai strateginiai dokumentai, kuriais remiantis Lietuvoje įgyvendinama ES sanglaudos politika. Pagal veiksmų programą Lietuvai iš viso suplanuota skirti 6,709 mlrd. ES fondų lėšų eurų, iš kurių 3,501 mlrd. eurų iš Europos regioninės plėtros fondo (toliau – ERPF), 2,049 mlrd. eurų – iš Sanglaudos fondo (toliau – SaF), 1,127 mlrd. eurų – iš Europos socialinio fondo (toliau – ESF), dar 31,8 mln. eurų numatyta pagal Jaunimo užimtumo iniciatyvą (toliau – JUI). Sanglaudos politikos ir nacionalinių lėšų investavimo strategija atspindi esminius šalies plėtros iššūkius, išskirtus programavimo laikotarpyje, ir remiasi investicijų sutelkimu į Bendrųjų nuostatų reglamente³ nustatytus 11 teminių tikslų ir jų konkrečius investicinius prioritetus, kurie tarpusavyje yra glaudžiai susiję, papildo vienas kitą ir prisideda prie ES strategijos “Europa 2020” tikslų įgyvendinimo. Programos rengimo metu nustatyti svarbiausi Lietuvos plėtros iššūkiai⁴ buvo susiję su investicijoms palankia verslo aplinka, ekonominiam augimui ir darbo vietų kūrimui reikalinga modernia infrastruktūra, darbo jėgos galimybių panaudojimu ir jaunimo nedarbo mažinimu bei tvariu ir efektyviu gamtinių išteklių vartojimu. Programavimo metu Lietuvoje nedarbo lygis, ypač ilgalaikis, buvo aukštas ir viršijo ES vidurkį: 2012 m. Lietuvoje nedarbas siekė 13,3 proc., ES – 10,5 proc. Be to, 2012 m. Lietuvoje skurdo riziką ar socialinę atskirtį patyrė 32,5 proc. Lietuvos gyventojų. Pagal šį rodiklį Lietuva buvo penkta skurdžiausia šalis ES (ES vidurkis – 24,8 proc.). Atsižvelgiant į Lietuvos ūkio plėtros apribojimus 2014–2020 m. laikotarpio didžioji ES fondų investicijų dalis (55,7 proc.) buvo nukreipta į ekonominės ir aplinkosauginės infrastruktūros finansavimą pagal 2-6 VP prioritetus, 28,7 proc. – skirti investicijoms į socialinės politikos sritis pagal 7-9 prioritetus, o 10,1 proc. – į mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros ir inovacijų (toliau – MTEPI) skatinimą (žr. 2 pav.).

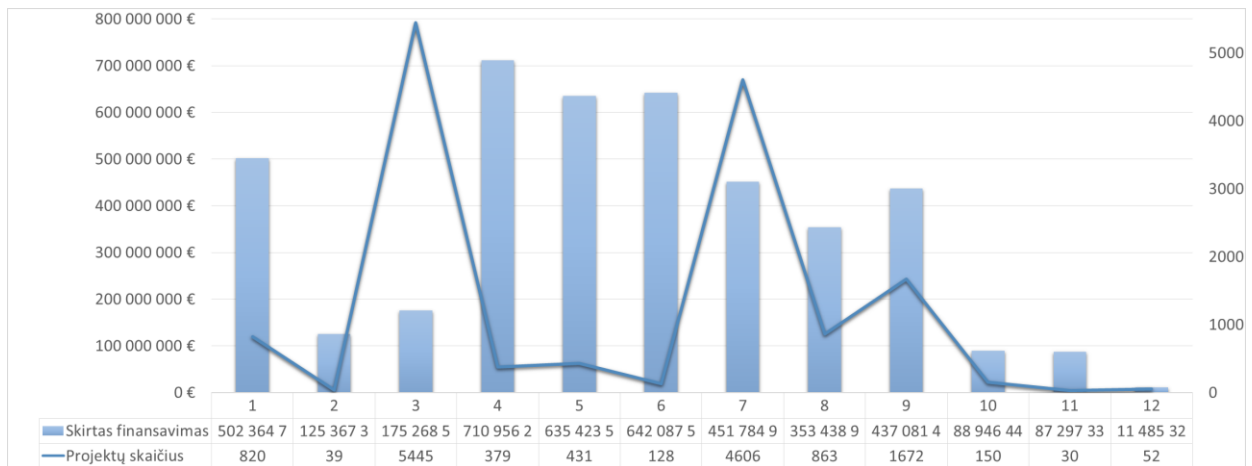
Per pirmus penkerius VP įgyvendinimo metus ES fondų lėšos buvo skirtos 14 615 projektų įgyvendinimui. 2018 m. gruodžio 31 d. stebėsenos duomenimis, bendra ES fondų subsidijų suma įgyvendintiems ir vykdomiems projektams sudarė 4,271 mlrd. Eur (64 proc. viso VP finansinio plano). 1 paveiksle pateikta informacija apie projektų skaičių ir jiems skirtas ES fondų investicijas, įgyvendinant atskirus VP prioritetus, rodo, kad daugiausiai projektų įgyvendinama pagal 3 prioritetą „SVV konkurencingumo skatinimas“ ir 7 prioritetą „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“ (atitinkamai, 5445 ir 4606 projektai). Šiuose prioritetuose vyrauja nedideli projektai, kurių vidutinė vertė siekia 125 tūkst. Eur, o jiems skiriama vidutinė subsidija sudaro apie 90 tūkst. Eur. Mažai, bet didelės vertės stambių infrastruktūrinių projektų vykdoma pagal 2 prioritetą „Informacinės visuomenės skatinimas“ ir 6 prioritetą „Darnaus transporto ir pagrindinių tinklų infrastruktūros skatinimas“. Įpusėjus VP įgyvendinimo laikotarpiui buvo baigti 3344 projektai, kuriems iš ES fondų skirta 726,7 mln. Eur.

1 pav. VP įgyvendinimo pažanga prioritetų lygiu: projektų skaičius ir skirtas ES fondų finansavimas

² 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programa CCI Nr. 2014LT16MAOP001, patvirtinta 2014 m. rugsėjo 8 d. Europos Komisijos įgyvendinimo sprendimu Nr. C(2014)6397.

³ 2013 m. gruodžio 17d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013.

⁴ Komisijos tarnybų pozicija dėl 2014–2020 m. Lietuvos Partnerystės sutarties ir programų rengimo.

Šaltinis: SFMIS, projektų sutarčių ataskaita, 2018.12.31 duomenys.

Esminis pokytis, kurio siekiama dabartiniame finansavimo laikotarpyje – perėjimas nuo ES fondų lėšų panaudojimo („įsisavinimo“ logikos) prie tikslingo investavimo, siekiant kuo didesnės ilgalaikės pridėtinės vertės. Tam, kad būtų sustiprintas ES fondų lėšų investavimo efektyvumas, 2014–2020 m. programiniu laikotarpiu buvo numatytos šios pagrindinės priemonės: 1) didesnė teminė lėšų koncentracija; 2) sąsajos su Europos semestru ir patikimu ekonominiu valdymu; 3) nustatytos išankstinės investicinių prioritetų įgyvendinimo sąlygos; 4) 2019 m. numatyta veiklos rezultatų peržiūra. Trijų paskutinių priemonių taikymas skatina investicijų efektyvumą, bet tuo pačiu lemia lėtesnį veiksmų programos įgyvendinimą. Išankstinių sąlygų nustatymas prisidėjo prie geresnio 2014–2020 m. ES fondų intervencijų Lietuvoje suplanavimo, tačiau naujų strateginio planavimo dokumentų rengimas kai kuriose srityse (pavyzdžiui, informacinės visuomenės) pavėlino ES fondų lėšų investavimą keleriais metais. ES fondų investavimo geresnis suderinimas su kasmet Europos Tarybos teikiamomis strateginėmis rekomendacijomis šaliai skatina finansinius išteklius nukreipti į strateginių reformų įgyvendinimą ir šalies augimo ribojimą lemiančių kliūčių šalinimą, tačiau VP peržiūros procesai užtrunka (pavyzdžiui, 2017 m. gegužę inicijuotas VP keitimas Komisijos buvo patvirtintas 2018 m. balandį). Iki 2018 m. pabaigos jau buvo atlikti 4 veiksmų programos pakeitimai, kuriais atsižvelgiant į besikeičiančią socialinę-ekonominę aplinką, tikslinių grupių poreikius, vykdomas struktūrinės reformos ir riziką prarasti veiklos rezervo lėšas buvo tikslinama suplanuotų prioritetų investicinė logika. Veiksmų programos peržiūros metu buvo tikslinimas ir finansavimo planas (žr. 2 pav.): daugiausiai ES fondų finansavimas buvo sumažintas intervencijų, suplanuotų informacinės visuomenės skatinimo (2 VP prioritetas) ir viešojo valdymo tobulinimo (10 VP prioritetas) srityse, o reikšmingiau padidėjo socialinės atskirties mažinimo (8 VP prioritetas), aplinkosaugos (5 VP prioritetas) ir energijos efektyvumo didinimo (4 VP prioritetas) sritims. Finansavimo perskirstymo priežastys gana įvairios (besikeičiantys tikslinių grupių poreikiai, užsitęsęs strateginių dokumentų rengimas, vykdomos reformos, administracinių gebėjimų trūkumai), jos plačiau nagrinėjamos ataskaitos skyriuose, skirtuose konkrečių VP prioritetų pažangos analizei. Detalesnė informacija apie finansavimo perskirstymą tarp prioritetų ir ES fondų pateikta 2 priede.

2 pav. VP finansavimo plano pokyčiai prioritetų lygiu.

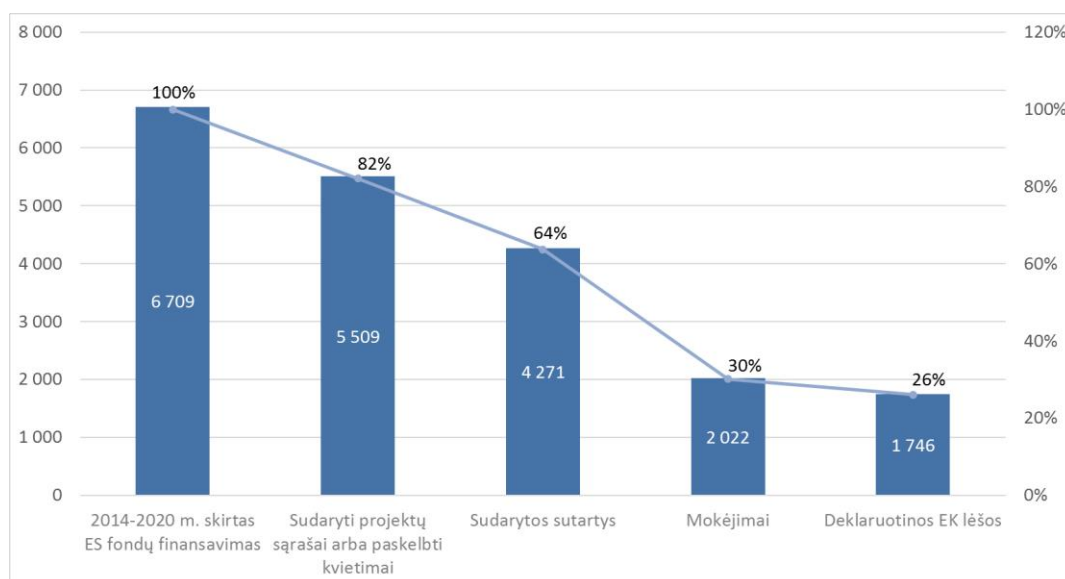

Šaltinis: 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programa, 2014-09-08 ir 2018-09-24 redakcijos.

Vertinamuoju laikotarpiu, kuris apėmė laikotarpį nuo veiksmų programos patvirtinimo iki 2018 m. gruodžio 31 d., **VP intervencijų planavimas dar nebuvo pasibaigęs**. Sudarytų projektų sąrašų ar paskelbtų kvietimų suma sudarė 83 proc. (5,5 mlrd. Eur), pasirašytų finansavimo sutarčių vertė – 64 proc. (4,27 mlrd. Eur), o atliktų mokėjimų suma – 30,5 proc. (2 mlrd. Eur) visos ES fondų lėšų sumos (3 pav.). Lyginant su 2007–2013 m. ES fondų programiniu laikotarpiu, dabartinės VP įgyvendinimo sparta yra lėtesnė. Įgyvendinant 2007–2013 m. veiksmų programas per tokį patį ataskaitinį laikotarpį⁵ projektų vykdytojams atliktų mokėjimų suma sudarė 42 proc. visos ES fondų sumos, skirtos 2007–2013 m. veiksmų programų įgyvendinimui. Lėtesnį dabartinės VP įgyvendinimą be jau minėtų teigiamų priežasčių (platesnio investavimo efektyvumo instrumentų taikymo), lemia ir neteisingos planavimo prielaidos, nepakankami institucijų administraciniai gebėjimai, ilgai užtrunkantis priemonių planavimo dokumentų (PIP, PFSA) rengimo, keitimo ir tarpinstitucinio derinimo procesas.

3 pav. VP įgyvendinimo finansinė pažanga, mln. Eur ir proc. nuo suplanuoto finansavimo

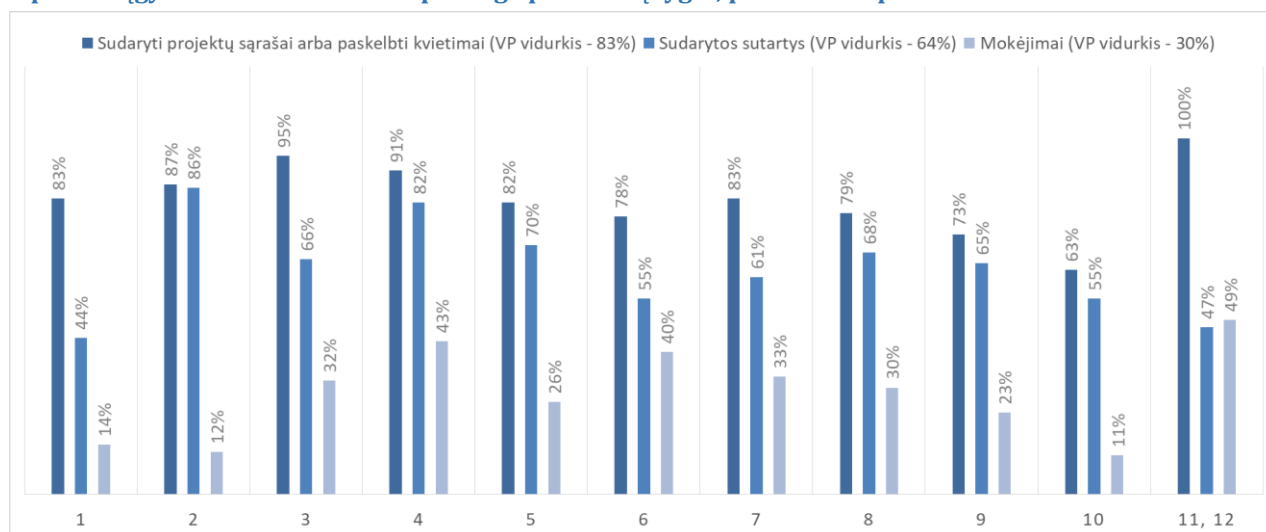
⁵ Per 2007-2011 m. laikotarpį pagal subsidijų priemones projektų vykdytojams buvo išmokėta 2,8 mlrd. Eur, o pagal finansų priemones – galutiniais naudos gavėjams 271,4 mln. Eur. Bendra 2007-2011 m. atliktų mokėjimų suma sudarė 42 proc. visų 2007-2013 m. ES fondų investicijų sumos.

Šaltinis: SFMIS, 2018.12.31 duomenys.

Lyginant atskirų 2014–2020 m. VP prioritetų įgyvendinimo būklę pagal pasirašytas projektų finansavimo sutartis didesnės pažangos nei bendras VP vidurkis pasiekta 2⁶, 3, 4, 5 ir 8 VP prioritetuose, o pagal atliktus mokėjimus – 4, 6, 7 ir 11 VP prioritetuose (4 pav.). Sprendžiant pagal finansinius rodiklius, mažiausia pažanga pasiekta įgyvendinant 1 prioritetą „MTEPI skatinimas“ ir 10 prioritetą „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“.

4 pav. VP įgyvendinimo finansinė pažanga prioritetų lygiu, proc. nuo suplanuoto finansavimo

Šaltinis: SFMIS, 2018.12.31 duomenys

Vertinamuoju laikotarpiu pagal penktadalį (44) patvirtintų priemonių nebuvo pasirašyta nė viena ES fondų finansavimo sutartis. Bendra šioms priemonėms suplanuota ES fondų investicijų dalis sudaro 10 proc. (656,6 mln. Eur) viso VP finansavimo. Dalies šių priemonių įgyvendinimas yra susietas su veiklos lėšų rezervu⁷ – ES fondų lėšų dalimi (398,75 mln. Eur), kuri skiriama tam tikrai VP prioriteto daliai įgyvendinti, jeigu iki 2018 m. pabaigos yra pasiektos veiklos peržiūros plane nustatytos tarpinės rodiklių reikšmės. Į veiklos peržiūros planą yra įtraukti finansiniai ir fiziniai (produkto lygmens ir įgyvendinimo žingsnio⁸) rodikliai. Finansinis rodiklis

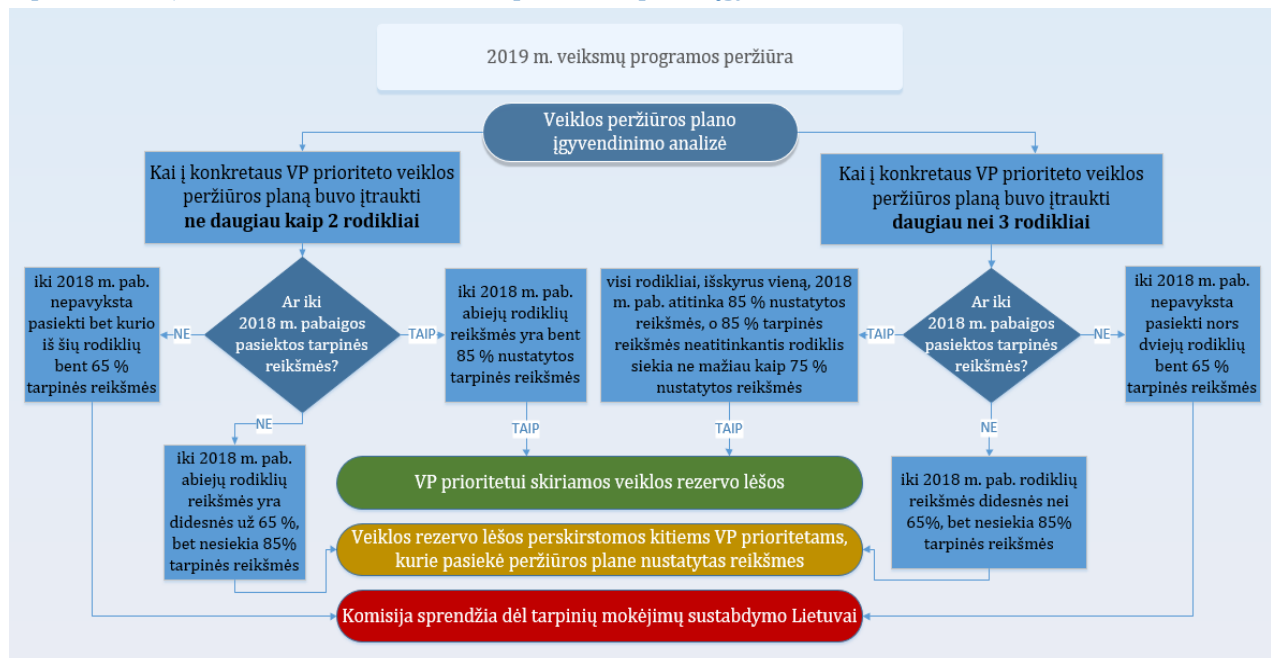
⁶ Antro VP prioriteto priskyrimas prie sparčiau įgyvendinamų prioritetų yra sąlyginis, nes ši pažanga iš dalies pasiekta todėl, kad 2017 m. ir 2018 m. jo įgyvendinimui skiriamos lėšos buvo sumažintos 23 proc.

⁷ 3 priede nurodyta 18 priemonių, kurių įgyvendinimui iš veiklos lėšų rezervo planuojama 77,2 mln. EUR, tačiau vertinamuoju laikotarpiu priemonės nebuvo pradėtos įgyvendinti.

⁸ Įgyvendinimo žingsniai galėjo būti pasirenkami tuomet, kai tarpinės veiklos rezultatų peržiūros metu nėra numatoma pasiekti stebėsenos rodiklių arba iki 2018 metų pabaigos numatomos pasiekti tarpinės stebėsenos rodiklių reikšmės yra labai mažos, arba yra didelė rizika jų nepasiekti iki 2018 metų pabaigos.

numato tam tikrą bendrą tinkamų finansuoti lėšų sumą, kuri turi būti deklaruota iki 2018 m. pab. Fizinių rodiklių pasiekimas matuojamas pagal 2018 m. gruodžio 31 d. stebėsenos duomenis. Europos Komisija gairėse⁹ buvo nurodžiusi į veiklos peržiūros planą įtraukti tuos produkto rodiklius ar su jais susijusius įgyvendinimo žingsnius, kurių pasiekimui yra suplanuota skirti daugiausiai konkretaus prioriteto lėšų. Atliekant šį vertinimą ir analizuojant atskirų prioritetų rezultatyvumą buvo atsižvelgta į Komisijos pateiktus išaiškinimus dėl veiklos rezultatų plano įgyvendinimo ir su juo susijusių finansinių pasekmių – lėšų rezervo skyrimo arba tarpinių mokėjimų sustabdymo. Komisijos galimi sprendimai, susiję su veiklos peržiūros plano įgyvendinimu, apibendrinti 5 paveiksle pateiktoje schemeje.

5 pav. Komisijos išaiškinimas dėl veiklos peržiūros plano įgyvendinimo

Šaltinis: EC (2018). Guidance for Member States on Performance framework, review and reserve. P. 16-17.

Į veiklos peržiūros planą įtrauktų rodiklių tarpinės ir galutinės reikšmės buvo nustatytos, įvertinus istorinius ankstesnio programavimo laikotarpio lėšų panaudojimo ir rodiklių pasiekimo duomenis, taip pat atsižvelgiant į šiame programavimo laikotarpyje numatomas investicijų ir veiklų apimtis. Tačiau VP įgyvendinimo patirtis ir šio vertinimo metu atlikta analizė parodė, kad planavimo metu nebuvo tinkamai atsižvelgta į laikotarpį, reikalingą prioriteto veiklų įgyvendinimo parengimui, o nustatytos finansinių rodiklių tarpinės reikšmės buvo ypač ambicingos. 2013 m. rengiant VP ir planuojant ES fondų lėšų išmokėjimų sumas projektams buvo prognozuojama beveik visuose prioritetuose per laikotarpį iki 2018 m. pabaigos išmokėti daugiau nei penktadalį visų šiam laikotarpiui skirtų lėšų. Komisijos teigimu, nė viena šalis nebuvo nusimačiusi tokių aukštų tarpinių finansinių rodiklių reikšmių. Pernelyg ambicingo planavimo pasekmės – efektyvaus investavimo fokuso praradimas, ES fondų lėšų perskirstymas kitiems prioritetams (2 prioritetas prarado 23 ERPF proc., 4 prioritetas 21 proc. SaF lėšų, 10 prioritetas – 18 proc. ESF lėšų), dar 2018 m. II pusmetyje buvusi didelė rezervo lėšų praradimo rizika 2, 5 (ERPF), 7 (ERPF), 8 (ERPF), 9 ir 10 prioritetuose, papildomos administracinės sąnaudos VP keitimui iniciavimui ir derinimui su EK.

1.2. Veiksmų programos pažangos vertinimo tikslas ir uždaviniai

2014–2020 metų ES fondų investicijų veiksmų programos įgyvendinimo pažangos vertinimo poreikį ir aktualumą lėmė du pagrindiniai veiksniai: a) poreikis pasirengti VP metinės įgyvendinimo ataskaitos 2018 m. ir Partnerystės sutarties įgyvendinimo pažangos ataskaitos teikimui Europos Komisijai (atskaitomybės tikslas); ir b) poreikis pasirengti 2019 m. numatytai veiklos peržiūrai bei sprendimams dėl veiklos rezervo panaudojimo (politikos arba intervencijų tobulinimo tikslas). Vertinimo techninėje užduotyje nustatyti trys pagrindiniai uždaviniai:

⁹ EC. Guidance for Member States on Performance framework, review and reserve, 2018.

- Įvertinti, koku mastu įpusėjus veiksmų programos įgyvendinimą, veiksmų programos (prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio) tikslai atitinka Lietuvos vystymosi poreikius;
- Įvertinti ES investicijų panaudojimo rezultatyvumą ir efektyvumą, siekiant veiksmų programos (prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio) tikslų;
- Įvertinti, kaip veiksmų programos pagalba įgyvendinami ES2020 pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos tikslai.

VP įgyvendinimo pažangos vertinimas yra plačios apimties. Jis apima 12 VP prioritetų, 39 investicinius prioritetus ir 64 konkrečius uždavinius, už kurių įgyvendinimą atsakinga vadovaujančioji institucija, 9 tarpinės institucijos (ministerijos) ir 11 kitų institucijų. Pagrindinis vertinimo analizės lygmuo – VP uždaviniai, tačiau atsakant į tam tikrus klausimus ar pagrindžiant vertinimo teiginius buvo nagrinėjama ir atskirų VP priemonių įgyvendinimo pažanga. Be to, tarpinio vertinimo metu detali analizė priemonių lygiu buvo atlikta parengiant išsamias 3 atvejo studijas, kuriose buvo vertintos SAM, ŠMM ir EIMIN administruojamos priemonės:

- 2014–2020 m. ES fondų investicijų į sveikatos sektorių tinkamumo ir suderinamumo atvejo studija, parengta 2018 m. birželio 1 d.¹⁰
- Atvejo studija dėl 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymąsi visą gyvenimą tinkamumo ir suderinamumo vertinimo¹¹, parengta 2018 m. rugsėjo 6 d.
- 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo atvejo studija¹², parengta 2018 m. lapkričio 22 d.

Rengiant VP pažangos vertinimo ataskaitą buvo remtasi ES fondų lėšas administruojančių institucijų iniciatyva atliktais teminiais vertinimais, kuriuose dėl siauresnio vertinimo objekto pateikiama gilesnė atskirų 2014–2020 m. VP prioritetų ir (ar) uždavinių įgyvendinimo analizė. Antrinių šaltinių sąrašas pateiktas 1 priede.

Atsižvelgiant į vertinimo apimtį ir vertinimo vykdymo laikotarpį (2018 m. kovas – 2019 m. vasaris), analizė buvo atlikta dviem etapais: (1) pagrindinės duomenų rinkimo ir analizės veiklos buvo atliktos tarpinio etapo metu (2018 m. birželio – spalio mėn.), o šios analizės rezultatai, pateikiant atsakymus į visus vertinimo klausimus ir įvertinant veiklos rezervo praradimo rizikas, buvo apibendrinti 2018 m. spalio 26 d. pateiktoje tarpinėje vertinimo ataskaitoje; (2) analizė, apimanti rezultatyvumo vertinimo klausimus, buvo *atnaujinta* 2019 m. sausį, atsižvelgiant į naujausius stebėsenos duomenis už laikotarpį iki 2018 m. gruodžio 31 d.

1.3. Vertinimo metodologija

Pagal vertinimo paslaugų techninės specifikacijos reikalavimus veiksmų programos pažangos analizė atlikta VP prioritetų, investicinių prioritetų ir uždavinių lygiu. Kiekvieno VP prioriteto vertinimas atliktas taikant bendrą 6 paveiksle pateiktą kaitos teorijos modelį ir pagrindines vertinimo hipotezes, susietas su vertinimo klausimais (žr. 1 lentelę). Tikrinant planavimo lygmens hipotezes buvo nagrinėjami vertinimo klausimai, susiję su tinkamos intervencinės logikos nustatymu; įgyvendinimo lygmenyje – analizuota, ar sudarytos prielaidos VP prioriteto rezultatyviam įgyvendinimui ir, ar įgyvendinimas vyksta laikantis ES lėšų panaudojimo plano bei veiklos peržiūros rodiklių pasiekimo plano¹³; o rezultatų lygmenyje – atsakoma į klausimus, susijusius su intervencijų faktiniu ir tikėtiniu rezultatyvumu bei efektyvumu.

6 pav. Kaitos teorijos hipotezės

¹⁰ Atvejo studijos nuoroda: <http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/2014-2020-m-es-fondu-investiciju-i-sveikatos-sektoriu-tinkamumo-ir-suderinimo-atvejo-studija>.

¹¹ Atvejo studijos nuoroda: <http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/atvejo-studija-2014-2020-m-es-fondu-investiciju-i-mokymasi-visa-gyvenima-tinkamumo-ir-suderinamumo-vertinimas>.

¹² Atvejo studijos nuoroda: <http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/2014-2020-m-es-fondu-investiciju-i-mokymo-programas-tinkamumo-ir-suderinamumo-atvejo-studija>.

¹³ Abu planai patvirtinti 2014 m. lapkričio 26 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1326 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos priedo patvirtinimo“. Veiklos peržiūros planas – veiksmų programoje numatytas planas, kuriame nurodomi finansiniai, stebėsenos ir įgyvendinimo etapų rodikliai, jų tarpinės ir galutinės reikšmės pagal veiksmų programos prioritetą ir ES struktūrinį fondą, pagal kurias vertinama veiksmų programos prioritetų pagal tam tikrą ES struktūrinį fondą įgyvendinimo pažanga.

Planavimo lygmuo	Įgyvendinimo lygmuo	Rezultatų lygmuo
• H1: VP investiciniai prioritetai ir uždaviniai atitinka srities plėtros ir tikslinių grupių poreikius • H2: VP priemonės yra tinkamos uždavinio ir investicinio prioriteto tikslams (rezultatams) pasiekti • H3: VP intervencijų rinkinys yra suderintas	• H4: Sukurtos būtinos prielaidos ir įgyvendintos išankstinės sąlygos • H5: Skirti pakankami finansiniai ištekliai nustatytiems rezultatams pasiekti • H6: VP prioriteto (investicinių prioritetų ir uždavinių) įgyvendinimas vyksta pagal planą	• H7: VP prioriteto įgyvendinimas yra rezultatyvus • H8: VP prioritetas įgyvendinamas efektyviai • H9: VP prioritetu siekiama strategijos "Europa2020" tikslų

Šaltinis: sudaryta vertintojų.

1 lentelė. Bendra metodologinė prieiga: vertinimo hipotezės, jų sąsajos su vertinimo klausimais, tikrinimo kriterijai ir metodai

Hipotezė	Vertinimo klausimai	Hipotezės tikrinimo kriterijus	Pagrindiniai metodai*
PLANAVIMO LYGMUO			
H1: VP investiciniai prioritetai ir uždaviniai atitinka srities plėtros ir tikslinių grupių poreikius	9.1.1. Kaip veiksmų programoje nustatyti prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslai atitinka dabartinę socialinę – ekonominę šalies situaciją? Ar pasirinktos priemonės atitinka šiandienos poreikius?	- Konteksto ir rezultato rodiklių pokyčiai - Loginis ryšys tarp srities plėtros ir intervencijos tikslų - Mastas, kuriuo numatyti produktai atitinka tikslų grupių poreikius	- Antriniai šaltiniai (kokybinė turinio analizė): ES Tarybos rekomendacijos, EK tarnybų ir tarptautinių organizacijų ataskaitos, atliktų vertinimų ataskaitos ir kt. - Pirminiai šaltiniai (kokybinė turinio analizė): nacionaliniai ir ES strateginiai dokumentai, Partnerystės sutartis ir veiksmų programa, priemonių įgyvendinimo planai, projektų finansavimo sąlygų aprašai ir kt. - Išankstinio vertinimo metu sudarytų intervencijos logikos schemų analizė ir atnaujinimas; - Interviu/ diskusijos su suinteresuotais asmenimis; - Ekspertinis vertinimas; - Statistinė ir lyginamoji analizė.
	9.1.3. Ar veiksmų programos intervencijos pasieks veiksmų programoje nustatytas tikslines grupes? Paaiškinti, kokie teigiamai veikiantys ar ribojantys faktoriai veikia, kaip ir kodėl? Tuo atveju, jei tikslinės grupės nepakankamai pasiekiamos, kokių veiksmų reikėtų imtis situacijai pataisyti? Ar tinkamai pasirinktos tikslinės grupės ir ar jos atitinka šiandienos poreikius?	- Loginis ryšys tarp srities plėtros ir tikslinių grupių poreikių - Finansavimo dalis, nukreipta (tiesiogiai/netiesiogiai) išskirtoms tikslinėms grupėms - Mastas, kuriuo numatyti produktai atitinka tikslų grupių poreikius	- Antriniai šaltiniai (kokybinė turinio analizė): atliktų vertinimų ataskaitos; - Pirminiai šaltiniai (kokybinė ir kiekybinė turinio analizė): priemonių įgyvendinimo planai, projektų finansavimo sąlygų aprašai, administraciniai duomenys (kvietimų teikti paraiškas informacija); - Stebėsenos informacijos analizė; - Interviu/ diskusijos su suinteresuotais asmenimis; - Projektų vykdytojų apklausa; - Ekspertinis vertinimas.
H2: VP priemonės yra tinkamos ir uždavinio investicinio prioriteto tikslams (rezultatams) pasiekti	9.1.2. Ar pasirinktos tinkamiausios priemonės ir jų įgyvendinimo būdai veiksmų programos prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslams pasiekti?	Mastas, kuriuo priemonės gali prisidėti prie siekiamų rezultatų įgyvendinimo	- Pirminiai šaltiniai (kokybinė turinio analizė): nacionaliniai ir ES strateginiai dokumentai, Partnerystės sutartis ir veiksmų programa, priemonių įgyvendinimo planai, projektų finansavimo sąlygų aprašai; - Išankstinio vertinimo metu sudarytų intervencijos logikos schemų analizė ir atnaujinimas; - Interviu/ diskusijos su suinteresuotais asmenimis; - Projektų vykdytojų apklausa; - Ekspertinis vertinimas.

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Hipotezė	Vertinimo klausimai	Hipotezės tikrinimo kriterijus	Pagrindiniai metodai*
H3: VP intervencijų rinkinys yra suderintas	9.1.4. Kiek veiksmų programos intervencijos į skirtingas ūkio/viešosios politikos sritis suderintos tarpusavyje? 9.1.5 Kurios intervencijos dubliuoja viena kitą, persidengia? Kokių veiksmų reikia imtis situacijai pataisyti?	- Mastas, kuriuo finansuojamas priemonių rinkinys atitinka ilgalaikius strateginius tikslus; - Finansuojamos veiklos nesidubliuoja; - Intervencijos papildo viena kitą, išnaudojamos sinergijos	- Pirminių ir antrinių šaltinių lyginamoji analizė: nacionaliniai ir ES strateginiai dokumentai, Partnerystės sutartis ir veiksmų programa, priemonių įgyvendinimo planai, projektų finansavimo sąlygų aprašai atlikti vertinimai ir kiti tyrimai; - Interviu/ diskusijos su suinteresuotais asmenimis; - Priemonių atvejo studijos; - Ekspertinis vertinimas.
ĮGYVENDINIMO LYGMUO			
H4: Sukurtos būtinos prielaidos ir įgyvendintos išankstinės sąlygos	9.2.3. Kokios reguliacinės priemonės (reformos) turi būti įgyvendintos, siekiant konkrečių uždavinių tikslų?	- Mastas, kuriuo užtikrintos NPP ir išankstiniame vertinime išskirtos prielaidos, būtinos sėkmingam prioritetų įgyvendinimui - Mastas, kuriuo numatytos priemonės yra pakankamos išskeltų tikslų įgyvendinimui, nekeičiant sektoriaus teisinio reglamentavimo	- Antrinių šaltinių analizė: atlikti vertinimai ir kiti tyrimai, ES Tarybos rekomendacijos, EK tarnybų ir tarptautinių organizacijų ataskaitos ir kt. - Priemonių atvejo studijos; - Interviu/ diskusijos su suinteresuotais asmenimis; - Ekspertinis vertinimas.
H5: Skirti pakankami finansiniai ištekliai nustatytiems rezultatams pasiekti	9.2.4. Ar veiksmų programos prioritetų ir investicinių prioritetų bei konkrečiųjų uždavinių intervencijoms numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos juose numatytiems tikslams pasiekti?	- Santykis tarp gautų paraiškų finansavimo poreikio ir skirto finansavimo - Nesuprogramuotų lėšų dalis (neparengti PFSA)	- Antrinių šaltinių analizė; - Stebėsenos informacijos analizė; - Interviu/ diskusijos su suinteresuotais asmenimis; - Projektų vykdytojų apklausa; - Priemonių atvejo studijos - Lyginamoji analizė ir ekspertinis vertinimas. - Ekspertinis vertinimas.
H6: VP prioritetų (investicinių prioritetų ir uždavinių) įgyvendinimas vyksta pagal planą	9.2.1. Koku mastu pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP priėdė numatytos rodiklių reikšmės? Paaiškinti nukrypimų priežastis. Kokia veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybė 2023 m.? Kokių veiksmų reiktų imtis norint pasiekti 2023 m. numatytas rodiklių reikšmes?	- Mastas, kuriuo pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP numatytos rodiklių reikšmės - Tikimybė, kad nustatytos rodiklių reikšmės bus pasiektos 2023 m.	- Stebėsenos informacijos analizė ir apibendrinimas (įskaitant vizualizavimo sprendimus); - Interviu/ diskusijos su suinteresuotais asmenimis; - Ekspertinis vertinimas.

2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita

Hipotezė	Vertinimo klausimai	Hipotezės tikrinimo kriterijus REZULTATŲ LYGMUO	Pagrindiniai metodai*
H7: VP prioriteto įgyvendinimas yra rezultatyvus	9.2.2 Kokiu mastu pasiekti investicinių prioritetų produktai ir rezultatai? Kokios yra tokių pasiekimų priežastys?	Finansinis rezultatyvumas vertinamas, lyginant VP prioriteto/ investicinio prioriteto/ uždavinio / priemonės pažangą pagal 4 finansinius parametrus su bendru programos įgyvendinimo lygiu, kuris pagal 2018.12.31 SFMIS duomenis buvo: - 82% matuojant pagal lėšų dalį, kuriai sudaryta projektų sąrašai ar paskelbti kvietimai, lyginant su skirtu finansavimu; - 64% matuojant pagal lėšų dalį, kuriai sudaryta sutarčių; - 30% matuojant pagal lėšų dalį, kuriai atlikti mokėjimai; - 26% matuojant pagal lėšų dalį, kuri pripažinta deklaruotina EK. Vertinant laikoma, kad VP prioriteto / investicinio prioriteto/ uždavinio / priemonės pažanga pagal atitinkamą finansinį parametą: - <i>Didelė arba reikšminga</i>, jei lėšų dalis 10 p.p. didesnė už VP vidurkį; - <i>Vidutinė arba pakankama</i>, jei nėra didesnių nei 10 p.p. nuokrypių nuo VP vidurkio; - <i>Maža arba ribota</i>, jei lėšų dalis daugiau nei 10 p.p. žemesnė už VP vidurkį. Fizinis rezultatyvumas matuojamas pagal mastą, kuriuo pasiekti VP investicinių prioritetų / uždavinių produktai ir rezultatai. Vertinant laikoma, kad VP investicinio prioriteto/ uždavinio fizinė pažanga pagal atitinkamą rodiklį: - <i>Didelė arba reikšminga</i>, jei pasiekta rodiklio reikšmė sudaro 30 proc. arba daugiau galutinės (2023 m.) siekiamos reikšmės; - <i>Vidutinė arba pakankama</i>, jei pasiekta rodiklio reikšmė sudaro nuo 10 iki 29 proc. galutinės (2023 m.) siekiamos reikšmės; - <i>Maža arba ribota</i>, jei pasiekta rodiklio reikšmė sudaro mažiau nei nuo 10 proc. galutinės (2023 m.) siekiamos reikšmės. - Analizuojant rezultato rodiklių pasiekimo lygį pateikiamas įvertinimas, ar rodiklio pokyčiui turėjo įtakos VP intervencijos.	- Stebėsenos informacijos analizė ir apibendrinimas; - Statistinė analizė; - Priemonių atvejo studijos; - Interviu/ diskusijos su suinteresuotais asmenimis; - Ekspertinis vertinimas.
H8: VP prioritetą įgyvendinamas efektyviai	9.2.5. Ar veiksmų programos lėšos panaudotos efektyviai? Pateikti lėšų panaudojimo efektyvumo analizę, išnagrinėjant bent po vieną kiekvieno prioriteto įgyvendinimo priemonę	- Mastas, kuriuo pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP priede numatytos rodiklių reikšmės. Vertinimas atliekamas, laikantis 5 pav. pateikto algoritmo.	- Antrinių šaltinių analizė ir apibendrinimas, pavyzdžiui, Europos Audito Rūmų ataskaita apie veiklos rezervą¹⁴, atlikti vertinimai ir kiti tyrimai - Paraiškų ir projektų įgyvendinimo ataskaitų duomenų analizė;

¹⁴ Special report No 15/2017: Ex ante conditionalities and performance reserve in Cohesion: innovative but not yet effective instruments.

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Hipotezė	Vertinimo klausimai	Hipotezės tikrinimo kriterijus	Pagrindiniai metodai*
	pateikiant po vieną gerosios ir blogosios praktikos pavyzdį. 9.2.6. Pateikti siūlymus dėl efektyviausio veiklos rezervo lėšų panaudojimo (konkrečių uždavinių tobulinimas ir nauji konkretūs uždaviniai bei priemonės jiems įgyvendinti).	- Mastas, kuriuo vykdomas ES lėšų panaudojimo planas - Skirto finansavimo ir pasiektų rezultatų santykis Formuojant siūlymus dėl veiklos rezervo panaudojimo ir lėšų perskirstymo vadovautasi šiais kriterijais: - Lėšos nukreipiamos prioritetinių uždavinių / reformų įgyvendinimui, atsižvelgiant į ET rekomendacijas Lietuvai 2018 m.-2019 m. ir Vyriausybės prioritetus (strateginių projektų sąrašą); - Iki 2018 m. gruodžio 31 d. pasiektą reikšmingą pažangą, vykdant intervenciją (aukšti finansiniai rodikliai) ir yra aiški paklausa papildomoms investicijoms; - Yra rizika, kad kitu ES fondų programiniu laikotarpiu konkrečiai veiklai (pavyzdžiui, pagal dabartinius reglamentų projektus ERPF lėšų neplanuojama skirti įmonių MTEP veiklai, ESF lėšų viešojo administravimo gebėjimų stiprinimui) ar teritorijai (jei bus išskirtas atskiras Sostinės regionas) ES fondų lėšos nebebus skiriamos arba finansavimas kardinaliai sumažės.	- Stebėsenos informacijos analizė; - Sąnaudų-rezultatyvumo ir vieneto kaštų analizė; - Priemonių ir (arba) projektų atvejo studijos; - Lyginamoji analizė ir ekspertinis vertinimas.
H9: VP prioritetu siekiama strategijos "Europa2020" tikslų	9.3.1. Kokia pažanga padaryta įgyvendinant ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslus?	Mastas, kuriuo pasiekti ES2020 rodikliai	- Statistinių duomenų lyginamoji analizė; - Ekspertinis vertinimas
	9.3.2. Kaip veiksmų programos prioritetai, investiciniai prioritetai ir konkretūs uždaviniai tiesiogiai prisideda prie ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslų įgyvendinimo? Išnagrinėti bent tris geros praktikos pavyzdžius ir pateikti pasiūlymus dėl veiksmų programos įgyvendinimo tobulinimo, kad būtų kuo labiau prisidedama prie strategijos ES 2020 tikslų įgyvendinimo.	- Dalis finansavimo, skirto ES2020 rodikliams pasiekti - Gerosios praktikos pavyzdžiai	- Pirminių ir antrinių šaltinių lyginamoji analizė: atlikti vertinimai, kiti tyrimai, ES ir nacionaliniai strateginiai dokumentai, Partnerystės sutartis ir veiksmų programa, priemonių įgyvendinimo planai ir projektų finansavimo sąlygų aprašai; - Priemonių ir (arba) projektų atvejo studijos; - Interviu/ diskusijos su suinteresuotais asmenimis; - Ekspertinis vertinimas.

Šaltinis: sudaryta vertintojų.

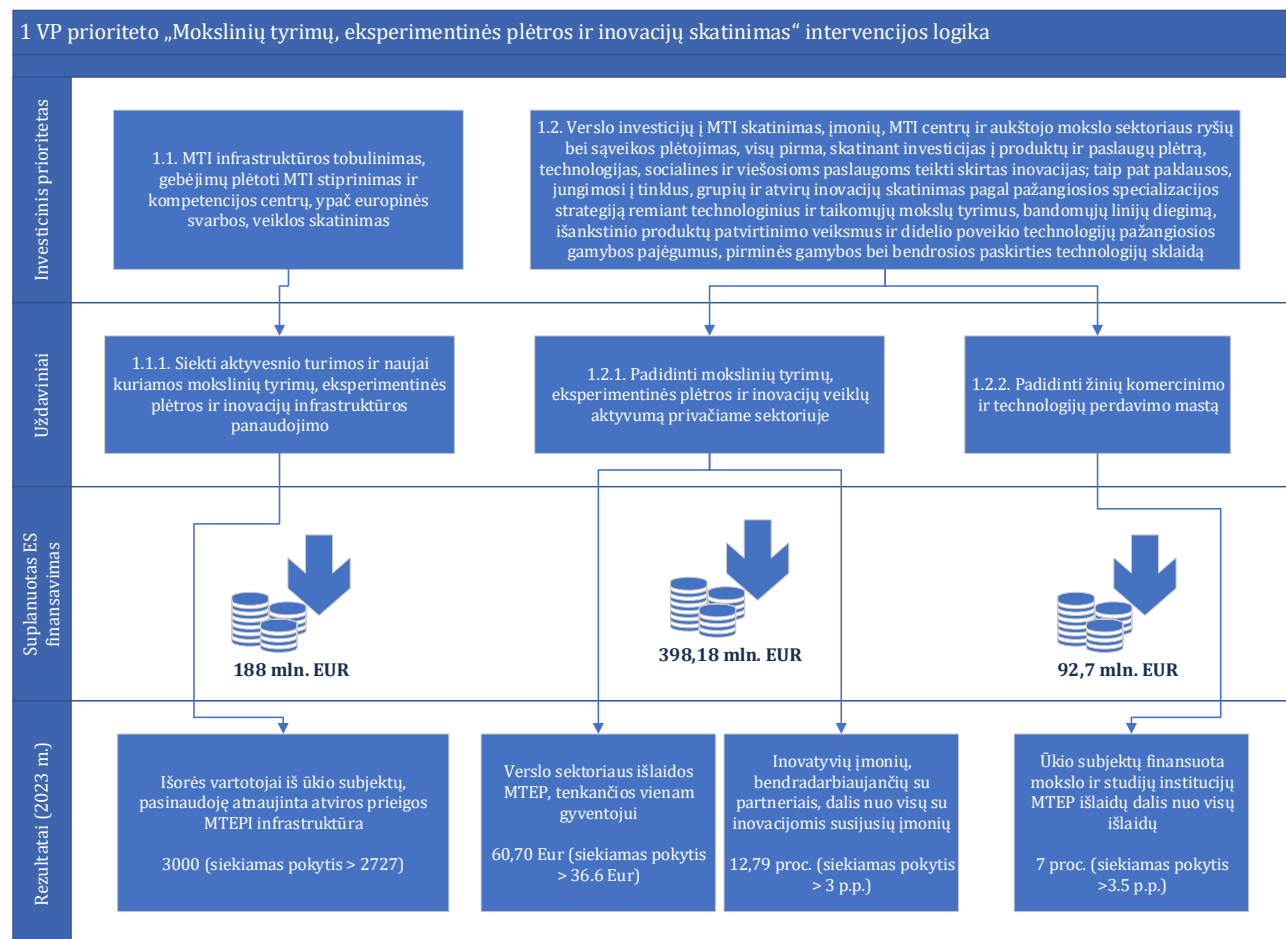
2. 2014–2020 M. VEIKSMŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO PAŽANGOS ANALIZĖ

2.1. VP PRIORITETAS „MOKSLINIŲ TYRIMŲ, EKSPERIMENTINĖS PLĖTROS IR INOVACIJŲ SKATINIMAS“

2.1.1. Tęstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas

Pagal pirmąją VP prioritetą intervencijos yra finansuojamos pagal Bendrųjų nuostatų reglamento¹⁵ 1 teminį tikslą. Intervencijomis daugiausiai prisidedama prie investicijų į MTEP ir inovacijas skatinimo siekiant, kad Lietuvoje iki 2020 m. investicijos šioje srityje sudarytų 1,9 proc. BVP. 2014–2020 VP programos priede, patvirtintame finansavimo plane, 1 VP prioriteto įgyvendinimui numatyta skirti 636 mln. Eur, iš jų 40,6 mln. Eur sudaro veiklos rezervo lėšos. Tai sudarė 10 proc. ES fondų lėšų (arba 19 proc. ERPF lėšų). Planuojant VP 1 prioritetą buvo numatytos investicijos pagal du investicinius prioritetus ir tris uždavinius, kaip tai pavaizduota 7 paveiksle.

7 pav. Programavimo etape nustatyta veiksmų programos 1 prioriteto intervencijos logika

Šaltinis: pagal 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą, patvirtintą 2014-09-08

¹⁵ 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniai fondai, Sanglaudos fondai, Europos žemės ūkio fondai kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniai fondai, Sanglaudos fondai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006.

VP rengimo metu atliktas išankstinis vertinimas¹⁶ parodė, kad žemą MTEP ir inovacijų lygį lemia dvi problemų grupės:

- Žema MTEP apimtis ir kokybė. Tai lemia mažas tyrėjų skaičius, ribotas jų MTEP veiklos aktyvumas ir tarptautiškumas bei nepakankamai išnaudojama 2007–2013 m. laikotarpiu sukurta MTEP infrastruktūra.
- Ribota MTEP ir inovacijų paklausa. Tai lemia ribota inovacijų paklausa viešajame sektoriuje ir Lietuvos ūkio struktūra: vyraujančios įmonių konkurencinės strategijos nėra pagrįstos inovacijų kūrimu ir diegimu, o inovatyvios įmonės vis dar diegia inovacijas, kurios naujos tik tai įmonei ir/ arba tik Lietuvos kontekste. Todėl yra ribotos MTEP komercinimo apimtys, nepakankamai besivystantys verslo ir mokslo ryšiai.

Remiantis prieinamais pirminiais ir antriniais šaltiniais, pirmojo VP prioriteto ir jo konkrečių uždavinių **tiksiai išlieka aktualūs**. 2017 m. paskelbtoje Europos inovacijų švieslentėje Lietuva iš 24 vietos tarp 28 ES valstybių narių pakilo į 16 vietą, o jos augimas palyginti su 2010 m., buvo sparčiausias ES ir sudarė 21 proc. Nors viešai šis šuolis buvo pristatomas kaip esminis proveržis ir vykdomos inovacijos politikos sėkmės įrodymas, kiti tarptautiniai duomenys ir ataskaitos pabrėžia, kad esminiai iššūkiai išlieka tie patys:

- Lietuvos investicijos į MTEP yra nepakankamos. Tai pagrindinis Strategijos „Europa 2020“ rodiklis, prie kurio prisideda pirmasis prioritetas. Rodiklis išlieka daugiau nei dvigubai mažesnis už ES vidurkį, kuris sudarė 2,03% 2016 metais. Maža to, investicijos į MTEP 2016 metais krito nuo 1,04% iki 0,85 % nuo BVP, o 2017 m. beveik nepakito ir buvo 0,89 % nuo BVP. Rodiklio kritimas minėtu laikotarpiu, kai inovacijų sistemos dar nebuvo pasiekę naujo laikotarpio ES investicijos, rodo didelę priklausomybę nuo ES fondų lėšų ir struktūrines Lietuvos MTEPI sistemos problemas. Užsienio lėšos sudarė ketvirtadalį visų MTEP investicijų Lietuvoje (2017 m. duomenimis).
- Didžioji dalis MTEP veiklos Lietuvoje vis dar vykdoma nuo viešojo finansavimo srautų priklausomuose valstybiniuose universitetuose ir institutuose. Lietuvos verslo investicijos į MTEP išlieka itin žemos. Nors verslo investicijos į MTEP absoliučiais skaičiais 2017 m. nesumažėjo, verslo investicijų į MTEP santykis su BVP (0,31 proc.) buvo daugiau nei keturis kartus žemesnis už atitinkamą ES rodiklį (1,36 proc.).
- Verslo sektoriuje paklausa technologiniams MTEP egzistuoja daugiausiai nišiniuose sektoriuose veikiančiose įmonėse, o žinių bei technologijų perdavimo pajėgumai viešajame ir verslo sektoriuose yra palyginti silpni. Todėl sukurta MTEP infrastruktūra nedaro tokio poveikio ekonomikai, kokio tikėtasi¹⁷. Lietuvos atviros prieigos centrų generuojamų MTEP užsakymų iš verslo apimtys nepakankamai didelės ir vos atsveria sąnaudas. Naujausiais turimais duomenimis (2015 m.), MTEP užsakymai iš verslo sudarė 5,1 mln. Eur iš Lietuvos ir 1,25 mln. Eur iš užsienio verslo, kai tuo tarpu APC sąnaudos sudarė 6,4 mln. Eur. Tik ketvirtadalis apklaustų įmonių (apklausa vykdyta 2017 m. atliekant Veiksmų programos uždavinių, skirtų MTEPI skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimą¹⁸) mano, kad atviros prieigos mokslinių tyrimų infrastruktūra (toliau MTI), mokslo ir technologijų parkų ir klasterių infrastruktūra yra lengvai prieinama verslui. Net patys tyrėjai savo darbe sąlyginai mažai naudojami sukurta atviros prieigos MTI – tik 20,7 % apklaustų tyrėjų ir 6,6 % apklaustų doktorantų tai daro nuolat.

Atsižvelgiant į išliekančius iššūkius, svarbiausi klausimai yra: ar pasirinktos tinkamos priemonės? Ar pasiekiamos visos svarbiausios tikslinės grupės? Atsakant į šiuos klausimus, daugiausiai remtasi 2017 m. atliktu VP uždavinių, skirtų įgyvendinti MTEPI, įgyvendinimo pažangos vertinimu, kitomis ataskaitomis ir dokumentais bei interviu. Interviu tikslas buvo išsiaiškinti, kiek atsižvelgta į 2017 m. atlikto vertinimo¹⁹ išvadas ir rekomendacijas, kokie atlikti pakeitimai ir kiek jie atitinka ekspertų rekomendacijas. Kartu atsižvelgta į pastaruoju metu publikuotas tarptautinių ekspertų rekomendacijas. Pavyzdžiui, 2017 m. antroje pusėje paskelbta Europos Komisijos ekspertų ataskaita dėl Lietuvos MTEP ir inovacijų politikos tobulinimo²⁰. Šis vertinimas apėmė institucinį ir politinį kontekstą bei konkrečių priemonių tinkamumą ir rezultatyvumą. Aktualios rekomendacijos apima šiuos elementus:

- MTEP ir inovacijų politikos pagrindai:
 - MTEP ir inovacijų politiką įgyvendinančių agentūrų konsolidavimas;

¹⁶ VPVI ir PPMI Group, Lietuvos 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas, Vilnius, 2014.

¹⁷ Paliokaitė A., Petraitė M., Gonzalez Verdesoto E. (2018) Mokslinių tyrimų ir inovacijų stebėsenos centro (RIO) 2017 m. šalies ataskaita. Lietuva.

¹⁸ Visionary Analytics (2017). Veiksmų programos uždavinių, skirtų MTEPI skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita.

¹⁹ Ten pat.

²⁰ Hans-Jorg Büllinger, Alasdair Reid, Michel Lemagnen, Emily Wise (2017) Fit for the future. Incentivising research and innovation partnerships and attracting innovative investment to Lithuania. Horizon 2020 Policy Support Facility.

- tikslingesnė parama augimo potencialą turinčioms įmonėms;
 - paskatų inovacijoms sistemos kaita.
- Mokslo ir verslo bendradarbiavimas:
 - inovacinių čekių priemonės kaita;
 - mokslo institutų finansavimo sistemos kaita;
 - klasterių iniciatyvų stiprinimas;
 - tarpininkaujančią instituciją, kuri galėtų „išversti“ verslo poreikius į „užsakymą“ mokslo ir studijų institucijoms, kūrimas.
- Inovacijoms imlių tiesioginių užsienio investicijų (TUI) pritraukimas:
 - orientuotis į TUI projektus, kurie apima MTEP ir inovacijų elementus arba gali sukurti prielaidas tokiai veiklai ilgainiui išsivystyti.

Vertinant tęstinį intervencijų tinkamumą bei aktualumą tikslinėms grupėms, pirmojo prioriteto intervencijos yra **vidutiniškai** tinkamos: intervencijos, skirtos verslo MTEP paskatoms, yra tinkamos ir įgyvendinimo metu buvo reikšmingai patobulintos, o investicijos viešojo sektoriaus MTEP sistemos tobulinimui tik iš dalies sprendžia įsisenėjusias problemas ir atitinka ilgalaikius poreikius. Nors intervencijos nauju laikotarpiu yra daug įvairesnės ir geriau suderintos nei 2007–2013 m., esama silpnųjų, kurios, tikėtina, mažins galimą politikos rezultatyvumą. Žemiau formuluojamos kelios svarbiausios išvados pagal konkrečius uždavinius.

Pirma, **VP 1.2.1 konkrečios uždavinio intervencijos, skirtos skatinti verslo investicijas į MTEP, iš esmės yra tinkamos** – turi stiprų loginį ryšį su VP tikslais ir specialiaisiais programos rezultato rodikliais bei tikslinių grupių poreikiais. Tai rodo ir priemonių paklausa – iki 2018 m. rugpjūčio 1 d. įvykusiuose priemonių kvietimuose paklausa daugelyje priemonių viršijo pasiūlą. Ankstesni vertinimai²¹ rekomendavo **didinti priemonių prieinamumą** skirtingoms tikslinėms grupėms, jas geriau diferencijuojant, sudarant sąlygas investicijas gauti tiek pradedantiems, tiek patyrusiems inovatoriams, tiek kitoms aktualioms tikslinėms grupėms. Ekonomikos ir inovacijų ministerijos (toliau – EIMIN) 2017–2018 m. atlikti pakeitimai užtikrino geresnį intervencijų prieinamumą startuoliams, MTEP veiklą pradedančioms tradicinės pramonės įmonėms (potencialiems inovatoriams) bei užsienio investuotojams. Įgyvendinti šie pokyčiai:

- Atnaujinta priemonė „Inovaciniai čekiai“ (žr. blogosios praktikos pavyzdį 2 lentelėje, kur nurodytos priežastys, dėl ko buvo atnaujinta priemonė). Sukurta priemonė „Inočekiai“ su padidintais fiksuotais įkainiais, kurie leidžia užtikrinti didesnę priemonės patrauklumą ir didesnę potencialų poveikį. Priemonė taip pat užtikrina geresnį prieinamumą nepatyrusiems inovatoriams, kadangi skelbiami atskiri kvietimai pradedantiems ir brandiems inovatoriams. Taip pat priemonės projektų atrankos būdas pakeistas į tęstinę atranką, taip užtikrinant nenutrūkstamą finansavimo pasiūlos srautą.
- Sukurta nauja priemonė „Inostartas“ startuoliams, veikiantiems iki trijų metų. Apie priemonę sulaukta gerų atsiliepimų iš verslo respondentų – priemonės paraiškos procesas ir administravimas paprastesnis nei „Intelektas“, taip pat didesnis galimas finansavimo intensyvumas, todėl priemonė patraukli jaunam verslui. Priemonės atranka organizuojama tęstinės atrankos būdu, taip užtikrinant nenutrūkstamą finansavimo pasiūlos srautą. Galiausiai, MITA konsultantas gali teikti įmonei konsultacijas dėl intelektinės nuosavybės teisių apsaugos, naujų produktų parengimo ir pateikimo rinkai, naujų inovacinių įmonių steigimo MTEP.
- Priemonėje „Intelektas. Bendri mokslo verslo projektai“ buvo skelbti du atskiri kvietimai patyrusiems ir pradedantiems inovatoriams. Vis dėlto tai nepasiteisino, nes dėl sudėtingos atrankos procedūros ir mažos finansavimo sumos priemonės paklausa tarp nepatyrusių inovatorių buvo nedidelė. Nedidelei paklausai įtakos galėjo turėti ir tai, kad priemonė iš esmės labiau pritaikyta patyrusiems inovatoriams. Todėl atskiri kvietimai nebebus organizuojami, ypač atsižvelgiant į atnaujintą priemonių rinkinį naujiems ir nepatyrusiems inovatoriams („Inostartas“ ir „Inočekiai“).
- Siekiant didinti priemonės patrauklumą ir patogumą užsienio investuotojams, vietoje priemonės „Smartinvest LT+“, kur projektų atranka buvo vykdoma projektų konkurso būdu, buvo sukurta analogiška priemonė „Smart FDI“, kurioje projektai atrankami tęstinės atrankos būdu, taip užtikrinant nenutrūkstamą finansavimo pasiūlos srautą.

²¹ Visionary Analytics (2017). Veiksmų programos uždavinių, skirtų MTEPI skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita; Hans-Jorg Büllinger, Alasdair Reid, Michel Lemagnen, Emily Wise (2017) Fit for the future. Incentivising research and innovation partnerships and attracting innovative investment to Lithuania. Horizon 2020 Policy Support Facility.

2 lentelė. Blogosios praktikos pavyzdžiai

Priemonė „Inovaciniai čekiai“

Priemonė finansuoja inovacinius čekių, už kuriuos įmonės gali įsigyti techninių galimybių studijų ir ankstyvosios stadijos MTEP projektų paslaugas iš MSI. Atlikus priemonės poveikio vertinimą²² buvo nustatyta, kad pagrindinė priemonės problema – maža maksimali projektams skiriami vertė, kuri tinkama tik galimybių studijai atlikti, tačiau ne rimtam MTEP etapo užsakymui įvykdyti. Tai mažino tiek verslo, tiek MSI tyrėjų motyvaciją dalyvauti priemonėje. Atsižvelgiant į tai, buvo inicijuotas priemonės keitimas ir sukurta nauja priemonė „Inočekiai“, kur maksimali projekto vertė skiriama pagal tai, kokiame MTEP etape perkamos paslaugos ir pagal įmonės patirtį MTEP. Maksimali galima projekto vertė išaugo daugiau nei 10 kartų, nuo 7 tūkst. iki 76 tūkst. Eur.

Šaltinis: Sudaryta vertintojų.

Be aukščiau minėtų pokyčių buvo atlikti dar keli priemonių rinkinio pakitimai:

- Ankstesniame priemonių rinkinyje nebuvo aiškios sąsajos tarp priemonių „Bendri mokslo-verslo projektai“ ir „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“. Sprendžiant šią problemą buvo atsisakyta jungtinės priemonės ir sukurta nauja priemonė „Intelektas LT-2“, ji perduota administruoti EIMIN. Priemonė iš esmės yra atnaujina priemonės „Bendri mokslo-verslo projektai“ versija. Ji skirta brandžiam verslui (t. y., verslui, vykdančiam MTEP veiklas ir turinčiam didelį potencialą proveržio projektui) vykdyti bendrus MTEP projektus kartu su MSI (priemonės pareiškėjai nebūtinai turi būti MSI). Priemonė sutvarkyta taip, kad MSI prie projektų nebūtinai reikėtų prisidėti nuosavomis lėšomis. Tikslinių fundamentinių tyrimų finansavimui skiriama iki 10 proc. finansavimo nuo bendros projekto vertės. Šių tyrimų finansavimo intensyvumas 100 proc.
- Siekiant konsoliduoti MTI skaitmeninių inovacijų srityje, kuriama nauja priemonė, kuri finansuos skaitmeninių inovacijų centrų kūrimą ir veiklą MTI. Priemonė bus įgyvendinama remiantis Europos Komisijos Skaitmeninių inovacijų centrų (angl. *Digital Innovation Hubs*²³) iniciatyva. Šie centrai turėtų vieno langelio principu teikti paramą verslui skaitmeninių inovacijų srityje, apjungiant jau turimą infrastruktūrą ir kitus resursus. Priemonei planuojama naudoti likusias „Inoklaster LT“ lėšas.
- Priemonei „Technoinvestas“ buvo skirtos papildomos lėšos (5 mln. Eur), kurios buvo panaudotos kuriant naują finansinę priemonę „Ko-investicinis fondas MTEPI“. Finansinė priemonė skirta skatinti mokslo ir studijų institucijose generuojamų idėjų perdavimą verslui (komercializavimą), įgyvendinant MTEPI veiklas.

Esminis iššūkis išlieka verslo MTEP kompetencijos ir absorbciniai gebėjimai, kurie atsiliepia priemonių paklausai ir ypač projektų idėjų, tuo pačiu ir paraiškų kokybei. Todėl tebėra svarbus kokybiškų projektų idėjų ir paraiškų srauto kūrimas, užtikrinant veiksmingą inovacijų konsultacijų sistemą, kompleksiskai susiejančią inovacijų paramos paslaugas su finansinėmis priemonėmis. Šiuo metu sistema išlieka fragmentiška, jos ištekliai išskaidyti įvairiose institucijose, įgyvendinimas vyksta projektiniu principu. Inovacijų paramos ekosistemos kūrimas aktualus ir vykdomas Inovacijų reformos (įskaitant agentūrų konsolidavimą) kontekste. Planuojamų pokyčių pasekmės didžiąja dalimi išryškės 2021–2027 m. laikotarpyje.

Antra, veiksmų programos **1.1.1 konkretaus uždavinio intervencijos**, skirtos MTEPI infrastruktūrų aktyvesniam panaudojimui, laikomos **vidutiniškai tinkamomis**. Reikšmingiausi trūkumai išlieka tie patys – kuriamos MTI pridėtinė vertė ir indėlis į uždavinio rezultato rodiklio pasiekimą ne visur akivaizdus. Planuojamose priemonėse ir MTI projektuose nepakankamai dėmesio skiriama MTI įveiklinimui, Lietuvos ir užsienio verslo dalyvavimo stiprinimui bei investicijų pritraukimui. Mažai tikėtina, kad priemonių rinkinys iš esmės pagerins sąlygas išorės vartotojams naudotis MTI ir MSI paslaugomis.

Pozityvus žingsnis yra 2017–2018 m. įvykdyta planuojamų intervencijų ir konkrečių projektų peržiūra, ko pasekoje vienoje iš priemonės poveiklių buvo atrinkti stipresni projektai, įvyko kiti inkrementiniai pasikeitimai. Įvykdyti šie pokyčiai:

- Poveiklėje įsijungimas į ESFRI vietoje planuotų 19 projektų bus įgyvendinama 13 projektų.
- Poveiklėje „MTEPI ir studijų infrastruktūros atnaujinimas sumanios specializacijos kryptyse“ atsisakyta vieno projekto „Naujo VU Matematikos ir informatikos fakulteto pastato statyba“, jo lėšas perkeliama kitam VU projektui („Naujo VU Medicinos fakulteto pastato statyba“). Kiti projektai buvo peržiūrėti MSI tinklo optimizavimo kontekste, siekiant užtikrinti, kad projektai išliktų aktualūs įgyvendinus MSI tinklo pertvarką. Vis tik po peržiūros nebuvo atsisakyta nei vieno projekto.

²² Visionary Analytics (2017). „Ūkio ministerijos priemonės „Inočekiai LT“ poveikio verslo išlaidoms MTEP vertinimo paslaugos“.

²³ Europos Komisija, „Digital Innovation Hubs: Mainstreaming Digital Innovation Across All Sectors.“ Roundtable on Digitising European Industry, 2017. https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/dei_working_group1_report_june2017_0.pdf

- Dalis poveiklės „Mokiniamis pritaikytų gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos tyrimų ir eksperimentinės veiklos atviros prieigos centrų sukūrimas“ lėšos perkeltos poveiklei „Mokslo populiarinimo infrastruktūros sukūrimas“. Nuspręsta, kad Kaune STEM centras veiks naujame mokslo muziejuje, todėl šiam centrui numatytos lėšos ir perkeltos muziejaus projektui. Minėtas lėšų perskirstymas situacijos iš esmės nepakeitė, nes abiejų poveiklių veikos tiesiogiai neprisideda prie 1 prioriteto tikslų.

Nepaisant šių pokyčių, nemaža dalis projektų, kurie 2017 m. atliktame vertinime²⁴ buvo įvardyti kaip nepakankamai prisidedantys prie uždavinio ir prioriteto tikslų bei nepakankamai prisidedantys prie Sumanios specializacijos strategijos, toliau planuojami įgyvendinti.

Trečia, **1.2.2 konkretaus uždavinio intervencijos**, skirtos komercinimo ir technologijų perdavimo masto didinimui, **yra iš esmės tinkamos**, nors ir savaime nepakankamomis tikslui pasiekti. Dalis lėšų iš 1.2.2 konkretaus uždavinio buvo perkelta į 1.2.1 uždavinį, dėl lėšų įsisavinimo bei siekiant kuo daugiau lėšų nukreipti į mokslo ir verslo bendradarbiavimą verslo vykdomuose MTEPI projektuose, kurie yra arčiau rinkos. Todėl šiuo metu 1.2.1 uždavinio intervencijos (pvz., „Inočekiai LT“, „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“) prisideda prie 1.2.2 uždavinio tikslo – skatinti žinių ir technologijų perdavimo mastą iš viešojo į privatų sektorių. Taip pat, dalis šio uždavinio priemonių, pvz., „Tiksliniai moksliniai tyrimai sumanios specializacijos srityse“ nors ir yra svarbios ir reikalingos, turėtų būti finansuojamos iš nacionalinių lėšų. Finansuojant šias veiklas ES fondų lėšomis iškyla grėsmė, kad pasibaigus ES fondų lėšoms nutruks ir finansavimas tokio tipo veikloms.

2017–2018 m. uždavinio intervencijose įgyvendinti šie pozityvūs pokyčiai:

- Anksčiau stebėtos rizikos dėl bendrų mokslo-verslo projektų įgyvendinimo, ypač susijusios su valstybės pagalbos klausimais didžiaja dalimi išspręstos perkeliant priemonę į 1.2.1. uždavinį ir ją pakoreguojant (žr. aukščiau). Išlieka iššūkiai atskiriant fundamentinius tyrimus nuo užsakomųjų tyrimų. Taip pat priemonė nebūtinai reikšmingai prisidės prie mokslo-verslo bendradarbiavimo skatinimo. Priemonė suformuota taip, kad esminis jos tikslas – projekto reikšmingas poveikis (ekonominis, socialinis). Tuo tarpu dažnu atveju MSI tyrėjų tarpe išlieka požiūris, kad fundamentiniai tyrimai nebūtinai gali sukurti reikiamą rezultatą ir jų buvimas projekto įgyvendinimo eigoje verslo poreikio idėjai nebūtinai gali duoti indėlį. Tai patvirtina ir MOSTA atliktas tyrimas, kur teigiama, kad dažniausia nenoro bendradarbiauti su verslu priežastis tyrėjų tarpe – MTEP, kuri galėtų būti pritaikyta versle, nevykdymas²⁵.
- Planuojama panaikinti suvaržymus MSI MTEP veiklų komercinimui pagal priemonę „MTEP rezultatų komercinimo ir tarptautiškumo skatinimas“, t. y. panaikinti reikalavimą, kad MSI būtų atžalinių įmonių dalininku, jei nori gauti paskatas pagal priemonę. Priemonės veiklą taip pat stabdo derinimo procesai, pvz., vertinama, ar priemonė nedubliuoja „Ankstyvos stadijos plėtros fondo I“ lėšomis finansuojamų veiklų. Būtų tikslinga nefinansuoti to paties, o derinti investicijas tarpusavyje, pvz., finansuoti skirtingas komercinimo ciklus.
- Sujungta „kietoji“ ir „minkštoji“ kompetencijos centrų finansavimo priemonė – viename projekte finansuojama tiek infrastruktūra, tiek jos įveiklinimas.
- Sukurta nauja priemonė „Ekscelencijos centrų veiklos skatinimas sumanios specializacijos kryptyse“, skirta finansuoti Horizonte 2020 teaming projektų antram etapui, jeigu Lietuvos MSI projektams bus skirtas finansavimas. Priemonei numatoma skirti 21,6 mln. Eur (16,8 mln. Eur iš veiklos lėšų rezervo).

Remiantis interviu duomenimis, išlieka neišspręstų poreikių, pavyzdžiui:

- Egzistuoja poreikis papildomų priemonių atžalinėms įmonėms (pvz., ne tik finansuoti įmonės įsteigimą, o ir vadovo ar tyrėjų samdymą bei konsultacijas). Teigiamas žingsnis yra „Ko-investicinio fondo MTEPI“ sukūrimas. Ar tokios priemonės pakanka, turėtų parodyti šiuo metu vykdomas ES fondų investicijų VP 1 prioriteto poveikio vertinimas.
- Kompleksinės priemonės, apjungiančios visą komercinimo ciklą – trūksta tokių priemonių, kuriose pirma būtų finansuojamos MTEP veiklos, turinčios komercinimo potencialą, o tyrėjai parengiami darbui verslo sektoriuje ir supažindinami su verslo valdymu; galiausiai, sukūrus lauktus rezultatus, būtų steigama atžalinė įmonė.
- Egzistuoja didelis žinių vadybos ir technologijų perdavimo sistemos poreikis. Šią problemą bando spręsti priemonė „Kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas“, kur viena iš finansuojamų veiklų – inovacijų ir technologijų perdavimo centrų MSI veiklos skatinimas. Kol kas nėra aišku, kiek priemonė bus sėkminga. Šiems centrams MSI gali kilti keblumų

²⁴ Visionary Analytics (2017). Veiksmų programos uždavinių, skirtų MTEPI skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita

²⁵ MOSTA (2017). „Mokslo ir verslo bendradarbiavimas MTEP srityje: Mokslo sistemos suinteresuotųjų šalių apklausos rezultatai.“

pritraukti tinkamų kompetencijų darbuotojų, nes čia reikalingos plačios ir tarpdisciplininės kompetencijos.

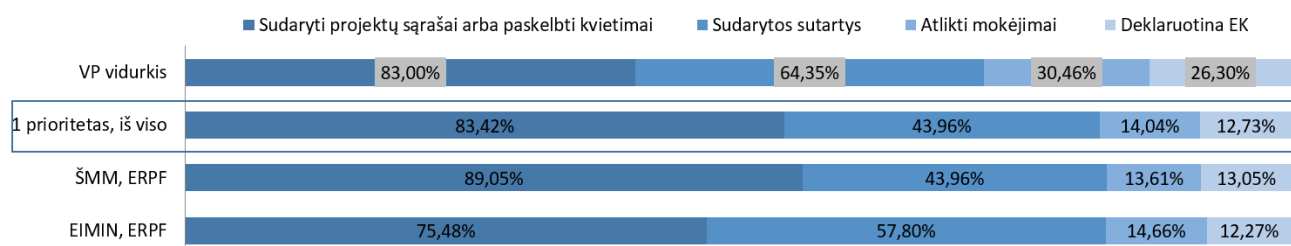
Vertinant bendrai visų uždavinių tinkamumą pastebima, kad intervencijų tarpusavio suderinamumas įgyvendinimo metu buvo tobulinamas, tačiau išliko **sinergijų stoka intervencijų derinyje**. Pavyzdžiui:

- Rekomenduotas²⁶ kompleksinių priemonių verslui (apjungiančių MTEP veiklas ir konsultacijas, mentorystę) įgyvendinimas bei intervencijų suderinamumo didinimas (pavyzdžiui, įgyvendinant priemones etapais) taip pat galėtų prisidėti prie inovacinių veiklų skatinimo. Finansuojant perspektyvias idėjas etapais, šios problemos būtų išvengta. Dabartiniame priemonių rinkinyje tai jau sunkiai įgyvendinama, tačiau tokia rekomendacija gali būti aktuali ateinančiam finansavimo laikotarpiui.
- Rekomenduotos geresnės sąsajos tarp 1.2.1 ir 1.2.2 uždavinių aktualių priemonių, taikant platesnį priemonių, skatinančių technologijų persiliejimą ir MTEP rezultatų komercinimą, spektrą ir priemonių suderinamumą, jungiant jų veiklas į vieningą sistemą.

2.1.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas

2014–2020 VP programos priede²⁷ patvirtintame finansavimo plane 1 VP prioriteto įgyvendinimui numatyta skirti 636 mln. Eur, iš jų 40,6 mln. Eur sudaro veiklos rezervo lėšos. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (toliau ŠMM) administruojamoms priemonėms įgyvendinti skirta 263,9 mln. Eur (16,8 mln. Eur – rezervo lėšos), o EIMIN intervencijoms – 372,2 mln. Eur (23,8 mln. Eur – rezervas). Pagal SFMIS duomenis iki 2018 m. gruodžio 31 d. 83 proc. nuo visų suplanuotų lėšų – sudaryti projektų sąrašai arba paskelbti kvietimai. Pagal sudarytas finansavimo sutartis projektų vykdytojams skirta 336 mln. ERPF lėšų (50 proc. 1 prioriteto biudžeto), išmokėta – 95 mln. Eur (14 proc. nuo suplanuotų lėšų). Kaip matyti iš 8 pav. – didesnė pažanga planavimo etape pagal EIMIN administruojamas priemones.

8 pav. 1 VP prioriteto finansinė pažanga.

Šaltinis: SFMIS, 2018.12.31 duomenys

1 prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plane įtraukti keturi rodikliai. Pasiektos visų keturių veiksmų programoje nurodytos rodiklių tarpinės reikšmės (žr. 3 lentelę). Tai reiškia, kad 1 prioriteto uždaviniams bus skiriamos veiklos rezervo lėšos. 1 prioriteto uždaviniams yra numatyti 40,6 mln. Eur veiklos rezervo lėšų. Vertinant tikimybę pasiekti 2023 m. numatytas reikšmes rizikų nestebima. Iš trijų aktualių rodiklių vienas jau šiuo metu yra viršytas, kito sutartyse suplanuota pasiekti rodiklio reikšmė taip pat viršija siektiną rodiklio reikšmę. Finansinis rodiklis taip pat turėtų būti pasiektas panaudojus visas skirtas lėšas, atsižvelgiant į numatytą finansavimą ir priemonių finansavimo intensyvumus. Taigi, papildomų veiksmų imtis nerekomenduojama.

3 lentelė. Prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plano rodikliai

Rodiklio rūšis	Rodiklio apibrėžimas arba įgyvendinimo žingsnis	Matavimo vienetas	VP nurodyta tarpinė reikšmė (2018)	VP nurodyta siektina reikšmė (2023)	Pasiekta reikšmė	Pasiekta VP nurodytos tarpinės reikšmės	Pasiekta VP nurodytos galutinės (2023) reikšmės
Finansinis rodiklis	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma pripažinta tinkama deklaruoti EK	Eurai	87 573 521	798 680 983	103 678 021	118%	11%
Produkto rodiklis	Tyrėjų, dirbančių pagerintoje tyrimų infrastruktūros bazėje, skaičius	Visos darbo dienos ekvivalentai	0	370	0	100%	0,0%
Įgyvendinimo	Projektų finansavimo ir administravimo	Visos darbo	222	-	415	187%	-

²⁶ Visionary Analytics (2017). Veiksmų programos uždavinių, skirtų MTEPI skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita.

²⁷ 2014 m. lapkričio 26 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1326 "Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos priedo patvirtinimo", suvestinė redakcija nuo 2017-12-28.

žingsnis	sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Tyrėjų, dirbančių pagerintoje tyrimų infrastruktūros bazėje, skaičius“ reikšmė	dienos ekvivalentai					
Produkto rodiklis	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	56	400	522	932%	131%

Pastabos: Žalia spalva žymimi rodikliai, kur pasiekta 100 ir daugiau proc. siektinos reikšmės, geltona – kur pasiekta 65-100 proc., raudona, kur pasiekta mažiau nei 65 proc. siektinos reikšmės.

Šaltinis: SFMIS 2018 12 31 duomenys

VP įgyvendinimo metu vykdyti lėšų perskirstymai (4 lentelė) rodo, kad dalis lėšų (71,82 mln. Eur) buvo perkelta iš 1.2.2 uždavinio į 1.2.1 uždavinį. Didžioji jų dalis (50 mln. Eur) buvo panaudota naujai priemonei „Intelektas LT-2“, taip pat priemonei „Intelektas. Bendri mokslo verslo projektai“, „Technoinvestas“ ir naujai priemonei „Inostartas“. Atlikti ir kiti lėšų perskirstymai tarp priemonių (žr. 4 lentelę). Be lentelėje minimų perskirstymų numatoma atlikti šiuos perskirstymus:

- Iš priemonės „Smart FDI“ iškelta 12,3 mln. Eur. Lėšos iškeltos į priemonę „Smartparkas LT“ – 10 967 099 Eur, ir į priemonę „Smartinvest LT“ – 1 329 600 Eur. Šie perkėlimai susiję su inovacijų reformos paketu, kur „Investuok Lietuvoje“ numatoma papildoma veikla – tyrėjų ir investicijų sumanios specializacijos srityse pritraukimas į Lietuvą. Ji bus finansuojama struktūrinių fondų lėšomis.
- Iš 1.2.1. uždavinio numatoma perkelti 2,24 mln. Eur priemonei „MTEPI infrastruktūros plėtra ir integracija į Europinės infrastruktūras“. Jie bus skirti Mokslo salos projektui.
- Iš 1.1.1. uždavinio priemonės „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų infrastruktūros plėtra ir integracija į europinės infrastruktūras“ 21,6 mln. Eur perkeliama į 1.2.2. uždavinį. Jie bus naudojami naujai priemonei „Ekscelencijos centrų veiklos skatinimas sumanios specializacijos kryptyse“ sukurti.

4 lentelė. 1.2.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas finansavimas 2017 03 20, mln. Eur	Finansavimas po perskirstymo, 2018 09, mln. Eur*	Pokytis (+/-), Eur	% nuo prioriteto lėšų
MTEPI infrastruktūros plėtra ir integracija į Europinės infrastruktūras	188,00	188,00	0	27,69%
Kompetencijos centrų plėtra	8,69	0	-8,69	0,00%
VISO, 1.1.1 uždavinys	196,69	188	-8,69	27,69%
„INOVACINIAI ČEKIAI“	10,14	1,10	-9,04	0,16%
„INTEKTAS LT. Bendri mokslo-verslo projektai“	139,02	174,21	35,19	25,66%
„INOPATENTAS“	3,04	3,04	0,00	0,45%
„INOKLASTER LT“	26,07	23,71	-2,36	3,49%
„SMART FDI“	0	39,14	39,14	5,77%
„INOČEKIAI“	0	5,00	5,00	0,74%
„INOSTARTAS“	0	9,40	9,40	1,38%
„INOGEB LT“	8,69	16,04	7,35	2,36%
„INOCONNECT“	1,45	1,45	0,00	0,21%
„SMARTPARKAS LT“	13,03	13,03	0,00	1,92%
„SMARTINVEST LT“	5,79	5,79	0,00	0,85%
„SMARTINVEST LT+“	43,44	4,31	-39,13	0,63%
Technoinvestas	17,60	22,60	5,00	3,33%
Ikiprekybiniai pirkimai LT	29,36	29,36	0,00	4,32%
Intelektas LT-2	0	50,00	50,00	7,37%
VISO, 1.2.1 uždavinys	297,63	398,18	100,55	58,65%
MTEP rezultatų komercinimo ir tarptautiškumo skatinimas	13,05	13,05	0	1,92%
Tiksliniai moksliniai tyrimai sumanios specializacijos kryptyse	80,81	44,89	-35,92	6,61%
Kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas	26,07	34,75	8,68	5,12%
Bendri mokslo-verslo projektai	35,92	0	-35,92	0,00%
VISO, 1.2.2 uždavinys	155,85	92,69	-63,16	13,65%
VISO, 1 PRIORITETAS	650,17	678,87	28,7	100,00%

Pastabos: * - su veiklos lėšų rezervu.

Šaltinis: EIMIN pateikti duomenys.

Toliau intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas aptariami pagal kiekvieną investicinį prioritetą.

2.1.2.1. Investicinio prioriteto „MTI infrastruktūros tobulinimas, gebėjimų plėtoti MTI stiprinimas ir kompetencijos centrų, ypač europinės svarbos, veiklos skatinimas“ analizė

Įgyvendinant 1.1 investicinį prioritetą didžiąja dalimi buvo siekiama investuoti į MTEPI veiklą komercializavimui skirtą infrastruktūrą. Investicinį prioritetą sudaro 1.1.1. uždavinys „Siekti aktyvesnio turimos ir naujai kuriamos mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų infrastruktūros panaudojimo“. Šiuo uždaviniu skatinamas viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimas MTEPI srityje, mokslo populiarinimas, įsitraukimas į tarptautines mokslinių tyrimų infrastruktūras. Skiriamas dėmesys MTEPI infrastruktūros kūrimui

ir atnaujinimui sumanios specializacijos kryptyse. Taip pat siekiama užtikrinti geresnį prieinamumą prie MTEPI veiklai reikalingų elektroninių išteklių. Pagal šį uždavinį yra suplanuota viena ŠMM administruojama priemonė „MTEPI infrastruktūros plėtra ir integracija į europinės infrastruktūras“.

5 lentelė. 1.1.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažint os deklaruo tinomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
MTEPI infrastruktūros plėtra ir integracija į Europinės infrastruktūras	166 354 286	0	136 820 923	82%	114 646 552	69%	30 187 202	18%	28 189 395	17%
VISO, 1.1.1 uždavinys	166 354 286	0	136 820 923	82%	114 646 552	69%	30 187 202	18%	28 189 395	17%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

6 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Tarpinė reikšmė (2018)	Siektinga reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
						Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai							
Tyrėjų, dirbančių pagerintoje tyrimų infrastruktūros bazėje, skaičius (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Visos darbo dienos ekvivalentai	-	-	0	370	0	0%
Tarptautinės MTEPI infrastruktūros, kurios narė yra Lietuva	Skaičius	-	-	-	4	2	50%
Privataus sektoriaus tyrėjų, pasinaudojusių pagerinta MTEPI infrastruktūros baze, skaičius	Asmenys	-	-	-	100	0	0%
ERPF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai							
Išorės vartotojai iš ūkio subjektų, pasinaudoję atnaujinta atviros prieigos MTEPI infrastruktūra	Skaičius	273	2013	-	3 000	1 981	66%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Kadangi šį uždavinį sudaro tik viena priemonė, o jos įgyvendinimas prasidėjo neseniai dėl ilgai trukusio priemonės planavimo ir finansuotinių projektų peržiūros, fizinė pažanga išlieka ribota (žr. 6 lentelę). Du produkto rodikliai turėtų būti pasiekti baigus įgyvendinti visus suplanuotus projektus, kadangi jie tiesiogiai siejasi su projektuose įgyvendinamomis veiklomis. Tuo tarpu produkto rodiklis „Privataus sektoriaus tyrėjų, pasinaudojusių pagerinta MTEPI infrastruktūros baze, skaičius“ labiau sietinas su priemonės veiklų rezultatu nei produktu. Jis labai stipriai susijęs ir panašus į VP rezultato rodiklį. **Jo pasiekimo tikimybė žema** dėl tų pačių priežasčių, kaip ir VP rezultato rodiklio „Išorės vartotojai iš ūkio subjektų, pasinaudoję atnaujinta atviros prieigos MTEPI infrastruktūra“. Tai lemia keletas priežasčių, susijusių su intervencijų logikos trūkumais:

- Dalis planuotos kurti MTI nėra patraukli ar yra mažai aktuali verslui. Tai rodo ir ribota apimtimi 2007–2013 m. laikotarpiu finansuotos MTI įveiklinimas (iki 2013 m. sukurta infrastruktūra iš viso buvo pasinaudoję 273 išoriniai vartotojai).
- Dalis priemonių tiesiogiai neskatina verslo naudotis MTI (pvz., prieigos prie elektroninių išteklių užtikrinimas mokslo ir studijų institucijoms, mokslo populiarinimo infrastruktūros kūrimas).
- Vėluojanti daugumos projektų įgyvendinimo pradžia mažina tikimybę, kad bus spėta laiku užbaigti atviros prieigos MTEPI infrastruktūros atnaujinimą ir pritraukti išorės vartotojų iš ūkio subjektų.

Specialusis programos **rezultato rodiklis** „Išorės vartotojai iš ūkio subjektų, pasinaudoję atnaujinta atviros prieigos MTEPI infrastruktūra“ taip pat **yra galimai netinkamai apskaičiuojamas**. Per ataskaitinį laikotarpį ženkliai išaugo rezultato rodiklio reikšmės, o tarpinė rodiklio reikšmė 2017 m. buvo viršyta, nors nebuvo pabaigtas nei vienas projektas ir nepasiekti jokie produkto rodikliai. Tai gali rodyti arba intervencijų logikos trūkumus (produkto rodikliai neprisideda prie rezultato rodiklio), arba matavimo trūkumus, arba abi priežastis. Šiam rodikliui pasiekti svarbus darbų užbaigimas, kadangi tik atnaujinta infrastruktūra gali naudotis išorės vartotojai. Rodiklis viršytas, nes skaičiuojant rodiklio reikšmę įtraukta ne tik atnaujinta APC MTEPI infrastruktūra, o visa finansuojamų APC infrastruktūra. Rekomenduotina keisti rodiklio apskaičiavimą, grąžinant pradinę rodiklio prasmę, arba didinti jo ambicingumą.

Taigi, nors du produkto rodikliai turėtų būti pasiekti, produkto rodiklio, kuriuo matuojamas rezultatas („Privataus sektoriaus tyrėjų, pasinaudojusių pagerinta MTEPI infrastruktūros baze, skaičius“), pasiekimo tikimybė žema. Taip pat rezultato rodiklis turi trūkumų ir nepakoregavus jo, jis nebus tinkamas priemonės rezultatams matuoti. Todėl konkretaus uždavinio **įgyvendinimo tikėtinas rezultatyvumas yra vidutiniškas žemas**.

Vertinant priemonių **efektyvumą** pabrėžiamas priemonių vėlavimas. Vėliau prasidėjusį projektų įgyvendinimą būtų galima pateisinti, jeigu būtų atrinkti projektai, geriau susieti su prioritetu tikslais, sumanios specializacijos įgyvendinimu ir vykdomomis pertvarkomis, pavyzdžiui, mokslo ir studijų institucijų tinklo optimizavimu. Visgi nors projektų sąrašas buvo peržiūrėtas vertinant projektų tinkamumą MSI tinko optimizavimo kontekste, esminių pokyčių nebuvo imtasi. Smulkūs pakeitimai aprašyti 2.1.1. skyriuje. **Įgyvendinama tinklo pertvarka bent jau šiame laikotarpyje nesukūrė sąlygų fragmentacijos mažinimui ir infrastruktūros koncentracijai.**

1.1.1 uždavinio finansuojamas įsijungimas į ESFRI ir MTEPI infrastruktūros atnaujinimas ir tobulinimas yra reikalingas ir pagrįstas. Tai leistų aktyviau dalyvauti tarptautinėse ir regioninėse mokslinių tyrimų iniciatyvose, leistų naudotis kitų ESFRI narių infrastruktūra, sulaukti daugiau užsakymų iš užsienio subjektų. Skiriamas finansavimas yra pakankamas tikslams pasiekti. Vis dėlto, pasigendama didesnio dėmesio infrastruktūros įveiklinimui, sąlygų išorės subjektams pasinaudoti infrastruktūra gerinimui. Dalis MTI projektų tik netiesiogiai siejasi su Veiksmų programos konkretaus uždavinio tikslais (pvz., mokslo populiarinimo, mokinių STEAM centrai). **Dabartinis MTEPI infrastruktūros tinklas yra per didelis, jo išlaikymo kaštai yra aukšti.** Skaičiuojama, kad šio laikotarpio investicijos į MTI sukurs atnaujinimo poreikius dar apie 58 mln. Eur²⁸. Nesulaukus pakankamai užsakymų iš verslo ir nepilnai išnaudojant šios infrastruktūros, jos išlaikymo našta guls ant valstybės biudžeto. Taigi, priemonių įgyvendinimo sėkmė stipriai priklauso nuo to, kaip pavyks įveikinti kuriamą infrastruktūrą.

2.1.2.2. Investicinio prioriteto „Verslo investicijų į MTI skatinimas, įmonių, MTI centrų ir aukštojo mokslo sektoriaus ryšių bei sąveikos plėtojimas, visų pirma, skatinant investicijas į produktų ir paslaugų plėtrą, technologijas, socialines ir viešosioms paslaugoms teikti skirtas inovacijas; taip pat paklausos, jungimosi į tinklus, grupių ir atvirų inovacijų skatinimas pagal pažangiosios specializacijos strategiją remiant technologinius ir taikomųjų mokslų tyrimus, bandomųjų linijų diegimą, išankstinio produktų patvirtinimo veiksmus ir didelio poveikio technologijų pažangiosios gamybos pajėgumus, pirminės gamybos bei bendrosios paskirties technologijų sklaidą“ analizė

Investicinį prioritetą sudaro du uždaviniai. **1.2.1 uždavinio „Padidinti mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų veiklą aktyvumą privačiame sektoriuje“** priemonėmis siekiama padidinti MTEPI veiklą vykdančių įmonių skaičių ekonomikoje ir paskatinti kurti aukštą pridėtinę vertę turinčias inovacijas. Numatoma teikti įmonėms kompleksines paskatas investuoti į MTEPI ir pereiti prie naujų produktų kūrimo. Taip pat pagal 1.2.1 uždavinį investuojama į naujų inovatyvių įmonių kūrimą, skirtingų sektorių partnerystės skatinimą bei TUI pritraukimą sumanios specializacijos srityse. Uždavinio įgyvendinimui suplanuota ir patvirtinta 15 EIMIN priemonių, kurioms skirta 372,2 mln. Eur ERPF lėšų, iš kurių 23,8 mln. Eur – veiklos rezervas.

Sutarčių su projektų vykdytojais vertinimo laikotarpiu nebuvo sudaryta tik pagal priemonę „Intelektas LT-2“. Pirmas kvietimas teikti paraiškas pagal šią priemonę buvo paskelbtas 2018 kovo mėn. Didžiausia finansinė pažanga pagal priemones „Inovaciniai čekiai“, „Inogeb LT“, „Smart Invest LT+“ ir „Technoinvestas“.

7 lentelė. 1.2.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
„INOVACINIAI ČEKIAI“	1 100 000	0	1 000 000	100%	1 030 213	94%	751 458	68%	751 424	68%

²⁸ Visionary Analytics (2017). Veiksmų programos uždavinių, skirtų MTEPI skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita, 24 psl.

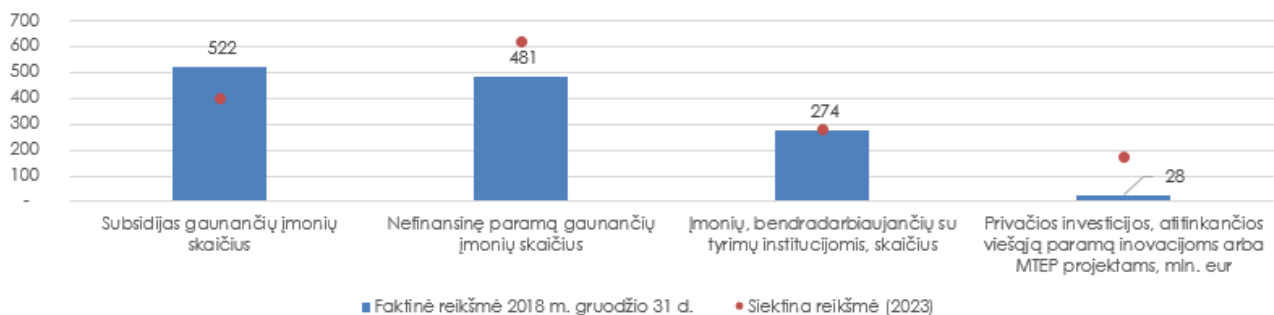
Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo /	% nuo numaty	Sutarčių su projektų	% nuo numaty	Mokėjimų suma ES	% nuo	Pripažintos deklaruotino	% nuo
„INTELEKTAS LT. Bendri mokslo-verslo projektai“	174 213 512	0	174 213 512	100%	99 060 883	57%	29 760 429	17%	29 049 950	17%
„INOPATENTAS“	3 041 010	0	912 303	30%	361 909	12%	117 716	4%	100 032	3%
„INOKLASTER LT“	23 710 874	0	23 710 874	100%	5 993 847	25%	1 438 255	6%	1 401 564	6%
„SMART FDI“	26 840 579	0	26 840 579	100%	9 233 527	34%	89 487	0,3%	89 487	0,3%
„INOČEKIAI“	5 000 000	0	4 500 000	90%	1 385 680	28%	166 329	3%	166 329	3%
„INOSTARTAS“	9 400 000	0	5 000 000	53%	156 641	2%	0	0%	0	0%
„INOGEB LT“	16 043 529	0	13 479 034	84%	8 761 689	55%	4 678 872	29%	3 562 784	22%
„INOCONNECT“	1 448 100	0	1 448 100	100%	442 487	31%	250 524	17%	209 998	15%
„SMARTPARKAS LT“	24 000 000	0	11 999 511	50%	11 008 371	46%	430 308	2%	169 806	1%
„SMARTINVEST LT“	7 122 000	0	2 351 137	33%	2 351 137	33%	2 285 529	32%	2 285 529	33%
„SMARTINVEST LT+“	4 305 725	0	4 305 725	100%	4 305 724	100%	3 121 872	73%	3 121 870	73%
Technoinvestas	22 600 000	0	22 600 000	100%	22 600 000	100%	10 747 147	48%	10 747 147	48%
Iki prekybiniai pirkimai LT	19 778 768	9 581 964	12 383 972	42%	7 352 523	25%	38 095	0,1%	9 822	0%
Intelektas LT-2	33 585 200	14 174 800	47 760 000	100%	0	0%	0	0%	0	0%
VISO, 1.2.1 uždavinys	372 189 297	23 756 764	352 504 747	89%	174 044 631	44%	53 876 021	14%	51 665 742	13%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Šio uždavinio priemonių įgyvendinimo pažanga jau matoma, tačiau yra labai netolygi. Pavyzdžiui, vienas iš rezultato rodiklių ataskaitiniu laikotarpiu beveik trečdaliu perkopė siektiną reikšmę (2018 m. gruodžio 31 d. siekė 128 proc. siektinos reikšmės), tuo metu trys produkto rodikliai neparodė jokios fizinės pažangos.

9 pav. 1.2.1. uždavinio pagrindiniai produkto rodikliai ir jų siekiamos reikšmės

1.2.1. uždavinio pagrindiniai produkto rodikliai bei siekiamos reikšmės

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Tikimybė pasiekti didžiąją dalį konkretaus prioriteto specialiųjų programos produkto rodiklių yra aukšta, su sąlyga, kad visos numatytos priemonės bus įgyvendintos. Esminių rizikų įgyvendinant priemones šiame etape nestebima. Rizika gali kilti tik dėl rodiklio ilgalaikių darbo vietų sukūrimo investicijas gavusiose įmonėse (tai nėra produkto, o rezultato rodiklis, kuris tiesiogiai gali būti siejamas tik su dalimi priemonių, daugiau žr. Stebėsenos rodiklių vertinimo ataskaitoje).

Tikimybė pasiekti konkretaus uždavinio tikslus yra labai nelygiavertė. **Tikimybė pasiekti rezultato rodiklį „Inovatyvių įmonių, bendradarbiaujančių su partneriais, dalis nuo visų su inovacijomis susijusių įmonių“ yra aukšta**. Pirma, rodiklis jau buvo viršytas, nes bendradarbiaujančių inovatyvių įmonių skaičius nuo 2012 m. iki 2014 m. išaugo dvigubai (nuo 613 iki 1 251)²⁹, todėl **rodiklį ir/ar jo reikšmę reikia tobulinti**. Rekomenduojama padidinti siektiną vertę. Antra, uždavinio įgyvendinimui buvo papildomai skirta 71,82 mln. Eur iš 1.2.2. uždavinio. Šios lėšos skirtos daugiausiai bendradarbiavimą tarp verslo ir viešųjų juridinių asmenų, vykdančių MTEP (įskaitant MSI) skatinančiai priemonei „Intelektas LT-2“, kuri iš esmės yra perdaryta ŠMM priemonė „Bendri mokslo verslo projektai“ (50 mln. Eur). Nepaisant šių lėšų perskirstymų, priemonė „Intelektas LT-2“ rodikliui didelės įtakos neturės, nes čia planuojama finansuojami santykinai didelius projektus. Įgyvendinti kiti teigiami pakeitimai priemonių dizaine, remiantis ankstesnių vertinimų rekomendacijomis, pavyzdžiui,

²⁹ EIMIN pateikti Eurostato duomenys (2017 04 10).

pagerintas „Inočekių“ priemonės prieinamumas įvairiems pareiškėjams – pradedantiems ir brandiems inovatoriams bei finansuojamų sumų padidinimas.

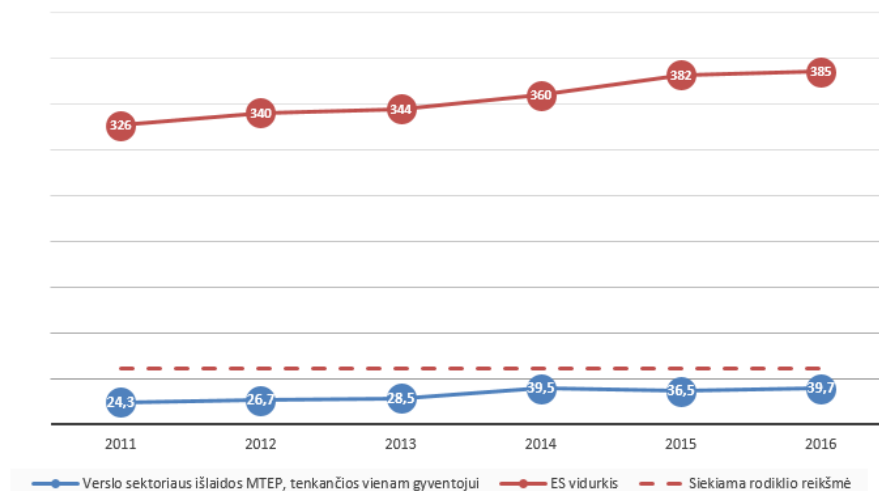
10 pav. 1.2.1. uždavinio rezultato rodiklis ir jo siekiama reikšmė

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Tačiau **verslo MTEP išlaidų vienam gyventojui rodiklis, tikėtina, nebus pasiektas**. Pirma, stebima rodiklio pažanga iš dalies įvyko dėlto, kad gyventojų skaičius 2011–2018 m. Lietuvoje smuko 243 tūkst. Antra, 2017 m. atliktas vertinimas³⁰ pabrėžė, kad siekiant tikslo vien **VP investicijų nepakaks**. Reikalingas sisteminis požiūris, apimantis kitas finansines bei nefinansines priemones (rizikos kapitalą, mokesčių lengvatas, konsultacijas, deklaravimo skatinimą ir kt.) bei jų sinergijas. Žemą tikimybę lemia ir išoriniai iššūkiai, susiję su verslo MTEPI investicijų deklaravimu. Tikėtina, kad reali verslo investicijų situacija nėra matoma dėl siauro požiūrio į MTEP sąvoką ir/ar žemos motyvacijos deklaruoti išlaidas. Trečia, tikslo pasiekimą gali mažinti ir žemesnis priemonių papildomumas – pvz., Intelkto priemonėje tik 12,5 proc. atrinktus projektus įgyvendinusių įmonių apklausoje nurodė, kad be finansavimo projektai visai nebūtų įgyvendinti. 42,5 proc. finansavimą gavusių apklaustųjų projektus būtų įgyvendinę mažesne apimtimi, o 45proc. projektus būtų įgyvendinę vėliau³¹.

11 pav. Verslo sektoriaus išlaidos MTEP, tenkančios vienam gyventojui Lietuvoje ir ES

Šaltinis: Eurostat, 2018 09 27.

Atsižvelgiant į uždavinio rezultatų ambiciją, išskiriamos **sąlygos uždavinio rezultatyvumui**. Reikalinga ūkio transformacija, būtina ne tik didinti esamų inovatorių skaičių (kurti ir pritraukti naujus), bet ir esamus bei potencialius inovatorius nukreipti į aukštesnės pridėtinės vertės rinkas. Rekomendacijas, kaip tai įgyvendinti, pateikė 2017 m. atlikti vertinimai ir ataskaitos. Juose pateiktos šios rekomendacijos išlieka aktualios:

- įgyvendinti kompleksines priemones, kurios apimtų ne tik MTEP veiklas, bet ir konsultavimą, mentorystę, aktyvų projektų srauto kūrimą vystant projektų idėjas, priemonių tarpusavio sąsajas (vystant įmones etapais);

³⁰ Visionary Analytics (2017). Veiksmų programos uždavinių, skirtų MTEPI skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita.

³¹ Ten pat.

- sudaryti finansines paskatas inovatyvioms Lietuvos įmonėms įžengti į užsienio rinkas, pvz., įgyvendinant technologijų tiltų tipo priemonę (žr. Visionary Analytics 2017 m. vertinimą³²);
- taikyti platesnį priemonių, skatinančių technologijų persiliejamą ir MTEP rezultatų komercinimą, spektrą, geriau susiejant 1.2.1 ir 1.2.2 uždavinių aktualias priemones.

Taip pat rekomenduotini **reguliacinio pobūdžio ir kiti sisteminiai pokyčiai**, kai kuriuos jų planuojama įgyvendinti, pavyzdžiui:

- MTEP ir inovacijų politiką įgyvendinančių agentūrų konsolidavimas – numatyta įgyvendinti iki 2021 metų. Šiuo metu atliekamas vertinimas, kaip geriausiai konsoliduoti agentūras.
- Paskatų inovacijoms sistemos kaita – lanksčiau reglamentuojant MTEP sąvoką (orientuojantis į europinę patirtį, lanksčiau priskiriant veiklas eksperimentinei plėtrai) ir daugiau išnaudojant kitas finansavimo formas (mokestines lengvatas, rizikos kapitalą, kt.). Šiuo metu yra sukurta darbo grupė dėl MTEP sąvokos, kaip ją vertinti, suprasti, interpretuoti ir pan.
- Mokslo institutų finansavimo ir paskatų sistemos kaitą, bei tarpininkaujančios institucijos, kuri galėtų „išversti“ verslo poreikius į „užsakymą“ mokslo ir studijų institucijoms, kūrimas. Prie to iš dalies prisideda Inovacijų reforma³³.
- Aktyvesnis inovacijoms imlių tiesioginių užsienio investicijų (TUI) pritraukimas, orientuojantis ne tik į naujus, bet ir jau Lietuvoje veikiančius investuotojus, siekiant pritraukti tarptautinių įmonių aukštesnės pridėtinės vertės grandinės dalis.

2017 m. atliktas vertinimas taip pat nurodė **konkretaus uždavinio priemonių įgyvendinimo spragas**, mažinančias priemonių patrauklumą ir **įgyvendinimo efektyvumą**. Konkrečiai, akcentuota aukšta administracinė našta, kurią sukelia pertekliniai kriterijai, reikalavimai ir ilgai trunkančios procedūros bei per griežtai interpretuojama MTEP sąvoka, netinkanti verslo kuriamų naujų produktų/paslaugų projektams. Dėl griežtos MTEP sąvokos interpretacijos dalis projektų buvo atmesta, o dalyje sumažintos finansuojamos sumos (detaliau žr. atliktą vertinimą³⁴). Buvo rekomenduojama paprastinti paraiškų teikimo ir projektų administravimo procesus, didinti lankstumą, taip sumažinant pareiškėjams ir projektų vykdytojams tenkančią naštą; tobulinti ekspertinio vertinimo procesus institucijoms keičiantis informacija apie ekspertus, įtraukiant daugiau užsienio ekspertų ir kt. Atsižvelgiant į tai buvo įgyvendinti šie pokyčiai:

- Sumažinti parengtumo reikalavimai paraiškos teikimo metu (pvz., atsisakyta su nekilnojamu turtu susijusių parengtumo reikalavimų). Dabar reikia pateikti tik verslo planą, kitų dokumentų teikimas perkeltas į vėlesnį etapą, prieš sutarčių pasirašymą.
- Rengiami mokymai-konsultacijos verslui, kaip rengti paraiškas. Siekiant mažinti išsamaus projekto veiklų detalizavimo poreikio, mokymu metu buvo rekomenduojama kategorizuoti projekto išlaidas ir taip mažinti detalių duomenų pateikimo mastą.
- Pasikeitus taisyklėms atsirado galimybė įsigyti paslaugas, kurios nėra MTEP, tačiau yra reikalingos MTEP veiklų vykdymui (pvz., standartinis prototipo išplovimas staklėmis, naujo tipo saulės elementų laminavimas). Tokios išlaidos pripažįstamos kaip tinkamos finansuoti.
- Išplėstas paraiškas vertinančių ekspertų ratas. Taip pat organizuoti mokymai ir diskusijos su vertinančiais ekspertais siekiant suvienodinti tai, kaip vertinama atitikimas MTEP. Vertintojams, ekspertams stengtasi aiškiai iškomunikuoti ko tikėtis iš paraiškų, kokie priemonės tikslai, logika. Atkreipiamas dėmesys, kad reikia žiūrėti į paraiškos visumą, o ne į smulkias detales. Vertintojams buvo parengtos trumpos atmintinės su rekomendacijomis vertinimui, kur kokios informacijos ieškoti ir pan. LVPA prisijungė ir prie Europos Komisijos ekspertų duomenų bazės, tačiau ja naudojosi ribotai, nes pačios paraiškos rašomos lietuvių kalba, o angliškos santraukos pateikimas nėra privalomas pagal PFSA.

Verslo atstovų teigimu, šie pokyčiai vertinami teigiamai (tai iliustruoja gerosios praktikos pavyzdys pateikiamas 8 lentelėje). Nepaisant to, vis dar išlieka aktualūs kiti iššūkiai susiję su priemonių įgyvendinimu:

- Priemonėje „Inostartas“ viena iš finansuojamų veiklų yra darbo užmokesčio išlaidos. Čia kyla problema, nes mažosios bendrijos statusą turintys subjektai negali mokėti atlyginimo subjekto steigėjui. Taigi, tokį statusą turintys subjektai siekiant finansuoti darbo užmokesčio išlaidas privalo dirbinti papildomą

³² Ten pat.

³³ LR Vyriausybė (2018). Inovacijų reforma: Viena iš 6 reformų naujam Lietuvos šimtmečiui. Prieiga internete: <http://lr.lt/uploads/main/documents/files/Inovacij%C5%B3%20reforma.pdf>

³⁴ Visionary Analytics (2017). Veiksmų programos uždavinių, skirtų MTEPI skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita.

darbuotoją. Tai gali mažinti priemonės patrauklumą. Kol kas nuo 2018 m. balandžio 30 d. iki rugsėjo sulaukta tik 16 paraiškų.

- Priemonėje „Inočekiai“ įvyko daug teigiamų pokyčių. Dar būtų galima tobulinti priemonę suteikiant geresnę galimybę įmonėms pateikti savo problemas ir poreikius. Dabar E-mokslo vartuose yra sudaryta tokia galimybė, tačiau įmonės ja nepakankamai naudoja. Reikėtų sudaryti aiškesnes paskatas įmonėms publikuoti savo poreikius, o MSI aktyviau į juos reaguoti.

8 lentelė. Investicijų į MTEP tikslai

Geroji praktika: priemonė „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“	
Pagal priemonę finansuojami MTEP, įmonių pradinės investicijos, kuriomis kuriama naujos ar plečiama esamos įmonės MTEP ir inovacijų infrastruktūra, kuri nėra prieinama viešai arba klasteriuose, naujų produktų ir technologijų sertifikavimas ir su tuo susijusios veiklos. Iš pradžių priemonė buvo kritikuojama dėl labai ilgos vertinimo procedūros (buvo du vertinimo etapai, vertinimas užtruko beveik metus), griežtai interpretuojamos MTEP sąvokos, administracinės naštos, susijusios su išsamiu projekto detalizavimu paraiškose. Įgyvendinančiai institucijai kartu su ministerija pavyko išspręsti šias problemas, taip padarant priemonę patrauklesnę. Verslo atstovai taip pat teigiamai įvertino įvykusių pokyčius.	
Priemonę „Intelektas. Bendri mokslo-verslo projektai“ galima laikyti gerosios praktikos pavyzdžiu dėl kelių priežasčių:	
• priemonę pavyko pertvarkyti padarant ją patrauklesnę, verslo atstovai teigiamai vertina priemonės pakeitimus ir pačią priemonę; • priemonės paklausa tarp verslo įmonių didelė; • tai didžiausia 1.2.1 uždavinio priemonė, projektams skiriamas pakankamas finansavimas, kad būtų galima tikėtis teigiamo priemonės poveikio; • priemonė teigiamai vertinta ir EIMIN bei LVPA atstovų.	

Šaltinis: Sudaryta vertintojų.

1.2.2 uždaviniu siekiama apjungti mokslo ir verslo sektorių atstovų resursus ir tokiu būdu skatinti efektyvų naujų produktų kūrimui aktualių žinių perdavimą ir MTEPI rezultatų komercinimą. Taip pat finansuojamas mokslo sektoriaus potencialo išnaudojimas, skatinant aktyviau užsiimti į verslo rinką orientuotomis MTEP veiklomis. Šis uždavinys įgyvendinamas per 4 ŠMM administruojamas priemones.

Sutartys su projektų vykdytojais kol kas nesudarytos pagal priemonę „Ekscelencijos centrų veiklos skatinimas sumaniosios specializacijos kryptyse“. Didžiausia pažanga pasiekta įgyvendinant priemonę „Tiksliniai moksliniai tyrimai sumaniosios specializacijos kryptyse“.

9 lentelė. 1.2.2 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos iš EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
MTEP rezultatų komercinimo ir tarptautiškumo skatinimas	13 047 941	0	5 622 756	43%	400 784	3%	120 235	1%	0	0
Ekscelencijos centrų veiklos skatinimas sumaniosios specializacijos kryptyse	4 803 476	16 841 566	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Tiksliniai moksliniai tyrimai sumaniosios specializacijos kryptyse	53 670 830	0	43 443 003	81%	34 301 737	64%	8 630 442	16%	5 249 243	10%
Kompetencijos centrų ir inovacijų ir technologijų perdavimo centrų veiklos skatinimas	25 974 675	0	25 974 675	100%	12 894 930	50%	2 206 838	9%	999 941	4%
VISO, 1.2.2 uždavinys	97 496 922	16 841 566	75 040 434	66%	47 597 451	42%	10 957 515	10%	6 249 184	5%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Dėl duomenų trūkumo apie produkto rodiklius, neįmanoma nustatyti produkto rodiklių fizinės pažangos. Produkto rodiklių pažanga menka dėl užtrukusio priemonių įgyvendinimo. Tuo tarpu rezultato rodiklio reikšmė išaugo. Toks nors ir nedidelis rodiklio padidėjimas nesant produkto rodiklių pažangos rodo, kad rezultato rodiklis yra priklausomas nuo su intervencijomis nesusijusių veiksmų. Kalbant apie rezultato rodiklio pažangą, svarbu tai, kad pradinė šio rodiklio reikšmė sudarė 50 proc. siektinos, taigi pažanga atskaitiniu laikotarpiu (pasiekta 53 proc. siektinos rodiklio reikšmės) yra nedidelė. **Tikimybė pasiekti konkretaus uždavinio**

specialųjį rezultato rodiklį „Ūkio subjektų finansuota mokslo ir verslo institucijų MTEP išlaidų dalis nuo visų išlaidų“ yra žema-vidutinė, nes priemonių įgyvendinimas vėluoja, didelė dalis uždavinio lėšų (71,82 mln. Eur, arba 46 proc. visų pradinių uždavinio įgyvendinimui skirtų lėšų) buvo perskirstyta 1.2.1 uždaviniui.. Reikšmingas rizikas kelia žmogiškųjų išteklių trūkumas ir sisteminių paskatų bendradarbiavimui stoka. Istoriniai duomenys rodo, kad rodiklio reikšmė svyruoja ir nėra pastovių augimo tendencijų. Rodiklio pasiekimo tikimybę šiek tiek padidina tai, kad prie jos prisideda ir 1.2.1 uždavinio priemonės (pvz., „Inočekiai“). Jos sukurs bent jau laikiną užsakomųjų tyrimų srautą mokslo ir studijų institucijoms.

Tiek VP programavimo, tiek priemonių lėšų perskirstymo metu užprogramuotos intervencijų logikos problemos, dėl ko intervencijos dirbtinai atskirtos ir įgyvendinamos ne tiek pagal uždavinių tikslus, kiek pagal institucinę vertikalios atsiskyrimo tikslinėmis grupėmis logiką. Galiausiai dalis intervencijų („Intelektas. Bendri verslo-mokslo projektai“) buvo sujungtos, dėl ko šiuo metu 1.2.1 uždavinys iš dalies prisideda prie 1.2.2 uždavinio rezultatų pasiekimo. Tačiau nematyti pastangų kurti vieningą technologijų perdavimo ir žinių komercinimo sistemą – aktualios priemonės išskaidytos per du uždavinius, trūksta sinergių.

Šiuo metu uždavinio priemonių rinkinys ir jam numatytos lėšos **nėra pakankamos** numatytam specialiajam rezultato rodikliui pasiekti. Uždavinio tikslams pasiekti reikalingos prielaidos, kurioms užtikrinti gali būti reikalingos reguliacinės priemonės (reformos). Pavyzdžiui, siekiant stiprinti inovacinės kultūros lygį šalies mokslo ir studijų institucijose, aktualu:

- stiprinti paskatas, susijusias su mokslo ir studijų institucijų bei tyrėjų motyvacija, pavyzdžiui, tyrėjų karjeros kriterijais, darbo sutarčių sąlygomis, mokslo finansavimo kriterijais;
- užtikrinti profesionalią žinių vadybos ir mokslo eksporto sistemą;
- užtikrinti pakankamus žmogiškuosius išteklius mokslo ir studijų institucijose, pavyzdžiui, gerinant darbo sąlygų Lietuvoje aukštos kvalifikacijos tyrėjams patrauklumą bei mažinant administracines, biurokratinės kliūtis tarptautiniam tyrėjų mobilumui ir įdarbinimui Lietuvoje.

Kuriant reikiamas išorines sąlygas, pastaruoju metu mokslo ir studijų politikoje įgyvendinti pokyčiai. Pavyzdžiui, didinami tyrėjų ir doktorantų atlyginimai, 2019 metais juos planuojama didinti dar 18 proc., pasikeitusi LMT vertinimo metodika didesnę svorį teikiant publikacijų kokybei (publikacijoms 10 labiausiai pasaulyje cituojamų žurnalų), planuojama didinti MTEP konkursinį finansavimą MSI iš nacionalinių lėšų. Ekspertai interviu metu atkreipė dėmesį, kad didelė problema studijų politikoje yra jaunų tyrėjų, ką tik baigusių doktorantūros studijas atlyginimai. Finansiškai šiems tyrėjams yra visiškai nepatrauklu likti dirbti universitete, ypač sektoriuose, kur versle atlyginimai kelis kartus didesni (pavyzdžiui, IT). Taigi, atlyginimų didinimas yra sveikintinas, tačiau didinant atlyginimus prioritetas turėtų būti teikiamas būtent jauniems tyrėjams (apie tai daugiau žr. aptariant VP 9.3.3 uždavinį).

2.1.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė

Pažangus augimas per veiksmingesnes investicijas į švietimą, mokslinius tyrimus ir inovacijas yra vienas iš trijų „Europa 2020“ strategijos prioritetų. Pažangiu ekonomikos augimu siekiama gerinti ES veiklos rezultatus švietimo, mokslinių tyrimų ir inovacijų bei skaitmeninės visuomenės srityse. Svarbiausias pažangaus augimo rodiklis, prie kurio tiesiogiai prisideda pirmasis VP prioritetas, nustato, kad **ES nuo 2020 m. į mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą investuotų 3 proc. ES BVP**. Be to, „Europa 2020“ strategijoje nustatyta, kad pažangaus augimo bus siekiama per pavyzdines iniciatyvas, tarp kurių reiktų išskirti inovacijų sąjungą. Inovacijų sąjungos pavyzdinė iniciatyva nustato, kad MTEP bei inovacijų politika būtų skirta pagrindiniams visuomenės uždaviniams spręsti klimato kaitos, energetikos, tausaus išteklių naudojimo, sveikatos, demografinių pokyčių ir kitose srityse. Siekiant šių tikslų inovacijų politika turėtų būti stiprinama visose grandyse, nuo fundamentinių mokslų iki inovacijų komercinimo.

10 lentelė. Investicijų į MTEP tikslai

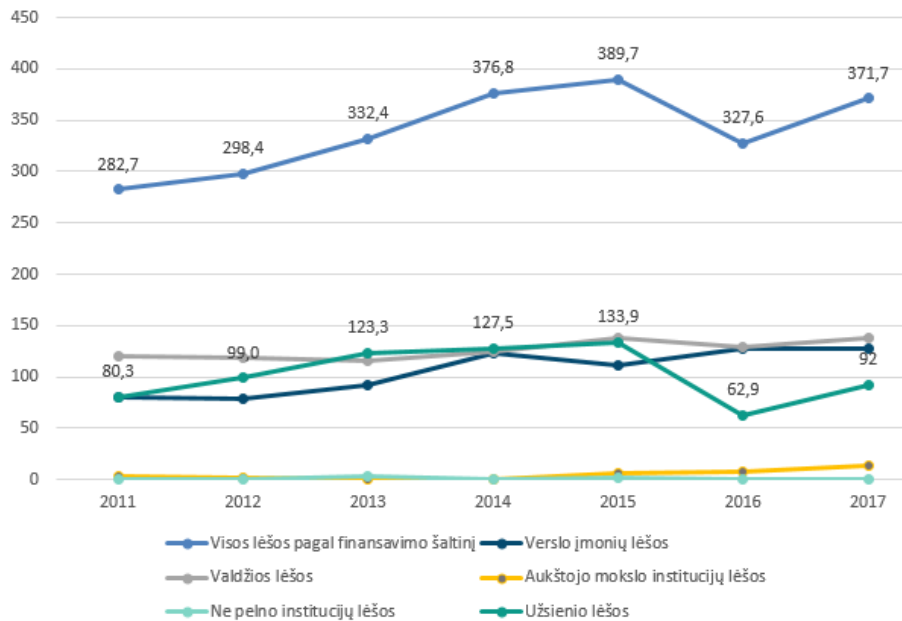
2020 m. ES tikslas	2020 m. nacionalinis tikslas	2018 m. padėtis Lietuvoje
Investicijos į MTEP padidėtų iki 3 proc. BVP	Investicijos į MTEP padidėtų iki 1,9 proc. BVP	Investicijos į MTEP sudarė 0,74 proc. BVP (2016 m. duomenys)

Šaltinis: Sudaryta vertintojų.

Kadangi visas pirmasis prioritetas prisideda prie „Europa 2020“ rodiklio, siekiančio didinti investicijas į MTEPI, analizė persidengia su intervencijų rezultatyvumo analize (žr. 2.1.2. skyrių). Skatinant pažangų augimą ir investicijas į MTEP, pirmuoju VP prioritetu siekiama: 1) padidinti MTEPI veiklą aktyvumą privačiame sektoriuje; 2) tobulinti mokslinių tyrimų infrastruktūrą, stiprinti gebėjimus ją įveikinti ir skatinti kompetencijos centrų, ypač europinės svarbos, veiklą; ir 3) padidinti žinių komercinimo ir technologijų perdavimo mastą.

Šalies išlaidų į MTEP analizė pagal sektorius ir finansavimo šaltinius rodo, kad investicijų į MTEP augimas Lietuvoje yra tiesiogiai palaikomas ES struktūrinių fondų lėšų (jos sudaro trečdalį visų investicijų), tačiau nėra tvarus. 2016 m., sumažėjus struktūriniams investicijoms, atitinkamai sumažėjo ir bendros investicijos (žr. 12. pav.). Tai rodo, kad ES investicijų poveikį būtina stiprinti įgyvendinant reguliacinio pobūdžio ir sisteminius pokyčius. Vis tik statistiniai duomenys rodo, kad verslo investicijos nuo 2012 m. auga. Be to, keliamos prielaidos, kad verslas nedeklaruoja visų MTEP investicijų dėl siaurai interpretuojamos MTEP sąvokos ar kitų priežasčių. Pavyzdžiui, Lietuvos inovacijų centro ir MITA 2015 m. įgyvendinta iniciatyva „Inoskaita“ nustatė, kad didžioji dauguma (991 iš 1009) apklausoje dalyvavusių įmonių investavo į MTEP, tačiau to nedeklaravo, nors 62 proc. jų MTEP išlaidoms per metus skiria 2-10 proc. nuo apyvartos³⁵.

12 pav. Bendrosios išlaidos MTEP pagal sektorius ir finansavimo šaltinius, mln. Eur

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas, 2019.

2.1.4. Išvados ir rekomendacijos

9.1.1. Kaip veiksmų programoje nustatyti prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslai atitinka dabartinę socialinę – ekonominę šalies situaciją? Ar pasirinktos priemonės atitinka šiandienos poreikius?

Pirmojo VP prioriteto ir jo konkrečių uždavinių tikslai išlieka aktualūs ir prisideda prie ilgalaikių Lietuvos konkurencingumo iššūkių sprendimo. 2017 m. paskelbtoje Europos inovacijų švieslentėje Lietuva iš 24 vietos tarp 28 ES valstybių narių pakilo į 16 vietą, o jos augimas palyginti su 2010 m., buvo sparčiausias ES ir sudarė 21 proc. Nors tokia pažanga sveikintina, kiti tarptautiniai duomenys ir ataskaitos pabrėžia, kad esminiai iššūkiai išlieka tie patys:

- Lietuvos investicijos į MTEP yra nepakankamos. Užsienio lėšos sudaro ketvirtadalį visų MTEP investicijų Lietuvoje (2017 m. duomenimis). Lietuvos verslo investicijos į MTEP išlieka itin žemos.
- Didžioji dalis MTEP veiklos Lietuvoje vis dar vykdoma valstybiniuose universitetuose ir institutuose, kurie yra priklausomi nuo viešojo finansavimo srautų. Verslo investicijų į MTEP santykis su BVP (0,31 proc.) 2017 m. buvo daugiau nei keturis kartus žemesnis už atitinkamą ES rodiklį (1,36 proc.).
- Verslo sektoriuje paklausa MTEP egzistuoja daugiausiai nišiniuose sektoriuose veikiančiose įmonėse, o žinių bei technologijų perdavimo pajėgumai viešajame ir verslo sektoriuose yra palyginti silpni. Žinių ir technologijų perdavimo kompetencijų vystymui skiriamas nepakankamas dėmesys. Todėl anksčiau sukurta MTEP infrastruktūra nedaro tokio poveikio ekonomikai, kokio tikėtasi.

³⁵ Visionary Analytics (2017). Veiksmų programos uždavinių, skirtų MTEPI skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita.

9.1.2. Ar pasirinktos tinkamiausios priemonės ir jų įgyvendinimo būdai veiksmų programos prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslams pasiekti? 9.1.3. Ar veiksmų programos intervencijos pasieks veiksmų programoje nustatytas tikslines grupes? 9.1.4. Kiek veiksmų programos intervencijos į skirtingas ūkio/viešosios politikos sritis suderintos tarpusavyje? 9.1.5 Kurios intervencijos dubliuoja viena kitą, persidengia? Kokių veiksmų reikia imtis situacijai pataisyti?

VP 1.2.1 konkretaus uždavinio finansuojamas priemonių rinkinys, skirtas verslo MTEPI skatinimui, yra tinkamas. Priemonės gali tiesiogiai prisidėti prie VP tikslų įgyvendinimo, yra glaudžiai susijusios su specialiaisiais programos rezultato rodikliais. Be to priemonių rinkinys pastaraisiais metais tobulintas, atsižvelgiant į ekspertų rekomendacijas. Pasiteisinus naujoms finansinėms priemonėms (rizikos kapitalo fondai, kur bent dalis lėšų skirta MTEPI skatinimui: Ankstyvos stadijos ir plėtros fondas II, Ko-investicinis fondas II ir Ko-investicinis fondas MTEPI), verslo MTEPI skatinimo uždavinyje būtų pagrįstas platesnis finansinių priemonių naudojimas. Svarbu ateityje sudaryti palankias sąlygas įmonėms išvystyti savo idėjas ir teikti paraiškas joms patogiu metu, MTEP veiklų finansavimą derinant su konsultavimu, mentoryste ir kitomis panašiomis veiklomis, įgyvendinant kompleksines priemones.

Veiksmų programos 1.1.1 ir 1.2.2 konkretiems uždaviniams įgyvendinti skirtas priemonių rinkinys yra vidutiniškai tinkamas žinių komercinimui, technologijų perdavimui ir mokslinių tyrimų infrastruktūros (toliau MTI) įveiklinimui skatinti:

- Planuota finansuoti MTI iš dalies gali būti perteklinė, ne visada aiški jos pridėtinė vertė.
- Tikimybė, kad sukurta atviros prieigos MTI bus įveikinta yra maža. Tai lemia bendrosios sąlygos: žema mokslo ir studijų institucijų (toliau MSI) motyvacija imtis pro-aktyvių veiksmų pritraukiant infrastruktūros naudotojus iš kitų organizacijų, trūksta profesionalios žinių vadybos ir MTEP paslaugų eksporto sistemos. Taip pat paklausa iš verslo įmonių nėra pakankama dėl santykinai nedidelio mokslui ir žinioms imlių įmonių skaičiaus.
- Priemonėms, skirtoms technologijų perdavimui ir komercinimui, trūksta kompleksinio požiūrio (apjungiančios visą komercinimo ciklą). Sudėtinga įvertinti, ar priemonės leis sukurti efektyviai veikiančią žinių vadybos ir technologijų perdavimo sistemą.

Intervencijų tarpusavio suderinamumas įgyvendinimo metu buvo tobulinamas, tačiau išliko sinergijų stoka intervencijų derinyje. Pavyzdžiui, nepakankamai užtikrinamos sąsajos tarp 1.2.1 ir 1.2.2 uždavinių aktualių priemonių, trūksta kompleksinių priemonių verslui (apjungiančių MTEP veiklas ir konsultacijas, mentorystę).

9.2.4. Ar veiksmų programos prioritetų ir investicinių prioritetų bei konkrečiųjų uždavinių intervencijoms numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos juose numatytiems tikslams pasiekti?

Priemonių rinkinio pakankamumas ir proporcingumas vertinamas atskirai kiekvienam uždaviniui:

- 1.1.1 uždavinio finansuojamas įsijungimas į ESFRI ir MTEPI infrastruktūros atnaujinimas ir tobulinimas yra reikalingas ir pagrįstas. Skiriamas finansavimas yra pakankamas tikslams pasiekti. Tikimasi, kad investicijos į MTEP infrastruktūrą leis pritraukti daugiau tyrėjų, rengti aukščiausios kompetencijos specialistus. Nepaisant to, išlieka rizika, kad nesudarius patogių sąlygų išorės subjektams naudotis infrastruktūra, nebus pakankamai išnaudojamas sukurta infrastruktūros ir su ja dirbančių tyrėjų potencialas. Taigi, pasigendama didesnio dėmesio infrastruktūros įveiklinimui, sąlygų išorės subjektams pasinaudoti infrastruktūra gerinimui. Dabartinis MTEPI infrastruktūros tinklas yra per didelis, jo išlaikymo kaštai yra aukšti. Taigi, priemonių įgyvendinimo sėkmė stipriai priklauso nuo to, kaip pavyks įveikinti kuriamą infrastruktūrą. Šiuo metu įgyvendinama tinklo pertvarka bent kol kas nesukūrė sąlygų fragmentacijos mažinimui ir infrastruktūros koncentracijai.
- Vien 1.2.1 uždavinio investicijų nepakaks tikslams pasiekti, reikalinga ūkio transformacija, būtina ne tik didinti esamų inovatorių skaičių (kurti ir pritraukti naujus), bet ir esamus bei potencialius inovatorius nukreipti į aukštesnės pridėtinės vertės rinkas. Tam reikalingas sisteminis požiūris, apimantis kitas finansines bei nefinansines priemones (platesnį rizikos kapitalo priemonių taikymą, konsultacijas, deklaravimo skatinimą ir kt.) bei jų sinergijas.
- 1.2.2 uždavinio priemonių rinkinys ir jam numatytos lėšos nėra pakankamos numatytam specialiajam rezultato rodikliui pasiekti. Uždavinio tikslams pasiekti taip pat reikalingos prielaidos, kurioms užtikrinti gali būti reikalingos reguliacinės priemonės (reformos): pvz., stiprinti paskatas, susijusias su mokslo ir studijų institucijų bei tyrėjų motyvacija; užtikrinti profesionalią žinių vadybos ir mokslo eksporto sistemą; užtikrinti pakankamus žmogiškuosius išteklius mokslo ir studijų institucijose.

9.2.1. Kokių mastu pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP priede numatytos rodiklių reikšmės? Paaiškinti nukrypimų priežastis. Kokia veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybė 2023 m.? Kokių veiksmų reiktų imtis norint pasiekti 2023 m. numatytas rodiklių reikšmes? 9.2.6. Pateikti siūlymus dėl efektyviausio veiklos rezervo lėšų panaudojimo (konkrečių uždavinių tobulinimas ir nauji konkretūs uždaviniai bei priemonės jiems įgyvendinti).

1 prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plane įtraukti keturi rodikliai. Pasiektos visų keturių veiksmų programoje nurodytos rodiklių tarpinės reikšmės (žr. 3 lentelę). Tai reiškia, kad 1 prioriteto uždaviniams bus skiriamos veiklos rezervo lėšos. Vertinant tikimybę pasiekti 2023 m. numatytas reikšmes rizikų nestebima. Iš trijų aktualių rodiklių vienas jau šiuo metu yra viršytas, kito sutartyse suplanuota pasiekti rodiklio reikšmė taip pat viršija siektiną rodiklio reikšmę. Finansinis rodiklis taip pat turėtų būti pasiektas panaudojus visas skirtas lėšas, atsižvelgiant į numatytą finansavimą ir priemonių finansavimo intensyvumus. Taigi, papildomų veiksmų imtis nerekomenduojama.

9.2.2 Kokių mastu pasiekti investicinių prioritetų produktai ir rezultatai? Kokios yra tokių pasiekimų priežastys?

Prioriteto rezultatyvumo vertinimas rodo, kad du iš keturių specialiųjų rezultato rodiklių, išlikus dabartinėms sąlygoms, nebus pasiekti iki 2023 m. („Verslo sektoriaus išlaidos MTEP, tenkančios vienam gyventojui“, „Išorės vartotojai iš ūkio subjektų, pasinaudoję atnaujinta atviros prieigos MTEPI infrastruktūra“). Vieno rodiklio pasiekimo tikimybė – žema-vidutinė („Ūkio subjektų finansuota mokslo ir studijų institucijų MTEP išlaidų dalis nuo visų išlaidų“), o vienas bus pasiektas todėl, kad jo siektina reikšmė nebuvo pakankamai ambicinga („Inovatyvių įmonių, bendradarbiaujančių su partneriais, dalis nuo visų su inovacijomis susijusių įmonių“).

1.1.1 ir 1.2.1 uždavinių produkto rodikliai turėtų būti pasiekti sėkmingai įgyvendinus priemones. Esminių rizikų jų pasiekimui nestebima. 1.2.2 uždavinio produkto rodiklių fizinė pažanga nebuvo nustatyta dėl vėluojančio priemonių įgyvendinimo ir dalies lėšų perkėlimo į 1.2.1 uždavinį.

9.2.3. Kokios reguliacinės priemonės (reformos) turi būti įgyvendintos, siekiant konkrečių uždavinių tikslų?

Įvertinus MTEPI priemonių pažangą ir galimybes pasiekti nurodytus tikslus nustatyta, kad MTEPI priemonių rinkinys yra įvairiapusiškesnis ir tinkamesnis nei 2007–2013 m. finansavimo laikotarpiu, tačiau gali būti sustiprintas siekiant paskatinti struktūrinius pokyčius. Jie aptariamai žemiau kiekvienam uždaviniui atskirai.

Siekiant sėkmingai įgyvendinti 1.1.1 uždavinį aktualu koncentruoti ir optimizuoti MTEP infrastruktūrai skiriamas investicijas, daugiau dėmesio skirti infrastruktūros įveiklinimui.

Sėkmingam 1.2.1 uždavinio įgyvendinimui aktualūs šie reguliacinio pobūdžio ir kiti sisteminiai pokyčiai (kai kuriuos jų planuojama įgyvendinti):

- Iš esmės tobulinti MTEPI politikos formavimą, koordinavimą ir įgyvendinimą. Nors egzistuoja tarpinstitucinis bendradarbiavimas, jis nėra pakankamai efektyvus. Bendradarbiavimo stiprinimas leistų užtikrinti sklandesnį priemonių planavimą ir įgyvendinimą. Priemonių įgyvendinimo procesų tobulinimas padidintų priemonių patrauklumą ir prieinamumą didesniai skaičiui tikslinių grupių atstovų. Taip pat aktuali MTEPI finansuojančių ir konsultuojančių institucijų tinklo peržiūra ir konsolidacija.
- Palaipsniui keisti paskatų inovacijoms sistemą – lanksčiau interpretuojant MTEP sąvoką (orientuojantis į europinę patirtį, lanksčiau priskiriant veiklas eksperimentinei plėtrai) ir daugiau išnaudojant kitas finansavimo formas (mokestines lengvatas, rizikos kapitalą, kt.), taip pat kuriant veiksmingą inovacijų paramos sistemą, užtikrinančią kokybiškų projektų idėjų srautą.
- Aktyvesnis inovacijoms imlių tiesioginių užsienio investicijų (TUI) pritraukimas, orientuojantis ne tik į naujus, bet ir jau Lietuvoje veikiančius investuotojus, siekiant pritraukti tarptautinių įmonių aukštesnės pridėtinės vertės grandinės dalis.

Sėkmingam 1.2.2 uždavinio įgyvendinimui aktualūs šie reguliacinio pobūdžio ir kiti sisteminiai pokyčiai:

- Stiprinti paskatas, susijusias su mokslo ir studijų institucijų bei tyrėjų motyvacija komercinti žinias ar dirbti su užsakomaisiais tyrimais, pvz., tyrėjų karjeros kriterijais, darbo sutarčių sąlygomis, mokslo finansavimo kriterijais. Kartu būtina užtikrinti profesionalią žinių vadybos ir mokslo eksporto sistemą.

- Reikšmingai sustiprinti Lietuvos MTEPI sistemos žmogiškąjį kapitalą. Tai sudarytų sąlygas tvariai Lietuvos MTEPI sistemos plėtrai ir esamų pajėgumų palaikymui bei atsinaujinimui. Žmogiškieji ištekliai svarbūs visos inovacijų sistemos funkcionavimui ir MTEPI veiklų vykdymui tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuose. Siūloma ženkliai investicijas skirti aukščiausios kvalifikacijos tyrėjų iš užsienio pritraukimui, iš esmės pagerinti tyrėjų darbo sąlygas (t. y. darbo užmokestį) ir padidinti finansavimą tyrėjų vykdomiems MTEPI darbams

9.2.5. Ar veiksmų programos lėšos panaudotos efektyviai? Pateikti lėšų panaudojimo efektyvumo analizę, išnagrinėjant bent po vieną kiekvieno prioriteto įgyvendinimo priemonę pateikiant po vieną gerosios ir blogosios praktikos pavyzdį.

Priemonių, finansuojamų pagal 1.1.1 ir 1.2.2 uždavinius, įgyvendinimo pradžia vėlavo. 1.1.1 uždavinio atveju vėliau prasidėjusių projektų įgyvendinimą būtų galima pateisinti, jeigu būtų atrinkti projektai, geriau susieti su prioriteto tikslais, sumanios specializacijos įgyvendinimu bei mokslo ir studijų institucijų tinklo optimizavimu. Visgi nors projektų sąrašas buvo peržiūrėtas vertinant projektų tinkamumą MSI tinko optimizavimo kontekste, esminių pokyčių nebuvo imtasi.

1.2.1 uždavinyje pastebimos priemonių įgyvendinimo spragos, susiję su aukšta administracine našta, kurią sukelia pertekliniai kriterijai, reikalavimai ir ilgai trunkančios procedūros bei per griežta MTEP sąvokos interpretacija. Atsižvelgiant į šias spragas, LVPA įgyvendino atitinkamus teigiamus pokyčius. Nepaisant to vis dar išlieka aktualūs kiti smulkūs iššūkiai susiję su priemonių įgyvendinimu.

9.3.1. Kokia pažanga padaryta įgyvendinant ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslus? 9.3.2. Kaip veiksmų programos prioritetai, investiciniai prioritetai ir konkretūs uždaviniai tiesiogiai prisideda prie ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslų įgyvendinimo?

Pirmo prioriteto priemonės prisideda prie vieno iš trijų „Europa 2020“ strategijos prioritetų „Pažangus augimas“. Pažangiu ekonomikos augimu siekiama gerinti ES veiklos rezultatus švietimo, mokslinių tyrimų ir inovacijų bei skaitmeninės visuomenės srityse. Skatinant pažangų augimą ir investicijas į MTEP, pirmuoju VP prioritetu siekiama: 1) padidinti MTEPI veiklų aktyvumą privačiame sektoriuje; 2) tobulinti mokslinių tyrimų infrastruktūrą, stiprinti gebėjimus ją įveikinti ir skatinti kompetencijos centrų, ypač europinės svarbos, veiklą; ir 3) padidinti žinių komercinimo ir technologijų perdavimo mastą.

Rekomendacijos ir strateginiai siūlymai

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
1.	Siekiant didinti verslo investicijų į MTEP apimtį vien ES fondų priemonių nepakanka.	Strateginis siūlymas: Palaipsniui keisti paskatų inovacijoms sistemą – lanksčiau interpretuojant MTEP sąvoką (orientuojantis į europinę patirtį, lanksčiau priskiriant veiklas eksperimentinei plėtrai) ir daugiau išnaudojant kitas finansavimo formas (mokestines lengvatas, rizikos kapitalą, kt.), taip pat stiprinant inovacijų paramos sistemos, galinčios užtikrinti kokybiškų projektų idėjų srautą, veiksmingumą.	EIMIN, LRV	2021
2.	Nepakankamas inovatyvių įmonių skaičius, nesudarantis kritinės masės verslo investicijų į MTEP augimui.	Strateginis siūlymas: Skatinti aktyvesnį inovacijoms imlių tiesioginių užsienio investicijų (TUI) pritraukimą, orientuojantis ne tik į naujus, bet ir jau Lietuvoje veikiančius investuotojus, siekiant pritraukti tarptautinių įmonių į aukštesnės pridėtinės vertės grandinės dalis.	EIMIN, LRV	2021
3.	Nepakankamas MTEPI sistemos žmogiškasis kapitalas.	Strateginis siūlymas: Reikšmingai sustiprinti Lietuvos MTEPI sistemos žmogiškąjį kapitalą. Tai sudarytų sąlygas tvariai Lietuvos MTEPI sistemos plėtrai ir esamų pajėgumų palaikymui bei atsinaujinimui. Žmogiškieji ištekliai svarbūs visos inovacijų sistemos funkcionavimui ir MTEPI veiklų vykdymui tiek viešajame, tiek	EIMIN, ŠMM, LRV	2021

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
		privačiame sektoriuose. Siūloma ženkliai investicijas skirti aukščiausios kvalifikacijos tyrėjų iš užsienio pritraukimui, iš esmės pagerinti darbo sąlygas tyrėjams ir padidinti finansavimą tyrėjų vykdomiems MTEPI darbams. Tam reikia ženkliai didinti finansavimą iš nacionalinio biudžeto ir ES fondų.		
4.	Nepakankamai užtikrinamos sąsajos tarp 1.2.1 ir 1.2.2 uždavinių aktualių priemonių. Verslo ir mokslo bendradarbiavimo lygį lemia sisteminės priežastys: menkas tyrėjo karjeros patrauklumas, nepakankamos paskatos komercinti mokslo rezultatus, nepakankamas ūkio imlumas žinioms ir kt. Visgi yra galimybių tobulinti bendradarbiavimą nelaukiant kol sisteminės problemos bus išspręstos.	Strateginis siūlymas: Iš esmės tobulinti MTEPI politikos formavimą, koordinavimą ir įgyvendinimą. Nors egzistuoja tarpinstitucinis bendradarbiavimas, jis nėra pakankamai efektyvus. Bendradarbiavimo stiprinimas leistų užtikrinti sklandesnį priemonių planavimą ir įgyvendinimą. Priemonių įgyvendinimo procesų tobulinimas padidintų priemonių patrauklumą ir prieinamumą didesniai skaičiui tikslinių grupių atstovų. Taip pat aktuali MTEPI finansuojančių ir konsultuojančių institucijų tinklo peržiūra ir konsolidacija.	EIMIN, ŠMM, LRV	2021
5.		Rekomendacija: Užtikrinti geresnes sąsajas tarp 1.2.1 ir 1.2.2 uždavinių aktualių priemonių, taikant platesnį priemonių, skatinančių technologijų persiliejamą ir MTEP rezultatų komercinimą, spektrą ir priemonių suderinamumą, jungiant jų veiklas į vieningą sistemą. Pvz., užtikrinti, kad priemonės „MTEP rezultatų komercinimo ir tarptautiškumo skatinimas“ ir „Ankstvyvos stadijos plėtros fondas I“ nedubliuotų viena kitos, o papildytų viena kitą, pvz., finansuoti skirtingus komercinimo ciklus.	EIMIN, ŠMM	2019
6.	1.1.1 uždavinio priemonėse ir MTI projektuose nepakankamai dėmesio skiriama MTI įveiklinimui, Lietuvos ir užsienio verslo dalyvavimo stiprinimui bei investicijų pritraukimui. Esama MTI nepakankamai išnaudojama.	Strateginis siūlymas: Koncentruoti ir optimizuoti MTEP infrastruktūrai skiriamas investicijas, daugiau dėmesio skirti infrastruktūros įveiklinimui. Tai padėtų kurti pasauliniu mastu konkurencingus MTEPI centrus.	ŠMM	2021
7.	Trūksta kompleksinių priemonių inovatyviam verslui kurtis ir augti (apjungiančių MTEP veiklas ir konsultacijas, mentorystę).	Rekomendacija: Įgyvendinti kompleksines priemones verslui, apjungiančias MTEP veiklas ir konsultacijas, mentorystę, įvairių priemonių įgyvendinimą etapais, atsižvelgiant į įmonės augimo stadiją ir tipą, kaip rekomenduota užsienio ekspertų ³⁶ . Sudaryti palankias sąlygas įmonėms išvystyti savo idėjas ir teikti paraiškas joms patogiu metu, plačiau naudoti finansinius instrumentus. Taip būtų paskatintas inovatyvių įmonių dalies didėjimas ir didesnis inovacinės veiklos aktyvumas įvairiuose ekonomikos sektoriuose.	EIMIN	2021-2027

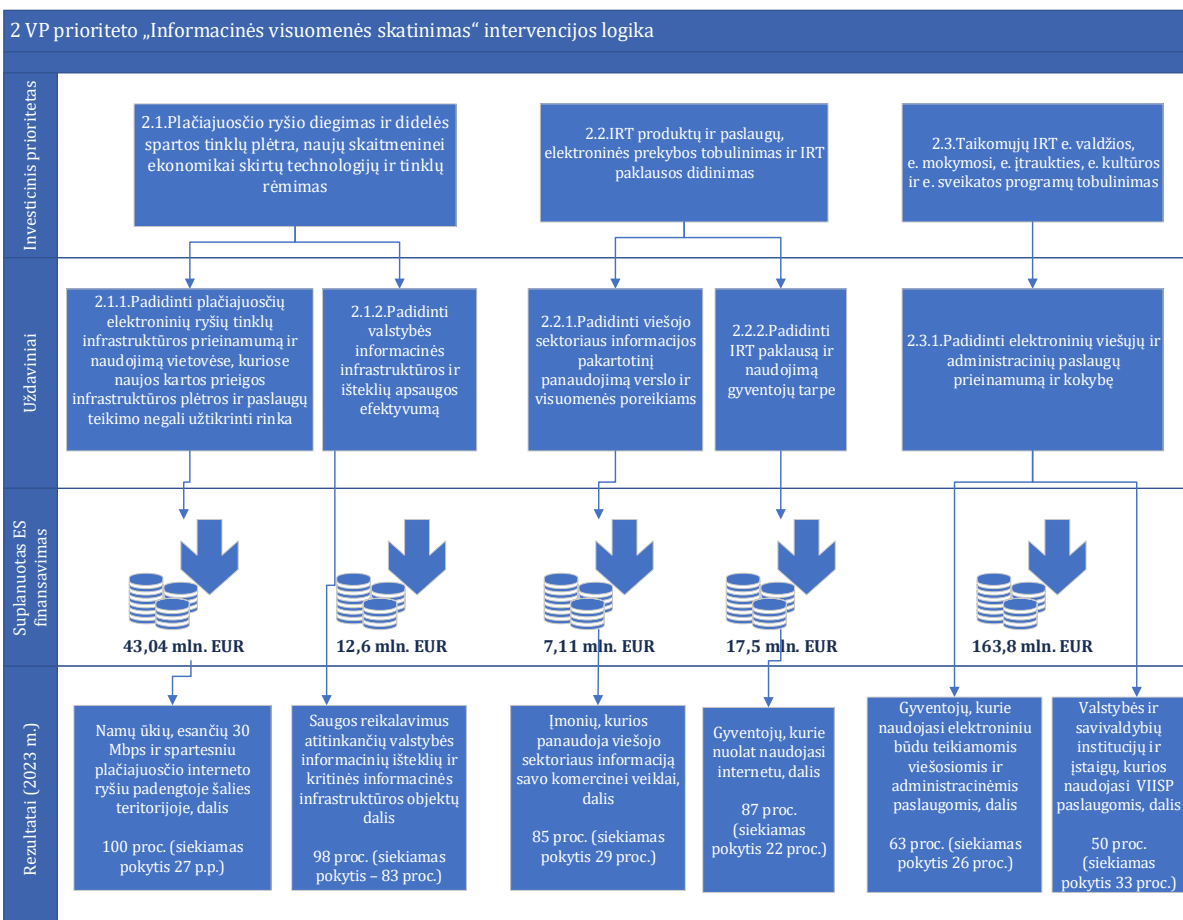
³⁶ Hans-Jorg Büllinger, Alasdair Reid, Michel Lemagnen, Emily Wise (2017) Fit for the future. Incentivising research and innovation partnerships and attracting innovative investment to Lithuania. Horizon 2020 Policy Support Facility.

2.2. VP PRIORITETAS „INFORMACINĖS VISUOMENĖS SKATINIMAS“

2.2.1. Tęstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas

Antrasis VP prioritetas yra skirtas įgyvendinti Informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“³⁷ (toliau – Nacionalinė skaitmeninė darbotvarkė) ir strategijos „ES 2020“ pavyzdinės iniciatyvos „Skaitmeninės darbotvarkės“ tikslus – užtikrinti plačiajuosčio ryšio prieinamumą visiems gyventojams, plėtoti gyventojų skaitmeninį raštingumą, plėtoti įvairias el. paslaugas ir el. sprendimus. VP rengimo metu atlikta iššūkių ir poreikių analizė parodė, kad pagrindiniai informacinės visuomenės plėtrą Lietuvoje ribojantys veiksniai yra didelė skaitmeninė gyventojų atskirtis bei neišnaudojamas informacinių ir ryšių technologijų (toliau – IRT) teikiamų galimybių potencialas versle ir viešajame sektoriuje. Maža plačiajuosčio ryšio skverbtis ir riboti atskirų gyventojų grupių gebėjimai iš dalies lemia žemą naudojimosi viešosiomis el. paslaugomis lygį. Kita vertus, viešasis sektorius susiduria su koordinavimo ir žmogiškųjų išteklių pajėgumų stoka, perkeldamas viešąsias paslaugas į e. erdvę bei užtikrinant valstybės informacinių išteklių infrastruktūros saugumą ir sąveikumą.³⁸ VP buvo numatyta „Informacinės visuomenės skatinimo“ prioritetą įgyvendinti per tris investicinius prioritetus ir 5 uždavinius (13 pav.). Be to, mokslinių tyrimų ir inovacijų skatinimas, bendradarbiaujant mokslo ir verslo atstovams, IRT srityje yra finansuojamas 1 VP prioriteto lėšomis, o ši sritis yra viena iš Sumanios specializacijos strategijos prioritetų, be to, verslo įmonių iniciatyvos, diegiant ir tobulinant el. verslo sprendimus, finansuojamos 3 VP prioriteto lėšomis. Finansavimo takoskyros yra užtikrintos per pareiškėjų tinkamumo ir projektų atrankos kriterijus. Pagal 2 VP prioriteto priemones paraiškas gali teikti tik valstybės ir savivaldybių institucijos, biudžetinės įstaigos, viešosios įstaigos, kurių vienintelė dalininkė yra valstybė, valstybės įmonės ir asociacijos.

13 pav. Programavimo etape nustatyta veiksmų programos 2 prioriteto intervencijos logika

Šaltinis: pagal 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą, patvirtintą 2014-09-08.

³⁷ 2014 m. kovo 12 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 244 „Dėl Informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ patvirtinimo“.

³⁸ VPVI ir PPMI Group, Lietuvos 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas, Vilnius, 2014.

Programavimo metu nustatyta **bendra prioriteto intervencinė logika atitiko pagrindinius tuo metu galiojusius strateginio planavimo dokumentų tikslus ir uždavinius informacinės visuomenės plėtros srityje**, o numatytos intervencijos buvo skirtos svarbiausiems prioritetams (skaitmeninių kompetencijų, skaitmeninio turinio ir infrastruktūros) bei visoms IRT vartotojų grupėms (gyventojams, verslui ir valdžios institucijoms). VP įgyvendinimo metu įvyko esminiai IT politikos formavimo ir įgyvendinimo peržiūros bei informacinių išteklių konsolidavimo procesai, taip pat buvo nustatyti ankstesniais ES lėšų programavimo laikotarpiais sukurtų el. paslaugų naudojimo trūkumai³⁹. Šios priežastys lėmė dalies pagal 2 VP prioritetą suplanuotų investicinių projektų atidėjimą ir (arba) peržiūrėjimą, įskaitant reikšmingą finansavimo sumažinimą, perskirstant 55 mln. Eur ES fondų lėšas kitiems VP prioritetams įgyvendinti. Elektroniniai ryšiai – dinamiška ir greitai besikeičianti sritis, nes technologijos nuolat tobulinamos ir plėtojamos, todėl **pavėluotas reformų įgyvendinimas ir laikinas ES investicijų atidėjimas šioje srityje neigiamai paveikė informacinės visuomenės plėtrą**. Tą iliustruoja įvairių tarptautinių organizacijų skelbiami indeksai ir, lyginant su situacija veiksmų programos įgyvendinimo pradžioje, suprastėję Lietuvos įvertinimai:

- pagal Europos Komisijos sudaromą *skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksą* (toliau – DESI) Lietuva iš 11 pozicijos 2015 m. nukrito per kelias pozicijas ir jau kelerius metus laikosi 13-oje vietoje. Naujausioje 2018 m. paskelbtoje DESI ataskaitoje⁴⁰ Lietuva priskiriama vidutinių rezultatų skaitmeninės ekonomikos srityje pasiekusių šalių grupei⁴¹. Lyginant su kitomis ES šalimis, Lietuvoje vis dar išlieka didelė kaimo vietovių skaitmeninė atskirtis, o fiksuotojo plačiajuosčio ryšio skverbtis nesiekia ES vidurkio. Šį atotrūkį, dengiant vadinamąsias „baltąsias dėmes“, ženkliai sumažins priemonės 02.1.1-CPVA-V-521 „Naujos kartos prieigos plėtra“ įgyvendinimas. Tačiau Komisija pažymi, kad norint paskatinti fiksuotojo ir judriojo plačiajuosčio ryšio skverbtį ir naudojimąsi internetu, reikia imtis ir paklausos skatinimo priemonių. Pažymėtina, kad žemiausias įvertinimas iš penkių DESI indeksą sudarančių rodiklių, apimančių galimybes naudotis ryšiu, žmogiškąjį kapitalą, naudojimąsi internetu, skaitmeninių technologijų integraciją ir skaitmenines viešąsias paslaugas, skirtas pagal žmogiškojo kapitalo rodiklį. Ataskaitoje nurodoma, kad vos pusė Lietuvos gyventojų yra įgiję pagrindinių skaitmeninių įgūdžių, o pagal IRT specialistų procentinę dalį, palyginti su bendru dirbančių asmenų skaičiumi, Lietuvos rodiklis yra vienas iš žemiausių ES.
- pagal Jungtinių Tautų sudaromą *e.valdžios išplėtojimo indeksą* (angl. e-Government Development Index) Lietuva iš 23 pozicijos 2016 m. nukrito į 40 poziciją 2018 m. Pagal šį indeksą kompleksiskai vertinamas šalių išsivystymas trijose srityse: el. paslaugų pasiekiamumas, IRT infrastruktūra ir žmogiškasis kapitalas. Vertinant šias atskiras sritis, prasčiausiai įvertintas Lietuvos IRT komponentas, apimantis interneto naudotojų procentą bei fiksuotosios telefonijos abonentų, mobiliojo ryšio abonentų, fiksuotojo ir judriojo plačiajuosčio ryšio abonentų skaičių 100 gyventojų.
- pagal Tarptautinės telekomunikacijos sąjungos skelbiamą *IRT raidos indeksą* (angl. ICT Development Index), kuris vertina IRT infrastruktūros išplėtojimo, naudojimosi ir gebėjimų rodiklius, Lietuvos pozicija iš 34 (2015 m.) smuktelėjo į 41 (2017 m.).

Šie tarptautinių institucijų vertinimai rodo, kad **investicijos į informacinės visuomenės plėtros sritį Lietuvoje išlieka aktualiomis**, ypač atsižvelgiant į tai, kad šiuolaikinėje ekonomikoje ir tarptautinėje konkurencinėje aplinkoje stiprėja skaitmeninės ekonomikos svarba, atsiranda poreikis plėtoti naujas sritis (pavyzdžiui, duomenų ekonomikos, debesų kompiuterijos, dirbtinio intelekto) ir stiprinti kibernetinį saugumą. **Nauji informacinės visuomenės plėtros ir tikslinių grupių poreikiai** buvo įvertinti 2017 m. pabaigoje atnaujintame pagrindiniame šios srities nacionaliniame strateginio planavimo dokumente – Informacinės visuomenės plėtros programoje „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“⁴². Atsižvelgiant į naujas EK iniciatyvas⁴³, šiuo metu įgyvendinamą valstybės IT infrastruktūros ir išteklių sektoriaus pertvarką, Valstybės kontrolės auditų⁴⁴ išvadas ir rekomendacijas Nacionalinėje skaitmeninėje darbotvarkėje atnaujinti tikslai, susiję

³⁹ 2017 m. balandžio 26 d. Valstybės kontrolės ataskaita Nr. VA-2017-P-900-3-12 dėl elektroninės sveikatos sistemos kūrimo.

⁴⁰ 2018 m. skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksas (DESI). Šalies ataskaita. Lietuva.

⁴¹ 2018 m. EK vertinimu vidutinių rezultatų pasiekusios šalys yra Latvija, Čekija, Slovėnija, Prancūzija, Portugalija, Ispanija, Lietuva, Malta, Vokietija ir Austrija.

⁴² Informacinės visuomenės plėtros programa „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ atnaujinta 2017 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1085.

⁴³ Europos Komisijos 2016 m. birželio 10 d. komunikatą „Nauja Europos įgūdžių darbotvarkė (COM(2016) 381 final)“, Europos Sąjungos Tarybos 2016 m. gruodžio 19 d. rekomendaciją „Dėl įgūdžių tobulinimo krypties – naujų galimybių suaugusiems“ (2016/C 484/01).

⁴⁴ Pastaraisiais metais Valstybės kontrolė informacinės visuomenės srityje atliko keletą svarbių auditų, kurių ataskaitose pateikė esminių rekomendacijų dėl politikos formavimo ir įgyvendinimo tobulinimo: 2018 m. birželio 28 d. ataskaita Nr. VA-2018-P-900-3-6 dėl ypatingos svarbos valstybės informacinių išteklių valdymo; 2017 m. liepos 14 d. ataskaita Nr. VA-2017-P-900-1-15 dėl Valstybės elektroninių ryšių infrastruktūros plėtros; 2017 m. balandžio 26 d. ataskaita Nr. VA-2017-P-900-3-12 dėl elektroninės sveikatos sistemos kūrimo; 2016 m.

su skaitmeninės atskirties mažinimu, elektroninių paslaugų kūrimu, IRT infrastruktūros saugumu, taip pat nustatyti nauji uždaviniai, susiję su viešojo sektoriaus duomenų atvėrimu – siekiama sukurti veiksmingas ir inovatyvias priemones, leisiančias užtikrinti bendrą ir standartizuotą viešojo sektoriaus atvirųjų duomenų teikimą, integraciją su ES atvirųjų duomenų platforma. Atitikimas Nacionalinei skaitmeninei darbotvarkei kaip specialusis projektų atrankos kriterijus yra patvirtintas 2 prioriteto lėšomis finansuojamų priemonių PFSA, tokiu būdu yra užtikrintas tęstinis intervencijų tinkamumas, tačiau siekiant optimizuoti ribotų finansinių išteklių, skiriamų informacinės visuomenės plėtrai pagal 2014-2020 m. veiksmų programą, investavimą tikslinga:

- **Mažinant skaitmeninę atskirtį didesnę prioritetą (atitinkamai, iš daugiau išteklių) skirti Lietuvos gyventojų skaitmeninių kompetencijų didinimui ir paklausos naudotis IRT paslaugomis skatinimui.** Programuojant 2014–2020 m. ES fondų lėšų panaudojimą didesnio poveikio informacinės visuomenės plėtrai buvo apsispręsta siekti skatinant IRT pasiūlą, t. y. investuojant į infrastruktūros ir skaitmeninio turinio (el. viešųjų ir administracinių paslaugų) plėtrą. Tačiau tiek Lietuvoje atliekami tyrimai⁴⁵, tiek Europos Komisijos skelbiami DESI⁴⁶ indekso įverčiai rodo, kad pagrindine problema Lietuvoje išlieka – skaitmeninė atskirtis, kurią labiau lemia ne IRT prieinamumas, o menki skaitmeniniai įgūdžiai ir žema gyventojų motyvacija. Pavyzdžiui, 2013 m. Lietuvoje plačiajuosčiu ryšiu galėjo naudotis 96 proc. namų ūkių, tačiau užsisakiusių plačiajuosčių ryšių dalis tesudarė 58 proc. (ES vidurkis – 70 proc.), o 2017 m. – 65 proc. (ES vidurkis – 75 proc.). Pastebėtina, kad interneto prieigos kainos yra vienos iš mažiausių Europoje (jei skaičiuojama pagal asmens bendrųjų pajamų dalį, išleidžiamą abonementui)⁴⁷, todėl šis kintamasis nėra reikšmingas, vertinant, kodėl Lietuvoje nepakankamai išnaudojama išplėta sparčiojo ryšio infrastruktūra. Svarbiausia skaitmeninės atskirties priežastimi išlieka nepakankami gebėjimai ir asmeninė motyvacija, kurią lemia tokie parametrai kaip gyventojų amžius, pajamos, užimtumas, e. paslaugų pasiūla. Remiantis 2018 m. DESI ataskaita, pagal pagrindinius naudojimosi skaitmeninėmis technologijomis įgūdžius lietuviai yra 17-toje vietoje tarp vidutinių europiečių, o pagal interneto naudojimą Lietuva – 21-a. Lyginant su situacija programavimo laikotarpio pradžioje, Lietuvos gyventojų naudojimas internetu padidėjo nuo 65 proc. 2013 m. iki 75 proc. 2017 m. (kai ES vidurkis – 81 proc.), o gyventojų dalis, turinti pagrindinius naudojimosi skaitmeninėmis technologijomis įgūdžius, išaugo nuo 50 proc. iki 55 proc. (ES vidurkis – 57 proc.). Naujausi Lietuvos statistikos departamento tyrimo duomenys⁴⁸ rodo, kad 62,2 proc. namų ūkių, neturinčių namuose interneto, pagrindine priežastimi, kodėl nesinaudoja internetu nurodė, kad neturi poreikio, o 43,3 proc. įvardijo, kad neturi reikiamų žinių, ir 1 proc., nuo visų gyventojų, nesinaudojančių internetu įvardijo, kad to priežastis yra ta, kad plačiajuostis internetas yra nepasiekiamas namų ūkio gyvenamojoje vietovėje. Tai reiškia, kad pagal VP 2.1. investicinį prioritetą vykdomos intervencijos į IRT plėtrą, nors būtinos, tačiau nesumažins skaitmeninės atskirties. Kur kas reikalingesni ir, tikėtina, **didesnį poveikį skaitmeninės atskirties mažinimui turės projektai, skirti gerinti gyventojų skaitmeninius įgūdžius, kurti technologiskai pažangias, įmonių ir gyventojų poreikius atitinkančias viešąsias ir administracines el. paslaugas bei formuojant gyventojų poreikį naudotis šiomis paslaugomis.** 2016 m. EBPO atliktas Suaugusiųjų kompetencijų tyrimas⁴⁹ parodė, kad maždaug du trečdaliai šalies suaugusiųjų neturi būtinų gebėjimų, reikalingų dalyvauti vis labiau skaitmenizuotoje ekonomikoje. Atnaujintoje Nacionalinėje skaitmeninėje darbotvarkėje siekiant mažinti gyventojų skaitmeninę atskirtį akcentuojamas skaitmeninių gebėjimų įgijimas, nuolatinis turimų IRT žinių ir skaitmeninių įgūdžių atnaujinimas, skatinama saugiai ir tikslingai naudotis interneto teikiamomis galimybėmis. Siekiant šių uždavinių svarbios yra ne tik intervencijos, vykdomos pagal 2 VP prioritetą, bet ir pagal 9 VP prioritetą finansuojamos mokymosi visą gyvenimą, STEAM skatinimo iniciatyvos, pagal 12 VP prioritetą įgyvendinamos teminės, su ES fondų intervencijų sritimis, susijusios komunikacijos kampanijos, orientuotos į gyventojų nuostatų ir elgsenos keitimą. Todėl svarbu užtikrinti sisteminių požiūrį ir 2014–2020 m. ES fondų intervencijų papildomumą ir derinimą. Siekiant stiprinti strateginį investicijų į skaitmeninę visuomenę planavimą ir koordinavimą yra parengtas tarpinstitucinis veiklos planas⁵⁰, apimantis visų institucijų planuojamas priemones šioje

lapkričio 29 d. ataskaita Nr. VA-P-900-1-25 dėl viešojo sektoriaus turimų duomenų atvėrimo; 2015 m. gruodžio 9 d. ataskaita Nr. VA-P-90-4-16 dėl kibernetinio saugumo aplinkos Lietuvoje.

⁴⁵ Lietuvos statistikos departamento metiniai informacinių technologijų naudojimo namų ūkiuose tyrimai.

⁴⁶ Europos Komisijos kasmet sudaromu skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksu (DESI) siekiama įvertinti ES valstybių narių pažangą, padarytą kuriant skaitmeninę ekonomiką ir visuomenę. Jis padeda ES šalims nustatyti sritis, kuriose reikia prioritetinių investicijų ir veiksmų.

⁴⁷ 2015 m. skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksas (DESI). Šalies ataskaita. Lietuva.

⁴⁸ Lietuvos statistikos departamentas. Informacinių technologijų naudojimas namų ūkiuose, 2017 m.

⁴⁹ OECD (2016). Lithuania – Country Note – Skills Matter: Further Results from the Survey of Adult Skills.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. gruodžio 20 d. nutarimas Nr. 1085 „Dėl Informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ patvirtinimo“.

srityje, taip pat yra sukurta aukšto lygio tarpinstitucinė Skaitmeninės darbotvarkės taryba, kurios pagrindinė funkcija – prioritetinių sprendimų, reikalingų įgyvendinti skaitmeninės darbotvarkės tikslus ir uždavinius, vykdymo priežiūra. Taigi koordinavimo mechanizmai buvo sukurti, tačiau trūko strateginės lyderystės. Vilčių suteikia politikos formavimo funkcijos skaitmeninės darbotvarkės srityje perdavimas EIMIN, tačiau už pagrindinio iššūkio – nepakankamos IRT naudojimo paklausos – sprendimą ir paklausos skatinimo priemonės daugiausiai atsakingos ŠMM ir SADM, todėl 2019 m. tikslinga peržiūrėti jų administruojamas VP priemonės, įvertinant naujų projektų, skirtų skaitmeninių įgūdžių plėtrai, finansavimą.

- Atsižvelgiant į EK rekomendacijas Lietuvai⁵¹ ir 2018 m. Komisijos pasiūlytą atnaujintą PSI (2003/98/EB dėl viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo) direktyvos redakciją⁵² **artimiausiu laikotarpiu Lietuva turi sustiprinti atvirų duomenų politikos įgyvendinimą**. EK vertinimu šalies rezultatai skatinant atvirus duomenis tebėra žymiai prastesni nei ES vidurkis – pagal 2018 m. DESI indeksą Lietuva užėmė 25 vietą tarp ES šalių, o 2018 m. Atvirų duomenų brandos Europoje įvertinimo ataskaitoje,⁵³ rengiamoje kasmet atliekant PSI direktyvos įgyvendinimo šalyse stebėseną, Lietuvai buvo skirta 24 vieta ir šalis buvo priskirta „pasekėjų“ (angl. *followers*) grupei. Šioje grupėje esančios valstybės pasižymi tuo, kad nors jau turi atvirų duomenų politiką, tačiau politikos įgyvendinimas yra fragmentiškas, tebėra techninių ir (ar) teisinių ribojimų, nematuojamas atvirų duomenų pakartotinis panaudojimas ir poveikis. Atsižvelgiant į augančią atvirų duomenų reikšmę skaitmeninėje ekonomikoje, Lietuvoje turėtų būti stiprinamas atvirų duomenų iniciatyvos įgyvendinimas, užtikrinamas jos įgyvendinimas ir vystymas, atveriamų duomenų aktualumas verslui. Atkreiptinas dėmesys, kad VP peržiūrų metu 2 VP prioriteto priemonei „Atvirų duomenų sąveikumas ir optimizavimas“ suplanuotas ERPF finansavimas buvo sumažintas beveik trečdaliu (2,1 mln. Eur), o daugiau nei pusė planuojamų lėšų yra įtrauktos į veiklos lėšų rezervą. Gerinant viešojo sektoriaus atvirų duomenų prieinamumą ir jų pakartotinį panaudojimą, svarbus ne tik sėkmingas 2.2.1 uždavinio „Padidinti viešojo sektoriaus informacijos pakartotinį panaudojimą verslo ir visuomenės poreikiams“ įgyvendinimas ir atvirų duomenų platformos sukūrimas, tačiau ir teisinės bazės tobulinimas, numatant atvirų duomenų neatlygintą teikimą, aiškiai reglamentuojant duomenų atvėrimo procesą ir procedūras, valstybės institucijų darbuotojų kompetencijų ugdymas. Pastarosios veiklos turėtų būti įgyvendintos iki 2020 metų, vykdant pagal 10 VP prioritetą finansuojamą projektą „Lietuvos atvirų duomenų formavimo metodologinių ir teisinių priemonių įgyvendinimas bei tam reikalingų valstybės institucijų darbuotojų kompetencijų ugdymas“. Be to, norint pasiekti laukiamą duomenų atvėrimo naudą, svarbu užtikrinti jų pakartotinį naudojimą. Todėl verslams ir visuomenei ne tik turi būti sudarytos sąlygos naudotis duomenimis, bet jie turi būti skatinami ir informuojami apie įvykdytus projektus ir kitas galimybes susijusias su duomenų naudojimu. Šiam tikslui galima naudoti ESF lėšas pagal 12 VP prioritetą „Techninė parama, skirta informuoti apie Veiksmų programą ir ją vertinti“.

2.2.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas

Rengiant veiksmų programą antram prioritetui buvo suplanuota skirti 287,1 mln. Eur finansavimą, iš kurių ES fondų lėšos sudarė 244 mln. Eur (3,6 proc. visų šiame programiniame laikotarpyje Lietuvai skirtų ES fondų investicijų⁵⁴), įskaitant 14,6 mln. Eur kaip veiklos rezervo lėšas. Prioriteto veiklos peržiūros plane buvo nustatyti rodikliai (11 lentelė), atspindintys prioriteto finansinį ir fizinį rezultatyvumą. Iki 2017 m. VP peržiūros, kurios rezultatai buvo patvirtinti 2018 m. balandžio 11 d. EK sprendimu Nr. C(2018)2076 keičiančiu VP, veiklos rezervo lėšos buvo susietos su trijų priemonių įgyvendinimu: Nr. 02.1.1-CPVA-V-521 „Naujos kartos prieigos plėtra“ (rezervo lėšos sudarė 3,9 mln. Eur), Nr. 02.2.1-CPVA-V-523 „Atvirų duomenų sąveikumas ir optimizavimas“ (3,4 mln. Eur) ir Nr. 02.3.1-CPVA-V-525 „Elektroninės sveikatos paslaugos“ (7,3 mln. Eur). Išryškėjus prioriteto įgyvendinimo sunkumams, veiklos peržiūros planas buvo patikslintas⁵⁵, įtraukiant papildomą stebėsenos rodiklį ir susiejant sumažintą veiklos lėšų rezervą⁵⁶ su dar vienos priemonės Nr. 02.1.2-CPVA-V-522 „IRT infrastruktūros optimizavimas ir sauga“ įgyvendinimu. Dar kartą veiklos peržiūros planas patikslintas 2018 m.

⁵¹ 2018 kovo 7 d. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2018)213 „Šalies ataskaita. Lietuva 2018“.

⁵² Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos dėl viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo (nauja redakcija), KOM(2018) 234 galutinis.

⁵³ Directorate General for Communications Networks, Content and Technology. Open Data Maturity in Europe: Report 2018.

⁵⁴ Po 2017 m. ir 2018 m. VP peržiūrų 2 prioritetui skiriamas finansavimas sudaro 2,8 proc. ES fondų lėšų.

⁵⁵ Atkreiptinas dėmesys, kad vertinimo ataskaitos rengimo metu Komisijai yra pateiktas naujas prašymas dėl peržiūros plane nustatytų tarpinių reikšmių sumažinimo.

⁵⁶ 2 prioriteto veiklos rezerve numatyta 11,3 mln. Eur ERPF lėšų.

rugsėjo 24 d. EK sprendimu Nr. C(2018)6019, kuriuo reikšmingai (tris kartus) sumažinta finansinio rodiklio tarpinė reikšmė.

11 lentelė. 2 VP prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plano vykdymas.

Rodiklio rūšis	Rodiklio apibrėžimas	Mata- vimo vienetas	Tarpinė reikšmė (2018)			Siektinga reikšmė (2023)		
			Nustatyta progra- mavimo metu	Patikslinta VP įgyvendi- nimo metu	Pasiekta reikšmė iki 2018.12.31	Nustatyta progra- mavimo metu	Patikslinta VP įgyvendi- nimo metu	Pasiekta reikšmė iki 2018.12.31 , proc.
Finansinis rodiklis	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK	Eur	68.215.599	20.817.568	24.535.600 (118 proc. tarpinės reikšmės)	287.102.688	222.396.806	11 proc. Pagal pasirašytas sutartis – 86 proc.
Produkto rodiklis	Sukurtos elektroninės paslaugos	Skaičius	0	0	7	200	170	4 proc. Pagal pasirašytas sutartis prognozuojama pasiekti 123 proc. (=170/209)
Įgyvendi- nimo žingsnis	Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Sukurtos elektroninės paslaugos“ reikšmė	Skaičius	100	85	209 (246 proc. tarpinės reikšmės)	-	-	-
Produkto rodiklis	Įgyvendinti sprendimai, skirti viešojo sektoriaus bendro naudojimo informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūros optimizavimui, saugos užtikrinimui	Skaičius	-	-	2	-	3	66 proc. Pagal pasirašytas sutartis prognozuojama pasiekti 100 proc. (=3/3)
Įgyvendi- nimo žingsnis	Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Įgyvendinti sprendimai, skirti viešojo sektoriaus bendro naudojimo informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūros optimizavimui, saugos užtikrinimui“ reikšmė	Skaičius	-	1	3 (300 proc. tarpinės reikšmės)	-	-	-

Šaltinis: pagal informaciją, pateiktą 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programoje, ir SFMIS (2018.12.31 duomenys)
Pastabos: Žalia spalva žymimi rodikliai, kur pasiekta 100 ir daugiau proc. siektinos reikšmės, geltona – kur pasiekta 65-100 proc., raudona, kur pasiekta mažiau nei 65 proc. siektinos reikšmės.

Iki 2018 m. I pusmečio pagal visus finansinius rodiklius šio prioriteto pažanga buvo mažiausia, lyginant su kitų VP prioritetų finansiniu rezultatyvumu. Per 2018 m. II pusmetį finansinis prioriteto įgyvendinimas itin paspartėjo, o finansiniai rodikliai (sudarytų projektų sąrašų, pasirašytų sutarčių ir atliktų mokėjimų sumos) padidėjo dvigubai. Visgi šią pažangą nemažai lėmė tai, kad 2018 m. atliktais VP keitimais antrajam prioritetui lėšų suma buvo sumažinta 23 proc., lyginant su pradinio VP finansiniu planu. Iš 12 lentelėje pateiktos informacijos apie finansavimo peržiūrą priemonių lygiu matyti, kad lyginant su programavimo laikotarpiu įvertintais poreikiais labiausiai sumažintos investicijos į e-sveikatos paslaugas, IRT infrastruktūros optimizavimą ir saugą bei atvirų duomenų saugumą ir optimizavimą.

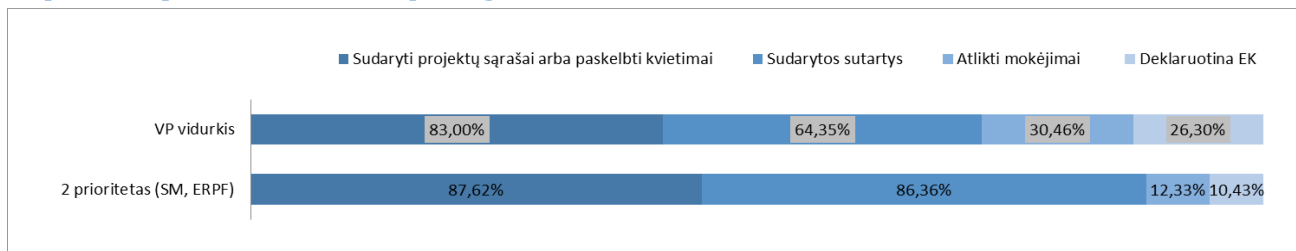
12 lentelė. 2 prioriteto intervencijų finansavimo peržiūra priemonių lygiu

Priemonė	Planuotos ERPF lėšos, mln. Eur	ERPF lėšos po 2017 m. VP peržiūros, mln. Eur	Finansavimo sumažėjimas, proc.
Naujos kartos prieigos plėtra	43	35	19%
IRT infrastruktūros optimizavimas ir sauga (jungtinė priemonė)	61,7	42,8	31%
Atvirų duomenų sąveikumas ir optimizavimas	7,1	5	30%
Gyventojų skatinimas išmaniai naudotis internetu atnaujintoje viešosios interneto prieigos infrastruktūroje	17,5	14,5	17%
Elektroninės sveikatos paslaugos	24	10	58%
Kultūros turinio skaitmeniniams ir sklaida	28	23,1	18%
Lietuvių kalba informacinėse technologijose	12,1	11,1	8%
Intelektinės transporto paslaugos ir taikomieji sprendimai	15	12	20%
Pažangių elektroninių paslaugų kūrimas	35,2	35,2	0%

Šaltinis: pagal A. Kumetaitenę, „Informacinės visuomenės plėtros 2014 – 2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ įgyvendinimas 2017 metais“ 2018 03 29 pranešimo medžiaga.

Finansavimo ir tarpinės finansinio rodiklio reikšmės sumažinimas bei prioritетinių projektų įgyvendinimo paspartinimas 2018 m. padėjo suvaldyti veiklos peržiūros plane 2 VP prioritetui nustatytų tarpinių rodiklių nepasiekimo riziką, kuri 2018 m. rugpjūčio 31 d. duomenimis buvo didelė: finansinio rodiklio reikšmė tesudarė 12 proc. (8,32 mln. Eur) veiklos peržiūros plane nustatytos tarpinės reikšmės. Finansinę prioritetą pažangą 2018 m. II pusmetyje pagerino pagal priemonę „IRT infrastruktūros optimizavimas ir sauga“ 2018 m. rugpjūčio 10 d. pasirašyta IVPK projekto „Valstybės debesijos paslaugų teikimo infrastruktūros sukūrimas“, skirto valstybės IT infrastruktūros konsolidavimo reformai įgyvendinti, sutartis, pagal kurią projektui skirta 35,7 mln. Eur; ir 2018 m. spalio 22 d. pagal priemonę Nr. 02.1.1-CPVA-V-521 „Naujos kartos interneto prieigos infrastruktūros plėtra“ pasirašyta finansavimo sutartis dėl RAIN-3 projekto, kuriam įgyvendinti skirtas 49,5 mln. Eur ERPF finansavimas.

14 pav. 2 VP prioritetą finansinė pažanga.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Nors tarpinės veiklos peržiūros plano reikšmės pasiektos, **finansinis prioritetą įgyvendinimas išlieka nepakankamas**. Kaip matyti iš 14 pav. pateiktų duomenų, įgyvendinant 2 VP prioritetą daugiau nei dvigubai atsiliekama nuo bendro VP finansinio įgyvendinimo vidurkio pagal atliktų mokėjimų ir deklaruotinių EK lėšų dalį. Trys pagrindinės priežastys, susijusios su 2 prioriteto ir atskirų jo priemonių planavimo trūkumais, lėmė įgyvendinimo problemas. **Viena iš prioriteto įgyvendinimo vėlavimo priežasčių – užsitęsusi IRT infrastruktūros konsolidavimo ir jos valdymo optimizavimo reforma⁵⁷**, kuri tiesiogiai susijusi jungtinės priemonės Nr. 02.1.2-CPVA-V-522 „IRT infrastruktūros optimizavimas ir sauga“ ir Nr. 02.3.1-CPVA-V-530 „IRT infrastruktūros optimizavimas ir sauga“ bei priemonės Nr. 02.2.1-CPVA-V-523 „Atvirų duomenų sąveikumas ir optimizavimas“ įgyvendinimu. VP rengimo metu buvo planuota, kad konsolidavimą vykdys 4 IT paslaugų teikėjai⁵⁸, o projektai bus pradėti įgyvendinti 2016 m. Tačiau projektų finansavimas nebuvo pradėtas, nes Vyriausybė apsisprendė valstybės informacinių išteklių valdymą dėl saugumo ir efektyvumo tikslų sutelkti vienoje institucijoje. 2017 m. gruodžio mėn. Informacinės visuomenės plėtros komitetas buvo paskirtas vienu valstybės IT paslaugų teikėju, o 2018 m. pradžioje buvo rengiamas naujas investicijų projektas, kuriuo atsisakoma perteklinių investicijų į IRT infrastruktūrą. **Nors įvykdyta pertvarka pavėlino prioritetą įgyvendinimą, tačiau ji užtikrino efektyvesnį lėšų investavimą į vieningą tinklą. Antra priežastis, lėmusi 2 prioriteto įgyvendinimo vėlavimą, - nepakankamas finansavimui teiktų priemonių ir projektų parengtumas.** Priemonės Nr. 02.1.1-CPVA-V-521 „Naujos kartos prieigos plėtra“ įgyvendinimas buvo

⁵⁷ Šios reformos įgyvendinimas finansuojamas VP 10 prioriteto lėšomis.

⁵⁸ 2015 m. gegužės 13 d. LRV nutarimas Nr. 498 „Dėl valstybės informacinių išteklių infrastruktūros konsolidavimo ir jos valdymo optimizavimo“.

sustabdytas 2017 m., kai Valstybės kontrolė nustatė, kad rengiant PIP finansavimas nebuvo suderintas su ES konkurencijos politikos taisyklėmis ir apie planuojamą pagalbą schemą nebuvo pranešta Europos Komisijai.⁵⁹ Notifikavimo procedūra buvo užbaigta tik 2018 m. spalio 12 d. (gautas Europos Komisijos sprendimas dėl priemonės „Naujos kartos prieigos plėtra“) ir 2018 m. spalio 22 d. pasirašyta RAIN-3 projekto sutartis su VŠĮ „Plačiajuostis internetas“. Dar viena kliūtis sėkmingam 2 prioriteto įgyvendinimui tapo **išryškėję ankstesniu programiniu laikotarpiu finansuotų e-sveikatos paslaugų trūkumai ir žemas jų naudojimo lygis**. Atsižvelgiant į Valstybės kontrolės audito⁶⁰ rekomendacijas buvo inicijuota Lietuvos e. sveikatos sistemos 2015–2025 metų plėtros programos peržiūra, o ES investicijų skyrimas šiai sričiai – laikinai sustabdytas. Patvirtinus naujus strateginius dokumentus, 2018 m. pradžioje vyko e-sveikatos priemonių perplanavimas, buvo rengiamas naujas priemonių įgyvendinimo planas⁶¹.

2.2.2.1. Investicinio prioriteto „Plačiajuosčio ryšio diegimas ir didelės spartos tinklų plėtra, naujų skaitmeninei ekonomikai skirtų technologijų ir tinklų rėmimas“ analizė

Finansiniai ir produkto lygmens stebėsenos rodikliai, pateikti 13-15 lentelėse, **rodo ribotą pažangą įgyvendinant** pagal 2.1 investicinį prioritetą „Plačiajuosčio ryšio diegimas ir didelės spartos tinklų plėtra, naujų skaitmeninei ekonomikai skirtų technologijų ir tinklų rėmimas“ suplanuotus uždavinius ir priemones. Šio investicinio prioriteto įgyvendinimas reikšmingai vėluoja tiek dėl naujų strateginių ir reguliacinių dokumentų rengimo, susijusio su įgyvendinama valstybės IT infrastruktūros ir išteklių sektoriaus pertvarka, tiek dėl netinkamo pirminio įvertinimo dėl suplanuotos pagalbos atitikimo ES konkurencijos politikos taisyklėms.

Pagal 2.1.1. uždavinio „Padidinti plačiajuosčių elektroninių ryšių tinklų infrastruktūros prieinamumą ir naudojimą vietovėse, kuriose naujos kartos prieigos infrastruktūros plėtros ir paslaugų teikimo negali užtikrinti rinka“ priemonę Nr. 02.1.1-CPVA-V-521 „Naujos kartos prieigos plėtra“ buvo finansuotas naujos kartos interneto prieigos infrastruktūros plėtros investicijų projektas, kuris baigtas įgyvendinti 2017 m. pabaigoje. Pasibaigus valstybės pagalbos notifikavimo procedūrai 2018 m. spalį pasirašyta projekto Nr. 02.1.1-CPVA-V-521-01-0002 „Naujos kartos interneto prieigos infrastruktūros plėtra“ (RAIN-3) sutartis.

13 lentelė. 2.1.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruojinom is EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Naujos kartos prieigos plėtra	34 637 720	412 431	35 050 151	100%	35 045 398	100%	10 048 705	29%	9 939 657	28%
VISO, 2.1.1 uždavinys	34 637 722	412 431	35 050 151	100%	35 045 398	100%	10 048 705	29%	9 939 657	28%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 atnaujinti duomenys.

Įgyvendinant RAIN-3 projektą nustatytose „baltųjų dėmių“ teritorijose planuojama pastatyti apie 180 ryšių bokštų, bei nutiesti apie 1 465 km šviesolaidinių kabelių linijų prijungiant naujai pastatytus ryšių bokštus, ryšio transmisijos problemų turinčius ir kitus objektus. Naujai sukurta judriojo ir fiksuotojo ryšio infrastruktūra padengs apie 9 105 km² „baltųjų dėmių“ teritorijų plotą, o naujos kartos prieiga būtų suteikta apie 254 000 namų ūkių teritorijų. Su šios priemonės (konkretaus projekto) įgyvendinimu yra susieti trys veiksmų programos stebėsenos rodikliai: P.S.306 „Įgyvendinti sprendimai, skirti plačiajuosčio elektroninio ryšio plėtrai“, P.B.201 „Namų ūkiai, kurių teritorijos projektų metu padengtos plačiajuosčiu ryšiu (30Mbps ir daugiau)“ ir R.S.305 „Namų ūkių, esančių 30 Mbps ir spartesniu plačiajuosčio interneto ryšiu padengtoje šalies teritorijoje, dalis“ (15 lentelė).

Pirmasis rodiklis bus pasiektas mažesne apimtimi nei planuota, nes vietoj 3 sprendimų, skirtų plačiajuosčio elektroninio ryšio plėtrai, bus įgyvendintas 1. Kitus du planuotus sprendimus – elektroninių ryšių tinklų informacinės sistemos (ERTIS) sukūrimo ir interneto portalo, skirtą informuoti apie potencialių plačiajuosčio ryšio vartotojų gyvenamosiose vietovėse jiems pasiekiamas sparčiojo plačiajuosčio interneto ryšio paslaugas,

⁵⁹ 2018 m. vasario 13 d. Valstybės kontrolės audito ataskaita Nr. FA-2018-P-80-2-2-1.

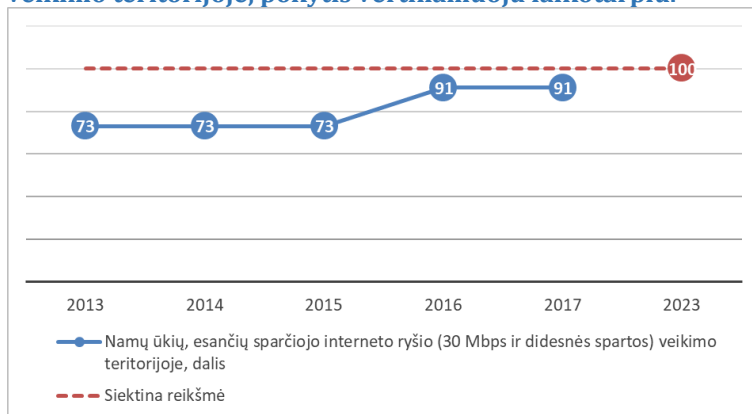
⁶⁰ 2017 m. balandžio 26 d. ataskaita Nr. VA-2017-P-900-3-12.

⁶¹ PIP patvirtintas 2018 m. kovo 29 d. LR sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. V-362.

sukūrimo – nuspręsta integruoti į kitus įgyvendinamus el. sprendimus⁶². Atsižvelgiant į tai, veiksmų programoje nustatyta rodiklio P.S.306 reikšmė turi būti sumažinta iki vieno sprendimo.

Įvertinus RAIN-3 projekto finansavimo sutartyje pateiktą informaciją apie planuojamus pasiekti produktus ir jų naudą, galima prognozuoti, kad sėkmingai ir pilna apimtimi įgyvendinus projektą veiksmų programoje nustatyta produkto rodiklio P.B.201 reikšmė bus pasiekta, taip pat bus reikšmingai prisidėta prie rezultato rodiklio reikšmės pasiekimo. Remiantis RAIN-3 investiciniame projekte ir valstybės pagalbos schemeje⁶³ pateikta informacija, įgyvendinus RAIN-3 projektą NKT infrastruktūra padengs 95,8 proc. visos šalies teritorijos, t. y. miesto vietovių padengimas išliks toks, koks yra (99,99 proc.), tačiau kaimiškųjų teritorijų padengimas išaugs nuo 76,11 proc. (2017 m.) iki 89,84 proc. (2021 m.). Rezultato rodiklio R.S.305 pokyčiams įtakos turi ne tik ES fondų investicijos, bet ir privačiomis bei kitų viešųjų finansavimo šaltinių (visų pirma, Kaimo plėtros programos) lėšomis įgyvendinami projektai. Kaip matyti iš 15 pav. **vertinamuoju laikotarpiu rezultato rodiklis R.S.305 ženkliai gerėjo – stebimas 18 proc. punktų pokytis**, nors RAIN-3 projektas dar nebuvo pradėtas. Šiam teigiamam pokyčiui svarbios įtakos turėjo ankstesnio programinio laikotarpio investicinių projektų užbaigimas, sėkmingai iš 2014–2020 m. Kaimo plėtros programos lėšų įgyvendintas Placiajuosčio ryšio infrastruktūros plėtra kaimo vietovėse“ (PRIP-2) projektas bei privačių paslaugų teikėjų nuosavomis lėšomis plėtojama placiajuosčių elektroninių ryšių tinklų infrastruktūra.

15 pav. Rodiklio R.S.305 dėl namų ūkių, esančių sparčiojo interneto ryšio (30 Mbps ir didesnės spartos) veikimo teritorijoje, pokytis vertinamuoju laikotarpiu.

Šaltinis: : IVPK skelbiami duomenys informacinės visuomenės statistikos portale <http://statistika.ivpk.lt/temos>

Pagal 2.1 investicinio prioriteto 2.1.2 uždavinį „Padidinti valstybės informacinės infrastruktūros ir išteklių apsaugos efektyvumą“ suplanuotą priemonę Nr. 02.1.2-CPVA-V-522 „IRT infrastruktūros optimizavimas ir sauga“ **projektai vertinamuoju laikotarpiu nebuvo pradėti vykdyti** (14 lentelė). Kaip jau buvo minėta ataskaitoje, šios priemonės įgyvendinimas tiesiogiai priklauso nuo IRT konsolidavimo ir išteklių optimizavimo pertvarkos. Valstybės kontrolės skaičiavimais per 2013–2017 m. laikotarpį į valstybės IRT plėtrą buvo investuota 38,7 mln. Eur ir investicijos kasmet auga, tačiau valstybinio audito ataskaitoje⁶⁴ buvo nustatyta, kad esama valstybės elektroninių ryšių tinklų infrastruktūra valdoma neefektyviai – dubliuojami infrastruktūros plėtros sprendimai ir teikiamos elektroninių ryšių paslaugos. Norint efektyviai naudoti besiplėtojančią infrastruktūrą, itin svarbus elektroninių ryšių infrastruktūros plėtros koordinavimo procesas, todėl **siekiant užtikrinti tolimesnį ES fondų investicijų efektyvumą atsakingos institucijos priėmė tinkamą sprendimą – pirmiausia įgyvendinti IRT infrastruktūros konsolidaciją, ir tik vėliau skirti ES fondų lėšas**. 2017 m. inicijuotos peržiūros metu buvo nuspręsta ERPF finansavimą šiai priemonei sumažinti nuo 12,56 mln. Eur iki 7,964 mln. Eur, iš kurių 1,68 mln. Eur suplanuotos kaip veiklos rezervo lėšos. Be to, įgyvendinat IRT konsolidavimo ir išteklių optimizavimo pertvarką ir valstybės informacinių išteklių valdymą sutelkiant vienose rankose priemonės Nr. 522 lėšomis bus įgyvendinamas vientisas sprendimas – tinklas, apsaugotas kibernetinio saugumo priemonėmis, todėl turi būti tikslinama veiksmų programoje nustatyto stebėsenos rodiklio P.S.307 „Įgyvendinti sprendimai, skirti kibernetinio saugumo didinimui“ reikšmė iš 5 į 1.

14 lentelė. 2.1.2 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

⁶² ERTIS integruotas į Žemės ūkio ministerijos įgyvendinamą projektą Nr. 02.3.1-CPVA-V-529-01-0007 „Topografijos ir inžinerinės infrastruktūros informacinės sistemos ir naujų el. paslaugų sukūrimas ir įdiegimas“, o internetinis portalas įgyvendintas Ryšių reguliavimo tarnybos nuosavomis lėšomis sukūrus interneto portalą <http://www.raskinterneta.lt/>.

⁶³ EC. State aid SA.49614 (2018/N) – Lithuania. Development of Next Generation Access Infrastructure – RAIN 3. C(2018), 6613 final.

⁶⁴ 2017 m. liepos 14 d. ataskaita Nr. VA-2017-P-900-1-15.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
IRT infrastruktūros optimizavimas ir sauga	6.288.868	1.675.407	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
VISO, 2.1.2 uždavinys	6.288.868	1.675.407	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 atnaujinti duomenys.

15 lentelė. 2.1 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siekta reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Namų ūkiai, kurių teritorijos projektų metu padengtos plačiajuosčiu ryšiu (30 Mbps ir daugiau)	Namų ūkiai	-	-	254 000	0	0
Igyvendinti sprendimai, skirti plačiajuosčio elektroninio ryšio plėtrai	Skaičius	-	-	3	0	0
Igyvendinti sprendimai, skirti kibernetinio saugumo didinimui	Skaičius	-	-	5	0	0
ERPF specialieji programos rezultato rodikliai						
Namų ūkių, esančių 30 Mbps ir spartesniu plačiajuosčio interneto ryšiu padengtoje šalies teritorijoje, dalis	Proc.	73	2012	100	91*	-
Saugos reikalavimus atitinkančių valstybės informacinių išteklių ir kritinės informacinės infrastruktūros objektų dalis	Proc.	15	2012	98	15	-

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

* pateikiama ne SFMIS nurodyta rodiklio reikšmė (73 proc.), o IVPK skelbiami duomenys portale <http://statistika.ivpk.lt/temos>

2.2.2.2. Investicinio prioriteto „IRT produktų ir paslaugų, elektroninės prekybos tobulinimas ir IRT paklausos didinimas“ analizė

Igyvendinant 2.2 investicinį prioritetą „IRT produktų ir paslaugų, elektroninės prekybos tobulinimas ir IRT paklausos didinimas“ vertinamuoju laikotarpiu buvo pasiekta finansinės pažangos pagal abu uždavinius, tačiau fizinės pažangos, matuojant pagal produkto lygmens rodiklius, nebuvo (16-18 lentelės). Kaip ir visam 2 prioriteto įgyvendinimui, **uždavinio 2.2.1 „Padidinti viešojo sektoriaus informacijos pakartotinį panaudojimą verslo ir visuomenės poreikiams“** pažangai įtakos turėjo valstybės informacinių išteklių infrastruktūros konsolidavimo ir jos valdymo optimizavimo reforma⁶⁵, o taip pat dėl atvirų duomenų politikos naujumo kilo poreikis parengti naujus teisės aktus ir stiprinti administracinius bei techninius gebėjimus viešojo sektoriaus duomenų atvėrimo srityje⁶⁶. Pagal 2.2.1 uždavinį yra vykdoma viena priemonė – Nr. 02.2.1-CPVA-V-523 „Atvirų duomenų sąveikumas ir optimizavimas“, kurios įgyvendinimas yra susietas su veiklos lėšų rezervu, o jo suma sudaro daugiau nei pusę (56%)⁶⁷ viso priemonei suplanuoto biudžeto. Vertinamuoju laikotarpiu buvo pasirašyta finansavimo sutartis dėl atvirų duomenų platformos, įgalinančios efektyvų viešojo sektoriaus informacijos pakartotinį panaudojimą verslui, ir jos valdymo įrankių sukūrimo (projekto Nr. 02.2.1-CPVA-V-523-01), o projektui skirtas finansavimas sudaro 44 proc. visų priemonei skirtų ES fondų lėšų, įskaitant veiklos rezervo lėšas. Kadangi projekto metu sukurtas atvirų duomenų portalas bus užpildytas tik projekto partnerių pilotinių duomenų rinkinių metaduomenimis, todėl yra poreikis įgyvendinti antrąjį šio projekto etapą, išplečiant duomenis atveriančių institucijų skaičių. Siekiant įgyvendinti antrąjį etapą priemonei turi būti skirtas suplanuotas veiklos rezervas. Taip pat pažymėtina, kad įgyvendinant priemonę bus sukurtas ir plėtojamas vienas el. sprendimas, todėl turi būti tikslinama veiksmų programoje 2.2.1 uždaviniui nustatyto produkto stebėsenos rodiklio P.S.308 „Igyvendinti sprendimai, skirti viešojo sektoriaus informacijos pakartotiniam panaudojimui“ reikšmė (vietoj 3 sprendimų turi būti nustatytas 1).

⁶⁵ Priemonės PFSA, kuris patvirtintas 2016 m. lapkričio 25 d. Susisiekimo ministro įsakymu Nr. 3-403(1.5 E) numatyta, kad pareiškėjas, rengdamas projektinį pasiūlymą ir paraišką, turi vadovautis LR Vyriausybės 2015 m. gegužės 13 d. nutarimo Nr. 498 „Dėl valstybės informacinių išteklių infrastruktūros konsolidavimo ir jos valdymo optimizavimo“ nuostatomis.

⁶⁶ Valstybės kontrolės valstybinio audito ataskaitos Nr. VA-P-900-1-25 „Ar užtikrinamas viešojo sektoriaus turimų duomenų atvėrimas?“ stebėsenos ataskaitoje nurodoma, kad kol kas sukurtos ne visos reikalingos prielaidos (rekomendacijų įgyvendinimo būklė žiūrėta 2018-09-11).

⁶⁷ Po 2018 m. balandžio mėn. patvirtinto VP keitimo.

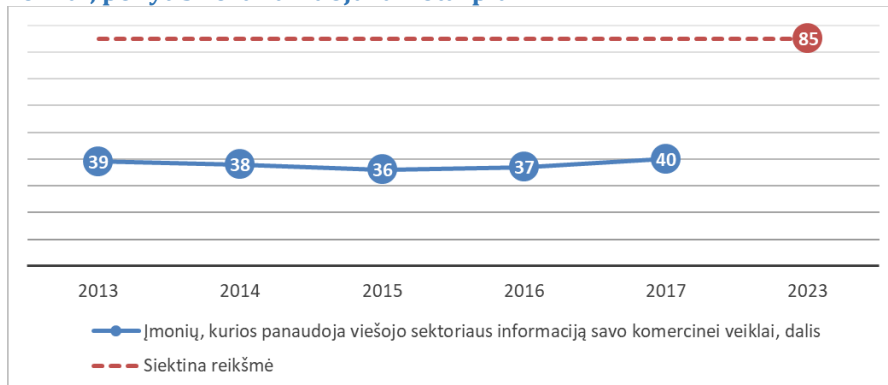
16 lentelė. 2.2.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklarotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Atvirų duomenų sąveikumas ir optimizavimas	2 210 186	2 798 362	2 488 454	50%	2 210 187	44%	79 790	2%	32 153	1%
VISO, 2.2.1 uždavinys	2.210.186	2.798.362	2 488 454	50%	2 210 187	44%	79 790	2%	32 153	1%

Šaltinis: SFMIS, 2018.12.31 atnaujinti duomenys.

Įgyvendinamo projekto „Atvirų duomenų platformos, įgalinančios efektyvų viešojo sektoriaus informacijos pakartotinį panaudojimą verslui, ir jos valdymo įrankių sukūrimas“ (projekto Nr. 02.2.1-CPVA-V-523-01) tikslas yra sukurti centralizuotai valdomas technines priemones, įgalinančias valstybės IT valdytojus parengti ir pateikti atvirų duomenų rinkinius bei jų metaduomenis, o verslo subjektus ir visuomenę be išankstinių sąlygų ir patogiai rasti bei gauti viešojo sektoriaus institucijų tvarkomus duomenis tiek verslo plėtrai, tiek ir nevyriausybinį iniciatyvų įgyvendinimui. Tikėtina, kad sukūrus šį portalą ir įgyvendinus antrąjį projekto etapą, padaugės įmonių, panaudojančių viešojo sektoriaus informaciją savo komercinei veiklai ir bus prisidedama prie VP stebėsenai nustatyto rezultato rodiklio R.S.307, matuojančio įmonių, kurios panaudoja viešojo sektoriaus informaciją savo komercinei veiklai, dalies, augimą. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad **reikia tikslinti šio rezultato stebėsenos rodiklio siektiną reikšmę**. Veiksmų programos įgyvendinimo metu pasikeitė rodiklio, kurį renka ir skelbia Statistikos departamentas⁶⁸, metodika. Pasikeitus rodiklio matavimo metodikai, pasikeitė rodiklio pradinė reikšmė, kuri sumažėjo nuo 56,1 proc. iki 39 proc. (žr. 16 pav.). Nepatikslinus pradinės ir siektinos (85 proc.) rodiklio reikšmės, nebus tinkamų duomenų išmatuoti intervencijos rezultatų mastą.

16 pav. Rodiklio R.S.307 dėl įmonių, kurios panaudoja viešojo sektoriaus informaciją savo komercinei veiklai, pokytis vertinamuoju laikotarpiu.

Šaltinis: IVPK skelbiami duomenys informacinės visuomenės statistikos portale <http://statistika.ivpk.lt/temos>

2 prioriteto 2.2.2 uždavinys „Padidinti IRT paklausą ir naudojimą gyventojų tarpe“ įgyvendinamas vykdant priemonę Nr. 02.2.2-CPVA-V-524 „Gyventojų skatinimas išmaniai naudotis internetu atnaujintoje viešosios interneto prieigos infrastruktūroje“. 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis įgyvendinant šią priemonę buvo sudaryta sutarčių visai suplanuoto finansavimo sumai, tačiau finansinis rezultatyvumas, lyginant pagal atliktus mokėjimus su VP vidurkiu – kol kas žemas (9 proc.). Pagal priemonę yra įgyvendinami du projektai. Vienas iš jų skirtas atnaujinti kompiuterinę ir programinę įrangą 1200 viešosios interneto prieigos taškuose (viešosiose bibliotekose) ir taip prisidėti prie gyventojų skaitmeninės atskirties problemos sprendimo, sudaryti sąlygas gyventojams dalyvauti skaitmeninių kompetencijų ugdymo ir vietos skaitmeninio turinio kūrimo bei kitose skaitmeninės informacijos iniciatyvose. Antru projektu „Prisijungusi Lietuva“ siekiama skatinti Lietuvos gyventojus įgyti reikalingų įgūdžių efektyviai, įvairiapusiškai, saugiai ir atsakingai naudotis internetu, į šias veiklas aktyviai įtraukiant vietos bendruomenes. Projektas yra nukreiptas į tikslinę 500 tūkst. asmenų grupę, kurie vis dar nesinaudoja internetu arba kurių skaitmeniniai įgūdžiai yra nepakankami. Projekto metu bus sukurtas „skaitmeninių lyderių“ ir „e. skautų“ (savanorių) tinklas siekiant, kad net ir pasibaigus projektui

⁶⁸ 2018 m. balandžio 10 d. Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie susisiekimo ministerijos direktoriaus įsakymas Nr. T-30 „Dėl 2011 m. gruodžio 14 d. įsakymo Nr. T-226 „Dėl Informacinės visuomenės plėtros vertinimo kriterijų reikšmių surinkimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“.

dalyviai galėtų kreiptis pagalbos ir sulaukti konsultacijų. Pagal įgyvendinamus projektus galima matyti, kad bus pasiektas šiam uždaviniui nustatytas produkto stebėsenos rodiklis dėl vietos bendruomenių, įtrauktų į veiklą, skirtą gyventojų skatinimui efektyviau, saugiau ir atsakingiau naudotis internetu, tinklą, skaičiaus (stebėsenos rodiklio kodas P.S.309).

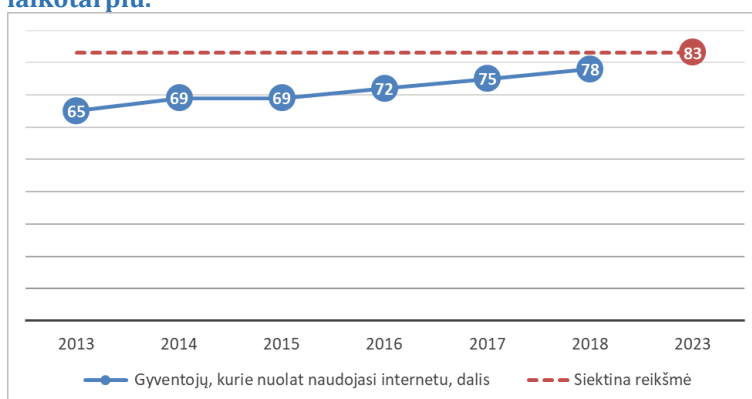
17 lentelė. 2.2.2 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažinto s deklaruoti nomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Gyventojų skatinimas išmaniai naudotis internetu atnaujintoje viešosios interneto prieigos infrastruktūroje	14 190 462	0	14 190 462	100%	14 189 876	100%	1 288 806	9%	739 889	5%
VISO, 2.2.2 uždavinys	14 190 462	0	14 190 462	100%	14 189 876	100%	1 288 806	9%	739 889	5%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 atnaujinti duomenys.

Sėkmingam 2.2.2 uždavinio įgyvendinimui įtakos turi aiški intervencijos paklausa – poreikis atnaujinti esamus viešosios interneto prieigos taškus, įdiegti modernesnę techninę ir programinę įrangą, **geri projektų vykdytojų gebėjimai**, sukaupti įgyvendinant panašius projektus, bei aktyviau nei ankstesniu programiniu laikotarpiu **įgyvendinamos komunikacijos veiklos**, skatinančios tiek keisti tikslinių grupių elgseną (pavyzdžiui, skatinant gyventojus įgyti pagrindinius skaitmeninius įgūdžius), tiek aktyviau naudotis ES projektų sukurtais rezultatais (atnaujinama viešosios interneto prieigos infrastruktūra). Be to, lyginat su kitomis VP 2 prioriteto intervencijomis, ši yra **mažiausiai priklausoma nuo reguliacinės aplinkos ir vykdomų strateginių reformų informacinės visuomenės politikos srityje**.⁶⁹ Vertinamuoju laikotarpiu matomi teigiami rezultato rodiklio R.S.308 „Gyventojų, kurie nuolat naudoja internetu, dalis“ pokyčiai. Lyginant su pradine reikšme, nustatyta 2013 m., gyventojų, kurie nuolat naudoja internetu, dalis išaugo nuo 65 proc. iki 78 proc. (žr. 17 pav.). Kadangi abu projektai, vykdomi pagal 2.2.2 uždavinį prasidėjo tik 2018 m. I pusmetyje, todėl tiesioginę įtaką rodiklio pokyčiui kol kas darė tik intervencijas papildančios komunikacijos veiklos, finansuojamos pagal VP 12 prioritetą. Jei pavyks išlaikyti panašų rodiklio augimo tempą, tikėtina, kad iki 2023 m. bus pasiekta veiksmų programoje nustatyta rezultato rodiklio R.S.308 reikšmė. Nepakankamas gyventojų naudojimas internetu ir jo teikiamomis galimybėmis yra kompleksiška problema, todėl šio rodiklio pokyčiams svarbios visos intervencijos: gyventojų skaitmeninių įgūdžių tobulinimas, poreikio, kurį lemia gyventojų amžius, pajamos, užimtumas, e. paslaugų pasiūla, formavimas, tolygus naujos kartos interneto prieigos paslaugų užtikrinimas.

17 pav. Rodiklio R.S.308 dėl gyventojų, kurie nuolat naudoja internetu, pokytis vertinamuoju laikotarpiu.

Šaltinis: IVPK skelbiami duomenys informacinės visuomenės statistikos portale <http://statistika.ipvk.lt/temos>

18 lentelė. 2.2 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						

⁶⁹ Informacija gauta telefoninio interviu su Susisiekimo ministerijos Strateginio planavimo skyriaus darbuotoju metu, 2018 09 05.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siekta reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
Įgyvendinti sprendimai, skirti viešojo sektoriaus informacijos pakartotiniam panaudojimui	Skaičius	-	-	3	0	0
Vietos bendruomenės, įtrauktos į veiklą, skirtą gyventojų skatinimui efektyviau, saugiau ir atsakingiau naudotis internetu, tinklą	Skaičius	-	-	120	0	0
ERPF specialieji programos rezultato rodikliai						
Įmonių, kurios panaudoja viešojo sektoriaus informaciją savo komercinei veiklai, dalis	Proc.	39*	2012	85	40*	98 proc.
Gyventojų, kurie nuolat naudoja internetu, dalis	Proc.	65	2012	87	78*	83 proc.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

* Pateikta ne SFMIS nurodytos reikšmės, o Statistikos departamento skelbiami ir Europos Komisijos DESI ataskaitoje naudojami 2017 m. duomenys.

2.2.2.3. Investicinio prioriteto „Taikomųjų IRT e. valdžios, e. mokymosi, e. įtraukties, e. kultūros ir e. sveikatos programų tobulinimas“ analizė

Veiksmų programos 2 prioriteto finansavimas yra sukoncentruotas į 2.3. investicinio prioriteto „Taikomųjų IRT e. valdžios, e. mokymosi, e. įtraukties, e. kultūros ir e. sveikatos programų tobulinimas“ intervencijas: programavimo laikotarpiu šiam investiciniam prioritetui buvo suplanuota skirti apie 70 proc. visų 2 VP prioriteto lėšų, o įvertinus ankstesniais ES lėšų programavimo laikotarpiais sukurtų el. paslaugų naudojimo trūkumus ir atsisakius kurti fragmentuotas el. paslaugas, finansavimas buvo sumažintas 17 proc. punktų. **Priemonių finansinė ir fizinė pažanga labai skirtinga** (žr. 19 ir 20 lenteles). Su šio investicinio prioriteto įgyvendinimu yra susietas 2 prioriteto veiklos rezultatų peržiūros planas, kuriame buvo nustatytas įgyvendinimo žingsnis iki 2018 m. pabaigos pasirašytose finansavimo sutartyse suplanuoti 100 el. paslaugų sukūrimą, o iki 2023 m. – sukurti 200 paslaugų. Rodiklio P.S. 310 „Sukurtos elektroninės paslaugos“ yra siekiama įgyvendinant 5 priemones, tačiau jau dėl anksčiau minėtos IT infrastruktūros ir išteklių sektoriaus pertvarkos bei vykdomos e. sveikatos sistemos reformos el. paslaugų planavimo laikotarpis buvo sustojęs iki 2018 m. pradžios. Atsižvelgiant į riziką nepasiekti veiklos rezultatų peržiūros plano rodiklių, 2017 m. inicijuotu ir 2018 m. balandį patvirtintu VP keitimu buvo sumažintas šiam investiciniam prioritetui suplanuotas ES fondų finansavimas ir siektinos rodiklių reikšmės, nustatant įgyvendinimo žingsnio reikšmę 85, o produkto rodiklio – 170 (žr. 11 lentelę). Daugiausiai ES fondų finansavimas sumažintas priemonei Nr. 02.3.1-CPVA-V-525 „Elektroninės sveikatos paslaugos“, nuo 24 mln. iki 10 mln. Eur, šioje sumoje išlaikant 6,5 mln. Eur rezervo lėšų. Vertinant pagal naujausius prieinamus stebėsenos duomenis per 2018 metus įvyko esminių pokyčių įgyvendinant visas 2.3 investicinio prioriteto priemones, išskyrus e. sveikatos srityje. Remiantis 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis pagal pasirašytas finansavimo sutartis yra suplanuotos 209 naujos el. paslaugos, todėl veiklos peržiūros plane nustatyta tarpinė reikšmė buvo pasiekta ir viršyta daugiau nei dvigubai. Taip pat atsižvelgiant į suplanuotą el. paslaugų skaičių ir įvertinant tai, kad el. paslaugos sukūrimas užtrunka maždaug 3 metus, tikėtina, kad iki 2023 m. bus pasiekta suplanuota produkto rodiklio P.S. 310 „Sukurtos elektroninės paslaugos“ reikšmė. Tačiau svarbu pastebėti ir tai, kad šio rodiklio reikšmių planavimo, perplanavimo ir neatitikimo tarp nustatytos ir pasiektos reikšmės faktai rodo nepakankamus atsakingų institucijų planavimo gebėjimus ir kvestionuoja veiklos rezultatų peržiūros plano kaip įrankio efektyvesniam ES fondų investavimui paskirti.

19 lentelė. 2.3.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

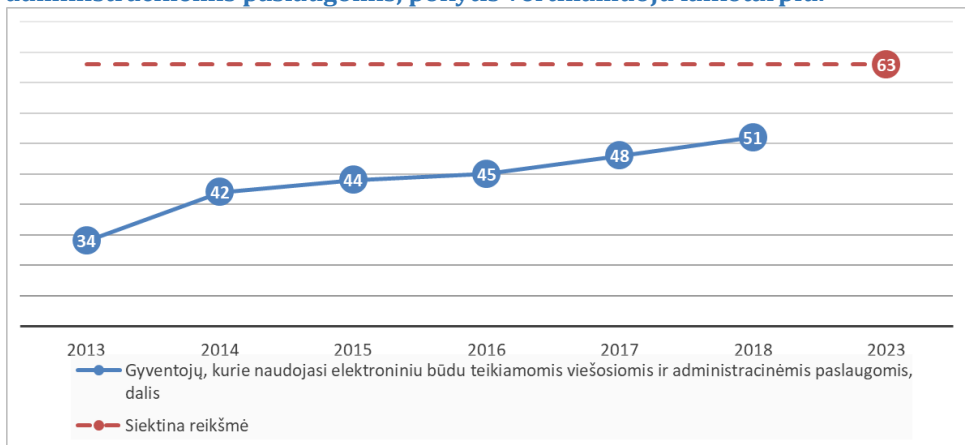
Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Elektroninės sveikatos paslaugos	3 556 823	6 456 037	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Kultūros turinio skaitmeniniams ir sklaidai	24 888 041	0	24 888 041	100%	24 685 184	99%	1 171 109	5%	243 169	1%
Lietuvių kalba informacinėse technologijose	10 892 672	0	10 892 672	100%	10 892 672	100%	2 179 344	20%	1 359 834	12%
Intelektinės transporto paslaugos ir taikomieji	10 881 757	0	10 338 315	95%	8 442 971	78%	936 752	9%	299 319	3%

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo /	% nuo	Sutarčių su projektų	% nuo	Mokėjimų suma ES	% nuo	Pripažintos deklaracinėmis EK	% nuo
sprendimai										
Pažangių elektroninių paslaugų kūrimas	32 267 983	0	29 902 112	93%	29 901 086	93%	5 373 580	17%	4 929 648	15%
IRT infrastruktūros optimizavimas ir sauga	37 880 535	0	37 876 080	100%	37 876 080	100%	2 227 072	6%	2 177 072	6%
VISO, 2.3.1 uždavinys	120 367 811	6 456 037	113 897 220	90%	111 797 992	88%	11 887 856	9%	9 009 042	7%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 atnaujinti duomenys.

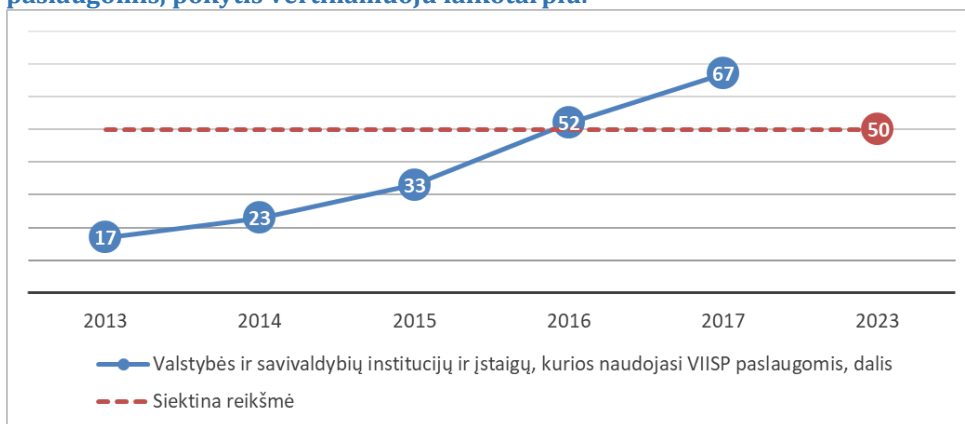
Nors vertinamuoju laikotarpiu 2.3 investicinio prioriteto produkto lygmens rodiklių pažanga buvo nedidelė, tačiau rezultato stebėsenos rodikliai (18 ir 19 pav.) rodo gana spartų gyventojų, kurie naudojami elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis, dalies augimą. Taip pat sparčiai didėja valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kurios naudojami Valstybės informacinių išteklių sąveikumo platformos (toliau – VIISP) paslaugomis, dalis. Stebimiems rezultato rodiklių pokyčiams daugiau įtakos turėjo kiti faktoriai, tarp kurių: 2007–2013 m. laikotarpio ES struktūrinių fondų investicijos, savaiminis dėl gyventojų kartų kaitos didėjantis naudojimas IRT infrastruktūra, o valstybės institucijų naudojimas VIISP didėjo, nes šios platformos naudojimas yra privalomas ir nustatytas Valstybės informacinių išteklių valdymo įstatyme.

18 pav. Rodiklio R.S. 309 dėl gyventojų, kurie naudojami elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis, pokytis vertinamuoju laikotarpiu.

Šaltinis: IVPK skelbiami duomenys informacinės visuomenės statistikos portale <http://statistika.ipvk.lt/temos>

19 pav. Rodiklio R.S.310 dėl valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kurios naudojami VIISP paslaugomis, pokytis vertinamuoju laikotarpiu.

Šaltinis: IVPK skelbiami duomenys informacinės visuomenės statistikos portale <http://statistika.ipvk.lt/temos>

20 lentelė. 2.3 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
Sukurtos elektroninės paslaugos (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Skaičius	-	-	170	7	3,5 proc.
Įgyvendinti sprendimai, skirti viešojo sektoriaus bendro naudojimo IRT infrastruktūros optimizavimui, saugumo ir saugos užtikrinimui (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Skaičius	-	-	7	2	29 proc.
Gyventojų, kurie naudoja elektroniniu būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis, dalis	Proc.	37	2012	63	50,1*	80 proc.
Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kurios naudoja Valstybės informacinių išteklių saugumo platformos paslaugomis, dalis	Proc.	17	2012	50	67*	134 proc.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Pastaba: Pateikta ne SFMIS nurodytos reikšmės, IVPK skelbiami duomenys informacinės visuomenės statistikos portale <http://statistika.ipvk.lt/temos>

2.2.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė

Sėkmingas 2 VP prioriteto „Informacinės visuomenės skatinimas“ įgyvendinimas ženkliai prisidėtų prie pavyzdinės iniciatyvos „Europos skaitmeninė darbotvarkė“ tikslo – užtikrinti, kad skaitmeninė bendroji rinka, grindžiama sparčiuoju ir itin sparčiu internetu ir sąveikiomis taikomosiomis programomis, suteiktų tvarios ekonominės ir socialinės naudos. Europos Komisija yra pastebėjusi⁷⁰, kad Europos skaitmeninėje darbotvarkėje nustatyti tikslai, nors ir nebuvo privalomi, tačiau padėjo suformuoti nacionalinius viešosios politikos uždavinius ir rodiklius, nes daugelyje šalių, įskaitant ir Lietuvoje, buvo perkelti į strateginio planavimo dokumentus, taip pat ES fondų programavimo dokumentus, o pati Komisija jais rėmėsi rengdama gaires dėl valstybės pagalbos plačiajuosčiam ryšiui. Atitinkamai, 2 VP prioriteto konkretūs uždaviniai ir priemonės yra glaudžiai susijusios su Europos skaitmeninėje darbotvarkėje išskirtomis svarbiausiomis sritimis: dinamiška skaitmeninė rinka, sąveika tarp IT produktų ir paslaugų, saugumu internete, sparčiojo ir itin spartaus interneto prieigos plėtra, skaitmeninio raštingumo didinimu, įgūdžių gerinimu ir įtraukties stiprinimu⁷¹:

- Pagal 2 VP prioritetą įgyvendinama priemonė „Naujos kartos prieigos plėtra“ ir jos lėšomis finansuojamas naujos kartos interneto prieigos plėtros projektas RAIN-3 padės tiesiogiai įgyvendinti Europos skaitmeninėje darbotvarkėje valstybėms narėms iškeltus uždavinius. Europos skaitmeninėje darbotvarkėje valstybės yra įpareigosotos pasiekti, kad iki 2020 m. plačiajuostis ryšys (fiksuoasis ir belaidis) būtų prieinamas visiems, o interneto sparta būtų palaipsniui didinama iki 30 Mb/s ir daugiau, taip pat, kad būtų įdiegti naujos kartos prieigos tinklai, kuriais būtų galima užtikrinti itin spartų (daugiau kaip 100 Mb/s) interneto ryšį. Įgyvendinant 2014–2020 m. veiksmų programą ERPF lėšomis finansuojamas RAIN-3 projektas išplės naujos kartos interneto prieigos infrastruktūrą užtikrinant, kad Lietuvos teritorijoje beveik neliktų šia infrastruktūra nepadengtų „baltųjų dėmių“ ir tokiu būdu prisidės įgyvendinant Europos skaitmeninėje darbotvarkėje iškeltą tikslą iki 2020 m. pasiekti, kad visi namų ūkiai turėtų galimybę naudotis sparčiuoju (30 Mbps ir daugiau) plačiajuosčiu interneto ryšiu.
- 2 VP prioriteto uždavinys „Padidinti IRT paklausą ir naudojimą gyventojų tarpe“ tiesiogiai prisideda prie Europos skaitmeninėje darbotvarkėje nustatyto tikslo, kad reguliariai internetu besinaudojančių gyventojų dalis sudarytų ne mažiau kaip 75 proc. Lyginant su situacija programavimo laikotarpiu, Lietuvos gyventojų naudojimas internetu padidėjo nuo 65 proc. 2013 m. iki 78 proc. 2018 m., tačiau nuo ES vidurkio (81 proc.) tebeatsilieka. Todėl 2014–2020 m. ES fondų investicijos, vykdomos pagal 2 VP prioritetą ir nukreiptos tiek į IRT pasiūlos gerinimą, tiek į paklausos skatinimą, sudarys prielaidas tolimesniam interneto vartotojų skaičiaus augimui.
- Europos skaitmeninėje darbotvarkėje taip pat buvo nustatytas tikslas, kad iki 2015 m. e. valdžios paslaugomis turėtų naudotis 50 proc. piliečių. Lietuva šį tikslą pasiekė 2018 m. Remiantis Statistikos

⁷⁰ Europos Komisija. Junglumas – bendrosios skaitmeninės rinkos pagrindas. Kelias į Europos gigabitinę visuomenę. SWD(2016) 300 galutinis.

⁷¹ ESTEP. „Europos skaitmeninė darbotvarkė: Lietuvos požiūris“, 2015, 62–63.

departamento duomenimis, 2018 m. 50,8 proc. Lietuvos gyventojų naudojo el. būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis. Kol kas šio rodiklio augimui priemonės, vykdomos pagal 2.3 investicinį prioritetą „Taikomųjų IRT e.valdžios, e.mokymosi, e. įtraukties, e.kultūros ir e.sveikatos programų tobulinimas“ turėjo ribotą poveikį, nes iki 2018 m. pabaigos buvo sukurta tik maža dalis (3,5 proc.) planuojamų naujų e.paslaugų. Įvertinant vykdomus el. paslaugų projektus ir jų įgyvendinimo terminus, galima prognozuoti, kad 2014–2020 m. ES fondų investicijų poveikis e. valdžios paslaugų naudojimo rodikliui reikšmingiau pasijaus po 2020 metų.

2.2.4. Išvados ir rekomendacijos

9.1.1. Kaip veiksmų programoje nustatyti prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslai atitinka dabartinę socialinę – ekonominę šalies situaciją? Ar pasirinktos priemonės atitinka šiandienos poreikius?

Investicijos į informacinės visuomenės plėtros sritį Lietuvoje išlieka aktualiomis, ypač atsižvelgiant į tai, kad šiuolaikinėje ekonomikoje ir tarptautinėje konkurencinėje aplinkoje stiprėja skaitmeninės ekonomikos svarba, atsiranda poreikis plėtoti naujas sritis (duomenų ekonomikos, debesų kompiuterijos, dirbtinio intelekto) ir stiprinti kibernetinį saugumą. Nauji informacinės visuomenės plėtros ir tikslinių grupių poreikiai įvertinti 2017 m. pabaigoje atnaujintoje Nacionalinėje skaitmeninėje darbotvarkėje, o atitikimas šiai programai kaip specialusis projektų atrankos kriterijus yra patvirtintas 2 prioriteto lėšomis finansuojamų priemonių PFSA. Tokiu būdu yra užtikrintas tęstinis intervencijų tinkamumas.

9.1.2. Ar pasirinktos tinkamiausios priemonės ir jų įgyvendinimo būdai veiksmų programos prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslams pasiekti?

Atlikta analizė rodo, kad veiksmų programoje nustatyta 2 prioriteto intervencinė logika atitiko pagrindinius tuo metu galiojusius strateginių planavimo dokumentų tikslus ir uždavinius informacinės visuomenės plėtros srityje, o numatytos intervencijos buvo skirtos svarbiausiems prioritetams (skaitmeninių kompetencijų, skaitmeninio turinio ir infrastruktūros) bei visoms IRT vartotojų grupėms (gyventojams, verslui ir valdžios institucijoms). VP įgyvendinimo metu įvyko esminiai IT politikos formavimo ir įgyvendinimo peržiūros bei informacinių išteklių konsolidavimo procesai, taip pat buvo nustatyti ankstesniais ES lėšų programavimo laikotarpiais sukurtų el. paslaugų naudojimo trūkumai. Šios priežastys lėmė dalies pagal 2 VP prioritetą suplanuotų investicinių projektų atidėjimą ir (arba) peržiūrėjimą, įskaitant reikšmingą finansavimo sumažinimą, persikirstant 55 mln. EUR ES fondų lėšas kitiems VP prioritetams įgyvendinti.

Tolesnės 2 prioriteto intervencijos turėtų būti labiau orientuojamos į dvi sritis, kuriose pagal DESI indeksą Lietuva atsilieka labiausiai lyginant su kitomis ES šalimis. Pirma, didesnės pažangos reikėtų siekti mažinant skaitmeninę atskirtį ir šio tikslo siekti platesnėmis ir įvairesnėmis IRT paklausos didinimo priemonėmis bei jų derinimui su mokymosi visą gyvenimą bei STEAM skatinimo iniciatyvomis, remiamomis pagal VP 9 prioritetą. Paklausos didinimui reikšmingos įtakos turi ir komunikacinės veiklos, todėl svarbu tęsti pagal VP 12 prioritetą vykdomas SM ir ŠMM komunikacijos kampanijas „Pažangi Lietuva“ ir „Efektyvi Lietuva“ kryptyse. Antra prioritutinė sritis – veiksmingas viešojo sektoriaus duomenų atvėrimas ir visuomenės bei verslo skatinimas juos pakartotinai panaudoti. Šiame kontekste svarbus ne tik sėkmingas 2.2.1 uždavinio įgyvendinimas ir atvirų duomenų platformos sukūrimas, tačiau svarbus ir teisinės bazės tobulinimas, atvirų duomenų neatlygintas teikimas, valstybės institucijų darbuotojų kompetencijų ugdymas, verslui ir visuomenei aktualių duomenų atvėrimas šių tikslinių grupių skatinimas naudoti atvertus duomenis.

9.1.3. Ar veiksmų programos intervencijos pasieks veiksmų programoje nustatytas tikslines grupes?

2 VP prioriteto priemonės orientuotos į tris plačias tikslines grupes: gyventojus, įmones ir valdžios institucijas. Įgyvendinami projektai, plėtojama IRT infrastruktūra, kuriami el. paslaugų sprendimai yra atviri, todėl jais galės naudotis ir ES fondų naudą pajus visos tikslinės grupės. Pagal 12 VP prioritetą įgyvendinamos ES fondų komunikacijos kampanijos padės užtikrinti, kad tikslinės grupės gaus informaciją apie įgyvendintus projektus ir sužinos apie galimybes pasinaudoti šių projektų rezultatais.

9.1.4. Kiek veiksmų programos intervencijos į skirtingas ūkio/viešosios politikos sritis suderintos tarpusavyje? 9.1.5 Kurios intervencijos dubliuoja viena kitą, persidengia? Kokių veiksmų reikia imtis situacijai pataisyti?

ES fondų lėšų programavimo metu buvo užtikrintas investicijų į informacinės visuomenės plėtros sritį vidinis ir išorinis suderinamumas. Nors pagrindinės intervencijos visuomenės plėtros srityje yra finansuojamos pagal 2 VP prioritetą, tačiau jas papildė pagal 1 VP prioritetą finansuojami MTEPI projektai IRT srityje ir verslo įmonių iniciatyvos, diegiant ir tobulinant el. verslo sprendimus, finansuojamos 3 VP prioriteto lėšomis. Finansavimo takoskyros yra užtikrintos per pareiškėjų tinkamumo ir projektų atrankos kriterijus. IRT infrastruktūros plėtros srityje yra užtikrintas ERPF investicijų derinimas su Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai lėšomis.

Siekiant užtikrinti strateginę investicijų į skaitmeninę visuomenę planavimą ir koordinavimą yra parengtas tarpinstitucinis veiklos planas, apimantis visų institucijų planuojamas priemones šioje srityje, taip pat yra sukurta aukšto lygio tarpinstitucinė Skaitmeninės darbotvarkės taryba, kurios pagrindinė funkcija – prioritetinių sprendimų, reikalingų įgyvendinti skaitmeninės darbotvarkės tikslus ir uždavinius, vykdymo priežiūra. Ataskaitos 2.2.1 ir 2.2.2. skyriuose buvo akcentuota, kad siekiant skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės tikslų reikalingos platesnės paklausos skatinimo priemonės, nukreiptos į Lietuvos gyventojų skaitmeninės atskirties mažinimą ir skatinimą juos įgyti daugiau žinių bei įgūdžių, kad jie saugiai, sumaniai ir naudingai naudotųsi IRT. Už IRT naudojimo paklausos skatinimo priemones daugiausiai atsakingos ŠMM ir SADM, todėl tikslinga peržiūrėti jų administruojamas VP priemones, įvertinant naujų projektų, skirtų skaitmeninių įgūdžių plėtrai, finansavimą.

9.2.4. Ar veiksmų programos prioritetų ir investicinių prioritetų bei konkrečiųjų uždavinių intervencijoms numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos juose numatytiems tikslams pasiekti?

Vertinamuoju laikotarpiu vyko esminiai IT politikos formavimo ir įgyvendinimo peržiūros bei informacinių išteklių konsolidavimo procesai, taip pat buvo nustatyti ankstesniais ES lėšų programavimo laikotarpiais sukurtų el. paslaugų naudojimo trūkumai. Šios priežastys lėmė dalies svarbių investicinių projektų atidėjimą ir (arba) peržiūrėjimą, įskaitant reikšmingą finansavimo sumažinimą, persikirstant ES fondų lėšas kitiems VP prioritetams įgyvendinti. Pavėluotas reformų įgyvendinimas ir laikinas investicijų atidėjimas šioje srityje neigiamai paveikė informacinės visuomenės plėtrą. Tą iliustruoja įvairių tarptautinių organizacijų skelbiami indeksai ir, lyginant su situacija veiksmų programos įgyvendinimo pradžioje, suprastę Lietuvos įvertinimai. Dalies ES fondų lėšų praradimas mažina galimybes Lietuvai padaryti proveržį skaitmeninės ekonomikos srityje ir pagal DESI indeksą iš vidutinių rezultatų pasiekusių šalių pereiti į lyderiaujančių šalių grupę.

9.2.1. Kokiu mastu pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP priede numatytos rodiklių reikšmės? Paaiškinti nukrypimų priežastis. Kokia veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybė 2023 m.? Kokių veiksmų reiktų imtis norint pasiekti 2023 m. numatytas rodiklių reikšmes?

2 prioriteto veiklos peržiūros plane yra nustatyti 3 rodikliai, atspindintys prioriteto finansinį ir fizinį rezultatųumą. Prioritetui skirtas finansavimo ir tarpinės finansinio rodiklio reikšmės sumažinimas bei prioritetinių projektų įgyvendinimo paspartinimas 2018 m. padėjo suvaldyti veiklos peržiūros plane 2 VP prioritetui nustatytų tarpinių rodiklių nepasiekimo riziką, kuri 2018 m. rugpjūčio 31 d. duomenimis buvo didelė: finansinio rodiklio reikšmė tesudarė 12 proc. (8,32 mln. Eur) veiklos peržiūros plane nustatytos tarpinės reikšmės. Trys pagrindinės priežastys, susijusios su 2 prioriteto ir atskirų jo priemonių planavimo trūkumais, lėmė nukrypimus nuo pirminių prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plane nustatytų rodiklių tarpinių reikšmių. Viena svarbiausių prioriteto įgyvendinimo vėlavimo priežasčių – užsitęsusi IRT infrastruktūros konsolidavimo ir jos valdymo optimizavimo reforma. Antra priežastis – nepakankamas finansavimui teiktų priemonių ir projektų parengtumas. Priemonės Nr. 02.1.1-CPVA-V-521 „Naujos kartos prieigos plėtra“ įgyvendinimas buvo sustabdytas 2017 m., kai Valstybės kontrolė nustatė, kad rengiant PIP finansavimas nebuvo suderintas su ES konkurencijos politikos taisyklėmis ir apie planuojamą pagalbos schemą nebuvo pranešta Europos Komisijai. Dar viena kliūtis sėkmingam 2 prioriteto įgyvendinimui tapo išryškėję ankstesniu programiniu laikotarpiu finansuotų e-sveikatos paslaugų trūkumai, žemas jų naudojimo lygis ir Valstybės kontrolės audito pasekoje iniciuota Lietuvos e. sveikatos sistemos 2015–2025 metų plėtros programos peržiūra.

Remiantis 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenis tarpinės veiklos peržiūros plano rodiklių reikšmės, įgyvendinant 2 VP prioriteto intervencijas, yra pasiektos:

- bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK, buvo 24.535.600 Eur ir sudarė 118 proc. tarpinės reikšmės;
- įgyvendinimo žingsnis „Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Sukurtos elektroninės paslaugos“ reikšmė“ buvo viršytas daugiau nei 2 kartus: nustatyta tarpinė reikšmė buvo 85, pasiekta – 209.

- įgyvendinimo žingsnis „projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Įgyvendinti sprendimai, skirti viešojo sektoriaus bendro naudojimo informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūros optimizavimui, sąveikumo ir saugos užtikrinimui“ reikšmė“ buvo viršytas 3 kartus: nustatyta tarpinė reikšmė buvo 1, pasiekta – 3.

Pasirašytose finansavimo sutartyse suplanuotos pasiekti fizinės rodiklių reikšmės yra pakankamos, norint pasiekti 2023 m. nustatytus tikslus. Sprendžiant pagal 2 VP prioriteto finansinę pažangą ir investicijų sumą, skirtą pagal pasirašytas finansavimo sutartis (86 proc. nuo prioritetui skirtų lėšų), rizika iki 2023 m. nepasiekti nustatyto finansinio rodiklio reikšmės – minimali ir ji labiausiai susijusi su dviem priemonėmis – Nr. 02.1.2-CPVA-V-522 „IRT infrastruktūros optimizavimas ir sauga“ (suplanuota skirti 8 mln. ERFP lėšų) ir 02.3.1-CPVA-V-525 „Elektroninės sveikatos paslaugos“ (suplanuota 10 mln. ERPF lėšų), kurių įgyvendinimas dar neprasidėjo. Šių priemonių įgyvendinimas tiesiogiai priklauso nuo jų remiamose srityse vykdomų reformų. Mažinant riziką tikslinga apsvaistyti šioms priemonėms numatyto veiklos rezervo perkėlimą toms 2 VP prioriteto priemonėms, kuriose matyti aiški investicijų paklausa ir yra parengtų finansavimui projektų. Plačiau siūlymas detalizuojamas, atsakant į 9.2.6. klausimą.

9.2.2 Kokiu mastu pasiekti investicinių prioritetų produktai ir rezultatai? Kokios yra tokių pasiekimų priežastys?

Atlikta 2 prioriteto įgyvendinimo rezultatyvumo analizė rodo, kad vertinant pagal produkto lygmens stebėsenos rodiklius pasiekta menka pažanga. Tam tikra produkto rodiklių pažanga stebima tik pagal 2.3 investicinio prioriteto finansuojamas priemones ir produkto rodiklius P.S. 310 „Sukurtos elektroninės paslaugos“ bei P.S.311 „Įgyvendinti sprendimai, skirti viešojo sektoriaus bendro naudojimo informacinių ir ryšių technologijų infrastruktūros optimizavimui, sąveikumo ir saugos užtikrinimui“. Žemo rezultatyvumo priežastys įvardintos išvadoje dėl 9.2.1 vertinimo klausimo.

Kita vertus, vertinamuoju laikotarpiu sparčiai gerėjo beveik visi⁷² 2 prioriteto stebėsenai nustatyti rezultato lygmens rodikliai. Tai rodo žemą priežastingumo lygį tarp vykdomų intervencijų ir parinktų rezultato lygmens rodiklių. Be to, atliekant vertinimą nustatyta, kad SFMIS nėra renkamos aktualios rezultato lygmens rodiklių reikšmės, t. y. SFMIS pateikta informacija neatitinka už tą patį laikotarpį skelbiamų Statistikos departamento rodiklių reikšmių. Taip pat vertinimo metu pastebėta, kad veiksmų programos įgyvendinimo metu pakito rezultato rodiklio R.S.307 „Įmonių, kurios panaudoja viešojo sektoriaus informaciją savo komercinei veiklai, dalis“ skaičiavimo metodika, tačiau reikiamų pakeitimų veiksmų programoje ir PIP kol kas nėra atlikta.

9.2.3. Kokios reguliacinės priemonės (reformos) turi būti įgyvendintos, siekiant konkrečių uždavinių tikslų?

Tolesnė 2 prioriteto įgyvendinimo eiga ir ESI fondų lėšų panaudojimo efektyvumas labiausiai priklauso nuo sėkmingos IRT infrastruktūros konsolidavimo ir jos valdymo optimizavimo reformos įgyvendinimo ir sklandaus informacinės visuomenės plėtros politikos formavimo funkcijų perėmimo iš Susiekimo ministerijos (valstybės IT plėtros politikos formavimo srityje), Teisingumo ministerijos (registrų politikos formavimo srityje) bei Vidaus reikalų ministerijos (e. valdžios politikos formavimo srityje) ir sutelkimo Ekonomikos ir inovacijų ministerijoje.

2.2.1. uždavinio įgyvendinimui įtakos turės veiksmingas atvirų duomenų politikos įgyvendinimas, tam reikalingų teisinių ir organizacinių prielaidų sukūrimas, valstybės tarnautojų kompetencijų viešojo sektoriaus duomenų atvėrimo srityje stiprinimas.

2.3 investicinio prioriteto priemonės Nr. 02.3.1-CPVA-V-525 „Elektroninės sveikatos paslaugos“ įgyvendinimas priklausys nuo reformuotos e-sveikatos politikos įgyvendinimo ir Valstybės kontrolės audito ataskaitoje pateiktų rekomendacijų vykdymo.

9.2.5. Ar veiksmų programos lėšos panaudotos efektyviai? Pateikti lėšų panaudojimo efektyvumo analizę, išnagrinėjant bent po vieną kiekvieno prioriteto įgyvendinimo priemonę pateikiant po vieną gerosios ir blogosios praktikos pavyzdį.

⁷² Išskyrus R.S.306 „Saugos reikalavimus atitinkančių valstybės informacinių išteklių ir kritinės informacinės infrastruktūros objektų dalis“, kurio reikšmė nepatiko, ir R.S.307 „Įmonių, kurios panaudoja viešojo sektoriaus informaciją savo komercinei veiklai, dalis“, kurio reikšmė pagerėjo 1 p.p.

Dėl įvardintų įgyvendinimo problemų vertinamuoju laikotarpiu pagal veiksmų programos 2 prioritetą nepavyko užtikrinti ES lėšų panaudojimo plane numatytos ES fondų lėšų panaudojimo spartos. Veiksmų programos keitimais šio prioriteto įgyvendinimui ES fondų lėšų finansavimas buvo sumažintas ketvirtadaliu (55 mln. Eur).

Kaip sėkmingesnį pavyzdį galima išskirti 2.2 uždavinio „Padidinti IRT paklausą ir naudojimą gyventojų tarpe“ įgyvendinimą. 2018 m. rugpjūčio 31 d. duomenimis įgyvendinant pagal šį uždavinį vykdomą vienintelę priemonę Nr. 02.2.2-CPVA-V-524 „Gyventojų skatinimas išmaniai naudotis internetu atnaujintoje viešosios interneto prieigos infrastruktūroje“ buvo sudaryta sutarčių visai suplanuoto finansavimo sumai, o pagal finansuotus projektus galima tikėtis ir visų suplanuotų stebėsenos rodiklių reikšmių pasiekimo. Įtakos 2.2 uždavinio įgyvendinimo efektyvumui turi aiški intervencijos paklausa, geri projektų vykdytojų gebėjimai, sukaupti įgyvendinant panašius projektus, aktyvios komunikacijos veiklos, numatytos tiek pačiuose projektuose, tiek papildomai vykdomas pagal temines 2014–2020 m. ES fondų investicijų komunikacijos strategijos temas.

9.3.1. Kokia pažanga padaryta įgyvendinant ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslus? 9.3.2. Kaip veiksmų programos prioritetai, investiciniai prioritetai ir konkretūs uždaviniai tiesiogiai prisideda prie ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslų įgyvendinimo?

2 prioriteto įgyvendinimas tiesiogiai prisidės prie „Europa 2020“ strategijoje numatytos pavyzdinės iniciatyvos „Europos skaitmeninė darbotvarkė“ įgyvendinimo:

- Priemonė „Naujos kartos prieigos plėtra“ ir jos lėšomis finansuojamas naujos kartos interneto prieigos plėtros projektas RAIN-3 išplės naujos kartos interneto prieigos infrastruktūrą užtikrinant, kad Lietuvos teritorijoje neliktų šia infrastruktūra nepadengtų „baltųjų dėmių“ ir tokiu būdu prisidės įgyvendinant Europos skaitmeninėje darbotvarkėje iškeltą tikslą iki 2020 m. pasiekti, kad visi namų ūkiai turėtų galimybę naudotis sparčiuoju (30 Mbps ir daugiau) plačiajuosčiu interneto ryšiu.
- 2 VP prioriteto intervencijos, nukreiptos tiek į IRT pasiūlos gerinimą, tiek į paklausos skatinimą, sudarys prielaidas interneto vartotojų skaičiaus augimu Lietuvoje ir užtikrins Europos skaitmeninėje darbotvarkėje nustatyto tikslo, kad reguliariai internetu besinaudojančių gyventojų dalis sudarytų ne mažiau kaip 75 proc., pasiekimą. Lyginant su situacija programavimo laikotarpiu, Lietuvos gyventojų naudojimas internetu padidėjo nuo 65 proc. 2013 m. iki 78 proc. 2018 m., tačiau nuo ES vidurkio (81 proc.) tebeatsilieka.
- Europos skaitmeninėje darbotvarkėje taip pat buvo nustatytas tikslas, kad iki 2015 m. e. valdžios paslaugomis turėtų naudotis 50 proc. piliečių. Lietuva šį tikslą pasiekė 2018 m. Remiantis Statistikos departamento duomenimis, 2018 m. 50,8 proc. Lietuvos gyventojų naudojo el. būdu teikiamomis viešosiomis ir administracinėmis paslaugomis. Įvertinant pagal 2.3 investicinį prioritetą „Taikomųjų IRT e.valdžios, e.mokymosi, e.įtraukties, e.kultūros ir e.sveikatos programų tobulinimas“ vykdomus el. paslaugų projektus ir jų įgyvendinimo terminus, galima prognozuoti, kad 2014–2020 m. ES fondų investicijų poveikis e. valdžios paslaugų naudojimo rodikliui bus stebimas po 2020 metų.

9.2.6. Pateikti siūlymus dėl efektyviausio veiklos rezervo lėšų panaudojimo (konkrečių uždavinių tobulinimas ir nauji konkretūs uždaviniai bei priemonės jiems įgyvendinti).

Siekiant optimizuoti ribotų finansinių išteklių, skiriamų informacinės visuomenės plėtrai pagal 2014–2020 m. veiksmų programą, investavimą rekomenduojama, apsvarstyti dalies veiklos rezervo lėšų perkėlimą iš nepradėtų įgyvendinti 2 VP prioriteto priemonių (Nr. 02.1.2-CPVA-V-522 „IRT infrastruktūros optimizavimas ir sauga“, ir 02.3.1-CPVA-V-525 „Elektroninės sveikatos paslaugos“) į priemones 02.2.2-CPVA-V-524 „Gyventojų skatinimas išmaniai naudotis internetu atnaujintoje viešosios interneto prieigos infrastruktūroje“ ir 02.2.1-CPVA-V-523 „Atvirų duomenų sąveikumas ir optimizavimas“. Pastarosioms priemonėms VP peržiūros metu buvo sumažintas finansavimas, o jų remiamos sritys sprendžia aktualias informacinės visuomenės plėtros problemas.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Terminas
1.	2018 m. Europos Komisija paragino visas šalis sparčiau įgyvendinti bendrąją skaitmeninę rinką ir užtikrinti spartesnę skaitmeninę transformaciją. 2018 m. paskelbtoje DESI ataskaitoje Lietuva priskiriama vidutinių rezultatų skaitmeninės	Rekomendacija: Apsvarstyti intervencijų, skirtų Lietuvos gyventojų skaitmeninių kompetencijų didinimui išplėtimą, numatant priemonei „Gyventojų skatinimas išmaniai naudotis internetu atnaujintoje viešosios interneto prieigos infrastruktūroje“ skirti papildomą finansavimą ir viso programinio	Vadovaujančioji institucija ir EIMIN, IVPK savo atsakomybės srityse	2019–2023 m.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Terminas
	ekonomikos srityje pasiekusių šalių grupei, o žemiausias įvertinimas skirtas pagal žmogiškojo kapitalo rodiklį. Svarbiausia skaitmeninės atskirties priežastimi Lietuvoje išlieka nepakankami skaitmeniniai gebėjimai ir asmeninė motyvacija, kurią lemia tokie parametrai kaip gyventojų amžius, pajamos, užimtumas, e. paslaugų pasiūla.	laikotarpio metu užtikrinti tęstinį gyventojų skaitmeninių įgūdžių tobulinimą. Rekomendacija: Apsvarstyti intervencijų, skirtų poreikio naudotis IRT paslaugomis formavimui, išplėtimą. Įgyvendinant 2 prioriteto 2.3.1 uždavinį ir plėtojant el. paslaugas prioritetą skirti jau sukurtų el. paslaugų funkcionalumą tobulinimui, naujai kuriamų paslaugų saugumui bei patogumui vartotojams. Rekomendacija: Įgyvendinant 2 VP prioriteto lėšomis finansuojamas skaitmeninės atskirties mažinimo iniciatyvas, užtikrinti investicines veiklas papildančios komunikacijos kampanijos, orientuotos į gyventojų nuostatų ir elgsenos keitimą, įgyvendinimą 12 VP prioriteto lėšomis.		
2.	EK vertinimu Lietuvos rezultatai skatinant atvirus duomenis tebėra žymiai prastesni nei ES vidurkis – pagal 2018 m. DESI indeksą Lietuva užėmė 25 vietą tarp ES šalių, o 2018 m. Atvirų duomenų brandos Europoje įvertinimo ataskaitoje, ⁷³ rengiamoje kasmet atliekant PSI direktyvos įgyvendinimo šalyse stebėseną, Lietuvai buvo skirta 24 vieta ir šalis buvo priskirta „pasekėjų“ (angl. followers) grupei. VP peržiūrų metu 2 VP prioriteto priemonė „Atvirų duomenų sąveikumas ir optimizavimas“ suplanuotas ERPF finansavimas buvo sumažintas beveik trečdaliu (2,1 mln. Eur), o daugiau nei pusė planuojamų lėšų yra įtrauktos į veiklos lėšų rezervą. Atsižvelgiant į 2018 m. EK rekomendacijas Lietuvai artimiausiu laikotarpiu Lietuva turi sustiprinti atvirų duomenų politikos įgyvendinimą.	Rekomendacija: Priemonei „Atvirų duomenų sąveikumas ir optimizavimas“ skirti veiklos rezervo lėšas; įvertinti papildomų investicinių projektų, reikalingų atvirų duomenų iniciatyvos palaikymui ir vystymui, poreikį (Lietuvos atvirų duomenų iniciatyvos stebėsenai, pažangos ir poveikio vertinimui, atvirų duomenų portalo ir paskelbtų duomenų rinkinių priežiūrai, atnaujinimui ir naujų atvirų duomenų rinkinių parengimui). Strateginis siūlymas: Norint pasiekti laukiamą duomenų atvėrimo naudą, svarbu užtikrinti jų pakartotinį naudojimą. Todėl svarbu, kad verslams ir visuomenei ne tik būtų sudarytos sąlygos naudotis duomenimis, jie būtų skatinami ir informuojami apie įvykdytus projektus ir kitas galimybes susijusias su duomenų naudojimu. Šiam tikslui galima naudoti ESF lėšas pagal 12 VP prioritetą „Techninė parama, skirta informuoti apie Veiksmų programą ir ją vertinti“.	Vadovaujančioji institucija ir EIMIN, IVPK savo atsakomybės srityse	2019–2023 m.
3.	Veiksmų programos įgyvendinimo metu pasikeitė rodiklio, rodiklio R.S.307, matuojančio įmonių, kurios panaudoja viešojo sektoriaus informaciją savo komercinei veiklai, dalies, augimą, skaičiavimo metodika. Pasikeitus rodiklio matavimo metodikai, pasikeitė rodiklio pradinė reikšmė, kuri sumažėjo nuo 56,1 proc. iki 39 proc. Nepatikslinus pradinės ir siektinos (85 proc.) rodiklio reikšmės, nebus tinkamų	Rekomendacija: Patikslinti VP nustatytą R.S.307 rodiklio pradinę ir siektiną reikšmę, nustatant, kad pradinė reikšmė (2013 m.) buvo 39 proc., o siekiama reikšmė (2023 m.) yra 50 proc.	Vadovaujančioji institucija	2019 m. I ketv.

⁷³ Directorate General for Communications Networks, Content and Technology. Open Data Maturity in Europe: Report 2018.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Terminas
	duomenų išmatuoti intervencijos rezultatų mastą.			

2.3. VP PRIORITETAS „SVV KONKURENCINGUMO SKATINIMAS“

2.3.1. Tęstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas

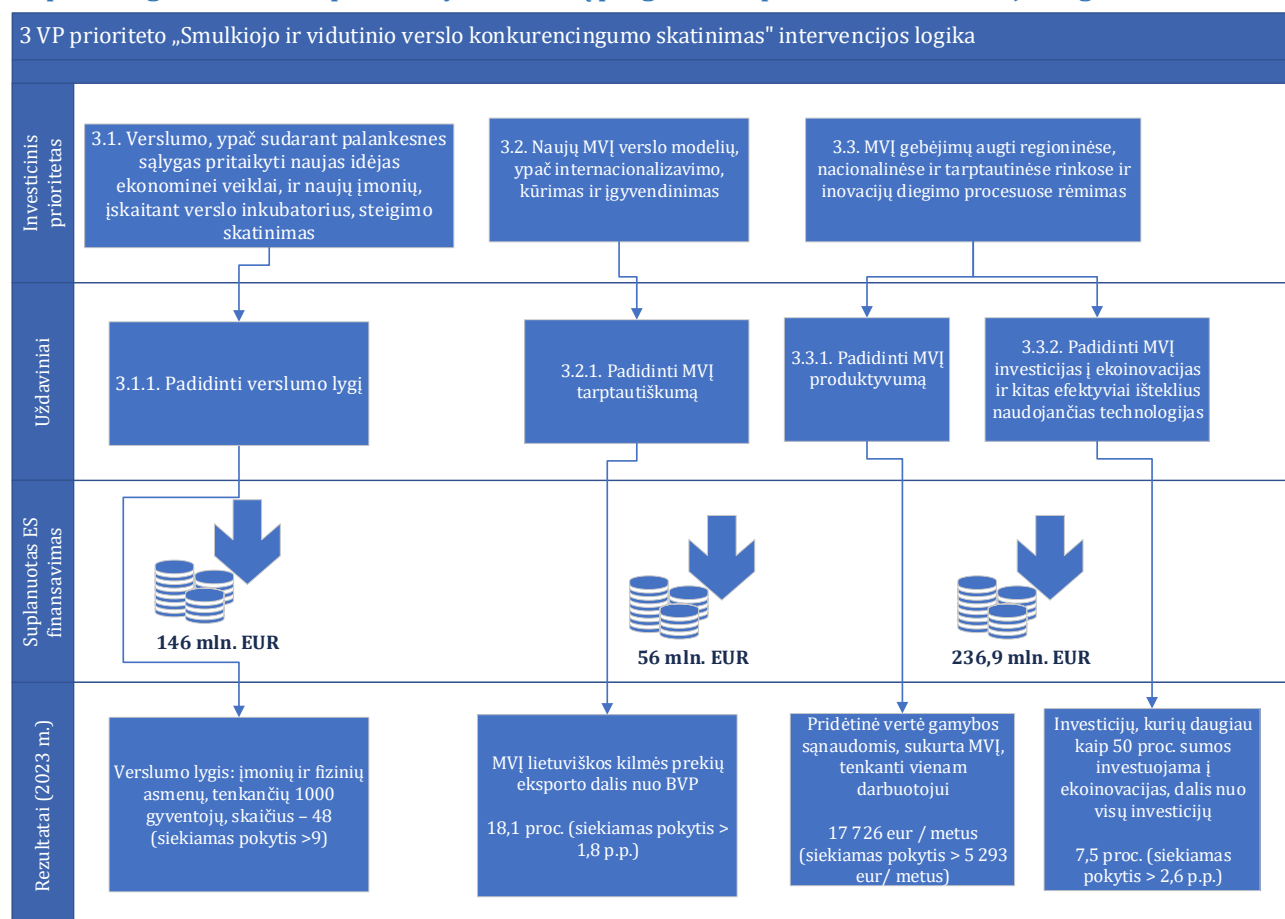
Pagal trečiąją VP prioritetą yra finansuojamos veiklos, atitinkančios Bendrųjų nuostatų reglamento 3 teminį tikslą, kurios skirtos MVĮ konkurencingumo, produktyvumo, tarptautiškumo ir prieigos prie finansavimo didinimui bei skatins darnų išteklių naudojimą. Remiantis 2018 m. gruodžio 31 d. stebėsenos duomenimis, 3 VP prioriteto įgyvendinimui suplanuota 514 mln. Eur.

VP rengimo metu atliktas išankstinis vertinimas⁷⁴ parodė, kad žemą smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) konkurencingumą ES ir pasaulio rinkose lemia dvi problemų grupės:

- Žemesnis už ES vidurkį verslumo lygis. Tai lemia reguliavimo ir administravimo našta verslui, verslumo gebėjimų stoka, ribotas finansavimo prieinamumas ir mažas dėmesys tikslinių teritorijų ir atskirų gyventojų grupių poreikiams.
- Žemas SVV inovatyvumas. Tai lemia riboti įmonių inovaciniai gebėjimai ir ribota inovatyvių produktų paklausa.

Siekiant spręsti šias problemas, numatytos investicijos pagal tris investicinius prioritetus ir keturis uždavinius, kaip tai pavaizduota 20 paveiksle. Taip pat prie SVV konkurencingumo stiprinimo iš dalies prisideda ir 1-asis VP prioritetas, skatinantis MVĮ investicijas į mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą.

20 pav. Programavimo etape nustatyta veiksmų programos 3 prioriteto intervencijos logika.

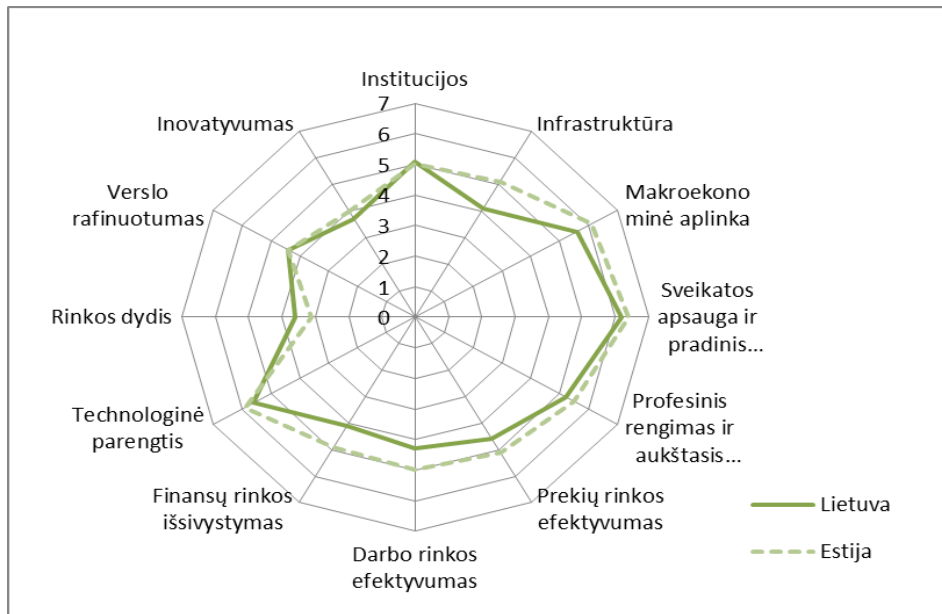
Šaltinis: pagal 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą, patvirtintą 2014-09-08.

Remiantis daugeliu **tarptautinių indeksų**⁷⁵, Lietuvos ekonomikos konkurencingumas nuo 2012 m. augo. Tačiau kitų šalių konkurencingumas taip pat sparčiai augo. Todėl Lietuvos kilimas tarptautiniuose reitinguose buvo

⁷⁴ VPVI ir PPMI Group, Lietuvos 2014-2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas, Vilnius, 2014.

lėtesnis nei faktinis konkurencingumo augimas. Lyginant su Estija, Lietuvai reikėtų didesnės pažangos tobulinant infrastruktūrą, didinant darbo rinkos efektyvumą ir finansų rinkos išsivystymą (žr. pav. 21).

21 pav. Lietuvos ir Estijos stiprybės ir silpnybės: Pasaulio ekonomikos forumo konkurencingumo indekso dimensijos

Šaltinis: World Economic Forum (2017). Global Competitiveness Index 2017-2018.

Naujausioje **Europos semestro ataskaitoje**⁷⁶ Europos Komisija teigė, kad artimiausiu metu Lietuvos ekonomikos konkurencingumas gali susidurti su rimtais iššūkiais. Juos lemia tai, kad:

- Kaštų konkurencingumas smuko, nes pastaraisiais metais sparčiai augo darbo užmokestis, o produktyvumo augimo tempai ženkliai smuko nuo 2012 m.
- Lietuvos įmonių konkurencingumas didele dalimi lemiamas santykinai žemų gamybos kaštų. Kiti jį lemiantys veiksniai auga lėtai, pamažu kylant eksportuojamų produktų kokybei bei rafinuotumui. Per pastaruosius 10 metų aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų produktų dalis eksporto struktūroje augo – nepaisant to, ženklus atsilikimas nuo ES senbuvių išlieka, o Lietuvos eksporto struktūroje vis dar dominuoja vidutiniškai mažai technologijoms imlių produktų eksportas.

Minėtoje ataskaitoje taip pat teigiama, kad Lietuvai pavyko sukurti patrauklią startuolių ekosistemą. Kita vertus, startuolių banga plačiai vilnija per visą pasaulį, o Lietuvos startuolių ekosistemos Europos kontekste nėra laikomos reikšmingomis ir nepatenka tarp 30 svarbiausiųjų (paminėtina, kad Talinas patenka).⁷⁷

Intervencijos buvo įgyvendinamos tokiame kontekste:

- Remiantis Verslios Lietuvos atlikta 2017 m. **verslumo tendencijų** apžvalga⁷⁸, rinkos augimo ir jos pelningumo rodikliai skatino naujų įmonių kūrimąsi daugelyje šalies ūkio sektorių. Vis dėlto naujo verslo kūrimui ar esamo verslo plėtrai labai svarbus yra prieinamumas prie finansavimo šaltinių, o tiek pelno, tiek ir kreditų augimas 2017 m. lėtėjo. Taigi, lėtėjant pelno ir kreditų augimui, 2014–2020 m. ES investicijų lėšos turėtų tapti vis svarbesniu šaltiniu, skatinant Lietuvos įmonių konkurencingumą. Taip pat stebima savarankiškai dirbančių asmenų skaičiaus mažėjimo tendencija (dėl įstatyminės bazės pokyčių), bet tuo pačiu augantis smulkių įmonių skaičius rodo, kad pradėję nuo pirmojo verslo laiptelio su verslo liudijimu ar individualios veiklos pažyma verslūs gyventojai ryžtasi prisiimti didesnę riziką, siekia dar didesnių savo veiklos rezultatų ir pereina į kitą verslumo lygį steigdami bendroves.

⁷⁵ World Economic Forum (2017) Global Competitiveness Index 2017-2018; IMD World Competitiveness Centre (2017) IMD World Competitiveness Yearbook 2017; World Bank (2017) Doing Business 2018.

⁷⁶ 2018 kovo 7 d. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2018) 213 "Šalies ataskaita. Lietuva 2018".

⁷⁷ Žr. European startup initiative (2016) Startup heatmap Europe.

⁷⁸ Šaltinis: <https://www.verslij Lietuva.lt/wp-content/uploads/2018/05/2018.05.10.Verslumo-tendencijos-Lietuvoje-2017-m-ir-2018-m-prad%C5%BEioje.pdf>

- 2016 m. Lietuvos **savivaldybių verslumo** lygio tyrimas⁷⁹ atskleidė, kad versliausios savivaldybės yra didmiesčiai ir kurortai – šešios iš dešimties naujų įmonių kuriasi Vilniuje arba Kaune, o kurortuose (Neringoje, Palangoje, Druskininkuose, Birštone) yra susitelkusi didžiausią ekonominę veiklą vykdančių fizinių asmenų koncentracija. Mažiausias verslumo lygis - pasienių regionuose.
- Eurostat duomenimis, **produktyvumo** rodikliai Lietuvoje, lyginant su kitomis ES šalimis, yra žemi – Lietuvos darbo našumo rodiklis, skaičiuojamas pagal darbuotojų dirbtų valandų skaičių, 2017 m. siekė 66,3 proc. ES vidurkio. Tiesa, pasak Eurostat, Lietuvos realus darbo našumas, skaičiuojamas pagal darbuotojų skaičių, yra vienas sparčiausiai augančių Europoje – per septynerius metus nuo 2010 m. šis rodiklis išaugo 17,8 proc. Remiantis 2016 m. Lietuvos Statistikos departamento duomenimis, daugiausiai pridėtinės vertės vienam darbuotojui sukuriami tose apskrityse, kuriose įsikūrę didieji Lietuvos miestai – Klaipėdos, Panevėžio, Vilniaus ir Kauno apskrityse⁸⁰.
- Remiantis Eurostat duomenimis, 2017 m. Lietuvos prekių ir paslaugų **eksporto** vertė, tenkanti 1000 gyventojų (11,95 mln. Eur), 13 proc. atsiliko nuo ES vidurkio (13,72 mln. Eur). Anot Lietuvos Statistikos departamento, 2017 m. lietuviškos kilmės eksporto dalis, tenkanti tūkstančiui gyventojų, buvo didžiausia Telšių apskrityje ir siekė 26,7 mln. Eur, tačiau tokį aukštą rodiklį padeda pasiekti čia veikianti didžiausia Lietuvos eksportuotoja – Mažeikiuose veikianti naftos perdirbimo gamykla⁸¹. Toliau seka Klaipėdos (8,1 mln. Eur), Kauno (5,6 mln. Eur) ir Vilniaus (3,5 mln. Eur) apskritys. Mažiausia lietuviškos kilmės eksporto dalis sukurama Utenos ir Tauragės apskrityse.
- Lietuva tebelaikoma kuklia **ekoinovacijų** kūrėja⁸², dauguma investicijų į ekoinovacijas ir kitas išteklius tausojančias technologijas rodikliai yra žemiau ES vidurkio. Pavyzdžiui, pagal bendrą 2015 m. Ekoinovacijų rezultatų suvestinės balą (72,9) Lietuva yra 22 vietoje ES. Lietuvos našumas visose sudedamosiose dalyse yra žemesnis nei ES vidurkis, ypač ekologinių inovacijų sąnaudų ir rezultatų. Eurostat duomenimis, tik 1513 įmonių Lietuvoje 2014 m. pristatė su nauda aplinkai susijusias inovacijas įmonės viduje, o galutiniams vartotojams – 999 įmonės. Statistikos departamento duomenimis, aplinkosaugos inovacijas 2012-2014 m. diegė 20,7 proc. įmonių, o 2014-2016 – tik 8,9 proc. visų Lietuvos įmonių.

Toliau ataskaitoje aptariami šie vertinimo klausimai:

- Tinkamumas: a) ar priemonės atitinka tikslinių grupių poreikius ir lūkesčius, sprendžia svarbiausias jiems kylančias problemas? b) ar egzistuoja spragos, kai esminių problemų nesprendžia nei viena intervencija?
- Papildomumas: kokių mastu priemonės išstumia / pakeičia kitus finansavimo šaltinius?
- Suderinamumas: ar egzistuoja persidengimai/dubliavimai, kai tų pačių problemų sprendimui galima gauti paramą iš daugiau nei vienos priemonės?

Atsakant į šiuos klausimus, analizuoti antriniai šaltiniai (pvz., anksčiau atliktų vertinimų ataskaitos), atlikti interviu, bei prioriteto priemonių projektų vykdytojų apklausa. Iš viso apklausą užpildė 688 projektų vykdytojai. Apklausos klausimynas buvo išsiųstas visiems projektų vykdytojams, įgyvendinusiems projektus 2018 m. kovo 1 d. Klausimyną užpildė 26,22 proc. respondentų⁸³.

⁷⁹ Šaltinis: <http://www.esinvesticijos.lt/lt/naujienos/verslumo-zemelapis-imones-koncentruojasi-didmiesciuose-veiklus-gyventojaukurortuose>

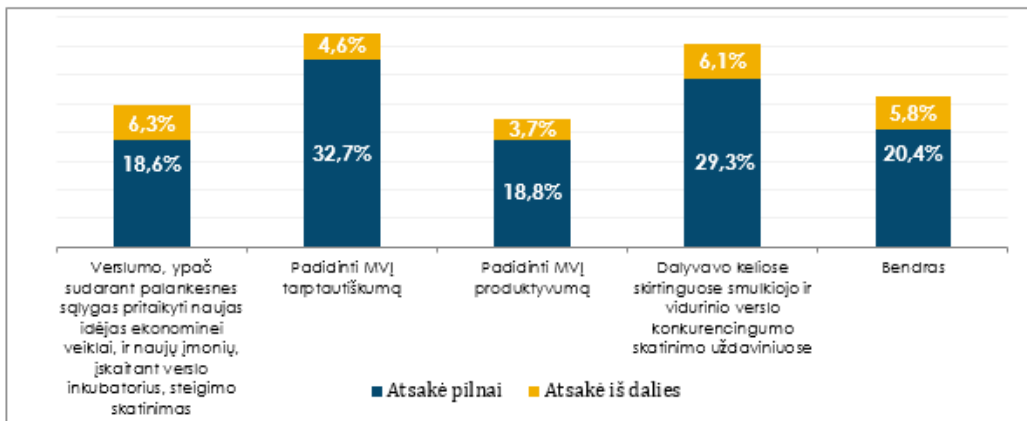
⁸⁰ Ilginant nefinansinių įmonių pridėtinę vertę gamybos sąnaudomis, tenkančią vienam darbuotojui.

⁸¹ Šaltinis: https://www.verslietuva.lt/wp-content/uploads/2018/07/2017.12.31_Telsiai.pdf

⁸² Šaltinis: https://ec.europa.eu/environment/ecoap/lithuania_en

⁸³ Pastabos: 1) Neapklausti šių priemonių vykdytojai: Verslumas FP, Invest FP (INVEGA nesuteikė projektų vykdytojų kontaktų, o SFMIS jų nėra), Verslumas LT, Tarptautiškumas LT ir Pramonės skaitmeninimas LT (2018-03-01 šiose priemonėse nebuvo įgyvendinami projektai), bei visos 3.3.2 uždavinio priemonės, nes šio uždavinio vykdytojus apklausė LR ekonomikos ir inovacijų ministerijos užsakytas „Ūkio ministerijos priemonių, skirtų šalies įmonių ir mokslo institucijų jungimuisi į inovatyvius tinklus skatinti, ir ekoinovacijas skatinančių priemonių įgyvendinimo pažangos vertinimas“, todėl buvo siekiama nedubliuoti apklausos, taip mažinant kito vertinimo apklausos atsakymų skaičius.

22 pav. Apklausos respondentų statistika pagal 3 prioriteto uždavinius

Šaltinis: ESTEP, Visionary Analytics, 2018.

Apibendrinant, 3 prioriteto **intervencijos iš esmės išlieka tinkamos**. Tačiau verta atkreipti dėmesį į pakitusius verslumo rodiklius. Veiksmų programoje naudotos pradinės verslumo lygio Lietuvoje reikšmės atspindėjo ekonominės krizės laikotarpį, kai verslumo rodikliai buvo labai žemi. Remiantis dauguma tarptautinių statistikos šaltinių, indeksų ir ataskaitų duomenimis, šiuo metu

Vertinant darbo našumo rodiklius, stebimi skirtumai Lietuvos regionuose. Todėl itin **pagrįstas investicijų nukreipimas į regionus**. Dalis 3.3.1. uždavinio priemonių yra prieinamos tik regionuose esančioms MVĮ („Regio invest LT+“ (žr. gerosios praktikos pavyzdį 211 lentelėje) ir „Regio potencialas“ iš viso sudaro apie 40 proc. uždavinio lėšų). Net ES mastu vertinant Sanglaudos politikos poveikį ir tinkamumą, atkreipiamas dėmesys, kad sanglauda nevyksta iš esmės dėl didelių ir nemažėjančių skirtumų ne tarp šalių, o šalių viduje, iš dalies dėl to, kad labiausiai atsilikę ir žemiausiu darbo našumu pasižymintys regionai turi ir silpniausius absorbcinius pajėgumus. Bachtler et al studijoje⁸⁴ (2017) buvo apskaičiuota, kad nelygybė (apimant ir darbo našumo skirtumus) ES viduje per pastarąjį finansinį laikotarpį sumažėjo, tačiau nelygybė šalių viduje – išaugo.

21 lentelė. Gerosios ir blogosios praktikos pavyzdžiai

Geroji praktika: priemonė „Regio Invest LT+“

Priemonė finansuoja modernių technologijų diegimą, pritaikant esamus ir kuriant naujus gamybos ir paslaugų teikimo pajėgumus naujiems ir esamiems gaminiams gaminti ir paslaugoms teikti, Lietuvos regionuose. Priemonę galima laikyti gerosios praktikos pavyzdžiu dėl šių priežasčių:

- ji orientuota į regionus, o tai itin aktualu mažinant netolygumus tarp didžiųjų miestų (Vilnius, Kaunas, Klaipėda) ir regionų;
- aukšta priemonės paklausa - trijuose kvietimuose sulaukta 238 paraiškų, finansuoti 77 projektai;
- projektams skiriamas pakankamas finansavimas, kad būtų galima tikėtis teigiamo priemonės poveikio (iki 1,5 mln. Eur vienam projektui);
- priemonė viena didžiausių trečio prioriteto priemonių, viso jai skirta 75,62 mln. Eur, dar 20,34 mln. Eur skirta analogiškai priemonei tik grąžinamos subsidijos forma (Regio potencialas).

Priemonės papildomumą parodys EIMIN inicijuotas 3 prioriteto priemonių poveikio vertinimas.

Blogoji praktika: priemonė „Eco konsultantas LT“

Priemonė finansuoja konsultacinių ekspertinių paslaugų teikimą MVĮ efektyvesnio išteklių naudojimo, gamtinių resursų tausojimo ir panašiais klausimais. Vienam projekto vykdytojui per dotacijos sutarties galiojimo laikotarpį didžiausia galima skirti finansavimo lėšų suma – 4 tūkst. Eur. Remiantis pareiškėjų nuomone, projektui skiriamas finansavimo dydis konsultacijų forma neatperka pareiškėjų išlaidų, pretenduojant į šias konsultacijas. Remiantis tuo, atliktame vertinime⁸⁵ netgi keliamas klausimas apie priemonės reikalingumą ir siūlomą ją sujungti su priemone „Eco-inovacijos LT“.

Šaltinis: Sudaryta vertintojų.

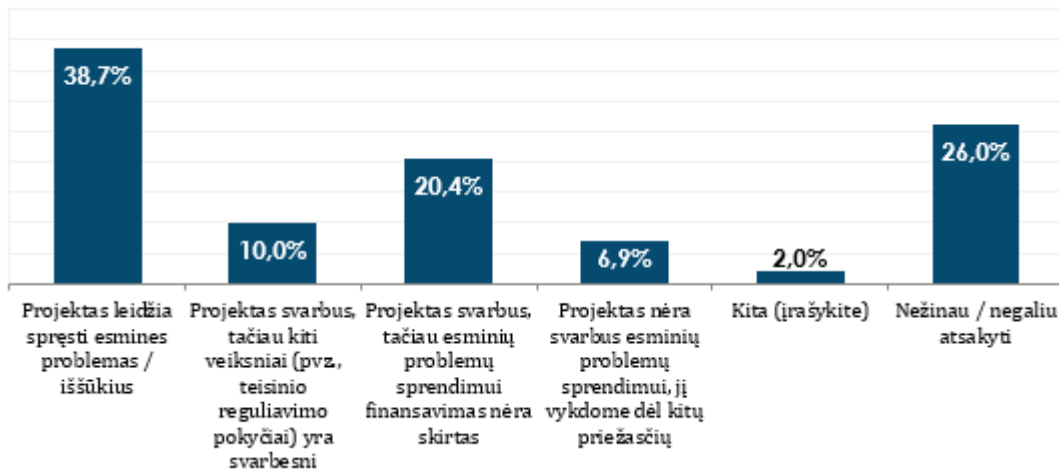
Vidutiniškai, arti pusės apklausos respondentų sutiko, kad 3 prioriteto finansuojami projektai yra svarbūs ir leidžia spręsti esmines problemas/iššūkius (žr. 23 pav. žemiau), nors apie 10 proc., respondentų manė, kad kiti veiksniai (pvz. teisinio reguliavimo pokyčiai, dideli mokesčiai verslui) būtų dar svarbesni. Šiame kontekste išsiskiria du prioritetai. Verslumo skatinimui skirtų projektų vykdytojai dažniau nei kitų projektų vykdytojai

⁸⁴ Šaltinis: http://www.regionalstudies.org/uploads/documents/Cohesion_Policy_4.0_-_Structural_Transformation_and_Inclusive_Growth.pdf

⁸⁵ Ekonominės konsultacijos ir tyrimai (2018). Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų šalies įmonių ir mokslo institucijų jungimuisi į inovatyvius tinklus skatinti, ir ekoinovacijas skatinančių priemonių įgyvendinimo pažangos vertinimas. Tarpinė ataskaita

negalėjo atsakyti į šį klausimą. MVĮ tarptautiškumo skatinimui skirtų projektų vykdytojai dažniau nei kitų projektų vykdytojai manė, kad projektas nėra svarbus esminių problemų sprendimui. Vidutiniškai 27,28 proc. į klausimą atsakiusių projektų vykdytojų nemanė, kad projektui vykdyti skirtas finansavimas sprendžia įmonei esmines problemas. Tai galima paaiškinti tuo, kad didžioji dalis tarptautiškumo skatinimui skirtų priemonių sąlyginai nėra didelės apimties ir finansuoja daugiau pagalbines veiklas (konsultacijas, išvykas į mugės), todėl ir negali iš esmės spręsti įmonių problemų.

23 pav. Kuris iš šių teiginių geriausiai atspindi jūsų įgyvendinamo projekto svarbą esminių problemų sprendimui?

Respondentų skaičius – 636. Pastaba: Respondentai galėjo išsirinkti kelis variantus.
Šaltinis: ESTEP, Visionary Analytics 2018.

Vertinant ekoinovacijų skatinimo intervencijų tinkamumą, remiamasi 2018 m. atliekamu vertinimu⁸⁶ ir interviu su valstybės institucijomis ir ekspertais:

- Projektų vykdytojų teigimu, tinkamiausios ekoinovacijų priemonių veiklos yra išteklių taupymas (tai akivaizdžiai susiję su kaštų mažinimu), ekologinis projektavimas (tai įvardinta kaip išteklius taupanti, atliekų susidarymą mažinanti bei rinkodariniu požiūriu populiari veikla, padedanti parduoti produktus kaip ekologiškus). Visais atvejais įmonės suinteresuotos investicijomis į įrangą, įrenginius, kurie leidžia gaminti su mažesniu poveikiu aplinkai, padeda taupyti išteklius bei diegti ekologinius inovatyvius produktus. Tačiau abejojama aplinkos vadybos sistemos (toliau – AVS) ir technologinių auditų bei konsultacijų veiklų tinkamumu. Iš dalies ekoinovacijų priemonių palyginti žema paklausa rodo, kad daugumai Lietuvos MVĮ ekologinės inovacijos nėra svarbus prioritetas ir jos neskiria tam dėmesio. Dalis pareiškėjų projektus bandė pristatyti kaip ekoinovacijų, nors realiai tikslas buvo finansuoti įmonės produktyvumo didinimą. LVPa siekia spręsti šią problemą užsiimdama šviečiamąja veikla įmonėms apie ekologines inovacijas ir jų naudą.
- Dauguma respondentų pripažino, kad dvi priemonės (Eco-inovacijos LT ir Eco-inovacijos LT+) suplanuotos nuosekliai ir logiškai, tačiau prioritetas teikiamas technologinėms ekoinovacijoms. Tačiau abejota priemonės „Eco konsultantas LT“ tinkamumu (žr. blogosios praktikos pavyzdį 21 lentelėje).
- Ekoinovacijų diegimas savo lėšomis paprastai yra labai didelių įmonių prioritetas, o MVĮ diegti ekoinovacijas vien tik savo lėšomis per brangu, stokojama ne tik pinigų, bet ir kompetencijų, laiko. Taigi, ekoinovacijų skatinimas ES fondų lėšomis yra pagrįstas, ypač išskiriant MVĮ.

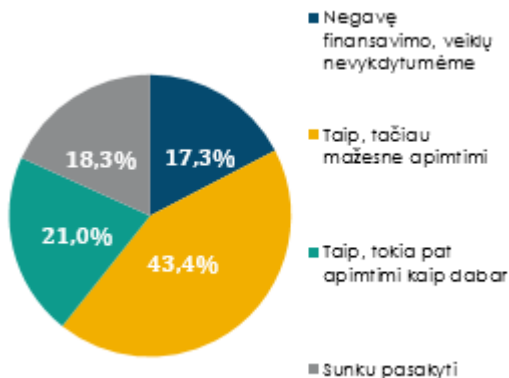
3 prioriteto intervencijų **papildomumas yra žemas**. Mažiau nei penktadalis (17,43 proc.) respondentų projektų nebūtų įgyvendinę be ES investicijų, apie penktadalis būtų vykdę projektus ta pačia apimtimi, o beveik pusė būtų vykdę projektus šiek tiek mažesne apimtimi (žr. 24 pav.). Apibendrinant, ženkli dalis respondentų manė, kad, jei tektų projektą įgyvendinti kitų šaltinių lėšomis, veiklos būtų vykdomos, tik mažesne apimtimi. Apie pusę visų respondentų nurodė vidines lėšas arba/ir banko paskolą kaip alternatyvų finansavimo šaltinį, kurį jie naudotų, jeigu negautų ES investicijų (žr. 25 pav.). Skirtumai tarp prioritetų nėra dideli. Šiek tiek didesnė dalis 3.2.1. ir 3.3.1. uždavinio projektų vykdytojų lyginant su 3.1.1. uždavinio projektų vykdytojais nurodė, kad būtų įgyvendinę projektus, tačiau mažesne apimtimi. Didžiausias privačių investicijų išstūmimo efektas – MVĮ tarptautiškumo stiprinimo intervencijose. Savarankiškai įgyvendindami projektus šio uždavinio pareiškėjai

⁸⁶ Ekonominės konsultacijos ir tyrimai (2018) Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų šalies įmonių ir mokslo institucijų jungimuisi į inovatyvius tinklus skatinti, ir ekoinovacijas skatinančių priemonių įgyvendinimo pažangos vertinimas. Tarpinė ataskaita.

daugiausiai finansuotų vidinėmis organizacijos lėšomis. Daugiau negu 80 proc. 3.2.1. uždavinio projektų vykdytojų, atsakiusių į klausimą, nurodė vidines organizacijos lėšas kaip finansavimo šaltinį. Tai ženkliai skiriasi nuo rezultatų kituose uždaviniuose.

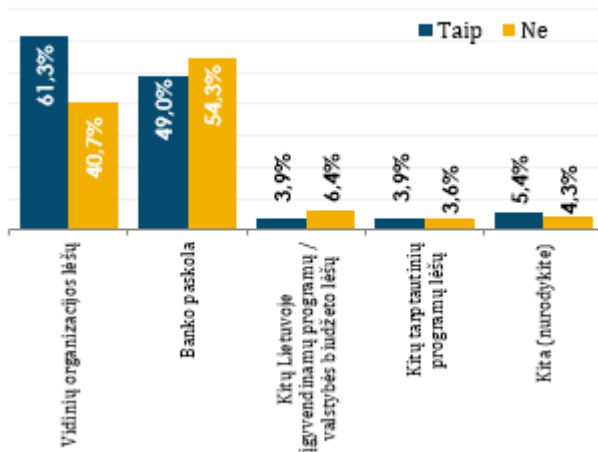
Anksčiau ES investicijų bendrai finansuojamus projektus vykdžiusios įmonės, taip pat vidutinės įmonės dažniau minėjo vidines lėšas kaip finansavimo šaltinį, lyginant su kitomis MVĮ grupėmis (smulkiomis, mažomis ir anksčiau nevykdžiusiomis kitų ES investicijų projektų) (žr. 26 ir 27 pav.). Tai reiškia, kad šioms įmonių grupėms intervencijų papildomumas yra mažiausias, o privačių lėšų išstūmimo efektas – didžiausias.

24 pav. Jei nebūtumėte gavę ES fondų finansavimo šiam projektui, ar vis tiek vykdytumėte veiklas?

Respondentų skaičius - 542

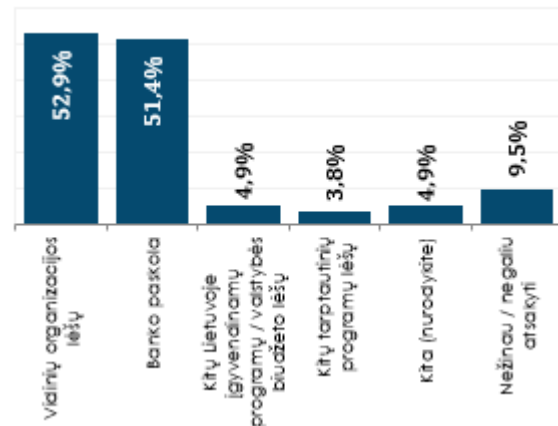
26 pav. Iš kokių šaltinių finansuotumėte šių veiklų vykdymą, jei nebūtumėte gavę finansavimo (įmonės kurios turi ir neturi patirties įgyvendinant projektus ES fondų lėšomis)?

Respondentų skaičius - 344

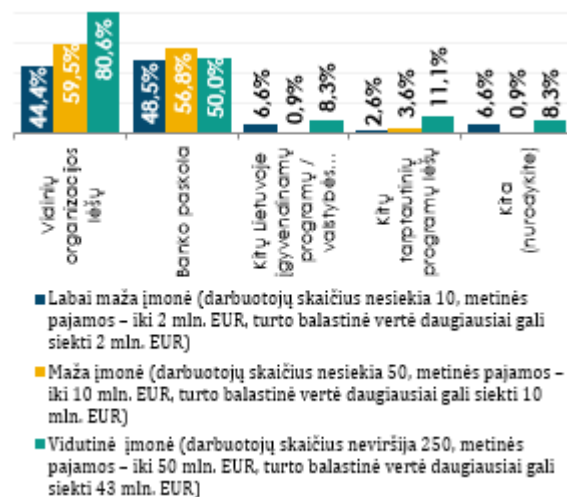
Šaltinis: ESTEP, Visionary Analytics 2018.

25 pav. Iš kokių šaltinių finansuotumėte šių veiklų vykdymą, jei nebūtumėte gavę finansavimo?

Respondentų skaičius - 346

27 pav. Iš kokių šaltinių finansuotumėte šių veiklų vykdymą, jei nebūtumėte gavę finansavimo (įmonės padalintos pagal dydį)?

Respondentų skaičius – 343

Nagrinėjant intervencijų suderinamumą, visų pirma, paminėtina, kad 3 prioriteto priemonių rinkinys labai aiškiai atsiskiria pagal uždavinius. 3.1.1. uždavinys orientuotas į verslumą ir pagalbą pradedančiajam verslui, 3.2.1. uždavinys orientuotas į pagalbines priemones siekiant eksporto plėtros, 3.3.1. uždavinys orientuotas į įmonių produktyvumo didinimą, 3.3.2. uždavinys – į ekoinovacijų plėtrą. Toks aiškus uždavinių tikslų atskyrimas turėtų užtikrinti, kad bent jau tarp priemonių skirtingose uždaviniuose nebūtų dubliavimų. Tarp šių uždavinių taip pat yra sinergių, pvz., įmonės pasinaudojusios produktyvumo didinimo priemonėmis, taip pat galėjo gauti finansavimą ir pagal eksporto plėtros priemones, taip siekiant, kad įmonės ne tik padidintų produktyvumą, bet ir

orientuotą į eksportą. Bendrai iki 2018 m. kovo 1 d. buvo finansuoti 1774 subjektai, 223 iš jų gavo finansavimą dvejoms ir daugiau 3 prioriteto priemonių, 65 iš jų gavo finansavimą trejoms ir daugiau 3 prioriteto priemonių⁸⁷.

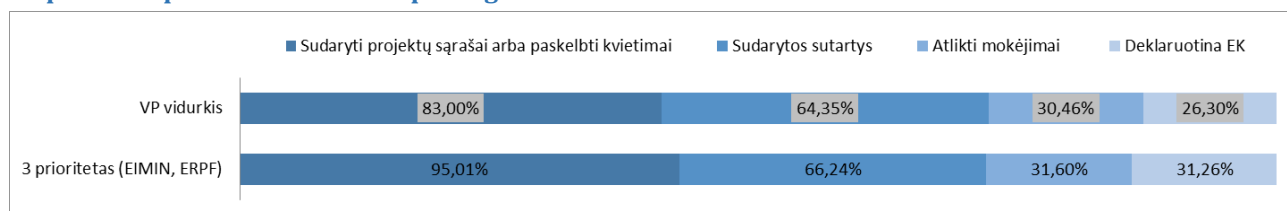
Uždavinių viduje priemonės taip pat iš esmės dera tarpusavyje. Galima išskirti tik kelis su priemonių suderinamumu susijusius iššūkius:

- Priemonėse, skirtose infrastruktūros atnaujinimui, įmanoma tas pačias veiklas finansuoti pagal skirtingas priemones. Pvz., priemonė „DPT pramonei LT+“ finansuoja didelio poveikio technologijų diegimą, o priemonė „Regio invest LT+“ modernių technologijų diegimą regionuose. Taigi, įmonė, įsisteigusi regione, gali technologijų diegimą finansuoti pagal abi priemones. Paprastai dėl platesnių priemonės „Regio invest LT+“ finansuojamų veiklų (pagal priemonę „Regio Invest LT+“ tinkamos finansuoti yra statybos išlaidos) ir paprastesnių reikalavimų pareiškėjams (priemonėje „Regio Invest LT+“ tinkamu pareiškėju gali būti įmonė neturinti patirties (nauja įmonė); tuo tarpu priemonėje „DPT pramonei LT+“ pareiškėjas turi būti įmonė veikianti ne trumpiau nei 1 metus bei turėti vidutines 145 tūkst. Eur pačios pagamintos produkcijos metines pajamas) šioje priemonėje konkurencija didesnė. Tuomet čia finansavimo negavusios įmonės bando teikti paraiškas kitose, nišinėse priemonėse, pvz., „DPT pramonei LT+“. Dvigubam finansavimui kelias užkertamas nefinansuojant to paties pareiškėjo pagal skirtingas priemones pateiktuose projektuose numatytos įsigyti tos pačios įrangos.
- Priemonėje „Naujos galimybės“ galima situacija, kai kelios skirtingos to pačio sektoriaus įmonės gauna finansavimą atskirai vykdyti tas pačias parodas. Verslo asociacijų nuomone, būtų galima labiau skatinti bendradarbiavimą tarp įmonių, pvz., išvykas į populiariausias parodas finansuoti per sektorines asociacijas ar klasterius, kad asociacijų ar klasterių įmonės į jas vyktų kartu, o ne atskirai. Tuo tarpu individualiai finansuoti tas parodas, į kurias nevykstama per asociacijas ar klasterius. Tokiu būdu būti skatinamas ir bendradarbiavimas tarp įmonių.
- Remiantis 2018 m. atliekamu vertinimu⁸⁸, pastebima, kad tarp įgyvendinamų ekoinovacijų priemonių veiklų yra dubliavimų, pvz., priemonės „Eco-konsultantas LT“ finansuojamos veiklos iš dalies dubliuoja technologinio audito konsultacijas. Taip pat ekoinovacijų priemonių ciklas galėtų būti geriau suderintas. Daliai įmonių būtų patogiau iš pradžių pasinaudoti priemone „Eco konsultantas LT“, vėliau priemone „Eco-inovacijos LT“ ir tuomet priemone „Eco-inovacijos LT+“. Tačiau kvietimai nėra pakankamai gerai suderinti laike. Galiausiai, kyla sunkumų atskiriant priemones nuo kitų panašių priemonių, pvz., nuo priemonės „Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra“. Šiuo atveju kyla klausimų, ar pareiškėjai, naudojantys komunalines atliekas (pvz., pakuotes) savo gamybos procese, gali būti laikomi tinkamais, jei investicijos apima tiek atliekų paruošimą perdirbimui, tiek patį perdirbimo procesą ir naujo ar esamo produkto gamybą iš savo įmonėje perdirbtų atliekų.

2.3.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas

3 prioriteto intervencijų įgyvendinimo pažanga vertinimo laikotarpiu buvo gera, ypač lyginant su dauguma kitų prioritetų. Vertinamuoju laikotarpiu kvietimai teikti paraiškas buvo paskelbti 518,8 mln. Eur sumai (net 95 proc. nuo viso suplanuoto finansavimo), o pagal pasirašytas finansavimo sutartis buvo skirta 361,7 mln. Eur investicijų (66 proc. prioritetui numatytų lėšų).

28 pav. VP 3 prioriteto finansinė pažanga.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

3 prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plane nurodyti du rodikliai. Abiejų rodiklių reikšmės viršytos, taigi veiklos rezervo lėšos turėtų būti skiriamos tolimesniam 3 prioriteto vystymui (31,9 mln. Eur numatyti 3.2.2 uždavinio priemonės „Eco-inovacijos LT+“ įgyvendinimui). Galima pastebėti, kad programavimo metu planuojant šio prioriteto veiklos peržiūros rodiklius buvo prognozuojama paremti daugiau didesnės vertės projektų

⁸⁷ Autorių skaičiavimai remiantis SFMIS duomenimis.

⁸⁸ Ekonominės konsultacijos ir tyrimai (2018). Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų šalies įmonių ir mokslo institucijų jungimuisi į inovatyvius tinklus skatinti, ir ekoinovacijas skatinančių priemonių įgyvendinimo pažangos vertinimas. Tarpinė ataskaita.

(vidutinis prognozuotas vienos subsidijos dydis sudarė 615 tūkst. Eur⁸⁹), tačiau įgyvendinant prioritetą yra finansuojama didesnis skaičius projektų, kuriems skiriama vidutinė subsidija siekia 122 tūkst. Eur. Toks ES fondų investavimas mažiau iškraipo konkurencines rinkos sąlygas.

Vertinant tikimybę pasiekti 2023 m. numatytas reikšmes rizikų nestebima. Produkto rodiklis jau šiuo metu yra pasiektas, o finansinis rodiklis turėtų būti pasiektas panaudojus visas skirtas lėšas, atsižvelgiant į numatytą finansavimą ir priemonių finansavimo intensyvumus. Taigi, papildomų veiksmų imtis nerekomenduojama.

⁸⁹ Skaičiuojama padalinant veiklos peržiūros plane nustatytą produkto rodiklio „Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“ reikšmę (210) iš finansinio rodiklio tarpinės reikšmės (129 227 614).

22 lentelė. Prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plano rodikliai

Rodiklio rūšis	Rodiklio apibrėžimas arba įgyvendinimo žingsnis	Matavimo vienetas	VP nurodyta tarpinė reikšmė (2018)	VP nurodyta siektina reikšmė (2023)	Pasiekta reikšmė	Pasiekimo data	Pasiekta VP nurodytos tarpinės reikšmės	Pasiekta VP nurodytos galutinės (2023) reikšmės
Finansinis rodiklis	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK	Eurai	129 227 614	636 003 828	210 867 304	2018.12.31	163%	33%
Produkto rodiklis	Subsidijas gaunančių įmonių skaičius*	Įmonės	210	1 000	3 029	2018.09.30	1 442%	303%

Pastabos: 1) * - skaičiuojant unikalių įmonių skaičių. 2) Žalia spalva žymimi rodikliai, kur pasiekta 100 ir daugiau proc. siektinos reikšmės, geltona – kur pasiekta 65-100 proc., raudona, kur pasiekta mažiau nei 65 proc. siektinos reikšmės.

Šaltinis: SFMIS 2018 12 31 duomenys.

VP įgyvendinimo metu dalis lėšų buvo perkelta iš 3.2.1. ir 3.3.1. uždavinių į 3.1.1. uždavinį (žr. 23 lentelę). Taip pat būta persikirstymų tarp priemonių uždavinių viduje. Panaikinta priemonė „Inkubatoriai LT“, jos lėšos perkeltos finansinei priemonei Akceleravimo fondui (jis finansuojamas pagal priemonę „Verslumas FP“). Atsirado ir naujos priemonės: „Tarptautiškumas LT“, „Regio potencialas LT“ ir „Pramonės skaitmeninimas LT“. Be šių pokyčių planuojama ar pastaruoju metu įvyko dar keletas pakitimų, kurie dar nėra atspindėti lentelėje:

- Priemonės „Verslumas LT“ buvo atsisakyta, konkurencijos tarybai nustačius, kad priemonė iškraipo konkurenciją. Dalis priemonės „Verslumas LT“ lėšų (1,9 mln. Eur) perkelta priemonei „Tarptautiškumas LT“.
- Priemonei „Pramonės skaitmeninimas LT“ planuojama skirti papildomų lėšų (18,72 mln. Eur). Įkeliami 9 mln. Eur iš kitų prioritetų, 1,5 mln. Eur iš priemonės „DPT Pramonei LT+“, 2,8 mln. Eur iš „Dizainas LT“, 3,6 mln. Eur iš „Regio invest LT+“, 1,6 mln. Eur iš E-verslas, 200 tūkst. iš „Dalinio palūkanų kompensavimo“ (3.2.1 uždavinys). Lėšos bus panaudotos projektams, kuriems neužteko lėšų, finansuoti.

23 lentelė. Lėšų persikirstymai įgyvendinant 3 prioritetą

Priemonės pavadinimas	Skirtas pirminis finansavimas 2014 m., Eur	Finansavimas po persikirstymo, 2019 09, mln. Eur	Pokytis (+/-), mln. Eur	% nuo prioriteto lėšų
Verslo konsultantas LT	14,48	6,00	-8,48	1,13%
Verslumas LT	0	1,00	1,00	0,19%
Verslumas FP	102,67	117,76	15,09	22,15%
Dalinis palūkanų kompensavimas (verslumas)	8,69	21,40	12,71	4,03%
Inkubatoriai LT	14,48	0	-14,48	0%
IŠ VISO, 3.1.1 uždavinys	125,84	146,16	20,32	27,49%
EXPO konsultantas LT	14,48	5,58	-8,90	1,05%
Naujos galimybės LT	28,96	28,96	0,00	5,45%
Verslo klasteris LT	13,03	13,03	0,00	2,45%
EXPO sertifikatas LT	1,45	2,54	1,09	0,48%
Tarptautiškumas LT	0	5,79	5,79	1,09%
IŠ VISO, 3.2.1 uždavinys	57,92	55,90	-2,02	10,52%
REGIO INVEST LT+	86,89	75,62	-11,26	14,22%
DPT PRAMONEI LT+	52,42	19,68	-32,75	3,70%
E-VERSLAS LT	14,48	6,61	-7,88	1,24%
PROCESAS LT	8,69	0,93	-7,76	0,17%
DIZAINAS LT	5,79	5,79	0,00	1,09%
Dalinis palūkanų kompensavimas	8,69	8,69	0,00	1,63%
Invest FP	78,20	58,72	-19,48	11,05%
Regio potencialas	0	20,34	20,34	3,83%
Pramonės skaitmeninimas LT	0	40,47	40,47	7,61%
IŠ VISO, 3.3.1 uždavinys	255,16	236,85	-18,32	44,55%
„ECO KONSULTANTAS LT“	1,45	1,45	0	0,27%
„ECO-INOVACIJOS LT“	4,34	4,34	0	0,82%
„ECO-INOVACIJOS LT+“	86,89	86,89	0	16,34%
IŠ VISO, 3.3.2 uždavinys	92,68	92,68	0	17,43%
IŠ VISO, 3 PRIORITETAS	531,60	531,60	0	100,00%

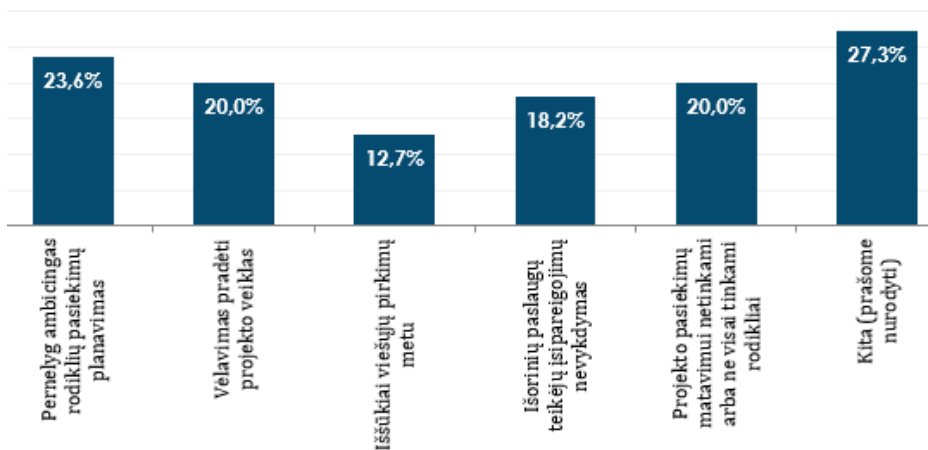
Šaltinis: EIMIN 2018 m. rugsėjo mėn. pateikti duomenys.

Remiantis visais surinktais duomenimis, tikėtina, kad prioriteto įgyvendinimo rezultatyvumas bus skirtingas atskiruose uždaviniuose. Apklausos duomenimis, projekto vykdytojai tikėtiną rezultatyvumą vertina kaip aukštą, apie 64 proc. vykdytojų tiki, kad bus pasiekti visi suplanuoti ar net geresni projektų rezultatai. Pažymėtina, kad

toks optimistinis rezultatyvumo vertinimas nebūtinai yra pagrįstas. Dalies uždavinių priemonės netiesiogiai prisideda prie rodiklių (ypač VP rezultato rodiklių) dėl mažos finansuojamos sumos ir pačių finansuojamų veiklų pobūdžio (detaliau žr. kiekvieno uždavinio rezultato rodiklių rezultatyvumo vertinimą). Taip pat priemonėse „Regio Invest LT+“ ir „DPT pramonei LT“ už didesnę prognozuojamą rezultato rodiklių augimą buvo skiriamas aukštesni balas, todėl dalis pareiškėjų rodiklių augimą galėjo prognozuoti per daug optimistiškai. Tik 14 proc. respondentų teigė, kad susiduria su rizikomis ar sunkumais, kurie gali turėti neigiamos įtakos projektų rezultatams. Įmonėms, anksčiau nevykdžiusioms ES investicijų projektų, buvo sunkiau atsakyti į šį klausimą (apie 48,6 proc. jų manė, kad pasieks suplanuotus arba geresnius rezultatus, 14 proc. susidūrė su sunkumais ir apie 29 proc. negalėjo prognozuoti, ar pavyks pasiekti rezultatus).

Įmonės, susiduriančios su sunkumais, dažniausiai minėjo per ambicingai suplanuotus arba netinkamus rodiklius (viso apie 44 proc.), vėlavimą pradėti projektus, problemas su išorės tiekėjais arba viešaisiais pirkimais, apyvartinių lėšų stoką, partnerių nesuinteresuotumą, ekonomines priežastis, sumažėjusį rinkos poreikį, darbuotojų stoką, išaugusias žaliavos kainas, partnerių išsipareigojimų nevykdymą. Augančios verslo veiksmų kainos ir darbuotojų stoka gali turėti neigiamos įtakos visų prioritetų įgyvendinimui.

29 pav. Jei Jūsų projekto (-ų) rezultato rodikliai nebus (nebuvo) pasiekti visa apimtimi, kokios to priežastys?

Respondentų skaičius - 67

Pastaba: Respondentai galėjo išsirinkti kelis variantus.

Nors dabartinė rodiklių pažanga netolygi, remiantis stebėsenos rodiklių analize, tikimybė pasiekti daugumos produkto ir rezultato rodiklių siektinas reikšmes aukšta, o retais atvejais vidutinė. Kitokia situacija tik 3.3.2. uždavinyje, kur daugumos rodiklių pasiekimo tikimybė vertinama kaip vidutinė-žema. Detali rodiklių analizė pagal kiekvieną uždavinį pateikiama žemiau šiame skyriuje.

2.3.2.1. Investicinio prioriteto „Verslumo, ypač sudarant palankesnes sąlygas pritaikyti naujas idėjas ekonominei veiklai, ir naujų įmonių, įskaitant verslo inkubatorius, steigimo skatinimas“ analizė

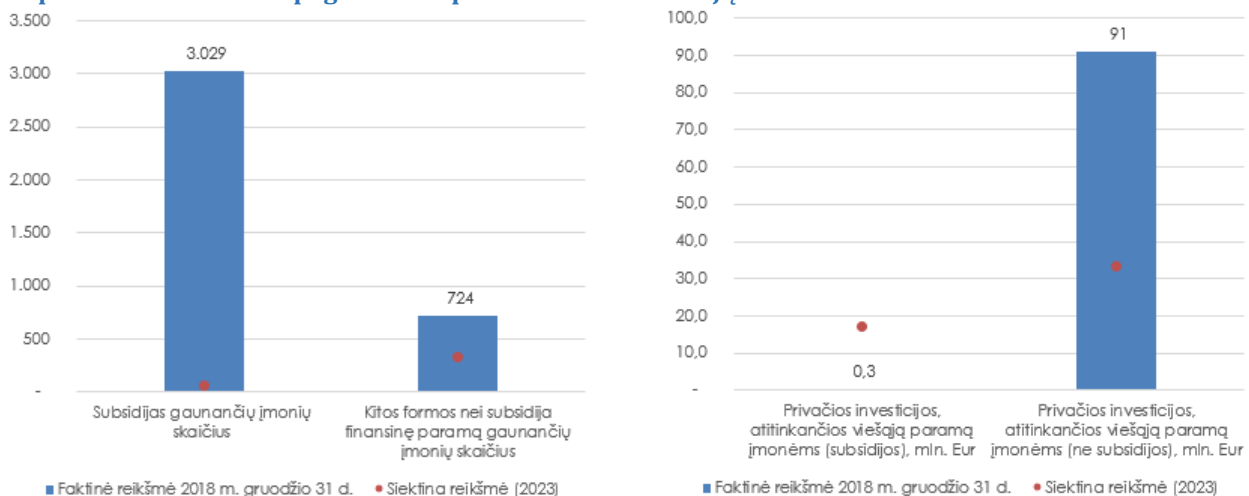
Investicinį prioritetą sudaro vienas uždavinys. **3.1.1 uždaviniu „Padidinti verslumo lygį“** skatinamas spartesnis naujų SVV subjektų steigimasis. Į pradedantį verslą orientuotomis uždavinio priemonėmis finansuojamas įvairių verslo finansavimo modelių diegimas, konsultacinių paslaugų teikimas. Pagal 3.1.1 uždavinį yra suplanuotos keturios priemonės. Visos šios priemonės yra administruojamos EIMIN ir nėra susietos su veiklos rezervu. Vertinimo metu viena priemonė nebuvo pradėta įgyvendinti.

24 lentelė. 3.1.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Verslo konsultantas LT	6 000 000	0	6 000 000	100%	4 332 000	72%	2 112 609	35%	2 109 786	35%
Verslumas LT	1 000 000	0	1 000 000	100%	0	0%	0	0	0	0
Verslumas FP	128 720 000	0	128 720 000	100%	128 720 000	100%	61 211 184	48%	61 211 183	48%
Dalinis palūkanų kompensavimas (verslumas)	21 401 990	0	20 050 911	94%	20 050 911	94%	7 718 050	36%	7 718 127	36%
VISO, 3.1.1 uždavinys	157 121 990	0	155 770 911	99%	153 102 911	97%	71 041 843	45%	71 039 096	45%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys

30 pav. 3.1.1. uždavinio pagrindiniai produkto rodikliai ir jų siekiamos reikšmės

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Bendra priemonių pridėtinė vertė yra aukšta, nes naujai kuriami verslai ir mažos įmonės labiausiai (lyginant su kitomis MVĮ) susiduria su rinkos trūkumais – prieigos prie finansinių išteklių, kapitalo, kompetencijų, žmogiškųjų išteklių stoka, informacijos asimetrija dėl rinkoje esančios paklausos ir galimybių, ir kt.

Tačiau fizinė uždavinio pažanga yra labai netolygi. Didžioji dalis produkto rodiklių yra viršyti arba šiek tiek atsilieka nuo siektinos reikšmės ir panaudojus visas priemonėms numatytas lėšas bus pasiekti. Labiausiai viršytas rodiklis „Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“. Tai lemia kelios priežastys:

- Tikėtina, kad rodiklio reikšmė apskaičiuota nepašalinus besidubliuojančių įmonių (naudotas informacijos šaltinis – SFMIS rodiklių ataskaita, suformuota 2018 m. gruodžio 31 d.).
- Siektina rodiklio reikšmė buvo apskaičiuota pagal maksimalias galimas projektų vertes, o dažnu atveju skiriamas finansavimas vienai įmonei būna mažesnis už maksimalų.

Rodiklis „Investicijas gaunančių įmonių skaičius“ nėra atnaujintas, tačiau jis skaičiuojamas sudedant kitus rodiklius⁹⁰ ir pašalinant besidubliuojančias įmones ir verslininkus. Tikėtina, kad jis bus pasiektas, kadangi bus pasiekti ir kiti rodikliai, kurie naudojami jam apskaičiuoti. Lėtesnė pažanga tik produkto rodiklyje „Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)“, susijusi su rodiklio atnaujinimu. Rodiklis atnaujinamas, kai projekto vykdytojas pateikia dokumentus, kuriais patvirtinamos privačios investicijos į projektą, o tai dažniausiai daroma projekto pabaigoje. Vertinamu laikotarpiu buvo pasibaigę nedaug projektų, todėl rodiklio reikšmė stipriai atsiliko tiek nuo tarpinės, tiek nuo siektinos rodiklio reikšmės. Pagal numatytą projekto finansavimo intensyvumą, panaudojus visas priemonės lėšas, rodiklis turėtų būti pasiektas.

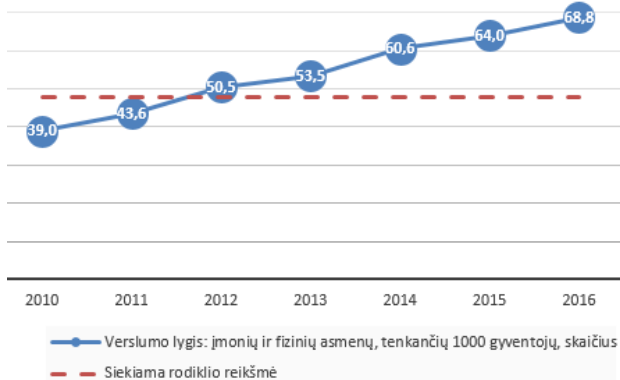
Tikimybė pasiekti uždavinio rezultato rodiklį (aukštą verslumo lygį) yra didelė. Siektina šio rodiklio reikšmė viršyta jau 2012 m. dar net neprasidėjus priemonių įgyvendinimui (žr. 31 pav.). Jau ankstesni vertinimai

⁹⁰ „Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“, „Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius“, „Nefinansinę paramą gaunančių įmonių skaičius“, „Naujų įmonių, gavusių investicijų, skaičius“

teigė, kad verslumo skatinimo priemonės tiesiogiai prisideda prie verslumo lygio Lietuvoje augimo (ESTEP, Visionary Analytics, 2017). Tačiau šiame laikotarpyje aukštą verslumo rodiklį lemia išorinės priežastys.

- Ženkliai pasikeitusi ekonominė situacija. 2010 m., kuomet matuota pradinė specialaus programos rezultato rodiklio reikšmė, Lietuvos ūkis patyrė gilią ekonominę ir finansinę krizę, verslumo rodikliai buvo pasiekę žemumas. Šiuo metu tiek rinkos situacija, tiek verslo aplinka Lietuvoje yra ženkliai palankesnė naujo verslo kūrimui.
- 2011 m. vykęs gyventojų surašymas, po kurio oficialiai Lietuvoje sumažėjo gyventojų skaičius. Tarp 2011 ir 2018 m. Lietuva neteko dar apie 240 tūkst. gyventojų. Tai reiškia, kad net neišaugus naujai kuriamų įmonių skaičiui, rodiklio reikšmė būtų vis tiek ženkliai pakitusi.

31 pav. Verslumo lygis: įmonių ir fizinių asmenų skaičius tenkantis 1000 gyventojų

Šaltinis: Eurostat duomenys, 2018 09 27.

Apibendrinant, dauguma siekiamų **rodiklių reikšmių** šiame uždavinyje **nėra pakankamai ambicingos, todėl rekomenduojama jas keisti**.

Pastebima, kad vis dar **išlieka keli intervencijų įgyvendinimo iššūkiai**. Esminiai jų susiję su rizikos kapitalo rinka. Rizikos kapitalo rinka per pastaruosius 10 metų sparčiai vystėsi. Šiam vystymuisi didelės įtakos turėjo ES struktūriniai ir investiciniai fondai. Tačiau rizikos kapitalo ekosistemoje išlieka iššūkių:

- Didžiajai daliai verslo (ypač regionuose) vis dar trūksta supratimo, kas yra rizikos kapitalo fondai, kaip jie veikia, kaip galima jais pasinaudoti.
- Instituciniai investuotojai nepakankamai investuoja į rizikos kapitalo fondus. Šiuo metu vyksta diskusijos, siekiant gerinti teisinės sąlygas ir taip didinti šių investuotojų išitraukimą į rizikos kapitalo fondus.
- Reguliacinė ir mokestinė rizikos kapitalų fondų aplinka tobulintina. Didelė dalis fondų, kurie gali rinktis kur steigtis, renka kitas Baltijos šalis. Detalesnė informacija apie teisinės sistemos tobulinimą pateikiama Rizikos kapitalo asociacijos studijoje⁹¹.

Taip pat, verslumo skatinimui vis dar aktualūs reguliacinio pobūdžio ir sisteminiai pokyčiai. Startuolių ekosistemos plėtra – palankios verslo aplinkos startuoliams kūrimas ir jų priėjimo prie finansavimo šaltinių gerinimas – yra vienas iš šios Vyriausybės veiklos prioritetų. Planuojami pokyčiai gali padidinti ES investicijų teigiamą poveikį, pavyzdžiui:

- **Investicijų kryptingumas.** Startuolių bendruomenės teigimu, startuolio titulas šiuo metu suteikiamas bet kuriam jaunam verslui, neskiriant tradicinių verslų ir didelį augimo potencialą turintį, unikalų produktą siūlantį naują verslą. EIMIN užregistravo įstatymo pakeitimo projektą, kuriuo siūlo apibrėžti „startuolio“ sąvoką, įmonės patekimo į Startuolių sąrašą kriterijus. Tai padėtų aiškiau nukreipti valstybės finansines ir nefinansines investicijas į aukščiausią pridėtinę vertę kuriančius naujus verslus.
- **Palanki mokestinė bazė, paskatos ir lengvatos.** Pavyzdžiui, EIMIN siūlo nustatyti, kad Startuolių sąrašė esantys startuoliai, kurie yra labai mažos įmonės, registruotos Juridinių asmenų registre ne ilgiau kaip 3 metus, galėtų naudotis tam tikra pensijų socialinio draudimo įmokos lengvata. Pelno mokesčio įstatyme nuo 2018 m. minimi rizikos kapitalo fondai, kurių gaunami dividendai ir pelnas iš akcijų pardavimo yra neapmokestinamas.
- **Palanki aplinka naujus verslus steigti subjektams iš kitų šalių.** 2017 m. Lietuvoje startavusi „startuolių viza“, kuri suteikia lankstesnes migracijos taisykles aukštą pridėtinę vertę kuriantiems užsieniečiams,

⁹¹ Prieiga internete: http://vca.lt/wp-content/uploads/2016/06/LT-VCA-pasiulymai-rizikos-ir-privataus-kapitalo-rinkos-tobulinimui_2016.pdf

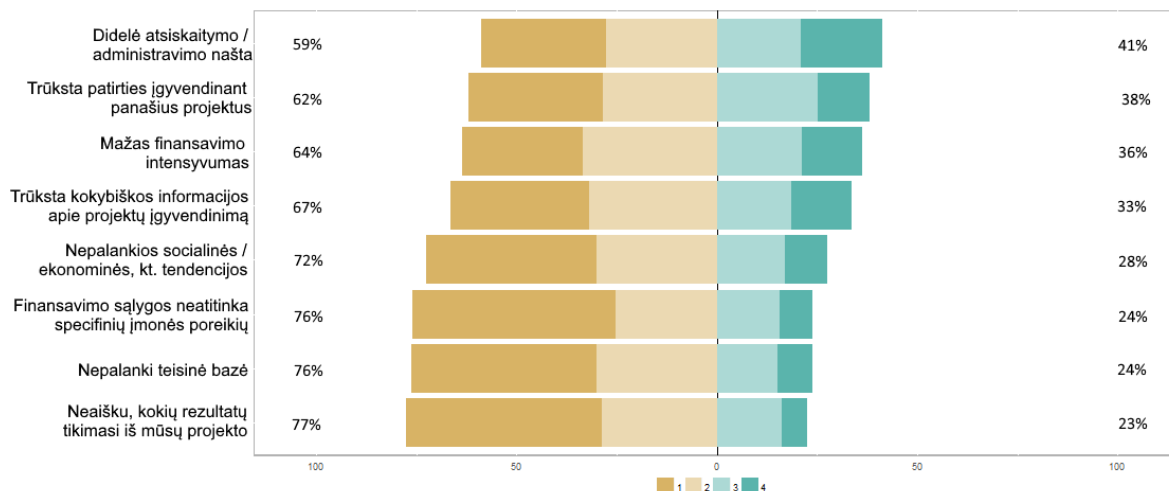
siekiantiems leidimo gyventi Lietuvoje, yra skirta pritraukti inovatyvių ir greitai augančių verslų kūrėjus iš ne ES šalių. Taip pat paminėtinos Lietuvos vyriausybės pastangos Lietuvoje kurti finansinių technologijų ir blokų grandinės technologijų regioninius centrus.

- **Darbuotojų prieinamumo gerinimas.** Remiantis Verslios Lietuvos (2018) duomenimis, darbuotojų stoka tampa vis svarbesniu naujų įmonių veiklą ribojančiu veiksnium. Tai ypač aktualu tampa startuoliui pereinant į augimo stadiją. Darbuotojų trūkumui kompensuoti žvalgoma į tradicinio verslo įmones, jau veikiančias įmones tame pačiame sektoriuje ir kaimynines šalis (šiuo atveju aktualus sprendimas - Startup Employee Visa). Stipresnis postūmis atsirastų, jeigu būtų labiau viešinama startuolių veikla, darbo pranašumai, taip pat jeigu aukštosios mokyklos labiau bendradarbiautų su verslu rengiant reikalingus specialistus.

Priemonių efektyvumas vertinamas atsižvelgiant, ar respondentų nuomone, naudojant savus išteklius pavyktų pasiekti panašių rezultatų pigiau, ypač atsižvelgiant į sukuriamus administracinius kaštus. Remiantis apklausos rezultatais, **verslumo skatinimo priemonių efektyvumas yra aukštas**. Dauguma respondentų (37,69 proc.) manė, kad įgyvendinus projektus nuosavomis lėšomis, jie išleistų tiek pat. Dar 25,13 proc. manė, kad išleistų daugiau. 12,06 proc. manė, kad išleistų mažiau, tačiau sutaupymai nebūtų ženkliai didesni (pusė manė, kad sutaupymai siektų 5-10 proc.). Pateikdami pavyzdžius dėl galimų sutaupymo šaltinių, respondentai teigia, kad sutaupyti būtų galima samdant specialistus laisvai iš visos rinkos, o ne dirbtinai sudarytų konsultantų sąrašų, kur paslaugų kainos neatitinka rinkos įkainių, o kokybė – poreikių.

Vertindami veiksmus, darančius neigiamą įtaką projektų administravimui, apie 40 proc. respondentų išskyrė patirties trūkumą ir aukštą administracinę našlą. Be to, apie ketvirtadalis respondentų (22,2 proc.) mano, kad finansavimo intensyvumas galėtų būti didesnis, taip pat, kad trūksta kokybiškos informacijos apie projektų įgyvendinimą (žr. 32 pav.).

32 pav. Prašome skalėje nuo 1 iki 4 įvertinti, su kokiomis problemomis susidūrėte / kokie veiksniai turi (turėjo) neigiamą poveikį projekto įgyvendinimui? (1 – „nesusidūrėte/neturi neigiamo poveikio“, 4 – „turi didelį neigiamą poveikį“). Įvertinkite visų veiksmų svarbą.

Vidutinis respondentų skaičius 393

Šaltinis: ESTEP, Visionary Analytics 2018

Apklausos respondentų siūlymai priemonių tobulinimui daugiausiai susiję su tinkamų finansuoti išlaidų sąrašo išplėtimu (52,5 proc.), pvz., teigiama, kad galėtų būti finansuojamos projekto administravimo, dokumentų rengimo išlaidos, plečiamas galimų konsultantų ratas, finansuojamos ne tik SVV, bet ir fiziniai asmenys.

2.3.2.2. Investicinio prioriteto „Naujų MVĮ verslo modelių, ypač internacionalizavimo, kūrimas ir įgyvendinimas“ analizė

Investicinį prioritetą sudaro vienas uždavinys. 3.2.1 uždaviniu „Padidinti MVĮ tarptautiškumą“ siekiama skatinti įmones daugiau dėmesio skirti užsienio rinkų įsisavinimui ir plėtrai bei įsitraukimui į tarptautines tinklų grandines. Pagal šį uždavinį yra suplanuotos penkios priemonės. Visos šios priemonės yra administruojamos EIMIN ir nėra susietos su veiklos rezervu.

25 lentelė. 3.2.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaracinės EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
EXPO konsultantas LT	5 584 801	0	5 584 801	100%	1 252 000	22%	471 801	9%	471 799	9%
Naujos galimybės LT	28 962 002	0	27 128 140	94%	19 398 295	67%	11 583 150	40%	10 699 584	37%
Verslo klasteris LT	13 032 901	0	7 200 000	55%	2 977 857	23%	2 529 005	19%	2 473 326	19%
EXPO sertifikatas LT	2 676 473	0	2 676 473	100%	2 793 964	104%	765 223	29%	765 219	29%
Tarptautiškumas LT	5 792 400	0	5 792 400	100%	5 658 260	98%	808 275	14%	515 736	9%
VISO, 3.2.1 uždavinys	56 048 577	0	48 381 814	86%	32 080 376	57%	16 157 454	29%	14 925 664	27%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

26 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Subsidijas gaunančių įmonių skaičius (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Įmonės	-	-	180	1180	656%
Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	-	-	51 000 000	377 054,7	0,7%
ERPF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
MVĮ lietuviškos kilmės prekių eksporto dalis nuo BVP	Procentai	16,3	2013	18,1	15,7 (2015-12-31**)	87%

Pastaba: rodikliai, pagal kuriuos neužfiksuota jokios pažangos, lentelėje nepateikiami.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Uždavinio **rezultatyvumas yra aukštas-vidutinis**. Nors subsidijas gaunančių įmonių skaičius stipriai pranoko siektiną reikšmę (per ataskaitinį laikotarpį pasiekė 656 proc. siektinos reikšmės), ši rezultatą lėmė tai, kad lentelėje pateikiama rodiklio reikšmė galimai buvo apskaičiuota nepašalinus besidubliuojančių įmonių, taip pat siektina rodiklio reikšmė buvo apskaičiuota pagal maksimalias galimas projektų vertes, o dažnu atveju skiriamas finansavimas vienai įmonei būna mažesnis už maksimalų. Tuo tarpu privačių investicijų, atitinkančių viešąją paramą įmonėms, lygis pasiekė tik 0,7 proc. siektinos reikšmės. Taip didžiąja dalimi yra todėl, kad rodiklis nebuvo nustatytas kaip privalomas projektų vykdytojams, taigi dauguma jų savo projektuose jo nematuoja. Siekiant spręsti šią problemą rekomenduojama rodiklį apskaičiuoti kaip pareiškėjų privačias lėšas skiriamas projektui, taip pat netinkamas finansuoti išlaidas, kurias projekto vykdytojai skiria projekto įgyvendinimui. Įtraukiant visas šias lėšas rodiklio reikšmė rodytų realų pritrauktų privačių investicijų skaičių ir turėtų būti pasiekta. Dar apie keturis rodiklius nebuvo atnaujinta informacija. Rodiklis „Investicijas gaunančių įmonių skaičius“ nėra atnaujintas, tačiau jis skaičiuojamas sudedant kitus rodiklius („Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“, „Nefinansinę paramą gaunančių įmonių skaičius“) ir pašalinant besidubliuojančias įmones. Todėl jis turėtų būti pasiektas, kadangi bus pasiekti ir kiti rodikliai, kurie naudojami jam apskaičiuoti.

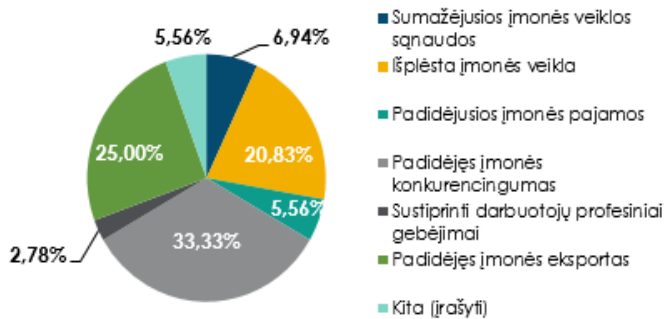
Rezultato rodiklis „MVĮ lietuviškos kilmės prekių eksporto dalis nuo BVP“ jau pasiekė beveik 90 proc. siektinos reikšmės. Vis tik tikėtina, kad priemonių poveikis rodikliui nėra ženklus, nes:

- Priemonės finansuoja smulkias veiklas, kurios tiesiogiai prie eksporto augimo neprisideda, daugiau suteikia impulsą eksporto veiklų plėtrai.
- Finansavimas skiriamas santykinai nedideliu skaičiumi MVĮ.
- Tik ketvirtadalis apklaustų respondentų mano, kad projekto dėka padidės eksportas (žr. 33 pav.), nors įprastai apklausose projektų vykdytojai yra linkę pervertinti projektų poveikį ir rezultatus.
- Eksporto rodiklį taip pat veikia kiti veiksniai (pvz., ekonominė situacija). Lietuviško eksporto rodikliai, su nedidelėmis išimtimis 2015 ir 2016 m., nuosekliai auga nuo 2009 metų, nors priemonės pradėtos įgyvendinti palyginti neseniai. Eurostat duomenimis, 2017 m. Lietuvos eksporto vertė augo sparčiausiai ne tik Baltijos šalyse, bet ir visoje Europoje – 16,9 proc. (palyginimui, Estijos eksportas didėjo 7,5 proc., Latvijos – 5,4 proc., o bendras ES šalių – 3,4 proc.). Tačiau 2018 m. birželio mėn. Lietuvos banko apžvalgoje⁹² atkreipiamas dėmesys, kad 2018 m. eksporto augimas pradėjo lėtėti. Sulėtėjimą galėjo lemti prastesni ES ūkio rodikliai metų pradžioje, kyla žaliavų ir gaminių kainos, mažiau didėja užsienio paklausa. Tolesnės perspektyvos neapibrėžtumą didina užsienio prekybos ribojimai, kuriuos ima taikyti

⁹² https://www.lb.lt/uploads/documents/files/musu-veikla/ekonomikos-analize-prognozes/Lietuvos_ekonomikos_apzvalga_2018.pdf

didžiosios valstybės (ypač JAV). Plėtrai užsienio rinkose taip pat trukdo vidiniai veiksniai – įtempta situacija darbo rinkoje ir gamybos pajėgumų trūkumas.

**33 pav. Įvardinkite pagrindinę projekto teikiamą naudą, kurią gaus (gavo) Jūsų įmonė?
Pasirinkite vieną atsakymą.**

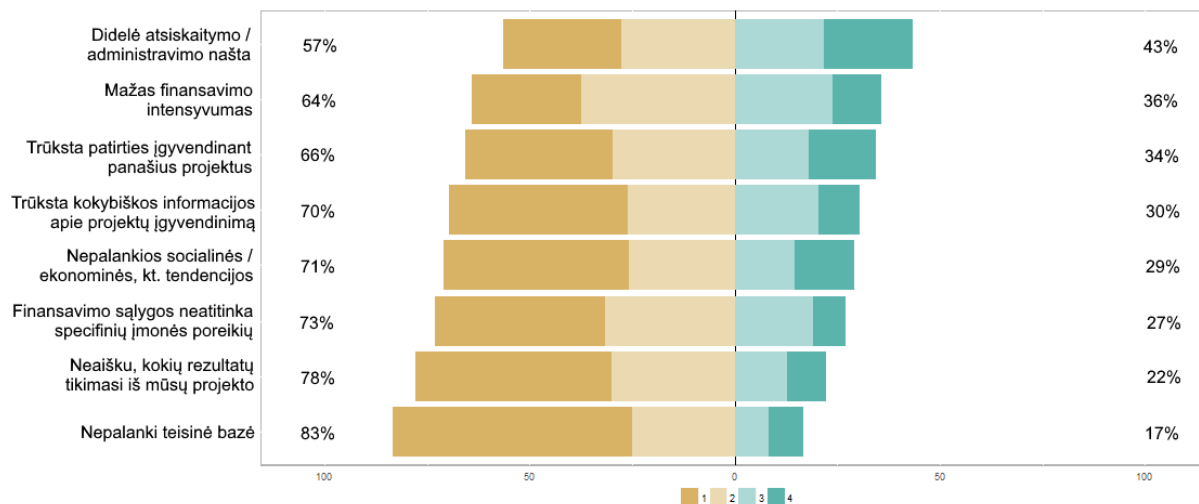

Respondentų skaičius – 72.

Šaltinis: ESTEP, Visionary Analytics 2018.

Remiantis apklausos rezultatais, **MVĮ tarptautiškumo skatinimo priemonių efektyvumas taip pat yra vidutinis**. Tai lemia du veiksniai. Pirmia, žemas priemonės papildomumas – mažiau nei penktadalis apklausos respondentų projektų nebūtų įgyvendinę be ES investicijų, apie penktadalis būtų vykdę projektus ta pačia apimtimi, o beveik pusė būtų vykdę projektus šiek tiek mažesne apimtimi (detaliau žr. 2.3.1 skyrių). Antra, palyginti aukšta administracinė vykdytojams tenkanti našta. Vertindami veiksmus, darančius neigiamą įtaką projektų administravimui, virš 40 proc. respondentų išskyrė aukštą administracinę naštą, 36 proc. – mažą finansavimo intensyvumą, 34 proc. - patirties trūkumą. Daugiausiai respondentų (39,73 proc.) manė, kad įgyvendinus projektus nuosavomis lėšomis, jie išleistų tiek pat. Dar 12,33 proc. manė, kad išleistų mažiau.

34 pav. Prašome skalėje nuo 1 iki 4 įvertinti, su kokiomis problemomis susidūrėte / kokie veiksniai turi (turėjo) neigiamą poveikį projekto įgyvendinimui? (1 – „nesusidūrėte/neturi neigiamo poveikio“, 4 – „turi didelį neigiamą poveikį“). Įvertinkite visų veiksmų svarbą.

Respondentų skaičius – 63.

Šaltinis: Visionary Analytics 2018

Dauguma apklausos respondentų (56 proc. iš 63 respondentų), atsakiusių į klausimą, kaip siūlytų ateityje tobulinti uždavinio priemones, siūlė plėsti tinkamų išlaidų sąrašą. Pavyzdžiui, finansuoti įmonės produktų reklamą internetinėje erdvėje, komandiruočių išlaidas. Apie 29 proc. pareiškėjų siūlė tobulinti projektų atrankos procedūras, pvz., mažinti popierizmą, ataskaitas, mažinti pradinės paraiškos ruošimo išlaidas, suteikti daugiau ir tikslesnės pagalbos bei informacijos pildant paraiškas bei paraiškų svarstymo laikotarpiu, mažinti paraiškoms reikiamų dokumentų kiekį. LVPA siekiant lengvinti paraiškos rengimo procesą ėmėsi atitinkamų veiksmų. Šiame finansavimo laikotarpyje visus įmanomus duomenis LVPA susirenka iš kitų institucijų duomenų bazių (pvz., registrų centro, SODROS, VMI), taip pat jei pareiškėjas jau buvo teikęs dokumentus, antrą kartą tų pačių dokumentų neprašoma. Daugiausiai problemų pareiškėjams ir projektų vykdytojams gali kilti pareiškėjams keičiant projekto veiklas (pvz., renginius, į kuriuos planuojama vyksti), kadangi visus pakeitimus LVPA turi iš naujo įvertinti. Taip pat administracinę naštą tiek pareiškėjams, tiek LVPA gali didinti atsiskaitymai už rodiklius.

Administracinė našta didesnė priemonėje Verslo klasteris, kadangi ten dalyvauja 5 ir daugiau partnerių, o apie kiekvieną iš jų reikalinga teikti dokumentus.

Be jau minėtų iššūkių, ekspertai išskiria žinių apie pardavimus ir marketingą Vakarų rinkose ir tam tikras specifines kompetencijas turinčių specialistų trūkumas. Sudėtinga rasti aukšto lygio profesionalų, kurie, pavyzdžiui, gerai išmanytų socialinių tinklų ar lauko reklamos specifiką Paryžiaus ar Briuselio rinkoje. Įgyti šių kompetencijų padėtų žinių pirkimas iš užsienio (pvz., samdant profesionalus), mokymų finansavimas užsienyje arba darbuotojų mainų su užsienio įmonėmis skatinimas.

2.3.2.3. Investicinio prioriteto „MVĮ gebėjimų augti regioninėse, nacionalinėse ir tarptautinėse rinkose ir inovacijų diegimo procesuose rėmimas“ analizė

Investicinį prioritetą sudaro du uždaviniai, skirti paskatinti technologinių pajėgumų, ekoinovacijų ir kitų MVĮ konkurencingumą didinančių priemonių diegimą. **3.3.1 uždaviniu „Padidinti MVĮ produktyvumą“** finansuojamas modernių technologijų diegimas, pramonės skaitmenizavimas, netechnologinių inovacijų (valdymo metodų ir pan.) kūrimas, DPT grįstų produktų gamyba. Pagal šį uždavinį yra suplanuotos devynios EIMIN priemonės, kurioms skirta 247,2 mln. Eur. Priemonės nėra susietos su veiklos rezervu.

27 lentelė. 3.3.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
REGIO INVEST LT+	75 621 864	0	75 621 864	100%	79 075 228	105%	41 540 846	55%	41 013 004	54%
DPT PRAMONEI LT+	19 675 643	0	19 675 643	100%	19 664 356	100%	8 791 827	45%	8 769 469	45%
E-VERSLAS LT	6 605 108	0	5 606 914	85%	5 315 737	81%	4 570 388	69%	4 558 060	69%
PROCESAS LT	932 198	0	932 198	100%	977 712	105%	820 768	88%	819 284	88%
DIZAINAS LT	5 656 436	0	2 896 200	51%	1 471 884	26%	1 324 422	23%	1 324 432	23%
Dalinis palūkanų kompensavimas	8 688 601	0	8 688 601	100%	14 153	0,2%	195	0%	195	0%
Invest FP	47 760 000	0	47 760 000	100%	47 760 000	100%	22 711 670	48%	22 711 670	48%
Regio potencialas	20 344 514	0	20 344 514	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Pramonės skaitmeninimas LT	40 469 917	0	40 469 917	100%	0	0%	0	0%	0	0%
VISO, 3.3.1 uždavinys	247 156 271	0	242 046 762	98%	174 329 981	71%	87 478 166	35%	86 914 241	35%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

28 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Subsidijas gaunančių įmonių skaičius (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Įmonės	-	-	810	568	70%
Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	-	656	7	1%
Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	-	-	307 000 000	75 707 259,11	24,7%
Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)	Eur	-	-	81 480 000	682 299,37	1%
ERPF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVJ, tenkanti vienam darbuotojui	Eur per metus	12 432	2011	17 726	15 128 (2016**)	85%

Pastaba: rodikliai, pagal kuriuos neužfiksuota jokios pažangos, lentelėje nepateikiami.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Fizinė rodiklių pažanga yra netolygi. Produkto rodiklis „Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“ šiuo metu siekia 70 proc. siektinos reikšmės, tačiau įgyvendinus visas priemones bus ženkliai viršytas. Tai lemia kelios priežastys:

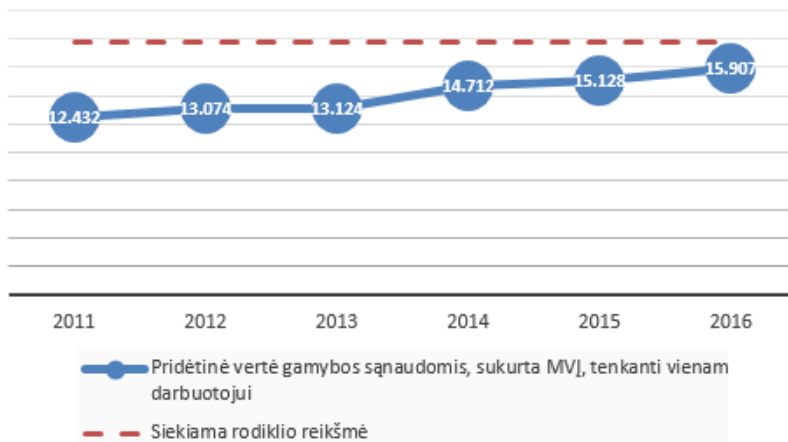
- Atlikus paraiškų vertinimą ir siekiant finansuoti visus tinkamus projektus, padidinta kvietimo biudžeto suma priemonėse „E-verslas LT“, „Regio Invst LT +“.
- Rodiklio reikšmė, tikėtina, buvo apskaičiuota nepašalinus besidubliuojančių įmonių.

- Siektina rodiklio reikšmė buvo apskaičiuota pagal maksimalias galimas projektų vertes, o dažnu atveju skiriamas finansavimas vienai įmonei būna mažesnis už maksimalų.

Kitų produkto rodiklių pažanga ribota. Lėtesnė pažanga produkto rodikliuose „Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)“ ir „Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (ne subsidijos)“ susijusi su rodiklių atnaujinimu. Rodikliai atnaujinami, kai projekto vykdytojas pateikia dokumentus, kuriais patvirtinamos privačios investicijos į projektą. Tai dažniausiai darom projekto pabaigoje. Kol kas duomenys atnaujinti tik apie mažus projektus, o ne apie didelius, kurie pritrauks didžiąją dalį privačių investicijų. Pagal numatytą projekto finansavimo intensyvumą, panaudojus visas priemonės lėšas, rodikliai turėtų būti pasiekti. Taip pat, į rodiklius įskaičiuojama ne tik projekto vykdytojo indėlis į projektą pagal intensyvumą, bet ir netinkamos projekto išlaidos reikalingos projekto įgyvendinimui. Pareiškėjai yra suinteresuoti į projektą įtraukti netinkamas finansuoti išlaidas, nes pagal privačių investicijų dydį projektams suteikiami naudos ir kokybės balai. Tai taip pat didina tikimybę, kad rodiklio siektina reikšmė bus viršyta. Produkto rodiklio „Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius“ pažanga ribota (pasiekta 1 proc. siektinos reikšmės) dėl to, kad rodiklis SFMIS atnaujintas tik 2018 m. rugsėjo mėn. Informacija apie du rodiklius atnaujinta nebuvo. Rodiklis „Investicijas gaunančių įmonių skaičius“ nėra atnaujintas, tačiau jis skaičiuojamas sudedant kitus rodiklius („Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“, „Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius“) ir pašalinant besidubliuojančias įmones. Todėl jis turėtų būti pasiektas, kadangi bus pasiekti ir kiti rodikliai, kurie naudojami jam apskaičiuoti. Tuo tarpu rodiklis „Investicijas gavusiose įmonėse naujai sukurtos ilgalaikės darbo vietos“ matuoja priemonių rezultatus, todėl jo pasiekiamumą galima vertinti tik po projektų įgyvendinimo. Atsižvelgiant į rodiklio analizę priemonių lygmeniu⁹³, jei įgyvendinami projektai pasieks panašius rezultatus kaip jau baigti, siekiama rodiklio reikšmė nebus pasiekta.

Rezultato rodiklis nuosekliai auga ir 2016 m. jau pasiekta 90 proc. siektinos rodiklio reikšmės. Vis dėl to rodikliui įtakos gali turėti ir kiti veiksniai (pvz., ekonomikos augimas, kitos priemonės). Pagal dabartines tendencijas tikimybė pasiekti šį rodiklį aukšta. Taip pat svarbu paminėti, kad dalies priemonių (pvz., Dizainas LT, E-verslas LT ir Procesas LT) įtaką rodikliui neturėtų būti reikšminga dėl numatyto finansavimo dydžio (nuo 10 tūkst. iki 35 tūkst. Eur) ir finansuojamų veiklų, kurios netiesiogiai prisideda prie rodiklio. Pažymėtina, kad matuojamas bendras įmonės darbo našumas, o projektai gali būti susiję tik su dalimi įmonės vykdomų veiklų.

35 pav. Pridėtinė vertė gamybos sąnaudomis, sukurta MVĮ, tenkanti vienam darbuotojui

Šaltinis: Eurostat duomenys, 2018 09 27.

Remiantis suplanuotomis rodiklių reikšmėmis, **uždavinio rezultatyvumas – tikimybė pasiekti tikslus – bus aukštas:**

- Pirma, paklausa priemonių įgyvendinimui yra aukšta, dauguma priemonių – paklausios. Ženkliai pasikeitusi ekonominė situacija (lyginant su krizės laikotarpiu) lemia išaugusias verslo investicijas, tai prisideda prie priemonių paklausos.
- Antra, Lietuvoje auga darbo našumo rodikliai. Esant prastai demografinėi situacijai, darbo našumas yra tarp svarbiausių veiksnių, sudarančių sąlygas ekonomikai augti. Darbo našumo augimui itin svarbios investicijos, o jos 2017 m. augo sparčiausiai per pastaruosius ketverius metus.

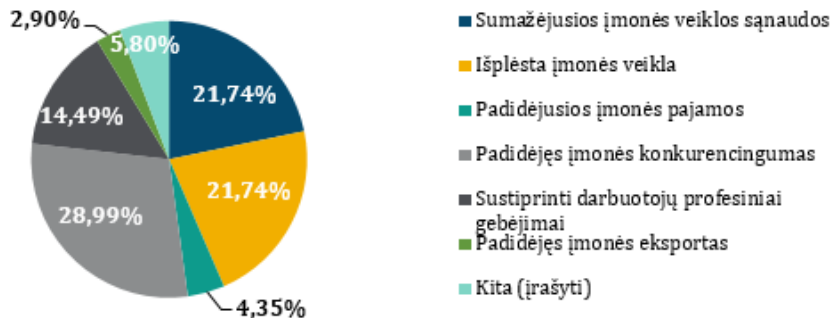
⁹³ ESTEP ir Visionary Analytics (2019). 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos įgyvendinimo stebėsenos rodiklių sistemos vertinimo galutinė ataskaita.

- Trečia, remiantis apklausos duomenimis, didžioji dalis šio uždavinio projektų vykdytojų tiki, kad bus pasiekti suplanuoti (66 proc.) arba net geresni (19 proc.) projektų rezultatai. Tik 11 proc. projektų vykdytojų susiduria su sunkumais.

Kai kurių produkto **rodiklių reikšmės** šiame uždavinyje **nėra pakankamai ambicingos, todėl rekomenduojama jas keisti**. Tai aktualiausia rodikliui “Subsidijas gaunančių įmonių skaičius”.

Apklausos respondentų nuomone, MVĮ produktyvumo skatinimo priemonės prisidės prie sumažėjusių įmonės veiklos sąnaudų, išplėstos įmonės veiklos, padidėjusio konkurencingumo (žr. 36 pav.).

36 pav. Įvardinkite pagrindinę projekto teikiamą naudą, kurią gaus (gavo) Jūsų įmonė?
Pasirinkite vieną atsakymą.

Respondentų skaičius – 363

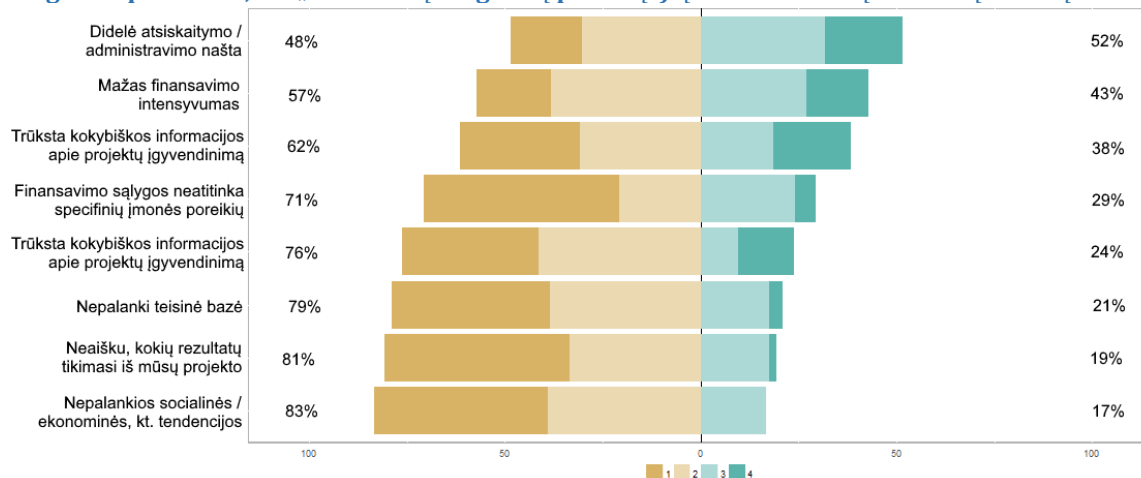
Šaltinis: ESTEP, Visionary Analytics 2018.

Priemonių efektyvumas vertinamas atsižvelgiant, ar respondentų nuomone, naudojant savus išteklius pavyktų pasiekti panašių rezultatų pigiau, ypač atsižvelgiant į sukuriamus administracinius kaštus. Remiantis apklausos rezultatais, **verslumo skatinimo priemonių efektyvumas yra aukštas**. Dauguma respondentų (44,44 proc.) manė, kad įgyvendinus projektus nuosavomis lėšomis, jie išleistų tiek pat. Dar 22,22 proc. manė, kad išleistų daugiau. Tik 15,28 proc. manė, kad išleistų mažiau. Pateikiant pavyzdžius dėl galimų sutaupymo šaltinių, respondentai teigia, kad sutaupyti būtų galima, jei nereikėtų atlikti pirkimo procedūrų, būtų galima pirkti šiek tiek naudotą ir senesnę įrangą, būtų mažiau administracinių išlaidų, būtų greitesnis sprendimų priėmimas ir lankstesni pokyčiai projektų eigoje.

Apie ketvirtadalio apklausos respondentų, įgyvendinusių šio uždavinio finansuojamus projektus, nuomone, investicijų įgyvendinimas kita forma (pvz., skiriant lengvatines paskolas vietoje subsidijų) būtų efektyvesnis. Taip pasisakė priemonės „Regio Invest LT+“, „E-verslas LT“ ir „DPT pramonei LT+“ įgyvendinantys projektų vykdytojai. Tuo tarpu remiantis LVPA pateikta informacija, informaciniu renginiu apie priemonę „Regio potencialas LT“ (kurios finansavimo forma grąžintina subsidija, maksimalus galimas grąžinimas 10 proc. tinkamų finansuoti išlaidų) metu potencialūs pareiškėjai išreiškė nuogąstavimus dėl priemonės, kurioje teks dalį lėšų grąžinti, populiarumo. Detaliau klausimas dėl projektų įgyvendinimo kita nei subsidijų forma bus analizuojamas EIMIN užsakymų atliekamame „2014-2020 ES fondų veiksmų programos 3 prioriteto poveikio vertinime“.

Vertindami veiksnius, darančius neigiamą įtaką projektų administravimui, vidutiniškai daugiau nei kituose uždaviniuose projektų vykdytojų (52 proc.) išskyrė aukštą administracinę naštą ir mažą finansavimo intensyvumą (43 proc.) bei kokybiškos informacijos apie projektų įgyvendinimą trūkumą (38 proc.). Apie 29 proc. respondentų nuomone, finansavimo sąlygos neatitinka įmonės poreikių (žr. 37 pav.).

37 pav. Prašome skalėje nuo 1 iki 4 įvertinti, su kokiomis problemomis susidūrėte / kokie veiksniai turi (turėjo) neigiamą poveikį projekto įgyvendinimui? (1 – „nesusidūrėte/neturi neigiamo poveikio“, 4 – „turi didelį neigiamą poveikį“). Įvertinkite visų veiksmų svarbą.

Respondentų skaičius – 58

Šaltinis: ESTEP, Visionary Analytics, 2018.

Dauguma respondentų į klausimą, kaip siūlytų ateityje tobulinti ES fondų lėšomis finansuojamas priemones, taip pat siūlė plėsti tinkamų išlaidų sąrašą (apie 52 proc.). Pavyzdžiui, įmonės norėtų finansuoti jaunų specialistų mokymams, galimybės traukti naujo pastato statybas (dalies priemonių (pvz., „Regio Invest LT+“) vėlesniuose kvietimuose naujos statybos, rekonstrukcijos ir kapitalinio remonto išlaidos buvo tinkamos finansuoti). Taip pat atkreipiamas dėmesys į aukštą projekto administravimo sąnaudą, kurios nėra finansuojamos. Didžioji dalis respondentų mano, kad projektų atrankos procedūros iš esmės yra tinkamos – tik apie 17 proc. jas siūlė tobulinti (mažinti administracinę naštą, greičiau atrinkti projektus, nes per ilgą laiką pasikeičia situacija rinkoje, auga kaštai ir pan.). Apie 10 proc. respondentų siūlė tikslinti tinkamų pareiškėjų ratą, pvz., siūloma tikslinti SVV apibrėžimą – vieno projekto vykdytojo nuomone, ir 300 darbuotojų įmonė turėtų būti laikytina vidutine, jei jos pajamos ir turtas atitinka vidutinės įmonės kriterijus.

Remiantis surinktais duomenimis, priemonių įgyvendinimas taip pat susiduria su šiais iššūkiais, kurie gali turėti neigiamos įtakos priemonių rezultatyvumui ar efektyvumui:

- Žemesnė paklausa specifinėse priemonėse (DPT pramonei LT), kadangi pareiškėjams tokia sąvoka buvo nauja. Dabar problemų su šios priemonės paklausa nebėra. Tam įtakos galėjo turėti ir tai, kad LVPA teikiant paraiškas supaprastino parengtumo reikalavimus. Buvo supaprastinti ir kiti reikalavimai (pvz., nebereikalaujama, kad būtų pradėtas gaminti rinkos mastu naujas produktas, dabar reikalaujama įmonės mastu naujo produkto).
- Darbo rinkoje jaučiama įtampa turi tiek teigiamos, tiek ir neigiamos įtakos priemonių įgyvendinimui. Lietuvos pramonininkų konfederacijos atlikta aukščiausio lygio įmonių vadovų apklausa parodė, jog beveik 70 proc. jų jaučia kvalifikuotos ar nekvalifikuotos darbo jėgos trūkumą. Be to, darbuotojų trūkumo didėjimas apima vis daugiau ekonomikos sektorių: iki 2017 m. pradžios jis buvo reikšmingesnis tik pramonėje ir prekyboje, tačiau pastaruoju metu trūkumas didėja ir statybos bei paslaugų sektoriuose⁹⁴. Viena vertus, darbuotojų stoka skatina įmones daugiau investuoti į įrangos modernizavimą (skaitmeninimą, automatizavimą) ir kuria paklausą uždavinio priemonėms. Kita vertus, darbuotojų stoka lėtina verslo plėtrą.

3.3.2. uždaviniu „Padidinti MVĮ investicijas į ekoinovacijas ir kitas efektyviai išteklius naudojančias technologijas“ tikimasi paskatinti ekoinovatyvius procesus Lietuvos MVĮ, remiant produkcijos sąnaudas mažinančių ir neigiamą įtaką klimato kaitai minimizuojančių technologijų diegimą. Pagal uždavinį yra suplanuotos ir patvirtintos trys EIMIN priemonės. Priemonės „Eco-inovacijos LT+“ veikla yra susieta su veiklos rezervu.

29 lentelė. 3.3.2 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas	Projektų sąrašo /	% nuo	Sutarčių su projektų	% nuo	Mokėjimų suma ES	% nuo	Pripažintos deklaruotino	% nuo numatyt

⁹⁴ Šaltinis: https://www.lb.lt/uploads/documents/files/musu-veikla/ekonomikos-analize-prognozes/Lietuvos_ekonomikos_apzvalga_2018.pdf

	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas	kvietytų suma, ES lėšos Eur	numa- tytų lėšų	vykdytojais suma, ES lėšos Eur	numa- tytų lėšų	lėšos Eur	numa- tytų lėšų	mis EK ES lėšos, Eur	tų lėšų
„ECO KONSULTANTAS LT“	1 448 100	0	1 448 100	100%	208 000	14%	60 791	4%	60 780	4%
„ECO-INOVAČIJOS LT“	4 344 300	0	4 344 300	100%	457 832	11%	423 922	10%	423 927	10%
„ECO-INOVAČIJOS LT+“	54 989 810	31 896 195	86 886 005	100%	21 607 480	25%	5 099 240	6%	5 040 330	6%
VISO, 3.3.2 uždavinys	60 782 210	31 896 195	92 678 405	100%	22 273 312	24%	5 583 953	6%	5 525 037	6%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

30 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Subsidijas gaunančių įmonių skaičius (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Įmonės	-	-	260	78	30%
Nefinansinę paramą gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	-	50	n.d.*	-
Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos)	Eur	-	-	108 000 000	6 910 769,95	6%
ERPF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Investicijų, kurių daugiau kaip 50 proc. sumos investuojama į ekoinovacijas, dalis nuo visų investicijų	Procentai	4,9	2011	7,5	n.d.*	-
Įmonių, diegusių aplinkosaugos inovacijas, dalis	Procentai	20,7	2012-2014	50,09	8,9 (2014-2016**)	18%

Pastaba: * - n.d. – nėra duomenų. ** - pateikiama rodiklio pasiekimo data, jei reikšmingai skiriasi nuo 2018 m.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Tikimybė pasiekti šio uždavinio tikslus (tikėtinas rezultatyvumas) yra vidutinė-žema. Visų pirma, tikimybė pasiekti produkto rodiklius vertinama skirtingai:

- Rodiklio „Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“ reikšmė vertinamu laikotarpiu siekė 30 proc. siektinos reikšmės. Šis rodiklis tiesiogiai susijęs su priemonių paklausa. Po LVPA atliktų pakeitimų priemonių paklausa išaugo, tačiau ji gali būti nepakankama numatytai rodiklio reikšmei pasiekti.
- Rodiklis „Nefinansinę paramą gaunančių įmonių skaičius“ 2018 m. gruodžio 31 d. dar nebuvo atnaujintas. Remiantis tuo, kad 2018 m. rugsėjo 20 d. pagal priemonę „Eco-konsultantas LT“ buvo pasirašyta 31 sutartis, visuose projektuose turėtų būti po vieną įmonę, kuri gaus nefinansinę paramą. Taigi tikimybė pasiekti suplanuotą rodiklio reikšmę vertinama aukštai, kadangi per likusį laikotarpį turėtų atsirasti dar bent 19 pareiškėjų.
- Rodiklis „Privačios investicijos, atitinkančios viešąją paramą įmonėms (subsidijos), Eur“ greičiausiai nebus pasiektas. Tikimybė, kad priemonės lėšos bus panaudotos ir suplanuoti rezultatai bus pasiekti iki 2023 m., yra vidutinė-žema, kadangi siektina rodiklio reikšmė labai ambicinga. Net ir panaudojus visas priemonės lėšas, pagal nustatytus finansavimo intensyvumus, rodiklis gali būti nepasiektas.

Antra, atkreipiamas dėmesys, kad specialusis programos **rezultato rodiklis** „Investicijų, kurių daugiau kaip 50 proc. sumos investuojama į ekoinovacijas, dalis nuo visų investicijų“ **yra probleminis**. Jis nebuvo atnaujintas nuo 2011 metų ir nebėra įtrauktas į pagrindinį rodiklio šaltinį (Ekologinių inovacijų švieslentę). Tiek 2011, tiek 2012 m. Ekoinovacijų švieslentėje rodiklio reikšmė naudota remiantis 2011 m. sausį Eurobarometro atlikta SVV apklausa⁹⁵. Mažai tikėtina, kad apklausa bus kartojama taikant tą pačią metodiką. Vietoj šio rodiklio pasirinktas rodiklis „Įmonių, diegusių aplinkosaugos inovacijas, dalis“. Šio rodiklio pradinė reikšmė 2012–2014 m. buvo 20,7 proc. 2014–2016 m. rodiklio reikšmė sumažėjo daugiau nei dvigubai iki 8,9 proc. įmonių. Tuo tarpu siektina rodiklio reikšmė – 50,09 proc., šiame kontekste atrodo gan ambicinga, todėl tikimybė pasiekti tikslus vertinama kaip vidutinė-žema.

Antra, Lietuvos atotrūkis nuo ES vidurkio pagal ekoinovacijų rodiklius yra labai didelis. Pvz., pagal bendrą ekoinovacijų švieslentės balą 2015 m. Lietuva buvo tik 22 vietoje ES. Tikimybė, kad priemonės turės esminį poveikį šalies rodikliams, įvertinus kiek įmonių iš viso galės pasinaudoti priemonėmis, yra žema-vidutinė.

⁹⁵ http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/flash/fl_315_sum_en.pdf

Trečia, **priemonių įgyvendinimas susiduria su sunkumais dėl žemos paklausos**. Remiantis atliekamu vertinimu⁹⁶, skiriasi visų trijų priemonių patrauklumas įmonėms. Geriausiai panaudojamos priemonės **Eco-inovacijos LT+**, finansuojančios investicijas į technologines inovacijas, įrangos atnaujinimą, beatliekų gamybą, lėšos (2018 m. gruodžio 31 d. buvo pasirašyta sutarčių už 25 proc. priemonės lėšų). Priemonė trijų priemonių grupėje yra paklausiausia, nes investuoja į įrangos atnaujinimą, o minėto vertinimo duomenimis, rinkoje šiam finansavimui nėra alternatyvų.

Priemonė **Eco-inovacijos LT**, skatinanti investicijas į netechnologines ekoinovacijas (aplinkosaugos vadybos/valdymo sistemas (AVS), gamybos technologinius ar aplinkosaugos auditus bei ekologišką projektavimą) yra mažiau patraukli. 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, buvo paskirstyta apie 10 proc. priemonės lėšų. Didžiausias poreikis buvo identifiкуotas diegiant AVS. Mažesnis, nei planuota, yra ir technologinių ir(ar) aplinkosauginių auditų bei ekologinio projektavimo paklausa dėl per mažo finansavimo intensyvumo ir skiriamo finansavimo dydžio, (viešųjų) pirkimų, ilgų ir verslui per sudėtingų procedūrų, neproporcingai maža nauda palyginus su išlaidomis, ir paslaugų teikėjų, galinčių atlikti ekologinį projektavimą, stoka rinkoje. Siekiant didinti priemonių patrauklumą, prieš skelbiant trečiąjį kvietimą buvo supaprastintas priemonės „Eco-inovacijos LT“ finansavimas (AVS diegimas ir sertifikavimas apmokamas pagal fiksuotus įkainius) ir padidinta maksimali galimi suma projektui.

Priemonės **Eco-konsultantas LT** lėšų paskirstymas (2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis apie 14 proc.) yra palyginti žemas dėl mažo šios priemonės patrauklumo ir menko žinomumo. Tačiau dauguma tarpinių nacionalinių stebėsenos rodiklių (ypač suteiktų konsultacijų valandų skaičius) jau yra viršyti. Taip yra ne dėl didelio priemonės rezultatyvumo, o todėl, kad nustatyti įkainiai konsultantų netenkina, todėl siekdami gauti didesnę atlygį už atitinkamos temos ir kokybės konsultacijas jie manipuliuoja „suteikdami“ daugiau valandų konsultacijų. Todėl stebime iškreiptą vaizdą, nes viršyti stebėsenos rodikliai nekoreliuoja su priemonės lėšų panaudojimu. Teigiama, kad konsultacijų ekoinovacijų klausimais veikla iš dalies dubliuoja technologinio audito konsultacijas, o priemonės investicijų dydis konsultacijų forma neatperka pareiškėjų išlaidų, pretenduojant į šias konsultacijas.

Vertinant priemonių efektyvumą, trūko duomenų, ar naudojant savus išteklius projektų vykdytojams pavyktų pasiekti panašių rezultatų pigiau (įvertinus administracinę naštą). Pagrindinės įgyvendinimo problemos kylančios vykdant ekoinovacijų priemonių finansuojamus projektus⁹⁷:

- ilgai trunkantis paraiškų vertinimas, kurio metu pasikeičia rinka;
- MVĮ apyvartinių lėšų stoka norint avansuoti projektus ir žemas finansavimo intensyvumas neskatina MVĮ dalyvauti priemonėse; administraciniai kaštai neatperka finansavimo naudos;
- viešųjų pirkimų procedūros apsunkina sklandų projekto įgyvendinimą;
- biurokratinis agentūrų požiūris į projektų vykdytojus, nors LVPA specialistai projekto administravimo funkcijas vykdo operatyviai;
- specialistų ir informacijos trūkumas;
- netinkama/nepakankama konsultantų pasiūla priemonėje Eco-konsultantas LT, jų kompetencija ne visuomet atitinka įmonių poreikius ir sprendžiamas problemas. Turėtų būti palikta galimybė įsigyti konsultantų paslaugas tiesiog rinkoje, naudojant tas pačias fiksuotas normas.

Remiantis atliktu vertinimu, priemonių patrauklumą ir rezultatyvumą pavyktų sustiprinti⁹⁸:

- priemonės „Eco-inovacijos LT“ tinkamas finansuoti veiklas papildžius pasirengimo diegti AVS veiklomis ir padidinus „Eco-inovacijos LT+“ didžiausią galimo finansavimo sumą;
- padidinus priemonės „Eco-inovacijos LT“ patrauklumą, pvz., atsisakant apyvartos reikalavimo pareiškėjams, nes netechnologinės inovacijos galėtų sudominti naujas ir šio reikalavimo neatitinkančias įmones. Taip pat galima įtraukti daugiau finansuojamų veiklų, pvz., ekologinį ženklavinimą;
- išplėtus tinkamų pareiškėjų sąrašą, pvz., užtikrinti, kad naudos gavėjai būtų vertinami ne pagal tai, kokią veiklą jie vykdo dabar, o kokią planuoja ir kokiai veiklai skirtas projektas, taip pat kad visos įmonės, kurios prisideda prie įtakos aplinkai mažinimo turėtų galimybę siekti atitinkamų kokybės/naudos vertinimo balų;
- aktyviai vykdant šviečiamąją veiklą įmonėms apie ekoinovacijas ir jų naudą.

⁹⁶ Ekonominės konsultacijos ir tyrimai (2018) Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų šalies įmonių ir mokslo institucijų jungimuisi į inovatyvius tinklus skatinti, ir ekoinovacijas skatinančių priemonių įgyvendinimo pažangos vertinimas. Tarpinė ataskaita.

⁹⁷ Ten pat.

⁹⁸ Ten pat.

2.3.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė

Trečiasis Veiksmų programos prioritetas „SVV konkurencingumo skatinimas“ **tiesiogiai prisideda prie Strategijos „Europa 2020“ prioriteto „Tvarus augimas“**. Tvarus augimas Strategijoje reiškia tausiau išteklius naudojančio, ekologiškesnio ir konkurencingesnio verslo skatinimą, siekiant išnaudoti Europos pirmaujančias pozicijas. Šis prioritetas apima tris veiksmų kryptis ir jų pavyzdines iniciatyvas, kurios įpareigoja tiek ES, tiek ir valstybes nares:

- Pirma, siekiama stiprinanti įmonių konkurencinius pranašumus **gerinant verslo aplinką, diegiant naujus procesus ir technologijas, didinant darbo našumą, gerinant prieigą prie tarptautinių rinkų**. Su tuo susijusi pavyzdinė iniciatyva „Globalizacijos erai pritaikyta pramonės politika“ numato kurti geresnę verslo aplinką (visų pirma pažangioms MVI), remti tvirtos ir tvarios pramonės bazės kūrimą, kad galėtume konkuruoti pasauliniu mastu.
- Antra, siekiama spartinti pažangiųjų tinklų plėtojimą ir **diegti skaitmenizavimą**. Su tuo susijusi pavyzdinė iniciatyva „Europos skaitmeninė darbotvarkė“.
- Trečia, siekiama **kurti ir diegti ekologiškas technologijas bei skatinti tausų išteklių vartojimą** įvairiuose ūkio sektoriuose, taip pat padėti vartotojams tinkamai vertinti tausų išteklių naudojimą. Siekiama dvejopo tikslo: pirma, kad ES išlaikytų pirmaujančias pozicijas ekologiškų technologijų rinkoje, ir antra, užtikrinti tausų išteklių naudojimą visuose ūkio sektoriuose, taip kovojant su klimato kaita. Prie to prisideda ir pavyzdinė iniciatyva „Tausiai išteklius naudojanti Europa“, kurios tikslas - padėti atsieti ekonomikos augimą nuo išteklių naudojimo, remti perėjimą prie mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ūkio, didinti atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą, modernizuoti mūsų transporto sektorių ir skatinti energijos vartojimo efektyvumą. Siekiant šio uždavinio, turėtų būti įgyvendinti „20/20/20“ klimato ir energetikos tikslai.

Apibendrinant, tikėtinas palyginti aukštas uždavinio rezultatyvumas siekiant numatytų produktų ir rezultatų rodiklių – dalies rodiklių reikšmės netgi suplanuotos nepakankamai ambicingai. Apibendrinančios išvados dėl intervencijų indėlio siekiant „Europa2020“ tikslų pateiktos žemiau:

- Tikėtina, kad didžiausią poveikį SVV konkurencingumo skatinimo tikslams turės priemonės, finansuojamos pagal MVI produktyvumo didinimo uždavinį. Panašių priemonių teigiamas poveikis išaugusioms investicijoms į technologinį atsinaujinimą ir įmonių apyvartai buvo įrodytas praeito laikotarpio priemonių vertinimuose. Finansinės priemonės gali sukurti didesnę pridėtinę vertę nei subsidijos⁹⁹. Tai nulemia lėšų grįžtamumo veiksnys, o taip pat nustatytas ženklus teigiamas investicinių kreditų poveikis, pakankamas efektyvumas pritraukiant privačias bankų lėšas bei nedideli administraciniai kaštai.
- Tikėtina vidutinė-aukšta verslumo skatinimo priemonių pridėtinė vertė skatinant naujų MVI kūrimą (ypač regionuose). Naujai kuriami verslai ir mažos įmonės labiausiai (lyginant su kitomis MVI) susiduria su rinkos trūkumais - prieigos prie finansinių išteklių, kapitalo, kompetencijų, žmogiškųjų išteklių stoka, informacijos asimetrija dėl rinkoje esančios paklausos ir galimybių, ir kt. Taip pat tikėtinas verslumo skatinimo priemonių poveikis užimtumo didinimui (sukuriamoms naujoms darbo vietoms).
- Tikėtina, kad MVI tarptautiškumo skatinimo uždavinio priemonės jose dalyvaujančioms MVI pagerins prieigą prie tarptautinių rinkų, tokiu būdu stiprinant įmonių augimo potencialą. Labiausiai tikėtinas teigiamas poveikis tarpiniams rezultatams, tokiems kaip nauji kontaktai su potencialiais partneriais/tiekėjais, sudarytos naujos tarptautinės sutartys ir pan. Tačiau uždavinio poveikis eksporto rodikliams šalies mastu nebus esminis.
- Galiausiai, tikėtinas 3.3.2 uždavinio priemonių papildomumas (matuojant dalyvavusių įmonių investicijas į ekoinovacijas) rodikliams bus vidutinis. Remiantis EKT (2018) atliktu vertinimu, didžiausią pridėtinę vertę, tikėtina, sukurs priemonės „Eco-inovacijos LT“ ir „Eco-inovacijos LT+“ (ypač pastaroji). Mažiausią pridėtinę vertę sukurs priemonė Eco-konsultantas LT, nes ji yra mažai paklausy, abejojama dėl šios priemonės dizaino ir pridėtinės vertės. Taip pat, sprendžiant iš palyginti žemo uždavinio priemonių lėšų paskirstymo apimčių, yra rizika, kad ne visos priemonių lėšos bus paskirstytos.

⁹⁹ BGI Consulting (2014). Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio smulkiajam ir vidutiniam verslui vertinimas. Galutinė ataskaita.; Finansų ministerija, et al. (2018). Verslo finansavimo 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis išankstinis vertinimas.

2.3.4. Išvados ir rekomendacijos

9.1.1. Kaip veiksmų programoje nustatyti prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslai atitinka dabartinę socialinę – ekonominę šalies situaciją? Ar pasirinktos priemonės atitinka šiandienos poreikius?

Trečio prioriteto tikslai ir pasirinktos priemonės išlieka aktualios ir tinkamos, atsižvelgiant į šiuos socio-ekonominius iššūkius:

- Lietuvos įmonių konkurencingumas didele dalimi lemiamas santykinai žemų gamybos kaštų. Kiti jį lemiantys veiksniai auga lėtai, pamažu kylant eksportuojamų produktų kokybei bei rafinuotumui.
- 2016 m. Lietuvos **savivaldybių verslumo** lygio tyrimas¹⁰⁰ atskleidė, kad versliausios savivaldybės yra didmiesčiai ir kurortai - šešios iš dešimties naujų įmonių kuriasi Vilniuje arba Kaune, o kurortuose (Neringoje, Palangoje, Druskininkuose, Birštone) yra susitelkusi didžiausia ekonominę veiklą vykdančių fizinių asmenų koncentracija. Mažiausias verslumo lygis - pasienių regionuose.
- Eurostat duomenimis, **produktyvumo** rodikliai Lietuvoje, lyginant su kitomis ES šalimis, yra žemi.
- Remiantis Eurostat duomenimis, 2017 m. Lietuvos prekių ir paslaugų **eksporto** vertė, tenkanti 1000 gyventojų (11,95 mln. eurų), 13 proc. atsiliko nuo ES vidurkio (13,72 mln. eurų). Per pastaruosius 10 metų aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų produktų dalis eksporto struktūroje augo – nepaisant to, ženklus atsilikimas nuo ES senbuvių išlieka, o Lietuvos eksporto struktūroje vis dar dominuoja vidutiniškai mažai technologijoms imlių produktų eksportas.
- Lietuva tebelaikoma kuklia **ekoinovacijų** kūrėja¹⁰¹, dauguma investicijų į ekoinovacijas ir kitas išteklius tausojančias technologijas rodiklių yra žemiau ES vidurkio.

9.1.2. Ar pasirinktos tinkamiausios priemonės ir jų įgyvendinimo būdai veiksmų programos prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslams pasiekti? 9.1.3. Ar veiksmų programos intervencijos pasieks veiksmų programoje nustatytas tikslines grupes? 9.1.4. Kiek veiksmų programos intervencijos į skirtingas ūkio/viešosios politikos sritis suderintos tarpusavyje? 9.1.5. Kurios intervencijos dubliuoja viena kitą, persidengia? Kokių veiksmų reikia imtis situacijai pataisyti?

Apibendrinant, 3 prioriteto **intervencijos iš esmės išlieka tinkamos**:

- 3.1.1 uždavinio atveju varta atkreipti dėmesį į pakitusius verslumo rodiklius. Remiantis dauguma tarptautinių statistikos šaltinių, indeksų ir ataskaitų duomenimis, šiuo metu Lietuvoje bendras verslumo lygis yra tarp aukščiausių Europoje. Todėl aktualu tikslingiau nukreipti verslumo skatinimui suplanuotas intervencijas į didžiausią potencialą turinčius startuolius, t. y. įmones, turinčias didžiausią augimo potencialą tarptautinėse rinkose ir verslumo skatinimą regionuose.
- Vertinant darbo našumo rodiklius, stebimi skirtumai Lietuvos regionuose. Todėl itin pagrįstas investicijų nukreipimas į regionus. Dalis 3.3.1. uždavinio priemonių yra prieinamos tik regionuose esančioms MVĮ („Regio invest LT+“ ir „Regio potencialas“ iš viso sudaro apie 40 proc. uždavinio lėšų).
- Remiantis 2018 m. atliekamu vertinimu¹⁰² ir interviu su valstybės institucijomis bei ekspertais, galima daryti išvadą, kad ekoinovacijų diegimas savo lėšomis paprastai yra labai didelių įmonių prioritetas, o MVĮ diegti ekoinovacijas vien tik savo lėšomis per brangu, stokojama ne tik pinigų, bet ir kompetencijų, laiko. Žema priemonių paklausa rodo, kad daugumai Lietuvos MVĮ ekologinės inovacijos nėra svarbus prioritetas ir jos neskiria tam dėmesio. Taigi, ekoinovacijų skatinimas ES fondų lėšomis yra pagrįstas, ypač išskiriant MVĮ.

Remiantis šio vertinimo metu atlikta apklausa, beveik pusė apklausos respondentų sutiko, kad 3 prioriteto finansuojami projektai yra svarbūs ir leidžia spręsti esmines jų organizacijos problemas/iššūkius, dar apie 10 proc., respondentų manė, kad kiti veiksniai (pvz. teisinio reguliavimo pokyčiai, dideli mokesčiai verslui) būtų dar svarbesni.

3 prioriteto priemonių rinkinys labai aiškiai atsiskiria pagal uždavinius. Toks aiškus uždavinių tikslų atskyrimas turėtų užtikrinti, kad bent jau tarp priemonių skirtinguose uždaviniuose nebūtų dubliavimų. Uždavinių viduje

¹⁰⁰ Šaltinis: <http://www.esinvesticijos.lt/lt/naujienu/verslumo-zemelapis-imones-koncentruojasi-didmiesciuose-veiklus-gyventojai-kurortuose>

¹⁰¹ Šaltinis: https://ec.europa.eu/environment/ecoap/lithuania_en

¹⁰² Ekonominės konsultacijos ir tyrimai (2018) Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų šalies įmonių ir mokslo institucijų jungimuisi į inovatyvius tinklus skatinti, ir ekoinovacijas skatinančių priemonių įgyvendinimo pažangos vertinimas. Tarpinė ataskaita

priemonės taip pat iš esmės dera tarpusavyje. Galima išskirti tik kelis smulkius su priemonių suderinamumu susijusius iššūkius (žr. 2.3.1 skyrių).

9.2.4. Ar veiksmų programos prioritetų ir investicinių prioritetų bei konkrečiųjų uždavinių intervencijoms numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos juose numatytiems tikslams pasiekti ?

3.1.1 uždaviniui skirta pakankamai lėšų. Siekiant toliau skatinti verslumą, vis dar aktualūs reguliacinio pobūdžio ir sisteminiai pokyčiai ir iššūkiai rizikos kapitalo ekosistemoje.

3.2.1, 3.3.1 ir 3.3.2 uždaviniuose priemonės ribotai prisideda prie siekiamų tikslų, todėl jos nėra pakankamos tikslams pasiekti. Pagrindinės to priežastys:

- Finansavimas skiriamas santykinai nedideliu skaičiui MVĮ.
- Tai, ar bus pasiekti tikslai, priklauso ir nuo kitų veiksnių (pvz., ekonominės situacijos).
- Dalis priemonių (3.2.1 uždavinyje taip pat pvz., Dizainas LT, E-verslas LT ir Procesas LT) finansuoja smulkias veiklas, kurios tiesiogiai prie siekiamų tikslų neprisideda, o daugiau suteikia impulsą.

3.3.2. priemonėmis sprendžiami iššūkiai išlieka dideli, priemonės nėra pakankamos keliamiems tikslams pasiekti. Nepaisant to, viena iš problemų per žema paklausa ekoinovacijų priemonėms (dėl patrauklumo trūkumų priemonėse ir dėl nepakankamų žinių apie ekoinovacijas ir jų naudą). Taigi, siekiant priemonių tikslų, labai svarbu vykdyti šviečiamąją veiklą įmonėms apie ekoinovacijas ir jų naudą bei kitaip skatinti paklausą priemonėms.

9.2.1. Kokiu mastu pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP priede numatytos rodiklių reikšmės? Paaiškinti nukrypimų priežastis. Kokia veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybė 2023 m.? Kokių veiksmų reiktų imtis norint pasiekti 2023 m. numatytas rodiklių reikšmes? 9.2.6. Pateikti siūlymus dėl efektyviausio veiklos rezervo lėšų panaudojimo (konkrečių uždavinių tobulinimas ir nauji konkretūs uždaviniai bei priemonės jiems įgyvendinti).

3 prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plane nurodyti du rodikliai. Abiejų rodiklių reikšmės viršytos, taigi veiklos rezervo lėšos turėtų būti skiriamos tolimesniam 3 prioriteto vystymui. Vertinant tikimybę pasiekti 2023 m. numatytas reikšmes rizikų nestebima. Produkto rodiklis jau šiuo metu yra pasiektas, o finansinis rodiklis turėtų būti pasiektas panaudojus visas skirtas lėšas, atsižvelgiant į numatytą finansavimą ir priemonių finansavimo intensyvumus. Taigi, papildomų veiksmų imtis nerekomenduojama.

9.2.2 Kokiu mastu pasiekti investicinių prioritetų produktai ir rezultatai? Kokios yra tokių pasiekimų priežastys?

Tikėtinas palyginti aukštas prioriteto rezultatyvumas siekiant numatytų produktų ir rezultatų rodiklių. 3.1.1, 3.2.1 ir 3.3.1 uždaviniuose tikėtinas rezultatyvumas aukštas. Čia nestebima esminių rizikų nepasiekti produkto rodiklių, rezultato rodikliai taip pat turėtų būti pasiekti, nepaisant to, kad jie yra stipriai veikiami ne tik intervencijų, bet ir išorinių veiksnių. Potencialių problemų kyla tik 3.3.2 uždavinyje. Čia nėra pakankamos paklausos priemonėms, labai ambicingai nustatyta rezultato rodiklio reikšmė, mažai tikėtina, kad priemonės turės esminį poveikį šalies lygmens rezultato rodikliui, įvertinus kiek įmonių iš viso galės pasinaudoti priemonėmis. Taigi yra rizika, kad siekiamų rodiklių reikšmių nepavyks pasiekti.

9.2.3. Kokios reguliacinės priemonės (reformos) turi būti įgyvendintos, siekiant konkrečių uždavinių tikslų?

Trečiojo prioriteto investicijos negali išspręsti visų verslo konkurencingumo iššūkių. Reikalingas ir kitų - sisteminių, reguliacinių - priemonių taikymas, pavyzdžiui:

- Užtikrinti rizikos kapitalo ekosistemos plėtrą, pvz.: šviesti verslą (ypač regionuose) apie rizikos kapitalo fondus, kaip jie veikia, kaip galima jais pasinaudoti; gerinti teises sąlygas instituciniams investuotojams investuojant į rizikos kapitalo fondus; tobulinti reguliacinę ir mokestinę rizikos kapitalo fondų aplinką. Detalės informacija apie teisinės sistemos tobulinimą pateikiama Rizikos kapitalo asociacijos studijoje¹⁰³.
- Užtikrinti, kad būtų įgyvendinti 2.3.2.1. skyriuje minimi sisteminiai pokyčiai, susiję su startuolių ekosistema (investicijų kryptingumas, palankios mokestinės bazės, paskatų ir lengvatų sukūrimas, palanki aplinka steigti verslą subjektams iš kitų šalių, darbuotojų prieinamumo gerinimas).

¹⁰³ Šaltinis: http://vca.lt/wp-content/uploads/2016/06/LT-VCA-pasiulymai-rizikos-ir-privataus-kapitalo-rinkos-tobulinimui_2016.pdf

9.2.5. Ar veiksmų programos lėšos panaudotos efektyviai? Pateikti lėšų panaudojimo efektyvumo analizę, išnagrinėjant bent po vieną kiekvieno prioriteto įgyvendinimo priemonę pateikiant po vieną gerosios ir blogosios praktikos pavyzdį.

Priemonių efektyvumas vertinamas atsižvelgiant, ar respondentų nuomone, naudojant savus išteklius pavyktų pasiekti panašių rezultatų pigiau, ypač atsižvelgiant į sukuriamus administracinius kaštus. Remiantis apklausos rezultatais:

- Verslumo skatinimo priemonių (3.1.1 uždavinys) efektyvumas yra aukštas. Daugiausiai respondentų (37,69 proc.) manė, kad įgyvendinus projektus nuosavomis lėšomis, jie išleistų tiek pat. Dar 25,13 proc. manė, kad išleistų daugiau. 12,06 proc. manė, kad išleistų mažiau, tačiau sutaupymai nebūtų dideli (pusė manė, kad sutaupymai siektų 5-10 proc.).
- 3.2.1 uždavinio priemonių efektyvumas yra vidutinis. Tai lemia du veiksniai. Pirma, žemas priemonės papildomumas (detalesnį žr. 2.3.1 skyrių). Antra, palyginti aukšta administracinė vykdytojams tenkanti našta. Daugiausiai respondentų (39,73 proc.) manė, kad įgyvendinus projektus nuosavomis lėšomis, jie išleistų tiek pat. Dar 12,33 proc. manė, kad išleistų mažiau.
- Verslumo skatinimo priemonių (3.3.1 uždavinys) efektyvumas yra aukštas. Dauguma respondentų (44,44 proc.) manė, kad įgyvendinus projektus nuosavomis lėšomis, jie išleistų tiek pat. Dar 22,22 proc. manė, kad išleistų daugiau. Tik 15,28 proc. manė, kad išleistų mažiau.

Vertindami veiksmus, darančius didžiausią neigiamą įtaką projektų administravimui, respondentai išskyrė šiuos veiksmus:

- aukštą administracinę naštą;
- mažą finansavimo intensyvumą;
- patirties trūkumą (3.1.1 ir 3.2.1 uždaviniai);
- kokybiškos informacijos apie projektų įgyvendinimą trūkumą (tik 3.3.1 uždavinys).

Vertinant 3.3.2 uždavinio priemonių efektyvumą, trūko duomenų, ar naudojant savus išteklius projektų vykdytojams pavyktų pasiekti panašių rezultatų pigiau (įvertinus administracinę naštą). Pagrindinės įgyvendinimo problemos kylančios vykdant ekoinovacijų priemonių finansuojamus projektus¹⁰⁴:

- ilgai trunkantis paraiškų vertinimas, kurio metu pasikeičia rinka;
- MVĮ apyvartinių lėšų stoka norint avansuoti projektus ir žemas finansavimo intensyvumas neskatina MVĮ dalyvauti priemonėse; administraciniai kaštai neatperka finansavimo naudos;
- viešųjų pirkimų procedūros apsunkina sklandų projekto įgyvendinimą;
- biurokratinis agentūrų požiūris į projektų vykdytojus, nors LVPA specialistai projekto administravimo funkcijas vykdo operatyviai;
- specialistų ir informacijos trūkumas;
- netinkama/nepakankama konsultantų pasiūla priemonėje Eco-konsultantas LT, jų kompetencija ne visuomet atitinka įmonių poreikius ir sprendžiamas problemas. Turėtų būti palikta galimybė įsigyti konsultantų paslaugas tiesiog rinkoje, naudojant tas pačias fiksuotas normas.

9.3.1. Kokia pažanga padaryta įgyvendinant ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslus? 9.3.2. Kaip veiksmų programos prioritetai, investiciniai prioritetai ir konkretūs uždaviniai tiesiogiai prisideda prie ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslų įgyvendinimo?

Trečiasis Veiksmų programos prioritetas „SVV konkurencingumo skatinimas“ tiesiogiai prisideda prie Strategijos „Europa 2020“ prioriteto „Tvarus augimas“. Šis „Europa 2020“ prioritetas apima tris veiksmų kryptis ir jų pavyzdines iniciatyvas, kurios įpareigoja tiek ES, tiek ir valstybes nares: 1) stiprinanti įmonių konkurencinius pranašumus gerinant verslo aplinką, diegiant naujus procesus ir technologijas, didinant darbo našumą, gerinant prieigą prie tarptautinių rinkų; 2) spartinti pažangiųjų tinklų plėtoją ir diegti skaitmenizavimą; 3) kurti ir diegti ekologiškas technologijas bei skatinti tausų išteklių vartojimą įvairiuose ūkio sektoriuose, taip pat padėti vartotojams tinkamai vertinti tausų išteklių naudojimą. Trečio prioriteto priemonės tikėtina ženkiai prisidės prie šio „Europa 2020“ prioriteto, nes tikėtinas palyginti aukštas uždavinio rezultatyvumas siekiant numatytų produktų ir rezultatų rodiklių.

¹⁰⁴ Ekonominės konsultacijos ir tyrimai (2018) Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų šalies įmonių ir mokslo institucijų jungimuisi į inovatyvius tinklus skatinti, ir ekoinovacijas skatinančių priemonių įgyvendinimo pažangos vertinimas. Tarpinė ataskaita

Rekomendacijos ir strateginiai siūlymai

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
1	Lietuvai pavyko sukurti patrauklią startuolių ekosistemą. Kita vertus, startuolių banga plačiai vilnija per visą pasaulį, o Lietuvos startuolių ekosistemos Europos kontekste nėra laikomos reikšmingomis ir nepatenka tarp 30 svarbiausiųjų	Strateginis siūlymas: Užtikrinti, kad būtų įgyvendinti pradėti sisteminiai pokyčiai, susiję su startuolių ekosistema: užtikrinamas investicijų kryptingumas; kuriama palanki mokestinė bazė, paskatos ir lengvatos; kuriama palanki aplinka steigti verslą subjektams iš kitų šalių; gerinamas darbuotojų prieinamumas.	LRV, EIMIN	2021
2	Didžiąjai daliai verslo (ypač regionuose) vis dar trūksta supratimo, kas yra rizikos kapitalo fondai, kaip jie veikia, kaip galima jais pasinaudoti. Instituciniai investuotojai nepakankamai investuoja į rizikos kapitalo fondus. Reguliacinė ir mokestinė rizikos kapitalų fondų aplinka tobulintina. Didelė dalis fondų, kurie gali rinktis kur steigtis, renkasi kitas Baltijos šalis.	Strateginis siūlymas: Užtikrinti rizikos kapitalo ekosistemos plėtrą, pvz.: šviesti verslą (ypač regionuose) apie rizikos kapitalo fondus, kaip jie veikia, kaip galima jais pasinaudoti, gerinti teisinės sąlygas instituciniams investuotojams investuojant į rizikos kapitalo fondus, tobulinti reguliacinę ir mokestinę rizikos kapitalo fondų aplinką. Detalesnė informacija apie teisinės sistemos tobulinimą pateikiama Rizikos kapitalo asociacijos studijoje ¹⁰⁵ .	LRV, EIMIN, INVEGA	2021
3	Lietuvos pramonininkų konfederacijos atlikta aukščiausio lygio įmonių vadovų apklausa parodė, jog beveik 70 proc. jų jaučia kvalifikuotos ar nekvalifikuotos darbo jėgos trūkumą. Be to, darbuotojų trūkumo didėjimas apima vis daugiau ekonomikos sektorių.	Strateginis siūlymas: Būtina sistemingai investuoti į užimtųjų kompetencijų vystymą.	EIMIN	2021
4	Ekoinovacijų priemonių ciklas nėra gerai suderintas. Daliai įmonių būtų patogiau iš pradžių pasinaudoti priemone „Eco konsultantas LT“, vėliau priemone „Eco-inovacijos LT“ ir tuomet priemone „Eco-inovacijos LT+“. Tačiau kvietimai nėra suderinti laike	Rekomendacija: Geriau derinti ekoinovacijoms skirtas priemones taip, kad pareiškėjai galėtų palaipsniui pasinaudoti visomis trimis priemonėmis, arba integruoti priemonę „Eco konsultantas“ į „Eco-inovacijos LT“. ¹⁰⁶	EIMIN, LVPA	2019
5	Su ekologinėmis inovacijomis susijusių priemonių paklausa kol kas žema, priemonės nepakankamai patrauklios. Įmonėms trūksta žinių apie ekoinovacijas ir jų naudą.	Siekiant skatinti paklausą ekoinovacijų priemonėmis siūloma aktyviai vykdyti šviečiamąją veiklą įmonėms apie ekoinovacijas ir jų naudą. Taip pat tobulinti priemones (pasiūlymai, kaip tai daryti gali būti pateikiami „Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų šalies įmonių ir mokslo institucijų jungimuisi į inovatyvius tinklus skatinti, ir ekoinovacijas skatinančių priemonių įgyvendinimo pažangos vertinime“). ¹⁰⁷	EIMIN, LVPA	2019

¹⁰⁵ Šaltinis: http://vca.lt/wp-content/uploads/2016/06/LT-VCA-pasiulymai-rizikos-ir-privataus-kapitalo-rinkos-tobulinimui_2016.pdf

¹⁰⁶ Vertinimo metu inicijuoti pokyčiai, kuriais planuojama atsižvelgti į rekomendaciją.

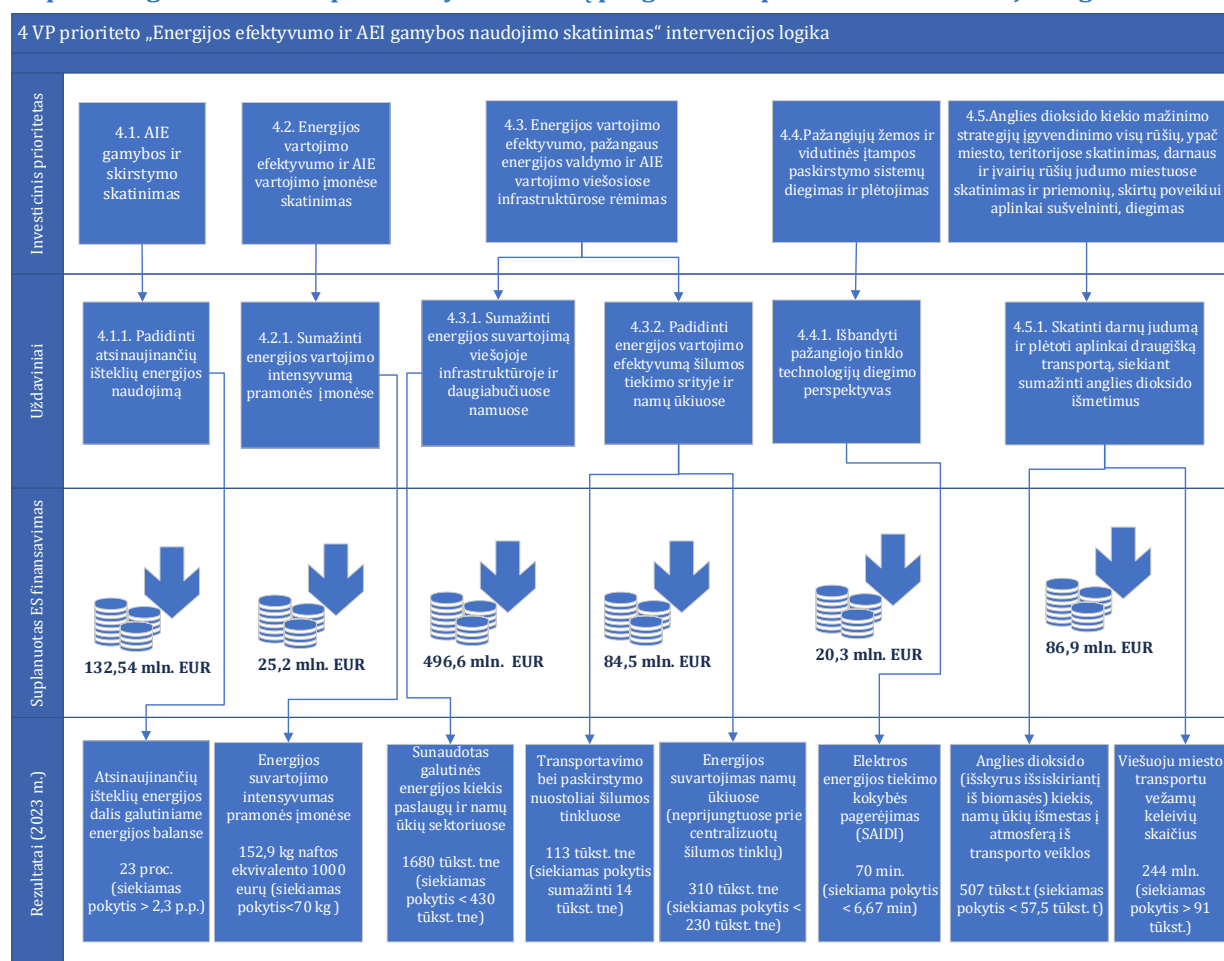
¹⁰⁷ Vertinimo metu inicijuoti pokyčiai, kuriais planuojama atsižvelgti į rekomendaciją.

2.4. VP PRIORITETAS „ENERGIJOS EFEKTYVUMO IR AIE GAMYBOS IR NAUDOJIMO SKATINIMAS“

2.4.1. Tęstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas

Pagal 2014–2020 m. veiksmų programos 4 prioriteto intervencinę logiką (38 pav.) ESI fondų lėšos yra investuojamos į atsinaujinančių išteklių energijos (toliau – AIE) gamybos ir skirstymo skatinimą, energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiosios energijos vartojimo įmonėse skatinimą, energijos vartojimo efektyvumo, pažangaus energijos valdymo ir atsinaujinančiosios energijos vartojimo viešosiose infrastruktūrose (įskaitant viešuosius pastatus ir gyvenamųjų namų sektorių) rėmimą, pažangiųjų žemos ir vidutinės įtampos paskirstymo sistemų diegimą ir plėtojimą, bei anglies dioksido kiekio mažinimą transporto sektoriuje. Ketvirtuo VP prioriteto uždavinių siekiama taikant platų intervencijų rinkinį: 25 priemonės įgyvendina keturios tarpinės institucijos (AM, EM, SM ir EIMIN), projektai finansuojami iš ERPF ir SaF lėšų, o finansavimo formos apima subsidijas, lengvatinės paskolas, grąžinamąsias subsidijas ir garantijas. **Vertinant investicinių prioritetų tikslų ir uždavinių atitikimą ES ir nacionalinių strateginių dokumentų pagrindinėms nuostatoms matyti aukštas suderinamumas**, nes investicijomis yra tiesiogiai prisidedama prie vieno iš pagrindinių „Europa 2020“ tikslų – 20/20/20 iniciatyvos, kuri iš esmės remiasi energetikos rodikliais: iki 2020 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis turėtų būti sumažintas 20 proc., iš AIE turėtų būti gaminama 20 proc. visos energijos, o energijos vartojimo efektyvumas turėtų būti padidintas 20 proc.; įgyvendinama 2012 m. ES direktyva 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo ir ES direktyva 2009/28/EB dėl skatinimo naudoti AIE energiją bei jas perkeliančias nacionaliniai teisės aktai¹⁰⁸.

38 pav. Programavimo etape nustatyta veiksmų programos 4 prioriteto intervencijos logika.

¹⁰⁸ Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategija, atnaujinta 2018 m. birželio 21 d. Seimo nutarimu Nr. XIII-1288; 2016 m. lapkričio 3 d. Lietuvos Respublikos energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymas Nr. XII-2702; 2011 m. gegužės 12 d. Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas Nr. XI-1375

Šaltinis: 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą, patvirtintą 2014-09-08.

Visas nagrinėjamo VP prioriteto intervencijas galima suskirstyti į tris grupes pagal platesnius tikslus: priemonės, skirtos (1) AIE gamybos ir naudojimo skatinimui, (2) energijos vartojimo efektyvumo didinimui, (3) šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) kiekio mažinimui. Toliau pateikiama tęstinė VP intervencijų tinkamumo analizė pagal kiekvieną intervencijų grupę.

2.4.1.1. Intervencijų, skirtų AIE pajėgumų plėtrai, tęstinio tinkamumo analizė

Atsižvelgiant į ES klimato kaitos ir energetikos politikos tikslus iki 2030 m., kylančius iš įsipareigojimų įgyvendinti Paryžiaus klimato kaitos susitarimą¹⁰⁹, ir 2018 m. atnaujintos Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos¹¹⁰ (toliau – NENS) nuostatas **atsinaujinantys energijos ištekliai, jų efektyvus naudojimas ir plėtra išlieka vienu iš pagrindinių nacionalinių tikslų energetikos srityje**. Lietuvos statistikos departamento skelbiami duomenys (31 lentelė) rodo, kad VP įgyvendinimo metu AIE dalis galutiniame energijos balanse auga, o šiam rodikliui nustatyta siektina reikšmė iki 2020 m. (23 proc.) jau yra pasiekta. Tačiau nagrinėjant pasiekimus atskiruose sektoriuose, kuriems Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme¹¹¹ yra nustatyti AIE dalies padidėjimo uždaviniai iki 2020 m., matyti, kad 2017 m. duomenimis sektoriai uždaviniai (rodiklių reikšmės) dar nebuvo pasiekti, o vertinant AIE dalies suvartojimo atskiruose sektoriuose rodiklius matosi skirtinga pažanga. Šilumos ir elektros energijos sektoriuose AIE dalis galutiniame energijos suvartojime augo sparčiau, o transporto sektoriuje – priešingai, AIE dalis sumažėjo. Taigi **nacionaliniai tikslai AIE gamybos ir sunaudojimo srityje kol kas nėra pasiekti, todėl šioje srityje reikalingos tolesnės investicijos**. Pažymėtina, kad AIE plėtra yra skatinama ne tik investicinėmis, bet ir reguliacinėmis bei mokestinėmis priemonėmis. Europos Komisijos atlikti poveikio vertinimo tyrimai¹¹² rodo, kad pastarosios priemonės (ypač paramos schemos, skirtos iš AI gaminamai elektros energijai, ir įpareigojimai gamintojams ir vartotojams) turi didesnę poveikį AIE plėtrai nei subsidijos investicijoms, tačiau pastarosios laikomos taip pat svarbia priemone.

31 lentelė. AEI naudojimo rodikliai bendrame galutiniame energijos suvartojime ir atskiruose sektoriuose, proc.

AEI dalis:	2013 m.	2014 m.	2015 m.	2016 m.	2017 m.	Uždaviniai iki 2020 m.*
Bendrame galutiniame energijos suvartojime, proc.	22,69	23,59	25,75	25,61	25,83	23
Galutiniame energijos suvartojime transporto sektoriuje, proc.	4,81	4,33	4,56	3,63	3,69	10
Galutiniame elektros energijos suvartojime, proc.	13,14	13,70	15,55	16,88	18,25	21
Galutiniame energijos suvartojime šildymui ir aušinimui, proc.	36,88	40,63	46,09	46,57	46,50	60

Šaltinis: Statistikos departamentas

* Uždaviniai nustatyti AIE įstatymo 1 straipsnio 5 dalyje. 2018-04-10 Veiksmų programos pakeitime nustatyta rezultato rodiklio R.S.315 „Atsinaujinančių išteklių energijos dalis galutiniame energijos balanse“ reikšmė – 28 proc. (2023 m.).

VP ketvirto prioriteto intervencijų, nukreiptų į AIE pajėgumų plėtrą, rinkinys – platus (žr. 39 pav.). Iš viso pagal tris uždavinius yra suplanuotos septynios priemonės, skirtos paskatinti AIE dalies didėjimą elektros energijos ir šilumos sektoriuose. Atsižvelgiant į 2018 m. kovą priimtą Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymo pakeitimo ir papildymo bei Elektros energetikos įstatymo straipsnių pakeitimo įstatymų naujas nuostatas, kuriomis siekiama skatinti namų ūkius statyti nedidelio galingumo elektrines savo energijos vartojimo poreikiams, 2018 m. pabaigoje EM pagal 4.1.1. uždavinį suplanavo naują priemonę, prisidedančią prie AIE pajėgumų didinimo namų ūkių sektoriuje. Taip pat buvo derinamas dar vienos priemonės, skirtos prie centralizuotai tiekiamos šilumos (toliau – CŠT) sistemos neprijungtų namų ūkiams, įgyvendinimo planas ir finansavimo sąlygos. Pastarąją priemonę planuojama paskatinti taršių biokuro katilų keitimą naujais katilais arba efektyvesnėmis technologijomis, naudojančiomis AIE, ir tokiu būdu spręsti neefektyvaus biomasės vartojimo šilumos gamybai individualiuose namų ūkiuose problemą. Sprendžiant pagal 4 VP prioriteto

¹⁰⁹ 2015 m. gruodžio mėn. Paryžiaus klimato kaitos konferencijoje priimtą ir 2016 m. balandžio 22 d. Niujorke pasirašytą Paryžiaus susitarimą, pagal kurį Lietuva įsipareigojo kartu su Europos Sąjunga ir jos valstybėmis narėmis 2021–2030 m. laikotarpiu mažiausiai 40% sumažinti išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį lyginant su 1990 m.

¹¹⁰ Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategija, atnaujinta 2018 m. birželio 21 d. Seimo nutarimu Nr. XIII-1288.

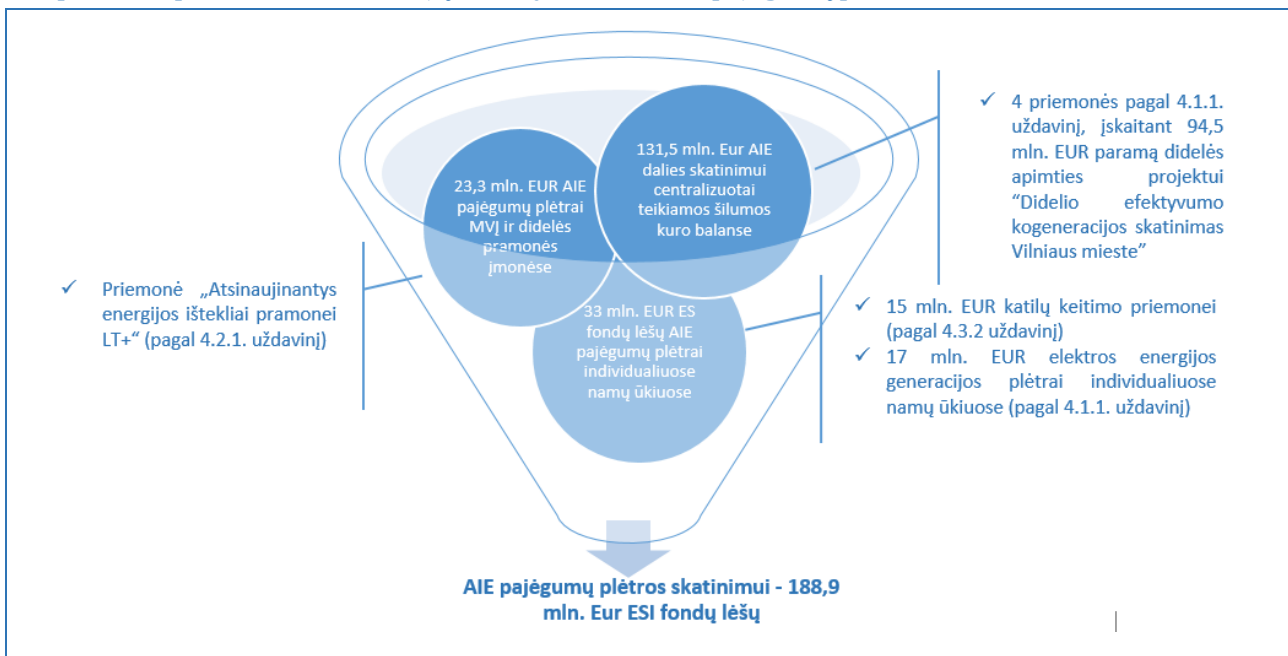
¹¹¹ 2011 m. gegužės 12 d. Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas Nr. XI-1375.

¹¹² Pavyzdžiui, Study on the impact assessment for a new Directive mainstreaming deployment of renewable energy and ensuring that the EU meets its 2030 renewable energy target, 2016.

intervencijas, jų finansavimo mastą ir įgyvendinimo pažangą, ESI fondų lėšomis šiame programiniame laikotarpyje **daugiausiai bus prisidėta prie AIE pajėgumų plėtros šilumos sektoriuje, įgyvendinant 4.1 investicinio prioriteto priemones**. Tokia investavimo logika pagrįsta, nes elektros energijos gamyba iš AIE yra remiama per privalomą supirkimą ir viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (VIAP) sistemą, sumokant gamintojui nustatyto fiksuoto elektros energijos tarifo ir Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nustatytos rinkos kainos skirtumą.

Energijos efektyvumo didinimo ir AIE pajėgumų plėtros tikslų siekiama ir pagal **VP 4.2. investicinį prioritetą „Energijos vartojimo efektyvumo ir AIE vartojimo įmonėse skatinimas“**, kuriam suplanuota skirti 25 mln. Eur ESI fondų lėšų pramonės sektoriuje įgyvendinamiems privatiems projektams. Pažymėtina, kad **bendras išteklių našumas Lietuvoje išlieka žemas**, ypač pramonės ir transporto sektoriuose. VP įgyvendinimo metu atotrūkis pagal šį rodiklį nuo ES vidurkio padidėjo ir 2017 m. duomenimis sudarė 0,8 Eur/kg (ES vidurkis - 2,0 Eur / kg)¹¹³. Prie išteklių našumo pramonės sektoriuje didinimo VP intervencijomis prisidedama 3 VP prioriteto apimtyje remiant ekoinovacijas (3.3.2 uždaviniui „Padidinti MVĮ investicijas į ekoinovacijas ir kitas efektyviai išteklius naudojančias technologijas“ suplanuota skirti 92,7 mln. ERPF lėšų), o pagal 4.2 investicinį prioritetą investuojama į AIE ir energijos efektyvumo skatinimą pramonės įmonėse. Remiantis šio vertinimo tikslais atliktos projektų vykdytojų apklausos¹¹⁴ rezultatais, didžiausia paklausa ESI fondų investicijomis buvo pagal priemonę Nr. 04.2.1-LVPA-K-836 „Atsinaujinantis energijos ištekliai pramonei LT+“. Daugiau nei 60 proc. respondentų nurodė, kad vienas svarbiausių veiksmų, lėmusių įmonės apsisprendimą teikti paraišką projektui įgyvendinti, buvo galimybė sumažinti įmonės veiklos sąnaudas ir tapti konkurencingesne įmone. Be ESI fondų investicijų didžioji dalis respondentų (54 proc.) šių projektų nebūtų įgyvendinę, 40 proc. būtų įgyvendinę mažesne apimtimi nuosavais ištekliais, o 6 proc. teigė, kad būtų įgyvendinę ta pačia apimtimi su banko paskola. Pastarieji respondentai – didelių įmonių atstovai. Remiantis šios apklausos duomenimis, galima teigti, kad savaimiškumo efektas¹¹⁵ įgyvendinant šią intervenciją – žemas, tačiau tokie išvada patvirtinti reikėtų atlikti kontrafaktinės situacijos analizę. Kita vertus, didelis paraiškų skaičius rodo, kad priemonė yra paklausia, o pasiūlytos investicinės pagalbos sąlygos – patrauklios. Kadangi įgyvendinant priemonę Nr. 04.2.1-LVPA-K-836 „Atsinaujinantis energijos ištekliai pramonei LT+“ pagal dabartines finansavimo apimtis ir projektų finansavimo sutartyse suplanuotus rodiklius nepavyks pasiekti su priemonės įgyvendinimu susieto VP rodiklio dėl papildomų AIE pajėgumų reikšmės, tikslinga peržiūrėti šią intervenciją (platesnis komentaras žemiau).

39 pav. 4 VP prioriteto intervencijų rinkinys, skirtas AIE pajėgumų plėtrai

Šaltinis: sudaryta vertintojų.

¹¹³ 2014–2020 m. ES fondų programavimo laikotarpiu išteklių našumas Lietuvoje siekė 0,61 euro už kilogramą, o ES vidurkis – 1,55 euro už kilogramą (duomenys pateikti NPP „3.2 tikslas. Sukurti tvarią ir efektyvią ekonominę infrastruktūrą“).

¹¹⁴ Apklausa vykdyta 2018 m. birželio mėn.

¹¹⁵ *Savaimiškumo efektas* (angl. deadweight) – apibūdina finansinės paramos efektyvumo praradimo situaciją, kuomet projektai, gavę viešojo finansavimo lėšas, būtų buvę vykdomi ir be konkrečios viešosios intervencijos, panaudojant kitus finansavimo šaltinius (pvz., nuosavą kapitalą, banko paskolą).

Išvertinus šiuo metu įgyvendinamų priemonių, skatinančių AIE plėtrą, planuojamus pasiekimus (produkto rodiklių reikšmės nustatytas priemonių įgyvendinimo planuose) matyti, kad šių **intervencijų nepakaks norint pasiekti veiksmų programoje 4.1 ir 4.2 investiciniuose prioritetuose patvirtintas produkto stebėsenos rodiklių, matuojančių AIE pajėgumų plėtrą, reikšmes:**

- Pagal 4.1.1 uždavinio „Padidinti AIE išteklių energijos naudojimą“ priemones bendra iki 2023 m. suplanuota pasiekti rodiklio P.B.230 „Papildomi AIE gamybos pajėgumai“ reikšmė sudaro 374 MW¹¹⁶, todėl šių planinių reikšmių nepakaks pasiekti į 4 VP prioriteto veiklos peržiūros planą įtraukto SaF rodiklio „Papildomi AIE gamybos pajėgumai“ tikslui – 467 MW (2023 m.). Neatitikimas tarp veiksmų programoje ir PIP suplanuotų reikšmių atsirado todėl, kad VP įgyvendinimo metu buvo atsisakyta įgyvendinti vieno iš dviejų planuotų didelės apimties projektų – Kauno kogeneracinės jėgainės statybos, turėjusios reikšmingai prisidėti prie naujų AIE pajėgumų plėtros. Priėmus šį sprendimą, pagal išlaidų kategoriją „Atsinaujinančioji energija: biomasės“ (011) finansavimas buvo sumažintas 34 proc., lyginant su pirminiu VP finansiniu planu, taip pat buvo sumažinta ir rodiklio P.B.230 reikšmė, tačiau nepakankamai. Pažymėtina, kad rengiant šią vertinimo ataskaitą su Europos Komisija buvo derinamas naujas VP keitimas, kuriame numatyta dar kartą tikslinti rodiklio P.B.230 reikšmę, sumažinant iki 351 MW.
- Veiksmų programoje 4.2 investicinio prioriteto intervencijoms nustatyto produkto rodiklio P.B.230 siektina reikšmė (2023 m.) – 59,05 MW. Ši reikšmė atitinka pagal 4.2.1 uždavinį įgyvendinamos priemonės Nr. 04.2.1-LVPA-K-836 „Atsinaujinantys energijos ištekliai pramonei LT+“ PIP nustatytą analogiško stebėsenos rodiklio reikšmę. Tačiau pagal priemonės įgyvendinimo pažangą (paskirstytas visas priemonės biudžetas, išskyrus 2 mln. Eur ERPF lėšų rezervo) ir projektų finansavimo sutartyse suplanuotus rodiklius (numatyta sukurti 48,24 MW papildomų AIE pajėgumų, t. y. 82 proc. siekiamos rodiklio P.B.230 reikšmės), yra rizika nepasiekti VP nustatytos rodiklio reikšmės. Norint pasiekti trūkstamą rodiklio reikšmę, naujam kvietimui nepakaks šiai priemonei suplanuotų veiklos rezervo lėšų. Preliminariais skaičiavimais, pagal dabartines finansavimo sąlygas reikėtų iki 5 mln. Eur papildomo ERPF finansavimo. Ataskaitos rengimo metu buvo derinimas VP keitimas, kuriuo siūloma rodiklio reikšmę sumažinti iki 50 MW. Tačiau **atsižvelgiant į tai, kad išteklių našumas pramonėje išlieka ypač žemas, tikslingiau būtų išplėsti šią intervenciją ir siekti pirminių VP suplanuotų tikslų.** Dalį papildomų investicijų poreikio galima patenkinti perskirsčius lėšas iš kitų 4.2.1 uždavinio priemonių (pavyzdžiui, nėra paklausos priemonei Nr. 04.2.1-IVG-T-811 „Dalinis palūkanų kompensavimas“: 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis pagal šią priemonę nebuvo sudaryta sutarčių 70 proc. priemonei skirto biudžeto (700 tūkst. Eur)), taip pat svarstyta galimybė skirti dalį 7 VP prioritetui planuotų veiklos rezervo ERPF lėšų. Kita vertus, atsižvelgiant į didelę paklausą šioms investicijoms, kurią patvirtinta tiek kvietimų metu gautų paraiškų skaičius, tiek šio vertinimo metu atlikta projektų vykdytojų apklausa, efektyviau būtų sumažinti finansavimo intensyvumą (iki 60 proc. MVĮ, 50 proc. vidutinėms įmonėms ir 40 proc. – didelėms įmonėms) bei mažesniais ištekliais paremti didesnę skaičių projektų ir paskatinti didesnę AIE pajėgumų augimą.

2.4.1.2. Intervencijų, skirtų energijos vartojimo efektyvumo didinimui, tęstinio tinkamumo analizė

Nagrinėjant VP 4 prioriteto **intervencijų, nukreiptų į energijos vartojimo efektyvumo didinimą, tęstinį tinkamumą** reikia pastebėti, kad nuo VP įgyvendinimo pradžios šioje srityje matyti tam tikra pažanga, susijusi su galutinės energijos vartojimo intensyvumu pramonės ir paslaugų sektoriuose, taip pat galutinės energijos suvartojimu viename kvadratiniam metrui gyvenamosios paskirties namų sektoriuje. Tačiau ši **pažanga nėra pakankama**. Tą 2018 m. Europos semestro ataskaitoje¹¹⁷ pastebi ir Europos Komisija, ir Valstybės kontrolė savo ataskaitoje dėl energijos vartojimo efektyvumo tikslų pasiekimo¹¹⁸. Įgyvendindama ES reikalavimus, Lietuva 2014–2020 m. energetinio efektyvumo didinimo srityje išsiskėlė tikslą: iki 2020 m. sutaupyti 11,67 TWh galutinės

¹¹⁶ Pagal priemonę Nr. 04.1.1-LVPA-V-108 „Didelio efektyvumo kogeneracijos skatinimas Vilniaus mieste“ – 228 MW, priemonę Nr. 04.1.1-LVPA-K-109 „Biokuro panaudojimo skatinimas šilumos energijai gaminti“ – 70 MW, priemonę Nr. 04.1.1-LVPA-K-110 „Nedidelės galios biokuro kogeneracijos skatinimas“ – 18 MW pajėgumai, priemonę Nr. 04.1.1-LVPA-K-112 „Biokurą naudojančių šilumos gamybos įrenginių keitimas“ – 23 MW, pagal priemonę 04.1.1-LVPA-V-114 „Elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių gamybos įrenginių įrengimas namų ūkiuose“ – 35 MW.

¹¹⁷ 2018 m. kovo 7 d. Komisijos darbinis dokumentas „Šalies ataskaita. Lietuva 2018“, SWD(2018) 213 galutinis.

¹¹⁸ 2018 m. birželio 19 d. Valstybės kontrolės audito ataskaita Nr. VA-2018-P-20-2-5 „Energos vartojimo efektyvumo tikslų pasiekimas“.

energijos¹¹⁹, o tai atitinka metinį visos elektros energijos suvartojimą šalyje. Remiantis Valstybės kontrolės audito ataskaitoje pateiktais skaičiavimais iki 2018 m. yra sutaupyta 3,9 TWh, t. y. 33,7 proc. iki 2020 m. privalomos sutaupyti energijos kiekio. Valstybės kontrolės auditoriai pažymi, kad Energetikos ministerijai nesiimant papildomų veiksmų, tikslas iki 2020 m. sutaupyti 11,67 TWh nebus pasiektas¹²⁰. Energetikos ministerija kartu su Ekonomikos ir inovacijų bei Aplinkos ministerijomis energijos vartojimo efektyvumo didinimo išpareigojimų vykdymo siekia taikydama kontrolės ir reguliavimo priemones (susitarimų su energetikos įmonėmis dėl energijos sutaupymo), informacines priemones (susitarimų su energijos tiekėjais dėl vartotojų švietimo ir konsultavimo), fiskalines priemones (mokesčius ir akcizus degalams) ir investicines priemones. Pastarosios, kurios apima energijos vartojimo auditus pramonės įmonėse, katilų keitimo namų ūkiuose, daugiabučių namų atnaujinimo ir viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo – yra įgyvendinamos pagal VP 4.2 ir 4.3 investicinius prioritetus. Energijos vartojimo efektyvumo didinimo veiksmų plane¹²¹ nurodoma, kad investicinėmis priemonėmis į daugiabučių namų ir viešųjų pastatų atnaujinimą planuojama pasiekti apie 20 proc. numatytų energijos sutaupymų, o pagal įpareigojimų sistemą, kuria energijos skirstymo ir tiekimo įmonėms yra nustatyti konkretūs energijos suvartojimo taupymo tikslai, planuojama pasiekti 80 proc. numatytų sutaupymų. Tačiau užsitęsęs Energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymo priėmimui¹²², **2014–2017 m. laikotarpiu energijos vartojimo efektyvumo tikslų buvo siekiama tik investicinėmis priemonėmis, įgyvendinant 4 VP prioritetą**. Daugiausiai prie energijos efektyvumo didinimo tikslo prisidedama įgyvendinant veiksmų programos intervencijas pagal 4.3.1 uždavinį, nukreiptą į energijos suvartojimo viešojoje infrastruktūroje ir daugiabučiuose namuose sumažinimą. Šiam uždaviniui suplanuota skirti beveik 60 proc. viso 4 VP prioriteto lėšų (496 mln. Eur). **Didžiausia pažanga matyti įgyvendinant daugiabučių namų modernizavimo priemones**, dėka kurių iki 2017 m. pradžios jau buvo sutaupyta 2,1 TWh energijos¹²³. Sėkmingą šių intervencijų įgyvendinimą lemia tai, kad vykdomos 2007–2013 m. programinio laikotarpio tęstinės intervencijos, taip pat ankstesniu laikotarpiu buvo išspręstos problemos, susijusios su pirmine mažai paklausia finansavimo schema, teisinio reglamentavimo trukdžiais (pakeistas Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas, jame nurodant, kad asmenys, nedalyvaujantys būsto modernizavime, netenka šildymo kompensacijų); be to, jau kelerius metus yra vykdoma plataus masto intensyvi daugiabučių renovavimo skatinimo kampanija. Atsižvelgiant į didelį investicijų poreikį daugiabučių namų modernizavimui, VP įgyvendinimo metu buvo apsispręsta padidinti šiam uždaviniui skiriamas lėšas, perskirstant jas iš 2 VP prioriteto. Naujai priemonei Nr. 04.3.1-APVA-V-023 „Daugiabučių namų modernizavimo techninė parama“ buvo skirta 48 mln. Eur ERPF lėšų, kuriomis teikiama pagalba daugiabučių namų atnaujinimo (modernizavimo) investicijų planų rengimui, techninių darbo projektų rengimui, projekto vykdymo priežiūrai, projekto įgyvendinimo administravimui ir statybos techninei priežiūrai. Tačiau **lėšų trūkumas daugiabučių renovacijos finansavimui išlieka**. 2018 m. birželį paskelbtoje Valstybės kontrolės audito ataskaitoje¹²⁴ pažymima, kad suplanuotų lėšų nepakaks, įgyvendinant Vyriausybės programoje numatytą tikslą atnaujinti po 500 daugiabučių kasmet.

Priešingai sklandžiai šiame programiniame laikotarpyje įgyvendinamoms daugiabučių modernizavimo priemonėms **vyksta viešųjų pastatų atnaujinimo procesas**. Remiantis Valstybės kontrolės ataskaita, iki 2017 m. gruodžio 31 d. pagal Viešųjų pastatų atnaujinimo programą¹²⁵, turinčią kiekvienais metais atnaujinti ne mažiau kaip 3 proc. valstybei priklausančių viešųjų pastatų ploto, nebuvo atnaujintas nė vienas pastatas. Vertinamuoju laikotarpiu sunkumų kilo įgyvendinant viešųjų pastatų atnaujinimą pagal tris FM, EM, AM ir VIPA administruojamas priemones¹²⁶:

¹¹⁹ Nustatyta LR energetikos ministro 2014-05-30 įsakyme Nr. 1-149 „Dėl Energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2014–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“.

¹²⁰ Už direktyvos nuostatų nesilaikymą ir nepasiekus prisiimtų išpareigojimų, Lietuvai gresia sankcijos iš Europos Komisijos. Minimali vienkartinė bauda gali siekti 0,6 mln. Eur.

¹²¹ LR energetikos ministro 2014-05-30 įsakymas Nr. 1-149 „Dėl Energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2014–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“ ir Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2017 m. liepos 7 d. įsakymas Nr. 1-181 „Dėl Energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2017–2019 metų veiksmų plano patvirtinimo“.

¹²² Lietuvos Respublikos energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymas patvirtintas 2016 m. lapkričio 3 d., o valstybės valdomų elektros ir dujų perdavimo sistemų ir skirstomųjų tinkle operatorių susitarimai su Lietuvos Respublikos energetikos ministerija dėl energijos sutaupymo turėjo būti sudaryti iki 2017 m. gegužės 15 d.

¹²³ Valstybės kontrolės pateikti skaičiavimai.

¹²⁴ 2018 m. birželio 19 d. Valstybės kontrolės audito ataskaita Nr. VA-2018-P-20-2-5 „Energijos vartojimo efektyvumo tikslų pasiekimas“.

¹²⁵ 2014 m. lapkričio 26 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1328 patvirtinta Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programa

¹²⁶ 04.3.1-FM-F-105 „Energijos vartojimo efektyvumo didinimas viešojoje infrastruktūroje“ (ES fondų lėšos - 79 645 505 Eur), 04.3.1-VIPA-V-101 „Valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimas“ (ES fondų lėšos - 16,07 Eur), Nr. 04.3.1-FM-F-002 „Savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimas“ (ES fondų lėšos - 17,3 mln. Eur).

- Pagal priemonę Nr. 04.3.1-VIPA-V-101 „Valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimas“ tik 2018 m. spalio 30 d. patvirtintas valstybės projektų sąrašas¹²⁷ 1,8 mln. Eur sumai ir nustatyta, kad paraiškos turi būti pateiktos iki 2019 m. sausio 18 d.
- Analizuotu laikotarpiu nebuvo gauta paraiškų Savivaldybių pastatų fondui pagal priemonę Nr. 04.3.1-FM-F-002 „Savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimas“, nes kvietimas teikti paraiškas paskelbtas tik 2018 m. pabaigoje. Be to, Aplinkos ministerija mato didelę riziką, kad dėl nepakankamo savivaldybių finansinio pajėgumo nebus užtikrintas reikiamas projektų srautas
- Vertinamuoju laikotarpiu tam tikra įgyvendinimo pažanga buvo matyti pagal priemonę Nr. 04.3.1-FM-F-105 „Energijos vartojimo efektyvumo didinimas viešojoje infrastruktūroje“, kurią įgyvendinant iš Energijos efektyvumo fondo (toliau – ENEF) buvo skirta 10 lengvatinių paskolų centrinės valdžios viešųjų pastatų atnaujinimui.

Viena iš priežasčių, kodėl stringa viešųjų pastatų, o ypač savivaldybių, atnaujinimo priemonių įgyvendinimas, – užsitęsęs naujų finansinių priemonių rengimas ir finansinio tarpininko atrankos procesas. Pavyzdžiui, Savivaldybių pastatų fondas pagal priemonę Nr. 04.3.1-FM-F-002 „Savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimas“ buvo įsteigtas 2017 m. birželio 27 d., o sutartis su finansiniu tarpininku pasirašyta tik 2018 m. gegužės 18 d. Kita, ir tikėtina, svarbesnė priežastis – paramos forma. Ankstesniu ES fondų lėšų programiniu laikotarpiu viešųjų pastatų atnaujinimui buvo skiriamos subsidijos, o šiame pereita prie lengvatinės paskolos ir grąžinamosios subsidijos¹²⁸ (pastaroji derinama su lengvatinė paskola tik įgyvendinant priemonę, skirtą valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimui). Be to, nors energetikos ministro įsakymu yra patvirtintas tinkamų atnaujinti viešųjų pastatų sąrašas, tačiau Valstybės pastatų valdytojai iki 2018 m. gegužės mėn. teisės aktais nebuvo įpareigoti atnaujinti atitinkamą plotą¹²⁹. Pastarosios dvi problemos, įgyvendinant priemonę Nr. 04.3.1-VIPA-V-101 „Valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimas“, buvo sprendžiamos patvirtinus naują Viešųjų pastatų energetinio efektyvumo didinimo programos redakciją¹³⁰. Atnaujintoje programoje numatytas įpareigojimas ministerijoms kasmet sudaryti planuojamų atnaujinti viešųjų pastatų sąrašą ir patvirtinta nauja viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo projektų finansavimo schema, numatant paskolas viešųjų pastatų atnaujinimo projektams derinti su grąžinamąja subsidija iki 30 proc. galutiniams naudos gavėjams¹³¹. Tam sukurta nauja priemonė Nr. 04.3.1-VIPA-T-113 „Valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimas II“ (ES fondų lėšos - 12,90 Eur), kuri tiesiogiai susijusi su ENEF, kadangi grąžinamąją subsidiją bus galima gauti tik tuo atveju, jei bus kreiptasi dėl paskolos iš ENEF ir tam gautas pritarimas. Tikėtina, kad privalomi įpareigojimai ministerijoms ir pakeista finansavimo schema leis išibėgėti centrinės valdžios pastatų renovacijos projektų srautui,¹³² tačiau šių prognozių pagrįstumą bus galima įvertinti 2019 m., atsižvelgiant į faktinę priemonės įgyvendinimo būklę. Atnaujintoje energijos efektyvumo išankstinio vertinimo ataskaitoje (2018 m.), remiantis interviu su viešųjų pastatų valdytojais rezultatais, pateikiamos papildomos naudingos rekomendacijos, kurias būtų galima taikyti, jei per 2019 m. I pusmetį nepavyktų išvystyti renovacijos projektų srauto. Pavyzdžiui, koreguoti Viešųjų pastatų energetinio efektyvumo didinimo programos nuostatą, numatančią, kad gali būti finansuojami projektai, kai yra *visų* pastato patalpų savininkų rašytinis susitarimas dėl pastato energijos vartojimo efektyvumo projekto vykdymo, nustatant, kad pastato renovacija gali būti įgyvendinama, jei bent 51 proc. pastato nuosavybės priklauso centrinei valdžiai (remiantis daugiabučių renovacijos analogija); teikti didesnio dydžio subsidiją techniniam projekto parengimui ir kitus ex-ante ataskaitoje pateiktus siūlymus¹³³.

2.4.1.3. Intervencijų, skirtų ŠESD kiekio mažinimui transporto sektoriuje, tęstinio tinkamumo analizė

Iš 2.4.1.1. skyriuje pateiktos 31 lentelės, apibendrinančios AEI naudojimo rodiklius bendrame galutiniame energijos suvartojime ir atskiruose sektoriuose, duomenų matyti, kad VP įgyvendinimo laikotarpiu dėl augančio bendro kuro suvartojimo nepavyko pasiekti pažangos gerinant AIE suvartojimo rodiklius transporto sektoriuje.

¹²⁷ Sąrašas patvirtintas 2018-10-30 Energetikos ministro įsakymu Nr.1-1286.

¹²⁸ Nacionaliniuose teisės aktuose grąžinamoji subsidija yra apibrėžiama kaip projekto finansavimo forma, kai projektui skiriamos finansavimo lėšos, kurias visas arba jų dalį projekto sutartyje nustatytais sąlygomis projekto vykdytojas privalo grąžinti.

¹²⁹ Įpareigojimas numatytas tik 2018 m. gegužės 16 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 1328 atnaujinus Viešųjų pastatų energetinio efektyvumo didinimo programą.

¹³⁰ 2018 m. gegužės 16 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1328 „Dėl Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programos patvirtinimo“ pakeitimo“.

¹³¹ Energetikos ministerijos lydraštis (19.2-19)3-948 2018-05-15 dėl nutarimo projekto pakartotinio teikimo

¹³² Toks finansavimo modelis buvo pasiūlytas 2015 m. atnaujintoje Energijos efektyvumo išankstinio (ex ante) vertinimo studijoje, įvertinus investicijų paklausą.

¹³³ Energijos efektyvumo išankstinio (ex-ante) vertinimo ataskaita, 2018 m. gegužė. P. 210.

VP įgyvendinimo metu AIE dalis transporto sektoriuje mažėjo: nuo 4,6 proc. 2015 m. iki 3,7 proc. 2017 m. ir buvo gerokai mažesnė už 2020 m. nustatytą 10 proc. tikslą. Nors šio rodiklio augimui didžiausią poveikį gali turėti biodegalų suvartojimas, kurių privalomą dalį mišinyje su degalais pagamintais iš mineralinių degalų, nustato Vyriausybė, tačiau prie augimo gali prisidėti ir kitos priemonės, nukreiptos į transporto sektoriaus efektyvumo didinimą. Todėl **siekiant spręsti AIE dalies mažėjimo transporto sektoriuje problemą bei prisidėti prie šio sektoriuje sukuriama CO₂ emisijos mažinimo**, tikslinga **apsvarstyti 4.5.1 uždavinio „Skatinti darnų judumą ir plėtoti aplinkai draugišką transportą“ intervencijų masto išplėtimą arba sustiprinti lėšų koncentravimą ten, kur finansavimo poreikiai aktualesni arba matosi didesnė paklausa**. Pažymėtina, kad ES aplinkosauginiai reikalavimai nuolat griežtinami, o dėl Paryžiaus klimato kaitos susitarimo Lietuva ES apyvartiniais taršos leidimais prekybos sistemoje nedalyvaujančiuose sektoriuose (tame tarpe transporto sektoriuje) ŠESD kiekį turės sumažinti 9 proc. iki 2030 m., lyginant su 2005 m. išmestu kiekiu. Todėl siekiant vykdyti nustatytus kiekybinius ŠESD kiekio mažinimo tikslus būtina įgyvendinti papildomas priemones transporto sektoriuje, kuris Lietuvoje atsakingas už didžiausią dalį – net 27,4 proc. visų klimato kaitą sukeliančių dujų išmetimą (57 proc. jų šaltinis – lengvieji automobiliai). Lietuvoje didžiausiomis taršaus transporto problemomis išlieka neefektyvus automobilių parkas¹³⁴, nepatrauklus viešasis transportas, nepakankamos paskatos gyventojams naudoti mažataršius automobilius, neišplėtos darnaus judumo priemonės miestuose, infrastruktūros, reikalingos elektromobilių plėtrai, stoka, nenustatyti privalomi reikalavimai valstybės institucijoms ir transporto infrastruktūros objektų valdytojams įsigyti transporto priemones, naudojančias AIE. Įgyvendinant 4.5.1 uždavinio priemones sprendžiamos infrastruktūrinės problemos, ribojančios darnų judumą ir skatinančios ekologiško transporto plėtrą. Viešojo transporto priemonių atnaujinimo rėmimas yra numatytas pagal dvi analizuojamo VP prioriteto priemones: Nr. 04.5.1-TID-V-517 „Miesto viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas“ (28,96 mln. Eur) ir Nr. 04.5.1-TID-R-518 „Vietinio susisiekimo viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas“ (14,81 mln. Eur). Pirmoji priemonė skirta ekologiškų transporto priemonių įsigijimui penkiuose didžiausiuose Lietuvos miestuose, o antroji – regionuose. Pagal priemonių įgyvendinimo būklę (pagal didiesiems miestams skirtą priemonę sudaryta sutarčių 76 proc., o regioninei priemonei – 9 proc. nuo visos suplanuotos finansavimo sumos) galima spręsti, kad regioninė priemonė nėra itin patraukli galutiniams naudotojams (keleivių vežimu regionuose užsiimančioms įmonėms, su kuriomis savivaldybių administracijos yra sudariusios viešųjų paslaugų teikimo sutartis). Įvertinant taikomas privalomas valstybės pagalbos schemas taisykles, nustatančias reikalavimą, kad ESI fondų lėšomis savivaldybių įsigytos transporto priemonės būtų perduotos vežėjams, atrinktiems konkurso būdu, mažai tikėtina padidinti šios priemonės paklausą regionuose¹³⁵. Todėl kyla rizika nepanaudoti priemonei Nr. 04.5.1-TID-R-518 „Vietinio susisiekimo viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas“ suplanuoto biudžeto ir nepasiekti VP produkto rodiklio P.S.325 „Įsigytos naujos ekologiškos viešojo transporto priemonės“ suplanuotos reikšmės (120). Atsižvelgiant į didesnę poreikį ekologiško viešojo transporto parką plėsti didžiausiuose miestuose ir į ribotą regioninės priemonės paklausą, svarstyti galimybę perskirstyti dalį lėšų tarp šių priemonių.

Ekologiško transporto priemonių parko plėtrą Lietuvoje taip pat riboja neišplėtoti elektromobilių baterijų įkrovimo ir vandenilį naudojančių automobilių užpildymo punktų tinklo bei kitos reikiamos infrastruktūra. Kitos ES šalys, siekdamos paskatinti transporto priemonių elektrifikaciją, sparčiai plečia ne tik elektromobilių įkrovimo stotelių tinklą, bet ir subsidijuoja jų įkrovimą, o kai kurios šalys (Airija, Estija, Suomija, Švedija, Prancūzija, Vokietija, Ispanija, JK) teikia (-ė) dalines elektromobilio įsigijimo kainos kompensacijas (tiesiogines arba per gyventojų pajamų mokesčio lengvatą). Pagal 4.5.1 uždavinio priemonę Nr. 4.5.1-TID-V-515 „Elektromobilių įkrovimo prieigų tinklo kūrimas“ 18 Lietuvos savivaldybių ketina pasinaudoti ES investicijomis elektromobilių įkrovimo prieigoms įrengti, tačiau elektromobilių įkrovimo prieigos turėtų būti išdėstytos tolygiai visoje šalies teritorijoje, o Vyriausybė turi apsvarstyti papildomas priemones, skatinančias gyventojų perėjimą prie mažataršių automobilių.

2018 m. atsakingos institucijos (SM, AM), siekdamos labiau paskatinti transporto sektoriaus modernizavimą bei prisidėti prie jame sukuriama CO₂ emisijos mažinimo, inicijavo naujos finansinės priemonės susisiekimo sektoriuje poreikio įvertinimą. Atnaujintoje verslo finansavimo 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis ex-ante vertinimo ataskaitoje¹³⁶ rekomenduojama sukurti finansinę priemonę „Ko-investicinis fondas susisiekimui“, kuriai galėtų būti skiriamos VP ketvirtąjį prioriteto lėšos. Planuojama, kad SaF lėšomis galėtų būti remiamos rizikos kapitalo investicijos į MVĮ, vykdančių arba ketinančių vykdyti mobilumo paslaugų ir produktų kūrimą ir (arba) įsigijimą mažinant transporto sukuriama CO₂ emisiją; taip pat intelektinių transporto sistemų ir inovatyvių transporto technologijų kūrimą ir (arba) diegimą prisidedant prie CO₂ emisijos

¹³⁴ Lietuva turi vieną seniausių automobilių parkų Europoje (vidutinis transporto priemonių amžius 2012 m. buvo 15 metų, 2013 m. – 16,3 metų, 2014 m. – 15 metų)

¹³⁵ Šis pastebėjimas buvo išsakytas 2018-10-12 interviu su atsakingu Susisiekimo ministerijos tarnautoju metu.

¹³⁶ Verslo finansavimo 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis išankstinis vertinimas, 2019 m.

mažinimo.¹³⁷ Tokios finansinės priemonės transporto sektoriuje sukūrimas neabejotinai reikalingas, atsižvelgiant į esamą transporto sektoriaus taršos būklę, tačiau **Lietuvai siekiant įgyvendinti Paryžiaus klimato kaitos susitarimus ši priemonė ir kitos pagal 4.5.1 uždavinį vykdomos intervencijos bus nepakankamos**. Siekiant modernizuoti transporto sektorių ir paskatinti darnaus judumo įpročius veiksmingiausia priemonė, taikoma beveik visose ES šalyse, yra automobilių taršos mokesčio, nustatomo pagal automobilio taršos intervalą ir kuro tipą, įvedimas.

2.4.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas

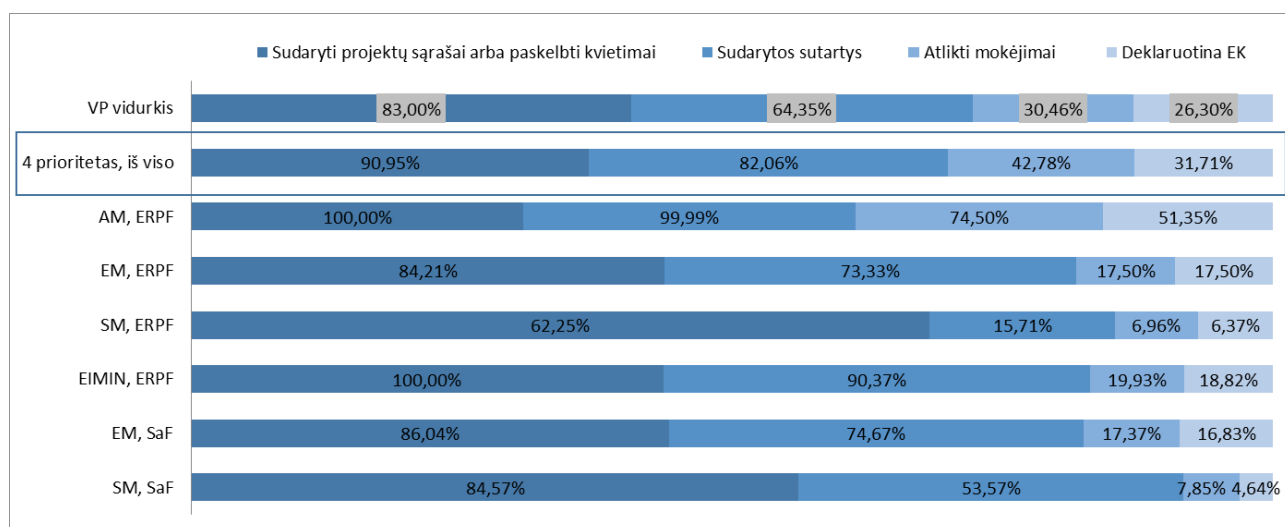
Rengiant veiksmų programą 4 prioriteto įgyvendinimui buvo suplanuota apie 14,5 proc. ES fondų lėšų (arba 972 mln. Eur), įskaitant 60,9 mln. Eur kaip veiklos rezervo lėšas, susietas su 15 priemonių. Atsižvelgiant į VP įgyvendinimo eigą ir reaguojant į besikeičiantį intervencijų vykdymo kontekstą, tikslinių grupių poreikius bei paklausą investicijoms, **buvo atliktos kelios reikšmingos finansinės peržiūros**, kurių pasekoje prioritetui vykdyti skiriamos lėšos sudaro apie 13,8 proc. ES fondų lėšų (925,2 mln. Eur, įskaitant 57,7 mln. Eur numatytų kaip veiklos rezervo lėšos). Vykdam peržiūras buvo atlikti šie perskirstymai:

- 4.1.1. uždaviniui 94,1 mln. sumažintos SaF lėšos, dalį Vilniaus kogeneracinės jėgainės lėšų (deginimo renginio įsigijimo ir montavimo lėšų) perkeltant VP 5 prioriteto įgyvendinimui; atsisakant Kauno kogeneracinės jėgainės projekto ir 26,7 mln. Eur nukreipiant SM veikloms ir dėl ribotos paklausos po pirmojo kvietimo sumažinant finansavimą priemonei Nr. 04.1.1-LVPA-K-110 „Nedidelės galios biokuro kogeneracijos skatinimas“;
- 4.3.1. uždaviniui 48 mln. padidintos ERPF lėšos, skiriant jas daugiabučių namų modernizavimo techninei paramai (lėšos perskirstytos iš 2 VP prioriteto).

Lyginant 4 VP prioriteto finansinio įgyvendinimo rodiklius (40 pav.) su bendru VP įgyvendinimo lygiu, **matyti didelis finansinis rezultatyvumas**. Pagal sudarytų sutarčių (82 proc. nuo visos prioritetui skirtos finansavimo sumos) ir atliktų mokėjimų (43 proc.) rodiklius finansinis įgyvendinimas yra sparčiausias lyginant su kitais VP prioritetais. Tačiau nagrinėjant atskirų uždavinių finansinę pažangą galima pastebėti, kad lėčiau planuojamos ir įgyvendinamos EM ir SM kompetencijai priskirtos priemonės. Šių institucijų kuruojamos priemonės pagal atliktų mokėjimų ir Komisijai deklaruotinių lėšų rodiklius nuo bendro VP vidurkio atsilieka dvigubai. Toks vėlavimas kėlė riziką nepasiekti prioriteto veiklos peržiūros plane nustatyto SaF finansinio rodiklio tarpinės reikšmės. Energetikos ministerijos administruojamų priemonių vėlesnį įgyvendinimą lėmė tai, kad VP įgyvendinimo metu buvo atnaujinamas pagrindinis investicijas apibrėžiantis strateginis dokumentas – NENS, taip pat keičiami kiti aktualūs teisės aktai (pavyzdžiui, AIE įstatymas, plačiau žr. 2.4.1 analizės dalyje). Vėlavimą lėmė ir tai, kad su Komisija užsitęsė didelės apimties projektų, numatytų įgyvendinti pagal 4.1.1. uždavinį plėtojant didelio naudingumo kogeneracijos pajėgumus Vilniuje ir Kaune, derinimas ir pagrindimas. Atsižvelgiant į Komisijos nuomonę, buvo atliktas VP keitimas ir atsisakyta Kauno kogeneracinės jėgainės finansavimo 4 prioriteto lėšomis. Susisiekimo ministerijos administruojamų priemonių vėlavimą lėmė tai, kad dalis jų yra įgyvendinamos regioninio planavimo būdu, todėl užsitęsė projektų sąrašų sudarymo procesas. Taip pat dalis priemonių yra įgyvendinama pagal darnaus judumo planus, todėl pirmiausia buvo įgyvendinama priemonė Nr. 04.5.1-TID-V-513 „Darnaus judumo sistemų kūrimas“, skirta šių planų parengimui, o po to planuojamos investicijos, šiuose planuose patvirtintų priemonių įgyvendinimui.

40 pav. 4 VP prioriteto finansinė pažanga.

¹³⁷ Priemonės Nr. 04.5.1-FM-F-520 „Ko-investicinis fondas susisiekimui“ įgyvendinimo plano projektas.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

4 VP prioriteto pažanga matyti ir pagal veiklos rezultatų peržiūros plane nustatytus finansinius ir fizinius rodiklius (32 lentelė). 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, visų, išskyrus vieną, į veiklos peržiūros planą įtrauktų rodiklių faktinės reikšmės viršija siekiamas tarpines reikšmes. Rodiklio, matuojančio SaF lėšų išmokėjimo spartą, reikšmė sudaro 87 proc. siektino tikslo, todėl vadovaujantis EK išaiškinimais dėl veiklos peržiūros plano¹³⁸ **yra tenkinamos visos sąlygos tam, kad šiam prioritetui būtų skirtos veiklos rezervo lėšos.**

Sprendžiant pagal dabartinę 4 prioriteto įgyvendinimo pažangą, priemonių įgyvendinimo planus ir pasirašytų finansavimo sutarčių informaciją yra rizika SaF finansuojamose intervencijose iki 2023 m. nepasiekti dviejų rodiklių reikšmių:

- 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis, įgyvendinant SaF lėšomis finansuojamas priemones projektų finansavimo sutarčių suma sudarė 72 proc. nuo visos ketvirtam prioritetui skirtos SaF sumos. Nors bendras rodiklis yra 10 proc. punktų didesnis už VP vidurkį, tačiau tarp atskirų priemonių pastebima labai netolygi pažanga. Galima išskirti 4 rizikingas priemones. Iki 2018 m. pabaigos sutarčių nebuvo sudaryta pagal tris EM priemones (Nr. 04.1.1-LVPA-K-110 „Nedidelės galios biokuro kogeneracijos skatinimas“, Nr. 4.1.1-LVPA-V-114 „Elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių gamybos įrenginių įrengimas namų ūkiuose“, Nr. 04.3.2-LVPA-V-111 „Katilų keitimas namų ūkiuose“), o pagal SM priemonę Nr. 04.5.1-TID-R-518 „Vietinio susisiekimo viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas“ pažanga buvo minimali – pasirašytų sutarčių vertė sudarė 9 proc. nuo priemonei skirtų SaF lėšų. Kol kas nėra aišku, ar naujos EM priemonės bus paklausios potencialų pareiškėjų tarpe, tačiau, kaip buvo nurodyta anksčiau šioje ataskaitoje, SM regioninei priemonei trūksta paklausos ir mažai tikėtina, kad bus gauta naujų paraiškų. Atsižvelgiant į tai, tikslingai priemonei Nr. 518 suplanuotas ir regioninių projektų sąrašais nerezervuotas lėšas perkelti į numatomą kurti finansinę priemonę transporto sektoriuje, kuri prisidėtų prie transporto sektoriuje sukuriama CO2 emisijos mažinimo;
- Pagal 4.1.1. uždavinį „Padidinti atsinaujinančių išteklių energijos naudojimą“ vykdomų priemonių įgyvendinimo planuose yra numatyta sukurti 374 MW papildomus AIE gamybos pajėgumus. Tai sudaro 80 proc. VP nustatytos siekiamos rodiklio reikšmės. Atsižvelgiant į tai, kad Energetikos ministerija neplanuoja naujų intervencijų AIE srityje, turi būti tikslinama į veiklos peržiūros planą įtraukto rodiklio reikšmė. Šių veiksmų imtasi su Komisija derinant naują VP keitimą¹³⁹.

32 lentelė. 4 VP prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plano vykdymas.

32 lentelė: FVP prioritetinės veiklos rezultatų pasiekimo plano vykdymas:								
Rodiklio rūšis	Rodiklio apibrėžimas	Mata- vimo vienetas	Tarpinė reikšmė (2018)			Siekstina reikšmė (2023)		
			Nustatyta progra- mavimo metu	Patikslinta VP įgyvendi- nimo metu	Pasiekta reikšmė iki 2018.12.31	Nustatyta progra- mavimo metu	Patikslinta VP įgyvendi- nimo metu	Pasiekta reikšmė iki 2018.12.31
ERPF lėšos								

¹³⁸ EC (2018). Guidance for Member States on Performance framework, review and reserve. P. 16-17.

¹³⁹ VP keitimams buvo pritarta 2018 m. lapkričio 29 d. Stebėsenos komiteto posėdyje. Rengiant šią vertinimo ataskaitą VP keitimai su Komisija tebebuvo derinami.

Rodiklio	Rodiklio	Mata-	Tarpinė reikšmė (2018)			Siektina reikšmė (2023)		
Finansinis rodiklis	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK	Eur	157.977.851	162.512.112	309.855.586 (191 proc. tarpinės reikšmės)	608.472.585	664.943.173	47 proc. Pagal pasirašytas sutartis – 88 proc.
Produkto rodiklis	Namų ūkių, priskirtų geresnei energijos vartojimo efektyvumo klasei, skaičius	Namų ūkiai	0	0	29.285	30.000	30.000	98 proc. Pagal pasirašytas sutartis prognozuojama pasiekti 180 proc. (=54.150/30.000)
Įgyvendinimo žingsnis	Paskolų ar garantijų, suteiktų daugiabučio namo atnaujinimui, skaičius	skaičius	450	450	1430 (318 proc. tarpinės reikšmės)	-	-	-
SaF lėšos								
Finansinis rodiklis	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma pripažinta tinkama deklaruoti EK	Eur	113.483.597	81.038.931	70.477.149 (87 proc. tarpinės reikšmės)	534.256.979	423.551.096	17 proc. Pagal pasirašytas sutartis – 72 proc.
Produkto rodiklis	Papildomi AEL gamybos pajėgumai	MW	0	0	0	700	467	0 proc. Pagal pasirašytas sutartis prognozuojama pasiekti 64 proc. (=300/467)
Įgyvendinimo žingsnis	Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuoja produkto rodiklio „Papildomi AEL gamybos pajėgumai“ reikšmė	MW	200	200	300 (150 proc. tarpinės reikšmės)	-	-	-
Produkto rodiklis	Modernizuoti centralizuoto šilumos tiekimo tinklai	Km	-	150	363 (242% tarpinės reikšmės)	-	600	61 proc. Pagal pasirašytas sutartis prognozuojama pasiekti 142 proc. (=851/600)

Šaltinis: pagal informaciją, pateiktą 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programoje (2018-09-24 VP keitimas) ir 2018.12.31 SFMIS duomenis. Pastabos: Žalia spalva žymimi rodikliai, kur pasiekta 100 ir daugiau proc. siektinos reikšmės, geltona – kur pasiekta 65-100 proc., raudona, kur pasiekta mažiau nei 65 proc. siektinos reikšmės.

2.4.2.1. Investicinio prioriteto „Atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir skirstymo skatinimas“ analizė

Finansiniai duomenys, pateikti 33 lentelėje, rodo didelę uždavinio 4.1.1. „Padidinti atsinaujinančių išteklių energijos naudojimą“ pažangą pagal sudarytų finansavimo sutarčių sumą (68 proc. lyginant su numatytu

finansavimu), tačiau mokėjimų tempai (9 proc.) trigubai lėtesni nei VP vidurkis. Nors pagal visas priemones yra sudaryta projektų finansavimo sutarčių, tačiau kai kurios priemonės susiduria su paklausos problemomis. Pagal priemonę Nr. 04.1.1-LVPA-K-112 „Biokūrą naudojančių šilumos gamybos įrenginių keitimas“, su kurios įgyvendinimu yra susietas veiklos rezervas, buvo paskelbti du kvietimai teikti paraiškas, tačiau abiejų kvietimų metu kokybiškų ir tinkamų finansuoti projektų buvo kelis kartus mažiau nei kvietimui skirta suma. Pagal priemonę Nr. 04.1.1-LVPA-K-110 „Nedidelės galios biokuro kogeneracijos skatinimas“ paskelbus du kvietimus buvo pateiktos tik trys paraiškos. Atsižvelgiant į ribotą paklausą, finansavimas pagal išlaidų kategoriją „Atsinaujinančioji energija: Biomasė“ (011) jau buvo sumažintas 26,7 mln. Eur 2017 m. VP keitimu. 2018 m. atnaujinus NENS apsispręsta palaipsniui didinti iš AIE gaminamą šilumos kiekį centralizuoto šilumos tiekimo sistemoje ir dalį planuojamų įgyvendinti projektų srauto perkelti po 2023 metų, todėl **poreikis 4.1.1 uždavinio remiamos intervencijoms mažėja.**

33 lentelė. 4.1.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Didelio efektyvumo kogeneracijos skatinimas Vilniaus mieste	94 500 000	0	90 858 950	96%	90 858 950	96%	14 135 253	15%	12 752 722	13%
Biokuro panaudojimo skatinimas šilumos energijai gaminti	17 040 000	0	17 040 000	100%	10 759 703	63%	2 116 949	12%	2 116 949	12%
Nedidelės galios biokuro kogeneracijos skatinimas	12 000 000	0	12 000 000	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Biokūrą naudojančių šilumos gamybos įrenginių keitimas	8 000 000	2 000 000	10 000 000	100%	1 108 886	11%	507 241	5%	507 241	5%
Elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių gamybos įrenginių įrengimas namų ūkiuose	10 000 000	7 000 000	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
VISO, 4.1.1 uždavinys	141 540 000	9 000 000	129 898 950	86%	102 727 539	68%	16 759 443	11%	15 376 912	10%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

34 lentelėje pateikta informacija rodo, kad **iki 2018 m. pabaigos nebuvo pasiekta fizinės pažangos, įgyvendinant 4.1.1 uždavinio priemones.** Pagal pasirašytose finansavimo sutartyse suplanuotus produkto rodiklius (372 047 t CO₂ ekvivalentu) galima spręsti, kad įgyvendinus projektus bus pasiekta 86 proc. **rodiklio P.B.234 „Bendras metinis šiltnamio efektą sukeliančių dujų sumažėjimas“** reikšmės. Didžioji dalis (daugiau nei 80 proc.) šio CO₂ emisijos sumažinimo bus pasiekta įgyvendinus Vilniaus kogeneracinės jėgainės projektą. Kadangi ES fondų finansavimas buvo skirtas mažesnių AIE pajėgumų projektui nei buvo planuota programavimo metu, todėl, įgyvendinant 4.1.1. uždavinį suplanuota apimtimi VP rodiklio dėl CO₂ emisijos sumažinimo **nepavyks pasiekti.** Ataskaitos rengimo metu su Komisija buvo derinamas VP keitimas, kuriame planuojama sumažinti rodiklio P.B.234 reikšmę iki 406 105 t CO₂ ekvivalentu. Patvirtinus šį keitimą, pagal 2018 m. gruodžio 31 d. duomenis pasirašytose finansavimo sutartyse bus suplanuota pasiekti 62 proc. siektinos reikšmės, todėl siekiant įgyvendinti tikslą pilna apimtimi bus reikalinga finansuoti naujus projektus, prisidedančius prie CO₂ emisijos sumažinimo tikslų.

Produkto rodiklio P.B.230 „Papildomi atsinaujinančių išteklių energijos gamybos pajėgumai“, įtraukto į VP veiklos peržiūros planą, įgyvendinimo žingsnis yra pasiektas. Peržiūros plane buvo nustatyta, kad iki 2018 m. pabaigos sudarytose projektų finansavimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio P.B.230 reikšmė turi būti 200 MW, o pagal 2018 m. gruodžio 31 d. duomenis pasiekta reikšmė – 300 MW. Tačiau dėl ribotos paklausos šiuo metu vykdomoms 4.1.1 priemonėms (110, 112) **yra rizika nepasiekti** peržiūros plane nustatyto tikslo 2023 m. – AIE pajėgumus padidinti 467 MW. Su Komisija derinamame VP keitime, siūloma patvirtinti naują rodiklio P.B.230 reikšmę – 351 MW.

2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, **nebuvo sudaryta projektų finansavimo sutarčių, kuriose būtų numatyta siekti produkto rodiklio P.S.313 „Isigyti nauji biokuro žaliavos mobilizavimo, biokuro gamybos bei transportavimo įrenginiai“.** Energetikos ministerijos teigimu, apklausus socialinius-ekonominius partnerius, buvo nustatytas mažas poreikis viešosiomis lėšomis finansuoti veiklas, susijusias su biokuro mobilizavimu, logistika ir sandėliavimu, todėl planuojama šiai veiklai skirtas lėšas mažinti. Sumažinus finansavimą, turės būti tikslinama VP nustatyta rodiklio P.S.313 reikšmė.

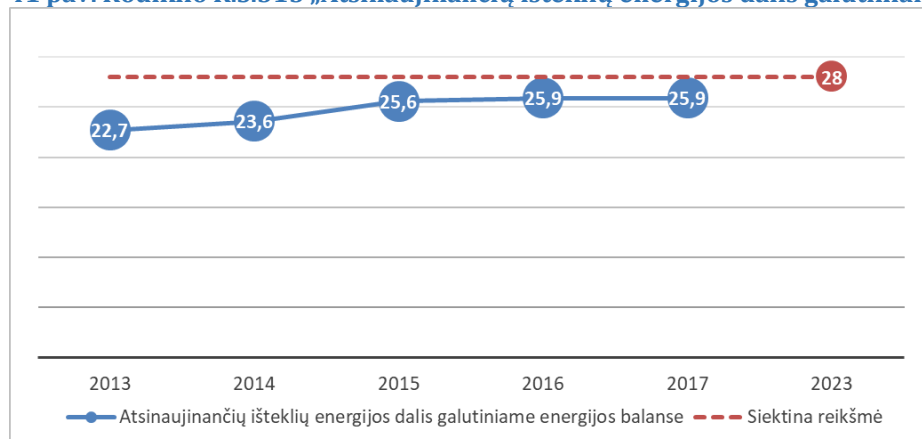
34 lentelė. 4.1 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Tarpinė reikšmė (2018)	Siektinga reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
						Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
SaF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai							
Papildomi AIE gamybos pajėgumai (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	MW	-	-	0	467	0	0
Bendras metinis šiltnamio efektą sukeliančių dujų sumažėjimas	t CO ₂ ekvivalentu	-	-	-	430 000	0	0
Įsigyti nauji biokuro žaliavos mobilizavimo, biokuro gamybos bei transportavimo įrenginiai	Skaičius	-	-	-	60	0	0
SaF specialieji programos rezultato rodikliai							
Atsinaujinančių išteklių energijos dalis galutiniame energijos balanse	Proc.	21,72	2012	-	28	25,46	111 proc.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Igyvendinant 4.1.1 uždavinį siekiama vieno rezultato rodiklio R.S.315 – iki 2023 m. AIE dalį galutiniame šalies energijos balanse padidinti iki 28 proc.¹⁴⁰ Siekiant šio pokyčio yra aktualios investicijos trimis kryptimis: 1) didinant AIE dalį centralizuotai teikiamoje šilumoje; 2) didinant elektros, pagamintos iš AIE dalį bei 3) transporto sektoriuje didinant dalį kuro, pagaminto iš AIE. Rodiklio R.S.315 pokytis VP įgyvendinimo laikotarpiu pateikiamas 41 pav. Kadangi iki 2018 m. pabaigos pagal 4.1.1. uždavinio priemones nebuvo pasiekta fizinės pažangos, todėl VP intervencijos vertinamuoju laikotarpiu neturėjo poveikio šio rezultato rodiklio dinamikai. Pokytį daugiausia lėmė šildymo sektorius, kuriame buvo pakeista pirminio kuro struktūros pusiausvyra ir nuo gamtinių dujų pereita prie biokuro, o didžiausias šuolis įvyko 2014–2015 m. Nemaža dalis šiuo metu veikiančių biokuro pajėgumų buvo įrengta panaudojant 2007–2013 m. laikotarpio ES struktūrinių fondų lėšas, todėl kol kas stebimas pokytis yra paskatintas ankstesnio laikotarpio investicijų. AIE dalies augimą suvartojamos energijos kiekyje taip pat lėmė ir vėjo jėgainių plėtra bei jų galingumo didėjimas. 2016 m. didžiausias augimas lyginant su 2015 m. buvo elektros energijos suvartojime – 1,27 proc. 2010 – 2016 m. laikotarpyje nuolat augo įrengtoji suminė vėjo elektrinių galia nuo 152 MW iki 510 MW.¹⁴¹ Prie AIE augimo prisideda ir valstybės reguliacinė politika.

41 pav. Rodiklio R.S.315 „Atsinaujinančių išteklių energijos dalis galutiniame energijos balanse“ pokytis.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenų bazė.

Apibendrinant, vertinamuoju laikotarpiu VP investicijos dar neturėjo poveikio AIE dalies galutiniame energijos balanse augimui, tačiau įgyvendinus projektus tikėtinas reikšmingas indėlis į AIE dalies didėjimą šilumos sektoriuje ir iš dalies elektros energijos.

2.4.2.2. Investicinio prioriteto „Energijos vartojimo efektyvumo ir AIE vartojimo įmonėse skatinimas“ analizė

4.2 investicinis prioritetas „Energijos vartojimo efektyvumo ir AIE vartojimo įmonėse skatinimas“ pasirinktas atsižvelgiant į nustatytą poreikį šalies įmonėse skatinti energijos vartojimo efektyvumą, mažinti įmonėse suvartojamos energijos intensyvumą bei atsinaujinančių išteklių naudojimą. Šis investicinis prioritetas

¹⁴⁰ Siekiama rezultato rodiklio reikšmė nuo 23 proc. iki 28 proc. padidinta 2018 m. balandį priėmus EK sprendimą dėl VP keitimo.

¹⁴¹ Nacionalinė atsinaujinančių elektros energijos išteklių plėtros 2017-2023 metų programa.

įgyvendinamas per **4.2.1 uždavinio „Sumažinti energijos vartojimo intensyvumą pramonės įmonėse“** priemones. Nagrinėjant priemonių įgyvendinimo būklę matyti **reikšminga finansinė pažanga** pagal pasirašytų sutarčių rodiklį, kuris sudaro 90 proc. visų šiam uždaviniui įgyvendinti skirtų ES fondų lėšų (žr. 35 lentelę). 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis pagal pasirašytų sutarčių sumą didžiausia pažanga (94 proc.) buvo pagal priemonę Nr. 04.2.1-LVPA-K-836 „Atsinaujinantys energijos ištekliai pramonei LT+“, su kuria yra susietas veiklos lėšų rezervas. Iki 2018 m. pabaigos pagal šią priemonę buvo pasirašytos sutartys dėl 94¹⁴² projektų, iš kurių 21 jau yra baigti įgyvendinti. Projektuose vykdomos veiklos turi atitikti kartu su paraiška pateiktame energijos vartojimo audite rekomenduojamas priemones, todėl dalis įmonių, teikusių paraiškas AIE pajėgumų plėtrai pasinaudojo ir priemonės Nr. 04.2.1-LVPA-K-804 „Auditas pramonei LT“ finansavimu. Pastarąją priemonę jau pasinaudojo 68 pramonės įmonės. Tačiau, lyginant pagal priemonę ir atskiriems kvietimams planuotą finansavimą ir gautų paraiškų skaičių, matyti, kad paklausa priemonei yra kelis kartus mažesnė nei buvo prognozuota programavimo metu. Buvo planuojama, kad ERPF lėšomis energetinį auditą atliks 500 pramonės įmonių¹⁴³. Žema paklausa ir, atitinkamai, maža finansinė pažanga (30 proc. pagal pasirašytas projektų sutartis) stebima ir pagal priemonę Nr. 04.2.1-IVG-T-811 „Dalinis palūkanų kompensavimas“. Pagal ją yra pasirašytos 5 projektų sutartys. Atsižvelgiant į ribotą paklausą, šiai priemonei finansavimas sumažintas nuo 4,3 mln. iki 1 mln. Rizika dėl ribotos paklausos šiai priemonei buvo nustatyta 2015 m. Ūkio ministerijos užsakymu atliktame tyrime¹⁴⁴, kuriame atlikus investicijų su palūkanų kompensavimu atsipirkimo skaičiavimus, buvo pateikta išvada, priklausomai nuo pasirinktos energijos taupymo priemonės, atsipirkimo laikotarpis siekia 7-8 metus, o tyrimo metu apklausoje dalyvavusios įmonės buvo nurodžiusios, kad investuotų į tokias priemones, jei jų atsipirkimo laikotarpis nebūtų ilgesnis nei 3 metai.

35 lentelė. 4.2.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
„Auditas pramonei LT“	855 781	0	855 781	100%	549 544	64%	348 656	41%	348 658	41%
Dalinis palūkanų kompensavimas	1 000 000	0	1 000 000	100%	299 867	30%	236 098	24%	236 098	24%
Atsinaujinantys energijos ištekliai pramonei LT+	21 826 480	1 511 634	23 338 114	100%	21 919 513	94%	4 437 407	19%	4 155 819	18%
VISO, 4.2.1 uždavinys	23 682 261	1 511 634	25 193 895	100%	22 768 924	90%	5 022 161	20%	4 740 575	19%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Remiantis SFMIS duomenimis 2018 m. pabaigoje jau buvo stebimi pirmieji **4.2.1 uždavinio intervencijų rezultatai** (žr. 36 lentelę). Rodiklio P.B.230 „Papildomi atsinaujinančių išteklių energijos pajėgumai“ pasiekimo lygis sudarė 11 proc. siektinos reikšmės (6,68 MW), tačiau priemonės Nr. 04.2.1-LVPA-K-836 „Atsinaujinantys energijos ištekliai pramonei LT+“ įgyvendinimo plane buvo nustatytas siekis iki 2018 m. pabaigos sukurti 41,43 MW papildomų AIE pajėgumų. Pagal finansavimo sutartis, pasirašytas iki 2018 m. gruodžio 31 d., buvo numatyta sukurti 48,24 MW papildomų AIE pajėgumų (82 proc. siekiamos rodiklio P.B.230 reikšmės). Jei pagal šią priemonę nebus naujo kvietimo ir naujų finansuotų projektų, yra **didelė rizika nepasiekti veiksmų programoje 4.2.1 uždaviniui nustatytos rodiklio P.B.230 siektinos reikšmės** – iki 2023 m. padidinti AEI pajėgumus įmonėse 59,05 MW¹⁴⁵. Norint pasiekti trūkstamą rodiklio reikšmę, trečiam kvietimui nepakaks šiai priemonei suplanuotų veiklos rezervo lėšų. Preliminariais skaičiavimais, pagal dabartines paramos sąlygas reikėtų iki 5 mln. Eur, tačiau atsižvelgiant į didelę paklausą, tikslingiau būtų sumažinti paramos intensyvumą ir finansavimą skirti didesniai projektų skaičiui.

Pagal SFMIS informaciją, įgyvendinant 4.2.1 uždavinio priemones, iki 2018 m. pabaigos produkto rodiklio **P.B.202 „Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“** reikšmė buvo 101. Atsižvelgiant į esamą priemonių finansinio įgyvendinimo būklę ir į ribotą paklausą pagal priemones 811 ir 804, įgyvendinus intervencijas **nebus pasiekta**

¹⁴² Neskaiciuojami projektai, su kuriais finansavimo sutartis buvo nutraukta.

¹⁴³ 2014 m. gruodžio 19 d. Ūkio ministro įsakyme Nr. 4-933 „Dėl 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioriteto įgyvendinimo priemonių, įgyvendinimo plano ir Nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“ priemonei Nr. 04.2.1-LVPA-K-804 „Auditas pramonei LT“ nustatyto rodiklio P.S. 314 „Pramonės įmonės, atlikusios energetinį auditą“ tarpinė reikšmė – 200, siektina iki 2023 m. – 500.

¹⁴⁴ UAB „Ekotermija“ (2015). Energijos vartojimo efektyvumo didinimo pramonės įmonėse potencialo ir priemonių, skatinančių efektyviai vartoti įvairias energijos rūšis, nustatymas. P 100-102.

¹⁴⁵ Ataskaitos rengimo metu buvo derinamas naujas VP keitimas, kuriuo planuojama P.B.230 rodiklio, nustatyto 4.2 investiciniam prioritetui, reikšmę sumažinti iki 50 MW.

veiksmų programoje 4.2.1 uždaviniui nustatyta rodiklio P.B.202 reikšmė – 500 (2023 m.). Ta pati išvada taikytina ir rodikliui P.B.201 „Investicijas gaunančių įmonių skaičius“, kuris šiam uždaviniui apskritai mažai tikslingas, nes didžiajai daliai finansuotų projektų suteikta paramos forma – subsidija ir tik 5 projektams (4 unikaliems naudos gavėjams) – parama skirta, subsidijuojant palūkanas pagal priemonę Nr. 04.2.1-IVG-T-811 „Dalinis palūkanų kompensavimas“. Vadovaujantis stebėsenos rodiklių apskaičiavimo aprašu¹⁴⁶, rodiklis P.B.201 apskaičiuojamas susumuojant kitų stebėsenos rodiklių reikšmes: P.B.202 „Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“, P.B.203 „Kitos formos nei subsidija finansinę paramą gaunančių įmonių skaičius“, P.B.204 „Nefinansinę paramą gaunančių įmonių skaičius“ ir dar kelis susijusius rodiklius. Šios vertinimo ataskaitos metu su Komisija buvo derinamas naujas VP keitimas, kuriame siūloma patikslinti produktų rodiklių P.B.20 ir P.B.202 reikšmes pagal faktinę VP įgyvendinimo situaciją.

Dar vienas vertinimo metu nustatytas neatitikimas tarp veiksmų programoje 4.2.1 uždaviniui nustatytų produkto rodiklių ir priemonės suplanuotų rodiklių yra tas, kad **nė vienai priemonei nepriskirtas ERPF rodiklis P.S.315 „Bendras metinis energijos vartojimo sumažėjimas investicijas gavusiose pramonės įmonėse“**. Jis buvo planuojamas pagal priemonę Nr. 04.2.1-LVPA-K-827 „Kogeneracija pramonei LT+“. Šios priemonės įgyvendinimo plane buvo numatyta pilna apimtimi pasiekti veiksmų programoje nustatytą rodiklio reikšmę ir iki 2023 m. sumažinti energijos vartojimą investicijas gavusiose pramonės įmonėse iki 328 067 kWh/m. Tačiau EIMIN, remdamasi tyrimo¹⁴⁷ išvada, kad pagal priemonę planuojama parama kompensuotų vos 3 proc. reikalingų investicijų techniniam potencialui įdiegti ir būtų nepatraukli potencialiems pareiškėjams, bei pasikonsultavusi su socialiniais – ekonominiais partneriais, priemonės įgyvendinimo atsisakė, o lėšas (3,47 mln. Eur) perkėlė į priemonę Nr. 04.2.1-LVPA-K-836 „Atsinaujinantys energijos ištekliai pramonei LT+“. Atsižvelgiant į tai, reikėtų patikslinti veiksmų programą, išbraukiant neaktualų stebėsenos rodiklį.

36 lentelė. 4.2 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Tarpinė reikšmė	Siektina reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
						Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai							
Papildomi atsinaujinančių išteklių energijos pajėgumai	MW	-	-	0	59	6,68	11 proc.
Bendras metinis energijos vartojimo sumažėjimas investicijas gavusiose pramonės įmonėse	kWh/metai	-	-	-	328 067	-	-
Investicijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	-	-	500	n.d.	-
Subsidijas gaunančių įmonių skaičius	Įmonės	-	-	-	500	101*	20 proc.
ERPF specialieji programos rezultato rodikliai							
Energijos suvartojimo intensyvumas pramonės įmonėse	kg naftos ekvivalento 1000 eurų	222,9	2012	-	152,9	187,9	50 proc. siekiamo pokyčio

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

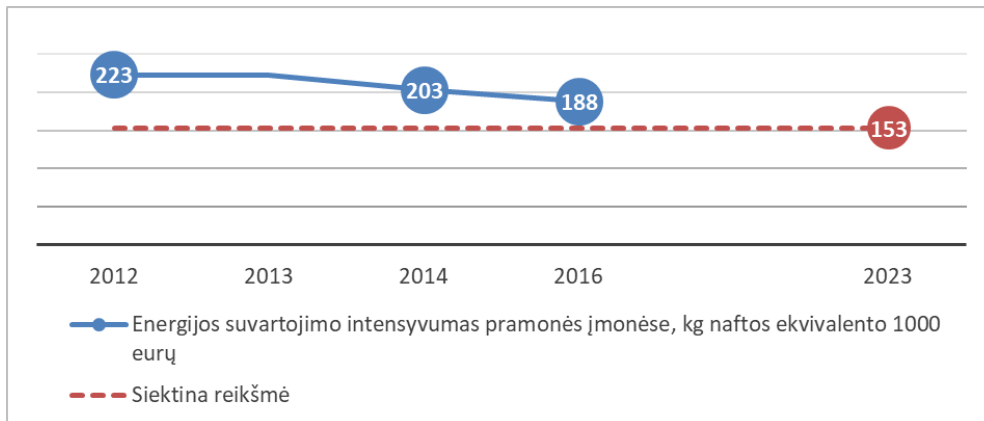
* SFMIS į šio rodiklio reikšmę įskaičiuoja ir nutrauktas finansavimo sutartis.

4.2.1 uždavinio rezultatyvumui vertinti veiksmų programoje yra numatytas vienas rezultato lygmens stebėsenos rodiklis – R.S.316 „Energijos suvartojimo intensyvumas pramonės įmonėse“. Suplanuota, kad šio pokyčio bus siekiama įgyvendinant priemonę Nr. 04.2.1-LVPA-K-836 „Atsinaujinantys energijos ištekliai pramonei LT+“. 42 pav. pateikta rodiklio dinamika nuo 2012 m. (veiksmų programoje nustatytos pradinės reikšmės) iki 2015 m. rodo, kad dar nepraėjus vykdyti šio uždavinio intervencijų, pasiekta 50 proc. tikslo.

42 pav. Rodiklio R.S.316 „Energijos suvartojimo intensyvumas pramonės įmonėse“ pokytis.

¹⁴⁶ 2018 m. gegužės 15 d. Finansų ministro įsakymas Nr. 1K-179 „Dėl finansų ministro 2014 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 1K-499 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“ pakeitimo.

¹⁴⁷ UAB „Ekotermija“ (2015). Energijos vartojimo efektyvumo didinimo pramonės įmonėse potencialo ir priemonių, skatinančių efektyviai vartoti įvairias energijos rūšis, nustatymas.

Šaltinis: 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 2017 m. įgyvendinimo ataskaita.¹⁴⁸

Apibendrinant, EIMIN administruojamos **priemonės**, skirtos 4.2.1 uždavinio įgyvendinimui, yra **vykdomos sėkmingai, tačiau svarbu akcentuoti tai, kad AIE naudojimą, mikro(ko)generaciją įmonėse labiau nei investicijos skatina esanti reguliacinė ir ypač mokestinė aplinka**. Įmonių sprendimai daugiau taikyti kogeneracijos priemones yra tiesiogiai susiję su šių inovacijų finansine ir ekonomine nauda įmonei. Taip pat, siekiant vykdyti informatyvią stebėseną, būtina patikslinti šiam uždaviniui nustatytus produkto rodiklius ir jų reikšmes.

¹⁴⁸ 2013 m. reikšmė nėra nurodoma, o 2016 metų duomenys bus paskelbti 2018 spalio mėn.

2.4.2.3. Investicinio prioriteto „Energijos vartojimo efektyvumo, pažangaus energijos valdymo ir AIE vartojimo viešosiose infrastruktūrose, įskaitant viešuosius pastatus ir gyvenamųjų namų sektorių, rėmimas“ analizė

Kaip jau buvo minėta daugiausiai ES investicijų, suplanuotų pagal ketvirtą VP prioritetą, yra nukreipta 4.3 investicinio prioriteto „Energijos vartojimo efektyvumo, pažangaus energijos valdymo ir AIE vartojimo viešosiose infrastruktūrose, įskaitant viešuosius pastatus ir gyvenamųjų namų sektorių, rėmimas“ įgyvendinimui. Įgyvendinant šį investicinį prioritetą **pasiekta didelė finansinė pažanga** (37 lentelė). 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, pagal 4.3.1. uždavinį „Sumažinti energijos suvartojimą viešojoje infrastruktūroje ir daugiabučiuose namuose“ – projektams išmokėta suma sudarė 68 proc. viso planuoto finansavimo, o pagal 4.3.2 uždavinį „Padidinti energijos vartojimo efektyvumą šilumos tiekimo srityje ir namų ūkiuose“ – šis rodiklis siekė 28 proc. Tačiau vertinant 4.3 investicinio prioriteto įgyvendinimo finansinę pažangą svarbu turėti omenyje tai, kad dalis intervencijų yra įgyvendinama per finansines priemones, todėl mokėjimų suma rodo pervedimus į įsteigtus finansinių priemonių fondus, o ne išmokėjimus galutiniams naudos gavėjams (pavyzdžiui, tas ypač aktualu pagal priemones Nr. 04.3.1-FM-F-105 „Energijos vartojimo efektyvumo didinimas viešojoje infrastruktūroje“ ir Nr. 04.3.1-FM-F-002 „Savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimas“).

37 lentelė. 4.3.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Daugiabučių namų atnaujinimas	314 000 000	0	314 000 000	100%	314 000 000	100%	274 000 000	87%	191 520 061	61%
Savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimas	515 554	16 753 138	17 268 692	100%	17 268 692	100%	4 317 173	25%	4 317 173	25%
Daugiabučių namų ir savivaldybių viešųjų pastatų modernizavimo skatinimas	5 044 300	2 844 300	7 888 004	100%	7 860 661	100%	3 810 450	48%	3 362 711	43%
Daugiabučių namų modernizavimo techninė parama	45 120 000	3 680 000	48 796 875	100%	48 796 875	100%	6 900 000	14%	0	0%
Valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimas	16 065 801	0	1 808 096	11%	0	0%	0	0%	0	0%
Energijos vartojimo efektyvumo didinimas viešojoje infrastruktūroje	76 025 255	3 620 250	79 645 505	100%	79 645 505	100%	19 006 314	24%	19 006 314	24%
Valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimas (II)	10 000 000	2 896 200	10 000 000	78%	0	0%	0	0%	0	0%
VISO, 4.3.1 uždavinys	831 450 764	53 071 326	867 360 742	98%	855 497 960	97%	597 061 561	68%	417 406 207	47%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

38 lentelė. 4.3.2 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Šilumos tiekimo tinklų modernizavimas ir plėtra	69 508 805	0	69 508 805	100%	68 190 092	98%	23 266 370	33%	23 255 769	33%
Katilų keitimas namų ūkiuose	10 747 792	4 252 208	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
VISO, 4.3.2 uždavinys	80 256 597	4 252 208	69 508 805	82%	68 190 092	81%	23 266 370	28%	23 255 769	28%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

4.3 investicinio prioriteto finansuojamų intervencijų naudai matuoti yra numatyti 4 ERPF ir 3 SaF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai (žr. 40 lentelę). Du iš jų yra įtraukti į 4 prioriteto veiklos peržiūros planą. Vienas jų – ERPF rodiklis P.B.231 „Namų ūkių, priskirtų geresnei energijos vartojimo efektyvumo klasei, skaičius“. Veiklos peržiūros plane numatytas įgyvendinimo žingsnis, kad siekiant šio rodiklio iki 2018 m. pabaigos turi būti sudaryta 450 paskolų ar garantijų, suteiktų daugiabučio namo atnaujinimui. Ši reikšmė pasiekta ir viršyta – sudarytos 1430 paskolų sutartys. Taip pat vertinamuoju laikotarpiu pasiekta didelė pažanga ir dėl paties rodiklio. Remiantis SFMIS duomenimis, iš numatyto tikslo 30 tūkst. namų ūkių priskirti geresnei energijos vartojimo efektyvumo klasei iki 2018 m. pabaigos buvo pasiekta 98 proc. Tai rodo, kad **priemonės skirtos daugiabučių namų renovavimui yra paklausios**. Kita vertus, kaip jau VP išankstiniame vertinime

buvo pastebėta, atsižvelgus į visas aplinkybes ir į tai, kad ši priemonė yra tęstinė, galėjo būti nustatytas ambicingesnis tikslas. AM priemonių įgyvendinimo plane¹⁴⁹ tarpinė ir siekiama reikšmė yra atnaujintos ir 2023 m. nustatyta 52 tūkst. siekiama reikšmė, tačiau VP šis keitimas kol kas neatliktas. Atsižvelgiant į reikšmingą priemonės Nr. 04.3.1-FM-F-001 „Daugiabučių namų atnaujinimas“ įgyvendinimo pažangą ir pasiektus rodiklius, 39 lentelėje pateikiamas šios priemonės efektyvumo įvertinimas.

39 lentelė. Priemonės Nr. 04.3.1-FM-F-001 „Daugiabučių namų atnaujinimas“ efektyvumo analizė.

Vertinimo paslaugų techninėje specifikacijoje prašoma pateikti lėšų panaudojimo efektyvumo analizę, išnagrinėjant bent po vieną kiekvieno prioriteto įgyvendinimo priemonę pateikiant po vieną gerosios ir blogosios praktikos pavyzdį. Efektyvumo analizę šiame vertinime riboja tai, kad vertinamuoju laikotarpiu pagal daugelį priemonių yra pasiekta labai ribota fizinė pažanga. 4 prioriteto atveju tokiai analizei galima pasirinkti tik finansinę priemonę „Daugiabučių namų atnaujinimas“, pagal kurią 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis išmokėjimų suma sudarė 274 mln. Eur (87,26 proc.) ir buvo suteiktos 1430 paskolos, daugiabučio namo atnaujinimui. Šios finansinės priemonės įgyvendinimas yra efektyvus dėl ženkliaus ES fondų lėšų sverto efekto (privatų lėšų pritraukimo galimybės) ir reikšmingo priemonės indėlio, siekiant prisiimtų įsipareigojimų pagal 2012 m. ES direktyvą 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo. Remiantis ES struktūrinių fondų panaudojimo būsto renovacijai vertinimo ataskaita (2017 m.), skaičiuojant, kad vidutiniškai vieno daugiabučio namo renovacijos projekto sąmata yra 320 tūkst. Eur, pasiektas priemonės ekonominis efektas papildomam statybų sektoriaus BVP jau sudaro 457,6 mln. Eur, o per sukurtas papildomas darbo vietas ir pajamų daugklį šios investicijos paskatino vartojimo augimą ir kitus antrinius makroekonominis efektus. Įgyvendinant priemonę yra tiesiogiai siekiama Europa 2020 strategijoje nustatyto uždavinio – 20 proc. padidinti energijos suvartojimo efektyvumą: darant prielaidą, kad vienas euras pagal priemonę investuotų lėšų lemia 17,2 kWh (1,3 Eur) faktiškai sutaupytos šilumos energijos per paskolų grąžinimo laikotarpį, taip pat galima apskaičiuoti, kad suteiktomis paskolomis yra siekiama 2,9 TWh sutaupymų. Be to, daugiabučių namų atnaujinimo priemonė prisideda prie aplinkos taršos mažinimo, gerina gyvenamosios aplinkos kokybę.

Antras rodiklis, įtrauktas į veiklos peržiūros planą, yra SaF rodiklis P.S.319 „Modernizuoti centralizuoto šilumos tiekimo tinklai“. Jam nustatyta tarpinė reikšmė – iki 2018 m. pabaigos modernizuoti 150 km šilumos tiekimo tinklų, 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis buvo viršyta pustrėčio karto (363 km). Remiantis finansavimo sutartyse suplanuotais pasiekimais (851 km), 2023 m. bus viršyta ir siektina galutinė reikšmė (600 km).

Didelė pažanga matyti pagal ERPF produkto rodiklį P.B.234 „Bendras metinis šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažėjimas“. Vertinamuoju laikotarpiu buvo pasiekta 74 proc. 2023 m. nustatytos rodiklio reikšmės, o įvertinus projektų sutartyse suplanuotas reikšmes šis rodiklis turėtų viršyti siekiamą reikšmę. Didžiausias indėlis mažinant šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį numatomas pagal priemonę Nr.04.3.1-FM-F-001 „Daugiabučių namų atnaujinimas“.

Pagal du ERPF rodiklius P.B.232 „Metinis pirminės energijos suvartojimo viešuosiuose pastatuose sumažėjimas“ ir P.S.316 „Miestai, kuriuose sumažintos miestų apšvietimo eksploataavimo ir energijos sąnaudos“ nėra jokios pažangos. Įvertinus pagal priemones Nr. 04.3.1-FM-F-105 „Energijos vartojimo efektyvumo didinimas viešojoje infrastruktūroje“ ir Nr. 04.3.1-FM-F-002 „Savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimas“ pasirašytų sutarčių duomenis, nurodytus SFMIS, galima matyti, kad iš numatyto metinio pirminės energijos sumažėjimo 60 000 000 kWh yra suplanuotas 50 218 900 kWh sumažėjimas, tačiau remiamasi sutartyse su VIPA nustatytais įsipareigojimais, o ne paskolų sutartimis su galutiniais naudos gavėjais (savivaldybėmis). Vertinimo metu buvo suteikta tik 1 paskola vienam savivaldybei priklausančio viešojo pastato modernizavimo projektui pagal priemonę Nr.002, todėl yra didelė rizika, kad nebus pasiektos rodiklių P.B.232 ir P.S.316 reikšmės. Siekiant mažinti šią riziką tikslinga apsvarstyti paramos schemos tikslinimą, remiantis priemonės Nr. 04.3.1-VIPA-V-101 „Valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimas“ pavyzdžiu.

Vertinant likusius SaF produkto rodiklius, matyti vidutinė pažanga pagal rodiklį P.S.318 „Šilumos vartotojai, kuriems šiluma tiekama patikimiau ir pagerėjo tiekimo kokybė“, tačiau užbaigus įgyvendinamus projektus numatyta rodiklio reikšmė turėtų būti pasiekta ir viršyta. Visiškai jokios pažangos nėra pagal rodiklį P.S.317 „Namų ūkiai, kuriuose padidintas atsinaujinančių išteklių energijos naudojimo efektyvumas“. Šis rodiklis turėtų matuoti pažangą pagal priemonę Nr. 04.3.2-LVPA-V-111 „Katilų keitimas namų ūkiuose“, tačiau ji vertinamu laikotarpiu tebebuvo planavimo stadijoje, nebuvo patvirtintas priemonės PIP. Remiantis institucijų skelbiama

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014-12-19 įsakymas Nr. D1-1050 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioritetų įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plano ir nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašų patvirtinimo“ (vertinimo metu analizuota suvestinė redakcija, galiojanti nuo 2018-07-04).

informacija¹⁵⁰, pagal šią priemonę ketinama paremti 4,2 tūkst. šalies namų ūkių, o tai daugiau nei dvigubai mažiau nei buvo planuota programavimo metu (pirminė VP veiklos peržiūros plane nustatyta siektina reikšmė – 9000, tačiau vertinimo metu inicijuotame naujame VP keitime numatyta rodiklio reikšmę sumažinti ir suderinti su PIP suplanuotu intervencijos mastu).

40 lentelė. 4.3 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Tarpinė reikšmė (2018)	Siektina reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
						Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai							
Namų ūkių, priskirtų geresnei energijos vartojimo efektyvumo klasei, skaičius (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Namų ūkiai	-	-	0	30 000	29 285	97 proc.
Metinis pirminės energijos suvartojimo viešuosiuose pastatuose sumažėjimas	kWh/per metus	-	-	-	60 000 000	-	-
Miestai, kuriuose sumažintos miestų apšvietimo eksploatavimo ir energijos sąnaudos	Skaičius	-	-	-	3	-	-
Bendras metinis šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažėjimas	t CO ₂ ekvivalentu	-	-	-	80 000	58 834	74 proc.
SaF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai							
Namų ūkiai, kuriuose padidintas atsinaujinančių išteklių energijos naudojimo efektyvumas	Namų ūkiai	-	-	-	9000	-	-
Šilumos vartotojai, kuriems šiluma tiekiami patikimiau ir pagerėjo tiekimo kokybė	Asmenys	-	-	-	660 000	173 353	26 proc.
Modernizuoti centralizuoto šilumos tiekimo tinklai (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Km	-	-	150	600	363	60,5 proc.
ERPF specialieji programos rezultato rodikliai							
Sunaudotas galutinės energijos kiekis paslaugų ir namų ūkių sektoriuose	tūkst. tne	2 109,6	2011	-	1 680	2 043,9	18 proc. (siekiama pokyčio)
SaF specialieji programos rezultato rodikliai							
Transportavimo bei paskirstymo nuostoliai šilumos tinkluose	Tūkst. tne	127	2013	-	113	124,7	16 proc. (siekiama pokyčio)
Energijos suvartojimas namų ūkiuose (neprijungtuose prie centralizuotų šilumos tinklų)	Tūkst. tne	540	2013	-	310	484,30	24 proc. (siekiama pokyčio)

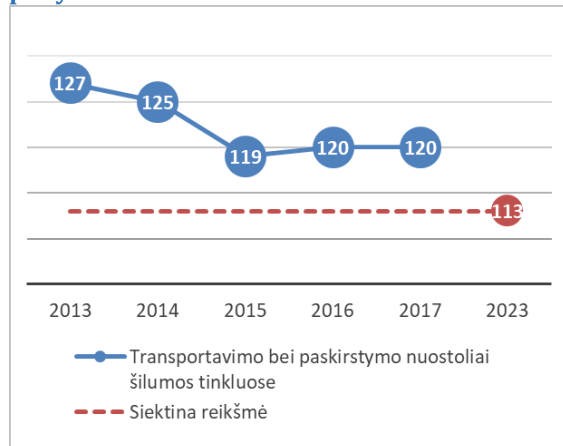
Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Vertinant 4.3. investicinio prioriteto rezultato rodiklių pokyčius matomos skirtingos tendencijos.

Didžiausias teigiamas pokytis stebimas pagal rodiklį R.S.317, mažinant transportavimo bei paskirstymo nuostolius šilumos tinkluose (43 pav.). Jau iki 2017 m. pabaigos buvo pasiekta 51 proc. visam programiniam laikotarpiui nustatyto tikslo. Kadangi vykdant priemonę Nr. 04.3.2-LVPA-K-102 „Šilumos tiekimo tinklų modernizavimas ir plėtra“ jau modernizuota pusė suplanuotų atnaujinti šilumos tiekimo tinklų, todėl rezultato rodiklio R.S.317 pokytį galima sieti su šios veiksmų programos intervencijomis. Pažanga stebima ir pagal rodiklį R.S. 319 „Energijos suvartojimas namų ūkiuose (neprijungtuose prie CŠT)“ (44 pav.), tačiau vykdomos investicijos įtakos tam neturi, nes kaip minėta anksčiau, pagal priemonę „Katilų keitimas namų ūkiuose“ nevykdomi jokie projektai. Šio rodiklio teigiamą pokytį lėmė panašios valstybės intervencijos, vykdytos pagal Klimato kaitos specialiąją programą.

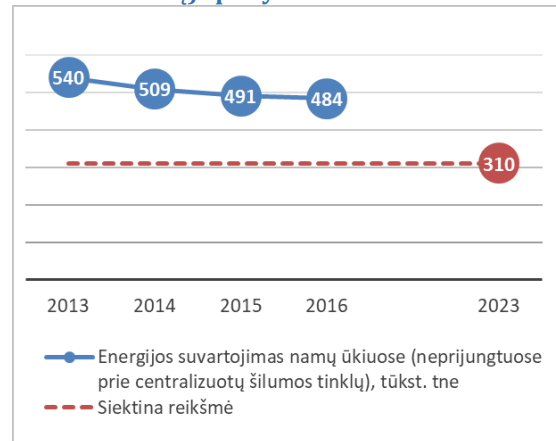
¹⁵⁰ Pavyzdžiui, 2018-02-27 APVA informacinis pranešimas „Taršiams namų ūkių katilams keisti – didžiulė ES parama“.

43 pav. Rodiklio R.S.318 „Transportavimo bei paskirstymo nuostoliai šilumos tinkluose“ pokytis.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenų bazė

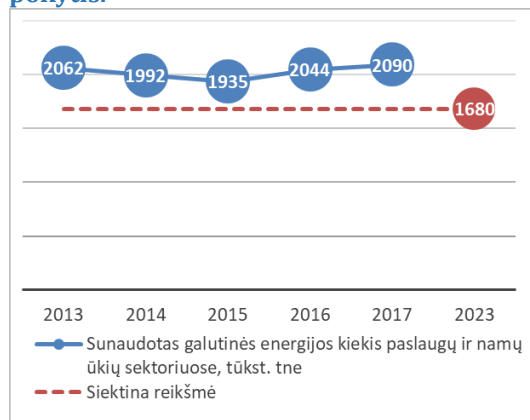
44 pav. Rodiklio R.S.317 „Energijos suvartojimas namų ūkiuose (neprijungtuose prie centralizuotų šilumos tinklų)“ pokytis.

Šaltinis: 2014-2020 metų ES fondų investicijų veiksmų programos 2017 m. įgyvendinimo ataskaita

Analizuojant rezultato rodiklį R.S.319 „Sunaudotas galutinės energijos kiekis paslaugų ir namų ūkių sektoriuose“ (45 pav.), matyti, kad nuo 2015 m. rodiklio reikšmė prastėja. Kaip nurodoma Energetikos ministerijos ataskaitoje¹⁵¹, rodiklio pokytį paslaugų sektoriaus dalyje lėmė šio sektoriaus plėtra ir didesnė kuriama pridėtinė vertė. Galutinės energijos suvartojimo augimą namų ūkiuose lėmė išaugęs gamtinių dujų ir šilumos suvartojimas dėl sumažėjusios gamtinių dujų ir šiluminės energijos kainos bei centralizuoto šilumos tiekimo tinklo plėtros prijungiant naujus vartotojus. Elektros energijos suvartojimo augimui įtakos turėjo sumažėjusios elektros kainos, paaugusios vidutinės disponuojamos mėnesio pajamos ir didėjantis elektros ir elektronikos įrangos kiekis namų ūkiuose.

45 pav. Rodiklio R.S.319 „Sunaudotas galutinės energijos kiekis paslaugų ir namų ūkių sektoriuose“ pokytis.

Šaltinis: 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 2017 m. įgyvendinimo ataskaita, papildyta 2013 ir 2017 metų reikšmėmis iš Lietuvos statistikos departamento.

2.4.2.4. Investicinio prioriteto „Pažangiųjų žemos ir vidutinės įtampos paskirstymo sistemų diegimas ir plėtojimas“ analizė

Įgyvendinant 4.4 investicinį prioritetą „Pažangiųjų žemos ir vidutinės įtampos paskirstymo sistemų diegimas ir plėtojimas“ 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu siekiama investuoti į pažangias elektros paskirstymo tinklo valdymo technologijas, kurios leidžia kurti naujas paslaugas vartotojams ir jiems aktyviai dalyvauti elektros rinkoje (paskirstytoji gamyba, paklausos valdymas, energijos kaupimas ir kt.) efektyviau ir operatyviau valdyti tinklą (tokiu būdu mažėja tinklo priežiūros išlaidos bei kyla elektros tiekimo patikimumo rodikliai). Pagal šį investicinį prioritetą įgyvendinamas 4.4.1 uždavinys „Išbandyti pažangiojo tinklo technologijų diegimo

¹⁵¹ Energetikos ministerija (2018). 2016 m. pažangos siekiant nacionalinių energijos vartojimo efektyvumo tikslų ataskaita.

perspektyvas“ ir įgyvendinama viena priemonė. Nors vykdoma naujo tipo intervencija ir finansuojami pilotiniai projektai, tačiau vertinamuoju laikotarpiu pavyko pasiekti geros finansinės pažangos (41 lentelė).

41 lentelė. 4.4.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažinto s deklaruoti nomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Elektros skirstomųjų tinklų modernizavimas ir plėtra	20 273 401	0	20 273 401	100%	19 720 271	97%	4 331 135	21%	4 331 136	21%
VISO, 4.4.1 uždavinys	20 273 401	0	20 273 401	100%	19 720 271	97%	4 331 135	21%	4 331 136	21%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Ex ante vertinimo metu buvo identifikuota, kad pažangaus elektros tinklo kūrimo būdai ir priemonės kelia nemažai diskusijų tiek Lietuvos, tiek ES lygmeniu. Nėra iki galo sutariama dėl akivaizdžios tokių intervencijų naudos, todėl dažniausiai yra vykdomi bandomieji projektai. Pagal priemonę Nr. 04.4.1-LVPA-K-106 „Elektros skirstomųjų tinklų modernizavimas ir plėtra“ vertinimo metu yra įgyvendinami 3 projektai „AB „Achema“ elektros skirstymo sistemos modernizavimas“, „Elektros skirstomųjų tinklų modernizavimas ir plėtra diegiant išmaniuosius sprendimus“ ir „Elektros skirstomųjų tinklų modernizavimas ir plėtra diegiant išmaniuosius sprendimus II etapas“. Pirmuoju projektu siekiama atnaujinti prieš daugiau kaip 20-30 metų įrengtą AB „Achema“ elektros energijos skirstymo tinklą. Įgyvendinus investicijų projektą, bus atnaujintos elektros energijos skirstyklos, transformatorinės pastotės ir elektros linijos, tai sudarys galimybes diegti pažangias technologijas, leisiančias operatyviai valdyti bei kontroliuoti elektros skirstyklų darbą, taip užtikrinti patikimą vartotojų aprūpinimą elektros energija. Šio projekto sutartyje yra numatomas nedidelis indėlis į stebėsenos rodiklius. Papildomai prie pažangiųjų tinklų bus prijungti 2 vartotojai (iš viso planuojama prijungti 10 000) ir bus įrengta 1 nauja ir (arba) atnaujinta transformatorių pastotė ir (arba) skirstykla, sukuriant bent 3 naujas pažangiojo elektros tinklo technines-funkcines savybes (iš viso planuojama įrengti/atnaujinti 15 tokių pastočių/skirstyklų). Antruoju projektu „Elektros skirstomųjų tinklų modernizavimas ir plėtra diegiant išmaniuosius sprendimus“ siekiama padidinti elektros skirstomojo tinklo saugumą ir patikimumą bei užtikrinti nepertraukiamą elektros energijos tiekimą vartotojams, todėl panaudojant išmaniąsias technologijas bus modernizuotos transformatorių pastotės ir skirstomieji punktai, o atskiruose tinklo segmentuose įdiegti „save gydančio“ tinklo sprendimai. Šis projektas yra daug didesnės apimties. Pagal jį numatoma atnaujinti 8 transformatorių pastotes ir 4 skirstomuosius punktus. Numatomų rekonstruoti objektų būklė skirtinga, tačiau nei vienas iš jų netenkina „šiūolaikinės“ pastotės ar skirstomojo punkto reikalavimų. Dalyje objektų naudojama sena analoginė relinė apsauga, kai šiuo metu naujai rekonstruojamuose objektuose diegiamos mikroprocesorinės relės/valdikliai, t. y. programuojami pramoniniai kompiuteriai bei statomi transformatoriai su mažesniais technologiniais nuostoliais, diegiama išmanioji apskaita skirta nuotoliniu būdu nuskaityti skirstomą ir pastotės savo reikmėms vartojamą elektros energiją. Įgyvendinus šį projektą planuojama papildomai prie pažangiųjų tinklų prijungti 35980 vartotojus, o tai yra 3,5 karto daugiau nei VP nurodyta siektina reikšmė. Trečiuoju projektu vykdomos antrajam projektui analogiškos veiklos – bus įrengta ar atnaujinta 18 transformatorių pastočių ir/ar skirstyklų bei papildomai prie pažangiųjų tinklų prijungti 66322 vartotojai. Kol kas projektai yra įgyvendinimo stadijoje ir pažangos rodikliuose dar nėra. Planuojama, kad projektas „AB „Achema“ elektros skirstymo sistemos modernizavimas“ bus pabaigtas 2019 rugpjūčio mėn., o projektas „Elektros skirstomųjų tinklų modernizavimas ir plėtra diegiant išmaniuosius sprendimus“ – 2019 m. I ketv.

42 lentelė. 4.4 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
SaF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Papildomai prie pažangiųjų tinklų prijungtų vartotojų skaičius	Vartotojai	-	-	10 000	0	0
Įrengtos naujos ir (arba) atnaujintos transformatorių pastotės ir (arba) skirstyklos, sukuriant bent 3 naujas pažangiojo elektros tinklo technines-funkcines savybes	Skaičius	-	-	15	3	20 proc.
SaF specialieji programos rezultato rodikliai						
Elektros energijos tiekimo kokybės pagerėjimas (SAIDI ¹⁵²)	Minutės	76,67	2012	70	49,06*	143 proc.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

¹⁵² Vidutinė neplanuotų elektros energijos persiuntimo nutraukimų trukmė.

* papildyta vertintojų pagal VKEKK informaciją.

Vertinant pagal priemonei nustatytus produkto rodiklius (žr. 42 lentelę), matyti, kad vertinamuoju laikotarpiu yra pasiekta pažangos pagal rodiklį P.S.320 – 3 transformatorinėse buvo įdiegtos pažangiojo elektros tinklo techninės-funkcinės savybės. Tačiau kol kas nėra stebėsenos duomenų dėl rodiklio P.B.233 „Papildomai prie pažangių tinklų prijungtų vartotojų skaičius“ reikšmės.

Pagal priemonę įgyvendinami projektai turėtų teigiamai prisidėti prie rezultato rodiklio R.S.320 „Elektros energijos tiekimo kokybės pagerėjimas (SAIDI)“. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad remiantis Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos skelbiamais ir Europos Komisijai teikiamais duomenimis¹⁵³ apie SAIDI rodiklį, 2012 m. šio rodiklio reikšmė buvo 55,67 min., t. y. gerokai mažesnė nei skaičiuoja Energetikos ministerija, vadovaudamasi Stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašu¹⁵⁴, ir įvertindama tris elektros energijos persiuntimo nutraukimo priežastis: išorinio poveikio, priskiriamas operatoriaus atsakomybei, nenustatytas. Rekomenduotina, rodiklio reikšmę skaičiuoti pagal VKEKK informaciją, teikiamą Europos Komisijai, ir, atitinkamai, patikslintą siektiną rodiklio reikšmę 2023 m.

¹⁵³ Valstybinė kainų ir energetikos kontrolės komisija (2015). Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinė ataskaita Europos Komisijai. P.15.

¹⁵⁴ 2014 m. gruodžio 30 d. Finansų ministro įsakymas Nr. 1K-499 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“.

46 pav. Rodiklio R.S.320 „Elektros energijos tiekimo kokybės pagerėjimas (SAIDI)“ pokytis.

Šaltinis: VKEKK. Lietuvos Respublikos elektros energijos ir gamtinių dujų rinkų metinė ataskaita Europos Komisijai, 2018. P.15.

2.4.2.5. Investicinio prioriteto „Anglies dioksido kiekio mažinimo strategijų įgyvendinimo visų rūšių, ypač miesto teritorijose, skatinimas, darnaus ir įvairių rūšių judumo miestuose skatinimas ir priemonių, skirtų poveikiui aplinkai sušvelninti, diegimas“ analizė

4.5 investicinio prioriteto įgyvendinimui skirtas 4.5.1. uždavinys „Skatinti darnų judumą ir plėtoti aplinkai draugišką transportą, siekiant sumažinti anglies dioksido išmetimus“, kuris vykdomas septyniomis priemonėmis. Pagal finansinius rodiklius šio uždavinio įgyvendinimas yra lėčiausias, lyginant su kitais 4 VP prioriteto uždaviniais. Iki 2018 m. gruodžio 31 d. atliktų mokėjimų suma sudarė 16 proc. nuo šiam uždaviniui suplanuoto finansavimo. Lyginant 4.5.1 uždavinio įgyvendinimą priemonių lygiu matyti gana skirtinga pažanga (žr.43 lentelę). Didžiausia finansinė pažanga pasiekta pagal priemonę Nr. 04.5.1-TID-V-513 „Darnaus judumo sistemų kūrimas“. Remiantis 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis, pagal šią priemonę buvo sudaryta sutarčių 77 proc. nuo suplanuoto finansavimo, o išmokėta 60 proc. Tai spartesnė pažanga, lyginant su bendromis VP įgyvendinimo tendencijomis. Taip pat aukštas finansinis rezultatyvumas pasiektas įgyvendinant priemonę Nr. 04.5.1-TID-V-517 „Miesto viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas“ (76 proc. pagal sudarytas finansavimo sutartis). Tačiau žema finansinė pažanga matyti įgyvendinant šias intervencijas: Nr. 04.5.1-TID-R-518 „Vietinio susisiekimo viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas“ ir Nr. 04.5.1-TID-V-515 „Elektromobilių įkrovimo stotelių tinklo kūrimas“ (pagal abi priemones nebuvo atlikta mokėjimų) ir Nr. 04.5.1-TID-R-514 „Darnaus judumo priemonių diegimas“ (pagal priemonę nebuvo sudaryta finansavimo sutarčių).

43 lentelė. 4.5.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Darnaus judumo sistemų kūrimas	1 448 100	0	1 272 743	88%	1 113 699	77%	871 982	60%	871 984	60%
Darnaus judumo priemonių diegimas	27 768 768	1 772 474	15 154 705	51%	0	0%	0	0%	0	0%
Elektromobilių įkrovimo stotelių tinklo kūrimas	2 722 428	173 772	2 659 984	92%	1 427 074	49%	2 148	0%	2 148	0%
Pėsčiųjų ir dviračių takų rekonstrukcija ir plėtra	8 167 285	521 316	7 087 620	82%	4 193 879	48%	2 112 342	24%	1 854 128	21%
Viešojo transporto paslaugų prieinamumo didinimas	729 842	139 018	868 860	100%	88 652	10%	37 140	4%	37 141	4%
Miesto viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas	27 224 282	1 737 720	28 687 375	99%	21 951 550	76%	3 412 240	12%	2 017 815	7%
Vietinio susisiekimo viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas	13 349 514	1 131 486	8 050 766	56%	1 321 891	9%	0	0%	0	0%

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma,	% nuo	Sutarčių su projektų	% nuo	Mokėjimų suma ES	% nuo	Pripažintos deklaruotino	% nuo
VISO, 4.5.1 uždavinys	653 751 160	37 610 050	580 576 067	84%	463 733 701	67%	108 217 685	16%	102 957 401	15%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Vertinant produkto rodiklių pasiekimo mastą **matyti pažanga siekiant rodiklio P.S.321 „Įrengtų naujų dviračių ir / ar pėsčiųjų takų ir / ar trasų ilgis“** (44 lentelė). Pagal priemonę Nr. 04.5.1-TID-R-516 „Pėsčiųjų ir dviračių takų rekonstrukcija ir plėtra“ vertinamu laikotarpiu buvo įgyvendinama 13 projektų ir suplanuota nutiesti 20,95 km naujų dviračių ir/ ar pėsčiųjų takų. Kol kas baigtas įgyvendinti tik vienas projektas, kurio metu buvo nutiesta 2,38 km dviračių tako trasų. Pagal reikšmes, numatytas projektų sutartyse galima matyti, kad jau dabar yra suplanuota nutiesti daugiau dviračių takų nei numatyta VP, todėl šios priemonės rodiklis bus sėkmingai pasiektas. Rengiant šią vertinimo ataskaitą, pagal priemonę Nr. 04.5.1-TID-V-513 „Darnaus judumo sistemų kūrimas“ vietoj planuotų 10 buvo parengta 12 darnaus judumo mieste planų ir dar 6 buvo rengiami, todėl rodiklis P.N.507 „Parengti darnaus judumo mieste planai“ bus viršytas beveik dvigubai. Su šia priemone tiesiogiai siejasi priemonės Nr. 04.5.1-TID-R-514 „Darnaus judėjimo priemonių diegimas“ įgyvendinimas. Rengiant šios priemonės PIP buvo planuota, kad iki 2018 m. pabaigos jau bus įgyvendintos 3 darnaus judumo priemonės (rodiklis P.S. 323 „Įgyvendintos darnaus judumo priemonės“), tačiau nuo plano atsiliekama. Vertinimo ataskaitos rengimo metu pagal priemonę projektų įgyvendinimas nebuvo prasidėjęs. Siekiant kitų 4.5. investicinio prioriteto priemonėms nustatytų produkto rodiklių kol kas pažangos nėra (44 lentelė), tačiau pagal pasirašytas finansavimo sutartis ir jose suplanuotus pasiekti rodiklius matyti, kad bus pasiektas rodiklis P.S.322 „Rekonstruotų dviračių ir/ar pėsčiųjų takų ir/ar trasų ilgis“. **Visais kitais atvejais yra rizika, kad VP rodikliai nebus pasiekti.** Vertinant pagal pasirašytas sutartis ir suplanuotus produktus, yra rizika nepasiekti VP nustatytos rodiklio P.S.325 „Įsigytos naujos ekologiškos viešojo transporto priemonės“ reikšmės (120), nes įgyvendinant priemonę Nr. 04.5.1-TID-V-517 „Miesto viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas“ finansavimo sutartyse yra numatyta 69 naujų transporto priemonių įsigijimas, o pagal priemonę Nr. 04.5.1-TID-R-518 „Vietinio susisiekimo viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas“ – 9. Kaip jau minėta testinio tinkamumo analizės dalyje (2.4.1. skyrius), regioninė priemonė nėra populiari potencialių pareiškėjų ir naudos gavėjų (vežėjų) tarpe, todėl mažai tikėtina pasiekti šiai priemonei suplanuoto rodiklio dėl naujų ekologiškų transporto priemonių įsigijimo reikšmę (50).

44 lentelė. 4.5 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Mata- vimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF ir SaF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių ilgis	Km	-	-	3	0	0
Įrengtų naujų dviračių ir/ar pėsčiųjų takų ir/ar trasų ilgis	Km	-	-	5	7,06	141 proc.
Rekonstruotų dviračių ir/ar pėsčiųjų takų ir/ar trasų ilgis	Km	-	-	10	2,38	23 proc.
Įgyvendintos darnaus judumo priemonės	Skaičius	-	-	10	-	-
Įdiegtos intelektinės transporto sistemos	Skaičius	-	-	5	-	-
Įsigytos naujos ekologiškos viešojo transporto priemonės (SaF)	Skaičius	-	-	120	5	4 proc.
ERPF ir SaF specialieji programos rezultato rodikliai						
Anglies dioksido (išskyrus išsiskiriantį iš biomasės) kiekis, namų ūkių išmestas į atmosferą iš transporto veiklos	Tūkst. tonų	564,5	2011	507	2 443,30	Pasikeitė rodiklio apskaičiavimo metodika
Viešuoju miesto transportu vežamų keleivių skaičius	Skaičius	234 900 000	2013	244 000 000	254 663 000	104 proc.

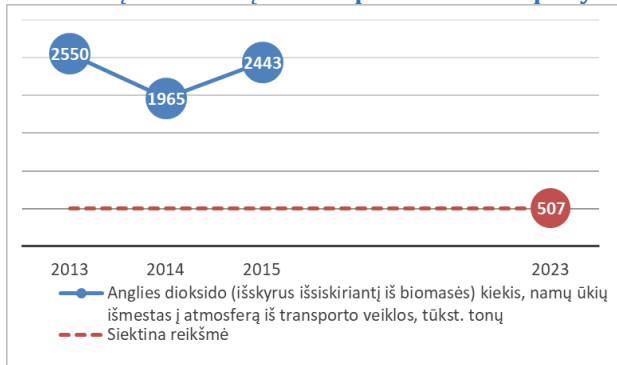
Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

4.5. investicinio prioriteto intervencijų naudai matuoti veiksmų programoje yra nustatyti du rezultato lygmenų rodikliai. Kadangi vertinamuoju laikotarpiu buvo pasiekti nežymi fizinė pažanga pagal priemones, investuojančias į darnų judumą, galima daryti išvadą, kad kol kas **VP intervencijos poveikio rezultato rodikliams neturėjo**. 47 ir 48 paveiksluose pateikiamas rezultato rodiklių reikšmių pokytis per laikotarpį nuo veiksmų programos įgyvendinimo pradžios.

47 pav. rodo, kad CO₂ (išskyrus išsiskiriantį iš biomasės) kiekis, namų ūkių išmestas į atmosferą iš transporto veiklos didėja. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad 2013 m. reikšmė yra beveik 5 kartus didesnė už 2011 m. reikšmę, nurodytą veiksmų programoje. Taip yra, nes keitėsi rodiklio apskaičiavimo metodika, todėl veiksmų programoje būtina patikslinti pradinę ir siekiamą reikšmes. Tačiau, net ir esant reikšmių neatitikimams, paskutiniaisiais metais galima matyti CO₂ (išskyrus išsiskiriantį iš biomasės) kiekio augimą. Kaip pastebima

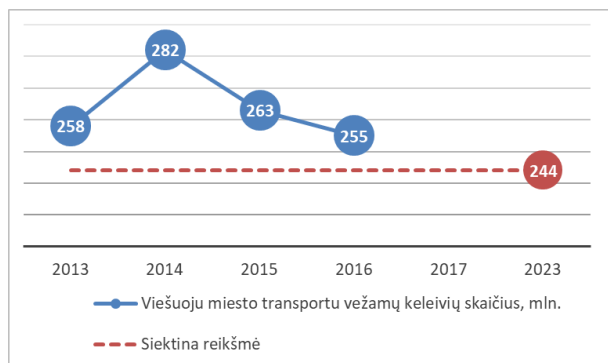
Nacionalinėje išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio apskaitos ataskaitoje,¹⁵⁵ ŠESD kiekio didėjimas dėl transporto stipriai priklauso nuo to, kokie degalai yra naudojami, todėl siekiant efektyvių rezultatų reikėtų skatinti naudoti mažiau aplinką teršiančius degalus. Taip pat, kaip buvo minėta 4 prioriteto tęstinio tinkamumo analizės dalyje, Lietuvoje yra neefektyvus ir taršus automobilių parkas, todėl tikslinga išplėsti ES fondų intervencijas remiant investicijas į ekologiškas ir energiją taupančias transporto priemones, transporto spūsčių mažinimo priemones.

47 pav. Rodiklio R.S.321 „CO₂ (išskyrus išsiskiriantį iš biomasės) kiekis, namų ūkių išmestas į atmosferą iš transporto veiklos“ pokytis.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento duomenų bazė

48 pav. Rodiklio R.S.322 „Viešuoju miesto transportu vežamų keleivių skaičius“ pokytis.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamento leidinys „Transportas ir ryšiai 2016“¹⁵⁶

Rezultato rodiklio R.S.322 „Viešuoju miesto transportu vežamų keleivių skaičius“ reikšmė, nustatyta 2023 m., jau yra pasiekta. Taip yra todėl, kad VP rengimo metu buvo neteisingai nustatyta pradinė reikšmė, ir atitinkamai, ja remiantis – nustatyta netikslinga siekiama reikšmė. Todėl šio rodiklio pradinę ir siektiną reikšmes taip pat reikia koreguoti. Kaip matyti iš 48 pav. pateiktos rodiklio dinamikos, nuo VP įgyvendinimo pradžios viešuoju transportu vežamų keleivių skaičius mažėja. Tikėtina, kad 4.5.1 uždavinio intervencijos, sudarydamos sąlygas naudoti alternatyvias transporto priemones, kurdamos *park&ride* infrastruktūrą, investuodamos į naujas ekologiškas viešojo transporto priemones, ir šias intervencijas derinamos su komunikacinėmis veiklomis, nukreiptomis į vartotojų elgsenos pokyčius, gali teigiamai paveikti rodiklį. Kaip rodo bandomųjų „Statyk ir važiuok“ aikštelių įrengimo ir naudojimosi pirmaisiais metais Vilniuje patirtis, svarbu, ne tik sukurti infrastruktūrą, tačiau ir išanalizuoti tokių paslaugų paklausą. Per 8 mėn. laikotarpį šiomis aikštelėmis Vilniuje buvo pasinaudota tik kiek daugiau nei 3 tūkst. kartų, tačiau ženkliai sumažinus naudojimosi aikštelėmis kainą – nuo 2 Eur iki 0,5 Eur už dieną – naudotojų skaičius išaugo trigubai.

2.4.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa 2020“ tikslų analizė

Veiksmų programos ketvirtuoju prioritetu siekiama įgyvendinti ES 2020 strategijoje numatytą „20/20/20“ klimato ir energetikos tikslą – 20 proc. (lyginant su 1990 m.) sumažinti ŠESD kiekį, iki 20 proc. padidinti energijos, gaunamos iš AIE kiekį, 20 proc. padidinti energijos suvartojimo efektyvumą.

Remiantis Statistikos departamento duomenimis, Lietuva jau 2014 m. buvo pasiekusi **nacionalinį tikslą dėl AIE dalies** bendrai suvartotos energijos balanse, o remiantis naujausiais prieinamais duomenimis (2017 m.) šio rodiklio reikšmė buvo 25,83 proc. Kaip buvo pastebėta šioje ataskaitoje, AIE tikslas buvo pasiektas dėka ankstesnio ES fondų programinio laikotarpio investicijų bei valstybės reguliacinės politikos, nustačiusios patrauklią AIE supirkimo kainą. Gerus AEI rodiklius daugiausiai lemia šildymo sektorius, kuriame AIE dalis 2017 m. pasiekė 46,5 proc. Elektros energijos gamybos sektoriuje AIE dalis taip pat nuosekliai auga ir 2017 m. sudarė 16,8 proc. Priešingos tendencijos matomos transporto sektoriuje, nuo 2012 m. šis rodiklis vis mažėja, o 2017 m. AEI šiame sektoriuje sudarė 3,7 proc., kai 2020 m. šiame sektoriuje suvartojamai AIE daliai nustatytas tikslas – 10 proc. Apibendrinant ataskaitos 2.4.1 ir 2.4.2 skyriuose pateiktą analizę, galima teigti, kad 2014–2020 m. ES fondų investicijos daugiausiai prisidės prie tolesnės AIE plėtros šilumos ūkio sektoriuje, taip pat iš dalies paskatins AIE plėtrą elektros energijos gamybos ir transporto sektoriuose, bet pastarosios intervencijos bus

¹⁵⁵ Aplinkos apsaugos agentūra (2018). Lithuania's National Inventory Report 2018.

¹⁵⁶ Nesutampa 2013 metų pradinė rodiklio reikšmė užfiksuota VP ir ta, kuri yra pateikiama oficialiame Lietuvos statistikos departamento leidinyje.

nepakankamos, siekiant nustatyti sektorinių AIE suvartojimo tikslų. Tuo pačiu reikia pastebėti, kad AIE sunaudojimo transporto srityje skatinimą ribotai galima paveikti investicinėmis infrastruktūrinėmis priemonėmis, didžiausias poveikis galimas per fiskalines (pavyzdžiui, taršių transporto priemonių apmokestinimo) ir reguliacines (pavyzdžiui, biodegalų privalomo sunaudojimo normos didinimo) priemones.

Ketvirto VP prioriteto intervencijos bus reikšmingos, Lietuvai siekiant **„Europa 2020“ tikslo energijos vartojimo efektyvumo srityje**. Įgyvendindama ES reikalavimus, Lietuva 2014–2020 m. energetinio efektyvumo didinimo srityje išsikėlė tikslą: iki 2020 m. sutaupyti 11,67 TWh galutinės energijos. 2014–2020 m. veiksmų programos lėšomis daugiausiai prie energijos efektyvumo didinimo tikslo prisidedama įgyvendinant intervencijas pagal 4.3.1 uždavinį, nukreiptą į energijos suvartojimo viešojoje infrastruktūroje ir daugiabučiuose namuose sumažinimą. Šiam uždaviniui suplanuota skirti beveik 60 proc. viso 4 VP prioriteto lėšų (496 mln. Eur). Remiantis Valstybės kontrolės skaičiavimais, įgyvendinant daugiabučių namų modernizavimo priemones iki 2017 m. pradžios jau buvo sutaupyta 2,1 TWh energijos, o tai sudaro 18 proc. Lietuvai nustatyto tikslo. Kitos priemonės, skatinančios energijos vartojimo efektyvumą, dar tik pradėdamos įgyvendinti, todėl jų poveikį vertinti anksti. Tačiau pagal finansuojamų projektų sutarčių duomenis akivaizdu, kad priemonės padidins energijos suvartojimo efektyvumą.

Pagal ketvirtą VP prioritetą taip pat yra numatytos veiklos, kuriomis siekiama **sumažinti ŠESD kieki**. Pagal 4.5.1. uždavinį suplanuotos intervencijos į nukreiptos į problemiškesnį – transporto sektorių. Didžiausia dalimi transporto sukuriama ŠESD emisija Lietuvoje lemia augantis asmeninių automobilių skaičius ir naudojimas, dėl kurio, ypač dideliuose miestuose susidaro eismo spūstys, dar labiau didinančios taršą. Dėl šios priežasties VP numatytais priemonėmis siekiama užtikrinti efektyvias valdymo sistemas, numatyta diegti darnaus judumo priemones. Siekiant paskatinti rinktis viešąjį transportą ar kitas alternatyvas automobiliams VP numatyta gerinti sąveiką tarp viešojo ir privataus transporto, skatinti daugiau naudotis viešuoju transportu didinant jo patrauklumą bei rinktis elektromobilius ar dviračius. Kol kas projektai tebėra įgyvendinami, todėl jų poveikis nėra juntamas. Be to, apibendrinant 2.4.1 skyriuje pateiktą analizę, galima daryti išvadą, kad Lietuvai siekiant įgyvendinti Paryžiaus klimato kaitos susitarimus dėl ŠESD kiekio mažinimo ir „švarinti“ transporto sektorių būtina plėsti ES fondų lėšomis vykdomas 4 prioriteto intervencijas ir įgyvendinti papildomas fiskalines bei reguliacines priemones.

2.4.4. Išvados ir rekomendacijos

9.1.1. Kaip veiksmų programoje nustatyti prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslai atitinka dabartinę socialinę – ekonominę šalies situaciją? Ar pasirinktos priemonės atitinka šiandienos poreikius?

Veiksmų programos įgyvendinimo metu buvo priimti ir atnaujinti svarbiausi nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys ir nustatantys plėtros tikslus energetikos srityje: 2016 m. buvo priimtas Atsinaujinančių išteklių energijos įstatymas, 2018 m. patvirtinta nauja Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategija, pakeista Viešųjų pastatų energetinio efektyvumo atnaujinimo programa, taip pat buvo rengiami nauji klimato kaitos politikos dokumentai (Nacionalinis oro taršos mažinimo plano projektas). Atlikta turinio analizė patvirtino tęstinį veiksmų programos 4 prioriteto intervencijų suderinamumą su atnaujintomis energetikos sektoriaus strateginėmis ir reguliacinėmis nuostatomis. Naujas teisinis reglamentavimas padės efektyviau įgyvendinti kai kurias 4 VP prioriteto intervencijas, ypač viešųjų pastatų atnaujinimo srityje. Nors AIE plėtra ir energijos efektyvumo didinimo tikslai išlieka aktualūs, tačiau intervencijos turėtų būti kreipiamos ne tik į tas sritis, kuriose yra didžiausia paklausa, tačiau taip pat ieškoma būdų, kaip paskatinti AIE plėtros ir energijos efektyvumo didinimą tose srityse, kuriose yra stebimas didelis atotrūkis tarp esamos situacijos ir siekiamų tikslų.

Rekomendacijos pateikiamos, atsakant į 9.2.6 klausimą.

9.1.2. Ar pasirinktos tinkamiausios priemonės ir jų įgyvendinimo būdai veiksmų programos prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslams pasiekti?

4 prioriteto intervencinė logika sudaryta vadovaujantis pagrindiniais ES ir nacionaliniais dokumentais klimato kaitos, energetikos ir transporto srityse, o prioriteto intervencijų tikslams matuoti parinkti rezultato stebėsenos rodikliai ir jų reikšmės atkartoja strateginiuose dokumentuose nustatytus rodiklius ir jų siektinas reikšmes. ES fondų investicijos ne vienintelė, o kartais ir nepagrindinė priemonė, padėsianti pasiekti šių tikslų. Atlikta 4 prioriteto intervencijų analizė rodo, kad ES fondų lėšomis įgyvendinamos priemonės reikšmingai prisidės prie AIE gamybos šilumos sektoriuje augimo, energijos vartojimo efektyvumo padidinimo (ypač per daugiabučių

namų modernizavimo intervencijas), pažangių elektros paskirstymo sistemų diegimo. Kita vertus, VP įgyvendinimo pažanga rodo, kad netikslinant intervencijų suplanuotomis priemonėmis nepavyks pasiekti VP nustatytų rodiklių mažinant energijos suvartojimą ir plečiant AIE pajėgumus pramonės įmonėse, energijos vartojimo efektyvumo viešajame sektoriuje rodiklių, ŠESD kiekio sumažinimo transporto sektoriuje.

Rekomendacijos pateikiamos, atsakant į 9.2.6 klausimą.

9.1.3. Ar veiksmų programos intervencijos pasieks veiksmų programoje nustatytas tikslines grupes?

Didžioji dalis 4 VP prioriteto intervencijų (22 priemonės iš 25) yra skirtos pagerinti gyventojams teikiamų šilumos ir elektros energijos paslaugų kokybę, sumažinti išlaidas šildymui, sumažinti ŠESD kiekį, paskatinti gyventojus rinktis darnaus judumo priemones. Šių investicijų naudą pajus didelis skaičius Lietuvos gyventojų. Pavyzdžiui, įgyvendinant kai kurias priemones (daugiabučių modernizavimo, CŠT modernizavimo) bus pasiekta dvigubai didesnė tikslinė grupė nei planuota rengiant VP. Tačiau yra ir tokių priemonių, kurias įgyvendinant bus pasiekta mažesnis, nei planuota, tikslinės grupės skaičius:

- įgyvendinant EIMIN administruojamas energijos vartojimo efektyvumo ir AIE vartojimo įmonėse skatinimo intervencijas ES fondų investicijomis bus paremta 5 kartus mažiau įmonių nei planuota programavimo laikotarpiu (VP suplanuota siektina produkto rodiklio P.B.202 „Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“ reikšmė – 500, o pagal pasirašytų sutarčių duomenis planuojama pasiekti reikšmė – 101). Pagrindinė tokio atotrūkio priežastis ta, kad programos rengimo metu buvo prognozuota didelė paklausa pagal priemonių Nr. 04.2.1-LVPA-K-804 „Auditas pramonei LT“ ir Nr. 04.2.1-IVG-T-811 „Dalinis palūkanų kompensavimas“ remtiną veiklą;
- priemonės Nr. 04.3.2-LVPA-V-111 „Katilų keitimas namų ūkiuose“ įgyvendinimo plane numatyta paremti 4,2 tūkst. šalies namų ūkių, o tai daugiau nei dvigubai mažiau nei programavimo metu VP veiklos peržiūros plane nustatyta siektina reikšmė;
- atliekant vertinimą nustatyta, kad nėra pakankamos paklausos pagal priemonę Nr. 04.5.1-TID-R-518 „Vietinio susisiekimo viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas“, nes potencialūs naudos gavėjai (keleivių pervežimo paslaugas teikiančios įmonės) nėra linkę peržiūrėti turimų viešųjų paslaugų teikimo sutarčių su savivaldybėmis (privaloma sąlyga transporto priemonių perdavimui yra reikalavimas, taikomas pagal valstybės pagalbos taisyklės, kad vežėjai būtų atrinkti konkurso būdu), todėl nebus pilnai išnaudotos galimybės atnaujinti viešojo transporto priemonių parką mažesnėse savivaldybėse.

9.1.4. Kiek veiksmų programos intervencijos į skirtingas ūkio/viešosios politikos sritis suderintos tarpusavyje? 9.1.5. Kurios intervencijos dubliuoja viena kitą, persidengia? Kokių veiksmų reikia imtis situacijai pataisyti?

Sprendžiant pagal 4 VP prioriteto intervencijas, jų finansavimo mastą ir įgyvendinimo pažangą, ESI fondų lėšomis šiame programiniame laikotarpyje daugiausiai bus prisidėta prie AIE naudojimo plėtros šilumos sektoriuje. Viena vertus, tokia investavimo logika pagrįsta, nes elektros energijos gamyba iš AIE yra remiama per privalomą supirkimą ir viešuosius interesus atitinkančių paslaugų (VIAP) sistemą, sumokant gamintojui nustatyto fiksuoto elektros energijos tarifo ir Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nustatytos rinkos kainos skirtumą. Tačiau programos įgyvendinimo metu prastėja AIE dalies transporto sektoriuje rodiklis. Nors AIE naudojimui transporto sektoriuje didžiausią poveikį gali turėti didesnis biodegalų suvartojimas, kurių privalomą dalį mišinyje su degalais, pagamintais iš mineralinių degalų, nustato Vyriausybė, tačiau prie augimo gali prisidėti ir spartesnė transporto sektoriaus elektrifikacija.

9.2.4. Ar veiksmų programos prioritetų ir investicinių prioritetų bei konkrečiųjų uždavinių intervencijoms numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos juose numatytiems tikslams pasiekti?

Rengiant Veiksmų programą 4 prioriteto įgyvendinimui buvo suplanuota apie 14,5 proc. ES fondų lėšų (arba 972 mln. Eur), įskaitant 60,9 mln. Eur kaip veiklos rezervo lėšas, susietas su 15 priemonių. Atsižvelgiant į VP įgyvendinimo eigą ir reaguojant į besikeičiantį intervencijų vykdymo kontekstą, tikslinių grupių poreikius bei paklausą investicijoms, buvo atliktos kelios reikšmingos finansinės peržiūros, kurių pasekoje prioritetui vykdyti skiriamos lėšos sudaro apie 13,8 proc. ES fondų lėšų (925,2 mln. Eur, įskaitant 57,7 mln. Eur numatytų kaip veiklos rezervo lėšos). Vykstant peržiūras buvo atlikti šie persikirstymai:

- 4.1.1. uždaviniui 94,1 mln. sumažintos SaF lėšos, dalį Vilniaus kogeneracinės jėgainės lėšų (deginimo reikšmės įsigijimo ir montavimo lėšų) perkeltant VP 5 prioriteto įgyvendinimui; atsiskaitant Kauno

kogeneracinės jėgainės projekto ir 26,7 mln. Eur nukreipiant SM veikloms ir dėl ribotos paklausos po pirmojo kvietimo sumažinant finansavimą priemonei Nr. 04.1.1-LVPA-K-110 „Nedidelės galios biokuro kogeneracijos skatinimas“. Sumažinus finansavimą 4.1.1. uždavinio „Padidinti AIE išteklių energijos naudojimą“ tikslas bus pasiektas mažesne apimti nei numatyta VP. Prognozuojamas uždavinio rezultatyvumas, siekiant sukurti papildomus AIE pajėgumus – 80 proc. (apskaičiuota pagal prognozuojamą rodiklio P.B.230 reikšmę);

- 4.3.1. uždaviniui 48 mln. padidintos ERPF lėšos, skiriant jas daugiabučių namų modernizavimo techninei paramai (lėšos perskirstytos iš 2 VP prioriteto). Nepaisant padidinto finansavimo, lėšų trūkumas daugiabučių renovacijos finansavimui išlieka. 2018 m. birželį paskelbtoje Valstybės kontrolės audito ataskaitoje pažymima, kad suplanuotų lėšų nepakaks, įgyvendinant Vyriausybės programoje numatytą tikslą atnaujinti po 500 daugiabučių kasmet.

Vertinimo metu atlikta analizė rodo, kad atsižvelgiant į veiksmų programoje nustatytus kiekybinius tikslus (stebėsenos rodiklių siektinas reikšmės) ir patvirtintas priemonių finansavimo sąlygas lėšų taip pat nepakanka siekiant 4.1.2. uždavinio „Sumažinti energijos vartojimo intensyvumą pramonės įmonėse“ tikslų. Remiantis priemone Nr. 04.2.1-LVPA-K-836 „Atsinaujinantis energijos ištekliai pramonei LT+“ įgyvendinimo pažanga (paskirstytas visas priemonės biudžetas, išskyrus 1,5 mln. Eur ERPF lėšų rezervo) ir projektų finansavimo sutartyse suplanuotais rodikliais, prognozuojamas 4.2.1. uždavinio rezultatyvumas – 85 proc. (apskaičiuota pagal prognozuojamą rodiklio P.B.230 reikšmę).

9.2.1. Kokių mastu pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP priede numatytos rodiklių reikšmės? Paaiškinti nukrypimų priežastis. Kokia veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybė 2023 m.? Kokių veiksmų reiktų imtis norint pasiekti 2023 m. numatytas rodiklių reikšmes?

4 prioriteto veiklos peržiūros plane yra nustatyti 7 rodikliai, iš kurių 5 – numatytos tarpinės reikšmės. Remiantis 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis visų, išskyrus vieną, į veiklos peržiūros planą įtrauktų rodiklių faktinės reikšmės viršija siekiamas tarpines reikšmes:

- bendra tinkamų finansuoti ERPF išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK, buvo 309.855.586 Eur ir sudarė 191 proc. tarpinės reikšmės;
- įgyvendinimo žingsnio „Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Paskolų ar garantijų, suteiktų daugiabučio namo atnaujinimui, skaičius“ reikšmė buvo 1430 ir sudarė 318 proc. tarpinės reikšmės;
- bendra tinkamų finansuoti SaF išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK, buvo 70.477.149 Eur ir sudarė 87 proc. tarpinės reikšmės;
- įgyvendinimo žingsnis „Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuoja produkto rodiklio „Papildomi AIE gamybos pajėgumai“ reikšmė“ buvo 300 MW ir sudarė 150 proc. tarpinės reikšmės;
- produkto rodiklio „Modernizuoti centralizuoto šilumos tiekimo tinklai“ reikšmė buvo 363 km ir sudarė 242 proc. tarpinės reikšmės.

Kadangi rodiklio, matuojančio SaF lėšų išmokėjimo spartą, reikšmė sudaro 87 proc. tarpinės reikšmės, todėl vadovaujantis EK išaiškinamais dėl veiklos peržiūros plano yra tenkinamos visos sąlygos tam, kad šiam prioritetui būtų skirtos veiklos rezervo lėšos. Atsakant į klausimą, kas lėmė lėtesnę SaF lėšų išmokėjimo spartą, galima išskirti kelis veiksnius. EM administruojamų priemonių vėlesnį įgyvendinimą lėmė tai, kad VP įgyvendinimo metu buvo atnaujinamas pagrindinis investicijas apibrėžiantis strateginis dokumentas – NENS, taip pat keičiami kiti aktualūs teisės aktai (pavyzdžiui, AIE įstatymas). Vėlavimą lėmė ir tai, kad su Komisija užsitęsė didelės apimties projektų, numatytų įgyvendinti pagal 4.1.1. uždavinį plėtojant didelio naudingumo kogeneracijos pajėgumus Vilniuje ir Kaune, derinimas ir pagrindimas. Atsižvelgiant į Komisijos nuomonę, 2017 m. buvo atliktas VP keitimas ir atsakyta Kauno kogeneracinės jėgainės finansavimo 4 prioriteto lėšomis. Susisiekiama ministerijos administruojamų priemonių vėlavimą lėmė tai, kad dalis jų yra įgyvendinamos regioninio planavimo būdu, todėl užsitęsė projektų sąrašų sudarymo procesas.

Sprendžiant pagal dabartinę 4 prioriteto įgyvendinimo pažangą, priemonių įgyvendinimo planus ir pasirašytų finansavimo sutarčių informaciją yra rizika SaF finansuojamose intervencijose iki 2023 m. nepasiekti dviejų į veiklos peržiūros planą įtrauktų rodiklių reikšmių:

- 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis, įgyvendinant SaF lėšomis finansuojamas priemonės projektų finansavimo sutarčių suma sudarė 72 proc. nuo visos ketvirtam prioritetui skirtos SaF sumos. Nors bendras rodiklis yra 10 proc. punktų didesnis už VP vidurkį, tačiau tarp atskirų priemonių pastebima labai netolygi pažanga. Galima išskirti 4 SaF rizikingas priemones. Iki 2018 m. pabaigos sutarčių nebuvo sudaryta pagal

- tris EM priemonės (Nr. 04.1.1-LVPA-K-110 „Nedidelės galios biokuro kogeneracijos skatinimas“, Nr. 4.1.1-LVPA-V-114 „Elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių gamybos įrenginių įrengimas namų ūkiuose“, Nr. 04.3.2-LVPA-V-111 „Katilų keitimas namų ūkiuose“), o pagal SM priemonę Nr. 04.5.1-TID-R-518 „Vietinio susisiekimo viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas“ pažanga buvo minimali – pasirašytų sutarčių vertė sudarė 9 proc. nuo priemonei skirtų SaF lėšų. Kol kas nėra aišku, ar naujos EM priemonės bus paklausios potencialų pareiškėjų tarpe, tačiau, vertinimo metu buvo nustatyta, kad SM regioninei priemonei trūksta paklausos ir mažai tikėtina, kad bus gauta naujų paraiškų. Atsižvelgiant į tai, tikslingai priemonei Nr. 518 suplanuotas ir regioninių projektų sąrašais nerezervuotas lėšas perkelti į numatomą kurti finansinę priemonę transporto sektoriuje, kuri prisidėtų prie transporto sektoriuje sukuriama CO2 emisijos mažinimo;
- Pagal 4.1.1. uždavinį „Padidinti atsinaujinančių išteklių energijos naudojimą“ vykdomų priemonių įgyvendinimo planuose yra numatyta sukurti 374 MW papildomus AIE gamybos pajėgumus. Tai sudaro 80 proc. veiklos peržiūros plane nustatytos siekiamos rodiklio reikšmės. Atsižvelgiant į tai, kad Energetikos ministerija neplanuoja naujų intervencijų AIE srityje, turi būti tikslinama į veiklos peržiūros planą įtraukto rodiklio reikšmė.

9.2.2 Kokiu mastu pasiekti investicinių prioritetų produktai ir rezultatai? Kokios yra tokių pasiekimų priežastys?

Atlikta 4 prioriteto įgyvendinimo rezultatyvumo analizė rodo, kad fizinė pažanga įgyvendinant intervencijas labai netolygi. Dėl vėlavusių EM ir SM administruojamų priemonių (vėlavimą lėmusios priežastys apibendrintos atsakant į 9.2.1 klausimą) vertinamuoju laikotarpiu nebuvo pažangos pagal 4.1 investicinio prioriteto priemonių stebėsenai nustatytus produkto rodiklius, o pažanga pagal 4.2, 4.4. ir 4.5 investicinių prioritetų priemones – buvo maža (rezultatyvumas siekė iki 20 proc.). Pažangos taip pat nebuvo pagal 4.3 investicinio prioriteto intervencijas, skirtas energetinio efektyvumo didinimui viešuosiuose pastatuose ir planuojamas vykdyti per ENEF. Vertinimo ataskaitoje buvo išsamiai pakomentuotos priežastys, lėmusios šių intervencijų vėlavimą. Apibendrinant jas – VP įgyvendinimo pradžioje viešųjų pastatų renovavimui pasiūlytas finansinis produktas (lengvatinės paskolos) nesulaukė paklausos, taip pat trūko teisinių įpareigojimų Valstybės pastatų valdytojams privalomai kasmet atnaujinti atitinkamą plotą trūkumo. Reaguojant į tai, 2018 m. buvo tikslinamas teisinis reglamentavimas, nustatant privalomus įpareigojimus pastatų valdytojams, ir peržiūrėta finansavimo schema, paskolą papildant iki 30 proc. grąžinamąja subsidija. Tačiau tokių pat koreguojamų veiksmų nebuvo imtasi dėl priemonės, skirtos savivaldybėms priklausančių viešųjų pastatų modernizavimo.

Įgyvendinant 4.3 investicinio prioriteto priemones, skirtas daugiabučių modernizavimui, matyti aukštas rezultatyvumas. Pažanga fiksuojama pagal visus keturis šioms intervencijoms stebėti veiksmų programoje nustatytus produkto rodiklius. Aukščiausias rezultatyvumas (97 proc.) pasiektas pagal rodiklį P.B.231 „Namų ūkių, priskirtų geresnei energijos vartojimo efektyvumo klasei, skaičius“. Po VP keitimo šio rodiklio siekiama reikšmė buvo padidinta (nuo 30 000 iki 52 000), tačiau pakeitimai atlikti tik PIP, veiksmų programoje siekiama reikšmė nėra atnaujinta. Sėkmingą įgyvendinimą ir aukštą rezultatyvumą lemia tai, kad vykdomos 2007–2013 m. programinio laikotarpio tęstinės intervencijos, taip pat ankstesniu laikotarpiu buvo išspręstos problemos, susijusios su pirmine mažai paklausia finansavimo schema, teisinio reglamentavimo trukdžiai (pakeistas Piniginės socialinės paramos nepasiturinčioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims įstatymas, jame nurodant, kad asmenys, nedalyvaujantys būsto modernizavime, netenka šildymo kompensacijų); be to, jau kelerius metus yra vykdoma plataus masto intensyvi daugiabučių renovavimo skatinimo kampanija.

Nors bendrai visų pagal 4 VP prioritetą įgyvendinamų investicinių prioritetų produkto rodiklių pažanga iki 2018 m. pabaigos buvo nedidelė, tačiau įvertinus pasirašytas sutartis su projektų vykdytojais, galima matyti, kad daugumos rodiklių reikšmės bus pasiektos, kai bus užbaigti įgyvendinami projektai. Vertinimo metu buvo nustatyta rizika nepasiekti šių veiksmų programoje nustatytų rodiklių reikšmių (be jau 9.2.1 atsakyme minėtų rodiklių, įtrauktų į veiklos peržiūros planą)¹⁵⁷:

- įgyvendinant 4.1.1 priemones nebus pasiekta apie 15 proc. rodiklio P.B.234 „Bendras metinis šiltnamio efektą sukeliančių dujų sumažėjimas“ reikšmės ir tiek pat rodiklio P.B. 230 „Papildomi AIE gamybos pajėgumai“ reikšmės, nes ES fondų finansavimas buvo skirtas mažesnių AIE pajėgumų projektui nei buvo planuota programavimo metu;
- įgyvendinant 4.2.1 uždavinio priemones nebus pasiekta 80 proc. rodiklio P.B.202 „Subsidijas gaunančių įmonių skaičius“ reikšmės;

¹⁵⁷ Pastaba: vertinimo ataskaitos rengimo metu su Komisija buvo derinamas naujas VP keitimas, kuriuo numatoma tikslinti (mažinti) visų išvardintų rodiklių siektinas reikšmės.

- įgyvendinant 4.2.1 uždavinio priemones nebus pasiekta rodiklio P.B.201 „Investicijas gaunančių įmonių skaičius reikšmė. Be to pagal vykdomas 4.2.1 intervencijas šis rodiklis šiam uždaviniui apskritai mažai tikslingas, nes didžiajai daliai finansuotų projektų suteikta paramos forma – subsidija, todėl intervencijų naudą matuoja rodiklis P.B.202;
- taip pat yra didelė rizika nepasiekti šių produkto rodiklių: pagal 4.1.1. uždavinį – P.S.313 „Įsigyti nauji biokuro žaliavos mobilizavimo, biokuro gamybos bei transportavimo įrenginiai“, pagal 4.3.1. uždavinį – P.S.316 „Miestai, kuriuose sumažintos miestų apšvietimo eksploataavimo ir energijos sąnaudos“ ir P.B.232 „Metinis pirminės energijos suvartojimo viešuosiuose pastatuose sumažėjimas“.

Nepaisant nedidelės pažangos pagal produkto rodiklius, vertinamuoju laikotarpiu sparčiai gerėjo beveik visi (išskyrus rodiklį R.S.321 „Anglies dioksido (išskyrus išsiskiriantį iš biomasės) kiekis, namų ūkių išmestas į atmosferą iš transporto veiklos) 4 prioriteto stebėsenai nustatyti rezultato lygmens rodikliai. Tai rodo žemą priežastingumo ryšį tarp vykdomų intervencijų ir parinktų rezultato lygmens rodiklių.

9.2.3. Kokios reguliacinės priemonės (reformos) turi būti įgyvendintos, siekiant konkrečių uždavinių tikslų?

4 VP prioriteto priemonių įgyvendinimui ir VP nustatytų tikslų pasiekimui yra svarbi teisinė bazė ir įpareigojimai tikslinėms grupėms. Tiek AIE plėtros, tiek energijos vartojimo taupymo, tiek ŠESD kiekio mažinimo siekiama ne tik investicinėmis, bet ir reguliacinėmis bei mokestinėmis priemonėmis. Europos Komisijos atlikti poveikio vertinimo tyrimai rodo, kad pastarosios priemonės (ypač paramos schemos, skirtos iš AI gaminamai elektros energijai, ir įpareigojimai gamintojams ir vartotojams) turi didesnę poveikį AIE plėtrai nei subsidijos investicijoms. Tą patvirtina ir viešųjų pastatų atnaujinimo pavyzdys. Privalomų įpareigojimų Valstybės pastatų valdytojams kasmet atnaujinti tam tikrą plotą pastatų nebuvimas lėmė intervencijų, nukreiptų į viešųjų pastatų atnaujinimą, įgyvendinimo sunkumus. Problema buvo išspręsta tik 2018 m. gegužę tokį įpareigojimą numačius atnaujintoje Viešųjų pastatų energetinio efektyvumo didinimo programoje. Kita vertus, vertinamuoju laikotarpiu dar nebuvo duomenų, leidžiančių įvertinti, ar privalomi įpareigojimai ministerijoms ir pakeista finansavimo schema yra pakankamos priemonės, siekiant išvystyti viešųjų pastatų renovacijos projektų srautą. Jei per 2019 m. I pusmetį neįvyktų esminių pokyčių ir nebūtų sulaukta paraiškų, svarstyti papildomų reguliacinių priemonių įgyvendinimas. Pavyzdžiui, Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programos nuostatos, numatančios, kad projektai gali būti finansuojami, kai yra *visų* pastato patalpų savininkų rašytinis susitarimas dėl pastato energijos vartojimo efektyvumo projekto vykdymo, pakeitimas nustatant, kad pastato renovacija gali būti įgyvendinama, jei bent 51 proc. pastato nuosavybės priklauso centrinei valdžiai.

Vertinimo ataskaitoje teigiama, kad atsižvelgiant į esamą transporto sektoriaus taršos būklę ir ją lemiančias priežastis (neefektyvus automobilių parkas, nepatrauklus viešasis transportas, nepakankamos paskatos gyventojams naudoti mažataršius automobilius, neišplėtos darnaus judumo sistemos miestuose, infrastruktūros, reikalingos elektromobilių plėtrai, stoka) vien tik pagal 4.5.1 vykdomos intervencijų nepakaks, siekiant įgyvendinti Paryžiaus klimato kaitos susitarimus dėl ŠESD kiekio mažinimo transporto sektoriuje. Tiek ŠESD kiekio mažinimą, tiek AIE sunaudojimo transporto srityje skatinimą ribotai galima paveikti investicinėmis infrastruktūrinėmis priemonėmis, didžiausias poveikis galimas per fiskalines (pavyzdžiui, taršių transporto priemonių apmokestinimo) ir reguliacines (pavyzdžiui, biodegalų privalomo sunaudojimo normos didinimo) priemones. Todėl siekiant modernizuoti transporto sektorių ir paskatinti darnaus judumo įpročius tikslinga sugrįžti prie svarstymų Lietuvoje, kaip ir beveik visose ES šalyse, įvesti lengvųjų automobilių taršos mokestį, nustatomą pagal automobilio taršos intervalą ir kuro tipą. Taip pat svarstyti galimybę nustatyti privalomus reikalavimus valstybės institucijoms ir transporto infrastruktūros objektų valdytojams įsigyti transporto priemones, naudojančias AIE.

9.2.5. Ar veiksmų programos lėšos panaudotos efektyviai? Pateikti lėšų panaudojimo efektyvumo analizę, išnagrinėjant bent po vieną kiekvieno prioriteto įgyvendinimo priemonę pateikiant po vieną gerosios ir blogosios praktikos pavyzdį.

Rengiant ataskaitą dėl ribotos priemonių fizinės pažangos nebuvo pakankamai duomenų atlikti VP lėšų panaudojimo efektyvumo analizės. Aukštas finansinis ir fizinis rezultatyvumas buvo pasiektas įgyvendinant tik vieną priemonę – Nr. 04.3.1-FM-F-001 „Daugiabučių namų atnaujinimas“, pagal kurią 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis išmokėjimų suma sudarė 274 mln. Eur (87,26 proc.) ir buvo suteikta 1430 paskolos, daugiabučio namo atnaujinimui. Šios finansinės priemonės įgyvendinimas yra efektyvus dėl ženklaus ES fondų lėšų svorto efekto (privačių lėšų pritraukimo galimybės) ir reikšmingo priemonės indėlio, siekiant prisiimtų įsipareigojimų pagal 2012 m. ES direktyvą 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo. Skaiciuojant, kad vidutiniškai vieno daugiabučio namo renovacijos projekto sąmata yra 320 tūkst. Eur, jau pasiektas priemonės

ekonominis efektas sudaro 457,6 mln. Eur papildomo statybų sektoriaus BVP, o aplinkosauginis efektas, vertinamas pagal sutaupyto šilumos energijos kiekį per paskolų grąžinimo laikotarpį, sudarys 2,9 TWh.

9.3.1. Kokia pažanga padaryta įgyvendinant ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslus? 9.3.2. Kaip veiksmų programos prioritetai, investiciniai prioritetai ir konkretūs uždaviniai tiesiogiai prisideda prie ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslų įgyvendinimo?

4 VP intervencijos tiesiogiai įgyvendina ES 2020 strategijoje numatytą „20/20/20“ klimato ir energetikos tikslą – 20 proc. (lyginant su 1990 m.) sumažinti ŠESD kiekį, iki 20 proc. padidinti energijos, gaunamos iš AIE kiekį, 20 proc. padidinti energijos suvartojimo efektyvumą.

Lietuva jau yra pasiekusi nacionalinį tikslą ir AIE dalis bendrai suvartotos energijos balanse viršija 23 proc., tačiau kaip buvo pastebėta ataskaitoje, šis tikslas įgyvendintas ne dėl 2014–2020 m., o dėl ankstesnių investicijų bei valstybės reguliacinės politikos. Apibendrinant ataskaitos 2.4.1 ir 2.4.2 skyriuose pateiktą analizę, galima teigti, kad 2014–2020 m. ES fondų investicijos daugiausiai prisidės prie tolesnės AIE plėtros šilumos ūkio sektoriuje, taip pat iš dalies paskatins AIE plėtrą elektros energijos gamybos ir transporto sektoriuose, bet pastarosios intervencijos bus nepakankamos, siekiant nustatytų sektorinių AIE suvartojimo tikslų.

Ketvirtas VP prioriteto intervencijos bus reikšmingos Lietuvai siekiant „Europa 2020“ tikslo energijos vartojimo efektyvumo srityje. 2014–2020 m. veiksmų programos lėšomis daugiausiai prie energijos efektyvumo didinimo tikslo prisidedama įgyvendinant intervencijas pagal 4.3.1 uždavinį, nukreiptą į energijos suvartojimo viešojoje infrastruktūroje ir daugiabučiuose namuose sumažinimą. Šiam uždaviniui suplanuota skirti beveik 60 proc. viso 4 VP prioriteto lėšų (496 mln. Eur). Remiantis Valstybės kontrolės skaičiavimais, įgyvendinant daugiabučių namų modernizavimo priemones iki 2017 m. pradžios jau buvo sutaupyta 2,1 TWh energijos, o tai sudaro 18 proc. Lietuvai nustatyto tikslo. Tačiau nėra proveržio renovuojant viešosios infrastruktūros pastatus.

Pagal ketvirtą VP prioritetą taip pat yra numatytos veiklos, kuriomis siekiama sumažinti ŠESD kiekį. Pagal 4.5.1. uždavinį suplanuotos intervencijos nukreiptos į problemiškesnį – transporto sektorių. VP numatytomis priemonėmis siekiama užtikrinti efektyvias valdymo sistemas, numatyta diegti darnaus judumo priemones. Kol kas projektai tebėra įgyvendinami, todėl jų poveikis nėra juntamas.

9.2.6. Pateikti siūlymus dėl efektyviausio veiklos rezervo lėšų panaudojimo (konkrečių uždavinių tobulinimas ir nauji konkretūs uždaviniai bei priemonės jiems įgyvendinti).

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Terminas
1.	Valstybės kontrolės skaičiavimais energetinio efektyvumo srityje vykdomos priemonės yra nepakankamos pasiekti Lietuvai šioje srityje nustatytą tikslą iki 2020 m. sutaupyti 11,67 TWh. Už 2012 m. ES direktyvos 2012/27/ES dėl energijos vartojimo efektyvumo direktyvos nuostatų nesilaikymą ir nepasiekus priimtų įsipareigojimų, Lietuvai gresia sankcijos iš Europos Komisijos (minimali vienkartinė bauda gali siekti 0,6 mln. Eur). Viena iš svarbių priemonių, siekiant priimtų įsipareigojimų – viešųjų pastatų atnaujinimas. Vertinamuoju laikotarpiu sunkumų kilo įgyvendinant viešųjų pastatų atnaujinimą pagal tris FM, EM, AM ir VIPA administruojamas priemones. EM administruojamos priemonės, skirtos valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimui, paklausos problemos buvo sprendžiamos nustatant naujus teisinius įpareigojimus potencialiems pareiškėjams ir finansinę priemonę, papildant grąžinamąją subsidiją. Panašių korekcinų veiksmų nebuvo imtasi įgyvendinant priemonę Nr. 04.3.1-FM-F-002 „Savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimas“. Vertinamuoju laikotarpiu buvo suteikta tik 1 paskola vienam savivaldybei priklausančio viešojo pastato modernizavimo	Rekomendacija: Atnaujinti Energijos efektyvumo išankstinio (ex ante) vertinimo ataskaitą, įvertinant savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimui skirtos finansinės priemonės įgyvendinimo paspartinimą, papildant paramos schemą grąžinamąją subsidiją. Paramos schema gali būti išplėsta, perskirstant 7 VP prioriteto ERPF veiklos rezervo lėšas.	Vadovaujančioji institucija, AM, VIPA	2019 m. III ketv.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Terminas
	projektui, todėl yra didelė rizika nepasiekti šiai priemonei nustatytų tikslų ir rodiklių.			
2.	VP įgyvendinimo pažanga rodo, kad netikslinant intervencijų suplanuotomis priemonėmis ir lėšomis nepavyks pasiekti VP nustatytų rodiklių mažinant energijos suvartojimą ir plečiant AIE pajėgumus pramonės įmonėse. Ataskaitos rengimo metu buvo derinimas VP keitimas, kuriuo siūloma mažinti 4.2.1 uždaviniui nustatytą rodiklio P.B.230 „Papildomi AIE gamybos pajėgumai“ reikšmę nuo 59 MW iki 50 MW. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad išteklių našumas pramonėje išlieka ypač žemas, tiksliau būtų išplėsti šią intervenciją ir siekti pirminių VP suplanuotų tikslų.	Rekomendacija: Atsižvelgiant į aukštą paklausą finansavimui pagal priemonę Nr. 04.2.1-LVPA-K-836 „Atsinaujinantys energijos ištekliai pramonei LT+“, kurią rodo tiek paraiškų srautas ankstesniuose kvietimuose, tiek vertinimo metu atlikta projektų vykdytojų apklausa, rekomenduojama šiai priemonei perskirstyti ERPF lėšas iš nepaklausios priemonės Nr. 04.2.1-IVG-T-811 „Dalinis palūkanų kompensavimas“ (iki 700 tūkst. Eur) ir skelbiant naują kvietimą sumažinti investicinės pagalbos intensyvumą: iki 60 proc. MVĮ, 50 proc. vidutinėms įmonėms ir 40 proc. – didelėms įmonėms.	EIMIN	2019 m. I ketv.
3.	2018 m. gruodžio 31 d, duomenimis, įgyvendinant SM priemonę Nr. 04.5.1-TID-R-518 „Vietinio susisiekimo viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas“ pažanga buvo minimali – pasirašytų sutarčių vertė sudarė 9 proc. nuo priemonei skirtų SaF lėšų. Atsižvelgiant į patvirtintą valstybės pagalbos schemą nėra galimybės pakeisti regioninių projektų pareiškėjams nepatrauklių finansavimo sąlygų (nustatančias reikalavimą, kad ESI fondų lėšomis savivaldybių įsigytos transporto priemonės būtų perduotos vežėjams, atrinktiems konkurso būdu). Yra didelė rizika nepanaudoti priemonei suplanuoto biudžeto ir nepasiekti VP produkto rodiklio P.S.325 „Įsigytos naujos ekologiškos viešojo transporto priemonės“ suplanuotos reikšmės (120).	Rekomendacija: Priemonei Nr. 518 suplanuotas ir regioninių projektų sąrašais nerezervuotas lėšas perkelti į (1) numatomą kurti finansinę priemonę transporto sektoriuje, kuri prisidėtų prie transporto sektoriuje sukuriama CO2 emisijos mažinimo; tokiu atveju reikėtų sumažinti VP nustatyto produkto rodiklio P.S.325 siektiną reikšmę; arba (2) atsižvelgiant į didesnę poreikį ekologiško viešojo transporto parką plėsti didžiuosiuose miestuose, apsvaistyti lėšų perskirstymą iš regioninės priemonės į Nr. 04.5.1-TID-V-517 „Miesto viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas“.	SM	2019 m. II ketv.
4.	Atsižvelgiant į esamą transporto sektoriaus taršos būklę ir ją lemiančias priežastis (neefektyvus automobilių parkas, nepatrauklus viešasis transportas, nepakankamos paskatos gyventojams naudoti mažataršius automobilius, neišplėtos darnaus judumo sistemos miestuose, infrastruktūros, reikalingos elektromobilių plėtrai, stoka) vien tik pagal 4.5.1 vykdomos intervencijų nepakaks, siekiant įgyvendinti Paryžiaus klimato kaitos susitarimus dėl ŠESD kiekio mažinimo transporto sektoriuje. Tiek ŠESD kiekio mažinimą, tiek AIE sunaudojimo transporto srityje skatinimą ribotai galima paveikti investicinėmis infrastruktūrinėmis priemonėmis, didžiausias poveikis galimas per fiskalines (pavyzdžiui, taršių transporto priemonių apmokestinimo) ir reguliacines (pavyzdžiui, biodegalų privalomo sunaudojimo normos didinimo) priemones.	Strateginis siūlymas: Siekiant modernizuoti transporto sektorių ir paskatinti darnaus judumo įpročius pradėti taikyti papildomas fiskalines ir reguliacines priemones: 1. Lengvųjų automobilių taršos mokestį, nustatomą pagal automobilio taršos intervalą ir kuro tipą; 2. Nustatyti privalomus reikalavimus valstybės institucijoms ir transporto infrastruktūros objektų valdytojams įsigyti transporto priemones, naudojančias AIE.	LRV, SM, AM	2020 m.
5.	Nėra suplanuota priemonių, prisidedančių prie 4.2.1 uždaviniui veiksmų programoje nustatyto produkto rodiklio „Bendras metinis energijos vartojimo sumažėjimas investicijas gavusiose pramonės įmonėse“. Rodiklis buvo	Rekomendacija: Patikslinti veiksmų programą, išbraukiant P.S.315 rodiklį.	EIMIN	2019 m. I ketv.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Terminas
	planuojamas pagal panaikintą priemonę Nr. 04.2.1-LVPA-K-827 „Kogeneracija pramonei LT+“			
6.	VP įgyvendinimo metu pakito rezultato rodiklio R.S.321 „Anglies dioksido (išskyrus išsiskiriantį iš biomasės) kiekis, namų ūkių išmestas į atmosferą iš transporto veiklos“ skaičiavimo metodika, tačiau reikiamų pakeitimų veiksmų programoje ir PIP kol kas nėra atlikta.	Rekomendacija: Patikslinti Stebėsenos rodiklių apraše nustatytą rodiklio R.S.321 skaičiavimo būdą, PIP nustatytą rodiklio siekiamą reikšmę ir atlikti atitinkamus keitimus veiksmų programoje.	SM	2019 m.
7.	Rengiant VP buvo neteisingai nustatyta 4.5.1. uždavinio rodiklio R.S.322 „Viešuoju miesto transportu vežamų keleivių skaičius“ pradinė reikšmė, ir atitinkamai, ja remiantis – nustatyta netikslinga siekiama reikšmė.	Rekomendacija: Patikslinti VP nustatytą pradinę ir siektiną rodiklio R.S.322 reikšmę.	SM	2019 m.

2.5. VP PRIORITETAS „APLINKOSAUGA, GAMTOS IŠTEKLIŲ DARNUS NAUDOJIMAS IR PRISITAIKYMAS PRIE KLIMATO KAITOS“

2.5.1. Tęstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas

Penktuoju VP prioritetu suplanuota įgyvendinti intervencijas, prisidedančias prie dviejų Bendrųjų nuostatų reglamento tematinį tikslų: prisitaikymo prie klimato kaitos, rizikos prevencijos ir valdymo skatinimo (5 tikslas) bei aplinkosaugos ir išteklių naudojimo veiksmingumo skatinimo (6 tikslas). Prioriteto intervencinės logikos, nustatytos programavimo metu, schema yra pateikta 49 pav. Pagal 5 tematinį tikslą siekiama paskatinti Lietuvos prisitaikymą prie klimato kaitos keliamų aplinkos pokyčių, leidžiančių sumažinti gamtinių ekosistemų ir šalies ūkio (ekonomikos) sektorių pažeidžiamumą, išlaikyti ir padidinti jų atsparumą klimato kaitos pokyčiams bei užtikrinti palankias visuomenės gyvenimo ir ūkinės veiklos sąlygas. VP rengimo metu atliktas išankstinis vertinimas išskyrė keletą svarbiausių klimato kaitos srities problemų: gamtinių ekosistemų ir šalies sektorių pažeidžiamumą klimato kaitos požiūriu, nepakankamą informacijos apie prisitaikymą prie klimato kaitos koordinavimą ir sklaidą, žemą gelbėjimo institucijų parengtį valdyti dėl klimato kaitos kylančias nelaimes, pajėgumų sistemingam krantotvarkos priemonių įgyvendinimui bei veiksmingos potvynių rizikos vertinimo ir valdymo sistemos kūrimui trūkumą. Nurodytas problemas mažinti suplanuota įgyvendinant 5.1.1. uždavinį „Sumažinti dėl klimato kaitos atsirandančius nuostolius“, derinant ERPF ir SaF lėšas. Šio uždavinio intervencijos turi tiesioginę sąsają su 5.3.1. ir 5.5.1 uždavinių intervencijomis, nukreiptomis į paviršinio ir požeminio vandens (įskaitant Baltijos jūrą) bei buveinių ir rūšių vertinimo pajėgumų stiprinimą. Likusios 5 VP prioriteto intervencijos yra skirtos aplinkosaugos ir išteklių naudojimo veiksmingumui skatinti. **Siekiant 5 prioriteto uždavinių iš viso yra įgyvendinamos 27 priemonės, jos yra derančios tarpusavyje, viena kitą papildančios ir tiesiogiai prisidedančios tiek prie 2014–2020 metų NPP¹⁵⁸, tiek prie sektorialių strateginių dokumentų įgyvendinimo:**

- 2014 m. buvo priimtas Valstybinis atliekų tvarkymo 2014–2020 metų planas, pagal kurį buvo nustatyti strateginiai atliekų tvarkymo iki 2020 metų tikslai, uždaviniai ir priemonės. Planas apima komunalines, gamybos ir kitos ūkinės veiklos atliekas, jų tvarkymo organizavimą ir tvarkymą Lietuvos teritorijoje. Šis planas yra tiesiogiai susijęs su 5.2.1 uždavinio įgyvendinimu. VP įgyvendinimo metu planas buvo tikslinamas keičiant priemones¹⁵⁹, rodiklius, nustatant naujas atsakomybes dalyviams;
- 5.6.1. uždavinys taip pat prisideda prie Nacionalinėje aplinkos apsaugos strategijoje¹⁶⁰ nustatyto tikslo oro kokybės apsaugos srityje – užtikrinti, kad Lietuvoje į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekis neviršytų tarptautiniuose ir ES teisės aktuose nustatyto kiekio, oro teršalų koncentracija aplinkos ore neviršytų žmogaus sveikatai ir aplinkai nepavojingų aplinkos oro užterštumo lygių;
- Prioriteto įgyvendinimui, konkrečiai priemonių, skirtų potvynių rizikos valdymo, vandens telkinių būklės gerinimo ir vandens išteklių valdymo ir apsaugos gerinimui, įgyvendinimui svarbus Vandenų srities plėtros 2017–2023 m. programos įgyvendinimo veiksmų planas;¹⁶¹
- 5.5.1 uždavinio tiesiogiai įgyvendinamos Kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimo 2014–2020 m. veiksmų plane¹⁶² nustatytos priemonės;
- 5.4.1 uždavinio intervencijomis prisidedama prie Lietuvos turizmo plėtros 2014–2020 metų programos¹⁶³ ir Kultūros objektų aktualizavimo 2014–2020 metų programos¹⁶⁴ įgyvendinimo.

¹⁵⁸ NPP 3 prioriteto „Ekonominiam augimui palanki aplinka“ vienas iš tikslų yra skatinti darnų išteklių naudojimą, užtikrinti ekosistemų stabilumą. Šis tikslas apima gamtos išteklių tausojimą, siekiant išsaugoti biologinę įvairovę, taip pat darnų energijos išteklių naudojimą, vandentvarkos, atliekų ir oro kokybės valdymo sistemų tobulinimą.

¹⁵⁹ Pavyzdžiui, įtraukiant naujas kogeneracines jėgaines; nustatant, kad iki 2019 metų turi būti įdiegti maisto / virtuvės atliekų rūšiuojamasis surinkimas ir įrengti pakankamai pajėgumai atskirai surinkti maisto / virtuvės atliekoms apdoroti.

¹⁶⁰ Patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. balandžio 16 d. nutarimu Nr. XII-1626.

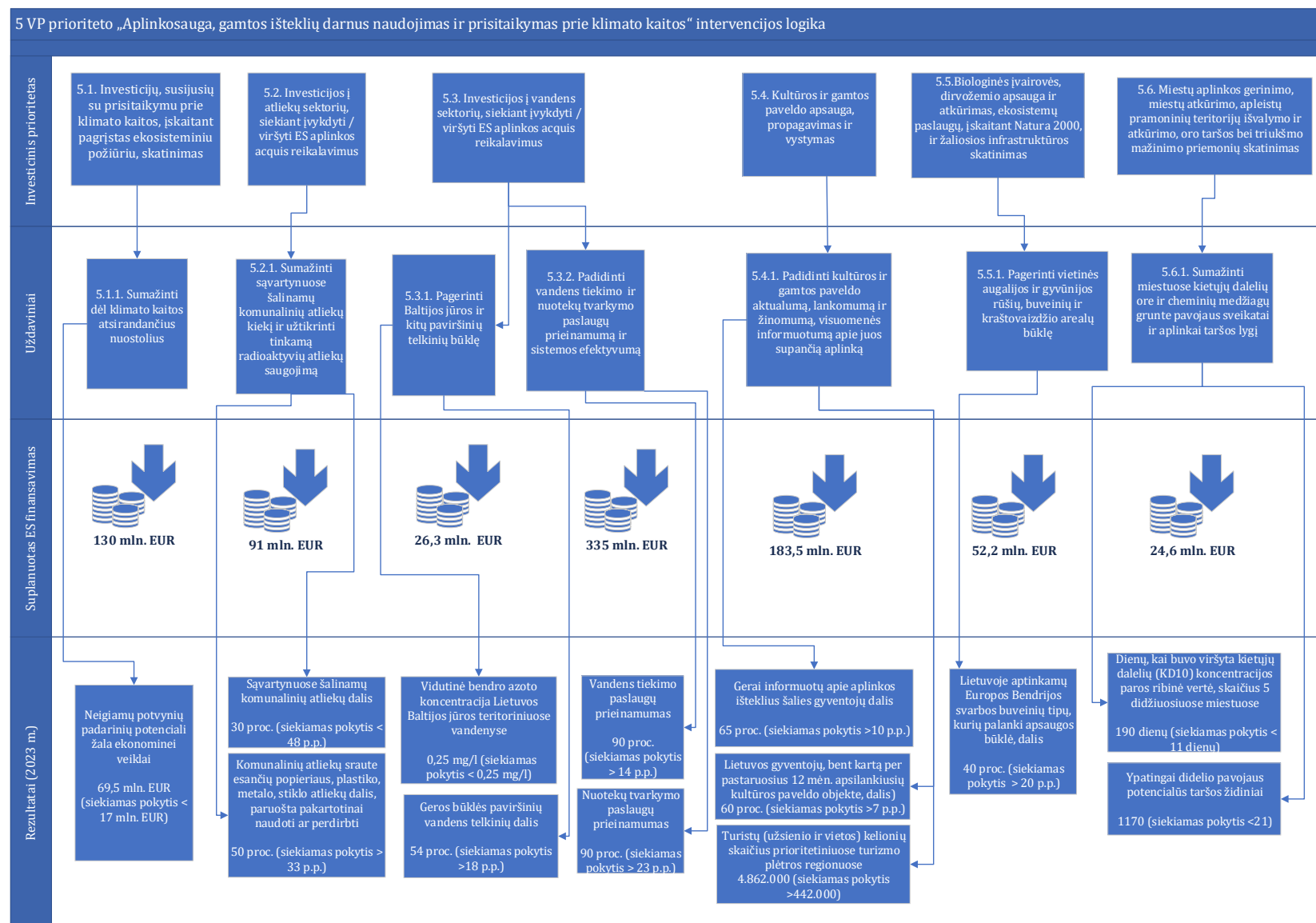
¹⁶¹ Patvirtintas 2017 m. gegužės 5 d. Aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-375/3D-312.

¹⁶² Patvirtinta 2015 m. sausio 9 d. Aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-12.

¹⁶³ Patvirtinta 2014 m. kovo 12 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 238.

¹⁶⁴ Patvirtinta Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. IV-711.

49 pav. Programavimo etape nustatyta veiksmų programos 5 prioriteto intervencijos logika.

Šaltinis: pagal 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą, patvirtintą 2014-09-08.

Remiantis tarptautiniu *Aplinkos veiksmingumo indeksu*¹⁶⁵, rodančiu šalies aplinkos kokybę ir pažangą įgyvendinant tarptautinius aplinkos, klimato kaitos politikos tikslus, Lietuvos pažanga vertinama aukščiausiai lyginant su kaimyninėmis šalimis: Lietuva – 29 vieta, Latvija – 37 vieta, Estija – 48 vieta, Lenkija – 50 vieta. Per paskutiniuosius keliolika metų Lietuvos aplinka teršiama vis mažiau, daugiau dėmesio skiriama aplinkos kokybei ir gyventojų teisių į saugią ir švarią aplinką užtikrinimui: sparčiai plėtojamas vandens tiekimo, komunalinių atliekų ir nuotekų tvarkymo viešųjų paslaugų teikimas, gerinama jų kokybė, tolygiai didinamas Lietuvos miškingumas, medynų tūris. Viena iš priežasčių, lėmusių dalies aplinkosauginių rodiklių reikšmių pagerėjimą – tai 2007–2013 metų ES struktūrinių fondų investicijų teigiamas poveikis. Didesniuose miestuose baigtos statyti komunalinių atliekų rūšiavimo linijos, įrengti papildomi antrinių žaliavų konteineriai bei visuomenės švietimas atliekų tvarkymo klausimais lėmė, kad ženkliai sumažėjo į sąvartynus patenkančių atliekų dalis bei padidėjo pakartotinai perdirbti tinkamų antrinių žaliavų dalis bendrame komunalinių atliekų sraute.

Nepaisant daromos pažangos, tęstinį investicijų į aplinkosaugos sektorių poreikį Lietuvoje nuolat pabrėžia Europos Komisija. 2017 m. kartu su kiekvienos šalies įvertinimu paskelbtoje ataskaitoje¹⁶⁶ Komisija nurodė, kad Lietuvai būtina dėti papildomas pastangas siekiant iki galo įgyvendinti atliekų tvarkymo, gamtos ir biologinės įvairovės, oro kokybės, triukšmo ir vandens kokybės bei vandentvarkos teisės aktus. Komisijos vertinimu, aplinkos oro taršos būklės gerinimui Lietuvoje taip pat turi būti skiriamas ypatingas dėmesys. Komisijos 2017 m. ataskaitoje apie Lietuvą rašoma, kad nors **išmetamų į aplinkos orą teršalų kiekis** šiuo metu neviršija taikomų 2010 m. išmetimo nacionalinių ribų, vis dėlto oro kokybė Lietuvoje nesiliauja kėlusi nerimą; didesnieji miestai kenčia nuo transporto priemonių spūsčių, prastos oro kokybės, miestų savivaldybėms trūksta lėšų jas išspręsti; didelę automobilių parko dalį sudaro seni automobiliai; naujai Lietuvoje registruotų automobilių išmetamas teršalų kiekis gerokai viršija ES vidurkį; akcizas variklių degalams, benzinui ir dyzelinui yra vienas iš mažiausių ES; labai didelis skaičius aplinkai kenksmingų subsidijų ir kt. Siūloma, mažinant išmetamų teršalų kiekį ir koncentraciją aplinkos ore, dėmesį sutelkti į energetikos sektorių šilumą gaminant iš kietojo kuro, transporto ir žemės ūkio sektorių, mažinti žalingą aplinkos oro taršos poveikį sveikatai, aplinkai ir ekonomikai. Prie 5.6 investicinio prioriteto, susijusio su miestų aplinkos gerinimu, miestų atkūrimu, oro taršos bei triukšmo mažinimo priemonių skatinimu, įgyvendinimo žymiai prisidės Nacionalinis oro taršos mažinimo (valdymo) planas, kuris turėjo būti patvirtintas iki 2018 m. gruodžio 31 d., tačiau užsitęsė plano derinimas. Šiuo planu bus siekiama sumažinti žmonių sergamumą, priešlaikinių mirčių skaičių, dėl oro taršos degraduojančių ekosistemų apimtis ir kt. Pagal planą, Lietuva iki 2020 m. turės 55 proc. sumažinti sieros dioksido, 48 proc. – azoto oksidų, 32 proc. – nemetaninių lakiųjų organinių junginių, 20 proc. – smulkiųjų kietųjų dalelių, 10 proc. – amoniako kiekį ore.¹⁶⁷

2018 m. Europos semestro kontekste rengiamoje šalies ataskaitoje¹⁶⁸ buvo teigiama, kad efektyvus atliekų tvarkymas ir su ES direktyvomis dėl atliekų susijusių išpareigojimų vykdymas išlieka aktualiu uždaviniu Lietuvai. Šalinimas sąvartynuose tebėra pagrindinis atliekų tvarkymo būdas Lietuvoje ir gerokai viršija 25 proc. ES vidurkį. Tai iš dalies lemia mažas taikomas sąvartyno mokesčio tarifas. Šis Komisijos įvertinimas patvirtina **tęstinį 5 prioriteto intervencijų, nukreiptų į komunalinių atliekų tvarkymą, tinkamumą.** Intervencijos į atliekų tvarkymą yra suplanuotos pagal keturias 5.2.1. uždavinio „Sumažinti sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų kiekį ir užtikrinti tinkamą radioaktyvių atliekų saugojimą“ priemones. Programuojant 2014–2020 m. ES investicijų panaudojimą Europos Komisijos pozicijoje buvo akcentuojama, kad siekiant įgyvendinti ES teisės aktų reikalavimus, Lietuvos atliekų sektoriui vis dar reikalingos didelės investicijos, buvo atkreipiamas dėmesys į perteklinį sąvartynų naudojimą. VP įgyvendinimo metu buvo priimtas sprendimas patikslinti 5.2.1 uždavinio intervencinę logiką, papildant remtiną veiklą galimybe finansuoti energinę vertę turinčių komunalinių atliekų panaudojimo energijai gauti pajėgumų sukūrimą ir į VP 5 prioritetą įtraukiant didelės apimties projektą „Komunalinių atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumų sukūrimas Vilniaus mieste“. Pažymėtina, kad Europos Komisija laikosi pozicijos, jog į naujus atliekų tvarkymo pajėgumus turi būti investuojama atsižvelgiant į ilgalaikę žiedinės ekonomikos perspektyvą ir vadovaujantis ES atliekų tvarkymo hierarchija, kurioje atliekų tvarkymo būdų eiliškumas išdėstytas pagal jų tvarumą. Didžiausias prioritetas skiriamas atliekų prevencijai ir perdirbimui, o mažiausiai tinkamas atliekų tvarkymo būdas yra šalinimas (apima šalinimą sąvartynuose ir deginimą negaunant energijos). 2017 m. aplinkosaugos nuostatų įgyvendinimo ataskaitoje Komisija buvo pažymėjusi, kad Lietuva turėtų rūpestingai planuoti tolesnes atliekų sektoriaus investicijas, kad nekiltų kliūčių **pasiekti 2020 m. perdirbimo tikslą.** Į pakartotinio atliekų naudojimo ir perdirbimo plėtrą numatyta investuoti 56 proc. SaF lėšų,

¹⁶⁵ Environmental Performance Index 2018: Lithuania. Prieiga: <https://epi.envirocenter.yale.edu/epi-country-report/LTU>.

¹⁶⁶ Komisijos komunikatas. ES aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra. Bendri uždaviniai ir kaip bendrai siekti geresnių rezultatų, COM(2017) 63 final; 2017 m. vasario 6 d. Komisijos ataskaita „ES aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra. Šalies ataskaita – LIETUVA“, SWD(2017) 48 final.

¹⁶⁷ LR Vyriausybės nutarimo „Dėl Nacionalinio oro taršos mažinimo plano patvirtinimo“ projektas.

¹⁶⁸ 2018 kovo 7 d. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2018)213 „Šalies ataskaita. Lietuva 2018“.

skirtų 5.2.1. uždaviniui įgyvendinti (priemonės Nr. 05.2.1-APVA-R-008 „Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra“ ir Nr. 05.2.1-APVA-K-009 „Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra“). Šios investicijos turi padėti Lietuvai siekti iki 2020 m. nustatyto perdirbimo tikslo, kad komunalinių atliekų sraute esančių popieriaus ir kartono, metalų, plastikų ir stiklo atliekų kiekis, kuris būtų paruošiamas naudoti pakartotinai ir perdirbti, sudarytų 50 proc. Šis perdirbimo didinimo tikslas yra perkeltas ir į 5.2.1 uždaviniui veiksmų programoje nustatytus rezultato rodiklius (rodiklis R.S.325). ES fondų investicijos taip pat turi prisidėti prie Direktyvos 2008/98/EB dėl atliekų reikalavimo, kad iki 2023 m. gruodžio 31 d. biologiškai skaidžios atliekos, tarp jų ir maisto, būtų surenkamos atskirai arba atskiriamos ir perdirbamos ten, kur jos susidaro, įgyvendinimo.

Vandentvarkos sektoriuje suplanuotų intervencijų įgyvendinimui įtaką daro 2017 m. vasario 15 d. Europos Komisijos prieš Lietuvą pradėta ES teisės pažeidimo procedūra dėl netinkamo 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo įgyvendinimo. Komisija rašte, kuriuo įspėjo Lietuvą apie pažeidimą, konstatavo, kad tinkamas direktyvos įgyvendinimas reiškia, kad gyvenvietėse ir miestuose, kuriuose gyvena daugiau kaip 2 tūkst. žmonių (aglomeracijose), centralizuotai turi būti surenkama ir centralizuotose nuotekų tvarkymo sistemose sutvarkoma ne mažiau kaip 98 proc. susidarančių nuotekų, o likę ne daugiau kaip 2 proc. tvarkomi individualiose nuotekų tvarkymo sistemose, kurios turi atitikti tokį patį išvalymo lygį, kaip ir centralizuoti išvalymo įrenginiai^{169,170}. Aplinkos ministerijos (AM) duomenimis, 2015 m. centralizuotomis nuotekų surinkimo sistemomis buvo surenkamos 72 proc. namų ūkiuose susidarančių nuotekų, 2016 m. šis rodiklis buvo 73,67 proc., 2017 m. – 77,6 proc. ir pagal direktyvą privalomas pasiekti rodiklis (98 proc.) artimiausiais metais nebus pasiektas. Lietuvos vandens tiekėjų asociacijos (LVTA) teigimu, iki 2017 m. daug investicijų ir pajėgumų buvo nukreipta labai mažų gyvenviečių (miestelių, kaimų) prijungimui prie centralizuotų vandens tiekimo ir nuotekų tinklų, ir šios investicijos tiesiogiai neprisidėjo prie miesto nuotekų valymo direktyvos įgyvendinimo¹⁷¹. Be to, Lietuvoje egzistuoja problema, kad gyventojai vengia prisijungti prie naujai nutiestų centralizuotų vandens tiekimo ir nuotekų tinklų dėl ekonominių priežasčių, kadangi patys turi apmokėti prisijungimo prie iki jų sklypo ribos atvestų tinklų išlaidas. Šią problemą mėginta spręsti papildomomis investicijomis bei siūlant Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymo pataisas, nustatant naujus įpareigojimus savivaldybėms bei vandens tiekėjams aglomeracijose nutiesti tinklus privačiuose sklypuose iki privačių pastatų ir kitų statinių, taip pat ir pareigą gyventojams prisijungti prie tinklų.

Reaguojant į EK įspėjimą dėl netinkamo Tarybos direktyvos 91/271/EEB nuostatų įgyvendinimo, 2018 m. buvo peržiūrėti investicijų vandentvarkos sektoriuje prioritetai:

- 2018 m. spalio 17 d. Vyriausybė patvirtino Vandenių srities plėtros 2017–2023 metų programos keitimą¹⁷², nustatydamą, kad ES fondų lėšomis gali būti įgyvendinami vandentvarkos projektai gyvenamosiose vietovėse, turinčiose daugiau kaip 2 000 gyventojų (iki šio pakeitimo prioritetą buvo teikiamas gyvenvietėms, turinčioms nuo 200 iki 2 000 gyventojų). Programos pakeitime akcentuojama, kad planuojant infrastruktūros plėtrą visų pirma reikėtų įvertinti ne centralizuotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų statybos, bet atskirųjų sistemų įrengimo galimybes (kelių mažų miestelių ir (ar) kaimų prijungimas prie bendrų vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų, vandens gręžinių ar nuotekų valymo įrenginių statyba grupei namų).
- 2018 m. lapkritį VIPA patikslino Vandentvarkos sektoriaus finansinių priemonių ex-ante vertinimą, kuriame konstatuojama, kad vandentvarkos sektoriuje yra didelis investicijų trūkumas (pasiūlos-paklausos skirtumas siekia >3,5 mlrd. eurų). Sektoriuje dominuoja finansavimas subsidijų forma, kuris negali patenkinti visų investicijų poreikio. Todėl 2014–2020 m. ESI fondų lėšomis siūloma išbandyti finansinės priemonės modelį vandentvarkos sektoriuje, palaipsniui pereinant nuo finansavimo subsidijomis prie tvaresnių finansavimo modelių, pirmiausia finansuojant geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų plėtros ir rekonstrukcijos projektus.¹⁷³ Atsižvelgiant į ex-ante vertinimo rezultatus, 2018 m. pabaigoje buvo patvirtinta nauja finansinė priemonė Nr. 05.3.2-FM-F-015 „Vandentvarkos fondas“ (biudžetas – 30 mln. Eur, skiriamų iš SaF). Taip pat suplanuota, kad paskolos nuotekų tinklų plėtrai bus derinamos su grąžinamąja subsidija (šiuo metu kuriama nauja priemone Nr. 05.3.2-VIPA-T-024), kuriai numatyta skirti ne mažiau kaip 10 mln. Eur SaF lėšų. Geriamojo vandens ir nuotekų rekonstrukcijos projektai bus finansuojami tik finansinės priemonės lėšomis, t. y., tokiems projektams grąžinamoji subsidija nebus skiriama. Visgi LVTA vertinimu, paskolos iš vandentvarkos fondo gali būti patrauklios 5 didžiųjų Lietuvos miestų vandens tiekėjams, bet dėl kitų savivaldybių

¹⁶⁹ Interviu su AM ES investicijų ir ekonominių priemonių departamento ES investicijų planavimo vedėja Egle Valūne.

¹⁷⁰ BNS informacija, 2018 05 13 <https://www.bns.lt/topic/1911/news/55738103/>

¹⁷¹ Interviu su Lietuvos vandens tiekėjų asociacijos (LVTA) prezidentu Broniumi Miežutavičiumi.

¹⁷² 2018 m. spalio LR Vyriausybės nutarimas 17 d. Nr. 1047 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. vasario 1 d. nutarimo Nr. 88 „Dėl Vandenių srities plėtros 2017–2023 metų programos patvirtinimo“ pakeitimo“.

¹⁷³ CPVA, VIPA (2018). Vandentvarkos sektoriaus finansinių priemonių ex-ante vertinimas.

vandens tiekėjų finansinės būklės ir galimybių skolintis yra abejonių. Pažymėtina, kad tinkamas Tarybos direktyvos 91/271/EEB nuostatų įgyvendinimas labai priklauso nuo savivaldybių gebėjimų ir vandentvarkos įmonių valdymo efektyvumo, todėl siekiant sėkmingo Vandentvarkos fondo įgyvendinimo yra svarbu ne tik patrauklios finansinio produkto sąlygos, bet taip pat itin svarbu efektyvinti vandentvarkos įmonių valdymą ir užtikrinti Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme numatyto vandentvarkos įmonių stambinimo proceso spartesnę eigą.

Igyvendinant VP 5 prioritetą 96,85 mln. Eur ERPF lėšų numatyta **investicijoms į kultūros paveldo sritį**. Suplanuotos kietosios investicijos į kultūros paveldą ir, atitinkamai, nuoseklus tankaus kultūros infrastruktūros tinklo kūrimas prisideda prie NPP nustatytų tikslų – padidinti domėjimąsi kultūra, kultūros objektų žinomumą, lankomumą, visuomenės dalyvavimą kultūroje, kadangi apleisti, nesutvarkyti kultūros paveldo objektai negali būti patrauklūs lankytojams, juose nėra galimybės organizuoti kultūros renginių (be siekio skatinti kultūros vartojimą, investuoti į kultūros paveldo objektų tvarkymą valstybei būtina ir tam, kad kultūros paveldas nebūtų prarastas). Kita vertus, kultūros objekto sutvarkymas nėra vienintelis veiksnys, lemiantis didesnę visuomenės dalyvavimą kultūroje – būtinos ir minkštosios priemonės, kultūros paveldo objekto valdytojų žinios, gebėjimai ir iniciatyva nuolat plėsti ir atnaujinti muziejų ekspozicijas, organizuoti ekskursijas, renginius, koncertus, parodas, siūlyti kitas laisvalaikio pramogas, ieškant įvairesnės, visuomenei patrauklesnės kultūros pasiūlos (kaip gerą pavyzdį galima paminėti Pakruojo dvarą), svarbūs ir kultūros produktų bei paslaugų kūrėjų žinios viešinimo, rinkodaros srityje, verslumo įgūdžiai. Visi šie veiksniai, įskaitant ir kultūros paveldo objektų aktualizavimo veiklas, yra svarbūs užtikrinant tolesnių kultūros objektų gyvybingumą ir tvarumą. Kultūros paveldo objektų lankomumas yra didesnis tose savivaldybėse, kurios istoriškai turi didesnę kultūros palikimą ir kurios kultūrą laiko prioritetine ekonomine veikla bei jau yra išvysčiusios pakankamą kitų kultūros, sporto, laisvalaikio praleidimo objektų pasiūlą (pvz., Anykščių savivaldybės atvejis). Be šių priemonių, taip pat būtinas ir potencialių kultūros vartotojų švietimas, kadangi kultūros paslaugų pasiūlos ir prieinamumo skatinimas kultūros vartojimo ir dalyvavimo kultūroje problemą sprendžia tik iš dalies.¹⁷⁴

Pripažįstama, kad kultūros indėlis tvaraus visuomenės gyvenimo kokybės augimui yra itin reikšmingas. Kultūra, kartu su švietimo ir gynybos politika, įvardinama kaip sritis, kurianti pagrindą valstybės saugumui ir išlikimui, nes vien ekonominės gerovės kūrimas šalyje to neužtikrina. Kultūra taip pat prisideda ir prie ekonominės vertės kūrimo bei demokratijos Lietuvoje¹⁷⁵. Remiantis 2017 m. atliktu tyrimu¹⁷⁶, Lietuva lenkia daugumą Europos šalių pagal kultūros sektoriaus sukuriamą ekonominę vertę, tačiau atsilieka pagal kultūros veiklą ir paslaugų prieinamumą bei tolygumą, o tai daro įtaką mažesniai pilietiniam aktyvumui. Strateginiuose kultūros politikos formavimo dokumentuose yra pabrėžiama, kad dėl kultūros paslaugų prieinamumo (tiek finansinio, tiek fizinio) tarp Lietuvos regionų egzistuoja kultūros paslaugų prieinamumo netolygumai, dėl to yra susiformavęs didelis kultūros vartojimo ir dalyvavimo kultūroje atotrūkis tarp centro ir periferijos. Kultūros veiklose dalyvaujančių gyventojų dalis Lietuvos mažuose miesteliuose ir kaimuose, lyginant su 2014 m., didėjo 10,3 proc. p. ir 2017 m. siekė 40,4 proc., taigi, nors pastaraisiais metais ši atotrūkio problema mažėja, ji ir toliau išlieka aktuali¹⁷⁷. 2016 m. atliktame 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikio kultūros vertinime konstatuota, kad siekiant didesnio kultūros vartojimo ir dalyvavimo kultūroje lygio, kultūros produktai ar paslaugos turi geriau atliepti visuomenės kultūrinius ir socialinius poreikius. Daugiau dėmesio svarbu skirti kultūros įstaigų veiklai, veiklos patrauklumo didinimui, siūlomų kultūros produktų ir paslaugų aktualizavimui, o ne tik fizinei kultūros ir meno įstaigų infrastruktūrai¹⁷⁸. Dideli emigracijos mastai taip pat kelia iššūkių Lietuvos kultūros politikai, ir pripažįstama, kad didesnė kultūros politikos įtrauktis gali sudaryti tam tikras sąlygas, ar sukurti daugiau paskatų neemigruoti iš Lietuvos¹⁷⁹.

2007–2014 m. investicijos kultūros srityje buvo nukreiptos į kultūros objektų, įskaitant nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, infrastruktūrą, o 2014–2020 m. daugiau investuojama būtent į kultūros paveldo objektų atnaujinimą ir pritaikymą, įveiklinimą, aktualizavimą. Šios investicijos, kaip minėta, labai svarbios didinant kultūros prieinamumą, ypač regionuose, kur kultūros paslaugų yra mažiau, taigi, čia svarbu nuosekliai kurti pasiūlą. KM investicijos nukreiptos į minėtų problemų sprendimą, atitinka gyventojų poreikius.

Pagrindinė tikslinė grupė, kurią turi pasiekti pagal 5 prioritetą suplanuotos ir įgyvendinamos investicijos, **yra visuomenė** (miestų ir miestelių gyventojai, turistai, užsienio šalių svečiai). Pagal veiksmų programos

¹⁷⁴ SIC (2017). Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas.

¹⁷⁵ ESTEP (2019). Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimas. Fokusuota grupinė diskusija "Kultūra: efektyviausi būdai problemoms spręsti".

¹⁷⁶ SIC (2017). Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas.

¹⁷⁷ ESTEP (2019). Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimas. Kultūra. Tarpinė ataskaita.

¹⁷⁸ ESTEP (2016). 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikio kultūros vertinimas.

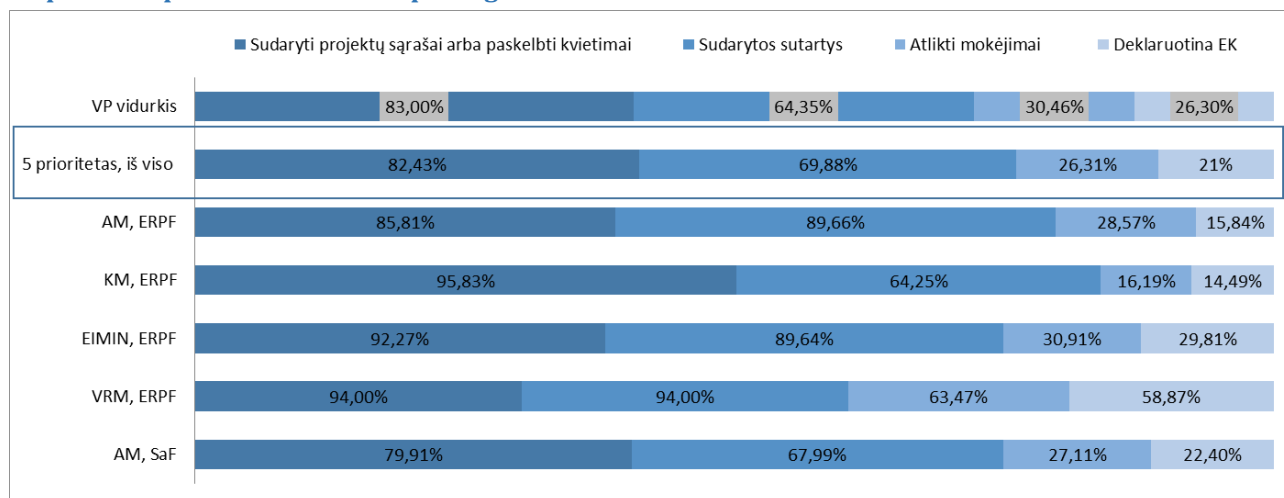
¹⁷⁹ ESTEP (2019). Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimas. Kultūra. Tarpinė ataskaita.

intervencijos logiką, šiuo intervenciniu prioritetu yra siekiama mažinti neigiamą klimato kaitos poveikį, padidinti kultūros ir gamtos paveldo aktualumą, lankomumą ir žinomumą, visuomenės informuotumą apie juos supančią aplinką. Kadangi vertinamuoju laikotarpiu tik maža dalis projektų buvo baigti įgyvendinti, todėl tiesioginis veiksmų programos intervencijų poveikis visuomenei dar nėra apčiuopiamas. Tą parodė ir vertinimo metu atliktos projektų vykdytojų apklausos rezultatai. Respondentai, atsakydami į klausimą, kokių tikslų siekė įgyvendindami projektą, dažniausiai rinkosi atsakymus, susijusius su projektų kuriama nauda visuomenei. Pavyzdžiui, sukurtų aplinkosauginių-rekreacinių, kultūros ir turizmo objektų infrastruktūros plėtra bei paslaugų kokybės gerinimas, Lietuvos gyventojų domėjimosi kultūros paveldu skatinimas, visuomenės informuotumo apie juos supančią aplinką didėjimas. Įgyvendintų projektų rezultatai pasieks tikslines grupes, tačiau siekiant didesnės investicijų pridėtinės vertės be tiesioginių investicinių intervencijų turi būti taikomos papildomos priemonės (reguliaciniai įpareigojimai, švietimas ir visuomenės sąmoningumo ugdymas aplinkos apsaugos, kultūros vartojimo klausimais, vykdomos rinkodarinės priemonės).

2.5.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas

Rengiant veiksmų programą 5 prioriteto įgyvendinimui buvo suplanuota skirti 837,8 mln. Eur ES fondų lėšų (193,7 mln. Eur iš ERPF ir 644 mln. Eur SaF lėšų). Atsižvelgiant į VP įgyvendinimo eigą ir reaguojant į besikeičiantį intervencijų vykdymo kontekstą, **finansavimas šio prioriteto įgyvendinimui buvo padidintas 7 proc.** ir pagal naujausią VP pakeitimą, patvirtintą 2018 m. rugsėjo 24 d. EK sprendimu Nr. C(2018)6019, sudaro 903,2 mln. Eur ES fondų lėšų. Vykdam VP finansavimo plano peržiūrą 2016 m., dalis 4 prioritete „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir naudojimo skatinimas“ suplanuotų SaF lėšų (67,4 mln. Eur) buvo perkeltos į 5 prioritetą ir skirtos 5.2.1 uždavinio intervencijų išplėtimui, įgyvendinant didelės apimties projektą „Komunalinių atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumų sukūrimas Vilniaus mieste“.

50 pav. 5 VP prioriteto finansinė pažanga.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Bendras prioriteto finansinis įgyvendinimas – gana sklandus. Kaip matyti iš 50 pav. pateiktos informacijos, 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis pagal atskirus finansinius rodiklius (paskelbti kvietimai ir (ar) sudaryti projektų sąrašai, sudarytos sutartys, atlikti mokėjimai) 5 prioriteto pažanga buvo artima VP vidurkiui, tačiau nagrinėjant atskirų uždavinių finansinę pažangą buvo matyti netolygumai. Vertinamuoju laikotarpiu **lėtesni išmokėjimo tempai buvo įgyvendinant ERPF lėšomis finansuojamas priemonės.** Pagal ERPF priemonės atliktų mokėjimų suma sudarė 23 proc., o EK deklaruotinių lėšų suma – 18 proc. nuo visų 5 prioritetui skirtų ERPF lėšų. ERPF finansinius rodiklius blogina lėta priemonių Nr. 05.4.1-CPVA-K-303 „Aktualizuoti viešąjį ir privatų kultūros paveldą“ ir Nr. 05.4.1-LVPA-R-821 „Savivaldybės jungiančių turizmo trasų ir turizmo maršrutų informacinės infrastruktūros plėtra“ įgyvendinimo pažanga. Pagal KM administruojamą priemonę, kuriai skirta 29,4 mln. Eur, iki 2018 m. pabaigos buvo sudaryta sutarčių tik 7 proc. (2,05 mln. Eur) sumai, o išmokėta lėšų dalis sudarė 0,6 proc. O pagal EIMIN priemonę, kurios vykdymui numatyta 5,8 mln. Eur ERPF lėšų, per tą patį laikotarpį – atliktų mokėjimų dalis sudaro 7 proc. nuo suplanuotų lėšų. 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis **viena SaF lėšomis finansuoti numatyta AM priemonė tebebuvo planavimo etape:** Nr. 05.2.1-APVA-K-009 „Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra“ (planuojama SaF lėšų suma – 12,7 mln. Eur).

5 VP prioriteto pažangai stebėti veiklos rezultatų peržiūros plane yra nustatyti du finansiniai rodikliai ir devyni fiziniai rodikliai. Įgyvendinant VP, penktojo prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plano rodiklių reikšmės buvo

tikslintos net 4 kartus. 45 lentelėje yra pateikiama informacija apie peržiūros plano vykdymą. Šio vertinimo tarpinėje ataskaitoje identifikuota rizika nepasiekti 75 proc. ERPF finansinio rodiklio tarpinės reikšmės ir prarasti galimybę 5 prioriteto intervencijoms panaudoti ERPF lėšų rezervą, buvo suvaldyta. 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, ERPF lėšų finansinio rodiklio pasiekimas sudaro 91 proc. tarpinės reikšmės, o SaF lėšų – 92 proc. Kadangi visos fiziniams rodikliams nustatytos tarpinės reikšmės buvo pasiektos, 5 VP prioriteto intervencijoms bus skiriamas veiklos lėšų rezervas.

45 lentelė. 5 VP prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plano vykdymas.

Rodiklio rūšis	Rodiklio apibrėžimas	Matavimo vienetas	Tarpinė reikšmė (2018)			Siekta reikšmė (2023)		
			Nustatyta programavimo metu	Patikslinta VP įgyvendinimo metu	Pasiekta reikšmė iki 2018.12.31	Nustatyta programavimo metu	Patikslinta VP įgyvendinimo metu	Pasiekta reikšmė iki 2018.12.31
ERPF lėšos								
Finansinis rodiklis	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK	Eur	45.324.611	42.480.211	38.678.206 (91 proc. numatytos tarpinės reikšmės)	227.856.129	225.503.187	17 proc.
								Pagal pasirašytas sutartis – 75 proc.
Produkto rodiklis	Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos	Skaičius	0	0	7	65	77	0,1 proc.
								Pagal pasirašytas sutartis prognozuojama pasiekti 249 proc. (=193/77)
Įgyvendinimo žingsnis	Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos“ reikšmė	Skaičius	20	40	192 (480 % numatytos tarpinės reikšmės)	-	-	-
SaF lėšos								
Finansinis rodiklis	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK	Eur	186.713.191	195.048.471	180.182.859 (92 proc. numatytos tarpinės reikšmės)	757.764.573	837.058.691	22 proc.
								Pagal pasirašytas sutartis – 68 proc.
Produkto rodiklis	Papildomi gyventojai, kuriems teikiamos pagerintos vandens tiekimo paslaugos	Asmenys	0	0	169 357	60 000	60 000	282 proc.
								Pagal pasirašytas sutartis prognozuojama pasiekti 584 proc. (=350 204/60 000)
Įgyvendinimo žingsnis	Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Papildomi gyventojai, kuriems teikiamos pagerintos vandens tiekimo paslaugos“	Asmenys	40 000	40 000	350 204 (876 proc. numatytos tarpinės reikšmės)	-	-	-

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Rodiklio	Rodiklio	Matavi	Tarpinė reikšmė (2018)			Siektina reikšmė (2023)		
	reikšmė							
Produkto rodiklis	Papildomi gyventojai, kuriems teikiamos pagerintos nuotekų tvarkymo paslaugos	Gyventojų ekvivalentas	0	0	15 544	60 000	1 020 000	0,01 proc. Pagal pasirašytas sutartis prognozuojama pasiekti 99 proc. (= 1 009 881/ 1 020 000)
Įgyvendinimo žingsnis	Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Papildomi gyventojai, kuriems teikiamos pagerintos nuotekų tvarkymo paslaugos“ reikšmė	Gyventojų ekvivalentas	40 000	990 000	1 009 881 (102 proc. numatytos tarpinės reikšmės)		-	-
Produkto rodiklis	Rekonstruotų vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų ilgis	Km	0	0	63,5	680	350	18 proc. Pagal pasirašytas sutartis prognozuojama pasiekti 105 proc. (=366,74/ 350)
Įgyvendinimo žingsnis	Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Rekonstruotų vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų ilgis“ reikšmė	Km	400	350	366,7 (105 proc. numatytos tarpinės reikšmės)	-	-	-
Produkto rodiklis	Sukurti komunalinių atliekų panaudojimo energijai gauti pajėgumai	Tonos per metus	-	-	0	160 000	160.000	0 proc. Pagal pasirašytas sutartis prognozuojama pasiekti 100 proc.
Įgyvendinimo žingsnis	Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Sukurti komunalinių atliekų panaudojimo energijai gauti pajėgumai“ reikšmė	Tonos per metus	-	160 000	160 000 (100 proc. numatytos tarpinės reikšmės)	-	-	-

Šaltinis: pagal informaciją, pateiktą 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programoje (2018-09-24 VP keitimas) ir 2018.12.31 SFMIS duomenis. Pastabos: Žalia spalva žymimi rodikliai, kur pasiekta 100 ir daugiau proc. siektinos reikšmės, geltona – kur pasiekta 65-100 proc., raudona, kur pasiekta mažiau nei 65 proc. siektinos reikšmės.

45 lentelėje taip pat pateikiama informacija, koku mastu iki 2018 m. gruodžio 31 d. buvo pasiektos į veiklos peržiūros planą įtrauktų rodiklių galutinės reikšmės. Matyti, kad pagal pasirašytose finansavimo sutartyse suplanuotus pasiekti rodiklius bus pasiektos visų fizinių rodiklių reikšmės. SaF lėšų panaudojimui ir finansinio rodiklio pasiekimui įtakos turės tolesnė trijų priemonių įgyvendinimo eiga: Nr. 05.2.1-APVA-K-009 „Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra“ (12,7 mln. Eur), Nr. 05.3.2-FM-F-015 „Vandentvarkos fondas“ (30 mln. Eur) ir Nr. 05.6.1-APVA-V-020 „Užterštų teritorijų tvarkymas“ (17,3 mln. Eur). Vertinant ERPF finansinio rodiklio reikšmės pasiekimą iki 2023 m. rizikinga yra KM priemonė Nr. 05.4.1-CPVA-K-303 „Aktualizuoti viešąjį ir privatų kultūros paveldą“, kurios finansinis rezultatyvumas įpusėjus VP programos įgyvendinimui – žemas, nes pradėjus įgyvendinti priemonę buvo susidurta su paklausos problema: paaiškėjo, kad nėra anksčiau planuoto investavimo į privatų kultūros paveldą poreikio ar tiek paveldo objektų, kuriuose būtų norima teikti ne viešąsias paslaugas). Paklausą mažino tai, kad potencialiems pareiškėjams, ketinantiems kultūros paveldo objektuose teikti ne viešąsias paslaugas, buvo nustatytos mažiau patrauklios sąlygos, lyginant su tais pareiškėjais, kurie po projekto įgyvendinimo teiks viešąją paslaugą (pavyzdžiui, per pusę mažesnė didžiausia galima projektui skirti finansavimo lėšų suma, griežtesni išlaidų tinkamumo apribojimai, remiant tik tvarkybos darbus).

2.5.2.1 Investicinio prioriteto „Investicijų, susijusių su prisitaikymu prie klimato kaitos, įskaitant pagrįstas ekosisteminių požiūriu, skatinimas“ analizė

Šis investicinis prioritetas įgyvendinamas vykdant vieną uždavinį – 5.1.1 „Sumažinti dėl klimato kaitos atsirandančius nuostolius“. Intervencijų rinkinį sudaro 5 priemonės, finansuojamos SaF (4 priemonės) ir ERPF lėšomis (1 priemonė), viena jų įgyvendinama regioninio planavimo būdu, likusioms taikomas valstybės projektų planavimo būdas. Uždavinio įgyvendinimo pažangą atspindi 46 ir 47 lentelėse pateikti finansiniai ir produkto rodikliai. 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, pagal lėšų dalį, kuriai sudaryta finansavimo sutarčių, 5.1.1. uždavinio pažanga 14 proc. punktų didesnė už bendrą programos vidurkį, tačiau pagal atliktų mokėjimų ir deklaruotinių EK lėšų dalį pasiekta pažanga – žema.

Tiek pagal lėšų panaudojimą, tiek pagal rodiklių pasiekimą rezultatyviausiai yra įgyvendinama VRM priemonė Nr. 05.1.1-CPVA-V-901 „Gyventojų perspėjimo apie pavojus ir gelbėjimo sistemų tobulinimas ir plėtra“. Šios priemonės įgyvendinimas susietas su veiklos rezervu. Priemonės finansuojamos veiklos yra skirtos gyventojų perspėjimo apie pavojus sistemos tobulinimui ir plėtrai, modernizuojant gyventojų perspėjimo sirenomis potencialiai pavojingose zonose sistemą, bei valstybinės priešgaisrinės gelbėjimo tarnybos pajėgų stiprinimui, aprūpinant gelbėjimo tarnybas modernia technika ir įranga, skirta naudoti potvynių ir kitų dėl klimato kaitos kylančių nelaimių metu. Mažiausia pažanga pasiekta pagal naują šio programinio laikotarpio priemonę Nr. 05.1.1-APVA-V-006 „Potvynių rizikos valdymas“. Viena iš vėlavimo priežasčių – užsitęsęs strateginio planavimo dokumento – Vandenių srities plėtros 2017–2023 m. programos įgyvendinimo veiksmų plano, reikalingo šio uždavinio intervencijoms įgyvendinti rengimas. Planas buvo patvirtintas tik 2017 m. gegužę. Iki 2018 m. gruodžio 31 d. pagal priemonę atliktų mokėjimų suma sudarė tik 8 proc. nuo visos priemonei skirtos ES investicijų dalies, o fizinės pažangos nebuvo. Ribota pažanga pagal atliktus mokėjimus taip pat stebima pagal priemonę Nr. 05.1.1-APVA-V-005 „Pajūrio juostos tvarkymas“ (išmokėta 10 proc. priemonei skirtų SaF lėšų).

46 lentelė. 5.1.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos iš EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Gyventojų perspėjimo apie pavojus ir gelbėjimo sistemų tobulinimas ir plėtra	3 820 169	243 841	3 820 169	94%	3 820 169	94%	2 579 311	63%	2 392 432	59%
Aplinkos monitoringo ir kontrolės stiprinimas	21 797 961	0	21 797 961	100%	19 672 565	90%	8 134 111	37%	5 350 071	25%
Pajūrio juostos tvarkymas	7 871 640	0	6 371 635	81%	6 356 527	81%	799 554	10%	270 970	3%
Potvynių rizikos valdymas	16 767 841	0	10 480 096	63%	6 150 362	37%	1 264 613	8%	121 121	1%
Paviršinių nuotekų sistemų tvarkymas	79 605 005	0	68 625 409	86%	64 344 452	81%	17 209 755	22%	15 515 042	19%
VISO, 5.1.1. uždavinys	129 862 616	243 841	111 095 270	85%	100 344 075	77%	29 987 344	23%	23 649 636	18%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Vertinamuoju laikotarpiu pagal 5.1.1 uždavinį buvo baigti įgyvendinti 2 projektai, o dar 24 projektų sutartys yra įgyvendinamos. Todėl produkto rodiklių pasiekimai kol kas kuklūs (47 lentelė). Pasiiekta vieno iš nustatytų keturių produkto rodiklių reikšmė: P.S.327 „Įsigyta gyventojų perspėjimo įranga ir gelbėjimo technika“ reikšmė: vietoj planuotų 22 įrenginių – įsigyta 29 (rodiklio pasiekimas – 132 proc.). Taip pat pasiekta pažangos pagal rodiklį P.S.326 „Įrengtos arba atnaujintos aplinkos oro monitoringo ir ankstyvojo perspėjimo, hidrologinių ir meteorologinių stebėjimų stotys (SaF)“: SFMIS duomenimis, iki 2018 m. pabaigos buvo įrengtos ar atnaujintos 27 stotys (19 proc. siekiamos reikšmės). Vertinant pagal pasirašytą sutarčių informaciją planuojama pasiekti rodiklio P.S.326 reikšmė yra 199 (142 proc.).

Sprendžiant pagal priemonės Nr. 05.1.1-APVA-R-007 „Paviršinių nuotekų sistemų tvarkymas“ sudarytas finansavimo sutartis bus pasiektas rodiklis P.S.328 „Lietaus nuotėkio plotas, iš kurio surenkamam paviršiniam (lietaus) vandeniui tvarkyti, įrengta ir (ar) rekonstruota infrastruktūra“. Sutartyse planuojama reikšmė – 5192 ha sudaro 104 proc. 2023 m. nustatyto tikslo. Didelė tikimybė pasiekti ir viršyti rodiklį P.B.220 „Gyventojai, kuriems yra naudingos apsaugos nuo potvynių priemonės“. Pagal priemonę Nr. 05.1.1-APVA-V-006 „Potvynių rizikos valdymas“ pasirašytose sutartyse suplanuota 89 proc. siekiamos reikšmės, o šios ataskaitos rengimo metu pagal priemonę buvo gautos ir vertinamos dar 3 paraiškos.

47 lentelė. 5.1 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siekтина reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
SaF ir ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Įrengtos arba atnaujintos aplinkos oro monitoringo ir ankstyvojo perspėjimo, hidrologinių ir meteorologinių stebėjimų stotys (SaF)	Skaičius	-	-	140	27	19 proc.
Įsigyta gyventojų perspėjimo įranga ir gelbėjimo technika (ERPF)	Skaičius	-	-	22	29	132 proc.
Gyventojai, kuriems yra naudingos apsaugos nuo potvynių priemonės (SaF)	Asmenys	-	-	3 200	0	0
Lietaus nuotėkio plotas, iš kurio surenkamam paviršiniam (lietaus) vandeniui tvarkyti, įrengta ir (ar) rekonstruota infrastruktūra (SaF)	Hektarai	-	-	5 000	115	2 proc.
SaF ir ERPF specialieji programos rezultato rodikliai						
Neigiamų potvynių padarinių potenciali žala ekonominei veiklai	Mln. Eur	86,5	2013	69,5	66,96	115 proc.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

5.1.1. uždaviniui nustatytas vienas rezultato rodiklis – R.S.323 „Neigiamų potvynių padarinių potenciali žala ekonominei veiklai“. Rodiklio reikšmė yra atnaujinama kartą per trejus metus. Vertinamuoju laikotarpiu rodiklio reikšmė buvo apskaičiuota 2015 m. ir atnaujinta 2018 m. pabaigoje, tačiau per visą laikotarpį išliko tokia pati – 66,96 mln. Eur. Atsižvelgiant į tai, kad pagal priemonę „Potvynių rizikos valdymas“ yra investuojama į 13 teritorijų, kurioms potvynio grėsmė yra didžiausia, priemonės įgyvendinimas turės tiesioginės įtakos stebimo rezultato rodiklio reikšmės pagerėjimui.

2.5.2.2 Investicinio prioriteto „Investicijos į atliekų sektorių, siekiant įvykdyti ES aplinkos acquis reikalavimus ir patenkinti valstybių narių nustatytus poreikius, viršijančius tuos reikalavimus“ analizė

Pagal 5.2 investicinį prioritetą įgyvendinamas 5.2.1. uždavinys „Sumažinti sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų kiekį ir užtikrinti tinkamą radioaktyvių atliekų saugojimą“. Intervencijos yra suplanuotos pagal keturias priemones, tačiau vienos priemonės, skirtos komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtrai, įgyvendinimas dar nėra prasidėjęs (žr. 48 lentelė). Lyginant su bendru VP programos lygiu, 5.2.1. uždavinio finansinė pažanga pakankama: pagal sudarytą sutarčių rodiklį (85 proc.) programos vidurkis yra gerokai lenkiamas, tačiau EK deklaruotinių lėšų tempai (17 proc.) – lėtesni.

48 lentelė. 5.2.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Komunalinių atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtra	70 000 000	0	69 707 013	100%	69 165 260	99%	22 682 790	32%	12 004 743	17%
Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra	12 741 195	0	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Atliekų tvarkymo sistemos valdymas	8 489 111	0	7 239 491	85%	6 927 526	82%	2 529 676	30%	1 608 728	19%

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo /	% nuo	Sutarčių su projektų	% nuo	Mokėjimų suma ES	% nuo	Pripažintos deklaruotino	% nuo
Komunalinių atliekų deginimo pajėgumų plėtra	56 000 000	0	48 553 044	87%	48 553 044	87%	14 255 904	25%	10 948 246	20%
VISO, 5.2.1. uždavinys	147 230 306	0	125 499 548	85%	124 645 830	85%	39 468 370	27%	24 561 717	17%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Nors įgyvendinama daug projektų, tačiau jų pasiekimai dar neatspindi veiksmų programos lygiu stebimuose rodikliuose (49 lentelė). Iš viso 5.2.1 uždaviniui yra numatyti 4 produkto specialieji rodikliai. Vertinamuoju laikotarpiu pažanga fiksuota tik pagal vieną rodiklį - P.S.329 „Sukurti/pagerinti atskiro komunalinių atliekų surinkimo pajėgumai“, tačiau pasiekimas labai žemas (0,3 proc.). Sprendžiant pagal finansuotose sutartyse suplanuotus pasiekimus, rodiklio reikšmė iki 2023 m. bus pasiekta. Taip pat, remiantis projektų sutarčių, sudarytų pagal priemonę Nr. 05.2.1-APVA-V-010 „Atliekų tvarkymo sistemos valdymas“, informacija bus pasiektas rodiklis P.S.331 dėl sutvarkyto radioaktyvių atliekų kiekio. Tuo tarpu rodiklio P.S.330 „Sukurti/pagerinti komunalinių atliekų paruošimo perdirbti ir/ar kitaip naudoti pajėgumai“ numatyta siekti pagal priemonę Nr. 05.2.1-APVA-K-009 „Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra“. Kvietimas pagal šią priemonę kol kas nepaskelbtas, todėl PIP suplanuota tarpinė reikšmė – 20 000 t/metus (2018 m.) nėra pasiekta.

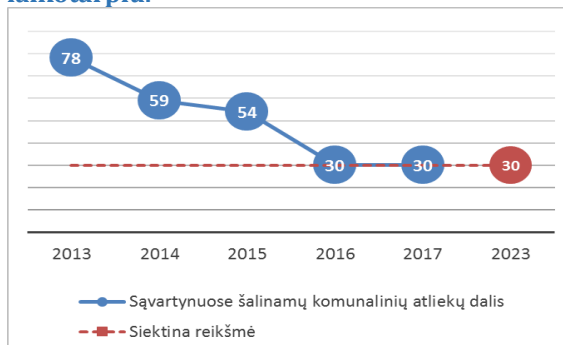
49 lentelė. 5.2 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Tarpinė reikšmė (2018)	Siekta reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
						Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
SaF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai							
Sukurti/pagerinti atskiro komunalinių atliekų surinkimo pajėgumai	Tonos/ metai	-	-	0	150 000	430	0,3 proc.
Sukurti/pagerinti komunalinių atliekų paruošimo perdirbti ir/ar kitaip naudoti pajėgumai	Tonos/ metai	-	-	-	100 000	-	-
Sukurti komunalinių atliekų panaudojimo energijai gauti pajėgumai (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Tonos/ metai	-	-	-	160 000	0	0
Sutvarkytas radioaktyviųjų atliekų kiekis	m ³	-	-	-	300	0	0
SaF specialieji programos rezultato rodikliai							
Sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų dalis	Proc.	78	2011	-	30	30	100 proc.
Komunalinių atliekų sraute esančių popieriaus, plastiko, metalo, stiklo atliekų dalis, paruošta pakartotinai naudoti ar perdirbti	Proc.	17	2010	-	50	47,80	96 proc.

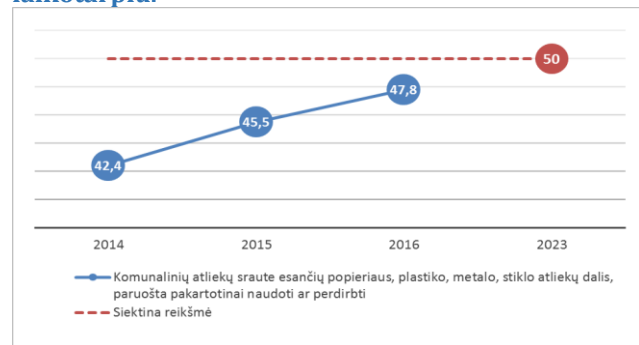
Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

5.2.1 uždavinio intervencijų naudą numatyta vertinti pagal du rezultato rodiklius. Kaip matyti iš 49 lentelėje pateiktos informacijos ir 51 pav. pavaizduotos sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų kiekio dinamikos, rodikliui R.S. 324 2023 m. suplanuota reikšmė yra pasiekta. Rezultato pokyčiui įtakos turėjo 2007–2013 m. ES fondų investicijos į mišrių komunalinių atliekų apdorojimo įrenginius (2015–2016 m. pradėjo veikti mechaninio biologinio apdorojimo įrenginiai, o 2013 m. atliekų deginimo jėgainė Klaipėdoje). Taip pat rodiklio įtakai įtakos turėjo 2015 m. įvesta užstato sistema. Tačiau rodiklio R.S.325 „Komunalinių atliekų sraute esančių popieriaus, plastiko, metalo, stiklo atliekų dalis, paruošta pakartotinai naudoti ar perdirbti“ reikšmė dar nėra pasiekta (pav. 52), o Lietuva yra įsipareigojusi iki 2020 m. užtikrinti, kad yra perdirbama 50 proc. komunalinių atliekų. Riziką nepasiekti tikslo stiprina tai, kad įpusėjus veiksmų programos įgyvendinimui dar nebuvo pradėta įgyvendinti jam pasiekti skirta priemonė „Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra“, be to, projektuojami bei statomi papildomi atliekų naudojimo energijai gauti kogeneraciniai pajėgumai Vilniuje ir Kaune gali sutrukdyti pasiekti 2015 m. Europos Žiedinės ekonomikos pakete nustatytus atliekų perdirbimo tikslus.

51 pav. Rodiklio R.S.324 pokytis vertinamuoju laikotarpiu.

52 pav. Rodiklio R.S.325 pokytis vertinamuoju laikotarpiu.

Šaltinis: Statistikos departamentas	Šaltinis: Statistikos departamentas

2.5.2.3 Investicinio prioriteto „Investicijos į vandens sektorių, siekiant įvykdyti ES aplinkos acquis reikalavimus ir patenkinti valstybių narių nustatytus poreikius, viršijančius tuos reikalavimus“ analizė

5.3 investicinio prioriteto įgyvendinimui skiriama daugiau nei trečdalis (361,4 mln. Eur) 5 VP prioriteto lėšų. SaF lėšomis yra vykdomi du uždaviniai: 5.3.1 „Pagerinti Baltijos jūros ir kitų paviršinių vandens telkinių būklę“ ir 5.3.2 „Padidinti vandens tiekimo tvarkymo paslaugų prieinamumą ir sistemos efektyvumą“. Kaip matyti iš 50 lentelėje pateiktų finansinių duomenų, pagal 5.3.1 uždavinį finansuojamose priemonėse pažanga vertinamuoju laikotarpiu maža – sudaryta 14 proc. sutarčių nuo uždaviniui numatytų lėšų. Viena iš vėlavimo priežasčių – užsitęsęs strateginio planavimo dokumento – Vandenų srities plėtros 2017–2023 m. programos įgyvendinimo veiksmų plano, reikalingo šio uždavinio intervencijoms įgyvendinti, rengimas. Planas buvo patvirtintas tik 2017 m. gegužę. Kita priežastis yra ta, kad dėl vandentvarkos sektoriuje iškilusių problemų, aptartų 2.5.1 skyriuje, Aplinkos ministerija apsisprendė inicijuoti pagal 5.3 investicinį prioritetą suplanuotų intervencijų peržiūrą. 2018 m. II ketv. buvo patvirtintas priemonių Nr. 05.3.1-APVA-V-011 „Vandens išteklių valdymas ir apsauga“ ir Nr. 05.3.2-FM-F-015 „Vandentvarkos fondas“ įgyvendinimo planų keitimas¹⁸⁰, kuriuo vandens išteklių valdymo ir apsaugos priemonei bendras biudžetas padidintas nuo 13,3 mln. Eur iki 53,3 mln. Eur (šioje sumoje įskaitant 46,99 Eur veiklos rezervo lėšų), numatant įsigyti daigafunkcinį gelbėjimo ir teršalų likvidavimo laivą. Vandentvarkos fondui nustatytas finansavimas sumažintas nuo 70 mln. Eur iki 30 mln. Eur, atsisakant numatytų rezervo lėšų. Vandentvarkos fondas buvo įsteigtas 2019 m. vasario pradžioje, AM, FM ir VIPA pasirašius trišalę sutartį.

50 lentelė. 5.3.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos mis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Vandens išteklių valdymas ir apsauga	6 331 288	46 991 233	4 230 298	8%	1 678 430	3%	595 519	1%	295 519	1%
Vandens telkinių būklės gerinimas	13 011 121	0	9 157 508	70%	7 597 519	58%	882 193	6%	129 981	1%
VISO, 5.3.1. uždavinys	19 342 409	46 991 233	13 387 806	20%	9 275 949	14%	1 477 712	2%	425 500	1%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Įgyvendinant 5.3.2 uždavinio priemones Nr. 05.3.2-APVA-V-013 „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio gerinimas“ ir Nr. 05.3.2-APVA-R-014 „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra, įmonių valdymo tobulinimas“ pasiekta didelė finansinė pažanga – pagal visus finansinius rodiklius pasiekimai didesni, lyginant su VP vidurkiu (51 lentelė).

¹⁸⁰ 2018 m. gegužės 10 d. aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-376 dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. gruodžio 19 d. įsakymo nr. D1-1050 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioriteto įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plano ir Nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“ keitimo.

51 lentelė. 5.3.2 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklarotinos mis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio gerinimas	112 575 327	0	91 817 701	82%	83 461 991	74%	61 599 495	55%	60 472 998	54%
Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra, veiklos tobulinimas	152 500 000	0	141 726 571	93%	130 196 289	85%	44 580 436	29%	40 022 042	26%
Vandentvarkos fondas	30 000 000		30 000 000	100%	0	0%	0	0%	0	0%
VISO, 5.3.2 uždavinys	295 075 327	0	263 544 272	89%	213 658 280	72%	106 179 931	36%	100 495 040	34%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Trys iš penkių 5.3 investicinio prioriteto produkto stebėsenos rodiklių yra įtraukti į 5 VP prioriteto peržiūros planą (52 lentelė). Vertinamuoju laikotarpiu jau yra fiksuojama šių rodiklių pažanga, nes iš 93 finansuotų projektų, 30 – baigti įgyvendinti. Pagal rodiklį P.B.218 „Papildomi gyventojai, kuriems teikiamos pagerintos vandens tiekimo paslaugos“ pasiekta reikšmė viršyta beveik 3 kartus, lyginant su siektina 2023 m. Tačiau pagal kitus produkto rodiklius – pasiekimai žemi: pagal rodiklį P.B.219 „Papildomi gyventojai, kuriems teikiamos pagerintos nuotekų tvarkymo paslaugos“ – 2 proc., o P.S.333 „Rekonstruotų vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų ilgis“ – 18 proc. Įvertinant pagal regioniniu planavimo būdu įgyvendinimą priemonę Nr. 05.3.2-APVA-R-014 „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų renovavimas ir plėtra, įmonių valdymo tobulinimas“ finansuotuose savivaldybių projektuose suplanuotas pasiekti šių trijų rodiklių reikšmės, galima daryti išvadą, jei projektai bus įgyvendinti sėkmingai – bus pasiektos jiems veiklos rezultatų peržiūros plane nustatytos 2023 m. reikšmės. Buvo planuota, kad prie šių rodiklių taip pat prisidės ir finansinės priemonės būdu 2019 m. planuojama pradėti įgyvendinti vandentvarkos priemonę. Pagal 2018 m. gegužės 10 d. LR Aplinkos ministro įsakymą Nr. D1-376 patikslintą priemonės „Vandentvarkos fondas“ PIP siekiama rodiklio reikšmė „Rekonstruotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų ilgis“ sudaro 125 km. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad pagal pasirašytas finansavimo sutartis VP nustatytas produkto rodiklis P.S.333 „Rekonstruotų vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų ilgis“ bus pasiektas, tikslinga papildomas investicijas nukreipti į nuotekų tinklų tiesimą ir gyventojų būstų prijungimą aglomeracijose virš 2000 gyventojų ekvivalentų, siekiant geresnės nuotekų išvalymo kokybės ir Direktyvos dėl miestų nuotekų valymo įgyvendinimo (platesnis paaiškinimams buvo pateiktas 2.5.1 skyriuje).

Įgyvendinant projektus pagal priemonę Nr. 05.3.1-APVA-V-012 „Vandens telkinių būklės gerinimas“ yra siekiama rodiklio P.S.332 „Vandens telkiniai, kuriems taikytos būklės gerinimo priemonės“. Vertinamuoju laikotarpiu pagal šią priemonę dar nebuvo baigta projektų, tačiau finansavimo sutartyse numatyta pasiekti reikšmė yra 4 kartus didesnė (83) už nustatytą 2023 m. tikslą (20).

Pagal rodiklį P.S.334 „Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įmonės, kuriose įgyvendinti valdymo ir veiklos tobulinimo veiksmai“ vertinamuoju laikotarpiu pažangos nebuvo. Šis stebėsenos rodiklis yra numatytas priemonėje Nr. 05.3.2-APVA-V-013 „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio gerinimas“. Kol kas pagal priemonę sudarytose finansavimo sutartyse nėra suplanuoti produktai pagal rodiklį P.S.334. Remiantis SFMIS duomenis, iki 2018 m. gruodžio 31 d. įgyvendinant priemonę sudarytų sutarčių suma sudarė 74 proc. viso finansavimo, todėl rengiant naujus projektų sąrašus turi būti planuojamos geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įmonių valdymo tobulinimo planų rengimo ir įmonių valdymo tobulinimo priemonių įgyvendinimo veiklos. AM atstovų teigimu, šio stebėsenos rodiklio ketinama atsisakyti, tačiau veikla yra svarbi, siekiant efektyvinti vandens tiekimo įmonių veiklą.

52 lentelė. 5.3 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

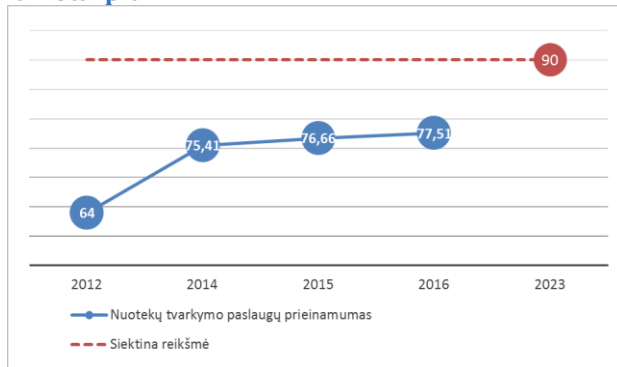
Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Tarpinė reikšmė (2018)	Siektinga reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
						Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
SaF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai							
Vandens telkiniai, kuriems taikytos būklės gerinimo priemonės	Skaičius	-	-	-	20	0	0
Papildomi gyventojai, kuriems teikiamos pagerintos vandens tiekimo paslaugos (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Asmenys	-	-	0	60 000	169 357	282 proc.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Tarpinė reikšmė (2018)	Siektina reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
						Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
Papildomi gyventojai, kuriems teikiamos pagerintos nuotekų tvarkymo paslaugos (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Gyventojų ekvivalentas	-	-	-	1 020 000	15 544	2 proc.
Rekonstruotų vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų ilgis (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	km	-	-	0	350	63,5	18 proc.
Vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įmonės, kurių veiklos tobulinimui parengti planai	Įmonės	-	-	-	48	0	0
SaF specialieji programos rezultato rodikliai							
Vidutinė bendro azoto koncentracija Lietuvos Baltijos jūros teritoriniuose vandenyse	mg/l	0,50	2011	-	0,25	0,51	Nėra pažangos
Geros būklės paviršinių vandens telkinių dalis	Proc.	54	2010	-	72	52	Rodiklis blogėja
Vandens tiekimo paslaugų prieinamumas	Proc.	76	2012	-	90	81	90 proc.
Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas	Proc.	67	2012	-	90	78	86 proc.

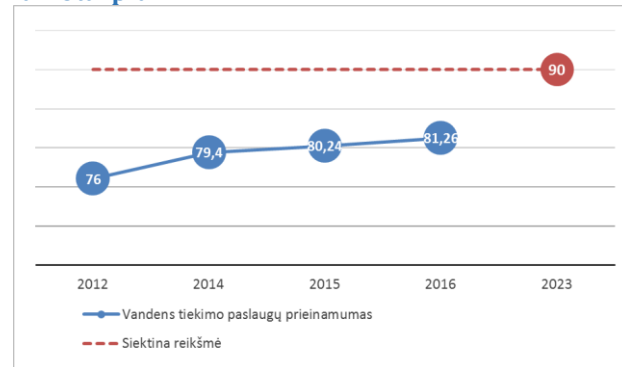
Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

5.3 investicinio prioriteto investicijų naudą suplanuota matuoti stebint 4 rezultato rodiklius. Jų dinamika veiksmų programos įgyvendinimo metu pavaizduota 53-56 pav. Kol kas stebima ribota pažanga. Tikėtina, kad Vandenų srities plėtros 2017–2023 m. programos pakeitimai paskatins gyventojų prisijungimą prie centralizuotai valdomų vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo sistemų.

53 pav. Rodiklio R.S.328 pokytis vertinamuoju laikotarpiu.

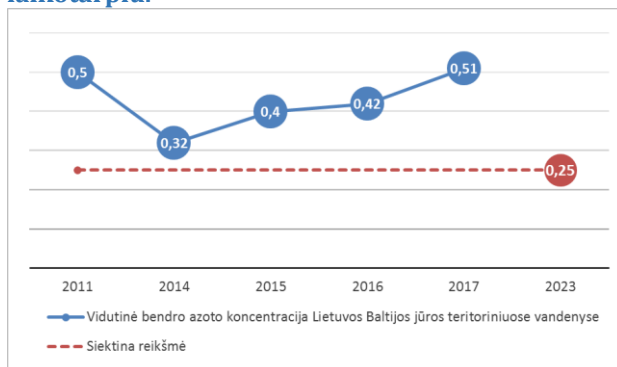

54 pav. Rodiklio R.S.329 pokytis vertinamuoju laikotarpiu

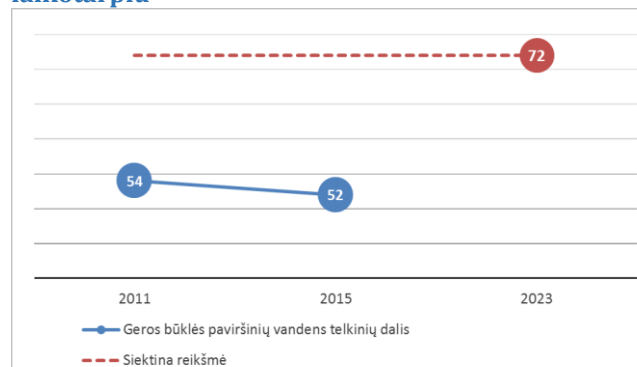

Šaltinis: 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 2017 m. įgyvendinimo ataskaita.

55 pav. Rodiklio R.S.326 pokytis vertinamuoju laikotarpiu.

56 pav. Rodiklio R.S.327 pokytis vertinamuoju laikotarpiu*

Šaltinis: 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 2017 m. įgyvendinimo ataskaita.

* Rodiklis R.S.327 „Geros būklės paviršinių vandens telkinių dalis“ yra atnaujinamas tik kartą per šešerius metus.

2.5.2.4 Investicinio prioriteto „Kultūros ir gamtos paveldo apsauga, propagavimas ir vystymas“ analizė

5.4.1 uždaviniui „Padidinti kultūros ir gamtos paveldo aktualumą, lankomumą ir žinomumą, visuomenės informuotumą apie juos supančią aplinką“ įgyvendinti buvo skirta 20 proc. (183,5 mln. Eur ERPF lėšų) penkto VP prioriteto biudžeto. Pagal uždavinį vykdomų intervencijų rinkinį sudaro 9 priemonės, kurias vykdo KM (4 priemonės), EIMIN (3 priemonės) ir AM (2 priemonės). **Intervencijų rinkinys yra suderintas, priemonės viena kitą papildo:** KM priemonėmis investuojama į kultūros paveldo objektų atnaujinimą ir pritaikymą, AM – į saugomų teritorijų ir valstybinės reikšmės parkų tvarkymą ir pritaikymą lankymui ir visuomenės sąmoningumo didinimą, o EIMIN – investuoja į turizmo rinkodaros priemones ir prisideda prie atnaujintų kultūros / gamtos paveldo objektų populiarinimo. Atsižvelgiant į ribotą paklausą konkursinės priemonės Nr. 05.4.1-LVPA-K-808 „Prioritetinių turizmo plėtros regionų e-rinkodara“ remtinoms veikloms, VP įgyvendinimo metu buvo priimtas sprendimas patikslinti 5.4.1 uždavinio intervencinę logiką, perkelti 10 mln. Eur iš išlaidų kategorijos „Viešųjų turizmo paslaugų plėtojimas ir populiarinimas“ (093) į išlaidų kategoriją „Viešųjų kultūros ir paveldo vertybių apsauga, plėtojimas ir populiarinimas“ (094). Pakeitimo pagrindime nurodoma, kad turizmo rinkodaros ir kultūros paveldo aktualizavimo veiklos siekia to paties konkretaus uždavinio, o investicijoms į turizmo rinkodaros priemones skirta pakankamai lėšų bei nėra tikslinga finansuoti analogiškų veiklų. Šiam keitimui EK pritarė 2018 m. balandžio 11 d. sprendimu Nr. C(2018)2076 patvirtindama VP keitimą.

Uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga – netolygi (53 lentelė). Pagal sudarytą sutarčių rodiklį įgyvendinimas yra šiek tiek geresnis nei bendras programos lygis, tačiau pagal atliktų mokėjimų ir EK deklaruotinių lėšų rodiklius – atsiliekama (išskyrus EIMIN vykdomas intervencijas). Kaip jau buvo paminėta anksčiau šioje ataskaitoje, nagrinėjant bendrą 5 VP prioriteto finansinį rezultatyvumą, lėta pažanga stebima įgyvendinant KM administruojamas priemones. Nors Kultūros ministerija ir yra viena iš lyderių pagal sudarytus projektų sąrašus ir paskelbtus kvietimus (96 proc. skirtų lėšų), sudarytos sutartys siekia 64 proc., tačiau pagal mokėjimų rodiklį nuo bendro VP vidurkio atsiliekama dvigubai. Tokia **KM intervencijų įgyvendinimo eiga kėlė riziką dėl 5 prioriteto veiklos rezervo lėšų praradimo**. Lėtam ES fondų lėšų išmokėjimų procesui įtakos turi kultūros sektoriaus specifika (būtina atlikti paveldo tyrimus, kurie užima daug laiko), privačių paveldo objektų tvarkymą apsunkina nuosavybės klausimai (daugeliu atvejų, privatūs objektai priklauso ne vienam savininkui), taip pat regioninis investicijų planavimas, kultūros srities žmogiškųjų išteklių netolygumai ir nepakankami gebėjimai (dėl kultūros sektoriaus darbuotojų savivaldybių lygiu trūkumo ir gebėjimų stokos nėra pilnai išnaudojamos galimybės įgyvendinti projektus, ieškoti alternatyvių finansavimo būdų). KM vertinimu¹⁸¹, ES fondų investicijų į kultūros paveldo objektus eigą apsunkino ir projektų vykdytojų nuosavų lėšų trūkumas. Buvo tikimasi, kad Kultūros paveldo fondo lėšomis teikiamos paskolos palengvins kultūros paveldo objektų savininkų ar valdytojų, ypač privačių subjektų, galimybes pasinaudoti prieinamomis viešosiomis investicijomis (subsidiomis) į paveldo ir infrastruktūros objektus, t. y. sudarys galimybes privatiems subjektams iš finansinės priemonės (toliau – FP) lengviau ir palankesnėmis nei rinkos sąlygomis pasiskolinti trūkstamų lėšų įgyvendinamiems projektams finansuoti. Dėl šios priežasties FP ir konkursinės priemonės buvo planuojama pradėti įgyvendinti vienu metu. Tačiau FP įgyvendinimui vėluojant, tai galėjo daryti įtaką ir kitų KM administruojamų priemonių lėšų investavimui (kultūros objektų savininkai ar valdytojai dėl nuosavų lėšų trūkumo galėjo atsisakyti projektų įgyvendinimo ir nesikreipė subsidijos). Apskritai, iš privataus verslo perspektyvos, kultūros paveldo tvarkymo projektai nėra pakankamai finansiškai naudingi (vertinant sąnaudas, naudingiau statyti naujus pastatus), o paskatų sistemos (mokestinių ir nemokestinių priemonių) tvarkantiems kultūros paveldo objektus nėra sukurta¹⁸².

53 lentelė. 5.4.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Saugomų teritorijų ir valstybinės reikšmės parkų tvarkymas, pritaikymas lankymui	39 640 762	0	39 640 762	100%	42 252 057	107%	10 600 367	27%	4 747 071	12%
Visuomenės informavimas apie aplinką ir aplinkosauginių rekreacinių objektų tvarkymas	24 028 722	4 064 010	18 480 704	66%	18 480 704	66%	8 753 305	31%	5 981 413	21%
Aktualizuoti kultūros paveldo objektus	39 035 626	5 811 011	41 088 955	92%	38 537 007	86%	8 654 798	19%	8 199 091	18%

¹⁸¹ Interviu su LR Kultūros ministerijos Strateginio ir finansų valdymo skyriaus vedėja Daiva Nazaroviene.

¹⁸² ESTEP (2019). Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimas. Fokusuota grupinė diskusija „Kultūra: efektyviausi būdai problemoms spręsti“, 2019 m. sausio 22 d.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo /	% nuo	Sutarčių su projektu	% nuo	Mokėjimų suma ES	% nuo	Pripažintos deklarotino	% nuo
Aktualizuoti savivaldybių kultūros paveldo objektus	17 370 037	0	17 089 837	98%	16 424 242	95%	5 556 967	32%	4 395 264	25%
Aktualizuoti viešąjį ir privatų kultūros paveldą	29 422 498	0	29 422 498	100%	2 050 711	7%	167 372	1%	137 146	0%
Viešojo ir privataus kultūros paveldo pritaikymas visuomenės poreikiams	5 211 011	0	5 211 011	100%	5 211 011	100%	1 302 753	25%	1 302 753	25%
Prioritetinių turizmo plėtros regionų e-rinkodara	7 754 428	794 593	8 549 021	100%	8 409 933	98%	2 589 676	30%	2 381 769	28%
Nacionalinių turizmo maršrutų, trasų ir produktų rinkodara bei turizmo ženklavimo infrastruktūros plėtra	8 167 285	521 316	8 167 710	94%	8 147 823	94%	4 124 917	47%	4 083 115	47%
Savivaldybės jungiančių turizmo trasų ir turizmo maršrutų informacinės infrastruktūros plėtra	5 792 400	0	4 531 980	78%	4 085 754	71%	403 539	7%	401 308	7%
VISO, 5.4.1 uždavinys	331 131 425	21 065 951	323 116 244	92%	266 554 975	76%	77 189 257	22%	56 391 668	16%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Vertinimo techninėje paslaugų specifikacijoje buvo prašoma pateikti lėšų naudojimo efektyvumo pavyzdžių, išnagrinėjant bent po vieną kiekvieno prioriteto priemonę. Atsižvelgiant į šį reikalavimą, vertinant 5 VP prioriteto įgyvendinimo pažangą išmanesnei analizei buvo atrinkta pagal 5.4 investicinį prioritetą įgyvendinama priemonė Nr. 05.4.1-FM-F-307 „Viešojo ir privataus kultūros paveldo pritaikymas visuomenės poreikiams“, kurią planuojama įgyvendinti ne teikiant subsidijas, o per paskolos finansinę priemonę. Įvairiose studijose, atliktose Lietuvoje ir Europoje, tame tarpe Europos Komisijos užsakymu, buvo pažymėta, jog finansinės priemonės pasižymi daug didesniu efektyvumu lėšų panaudojimui kultūros paveldo projektų finansavimui nei subsidijos. Teikiant finansavimą per finansines priemones, pareiškėjai atidžiau įvertina finansavimo poreikį bei projekto finansinę naudą ir ekonominį pagrįstumą, o grįžtantys pinigų srautai užtikrina tokios priemonės tęstinumą, t. y. grąžintos lėšos galės būti panaudojamos vėl tais pačiais tikslais.¹⁸³ Atsižvelgiant į tai, kad poreikis kultūros paveldo aktualizavimo investicijoms (siekia 943,1 mln. Eur) yra beveik keliolika kartų didesnis nei prieinamos ERPF lėšos, siekiant patenkinti kuo didesnį poreikį šioms investicijoms bei įgyvendinti daugiau projektų, būtina siekti sėkmingo finansinių priemonių įgyvendinimo, privačių lėšų pritraukimo, projektų kokybės didinimo ir ieškoti geriausių valstybės intervencijos būdų.¹⁸⁴ Rengdamasi priemonės Nr. 05.4.1-FM-F-307 įgyvendinimui, VIPA atliko apklausas, konsultavosi su Lietuvos pilių ir dvarų asociacija – buvo aiškinamasi, ar yra poreikis tokio pobūdžio paskoloms, kokio dydžio investicijų vidutiniškai reikia 1 kultūros paveldo objektui aktualizuoti. VIPA vertinimu, rizikos dėl šios priemonės įgyvendinimo nėra. Galimų pareiškėjų susidomėjimas priemone yra didelis, pareiškėjai rengiasi teikti paraiškas finansavimui (paskoloms) gauti, todėl tikimasi, kad priemonė bus sėkmingai įgyvendinta. Priemonės Nr. 05.4.1-FM-F-307 atvejo studija pateikta 54 lentelėje.

54 lentelė. Priemonės Nr. 05.4.1-FM-F-307 „Viešojo ir privataus kultūros paveldo pritaikymas visuomenės poreikiams“ įgyvendinimas.

Įgyvendinant 2014–2020 m. veiksmų programą buvo apsispręsta kultūros paveldo objektų aktualizavimo projektus finansuoti ne tik teikiant negrąžinamas subsidijas, bet ir finansinių priemonių būdu. Pagal priemonę Nr. 05.4.1-FM-F-30 „Viešojo ir privataus kultūros paveldo pritaikymas visuomenės poreikiams“ 2017 m. birželio 30 d. buvo įkurtas Kultūros paveldo fondas (projektas Nr. 05.4.1-FM-F-307-01-0001). Sutartį dėl fondo steigimo pasirašė UAB „Viešųjų investicijų plėtros agentūra“ (VIPA), LR Finansų ministerija ir LR Kultūros ministerija. Fondui numatyta skirti 5,2 mln. Eur ES fondų lėšų. Šiomis lėšomis bus finansuojamos paskolos viešiesiems ir privatiems juridiniams asmenims, valdantiems kultūros paveldo objektus. Paskolomis siekiama paskatinti investicijas į kultūros paveldo objektus, siekiant pritaikyti juos visuomenės poreikiams, išsaugoti bei atskleisti vertingąsias paveldo objektų savybes, pritaikyti juos įvairioms reikmėms, padidinti Lietuvos gyventojų susidomėjimą kultūros paveldu, taip pat pagerinti Lietuvos kaip patrauklios turizmui šalies įvaizdį Lietuvos ir užsienio šalių rinkose. Tokiu būdu, mažiau investuojant tikimasi finansuoti daugiau valstybei svarbių projektų. Šis instrumentas turėtų paskatinti aktyvesnį visuomenės dalyvavimą kultūros veiklose, padidinti kultūros paveldo objektų prieinamumą didesnei visuomenės daliai, taip pat pagerinti

¹⁸³ CPVA, VIPA (2018). Kultūros sektoriaus finansinių priemonių ex-ante vertinimas.

¹⁸⁴ ESTEP (2015). Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas.

Lietuvos kaip patrauklios turizmui šalies įvaizdį.

Finansinei priemonei įgyvendinti VIPA atrinko finansinės priemonės valdytoją (toliau – FPV) AB „Šiaulių bankas“, kuris turi sukurti finansavimo modelį kultūros paveldo objektų aktualizavimo projektams finansuoti ir suformuoti paskolų portfelį, aktyviai ieškoti potencialių projektų, teikti konsultacijas ir skolinti lėšas paveldo objektų aktualizavimo projektams. Projektai, kuriuos finansavimui atrinks FPV ir suteiks paskolas, turi pasiekti šiai priemonei numatytus rodiklius (P.S.335 „Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos“ ir P.B.209 „Numatomo apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas“). Galutiniai naudos gavėjai – privatūs ir viešieji kultūros paveldo objektų savininkai, galimi partneriai – privatūs ir viešieji kultūros paveldo bendrasavininkiai. Kultūros objektų aktualizavimo projektai gali būti derinami su kultūros objektų paveldotvarkos projektais, su tuo susijusiomis subsidijomis ar kitokiomis priemonėmis. Skirtingai nei kitose paveldo aktualizavimo priemonėse, šioje priemonėje nėra reikalavimo pritaikyti tvarkomo paveldo objekto kultūrinei veiklai, taip pat šioje priemonėje taikomi patys liberaliausi reikalavimai išlaidų tinkamumui – leidžiama finansuoti bendrastatybinius darbus, neišlikusio paveldo atstatymą ir t. t. Buvo planuojama, kad Fondo lėšos kultūros paveldo objektų kultūrinėms, edukacinėms, ekonominėms, socialinėms reikmėms papildys kultūros paveldo objektams teikiamas subsidijas, kuriomis finansuojami paveldo tyrimai, paveldo tvarkybos darbų projektavimas ir paveldo tvarkybos darbai. Todėl buvo siekiama FP įgyvendinimo eigą derinti su konkursinėmis priemonėmis, kad finansavimas tiek subsidijų, tiek paskolų forma pareiškėjams būtų prieinamas vienu metu, vienas kitą papildytų ir spręstų pareiškėjų nuosavų lėšų trūkumą. Tačiau FPV atranka užtruko 1,5 metų. Pirmajame viešajame pirkime, paskelbtame 2017 m. rugpjūtį, nebuvo gauta pasiūlymų, nes potencialiems finansų tarpininkams viešojo pirkimo sąlygos buvo nepatrauklios, per daug rizikingos – buvo numatytas per ilgas paskolos terminas (20 metų), siaurai apibrėžta paskolų paskirtis (paskolos galėjo būti teikiamos tik kultūros objektų aktualizavimui). Pakoregavus viešojo pirkimo sąlygas (paskolos terminas sutrumpintas iki 15 metų, išplėsta paskolų paskirtis – pasiskolintomis lėšomis bus galima finansuoti ne tik kultūros objektų aktualizavimą, bet ir įveiklinimą – t. y. kultūros paveldo objektų pritaikymą komercinei veiklai) buvo gautas vienas finansų tarpininko (AB „Šiaulių banko“) pasiūlymas, kuris pripažintas laimėjusiu, o sutartis pasirašyta 2018 m. gruodžio 20 d. Planuojama, kad 2019 m. I ketv. finansų tarpininkas parengs ir viešai paskelbs paskolų teikimo tvarką, o paskolos bus pradėtos teikti 2019 m. III ketv.

FP vėlavimas galėjo daryti neigiamą įtaką KM administruojamų konkursinių priemonių rezultatams (dalis subsidijoms skirtų lėšų iki šiol nėra investuotos, tikimasi paskelbti naują kvietimą), ir atvirkščiai – daliai projektų finansavimas subsidijų forma jau patvirtintas ir projektai įgyvendinami, taigi paskolų iš FP paklausa gali būti mažesnė nei tikėtasi. Kita vertus, negalima teigti, kad dėl šios priežasties FP nebus paklausi ir Fondui skirtos lėšos nebus išskolintos. KM teigimu, tvarkytino kultūros paveldo imtis yra labai didelė, o FP sąlygos yra itin liberalios, skolintis galima labai plačiam ratui veiklų. FP rezultatus stebėti ir galimas rizikas laiku valdyti įpareigoti VIPA bei atrinktas FPV, kurie, pastebėjus prastus FP rezultatus, turi pasiūlyti sąlygų pakeitimus. KM šią FP laiko pilotiniu projektu, kurio įgyvendinimo patirtis ir pamokos bus naudingos planuojant ateinančio finansavimo periodo investicijas¹⁸⁵. Jei FPV sėkmingai išskolins į fondą pervestas lėšas ir bus stebima didelė paskolų paklausa, FPV yra numatyta galimybė prisidėti nuosavomis lėšomis ir toliau teikti paskolas kultūros objektų valdytojams. Pradėjus teikti paskolas, būtina atidžiai stebėti FP rezultatus ir pagal poreikį peržiūrėti investavimo strategiją.

5.4.1 uždavinio rezultatyvumui vertinti veiksmų programoje yra nustatyti 4 produkto rodikliai (55 lentelė). Vienas iš jų – P.S.335 „Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos“ įtrauktas į 5 prioriteto veiklos peržiūros planą, nes rodiklio pasiekimui skirta 66 proc. prioriteto įgyvendinimui numatytų ERPF lėšų. Vertinamuoju laikotarpiu rodiklio P.S.335 pasiekta reikšmė – maža (7), tačiau pagal pasirašytose sutartyse suplanuotas reikšmes (249) 2023 m. siektinas tikslas bus viršytas daugiau nei du kartus. Šio vertinimo metu buvo atlikta projektų vykdytojų apklausa¹⁸⁶. 70 proc. respondentų nurodė, kad iki projektų įgyvendinimo pabaigos nustatyto termino pavyks pasiekti sutartyje suplanuotus produktus. Dar 14 proc. jų mano, kad pasieks netgi geresnius rezultatus negu buvo planuota. Atsakydami į klausimus apie projektų teikiamą naudą, daugiau nei 51 proc. projektų vykdytojų išskyrė tai, jog įgyvendinus projektus, padidės užsienio ir vietos turistų skaičius. 40 proc. respondentų mano, kad jų įgyvendintas projektas padidins Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankiusių kultūros paveldo objekte, dalį. Gyventojų laisvalaikio praleidimo ir kultūros įpročius projektų vykdytojai išskyrė kaip faktorių, kuris labiausiai prisideda prie projekto sukurtų rezultatų tolesnio naudojimo.

¹⁸⁵ Interviu su LR Kultūros ministerijos Strateginio ir finansų valdymo skyriaus vedėja Daiva Nazaroviene.

¹⁸⁶ Apklausa vyko 2018 m. birželį. Klausimynai buvo išsiųsti 105 respondentams, vykdančioms KM finansuojamas priemones. Gauti 37 atsakymai. Atsakomumas – 35 proc.

Kaip matyti iš 55 lentelės, 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, įgyvendinant projektus buvo pasiekta 20 proc. siektinos reikšmės pagal rodiklį P.B.209 „Numatomo apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas“, 45 proc. – pagal rodiklį P.S.337 „Įgyvendintos turizmo rinkodaros priemonės“, 9 proc. – pagal rodiklį P.S.335 „Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos“ ir 4 proc. pagal rodiklį P.S.336 „Įgyvendintos visuomenės informavimo apie aplinką priemonės“. Vertinant pagal pasirašytose finansavimo sutartyse įsipareigtas pasiekti produktų reikšmes tik pagal paskutinį rodiklį kol kas nėra siekiami 2023 m. nustatyti tikslai. AM atstovų teigimu, pagal priemonę Nr. 05.4.1-APVA-V-017 „Visuomenės informavimas apie aplinką ir aplinkosauginių rekreacinių objektų tvarkymas“ planuojama įgyvendinti dar vieną visuomenės informavimo apie aplinką projektą, todėl rodiklio reikšmė P.S.336 bus pasiekta ir gerokai viršyta.

55 lentelė. 5.4 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Tarpinė reikšmė (2018)	Siekta reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
						Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai							
Numatomo apsilankymų remiamuose kultūros ir gamtos paveldo objektuose bei turistų traukos vietose skaičiaus padidėjimas	Apsilankymai per metus	-	-	-	250 000	44 720	18 proc.
Sutvarkyti, įrengti ir pritaikyti lankymui gamtos ir kultūros paveldo objektai ir teritorijos (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Skaičius	-	-	0	77	7	9 proc.
Įgyvendintos visuomenės informavimo apie aplinką priemonės	Skaičius	-	-	-	25	1	4 proc.
Įgyvendintos turizmo rinkodaros priemonės	Skaičius	-	-	-	560	251	45 proc.
EPF specialieji programos rezultato rodikliai							
Gera informuotų apie aplinkos išteklius šalies gyventojų dalis	Proc.	55	2011	-	65	56,2* (2014 m.)	86 proc.
Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankiusių kultūros paveldo objekte, dalis	Proc.	53	2013	-	60	58 (2017 m.)**	0,7 p.p. **
Turistų (užsienio ir vietos) kelionių skaičius prioritetinguose turizmo plėtros regionuose	Skaičius	4 420 000	2012	-	4 862 000	2 679 245	55 proc.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

* VP įgyvendinimo metu pasikeitė rodiklio nustatymo informacijos šaltinis. Iki 2014 m. rodiklis buvo apskaičiuojamas remiantis Eurobarometro apklausos rezultatais, o nuo 2018 m. – AM užsakomu visuomenės nuomonės tyrimu. Atliekant Eurobarometro ir nacionalinį tyrimą naudotos šiek tiek skirtingos respondentų atsakymų formuluotės, todėl metodologiškai negalima palyginti šių tyrimų rezultatų, siekiant nustatyti rodiklio pokytį.

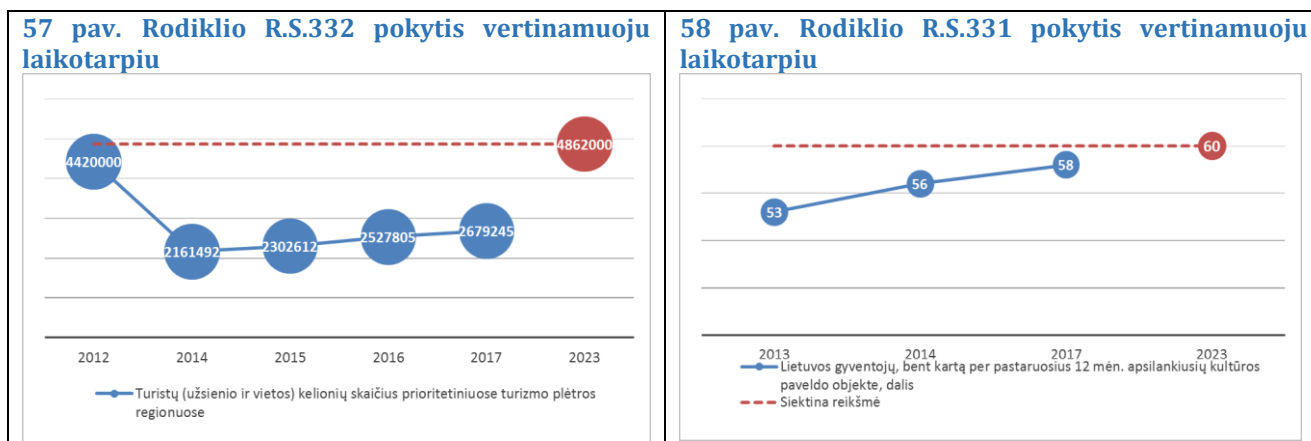
** Šis rodiklis stebimas KM užsakymu atliekant visuomenės nuomonės tyrimą.

5.4.1 uždavinio intervencijų nauda bus vertinama pagal tris veiksmų programos nustatytus rezultato rodiklius (55 lentelė). Šios ataskaitos rengimo metu nebuvo galimybės įvertinti rodiklio R.S.330 „Gera informuotų apie aplinkos išteklius šalies gyventojų dalis“ pokyčio, nes VP įgyvendinimo metu dėl objektyvių priežasčių buvo pakeistas rodiklio apskaičiavimui naudojamas informacijos šaltinis. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad rodikliu siekiama itin žemo pokyčio (2014 m. gerai informuotos apie aplinką visuomenės dalis buvo 61 proc., o tikslas 2023 metais pasiekti 65 proc.), lyginant su skiriamomis ES fondų investicijomis (per metus vidutiniškai AM informacinėms veikloms skiriama 1,5 mln. Eur). Aktualusis ir didesnis pastangų reikalaujantis rodiklis yra nustatytas Aplinkos sektoriaus 2014–2020 m. viešinimo priemonių programoje¹⁸⁷, kurios įgyvendinimas finansuojamas priemonės Nr. 05.4.1-APVA-V-017 „Visuomenės informavimas apie aplinką ir aplinkosauginių rekreacinių objektų tvarkymas“ lėšomis. Įgyvendinant programą siekiama, kad gyventojų, pakankamai prisidedančių prie tausaus išteklių naudojimo, dalis nuo 16 proc. (2014 m.) išaugtų iki 25 proc. (2023 m.). Visuomenės nuomonės ir elgsenos pokyčius sudėtinga paveikti, todėl tam reikia ne tik informacinių, bet ir reguliacinių ar mokestinių priemonių. Pavyzdžiui, esminis poveikis tausėsimui išteklių naudojimui buvo pasiektas įvedus užstatą, iki kurios įvedimo Lietuvoje buvo surenkama 34 proc. plastikinių gėrimų pakuočių (2015 m.), o po įvedimo rodiklis pakilo iki 92 proc. (2017 m.).

Kaip matyti iš 57 ir 58 pav. kitų dviejų 5.4.1 uždaviniui suplanuotų rezultato rodiklių reikšmės vertinamuoju laikotarpiu didėjo. Rodiklio R.S.332 „Turistų (užsienio ir vietos) kelionių skaičius prioritetinguose turizmo plėtros regionuose“ reikšmė augo nuosekliai, tačiau tam poveikio 2014–2020 m. ES fondų intervencijos dar neturėjo. Rodiklio R.S.331 „Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankiusių kultūros

¹⁸⁷ 2014 m. kovo 5 d. Aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-238 „Dėl aplinkos sektoriaus 2014–2020 m. Viešinimo priemonių programos patvirtinimo“.

paveldo objekte, dalis“ dinamika pavaizduota 58 pav. 2017 m. atlikto visuomenės nuomonės tyrimo¹⁸⁸ duomenimis, šis rodiklis sudarė 58 proc., todėl kultūros paveldą finansuojančių priemonių PIP nustatyta tarpinė reikšmė 2018 m. (55 proc.) yra pasiekta. Tačiau svarbu atkreipti dėmesį, kad pagal tą pačią apklausos metodiką ir klausimyną atliktas tyrimas 2014 m. nustatė rodiklio „Gyventojai (≥15 m.), per pastaruosius 12 mėn. aplankę kultūros paveldo objektą, proc.“ reikšmę – 57,6 proc., todėl vertinamuoju laikotarpiu pokytis yra 0,7 proc. punkto. Šis pokytis – statistiškai nereikšmingas.

Šaltinis: 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 2017 m. įgyvendinimo ataskaita; SIC (2017). Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis.

2.5.2.5 Investicinio prioriteto „Biologinės įvairovės, dirvožemio apsauga ir atkūrimas, ekosistemų paslaugų, įskaitant Natura 2000, ir žaliosios infrastruktūros skatinimas“ analizė

5.5. investiciniam prioritetui įgyvendinti numatytas 5.5.1 uždavinys „Pagerinti vietinės augalijos ir gyvūnijos rūšių, buveinių ir kraštovaizdžio arealų būklę“. Pagal šį uždavinį finansuojamos intervencijos yra tęstinės, todėl svarbu užtikrinti nuoseklų jų finansavimą. Įgyvendinamų priemonių pažanga skirtinga (žr. 56 lentelę). Lyginant pagal sudarytų sutarčių ir atliktų mokėjimų rodiklius priemonės Nr. 05.5.1-APVA-R-019 „Kraštovaizdžio apsauga“ įgyvendinimo pažanga atitinka bendrą veiksmų programos įgyvendinimo lygį, tuo tarpu pagal priemonę Nr. 05.5.1-APVA-V-018 „Biologinės įvairovės apsauga“ – gerokai atsiliekama.

56 lentelė. 5.5.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažinto s deklaruoti nomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Biologinės įvairovės apsauga	29 882 762	0	13 830 016	46%	13 617 775	46%	5 558 158	19%	2 910 276	10%
Kraštovaizdžio apsauga	22 300 741	0	21 896 504	98%	12 617 895	57%	6 351 127	28%	4 238 047	19%
VISO, 5.5.1 uždavinys	52 183 503	0	35 726 520	68%	26 235 670	50%	11 909 285	23%	7 148 323	14%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

5.5.1 uždavinio rezultatyvumui matuoti veiksmų programoje yra nustatyti du produkto rodikliai. Kaip matyti iš 57 lentelėje pateiktos informacijos, vertinamuoju laikotarpiu fizinės pažangos projektuose dar nebuvo. Tačiau įvertinus pagal priemonę Nr. 05.5.1-APVA-V-018 „Biologinės įvairovės apsauga“ pasirašytas ir planuojamas projektų finansavimo sutartis¹⁸⁹ ir jose numatomus pasiekimus, galima prognozuoti, kad per VP įgyvendinimo laikotarpį rodiklio reikšmė P.B. 223 „Buveinių, kurių palankiai apsaugos būklei palaikyti ar atkurti, buvo skirtos investicijos, plotas“ bus pasiekta. Pagal vykdomus projektus sutartyse numatyta rodiklio siekiama reikšmė yra 1097,21 ha (t. y. 95 proc. 2023 m. nustatytos reikšmės). Rengiant šią vertinimo ataskaitą dar viena paraiška

¹⁸⁸ SIC (2017). Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis.

¹⁸⁹ 2016 gegužės 23 d. aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-370 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.5.1-APVA-V-018 priemonės „Biologinės įvairovės apsauga“ iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų siūlomų bendrai finansuoti valstybės projektų sąrašo patvirtinimo“ (vertinimo metu analizuota suvestinė redakcija, galiojanti nuo 2018-07-25).

pagal priemonę „Biologinės įvairovės apsauga“ buvo vertinimo etape. Be to, reikia pastebėti, kad pagal priemonę įgyvendintas projektas Nr. 05.5.1-APVA-V-018-01-0001 „Saugomų rūšių apsaugos ir invazinių rūšių gausos reguliavimo dokumentų parengimas“ nors ir nesusijęs su produkto rodikliu, tačiau jo metu buvo sukurtos būtinos prielaidos sėkmingam investicijų įgyvendinimui, t. y. sukurta tinkama reguliacinė aplinka, parengti veiksmų planai, kuriais remiantis bus vykdomos intervencijos. Kadangi saugomų teritorijų tinkamai apsaugai didelės reikšmės turi tinkama įstatyminė bazė, todėl pagal šią priemonę finansuojami ne tik gamtosausuginių ir gamtotvarkinių priemonių įgyvendinimas, bet ir trūkstamų reguliacinių dokumentų rengimas.

Vykdam priemonę Nr. 05.5.1-APVA-R-019 „Kraštovaizdžio apsauga“ yra įgyvendinami projektai, susiję su kraštovaizdžio sprendinių koregavimu arba keitimu savivaldybių ar bendruosiuose planuose, kraštovaizdžio formavimu ir ekologinės būklės gerinimu gamtinio karkaso teritorijose, bešeimininkų apleistų pastatų ir įrenginių likvidavimu. Pagal priemonę buvo finansuoti 45 projektai, kuriais siekiama prisidėti prie priemonei nustatyto rodiklio P.S.338 „Išsaugoti, sutvarkyti ar atkurti įvairaus teritorinio lygmens kraštovaizdžio arealai“. Sprendžiant pagal projektų informaciją, 2023 m. nustatyta rodiklio reikšmė (35) bus pasiekta ir viršyta (projektų sutartyse numatyta reikšmė – 36).

57 lentelė. 5.5 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė		
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės	
SaF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai							
Buveinių, kurių palankiai apsaugos būklei palaikyti ar atkurti, buvo skirtos investicijos, plotas	Hektarai	-	-	1 150	0	0	
Išsaugoti, sutvarkyti ar atkurti įvairaus teritorinio lygmens kraštovaizdžio arealai	Skaičius	-	-	35	4	11 proc.	
SaF specialieji programos rezultato rodikliai							
Lietuvoje aptinkamų Europos Bendrijos svarbos buveinių tipų, kurių palanki apsaugos būklė, dalis	Proc.	20	2012	40	19	43 proc.	

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Šios ataskaitos rengimo metu nebuvo duomenų, leidžiančių įvertinti rezultato rodiklio R.S.333 „Lietuvoje aptinkamų Europos Bendrijos svarbos buveinių tipų, kurių palanki apsaugos būklė, dalis“ pokyčius. Rodiklio reikšmė nustatoma kartą per 6 metus, kai Komisijai parengiama Lietuvos ataskaita pagal direktyvos 92/43/EEB „Dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos“ 17 str. Paskutinė ataskaita buvo parengta 2013 m., o joje nustatyta 18,5 proc. reikšmė (2007 m. buvo 20 proc.).¹⁹⁰ Naujausia rodiklio reikšmė, kurioje atsispindės intervencijų poveikis, bus nustatyta 2019 m. Atsižvelgiant į tai, kad rezultato rodiklis susietas tik su priemone Nr. 05.5.1-APVA-V-018 „Biologinės įvairovės apsauga“, o dauguma projektų (5 iš 8) susiję su reikalingų reglamentavimo dokumentų parengimu, saugomų teritorijų monitoringo ir tvarkymo pajėgumų stiprinimu, todėl kyla abejonių, kad numatytas intervencijų mastas bus pakankamas 2023 m. siekiamai rezultato rodiklio reikšmei pasiekti. Abejonių dėl to, ar nenustatyta per daug ambicinga reikšmė kilo ir ex ante vertinimo metu.¹⁹¹

2.5.2.6 Investicinio prioriteto „Miestų aplinkos gerinimo, miestų atkūrimo, apleistų pramoninių teritorijų išvalymo ir atkūrimo, oro taršos bei triukšmo mažinimo priemonių skatinimas“ analizė

5.6 investiciniam prioritetui įgyvendinti numatytas uždavinys 5.6.1 „Sumažinti miestuose kietųjų dalelių ore ir cheminių medžiagų grunte pavojaus sveikatai ir aplinkai taršos lygį“. Pagal šį uždavinį finansuojamos dvi priemonės. Pagal priemonę Nr. 05.6.1-APVA-V-021 „Aplinkos oro kokybės gerinimas“ pasiekta reikšminga pažanga pagal sudarytų sutarčių rodiklį (58 lentelė), o įgyvendinant priemonę Nr. 05.6.1-APVA-V-020 „Užterštų teritorijų tvarkymas“ pažanga kol kas yra maža (39 proc. pagal sudarytas sutartis), tačiau šios priemonės valstybės projektų sąrašė¹⁹² numatyta, kad dar 5 projektų paraiškos turi būti pateiktos 2019 m. I ketv., o jiems planuojamas skirti 6,3 mln. Eur finansavimas.

¹⁹⁰ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2017) 48 „ES aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra. Šalies ataskaita. Lietuva“.

¹⁹¹ VPVI ir PPMI Group (2014). Lietuvos 2014-2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas.

¹⁹² 2016 m. vasario 25 d. aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-141 patvirtintas 05.6.1-APVA-V-020 priemonės „Užterštų teritorijų tvarkymas“ iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų siūlomų bendrai finansuoti valstybės projektų sąrašas (vertinimo metu analizuota suvestinė redakcija, galiojanti nuo 2018-09-21).

58 lentelė. 5.6.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklarotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Užterštų teritorijų tvarkymas, 2 etapai	17 325 301	0	16 258 289	94%	6 784 906	39%	4 507 070	26%	3 892 412	22%
Aplinkos oro kokybės gerinimas	7 309 361	0	6 835 580	94%	6 641 666	91%	1 929 738	26%	1 590 530	22%
VISO, 5.6.1 uždavinys	24 634 662	0	23 093 869	94%	13 426 572	55%	6 436 808	26%	5 482 942	22%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Pagal 5.6.1 uždaviniui veiksmų programoje nustatytus produkto rodiklius pasiekta pakankama pažanga: pagal rodiklį P.S.339 „Įsigyti gatvių valymo įrenginiai“ pasiekta 18 proc. galutinės (2023 m.) siekiamos reikšmės, o pagal rodiklį P.B.222 „Bendras rekultivuotos žemės plotas“ – 22 proc. (žr. 59 lentelę).

Rodiklis P.S.339 matuoja pažangą pagal priemonę Nr. 05.6.1-APVA-V-021 „Aplinkos oro kokybės gerinimas“, pagal kurią įgyvendinami 5 projektai didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje). Šių projektų veiklos apima ne tik gatvių priežiūros ir valymo technologijų (įrenginių) įsigijimą, bet ir aplinkos oro kokybės valdymo priemonių planų parengimą bei visuomenės informavimą apie galimybes gyventojams prisidėti prie aplinkos oro taršos mažinimo. Šios ataskaitos rengimo metu pagal valstybės projektų sąrašą¹⁹³ jau buvo sudarytos visos numatytos projektų sutartys ir paskirstytos priemonei suplanuotos SaF lėšos. Remiantis finansavimo sutartyse pateikta informacija, įgyvendinus projektus bus įsigyta 30 gatvių valdymo įrenginių, o tai sudaro 60 proc. veiksmų programoje nustatytos rodiklio P.S.339 reikšmės, todėl nustatyta rodiklio reikšmė nebus pasiekta. Kita vertus, siekiant priemonės „Aplinkos oro kokybės gerinimas“ intervencijos tikslų yra svarbesnė kita pagal priemonę remtina veikla – aplinkos oro kokybės valdymo priemonių planų parengimas.

Rodiklis P.B.222 susietas su priemone Nr. 05.6.1-APVA-V-020 „Užterštų teritorijų tvarkymas“. Pagal šią priemonę vertinimo metu įgyvendinami 22 projektai, 8 jau įgyvendinti, o dar 3 projektų paraiškos vertinamos. Įvertinus pasirašytose projektų sutartyse numatytą siekiamą rodiklio reikšmę (17,75 ha) matyti, kad suplanuota 89 proc. siekiamos reikšmės, tačiau atsižvelgus į tai, kad iki 2019 m. I ketv. turi būti patektos dar 5 projektų paraiškos, galima prognozuoti, kad 2023 m. reikšmė bus pasiekta.

59 lentelė. 5.6 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektinga reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
SaF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Įsigyti gatvių valymo įrenginiai	Skaičius	-	-	50	9	18 proc.
Bendras rekultivuotos žemės plotas	Hektarai	-	-	20	3,44	17 proc.
SaF specialieji programos rezultato rodikliai						
Dienų, kai buvo viršyta kietųjų dalelių (KD ₁₀) koncentracijos paros ribinė vertė, skaičius 5 didžiuosiuose miestuose	Dienos	201	2012	190	212	Rodiklio reikšmė prastėja*
Ypatingai didelio pavojaus potencialūs taršos židiniai	Skaičius	1191	2012	1170	1 275	Rodiklio reikšmė prastėja

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

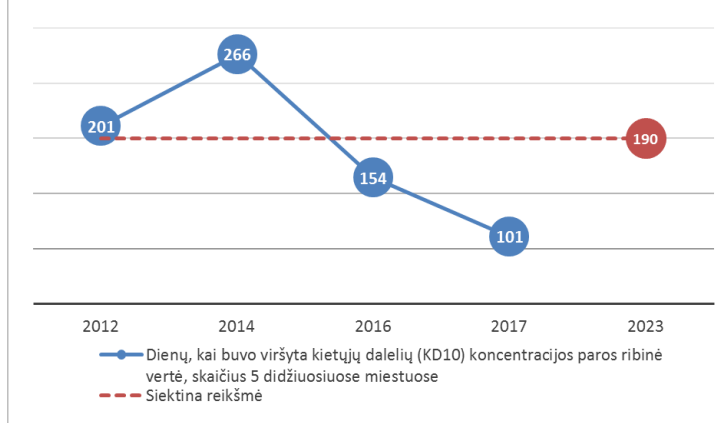
Pastabos: * 2018 m. buvo neįprastai ilgai ir labai karšta bei sausa vasara, todėl kietųjų dalelių koncentracija žymiai didesnė nei prieš tai buvusių metų.

Rezultato rodiklio R.S.334 „Dienų, kai buvo viršyta kietųjų dalelių (KD₁₀) koncentracijos paros ribinė vertė, skaičius 5 didžiuosiuose miestuose“ reikšmė rodo ženklus teigiamus pokyčius, o 2023 m. siekiama reikšmė viršyta. Iš rodiklio kitimo tendencijos (59 pav.) galima matyti, kad nuo 2014 m. nuosekliai mažėja dienų, kai buvo viršyta kietųjų dalelių koncentracijos paros ribinė vertė. Atsižvelgus į vykdomų intervencijų mastą, į tai, kad jomis pirmiausia siekiama parengti oro kokybės valdymo planus, organizuoti gyventojų informavimo, kaip

¹⁹³ 2016 m. spalio 5 d. Aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-663 Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2016 m. birželio 6 d. įsakymo Nr. D1-423 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ įgyvendinimo priemonės Nr.05.6.1-APVA-V-021 „Aplinkos oro kokybės gerinimas“ iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų siūlomų bendrai finansuoti valstybės projektų sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo.

prisidėti oro taršos mažinimo, kampanijas ir atnaujinti gatvių valymo techniką, tikėtina kad rodikliui daugiau įtakos turėjo kiti veiksniai. Stabilų KD10 dalelių mažėjimą, pagal Aplinkos apsaugos agentūros (AAA) parengtą ataskaitą „Oro kokybė Lietuvoje 2017 m.“¹⁹⁴ gali paaiškinti mažėjantis išmetamas šiluminės energijos gamybos metu išmetamų teršalų kiekis. Pastarųjų kelių metų AAA duomenys rodo, kad didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas toms oro kokybės valdymo priemonėms, kurios leistų efektyviau sumažinti oro užterštumą dėl kietojo kuro deginimo, transporto ir pakeltosios taršos.

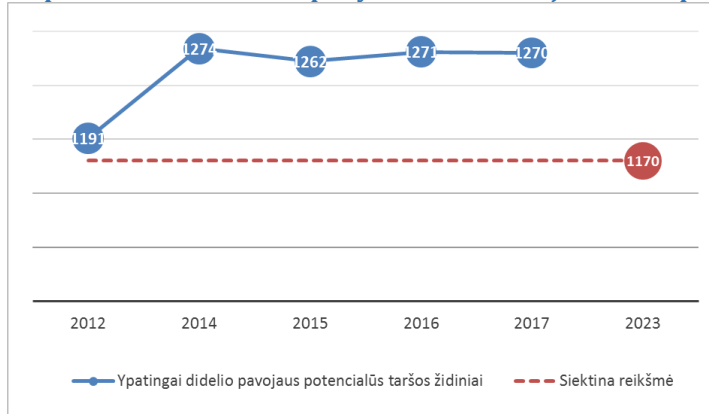
59 pav. Rodiklio R.S.334 pokytis vertinamuoju laikotarpiu.

Šaltinis: Aplinkos apsaugos agentūra (2018). Oro kokybė Lietuvoje 2017 m.

Priešingai nei pirmojo rezultato rodiklio, rodiklio R.S.335 „Ypatingai didelio pavojaus potencialūs taršos židiniai“ reikšmė blogėja (60 pav.), nes dėl ekonominės – ūkinės veiklos plėtros potencialių taršos židinių skaičius auga didesne progresija (pavyzdžiui, prie ypatingai didelio pavojaus taršos židinių yra priskiriamos veikiančios degalinės) nei tvarkomos praėityje užterštos teritorijos. Atsižvelgus į intervencijų mastą (pagal Nr. 05.6.1-APVA-V-020 „Užterštų teritorijų tvarkymas“ valstybės projektų sąrašą¹⁹⁵ planuojamos sutvarkyti 38 užterštos teritorijos), galima daryti išvadą, kad prastėjant bendrai būklei, suplanuotų intervencijų nepakaks norint pasiekti 2023 m. veiksmų programoje nustatytą rodiklio reikšmę, todėl rodiklį reikėtų tikslinti, nustatant, kad matuojamas neveikiančių (istorinių) ypatingai didelio pavojaus potencialių taršos židinių, skaičiaus mažėjimas. Tokiu būdu būtų užtikrintas aiškus priežastinis ryšys tarp vykdomų investicijų ir stebimo rezultato rodiklio.

60 pav. Rodiklio R.S.335 pokytis vertinamuoju laikotarpiu.

Šaltinis: 2014-2020 metų 2017 m. įgyvendinimo ataskaita.

2.5.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė

5 prioriteto intervencijomis yra tiesiogiai prisidedama prie vieno iš strategijos „Europa 2020“ tikslų – tvaraus augimo skatinimo ir pavyzdinės iniciatyvos „Tausiai išteklius naudojanči Europa“ įgyvendinimo. Viena

¹⁹⁴ Aplinkos apsaugos agentūra (2018). Oro kokybė Lietuvoje 2017 m.

¹⁹⁵ 2018 m. rugsėjo 21 d. Aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-840 Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2016 m. vasario 25 d. įsakymo Nr. D1-141 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 5 prioriteto „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“ 05.6.1-APVA-V-020 priemonės „Užterštų teritorijų tvarkymas“ iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų siūlomų bendrai finansuoti valstybės projektų sąrašo patvirtinimo“ pakeitimo.

pagrindinių šios pavyzdinės iniciatyvos sudedamųjų dalių yra Efektyvaus išteklių naudojimo Europos planas¹⁹⁶. Jame apibrėžiami struktūriniai ir technologiniai pokyčiai, kuriuos reikia įgyvendinti iki 2050 m., įskaitant iki 2020 m. pasiekimus tikslus. Šiame plane siūlomi išteklių našumo didinimo ir ekonomikos augimo atsiejimo nuo išteklių naudojimo ir jo poveikio aplinkai būdai. Pavyzdžiui, siūloma, kad 2020 m. atliekos būtų tvarkomos kaip ištekliai; būtų sustabdomas ES biologinės įvairovės nykimas ir ekosistemos funkcijų irimas; kiek įmanoma, biologinė įvairovė atkuriamą; skatinamas geresnis vandens išteklių tvarkymas; gerinami oro kokybės standartai. Visos šios priemonės plane susiejamos su ES teisynu konkrečiose srityse: Pagrindų direktyva dėl atliekų, Sąvartynų direktyva; Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyva; Vandens pagrindų direktyva ir t.t. Apibendrinant, veiksmų programos prioriteto intervencijos prisideda prie visų Efektyvaus išteklių naudojimo Europos plane išvardintų priemonių įgyvendinimo:

- Didžiausią indėlį prie tausiau išteklius naudojančio ūkio plėtos, skatinant geresnį vandens išteklių tvarkymą, turės 5.3.2 uždavinio „Padidinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą ir sistemos efektyvumą“ įgyvendinimas. Intervencijoms pagal šį uždavinį skirta trečdalis viso 5 prioriteto lėšų (295 mln. Eur SaF lėšų);
- Taip pat reikšmingai prie tausesnio išteklių naudojimo prisidės 5.2.1 uždavinio priemonės, kuriomis 147,2 mln. Eur SaF lėšų yra investuojama į komunalinių atliekų antrinį panaudojimą ir siekiama didinti perdirbamų atliekų kiekį. Tiesiogiai į perdirbamų atliekų pajėgumų plėtrą suplanuota investuoti 82,7 mln. Eur SaF lėšų. Komunalinių atliekų naudojimo energijai gauti pajėgumų sukūrimo Vilniaus mieste projektu taip pat prisidedama prie tausos gamtos išteklių naudojimo, nes energetinę vertę turinčios komunalinės atliekos, netinkamos pakartotiniam naudojimui ir perdirbimui, bus panaudojamos energijai, taip sumažinant sąvartynuose šalinamų atliekų kiekį;
- Pagal Europa 2020 tvaraus augimo tikslą valstybės narės taip skatinamos mažinti išmetamųjų teršalų kiekį, tausiau naudoti išteklius, paruošti ūkius kovai su klimato kaitos keliamais pavojais, stiprinti stichinių nelaimių prevencijos ir reagavimo į jas pajėgumus. Prie šių tikslų tiesiogiai prisidedama įgyvendinant 5 prioriteto priemones pagal 5.1.1 (130 mln. Eur ERPF ir SaF lėšų) ir 5.6.1 (24,6 mln. Eur SaF lėšų) uždavinius.
- Biologinės įvairovės išsaugojimas yra finansuojamas pagal 5.5.1 uždavinį, o pagal jį įgyvendinamos priemonės skirta 52 mln. Eur SaF lėšų.

Valstybių narių ir visos ES pažanga siekiant strategijos „Europa 2020“ pavyzdinės iniciatyvos „Tausiai išteklius naudojanti Europa“ tikslų ir vykdant joje užsibrėžtus uždavinius vertinama pagal Eurostatą rengiamą Išteklių naudojimo efektyvumo indeksą (angl. *Resource Efficiency Scoreboard*). Suvestinę sudaro, vandens, sausumos, medžiagų, anglies sektorių apžvalgos rodikliai ir teminiai prioritetinių politikos sričių rodikliai. 2017 m. Lietuva pagal pagrindinį išteklių produktyvumo rodiklį užėmė 22 vietą¹⁹⁷ (žemesnės rodiklio reikšmės buvo Estijos, Latvijos, Lenkijos, Rumunijos ir Bulgarijos).

2.5.4. Išvados ir rekomendacijos

9.1.1. Kaip veiksmų programoje nustatyti prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslai atitinka dabartinę socialinę – ekonominę šalies situaciją? Ar pasirinktos priemonės atitinka šiandienos poreikius?

Investicijos į aplinkosaugą ir tvarų išteklių naudojimą Lietuvoje išlieka aktualios. Nepaisant daromos pažangos, tęstinį investicijų poreikį Lietuvoje nuolat pabrėžia Europos Komisija. 2017 m. pateiktoje ES aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūros ataskaitoje Komisija nurodė, kad Lietuvai būtina dėti papildomas pastangas siekiant iki galo įgyvendinti atliekų tvarkymo, gamtos ir biologinės įvairovės, oro kokybės, triukšmo ir vandens kokybės bei vandentvarkos teisės aktus. Ypač akcentuojamas poreikis sustiprinti efektyvų atliekų tvarkymą ir pažymima, kad Lietuva turėtų rūpestingai planuoti tolesnes atliekų sektoriaus investicijas, kad nekiltų kliūčių pasiekti 2020 m. perdirbimo tikslą. Minėtoje ataskaitoje Komisija taip pat nurodė, kad oro kokybė Lietuvoje nesiliauja kėlusi nerimą; didesnieji miestai kenčia nuo transporto priemonių spūsčių, prastos oro kokybės, miestų savivaldybėms trūksta lėšų jas išspręsti; didelę automobilių parko dalį sudaro seni automobiliai; naujai Lietuvoje registruotų automobilių išmetamas teršalų kiekis gerokai viršija ES vidurkį; akcizas variklių degalams, benzinui ir dyzelinui yra vienas iš mažiausių ES; labai didelis skaičius aplinkai kenksmingų subsidijų ir kt. Siūloma, mažinant išmetamų teršalų kiekį ir koncentraciją aplinkos ore, dėmesį sutelkti į energetikos sektorių šilumą gaminant iš

¹⁹⁶ Efektyvaus išteklių naudojimo Europos planas, KOM (2011) 571 galutinis.

¹⁹⁷ Eurostat duomenų bazės, https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=t2020_rl100&plugin=1

kietojo kuro, transporto ir žemės ūkio sektorių, mažinti žalingą aplinkos oro taršos poveikį sveikatai, aplinkai ir ekonomikai. Šias problemas turėtų spręsti Nacionalinis oro taršos mažinimo (valdymo) planas, kuris turėjo būti patvirtintas iki 2018 m. gruodžio 31 d., tačiau užsitęsė jo derinimas. Patvirtinus planą, tikslinga apsvarstyti galimybes pradėti jame numatytų priemonių įgyvendinimą 2014–2020 m. ES fondų lėšomis.

Kita ES fondų lėšomis sprendina problema susijusi su 2017 m. vasario 15 d. Europos Komisijos prieš Lietuvą pradėta ES teisės pažeidimo procedūra dėl netinkamo 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo įgyvendinimo. Atsižvelgiant į tai, kad pagal 5.3.2 uždavinį suplanuoti produkto rodikliai dėl rekonstruotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų ilgio bus pasiekti įgyvendinus šiuo metu pasirašytas savivaldybių projektų finansavimo sutartis, Vandentvarkos fondo lėšos turi būti kreipiamos į naujų vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų plėtrą.

2014–2020 m. daugiau investuojama į kultūros paveldo objektų atnaujinimą ir pritaikymą, įveiklinimą, aktualizavimą. Šios investicijos labai svarbios mažinant kultūros paslaugų prieinamumo netolygumus, atotrūkį tarp centro ir periferijos, didinant kultūros prieinamumą, ypač regionuose, kur kultūros paslaugų yra mažiau, taigi čia svarbu nuosekliai kurti pasiūlą. KM investicijos nukreiptos į aktualiausių problemų sprendimą, yra adekvačios socialinei – ekonominei šalies situacijai ir atitinka gyventojų poreikius.

9.1.2. Ar pasirinktos tinkamiausios priemonės ir jų įgyvendinimo būdai veiksmų programos prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslams pasiekti? 9.1.3. Ar veiksmų programos intervencijos pasieks veiksmų programoje nustatytas tikslines grupes? 9.1.4. Kiek veiksmų programos intervencijos į skirtingas ūkio/viešosios politikos sritis suderintos tarpusavyje? 9.1.5. Kurios intervencijos dubliuoja viena kitą, persidengia? Kokių veiksmų reikia imtis situacijai pataisyti?

Siekiant 5 prioriteto uždavinių iš viso yra įgyvendinamos 27 priemonės, jos yra derančios tarpusavyje, viena kitą papildančios ir tiesiogiai prisidedančios tiek prie 2014–2020 metų NPP, tiek prie sektorinių strateginių dokumentų įgyvendinimo. Priemonių įgyvendinimo planuose yra pateiktos aiškios ir pakankamos takoskyros su kitų fondų ir programų (visų pirma, Kaimo plėtros programos) panašiomis intervencijomis. Šios takoskyros ypač aktualios įgyvendinant vandentvarkos projektus ir investuojant į biologinės įvairovės išsaugojimą.

Pagrindinė tikslinė grupė, kurią turi pasiekti pagal 5 prioritetą suplanuotos ir įgyvendinamos investicijos, yra visuomenė (miestų ir miestelių gyventojai, turistai, užsienio šalių svečiai). Pagal veiksmų programos intervencijos logiką, šiuo intervenciniu prioritetu yra siekiama mažinti neigiamą klimato kaitos poveikį, padidinti kultūros ir gamtos paveldo aktualumą, lankomumą ir žinomumą, visuomenės informuotumą apie juos supančią aplinką. Kadangi vertinamuoju laikotarpiu tik maža dalis projektų buvo baigti įgyvendinti, todėl tiesioginis veiksmų programos intervencijų poveikis visuomenei dar nėra apčiuopiamas. Tą parodė ir vertinimo metu atliktos projektų vykdytojų apklausos rezultatai. Respondentai, atsakydami į klausimą, kokių tikslų siekė įgyvendindami projektą, dažniausiai rinkosi atsakymus, susijusius su projektų kuriama nauda visuomenei. Įgyvendintų projektų rezultatai pasieks tikslines grupes, tačiau siekiant didesnės investicijų pridėtinės vertės be tiesioginių investicinių intervencijų būti taikomos papildomos priemonės (reguliaciniai įpareigojimai, švietimas ir visuomenės sąmoningumo ugdymas aplinkos apsaugos, kultūros vartojimo klausimais, vykdomos rinkodarinės priemonės).

Suplanuotos kietosios investicijos į kultūros paveldą ir atitinkamai nuoseklus tankaus kultūros infrastruktūros tinklo kūrimas būtini, norint pasiekti tikslų – padidinti domėjimąsi kultūra, kultūros objektų žinomumą, lankomumą, visuomenės dalyvavimą kultūroje, kadangi apleisti, nesutvarkyti kultūros paveldo objektai negali būti patrauklūs lankytojams, juose nėra galimybės organizuoti kultūros renginių. Tačiau siekiant didesnio kultūros vartojimo ir kultūros objektų gyvybingumo ir tvarumo, svarbios ir kitos priemonės - minkštosios investicijos, kultūros paveldo objekto valdytojų žinios, gebėjimai ir iniciatyva ieškant įvairesnės, visuomenei patrauklesnės kultūros pasiūlos, kultūros produktų ir paslaugų kūrėjų žinios viešinimo, rinkodaros srityje, verslumo įgūdžiai, būtinas ir potencialių kultūros vartotojų švietimas.

9.2.1. Kokių mastu pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP priede numatytos rodiklių reikšmės? Paaiškinti nukrypimų priežastis. Kokia veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybė 2023 m.? Kokių veiksmų reiktų imtis norint pasiekti 2023 m. numatytas rodiklių reikšmes?

5 VP prioriteto pažangai stebėti veiklos rezultatų peržiūros plane yra nustatyti du finansiniai rodikliai ir dešimt fizinių rodiklių. Įgyvendinant VP, penktojo prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plano rodiklių reikšmės buvo tikslintos net 4 kartus. Šio vertinimo tarpinėje ataskaitoje identifikuota rizika nepasiekti 75 proc. ERPF finansinio

rodiklio tarpinės reikšmės ir prarasti galimybę 5 prioriteto intervencijoms panaudoti ERPF lėšų rezervą, buvo suvaldyta. 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, ERPF lėšų finansinio rodiklio pasiekimas sudaro 91 proc. tarpinės reikšmės, o SaF lėšų – 92 proc. Kadangi visos fiziniams rodikliams nustatytos tarpinės reikšmės buvo pasiektos, 5 VP prioriteto intervencijoms bus skiriamas veiklos lėšų rezervas.

Remiantis sudarytų finansavimo sutarčių informacija visi produkto rodikliai, įtraukti į VP prioriteto veiklos rezultatų planą, bus pasiekti iki 2023 m. Finansinių rodiklių reikšmės bus pasiektos, jei atsakingos institucijos užtikrins sklandų trijų SaF lėšomis vykdomų priemonių (Nr. 05.2.1-APVA-K-009 „Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra“, Nr. 05.3.2-FM-F-015 „Vandentvarkos fondas“ ir Nr. 05.6.1-APVA-V-020 „Užterštų teritorijų tvarkymas“) ir ERPF lėšomis finansuojamos priemonės KM priemonės Nr. 05.4.1-CPVA-K-303 „Aktualizuoti viešąjį ir privatų kultūros paveldą“ įgyvendinimą.

9.2.2 Kokiu mastu pasiekti investicinių prioritetų produktai ir rezultatai? Kokios yra tokių pasiekimų priežastys?

Įpusėjus veiksmų programos įgyvendinimui pagal 5 VP prioritetą buvo finansuotas 431 projektas, o dalis jų (70) jau buvo baigti įgyvendinti. 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis, pirmieji ES fondų lėšų investicijų rezultatai yra matomi vandentvarkos sektoriuje, kuriame įgyvendinant priemonę Nr. 05.3.2-APVA-V-013 „Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo ūkio gerinimas“ beveik 170 tūkst. gyventojų buvo pagerintos vandens tiekimo paslaugos (produkto rodiklio P.B.218 „Papildomi gyventojai, kuriems teikiamos pagerintos vandens tiekimo paslaugos“ pasiekta reikšmė viršyta beveik 3 kartus, lyginant su siektina 2023 m.). Kita vertus, įgyvendinant kitas intervencijas į vandens sektorių, vykdomas pagal 5.3 investicinį prioritetą, fizinės pažangos nėra. Tam reikšmingos neigiamos įtakos turėjo užsitęsęs Vandenų srities plėtos 2017–2023 m. programos įgyvendinimo veiksmų plano rengimas ir 2017 m. vasario 15 d. Europos Komisijos prieš Lietuvą pradėta ES teisės pažeidimo procedūra dėl netinkamo 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo įgyvendinimo.

Vertinant 5.1. investicinio prioriteto „Investicijų, susijusių su prisitaikymu prie klimato kaitos, įskaitant pagrįstas ekosisteminių požiūrių, skatinimas“ remiamas intervencijas, pažanga matyti pagal VRM priemonę Nr. 05.1.1-CPVA-V-901 „Gyventojų perspėjimo apie pavojus ir gelbėjimo sistemų tobulinimas ir plėtra“. 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, šiai priemonei nustatyto rodiklio P.S.327 „Įsigyta gyventojų perspėjimo įranga ir gelbėjimo technika“ reikšmės pasiekimas buvo 132 proc. (vietoj planuotų 22 įrenginių – įsigyta 29).

Pagal 5.2 investicinį prioritetą, skirtą investicijoms į atliekų sektorių, 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis dar nebuvo pažangos produkto rodikliuose, tačiau rezultatų rodiklio R.S. 324 „Sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų dalis“, jau buvo pasiekta. Rezultato pokyčiui įtakos turėjo 2007–2013 m. ES fondų investicijos į mišrių komunalinių atliekų apdorojimo įrenginius (2015–2016 m. pradėjo veikti mechaninio biologinio apdorojimo įrenginiai, o 2013 m. atliekų deginimo jėgainė Klaipėdoje). Taip pat rodiklio įtakai įtakos turėjo 2015 m. įvesta užstato sistema.

Pirmieji pasiekimai taip pat stebimi įgyvendinant 5.4 investicinį prioritetą „Kultūros ir gamtos paveldo apsauga, propagavimas ir vystymas“. Pakankamos pažangos pavyko pasiekti įgyvendinant EIMIN priemones, skirtas turizmo rinkodarai. Iki 2018 m. gruodžio 31 d. buvo įgyvendinta 251 turizmo rinkodaros priemonės (45 proc. siektinos reikšmės). Pagal KM ir AM administruojamas priemonės sutvarkyti ir pritaikyti lankymui 7 gamtos ir kultūros paveldo objektai (10 proc. pagal rodiklį P.S.335 siekiamos reikšmės), o pagal pasirašytas finansavimo sutartis iš viso planuojama sutvarkyti ir lankymui pritaikyti 249 objektus bei teritorijas, todėl veiksmų programoje nustatyta siektina reikšmė bus viršyta daugiau nei 3 kartus. Tačiau projektai įgyvendinami ilgiau nei planuota, ypač kultūros srityje, nes reikia atlikti ilgai trunkančius paveldo tyrimus, taip pat dažni teisiniai ginčai dėl viešųjų pirkimų. Privačių paveldo objektų tvarkymą apsunkina nuosavybės klausimai, trūksta nuosavų lėšų projektams įgyvendinti, privataus verslo subjektams kultūros paveldo tvarkymo projektai nėra pakankamai finansiškai naudingi, prie lėtesnio investavimo prisideda ir kultūros srities žmoniškųjų išteklių netolygumai ir nepakankami gebėjimai įgyvendinti projektus, ieškoti alternatyvių finansavimo būdų.

Vertinamuoju laikotarpiu buvo pasiekta pažangos įgyvendinant 5.6 investicinio prioriteto „Miestų aplinkos gerinimo, miestų atkūrimo, apleistų pramoninių teritorijų išvalymo ir atkūrimo, oro taršos bei triukšmo mažinimo priemonių skatinimas“ remiamas intervencijas: buvo įsigyta 9 gatvių valymo įrenginiai (18 proc. rodiklio P.S.339 reikšmės), rekultivuota 3,44 ha užterštų teritorijų (22 proc. rodiklio P.B.222 reikšmės). Nepaisant pagal priemonę Nr. 05.6.1-APVA-V-020 „Užterštų teritorijų tvarkymas“ pasiektos pažangos, nustatyto rezultato rodiklio R.S.335 „Ypatingai didelio pavojaus potencialūs taršos židiniai“ reikšmė VP įgyvendinimo metu blogėjo. Taip yra todėl, kad rodikliu matuojami ir veikiantys potencialūs taršos židiniai, kurių skaičius auga dėl ekonominės-ūkinės veiklos plėtos, o priemonė skirta išvalyti ir sutvarkyti praeityje užterštas teritorijas.

9.2.4. Ar veiksmų programos prioritetų ir investicinių prioritetų bei konkrečių uždavinių intervencijoms numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos juose numatytiems tikslams pasiekti?

Apskritai, investicijų poreikis į aplinkosaugą ir klimato kaitos mažinimą yra didelis, nes ES nuolat peržiūri savo ir valstybių narių tikslus srityse, susijusiose su klimato kaita ir tausiu išteklių naudojimu, o siekiant jų – reikia papildomų viešųjų ir privačių investicijų. Rengiant veiksmų programą 5 prioriteto įgyvendinimui buvo suplanuota skirti 837,8 mln. Eur ES fondų lėšų (193,7 mln. Eur iš ERPF ir 644 mln. Eur SaF lėšų). Atsižvelgiant į VP įgyvendinimo eigą ir reaguojant į besikeičiantį intervencijų vykdymo kontekstą, finansavimas šio prioriteto įgyvendinimui buvo padidintas 7 proc. ir sudaro 903,2 mln. Eur ES fondų lėšų. Atlikta 5 prioriteto analizė rodo, kad veiksmų programoje nustatyti produkto rodikliai turėtų būti pasiekti su skirtingais finansiniais ištekliais. Vertinimo metu nebuvo identifiukuota rizikingų produkto stebėsenos rodiklių.

9.2.5. Ar veiksmų programos lėšos panaudotos efektyviai? Pateikti lėšų panaudojimo efektyvumo analizę, išnagrinėjant bent po vieną kiekvieno prioriteto įgyvendinimo priemonę pateikiant po vieną gerosios ir blogosios praktikos pavyzdį.

Šio vertinimo metu dar per anksti nagrinėti konkrečių priemonių efektyvumą, nes tik maža dalis projektų yra užbaigti. Atsižvelgiant į ankstesnių vertinimų išvadas, kad finansinės priemonės pasižymi daug didesniu efektyvumu lėšų panaudojimui kultūros paveldo projektų finansavimui nei subsidijos, *a priori* kaip efektyvaus ES fondų lėšų investavimo pavyzdį galima išskirti pagal 5.4 investicinį prioritetą įgyvendinamą priemonę Nr. 05.4.1-FM-F-307 „Viešojo ir privataus kultūros paveldo pritaikymas visuomenės poreikiams“. Įvertinus, kad poreikis kultūros paveldo aktualizavimo investicijoms (943,1 mln. Eur) yra beveik keliolika kartų didesnis nei prieinamos ERPF lėšos, siekiant patenkinti kuo didesnę poreikį šioms investicijoms bei įgyvendinti daugiau projektų, buvo priimtas sprendimas įsteigti Kultūros paveldo fondą ir lengvatinių paskolų forma privatiems kultūros objektų aktualizavimo projektams paskirstyti 5,2 mln. ERPF lėšų. Rengdamasi priemonės Nr. 05.4.1-FM-F-307 įgyvendinimui, VIPA atliko apklausas, konsultavosi su Lietuvos pilių ir dvarų asociacija – buvo aiškinamasi, ar yra poreikis tokio pobūdžio paskoloms, kokio dydžio investicijų vidutiniškai reikia 1 kultūros paveldo objektui aktualizuoti. VIPA vertinimu, rizikos dėl šios priemonės įgyvendinimo nėra. Galimų pareiškėjų susidomėjimas priemone yra didelis, pareiškėjai rengiasi teikti paraiškas finansavimui (paskoloms) gauti, todėl tikimasi, kad priemonė bus sėkmingai įgyvendinta. Jei FPV sėkmingai išskolins į fondą pervestas lėšas ir bus stebima didelė paskolų paklausa, FPV yra numatyta galimybė prisidėti nuosavomis lėšomis ir toliau teikti paskolas kultūros objektų valdytojams. Pradėjus teikti paskolas, būtina atidžiai stebėti FP rezultatus ir pagal poreikį peržiūrėti investavimo strategiją. Didinti Kultūros paveldo fondo apimtį šiuo metu nerekomenduojama.

9.2.3. Kokios reguliacinės priemonės (reformos) turi būti įgyvendintos, siekiant konkrečių uždavinių tikslų?

Aplinkosaugos ir klimato kaitos mažinimo tikslų turi būti siekiama taikant įvairias intervencijas. Šiose srityse didesnę efektą duoda mokestinės priemonės (pavyzdžiui, pakuotės mokestis) ir reguliaciniai įpareigojimai (pavyzdžiui, apyvartinių taršos leidimų sistema). Taip pat svarbios informacinės priemonės, didinančios aplinkosauginį sąmoningumą, ir komunikacinės veiklos, skatinančios keisti tikslinių grupių elgseną. Pagrindiniuose atliekų tvarkymo, vandentvarkos ir nuotekų valymo sektoriuose yra priimti veiksmų planai, kuriuose nustatytos priemonės apima skirtingus intervencijų tipus. Šiuo metu taip pat svarstomas Nacionalinis oro taršos mažinimo (valdymo) planas, kuris svarbus siekiant 4 ir 5 veiksmų programos prioriteto tikslų.

9.3.1. Kokia pažanga padaryta įgyvendinant ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslus? 9.3.2. Kaip veiksmų programos prioritetai, investiciniai prioritetai ir konkretūs uždaviniai tiesiogiai prisideda prie ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslų įgyvendinimo?

5 prioriteto intervencijomis yra tiesiogiai prisidedama prie vieno iš strategijos „Europa 2020“ tikslų – tvaraus augimo skatinimo ir pavyzdinės iniciatyvos „Tausiai išteklius naudojanti Europa“ įgyvendinimo. Pagal Efektyvaus išteklių naudojimo Europos planą, kuris skirtas šiai iniciatyvai įgyvendinti, valstybėse narėse siūloma įgyvendinti eilę priemonių atliekų, vandentvarkos, oro taršos mažinimo, biologinės įvairovės didinimo srityse. 5 prioriteto intervencijos prisideda prie visų Efektyvaus išteklių naudojimo Europos plane išvardintų priemonių įgyvendinimo. Didžiausią indėlį prie tausiau išteklius naudojančio ūkio plėtros, skatinant geresnį vandens išteklių tvarkymą, turės 5.3.2 uždavinio „Padidinti vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumą ir sistemos efektyvumą“ įgyvendinimas. Intervencijoms pagal šį uždavinį skirta trečdalis viso 5 prioriteto lėšų (295 mln. Eur SaF lėšų). Taip pat reikšmingai prie tausėsnio išteklių naudojimo prisidės 5.2.1 uždavinio priemonės, kuriomis 147,2 mln. Eur SaF lėšų yra investuojama į komunalinių atliekų antrinį panaudojimą ir

siekiama didinti perdirbamų atliekų kiekį. Tiesiogiai į perdirbamų atliekų pajėgumų plėtrą suplanuota investuoti 82,7 mln. Eur SaF lėšų.

9.2.6. Pateikti siūlymus dėl efektyviausio veiklos rezervo lėšų panaudojimo (konkrečių uždavinių tobulinimas ir nauji konkretūs uždaviniai bei priemonės jiems įgyvendinti).

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Terminas
1.	Vertinant ERPF finansinio rodiklio reikšmės pasiekimą iki 2023 m. rizikinga yra KM priemonė Nr. 05.4.1-CPVA-K-303 „Aktualizuoti viešąjį ir privatų kultūros paveldą“, kurios finansinis rezultatyvumas įpusėjus VP programos įgyvendinimui – žemas, nes pradėjus įgyvendinti priemonę buvo susidurta su paklausos problema: paaiškėjo, kad nėra anksčiau planuoto investavimo į privatų kultūros paveldą poreikio ar tiek paveldo objektų, kuriuose būtų norima teikti ne viešąsias paslaugas. Paklausą mažino tai, kad dėl valstybės pagalbos apribojimų potencialiems pareiškėjams, ketinantiems kultūros paveldo objektuose teikti ne viešąsias paslaugas, buvo nustatytos mažiau patrauklios sąlygos, lyginant su tais pareiškėjais, kurie po projekto įgyvendinimo teiks viešąją paslaugą (pavyzdžiui, griežtesni išlaidų tinkamumo apribojimai, remiant tik tvarkybos darbus, per pusę mažesnė didžiausia galima projektui skirti finansavimo lėšų suma).	Rekomendacija: Perskirstyti po dviejų kvietimų teikti paraiškas pagal priemonę Nr. 05.4.1-CPVA-K-303 „Aktualizuoti viešąjį ir privatų kultūros paveldą“ nepanaudotas lėšas priemonei Nr. 05.4.1-CPVA-V-301 „Aktualizuoti kultūros paveldo objektus“. Priemonėmis siekiama tų pačių tikslų ir stebėsenos rodiklių, o pagal priemonę Nr.301 yra aiškus papildomų investicijų poreikis, todėl tikslinga lėšas sukcentruoti į kompleksinę kultūros paveldo objektų sutvarkymą ir pritaikymą kultūrinėms ir su jomis susijusioms edukacinėms, ekonominėms, socialinėms ir panašioms reikmėms. Privatiems juridiniams asmenims, ketinantiems investuoti į kultūros paveldo aktualizavimą, galimybė pasinaudoti ES fondų investicijomis išlieka per Kultūros paveldo fondą, sukurtą įgyvendinant priemonę Nr. 05.4.1-FM-F-307 „Viešojo ir privataus kultūros paveldo pritaikymas visuomenės poreikiams“.	Vadovaujančioji institucija, KM	2019 m. I ketv.
2.	2017 m. vasario 15 d. Europos Komisija prieš Lietuvą pradėjo ES teisės pažeidimo procedūrą dėl netinkamo 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo įgyvendinimo. Tinkamas direktyvos įgyvendinimas reiškia, kad gyvenvietėse ir miestuose, kuriuose gyvena daugiau kaip 2 tūkst. žmonių (aglomeracijose), centralizuotai turi būti surenkama ir centralizuotose nuotekų tvarkymo sistemose sutvarkoma ne mažiau kaip 98 proc. susidarančių nuotekų. Atsakingos institucijos atliko teisinio reglamentavimo pakeitimus tam, kad ES fondų lėšomis gali būti įgyvendinami vandentvarkos projektai gyvenamosiose vietovėse, turinčiose daugiau kaip 2 000 gyventojų; patvirtino naują finansinę priemonę Nr. 05.3.2-FM-F-015 „Vandentvarkos fondas“ (biudžetas – 30 mln. Eur, skiriamų iš SaF), taip pat numatė paskolų nuotekų tinklų plėtrai derinamą su grąžinamąja subsidija. Yra rizika,	Strateginis siūlymas: Tinkamas Tarybos direktyvos 91/271/EEB nuostatų įgyvendinimas priklauso nuo savivaldybių gebėjimų ir vandentvarkos įmonių valdymo efektyvumo, todėl siekiant sėkmingo Vandentvarkos fondo įgyvendinimo yra svarbu efektyvinti vandentvarkos įmonių valdymą ir užtikrinti Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme numatyto vandentvarkos įmonių stambinimo proceso spartesnę eigą. Rekomendacija: Atsižvelgiant į tai, kad pagal 5.3.2 uždavinį suplanuoti produkto rodikliai dėl rekonstruotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų ilgio bus pasiekti įgyvendinus šiuo metu pasirašytas savivaldybių projektų finansavimo sutartis, Vandentvarkos fondo lėšos turi būti kreipiamos į naujų vandens nuotekų surinkimo tinklų plėtrą.	AM, VIPA	2019-2022 m.

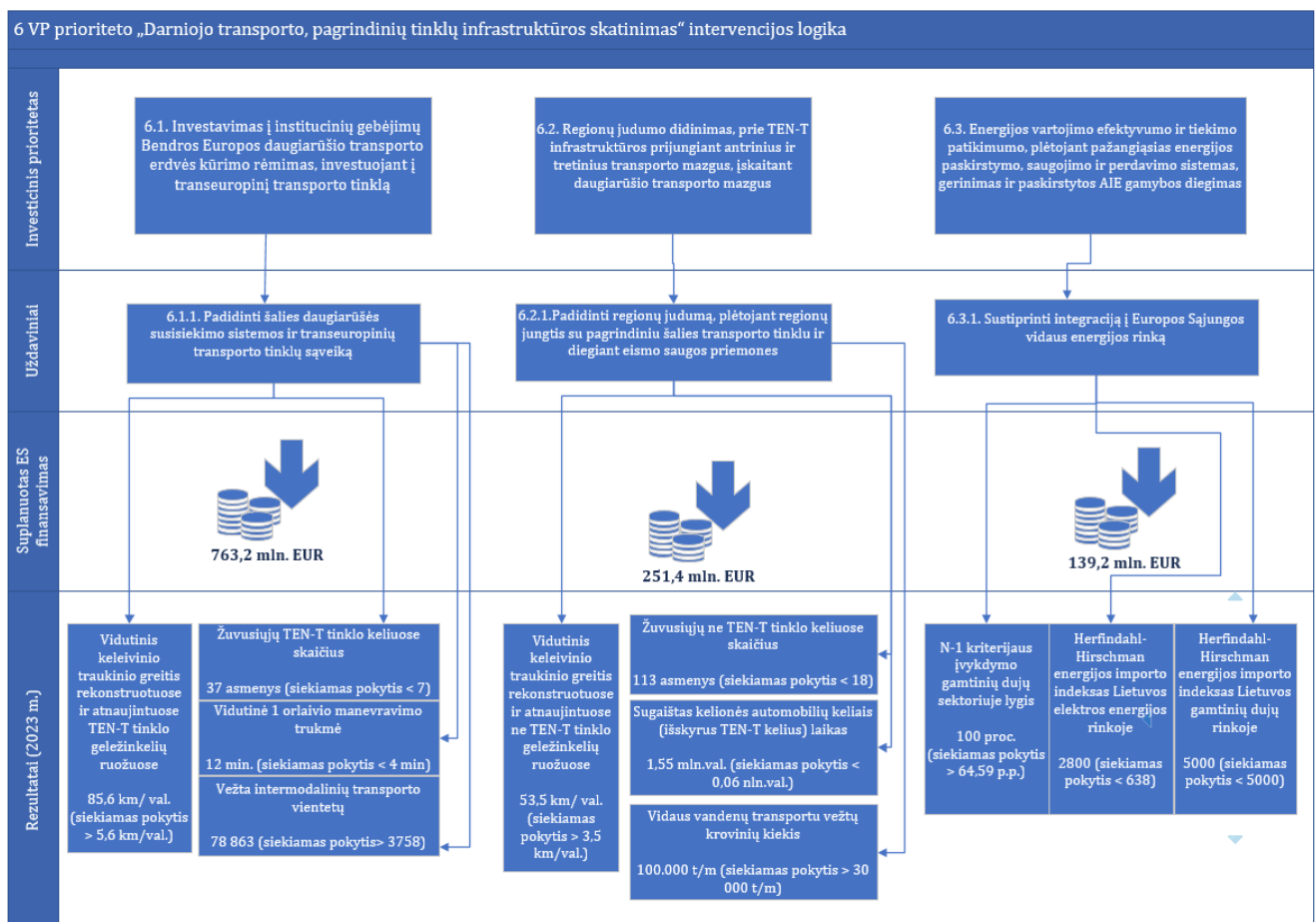
Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Terminas
	kad artimiausiu metu mažesnių savivaldybių vandens tiekėjai dėl finansinės būklės ir ribotų galimybių skolintis nebus linkę naudotis Vandentvarkos fondo siūlomu finansiniu produktu.			
3.	Efektyvus atliekų tvarkymas ir su ES direktyvomis dėl atliekų susijusių įsipareigojimų vykdymas išlieka aktualiu uždaviniu Lietuvai. Lietuva yra įsipareigojusi iki 2020 m. užtikrinti, kad yra perdirbama 50 proc. komunalinių atliekų, o iki 2023 m. gruodžio 31 d. turi užtikrinti, kad biologiškai skaidžios atliekos, tarp jų ir maisto, būtų surenkamos atskirai arba atskiriamos ir perdirbamos ten, kur jos susidaro. Siekiant šių tikslų svarbios įvairios priemonės: komunikacinės (skatinančios visuomenę keisti vartojimo ir atliekų tvarkymo įpročius), reguliacinės (pavyzdžiui, Atliekų įstatyme įtvirtintas įpareigojimas savivaldybėms sudaryti galimybes gyventojams atliekų rūšiavimui skirtose vietose atskirai rūšiuoti biologiškai skaidžias – žaliąsias ir maisto – atliekas ir organizuoti jų išvežimą), finansinės (atliekų tvarkymo kainodara) ir investicinės (rūšiavimui ir perdirbimui reikiamos infrastruktūros sukūrimas). Pastarųjų įgyvendinimas yra planuojamas 2014 – 2020 m. ES fondų lėšomis, tačiau įpusėjus veiksmų programos įgyvendinimui nepradėta įgyvendinti tam skirta priemonė Nr. 05.2.1-APVA-K-009 „Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra“.	Rekomendacija: Paspartinti intervencijų, skirtų rūšiuojamojo komunalinio atliekų surinkimo sistemos plėtrai, prioritetą teikiant atskiram maisto / virtuvės atliekų surinkimui ir šių atliekų apdorojimo pajėgumams sukurti, įgyvendinimą. Siekiant efektyvesnio komunalinių atliekų perdirbimo būtina įgyvendinti ne tik naujos infrastruktūros sukūrimo, bet ir papildomas priemones (visuomenės informavimo ir švietimo, privalomų įpareigojimų sistemos dalyviams nustatymo, kontrolės užtikrinimo ir pan.).	Vadovaujan- čioji institucija, AM	2019 m. III ketv.
4.	VP įgyvendinimo metu rodiklio R.S.335 „Ypatingai didelio pavojaus potencialūs taršos židiniai“ reikšmė blogėja. Taip yra todėl, kad rodikliu matuojami ir veikiantys potencialūs taršos židiniai, kurių skaičius auga dėl ekonominės-ūkinės veiklos plėtos, o priemonė Nr. 05.6.1-APVA-V-020 „Užterštų teritorijų tvarkymas“ skirta išvalyti ir sutvarkyti praeityje užterštas teritorijas.	Rekomendacija: Patikslinti Stebėsenos rodiklių skaičiavimo apraše nustatytą rodiklio R.S.335 skaičiavimo būdą, nustatant, kad rodikliu matuojamas neveikiantčių (istorinių) ypatingai didelio pavojaus potencialių taršos židinių, skaičiaus mažėjimas. Tokiu būdu būtų užtikrintas aiškus priežastinis ryšys tarp vykdomų investicijų ir stebimo rezultato rodiklio.	Vadovaujan- čioji institucija, AM	2019 m.

2.6. VP PRIORITETAS „DARNIOJO TRANSPORTO, PAGRINDINIŲ TINKLŲ INFRASTRUKTŪROS SKATINIMAS“

2.6.1. Intervencijų tęstinio tinkamumo analizė

Pagal šeštąją VP prioritetą yra remiamos veiklos, atitinkančios Bendrijų nuostatų reglamento 7 teminį tikslą, skirtos tvaraus transporto skatinimui ir kliūčių pagrindinėse tinklo infrastruktūrose, modernizuojant esminę ekonominę infrastruktūrą, šalimui. Rengiant veiksmų programą, transporto srityje numatyta vystyti skirtingų transporto rūšių suderinamumą ir tinklo pasiekiamumą, o atsižvelgiant į 2014 m. ES Tarybos rekomendacijas – plėsti elektros energijos ir dujų tinklų tarpvalstybines jungtis su kaimyninėmis valstybėmis narėmis, gerinant Baltijos šalių energijos rinkų integraciją. 6 prioritetas įgyvendinamas vykdant tris uždavinius (žr. 61 pav. pateiktą prioriteto intervencijos logikos schemą), kuriems programavimo metu buvo suplanuota skirti 17,2 proc. ES fondų lėšų (arba beveik 11,2 proc. ERPF ir apie 37,2 proc. SaF). Atsižvelgiant į šalies geografinės padėties teikiamus privalumus (tranzitui palanki padėtis) ir ribotumus (periferinė padėtis ES bendrojoje rinkoje, mažas gyventojų tankis) daugiausiai lėšų skirta pagal 6.1 investicinį prioritetą subalansuoto transporto infrastruktūros tinklo, atitinkančio mobilumo poreikius bei sudarančio palankias sąlygas tranzitui ir transporto paslaugų eksportui, plėtrai. Finansuojamas tolimesnis TEN-T tinklo Lietuvoje pralaidumo (ypač geležinkelio – Rail Baltica) didinimas. Periferiškumą siekiama įveikti ir sudarant infrastruktūrinės prielaidas tarptautinių energetikos tinklo jungčių kūrimui, taip mažinant Lietuvos energetinę priklausomybę nuo vieno tiekėjo bei užtikrinant patikimą ir saugų energijos tiekimą Lietuvos vartotojams. Regioniniam judumui šalies viduje užtikrinti svarbios investicijos į šalies transporto tinklo antrines ir tretines jungtis su TEN-T tinklu, sudarant galimybes darbo jėgos judumui ir galėjimui pasiekti nutolusias darbo vietas didesniuose miestuose ir miesteliuose.

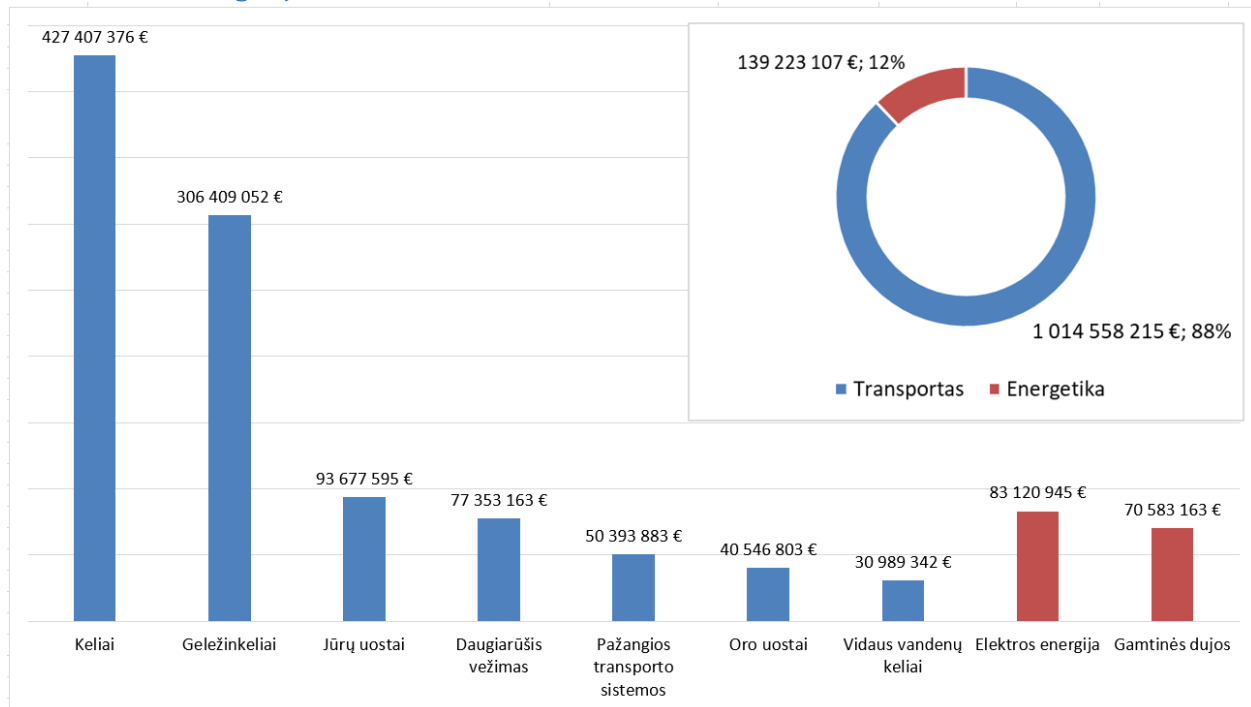
61 pav. Programavimo etape nustatyta 6 prioriteto intervencijos logika.

Šaltinis: pagal 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą, patvirtintą 2014-09-08.

6 prioriteto tikslų siekiama įgyvendinant 15 priemonių. Didžioji ES fondų lėšų dalis – 87 proc. (1,02 mlrd. Eur) yra sukoncentruota į transporto sektorių ir tik šiek tiek daugiau nei dešimtadalis finansavimo (153 mln. Eur) skirta integracijai į ES vidaus energijos rinką (išsamiau 62 pav.). Transporto sektoriuje intervencijos sutelktos į SaF lėšomis remiamą TEN-T tinklo plėtrą ir skirtingų transporto rūšių sąveikumo gerinimą. Šiems tikslams skiriama virš 763 mln. Eur ERPF lėšų.

62 pav. Finansavimo proporcijos transporto ir energetikos sektoriams ir lėšų pasiskirstymas pagal intervencines kategorijas.

Šaltinis: pagal 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą.

Jau trečią ES fondų lėšų programavimo laikotarpį (2004–2006 m., 2007–2013 m. ir 2014–2020 m.) didelės lėšos yra investuojamos į pagrindinę transporto ir energetikos jungčių plėtrą, tačiau Europos Komisijos 2017 m. vasarį paskelbtame ES regionų konkurencingumo indekse¹⁹⁸ nurodoma, kad **Lietuvai siekiant būti konkurencinga vis dar aktualu investuoti į ekonominę infrastruktūrą** (ypač į susijungimą su ES energetikos, transporto ir informaciniais infrastruktūros tinklais¹⁹⁹). Komisija pastebi, kad konverguojančių regionų plėtrą labiau veikia tradiciniai veiksniai, pavyzdžiui, žmogiškasis kapitalas, inovacijų diegimas ir siekis, jog investicijos būtų pasiekiamos²⁰⁰, todėl regiono pasiekiamumą lemiančios strateginės infrastruktūros trūkumų šalinimas vis dar yra privalomas Lietuvos ilgalaikės ūkio plėtros strategijos elementas. Pagal Pasaulio banko skelbiamą Logistikos reitingą²⁰¹ Lietuva 2018 m. užėmė 54 poziciją iš 160 šalių. Palyginus su 2016 m. rezultatu, Lietuva pažėmėjo 25 pozicijomis: labiausiai nukrito tarptautinių krovinių (-43 pozicijos) ir infrastruktūros (-39 pozicijos) rodikliai, maždaug po 24 pozicijas nukrito logistikos kokybės ir kompetencijos, prekių judėjimo stebėjimo ir atsekamumo bei punktualumo rodikliai. Šie tarptautiniai įvertinimai indikuoja, kad Lietuvoje išlieka didelis poreikis investuoti į regiono pasiekiamumą gerinančią infrastruktūrą, visų pirma, TEN-T kelių, oro uostų ir jūrų uostų.

Lietuvoje taip pat išlieka **poreikis didinti regioninį mobilumą** prijungiant antrinius ir tretinius mazgus prie TEN-T tinklo infrastruktūros, bei integruojant pagrindinius urbanistinius ir ekonominius centrus, užbaigti aplinkkelių statybą miestuose, gerinti eismo sąlygas, mažinti taršą ir kelionių laiką. EK vertinimu, jungtys tarp TEN-T koridorių ir nacionalinių ar vietinių transporto tinklų Lietuvoje yra tarp mažiausiai išsivysčiusių ES²⁰², o tai apsunkina galimybę žmonėms važiuoti į darbą ir mažina šalies patrauklumą naujoms investicijoms. Be

¹⁹⁸ Annoni P., Dijkstra L., Gargano N. (2017). The EU Regional Competitiveness Index 2016.

¹⁹⁹ Tiesa, dėl sinchronizacijos projektų apimties ir vertės pagrindiniai jų finansavimo šaltiniai bus Europos infrastruktūros tinklų priemonė (angl. *Connecting Europe Facility*), Europos strateginių investicijų fondas (ESIF) ir kiti finansiniai instrumentai, nukreipti į ES svarbos tinklų infrastruktūros finansavimą.

²⁰⁰ EC, SWD(2017) 132 final. Competitiveness in low-income and low-growth regions. The lagging regions report.

²⁰¹ World Bank. The Logistics Performance Index, prieiga: <https://lpi.worldbank.org/international/global>

²⁰² EC. The EU Transport scoreboard, 2016–2017.

infrastruktūros spragų, mobilumo kliūtis taip pat lemia suskaidytos savivaldybių viešojo transporto sistemos, nes nėra užtikrinami suderinti viešojo transporto maršrutai ir tvarkaraščiai.

2018 m. kovą Europos Komisija paskelbtoje šalies ataskaitoje²⁰³ įvertino teigiamus pokyčius kelių eismo saugumo srityje, tačiau pažymėjo, kad žuvusiųjų keliuose skaičius vis dar viršija ES vidurkį. Palyginti su ankstesniais metais, 2016 m. žūčių kelyje sumažėjo 22 proc.: iki 65 žuvusiųjų vienam milijonui gyventojui, o ES vidurkis – 50. Tačiau žuvusiųjų pėsčiųjų dalis daug didesnė (38 proc. visų kelių eismo įvykių aukų) už ES vidurkį (21 proc.). Todėl **eismo sauga tebėra vienas iš svarbiausių prioritetų**. Pagal 6.2.1 ir 6.2.2. uždavinius yra investuojama į įvairias inžinerines saugaus eismo priemones, kurios priemonių PFSA apibrėžiamos kaip „inžinerinių automobilių kelių saugaus eismo priemonių rinkinys, skirtas juodajai dėmei panaikinti arba pavojaingai savivaldybės vietinės reikšmės kelių tinklo vietai pertvarkyti“. Kadangi eismo saugai didelės įtakos turi pačių eismo dalyvių atidumas, atsargumas ir pagarba vienų kitiems kelyje, todėl Susisiekimo ministerija su LAKD vykdo aktyvią didelio masto socialinę reklamą, šviečiamąją veiklą.

EK šalies ataskaitoje „Lietuva 2017“ pažymima, kad **Lietuvos geležinkelių tinklas tebėra vienas iš mažiausiai elektrifikuotų geležinkelio tinklų ES**. Geležinkelių tinklo elektrifikacija sudaro tik 7 proc. (ES vidurkis – 52,7 proc.). Atsižvelgiant į tai, 2018 m. VP keitimu buvo skirta papildomai SaF lėšų intervencijoms į geležinkelių sektorių, numatant jas nukreipti į geležinkelių linijų elektrifikavimą.

Siekiant spręsti išvardintas transporto infrastruktūros problemas reikalingos didelės investicijos. 2016 m. atliktoje Kelių infrastruktūros sektoriaus finansinių priemonių ex-ante vertinimo studijoje²⁰⁴ nustatyta, kad vien kelių sektoriui 2014–2020 m. laikotarpiu reikia skirti apie 1,448 mlrd. eurų, tačiau išnagrinėjus visus rinkoje prieinamus finansavimo šaltinius (įskaitant ir ESI fondų lėšas) bendras finansavimas kelių infrastruktūros sektoriui yra nepakankamas (susidaro apie 562 mln. eurų finansavimo trūkumas). Studijoje buvo pasiūlyta transporto infrastruktūros modernizavimo ir plėtros projektus finansuoti ne tik subsidijomis, bet ir kitomis finansinėmis priemonėmis, tačiau kol kas visose suplanuotose ir įgyvendinamose 6 VP prioriteto priemonėse parama skiriama negrąžtinos subsidijos forma.

2018 m. šalies ataskaitoje, vertindama **energetikos sektoriaus** būklę, Europos Komisija nurodė, kad svarbu laikytis tvarkaraščio ir įgyvendinti svarbiausius elektros energijos sistemų sujungimo su Europos tinklu, įgyvendinant Baltijos energijos rinkos jungčių planą (BEMIP), bei plėtoti regioninę gamtinių dujų rinką, įgyvendinant Lietuvos–Lenkijos jungiamojo dujotiekio (GIPL) darbus. 2018 m. patvirtintoje NENS²⁰⁵ vienu svarbiausių tikslu yra išskiriama integracijos į bendrąją ES energetikos rinką ir sistemas, taip didinant energetinį savarankiškumą, saugumą bei konkurenciją.

Sėkmingas transporto ir energetikos sektorių vystymas yra susijęs ir su Lietuvoje vykdoma valstybės įmonių valdymo pertvarka. 2017 m. įkuriant VĮ „Kelių priežiūra“ buvo centralizuota kelių priežiūros funkcija, panaikinant 11 regioninių įmonių. Taip pat reorganizuojami „Lietuvos geležinkeliai“, atskiriant krovinių vežimo geležinkelių transportu, keleivių vežimo geležinkelių transportu ir viešosios geležinkelių infrastruktūros valdymo, naudojimo ir disponavimo ją veiklas į atskiras įmones.

2.6.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas

Rengiant veiksmų programą 6 prioriteto įgyvendinimui buvo skirta 1,154 mlrd. Eur (763 mln. Eur iš SaF ir 390,6 mln. iš ERPF), įskaitant 73,8 mln. Eur veiklos rezervo lėšų. Programos įgyvendinimo metu finansavimas šiam prioritetui buvo padidintas²⁰⁶ ir sudaro 1,180 mlrd. Eur, iš kurių 75,6 mln. Eur – veiklos lėšų rezervas. Finansavimas buvo padidintas 6.1.1. uždaviniui, perkeliant 26,7 mln. eurų SaF lėšų iš VP 4 prioriteto ir skiriant priemonei 06.1.1-TID-V-503 priemonė „TEN-T geležinkelių tinklo atnaujinimas ir patobulinimas, skirtingų rūšių transporto sąveikos gerinimas“. Suplanuota, kad papildomos lėšos bus nukreiptos į geležinkelių linijų elektrifikavimą, siekiant elektrifikuotose geležinkelių linijose padidinti traukinių greitį. Elektrifikavus geležinkelių tinklą, būtų sudarytos prielaidos pereiti nuo iškastinio kuro prie atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo geležinkelių transporto sektoriuje, sumažinti neigiamą poveikį aplinkai ir padidinti geležinkelių transporto patrauklumą keleiviams, kroviniams vežti, naudojant aplinką tausojančias priemones.

²⁰³ 2018 kovo 7 d. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2018)213. Šalies ataskaita. Lietuva 2018.

²⁰⁴ VIPA, CPVA (2016). Kelių infrastruktūros sektoriaus finansinių priemonių ex-ante vertinimas.

²⁰⁵ Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategija, atnaujinta 2018 m. birželio 21 d. Seimo nutarimu Nr. XIII-1288.

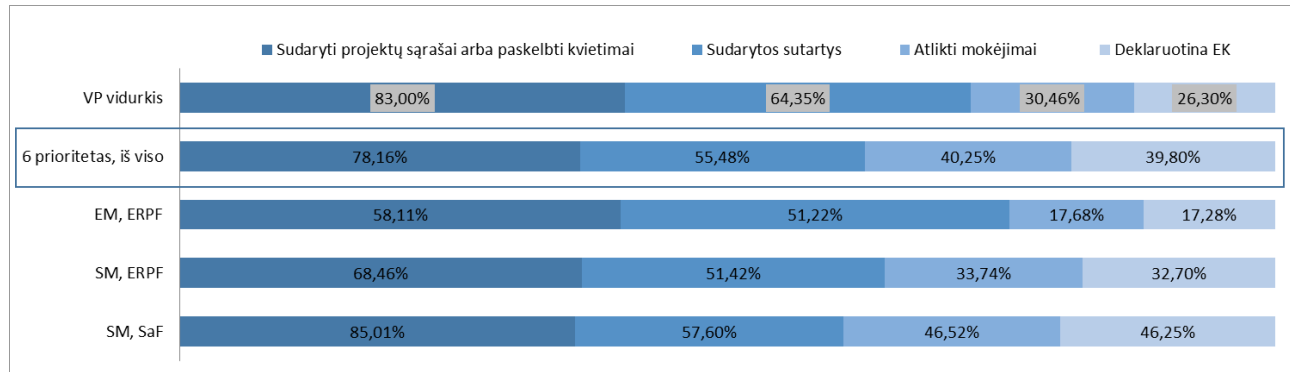
²⁰⁶ Patvirtinta 2018 m. balandžio 11 d. Komisijos sprendimu Nr. C(2018)2076.

Lyginant 6 VP prioriteto finansinio įgyvendinimo rodiklius (63 pav.) su bendru programos įgyvendinimo lygiu, pažanga yra vidutinė. Įpusėjus veiksmų programos įgyvendinimui buvo suplanuota 78 proc. prioritetui skirtų lėšų, ypač atsiliekama įgyvendinant EM intervencijas, pagal kurias sudarytų projektų sąrašų ar paskelbtų kvietimų vertė sudarė 58 proc. skirto finansavimo.

Vertinant atskirų fondų lėšomis įgyvendinamas intervencijas, matyti, kad pagal 6.1.1 uždavinį „Padidinti šalies daugiaryšės susisiekimo sistemos ir transeuropinių transporto tinklų sąveiką“ vykdomų SaF intervencijų sparta yra gerokai didesnė, o mokėjimų rodiklis (47 proc.) pusantrą karto viršija VP vidurkį. Tik viena iš SaF lėšomis finansuojamų priemonių – Nr. 06.1.1-TID-V-504 priemonė „Intelektinių transporto sistemų diegimas TEN-T tinkle“ (suplanuotas finansavimas sudaro 48,95 mln. Eur, įskaitant 2,9 mln. Eur veiklos rezervą) susiduria su didesnėmis įgyvendinimo problemomis. SM atstovų teigimu, suplanuotoms intervencijoms trūksta paklausos. Taip pat dėl transporto sektoriuje vykstančios valstybės įmonių reorganizacijos²⁰⁷, buvo tikslinamas galimų pareiškėjų sąrašas. Atsižvelgiant į tai, kad pagal priemonės Nr. 06.1.1-TID-V-504 projektų sąrašą suplanuotus projektus mažesnėmis lėšomis bus pasiekti stebėsenos rodikliai, planuojama 24,4 mln. Eur veiklos rezervo lėšų perkelti į priemonę Nr. 06.1.1-TID-V-501 „TEN-T kelių tinklo techninių parametrų gerinimas ir pralaidumo didinimas“, padidinant finansavimą VIA BALTICA infrastruktūros plėtros projektams. VIA BALTICA kelio rekonstrukcija yra įtraukta į Vyriausybės strateginių projektų sąrašą, šio projekto įgyvendinimas padėtų sustiprinti eismo saugumą strateginiuose kelių infrastruktūros objektuose ir padėtų Lietuvai mažinti žuvusiųjų skaičių keliuose.

Likusių dviejų uždavinių, vykdomų ERPF lėšomis, finansinis įgyvendinimas – žemesnis už bendrą VP vidurkį. Lėčiau vykdomos EM administruojamos priemonės, susijusios su integracija į ES vidaus energijos rinką. Vėlesnis energetikos projektų įgyvendinimas susijęs su tuo, kad sektoriuje yra įgyvendinami didesnio masto (tiek techninių parametrų, tiek finansavimo prasme) infrastruktūriniai projektai, finansuojami EITP lėšomis. Be to, programos įgyvendinimo metu buvo atnaujinami pagrindiniai investicijas nustatantys strateginiai dokumentai (NENS atnaujinta 2018 m., Nacionalinio elektros ir gamtinių dujų perdavimo infrastruktūros projektų įgyvendinimo planas atnaujintas 2017 m.²⁰⁸).

63 pav. VP 6 prioriteto finansinė pažanga.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

60 lentelėje pateikiama informacija apie 6 prioritetui nustatyto veiklos rezultatų plano vykdymą. Tarpinė peržiūra buvo nustatyta 2 finansiniams ir 5 fiziniams rodikliams. Visos tarpinės reikšmės yra pasiektos, todėl tolesniam 6 prioriteto vykdymui bus skirtas 75,6 mln. Eur lėšų rezervas, kuris priemonių įgyvendinimo planuose yra numatytas 11 iš 15 šio prioriteto priemonių.

²⁰⁷ Vertinamuoju laikotarpiu pagal priemonę Nr. 06.1.1-TID-V-504 patvirtintame valstybės projektų sąrašą buvo vienas projektas „Saugumo didinimas geležinkelių pervažose“, kurį vykdyti turėjo Valstybinė geležinkelio inspekcija prie Susisiekimo ministerijos. 2017 m. liepos 5 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 561 „Dėl Valstybinės geležinkelio inspekcijos prie Susisiekimo ministerijos reorganizavimo ir Valstybinės geležinkelio inspekcijos prie Susisiekimo ministerijos reorganizavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“ Valstybinės geležinkelių inspekcijos prie Susisiekimo ministerijos teises ir funkcijas perėmė Valstybinės kelių transporto inspekcija prie Susisiekimo ministerijos. Valstybės projektų sąrašą numatyta, kas projekto paraiška turi būti pateikta iki 2018-06-29, tačiau iki 2018-10-22 paraiška nebuvo pateikta.

²⁰⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2017 m. gegužės 10 d. nutarimu Nr. 347 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. liepos 22 d. nutarimo Nr. 746 „Dėl Nacionalinio elektros ir gamtinių dujų perdavimo infrastruktūros projektų įgyvendinimo plano patvirtinimo“ pakeitimo.

60 lentelė. 6 VP prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plano vykdymas

Rodiklio rūšis	Rodiklio apibrėžimas	Mata- vimo vienetas	Tarpinė reikšmė (2018)			Siektina reikšmė (2023)		
			Nustatyta progra- mavimo metu	Patikslinta VP įgyvendi- nimo metu	Pasiekta reikšmė iki 2018.08.31	Nustatyta progra- mavimo metu	Patikslinta VP įgyvendi- nimo metu	Pasiekta reikšmė iki 2018.12.31
ERPF lėšos								
Finan- sinis rodiklis	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK	Eur	91.682.301	86.181.363	161.099.039 (187 proc. tarpinės reikšmės)	459.559.075	459.559.075	35 proc.
								Pagal pasirašytas sutartis – 51 proc.
Produk- to rodiklis	Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių ilgis	Skaičius	17	17	92,3 (543 proc. tarpinės reikšmės)	116	116	80 proc.
								Pagal pasirašytas sutartis prognozuojam a – 149 proc. (=172,67/116)
Produk- to rodiklis	Įdiegtos saugų eismą gerinančios ir aplinkosaugos priemonės	Skaičius	2	2	27 (1300 proc. tarpinės reikšmės)	10	10	270 proc.
								Pagal pasirašytas sutartis prognozuojam a – 2020 proc. (=202/10)
Produk- to rodiklis	Nutiestų ir (arba) rekonstruotų elektros perdavimo linijų ilgis	Eur	75	75	103 (137 proc. tarpinės reikšmės)	500	500	21 proc.
								Pagal pasirašytas sutartis prognozuojam a – 36 proc. (=178,1/500)
SaF lėšos								
Finan- sinis rodiklis	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK	Asmenys	237.027.309	231.098.377	406.654.560 (176 proc. numatytos reikšmės)	897.830.717	929.242.483	44 proc.
								Pagal pasirašytas sutartis – 58 proc.
Produk- to rodiklis	Bendras rekonstruotų arba atnaujintų geležinkelio TEN-T tinkle ilgis	Asmenys	0	0	29	74	220	13 proc.
								Pagal pasirašytas sutartis prognozuojam a – 28 proc. (=61,08/220)
Įgyven- dinimo žingsnis	Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Bendras rekonstruotų arba atnaujintų geležinkelio TEN-T tinkle ilgis“ reikšmė	Km	32	61	61 (100 proc. tarpinės reikšmės)	-	-	-
Produk- to rodiklis	Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių TEN-T tinkle ilgis reikšmė	Km	23	23	66 (287 proc. tarpinės reikšmės)	157	157	42 proc.
								Pagal pasirašytas sutartis prognozuojam a – 57 proc. (=89,69/157)

Šaltinis: pagal informaciją, pateiktą 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programoje (2018-09-24 VP keitimas) ir 2018.12.31 SFMIS duomenis. Pastabos: Žalia spalva žymimi rodikliai, kur pasiekta 100 ir daugiau proc. siektinos reikšmės, geltona – kur pasiekta 65–100 proc., raudona, kur pasiekta mažiau nei 65 proc. siektinos reikšmės.

2.6.2.1 Investicinio prioriteto „Bendros Europos daugiarūšio transporto erdvės kūrimo rėmimas investuojant į transeuropinį transporto tinklą“ analizė

Lyginant su VP vidurkiu **6.1.1. uždavinio finansinis rezultatyvumas – aukštas**. 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis, atliktų mokėjimų dalis sudarė 47 proc. nuo visų suplanuotų lėšų (61 lentelė). Nagrinėjant atskirų intervencijų įgyvendinimą didžiausia pažanga matyti pagal priemones, nukreiptas į TEN-T kelių tinklą ir miesto aplinkkelių tiesimą. Iki 2018 m. gruodžio 31 d. pagal abi šias priemones buvo sudaryta sutarčių beveik visai suplanuoto finansavimo sumai, o pagal atliktus mokėjimus projektų vykdytojams – taip pat stebimi labai geri rezultatai. Priemonių pažanga atspindi ir stebėsenos rodiklių pasiekimuose (žr. 62 lentelė). Įgyvendinant priemonių Nr. 06.1.1-TID-V-501 „TEN-T kelių tinklo techninių parametrų gerinimas, pralaidumo didinimas“ ir Nr. 06.1.1-TID-V-502 „Miestų aplinkkelių tiesimas“ projektus buvo rekonstruota 66 km kelių TEN-T tinkle (pasiekta 42 proc. rodiklio P.B.215 „Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių TEN-T tinkle ilgis“ siektinos reikšmės) ir nutiesta 5,16 km naujų kelių (pasiekta 47 proc. rodiklio P.B.213 „Bendras naujai nutiestų kelių TEN-T tinkle ilgis“ siektinos reikšmės). Tačiau pagal pasirašytas finansavimo sutartis kol kas neužtikrintas abiejų rodiklių pasiekimas VP nustatyta apimtimi, todėl, atsižvelgiant į 2.6.1 skyriuje pateiktas tęsinio tinkamumo analizės išvalgas, **intervencijoms, skirtoms TEN-T kelių infrastruktūros plėtrai, aktualus papildomas finansavimas**, kuris gali būti perskirstytas iš kitų priemonių, vykdomų pagal 6.1.1. uždavinį. Jau ankstesniame skyriuje buvo paminėta, kad atsakingi transporto sektoriaus projektų vykdytojai šiame programiniame laikotarpyje neplanuoja papildomų investicijų diegiant intelektines transporto sistemas TEN-T tinkle, todėl priemonei Nr. 06.1.1-TID-V-504 planuotas veiklos lėšų rezervas gali būti perskirstomas kitoms TEN-T tinklo intervencijoms. Taip pat Komisijai patikslinus, kad pagal SaF intervencijų kategoriją „Oro uostai (TEN-T)“ galimos investicijos į oro uostų infrastruktūrą yra tinkamos finansuoti tik tais atvejais, kai yra mažinamas ir (ar) švelninamas neigiamas oro uostų poveikis aplinkai, vietoj programavimo metų planuotų 11 oro uostų projektų bus įgyvendinti 7 projektai, o finansavimo poreikis dėlto mažėja 11,5 mln. Eur²⁰⁹.

61 lentelė. 6.1.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklarotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
TEN-T kelių tinklo techninių parametrų gerinimas, pralaidumo didinimas	205 775 168	0	199 744 874	97%	199 744 874	97%	173 366 753	84%	173 366 753	84%
Miestų aplinkkelių tiesimas	84 775 979	0	84 062 280	99%	84 062 280	99%	81 662 170	96%	81 662 169	96%
TEN-T geležinkelių tinklo atnaujinimas ir patobulinimas, skirtingų rūšių transporto sąveikos gerinimas	267 281 404	22 153 377	289 343 781	100%	87 947 892	30%	81 503 792	28%	79 472 544	27%
Intelektinių transporto sistemų diegimas TEN-T tinkle	46 009 036	2 936 747	4 341 561	9%	0	0%	0	0%	0	0%
Jūrų transporto eismo sąlygų gerinimas Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste	75 710 429	17 967 166	57 042 577	61%	57 042 577	61%	8 886 144	9%	8 886 145	9%
Aplinkosaugos ir skrydžių saugos tobulinimas tarptautiniame oro uoste	33 201 208	7 345 595	14 195 909	35%	10 788 944	27%	9 567 860	24%	9 567 860	24%
VISO, 6.1.1 uždavinys	712 753 224	50 402 885	648 730 982	85%	439 586 568	58%	354 986 719	47%	352 955 471	46%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Vertinamuoju laikotarpiu pažanga pagal produkto stebėsenos rodiklius matyti ir kitose 6.1.1. uždavinio priemonėse:

- Įgyvendinant Nr. 06.1.1-TID-V-503 „TEN-T geležinkelių tinklo atnaujinimas ir patobulinimas, skirtingų rūšių transporto sąveikos gerinimas“ buvo rekonstruota 28,62 km geležinkelio kelių TEN-T tinkle

²⁰⁹ 2018 m. lapkričio 29 d. Stebėsenos komiteto posėdžio medžiaga. Partnerystės sutarties ir Veiksmų programos pakeitimų pagrindimas.

(pasiekta 13 proc. rodiklio P.B.212 reikšmės), o projektų sutartyse suplanuota reikšmė – 61 km. Veiksmų programoje šiam rodikliui nustatyta reikšmė buvo padidinta nuo 74 km iki 220 km (2023 m.), o ataskaitos rengimo metu derinamame VP keitime siūloma dar kartą padidinti tikslą iki 339 km. Jei šis keitimas bus patvirtintas, gali kilti papildomo finansavimo poreikis, nes remiantis SFMIS duomenimis pagal priemonę sudarytų finansavimo sutarčių suma sudarė 30 proc. skirto finansavimo, o jomis būtų pasiekta tik 18 proc. tikslo.

- Pagal priemonę Nr. 06.1.1-TID-V-505 „Jūrų transporto eismo sąlygų gerinimas Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste“ buvo įgyvendinta 1 iš 3 saugos eismo ir aplinkosaugos priemonių (rodiklis P.S.340);
- Įgyvendinant priemonę 06.1.1-TID-V-506 „Aplinkosaugos ir skrydžių saugos tobulinimas tarptautiniuose oro uostuose“ pasiekta rodiklio P.S.341 „Įrengtų ICAO reikalavimus atitinkančių oro uosto kietųjų dangų plotas“ reikšmė yra 176 167 m². Priemonės PIP buvo numatyta, kad iki 2018 m. įrengtų ICAO reikalavimus atitinkančių oro uosto kietųjų dangų plotas sudarys 329 000 m², o veiksmų programoje nustatyta reikšmė 424 000 m². Atsižvelgiant į peržiūrėtas investicijas pagal šią priemonę, rodiklio reikšmė turi būti mažinama.

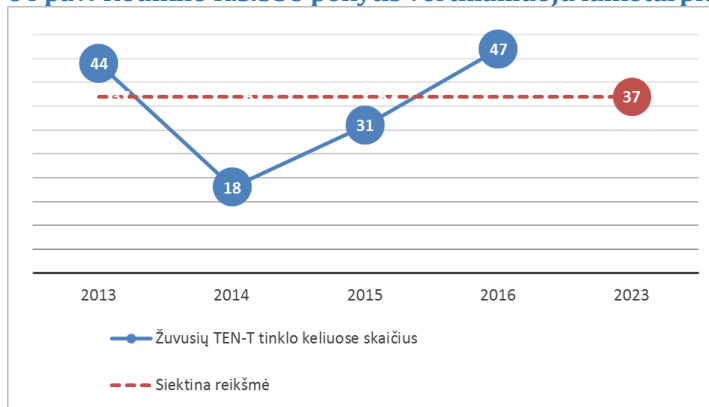
62 lentelė. 6.1 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Tarpinė reikšmė (2018)	Siektina reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
						Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
SaF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai							
Bendras rekonstruotų arba atnaujintų geležinkelio TEN-T tinkle linijų ilgis (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Km	-	-	0	220	29	13 proc.
Bendras naujai nutiestų kelių TEN-T tinkle ilgis	Km	-	-	-	11	5,16	47 proc.
Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių TEN-T tinkle ilgis (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Km	-	-	23	157	66,01	42 proc.
Jūrų uoste įdiegtos saugų eismą gerinančios ir aplinkosaugos priemonės	Skaičius	-	-	-	3	1	33 proc.
Įrengtų ICAO reikalavimus atitinkančių oro uosto kietųjų dangų plotas	Kvadratiniai metrai	-	-	-	424 000	176 167	42 proc.
SaF specialieji programos rezultato rodikliai							
Vežta intermodalinių transporto vienetų	Skaičius	75 107	2012	-	78 863	62 927	Rodiklio reikšmė prastėja
Vidutinis keleivinio traukinio greitis rekonstruotuose ir atnaujintuose TEN-T tinklo geležinkelių ruožuose	km/val.	80	2013	-	85,6	0	0
Žuvusiųjų TEN-T tinklo keliuose skaičius	Asmenys per metus	44	2013	-	37	47	Rodiklio reikšmė prastėja
Vidutinė 1 orlaivio manevravimo trukmė	Minutės	16	2013	-	12	0	0

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

6.1.1. intervencijų naudą suplanuota vertinti pagal 4 specialiuosius programos rezultato rodiklius. Kaip matyti iš 64 lentelėje pateiktų SFMIS duomenų, siekiant dviejų rezultato rodiklių (dėl orlaivio manevravimo trukmės ir keleivinio traukinio greičio) vertinamuoju laikotarpiu pažangos nebuvo. Rodiklio R.S.338 „Žuvusiųjų TEN-T tinklo keliuose skaičius“ dinamika VP įgyvendinimo metu pateikta 64 pav. Matyti ryškūs metiniai svyravimai. Eismo saugumo užtikrinimas yra didelis iššūkis, nes yra būtinos nuolatinės bendros visų eismo dalyvių ir institucijų pastangos. Eismo įvykiuose žuvusiųjų skaičius gali priklausyti ne tik nuo įdiegtų priemonių, kurios gerina saugumą keliuose, tačiau ir nuo kitų veiksnių (pavyzdžiui, eismo dalyvių atidumo), nesusijusių su saugumo priemonėmis.

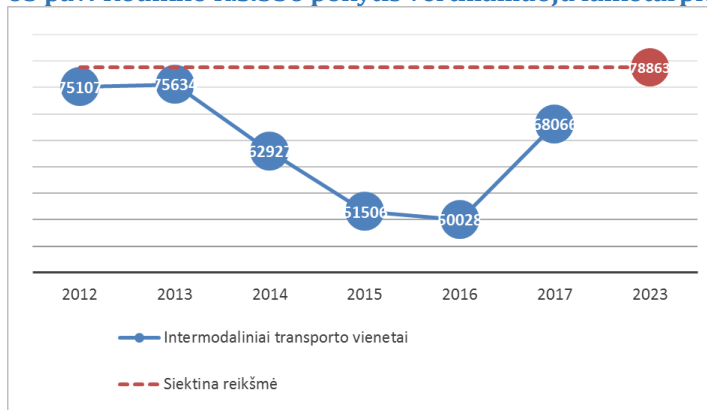
64 pav. Rodiklio R.S.338 pokytis vertinamuoju laikotarpiu

Šaltinis: 2014–2020 metų ES fondų investicijų veiksmų programos 2017 m. įgyvendinimo ataskaita.

Dar vieno rodiklio R.S.336 „Vežta intermodalinių transporto vienetų“ reikšmė yra mažesnė nei pradinė situacija, nustatyta programavimo metu. Šio rodiklio pokyčiams įtakos turi aplinkinės rinkos, pavyzdžiui, didelę įtaką turi iš Baltarusijos ir Rusijos vežamų naftos produktų bei trąšų srautas. Todėl 2014–2015 m. pervežimams įtakos turėjo atsakomieji Rusijos veiksmai dėl ES jai pritaikytų ekonominių sankcijų ir naftos produktų transportavimo srautų per Lietuvą sumažinimai. Pagal Statistikos departamento duomenis, 2017 m. intermodalinių transporto vienetų krovinių apyvarta geležinkelių transportu išaugo 26 proc., lyginant su 2016 m., ir sudarė 68 066 vienetų (80 proc. siekiamos reikšmės). Daugiau nei 50 proc. visų krovinių yra vežama per Klaipėdos uostą, todėl didelę reikšmę turi modernus ir sėkmingai funkcionuojantis transporto ir pramonės kompleksas jūrų uoste, kuris užtikrina greitą ir saugų krovinių perkrovimą. Šiam tikslui yra skiriamos ES investicijos pagal priemonę „Jūrų transporto eismo sąlygų gerinimas Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste“. Siekiant aukštų krovinių krovo rezultatų, VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija 2017 m. įgyvendino projektus „Malkų įlankos gilinimas iki 14,5 m, įskaitant gamtosauginės krantosaugos sienutės įrengimą“ (projekto kodas 06.1.1-TID-V-505-01, skirtas finansavimas 57 042 577 Eur). Todėl galima daryti išvadą, kad atliktos ES investicijos tiesiogiai prisidėjo prie rezultato rodiklio R.S. 336 augimo.

65 pav. Rodiklio R.S.336 pokytis vertinamuoju laikotarpiu

Šaltinis: Statistikos departamento duomenų bazė.

2.6.2.2 Investicinio prioriteto „Regionų judumo didinimas prie TEN-T infrastruktūros prijungiant antrinius ir tretinius transporto mazgus, įskaitant daugiarūšio transporto mazgus“ analizė

Pagal 6.2 investicinį prioritetą ERPF lėšomis finansuojama regioninio transporto infrastruktūros, siekiant užtikrinti greitą regionų tarpusavio pasiekiamumą ir tinkamą sujungimą su TEN-T tinklu, plėtra. Uždavinio 6.2.1. finansinis įgyvendinimas atsilieka nuo bendros VP pažangos pagal suplanuotą lėšų (sudarytų projektų sąrašų/ paskelbtų kvietimų) ir sudarytų sutarčių rodiklius. Ataskaitos rengimo metu nebuvo sudaryti projektų sąrašai pagal dvi šio uždavinio priemones Nr. 06.2.1-TID-V-510 „Laivybos sąlygų vandens transporte užtikrinimas“ (priemonei suplanuota ERPF lėšų suma sudaro 30,96 mln. Eur) ir Nr. 06.2.1-TID-V-512 „Miestų transporto infrastruktūros vystymas įgyvendinant valstybei svarbius jungtinius projektus“ (suplanuota 14,45 mln. Eur). Pastaroji priemonė yra įgyvendinama pagal Vilniaus miesto integruotą teritorijos vystymo programą, o numatyti transporto infrastruktūros projektai yra susieti su Daugiafunkcio komplekso koncesijos projektu, kuris kol kas nepradėtas.

63 lentelė. 6.2.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Regionų pasiekiamumo gerinimas	67 047 034	0	67 047 034	100%	75 393 087	112%	54 010 375	81%	53 989 364	81%
Vieno lygio eismo sanktų eliminavimas	47 931 356	3 059 447	37 045 898	73%	17 696 133	35%	13 274 749	26%	13 209 340	26%
Neigiamo poveikio aplinkai mažinimas geležinkeliuose	19 176 499	1 224 033	6 673 770	33%	0	0%	0	0%	0	0%
Laivybos sąlygų	28 261 121	2 728 221	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo /	% nuo	Sutarčių su projektu	% nuo	Mokėjimų suma ES	% nuo	Pripažintos deklaravimo	% nuo
vandens transporte užtikrinimas										
Vietinių kelių vystymas	63 443 790	4 049 604	61 354 245	91%	36 182 160	54%	17 540 423	26%	15 011 182	22%
Miestų transporto infrastruktūros vystymas įgyvendinant valstybei svarbius jungtinius projektus	10 458 179	4 022 822	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
VISO, 6.2.1 uždavinys	236 317 979	15 084 127	172 120 947	68%	129 271 380	51%	84 825 547	34%	82 209 886	33%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Didžiausia pažanga tiek pagal lėšų panaudojimą, tiek pagal suplanuotų rodiklių pasiekimą stebima įgyvendinant jau kelintą programinį laikotarpį finansuojamus regioninių kelių infrastruktūros modernizavimo ir plėtros projektus pagal priemones Nr. 06.2.1-TID-R-511 „Vietinių kelių vystymas“ ir Nr. 06.2.1-TID-V-507 „Regionų pasiekiamumo gerinimas“. 2018 m. gruodžio 31 d. stebėsenos duomenimis pagal pastarąją priemonę buvo virškontraktuota 12 proc. daugiau lėšų nei skirtas finansavimas, o projektų vykdytojams atliktų mokėjimų rodiklis (81 proc.) buvo pusantro karto didesnis už bendrą VP rodiklį. Į regioninę kelių infrastruktūrą investuojančių priemonių produkto rodiklis P.B.214 „Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių ilgis“ yra įtrauktas į veiklos peržiūros planą. Pagal įgyvendinamus projektus iki 2018 m. gruodžio 31 d. rodiklio pasiekta reikšmė (92 km) pusšesto karto viršijo tarpinę reikšmę ir sudarė 80 proc. galutinės reikšmės. Įvertinant finansavimo sutartyse suplanuotas reikšmes (173 km) veiksmų programoje nustatyta siektina reikšmė bus gerokai viršyta. Tačiau šios vertinimo ataskaitos rengimo metu buvo derinamas VP keitimas, planuojant nustatyti didesnę rodiklio reikšmę (204 km). Patvirtinus šį keitimą dabar finansuotose sutartyse suplanuoti rodikliai sudarys 85 proc. siektinos reikšmės, todėl bus reikalingos papildomos investicijos ir finansavimas pagal priemones, prisidedančias prie šio rodiklio (Nr. 06.2.1-TID-R-511 „Vietinių kelių vystymas“, Nr. 06.2.1-TID-V-507 „Regionų pasiekiamumo gerinimas“, Priemonė Nr. 06.2.1-TID-V-512 „Miestų transporto infrastruktūros vystymas įgyvendinant valstybei svarbius jungtinius projektus“). Priemonių įgyvendinimo planuose²¹⁰ kol kas nėra suplanuoti papildomi ERPF rodiklio P.B.214 pasiekimai.

Kito rodiklio P.S.342 „Įdiegtos saugų eismą gerinančios ir aplinkosaugos priemonės“, įtraukto į veiklos peržiūros planą, pasiekta reikšmė (27) taip pat žymiai didesnė už tarpinę (2) ir už siektiną (10) reikšmes. Be to, pasirašytose finansavimo sutartyse iš viso suplanuota įdiegti 202 priemonės. Šio rodiklio reikšmę suplanuota patikslinti. Deriname VP keitime numatyta rodiklio P.S.342 reikšmę padidinti iki 173, todėl įgyvendinus šiuo metu finansuojamus projektus numatyta apimtimi rodiklis bus pasiektas 117 proc.

Tiek pagal finansinį rezultatyvumą, tiek pagal rodiklių pasiekimą sėkmingai yra įgyvendinama priemonė Nr. 06.2.1-TID-V-508 „Vieno lygio eismo sankirtų eliminavimas“. Pagal pasirašytas finansavimo sutartis, suplanuota pasiekti galutinę reikšmę dėl saugų eismą gerinančių ir aplinkosauginių priemonių geležinkelių pervažose (rodiklis P.S.343).

Kadangi pagal priemonę Nr. 06.2.1-TID-V-510 „Laivybos sąlygų vandens transporte užtikrinimas“ kol kas nėra suplanuota projektų, todėl nėra pažangos ir pagal jai priskirtą veiksmų programos rodiklį P.B.216 „Bendras pagerinto ar naujai sukurto vidaus vandenų kelio ilgis“.

64 lentelė. 6.2 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Tarpinė reikšmė (2018)	Siektina reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
						Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai							
Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių ilgis (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Km	-	-	17	116	92,3	80 proc.
Bendras pagerinto ar naujai sukurto vidaus vandenų kelio ilgis	Km	-	-	-	20	-	-
Įdiegtos saugų eismą gerinančios ir aplinkosaugos priemonės (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Skaičius	-	-	2	10	27	270 proc.

²¹⁰ 2015 m. liepos 2 d. Susisiekimo ministro įsakymas Nr. 3-285(1.5 E) „Dėl Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioritetų įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plano ir nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašų patvirtinimo“ (suvestinė redakcija nuo 2019-02-01).

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Tarpinė reikšmė (2018)	Siekta reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
						Reikšmė	Proc. siektos reikšmės
Įdiegtos saugų eismą gerinančios ir aplinkosaugos priemonės, iš kurių: geležinkelių pervažose	Skaičius	-	-	-	5	3	60 proc.
ERPF specialieji programos rezultato rodikliai							
Vidutinis keleivinio traukinio greitis rekonstruotuose ir atnaujintuose ne TEN-T tinklo geležinkelių ruožuose	km/val.	50	2013	-	53,5	0	0
Žuvusiųjų ne TEN-T tinklo keliuose skaičius	Asmenys per metus	131	2013	-	113	141	Rodiklis blogėja
Sugaištas kelionės automobilių keliais (išskyrus TEN-T kelių) laikas	Mln. val.	1,61	2013	-	1,55	0,05	3 proc.
Vidaus vandenų transportu vežtų krovinių kiekis*	Tonos per metus	70 000	2013	-	100 000	924 300	Netikslios rodiklio reikšmės

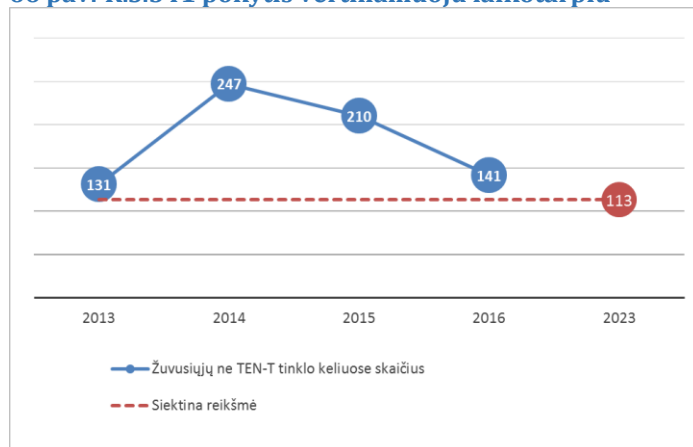
Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Galimybės įvertinti 6.2.1 uždaviniui nustatytus rezultato rodiklio pokyčius (64 lentelė) ribotos. Dėl dviejų rodiklių

R.S.337 „Vidutinis keleivinio traukinio greitis rekonstruotuose ir atnaujintuose ne TEN-T tinklo geležinkelių ruožuose“ ir R.S.342 „Sugaištas kelionės automobilių keliais (išskyrus TEN-T kelių) laikas“ reikšmės nustatomos pagal atskirai projekto vykdytojo atliktus tyrimus.²¹¹ Tuo tarpu rodiklio R.S.343 „Vidaus vandenų transportu vežtų krovinių kiekis“ nustatyta pradinė reikšmė neatitinka Statistikos departamento duomenų. Pagal Statistikos departamento skelbiamus duomenis 2013 m. Lietuvoje vidaus vandenų transportu vežtų krovinių kiekis buvo 1 076,7 t / metus. Vidaus vandenų transportu vežtų krovinių srautai vertinamuoju laikotarpiu nepadidėjo.

Lyginant su pradine situacija rodiklio R.S.341 „Žuvusiųjų ne TEN-T tinklo keliuose skaičius“ reikšmė 2016 m. buvo blogesnė, keliuose žuvo 10 žmonių daugiau nei 2013 m. (pav. 66). Tačiau lyginant su 2014-2015 m. laikotarpiu stebimas teigiamas pokytis. Atsižvelgiant į tai, kad pagal 6.2.1 uždavinį daug lėšų skiriama regioninių kelių rekonstrukcijai, plėtrai ir eismo saugos priemonių diegimui, šalinant juodąsias dėmes, ES fondų investicijos turėtų prisidėti prie tolesnių teigiamų pokyčių. Tačiau kaip jau buvo paminėta ankstesniame skyriuje, žuvusiųjų kelyje rodiklis priklauso ne tik nuo investicijų, bet ir nuo bendros visuomenės (vairuotojų) elgsenos kelyje, todėl šia tema svarbu tęsti socialines reklamas.

66 pav. R.S.341 pokytis vertinamuoju laikotarpiu

Šaltinis: 2014-2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 2017 m. įgyvendinimo ataskaita.

2.6.2.3 Investicinio prioriteto „Energijos vartojimo efektyvumo ir tiekimo patikimumo, plėtojant pažangiąsias energijos paskirstymo, saugojimo ir perdavimo sistemas gerinimas ir paskirstytos AIE gamybos, diegimas“ analizė

²¹¹ Rodiklio R.S.337 reikšmė nustatoma, kai 2018 ir 2024 m. AB "Lietuvos geležinkeliai" parengs atlikto tyrimo (vertinimo) ataskaitą, kurioje nurodys stebėsenos rodiklio pasiektą reikšmę. Rodiklis R.S.342 yra skaičiuojamas praėjus vieniems kalendoriniams metams po projekto pabaigos. Ataskaitiniu laikotarpiu nebuvo užbaigtų projektų.

6.3 investicinis prioritetas buvo pasirinktas atsižvelgiant į NENS²¹² iškeltus uždavinius bei siekiant užtikrinti integraciją į Europos elektros ir dujų tinklų sistemas sumažinant priklausomybę nuo vieno elektros ir gamtinių dujų tiekėjo – Rusijos Federacijos. Investicinis prioritetas įgyvendinamas pagal 6.3.1 uždavinį „Sustiprinti integraciją į Europos Sąjungos vidaus energijos rinką“ suplanuotomis 3 priemonėmis, kurios finansuojamos ERPF lėšomis.

Lyginant su VP vidurkiu pagal visus finansinius parametrus uždavinio pažanga yra apie 15 proc. punktų mažesnė. Šio uždavinio lėtesniam įgyvendinimui įtakos turėjo tai, kad VP įgyvendinimo metu užsitęsė pagrindinio strateginio dokumento – NENS rengimas ir derinimas. Be to, projektų vykdytojai turi ribotas technines galimybes vienu metu vykdyti didelės dalies perdavimo tinklų modernizavimo projektus, finansuojamus iš ES fondų ir EITP lėšų. Todėl EM planuoja mažinti ERPF investicijas, suplanuotas pagal 6.3.1 uždavinį.

65 lentelė. 6.3.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Elektros perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra	68 639 944	0	41 483 209	60%	38 951 500	57%	12 585 892	18%	12 030 544	18%
Gamtinių dujų perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra	47 208 063	5 792 400	30 913 750	58%	29 002 854	55%	10 588 121	20%	10 588 125	20%
Gamtinių dujų skirstymo sistemos modernizavimas ir plėtra	15 229 314	2 353 386	8 500 000	48%	3 357 194	19%	1 444 557	8%	1 444 557	8%
VISO, 6.3.1 uždavinys	131 077 321	8 145 786	80 896 959	58%	71 311 547	51%	24 618 570	18%	24 063 226	17%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

66 lentelė. 6.3 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina tarpinė reikšmė (2018)	Siektina reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
						Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai							
Įrengtos naujos ir (arba) atnaujintos transformatorių pastotės ir (arba) skirstyklos	Skaičius	-	-		32	2	6 proc.
Nutiestų ir (arba) rekonstruotų elektros perdavimo linijų ilgis (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	km	-	-	75	500	103	21 proc.
Panaudojant išmaniąsias technologijas, modernizuotos dujų skirstymo stotys	Skaičius	-	-		5	0	0
Nutiestų magistralinių dujotiekių ilgis	km	-	-		22*	0	0
Nutiestų skirstomųjų dujotiekių ilgis	km	-	-		50	23,7	47 proc.
ERPF specialieji programos rezultato rodikliai							
Herfindahl-Hirschman energijos importo indeksas Lietuvos elektros energijos rinkoje	HHI indeksas	3 438	2013		2 800	4 422	Rodiklio reikšmė blogėja
Herfindahl-Hirschman energijos importo indeksas Lietuvos gamtinių dujų rinkoje	HHI indeksas	10 000	2013		5 000	5 200	96 proc.
N-1 kriterijaus įvykdymo gamtinių dujų sektoriuje lygis	Proc.	35,41	2013		100	117	117 proc.

*Siekiami reikšmė sumažinta po 2018 m. balandžio mėn. VP keitimo.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

2018 m. gruodžio 31 d. stebėsenos duomenimis pagal 6.3.1 uždavinio intervencijas buvo fiksuoti pirmieji pasiekimai (66 lentelė):

- Rodikliai P.S.344 „Įrengtos naujos ir (arba) atnaujintos transformatorių pastotės ir (arba) skirstyklos" ir P.S.345 „Nutiestų ir (arba) rekonstruotų elektros perdavimo linijų ilgis“ matuoja pažangą pagal priemonę Nr. 06.3.1-LVPA-V-103 „Elektros perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“. Pagal šią priemonę yra patvirtinti du valstybinių projektų sąrašai²¹³, o pagal pirmąjį jau įgyvendinti 2 projektai. Abu projektai buvo

²¹² 2018 m. birželio 21 d. Seimo nutarimu Nr. XIII-1288 patvirtinta nauja Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos redakcija.

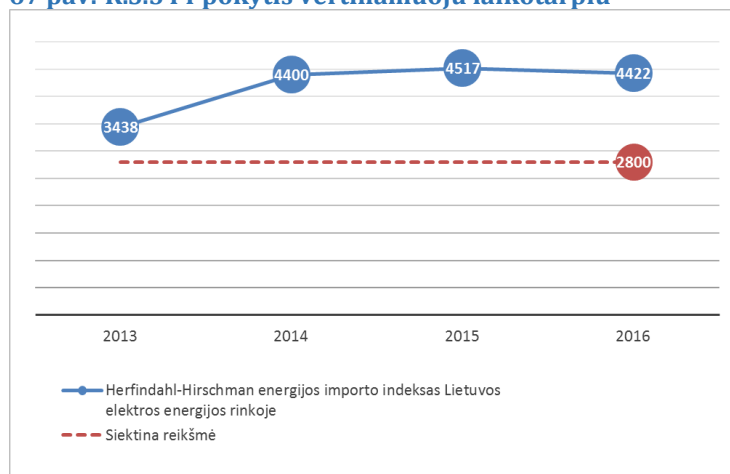
²¹³ 2015 rugpjūčio 21 d. energetikos ministro įsakymu Nr.1-202 patvirtintas priemonės Nr. 06.3.1-LVPA-V-103 „Elektros perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“ valstybės projektų sąrašas Nr.1; 2016 liepos 5 d. energetikos ministro įsakymu Nr.1-196 patvirtintas priemonės

užbaigti 2018 m. rugsėjo antroje pusėje, todėl galima matyti pokytį rodiklyje P.S.345 „Nutiestų ir (arba) rekonstruotų elektros perdavimo linijų ilgis“ (pasiekta reikšmė – 102,82 km). Šis rodiklis svarbus tuo, kad yra įtrauktas į veiklos rezultatų peržiūros planą. Rodiklio tarpinė reikšmė (75 km) buvo pasiekta, tačiau sprendžiant pagal pasirašytų sutarčių duomenis (suplanuota 178 km), matomas didelis atotrūkis nuo VP nustatytos siektinos reikšmės (500 km). Atsižvelgiant į EM priimtą sprendimą mažinti investicijų pagal priemonę Nr. 06.3.1-LVPA-V-103 „Elektros perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“ apimtį, vertinimo ataskaitos metu su Komisija derinamame VP keitime buvo numatyta rodiklio reikšmę P.S.345 mažinti iki 330 km. Siekiant šio tikslo turės būti įgyvendinami nauji projektai, kuriais būtų nutiesta/rekonstruota ne mažiau kaip 152 km elektros perdavimo linijų.

- Rodikliai P.S.346 „Panaudojant išmaniąsias technologijas modernizuotos dujų skirstymo stotys“ ir P.S.347 „Nutiestų magistralinių dujotiekių ilgis“ matuoja pažangą pagal priemonę Nr. 06.3.1-LVPA-V-104 „Gamtinių dujų perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“. Šiai priemonei taip pat patvirtinti du valstybės projektų sąrašai²¹⁴ pagal kuriuos numatoma įgyvendinti 13 projektų (2 įgyvendinti, 1 paraiška vertinama). Įvertinus pasirašytų sutarčių duomenis, galima prognozuoti, kad numatytos 2023 m. reikšmės nebus pasiektos, nes jose suplanuota tik 40 proc. rodiklio P.S.346 siekiamos reikšmės (įgyvendinus projektus bus modernizuotos 2 dujų skirstymo stotys panaudojant išmaniąsias technologijas). Rodiklis P.S.347 nėra susietas nė su vienu įgyvendinamu projektu. Svarbu paminėti, kad po 2018 balandžio mėn. VP keitimo šio rodiklio reikšmė buvo stipriai sumažinta (iki keitimo buvo 110, o po keitimo 22), nes buvo nuspręsta atsisakyti didelės apimties projekto „Magistralinio dujotiekio Klaipėda-Kuršėnai antros gijos statybos (magistralinio dujotiekio Klaipėda-Kimėnai pajėgumų didinimas)“, kuris finansuojamas EITP lėšomis. Vietoj planuoto įgyvendinti didelės apimties projekto yra numatyta vykdyti veiklas susijusias su programinės ir technologinės įrangos, reikalingos efektyviam perdavimo sistemos eksploatavimui ir valdymui užtikrinti diegimu, siekiant sukurti pažangias dujų perdavimo sistemas.
- Rodiklis P.S. 348 „Nutiestų skirstomųjų dujotiekių ilgis“ yra susietas su konkursine priemone Nr. 06.3.1-LVPA-K-107 „Gamtinių dujų skirstymo sistemų modernizavimas ir plėtra“. Pagal šią priemonę įgyvendinami 3 projektai ir jau fiksuojama fizinė pažanga (nutiesti 7,95 km skirstomojo tinklo dujotiekių). Įvertinus pasirašytų projektų sutartyse siekiamą reikšmę (23,7 km) galima prognozuoti, kad 2023 m. rodiklio reikšmė nebus pasiekta.

Rezultato rodiklis R.S.344 „Herfindahl-Hirschman energijos importo indeksas Lietuvos elektros energijos rinkoje“ (67 pav.) rodo, kad elektros energijos importo šaltinių koncentracijos laipsnis didėja. Indekso reikšmė lygi rinkos dalyvių užimamos elektros rinkoje dalies kvadratų sumai, todėl abejotina, kad pagal priemonę vykdomos veiklos, tokios kaip naujos ir (arba) atnaujintos transformatorių pastatų ir (arba) skirstyklų įrengimas ar nutiestų ir (arba) rekonstruotų elektros perdavimo linijos turi įtakos rodiklio pokyčiams. R.S.344 2016 m. rodiklio reikšmė sumažėjo, tačiau tam įtakos vykdomos intervencijos neturėjo dar ir dėl to, kad nebuvo įgyvendintų projektų. Įvertinus tai, kad pagal projektus vykdomos veiklos neturi įtakos rodiklio reikšmės pokyčiams, reikėtų atsisakyti šio rodiklio stebėsenos.

67 pav. R.S.344 pokytis vertinamuoju laikotarpiu

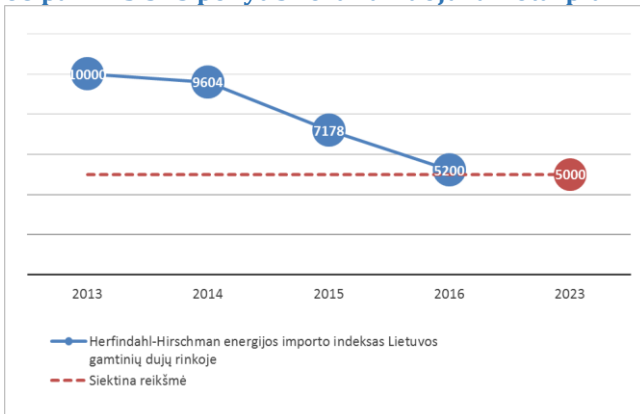
Nr. 06.3.1-LVPA-V-103 „Elektros perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“ valstybės projektų sąrašas Nr.2 (vertinimo metu analizuota aktuali suvestinė redakcija, galiojanti nuo 2018 08 30).

²¹⁴ 2015 lapkričio 12 d. energetikos ministro įsakymu Nr.1-262 patvirtintas priemonės Nr. 06.3.1-LVPA-V-104 „Gamtinių dujų perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“ valstybės projektų sąrašas Nr.1; 2017 vasario 21 d. energetikos ministro įsakymu Nr.1-45 patvirtintas priemonės Nr. 06.3.1-LVPA-V-104 „Gamtinių dujų perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“ valstybės projektų sąrašas Nr.2 (vertinimo metu analizuota suvestinė redakcija, galiojanti nuo 2018 08 07).

Šaltinis: 2014–2020 metų ES fondų investicijų veiksmų programos 2017 m. įgyvendinimo ataskaita.

Rezultato rodiklis R.S.345 „Herfindahl-Hirschman energijos importo indeksas Lietuvos gamtinių dujų rinkoje“ rodo gamtinių dujų rinkos koncentracijos mažėjimą. Iš rodiklio kitimo tendencijos (68 pav.) galima matyti, kad 2016 m. buvo pasiekti 96 proc. 2023 m. siekiamos reikšmės, o tai rodo, kad vykdomos intervencijos rodiklio pokyčiui neturėjo, nes 2016 m. įgyvendintų projektų nebuvo. Kaip ir ankstesniu atveju, šis rodiklis neatspindi intervencijų poveikio, nes įgyvendinant projektus modernizuojamos dujų stotys, tiesiami magistraliniai ir skirstomieji dujotiekiai, o šios veiklos nesusijusios su rinkos dalyvių užimama dalimi gamtinių dujų rinkoje.

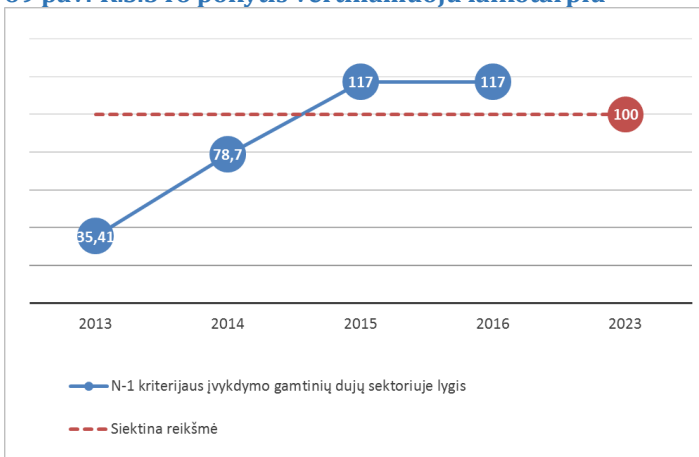
68 pav. R.S.345 pokytis vertinamuoju laikotarpiu

Šaltinis: 2014–2020 metų ES fondų investicijų veiksmų programos 2017 m. įgyvendinimo ataskaita.

Rodiklio R.S.346 „N-1 kriterijaus įvykdymo gamtinių dujų sektoriuje lygis“ siekiama reikšmė jau viršyta (17 proc.). Šis rodiklis rodo valstybės dujų tinklo pajėgumą patenkinti bendrą dujų poreikį, kai sutrinka vienos didžiausios dujų infrastruktūros veikimas išskirtinai didelio dujų poreikio dieną, kuri pagal statistinę tikimybę pasitaiko kartą per 20 metų. 2017 m. EK duomenimis²¹⁵, dujų tinklas tapo atsparesnis ir beveik visos valstybės narės atitinka N-1 kriterijų ir jau turi prieigą prie dviejų dujų šaltinių. Lietuvai šį kriterijų įgyvendinti padėjo sėkmingas SGD terminalo projektas, o vykdomos intervencijos rodiklio reikšmei įtakos neturėjo.

69 pav. R.S.346 pokytis vertinamuoju laikotarpiu

Šaltinis: 2014–2020 metų ES fondų investicijų veiksmų programos 2017 m. įgyvendinimo ataskaita.

2.6.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė

6 prioriteto intervencijos yra susijusios su strategijos „Europa 2020“ tvaraus augimo prioriteto pavyzdinės iniciatyvos „Tausiai išteklius naudojanti Europa“ siekiais. Pavyzdinėje iniciatyvoje akcentuojama būtinybė sukurti saugią ir konkurencingą mažo anglies dioksido kiekio technologijų bei tausaus išteklių naudojimo transporto sistemą, kurią taikant būtų pašalintos visos transporto vidaus rinkos kliūtys, skatinamos ekologiškos technologijos ir modernizuoti transporto tinklai. 2011 m. parengtoje baltojoje knygoje dėl bendros Europos

²¹⁵ EK (2017). Komunikatas dėl Europos energetikos tinklų stiprinimo, COM(2017) 718.

transporto erdvės kūrimo²¹⁶ pagal iniciatyvą „Tausiai išteklius naudojanti Europa“ iškeltas svarbiausias Europos transporto politikos tikslas – sukurti sistemą, kuri sudarytų sąlygas skatinti Europos ekonominę pažangą, didinti konkurencingumą ir teikti aukštos kokybės judumo skatinimo paslaugas, o išteklius naudoti kur kas efektyviau. VP numatyti 6 prioriteto 6.1 ir 6.2 investiciniai prioritetai prisideda prie ES dokumentuose numatytų tikslų. Vykdomos intervencijos yra nukreiptos į daugiaryšės bendros Europos transporto erdvės rėmimą investuojant į transeuropinį transporto tinklą (TEN-T), regionų judumo didinimą prie TEN-T infrastruktūros prijungiant antrinius ir tretinius transporto mazgus, išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimo skatinimą visų rūšių teritorijose, taip pat skatinant tvarų ir įvairių rūšių judumą miestuose. Sėkmingas šių priemonių įgyvendinimas reikšmingai prisidės prie iniciatyvos „Tausiai išteklius naudojanti Europa“ siekių susijusių su transporto sektoriumi.

6.3.1 uždaviniu investuojama į elektros tinklų modernizavimą bei pažangių infrastruktūros elementų diegimą. Investicijos yra būtinos siekiant efektyviau vartoti energiją prisidedant prie strategijos siekio 20 proc. padidinti energijos suvartojimo efektyvumą. Be to, elektros tinklų stiprinimas yra būtina sąlyga sklandesnei AIE integracijai į rinką, todėl šios investicijos sudaro palankias sąlygas siekti dar vieno „20/20/20“ klimato ir energetikos tikslo - iki 20 proc. padidinti energijos, gaunamos iš atsinaujinančių energetikos šaltinių.

2.6.4. Išvados ir rekomendacijos

9.1.1. Kaip veiksmų programoje nustatyti prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslai atitinka dabartinę socialinę – ekonominę šalies situaciją? Ar pasirinktos priemonės atitinka šiandienos poreikius?

Jau trečią ES fondų lėšų programavimo laikotarpį (2004–2006 m., 2007–2013 m. ir 2014–2020 m.) didelės lėšos yra investuojamos į pagrindinę transporto ir energetikos jungčių plėtrą, tačiau Europos Komisijos 2017 m. vasarį paskelbtame ES regionų konkurencingumo indekse (2016) nurodoma, kad Lietuvai siekiant būti konkurencinga vis dar aktualu investuoti į ekonominę infrastruktūrą (ypač į susijungimą su ES energetikos, transporto ir informaciniais infrastruktūros tinklais). Konverguojančių regionų plėtrą labiau veikia tradiciniai veiksniai, pavyzdžiui, žmogiškasis kapitalas, inovacijų diegimas ir siekis, jog investicijos būtų pasiekiamos, todėl regiono pasiekiamumą lemiančios strateginės infrastruktūros trūkumų šalinimas vis dar yra privalomas Lietuvos ilgalaikės ūkio plėtros strategijos elementas. Taip pat išlieka poreikis didinti regioninį mobilumą prijungiant antrinius ir tretinius mazgus prie TEN-T tinklo infrastruktūros, bei integruojant pagrindinius urbanistinius ir ekonominis centrus, užbaigti aplinkkelių statybą miestuose, gerinti eismo sąlygas, mažinti taršą ir kelionių laiką. EK vertinimu, jungtys tarp TEN-T koridorių ir nacionalinių ar vietinių transporto tinklų Lietuvoje yra tarp mažiausiai išsivysčiusių ES, o tai apsunkina galimybę žmonėms važiuoti į darbą ir mažina šalies patrauklumą naujoms investicijoms. Be infrastruktūros spragų, mobilumo kliūtis taip pat lemia suskaidytos savivaldybių viešojo transporto sistemos, nes nėra užtikrinami suderinti viešojo transporto maršrutai ir tvarkaraščiai. Investicijos į eismo saugos gerinimą taip pat išlieka aktualios, nes nepaisant teigiamų pokyčių kelių eismo saugumo srityje, tačiau pažymi, kad žuvusiųjų keliuose skaičius vis dar viršija ES vidurkį.

9.1.2. Ar pasirinktos tinkamiausios priemonės ir jų įgyvendinimo būdai veiksmų programos prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslams pasiekti? 9.1.3. Ar veiksmų programos intervencijos pasiekia veiksmų programoje nustatytas tikslines grupes? 9.1.4. Kiek veiksmų programos intervencijos į skirtingas ūkio/viešosios politikos sritis suderintos tarpusavyje? 9.1.5 Kurios intervencijos dubliuoja viena kitą, persidengia? Kokių veiksmų reikia imtis situacijai pataisyti? 9.2.3. Kokios reguliacinės priemonės (reformos) turi būti įgyvendintos, siekiant konkrečių uždavinių tikslų?

6 prioriteto tikslų siekiama įgyvendinant 15 priemonių. Didžioji ES fondų lėšų dalis – 87 proc. (1,02 mlrd. Eur) yra sukoncentruota į transporto sektorių ir tik šiek tiek daugiau nei dešimtadalis finansavimo (153 mln. Eur) skirta integracijai į ES vidaus energijos rinką. Transporto sektoriaus intervencijos apima investicijas į visas transporto rūšis: kelių, geležinkelių, oro, jūrų uostų ir vandens vandenų, taip pat investuojama į skirtingų transporto rūšių sąveiką. Tarp SaF ir ERPF investicijų, nukreiptų į transporto sektorių, užtikrinta aiški takoskyra. Vertinimo metu nebuvo identifikuota persidengiančių intervencijų.

Investicijos į transporto infrastruktūrą gerina bendrą šalies konkurencingumą, jos svarbios tiek verslui, tiek gyventojams. Siekiant užtikrinti, kad suplanuotomis investicijomis būtų pasiekta maksimali nauda, svarbu

²¹⁶ 2011 kovo 28 d. Europos Komisijos sprendimu COM(2011) 144 patvirtinta baltoji knyga „Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos transporto sistemos kūrimas“.

planavimo etape užtikrinti integruotą požiūrį ir investuojant į regioninę infrastruktūrą, visų pirma, mobilumo kliūtis šalinti ten, kur nepakankamai išvystyta susisiekimo infrastruktūra riboja dirbančiųjų mobilumą tarp atskirų Lietuvos savivaldybių, ar tarp centro ir periferijos. Susisiekimo infrastruktūros investicijas turi papildyti ir kitos priemonės, padedančios šalinti mobilumo kliūtis. Ypač svarbu integruoti savivaldybių viešojo transporto sistemas, suderinant viešojo transporto maršrutus bei tvarkaraščius.

9.2.1. Kokių mastu pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP priede numatytos rodiklių reikšmės? Paaiškinti nukrypimų priežastis. Kokia veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybė 2023 m.? Kokių veiksmų reiktų imtis norint pasiekti 2023 m. numatytas rodiklių reikšmes?

Įgyvendinant 6 VP prioritetą yra pasiektos visos veiklos rodiklių tarpinės reikšmės, todėl šiam prioritetui bus skiriamas veiklos lėšų rezervas.

Vertinant veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybę 2023 m. pagal vertinimo metu aktualią VP redakciją, matyti, kad 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis įgyvendinant šiuo metu finansuojamus projektus bus pasiekta 2 iš nustatytų 5 produkto rodiklių siektinos reikšmės:

- Pagal pasirašytas sutartis prognozuojama ERPF rodiklio P.B.214 „Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių ilgis“ reikšmė (173 km) sudaro 149 proc. siekiamos reikšmės. Tačiau vertinimo ataskaitos rengimo metu buvo derinamas VP keitimas, planuojant nustatyti didesnę rodiklio reikšmę (204 km). Patvirtinus šį keitimą dabar finansuotose sutartyse suplanuoti rodikliai sudarys 85 proc. siektinos reikšmės, todėl bus reikalingos papildomos investicijos ir finansavimas: pagal priemones, prisidedančias prie šio rodiklio (Nr. 06.2.1-TID-R-511 „Vietinių kelių vystymas“, Nr. 06.2.1-TID-V-507 „Regionų pasiekiamumo gerinimas“, Priemonė Nr. 06.2.1-TID-V-512 „Miestų transporto infrastruktūros vystymas įgyvendinant valstybei svarbius jungtinius projektus“). Priemonių įgyvendinimo planuose kol kas nėra suplanuoti papildomi ERPF rodiklio P.B.214 pasiekimai.
- Sutartyse suplanuota ERPF rodiklio reikšmė „Įdiegtos saugų eismą gerinančios ir aplinkosaugos priemonės“ – 202, o tai sudaro 200 proc. siekiamos reikšmės. Šio rodiklio reikšmę suplanuota patikslinti. Derinamame VP keitime numatyta rodiklio P.S.342 reikšmę padidinti iki 173, todėl įgyvendinus šiuo metu finansuojamus projektus numatyta apimtimi rodiklis bus pasiektas 117 proc.

Siekiant kitų 3 produkto rodiklių, įtrauktų į veiklos rezultatų planą, reikšmių, reikės įgyvendinti naujus projektus:

- Pagal priemonių Nr. 06.1.1-TID-V-501 „TEN-T kelių tinklo techninių parametrų gerinimas, pralaidumo didinimas“ ir Nr. 06.1.1-TID-V-502 „Miestų aplinkkelių tiesimas“ projektus suplanuota pasiekti 42 proc. (66 km) rodiklio P.B.215 „Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių TEN-T tinkle ilgis“ siektinos reikšmės (157 km). Derinamame VP keitime numatyta rodiklio reikšmę sumažinti iki 99 km. Tačiau ir mažesniame tikslui pasiekti būtinas papildomas finansavimas, kuris gali būti perskirstytas iš mažiau paklausių 6.1.1. uždavinio intervencijų, skirtų investicijoms į intelektines transporto sistemas TEN-T tinkle arba oro uostų infrastruktūrą.
- Pagal priemonę Nr. 06.1.1-TID-V-503 „TEN-T geležinkelių tinklo atnaujinimas ir patobulinimas, skirtingų rūšių transporto sąveikos gerinimas“ sudarytas finansavimo sutartis planuojama atnaujinti 61 km geležinkelių tinklo, o tai sudaro 28 proc. siektinos rodiklio P.B. 212 „Bendras rekonstruotų arba patobulintų linijų geležinkelio TEN-T tinkle ilgis“ reikšmės (220 km). 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, pagal priemonę sudarytų finansavimo sutarčių suma sudarė 30 proc. skirto finansavimo, todėl priemonei suplanuoto biudžeto turėtų pakakti, siekiant dabartinės į veiklos peržiūros planą įtraukto rodiklio reikšmės. Tačiau ataskaitos rengimo metu su Komisija derinamame VP keitime buvo numatyta padidinti rodiklio P.B. 212 reikšmę iki 339 km, todėl reikalinga įvertinti papildomo finansavimo poreikį nustatytam tikslui pasiekti.
- Pagal įgyvendinamas sutartis numatyta rekonstruoti/ nutiesti 178 km elektros perdavimo linijų. Tai sudaro 36 proc. siektinos rodiklio P.S.345 „Nutiestų ir (arba) rekonstruotų elektros perdavimo linijų ilgis“ reikšmės (500 km). Atsižvelgiant į EM priimtą sprendimą mažinti investicijų pagal priemonę Nr. 06.3.1-LVPA-V-103 „Elektros perdavimo sistemos modernizavimas ir plėtra“ apimtį, vertinimo ataskaitos metu su Komisija derinamame VP keitime buvo numatyta rodiklio reikšmę P.S.345 mažinti iki 330 km. Siekiant šio tikslo turės būti įgyvendinami nauji projektai, kuriais būtų nutiesta/ rekonstruota ne mažiau kaip 152 km elektros perdavimo linijų.

9.2.2 Kokių mastu pasiekti investicinių prioritetų produktai ir rezultatai? Kokios yra tokių pasiekimų priežastys?

Lyginant 6 VP prioriteto finansinio įgyvendinimo rodiklius su bendru programos įgyvendinimo lygiu, pažanga yra vidutinė. Įpusėjus veiksmų programos įgyvendinimui buvo suplanuota 78 proc. prioritetui skirtų lėšų, ypač atsilieikama įgyvendinant EM intervencijas, pagal kurias sudarytų projektų sąrašų ar paskelbtų kvietimų vertė sudarė 58 proc. skirto finansavimo. Lėtesnis energetikos projektų įgyvendinimas susijęs su tuo, kad sektoriuje yra įgyvendinami didesnio masto (tiek techninių parametru, tiek finansavimo prasme) infrastruktūriniai projektai, finansuojami EITP lėšomis. Be to, programos įgyvendinimo metu buvo atnaujinami pagrindiniai investicijas nustatantys strateginiai dokumentai.

Didžiausi pasiekimai matyti įgyvendinant intervencijas transporto sektoriuje. Įgyvendinant priemonių Nr. 06.1.1-TID-V-501 „TEN-T kelių tinklo techninių parametru gerinimas, pralaidumo didinimas“ ir Nr. 06.1.1-TID-V-502 „Miestų aplinkkelių tiesimas“ projektus buvo rekonstruota 66 km kelių TEN-T tinkle (pasiekta 42 proc. rodiklio P.B.215 „Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių TEN-T tinkle ilgis“ siektinos reikšmės) ir nutiesta 5,16 km naujų kelių (pasiekta 47 proc. rodiklio P.B.213 „Bendras naujai nutiestų kelių TEN-T tinkle ilgis“ siektinos reikšmės). Didžiausia pažanga tiek pagal lėšų panaudojimą, tiek pagal suplanuotų rodiklių pasiekimą stebima įgyvendinant jau kelintą programinį laikotarpį finansuojamą regioninių kelių infrastruktūros modernizavimą ir plėtrą pagal priemones Nr. 06.2.1-TID-R-511 „Vietinių kelių vystymas“ ir Nr. 06.2.1-TID-V-507 „Regionų pasiekiamumo gerinimas“. Įgyvendinant šias priemones, 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, buvo rekonstruota 92 km kelių. Taip pat stebimi reikšmingi pasiekimai investuojant į eismo saugos gerinimą – vertinamuoju laikotarpiu buvo įdiegtos 27 saugų eismą gerinančios ir aplinkosaugos priemonės.

9.2.4. Ar veiksmų programos prioritetų ir investicinių prioritetų bei konkrečių uždavinių intervencijoms numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos juose numatytiems tikslams pasiekti?

Siekiant spręsti išvardintas transporto infrastruktūros problemas reikalingos didelės investicijos. Kelių infrastruktūros sektoriaus finansinių priemonių ex-ante vertinimo studijoje (2016) nustatyta, kad vien kelių sektoriui 2014–2020 m. laikotarpiu reikia skirti apie 1,448 mlrd. eurų, tačiau išnagrinėjus visus rinkoje prieinamus finansavimo šaltinius (įskaitant ir ESI fondų lėšas) bendras finansavimas kelių infrastruktūros sektoriui yra nepakankamas (susidaro apie 562 mln. eurų finansavimo trūkumas). Todėl buvo siūlyta transporto infrastruktūros modernizavimo ir plėtros projektus finansuoti ne tik subsidijomis, bet ir kitomis finansinėmis priemonėmis. Kol kas visose suplanuotose ir įgyvendinamose 6 VP prioriteto priemonėse parama skiriama negrąžintinos subsidijos forma.

Vertinant pagal priemonėms skirtą ir panaudotą finansavimą bei pasirašytose sutartyse nustatytų rodiklių atotrūkį nuo VP nustatytų tikslų, didžiausias papildomų investicijų poreikis matomas įgyvendinant kelių infrastruktūros projektus TEN-T tinkle (pagal priemones Nr. 06.1.1-TID-V-501 „TEN-T kelių tinklo techninių parametru gerinimas, pralaidumo didinimas“ ir Nr. 06.1.1-TID-V-502 „Miestų aplinkkelių tiesimas“) ir regioninio judumo intervencijas (pagal priemones Nr. 06.2.1-TID-R-511 „Vietinių kelių vystymas“ ir Nr. 06.2.1-TID-V-507 „Regionų pasiekiamumo gerinimas“). Atsižvelgiant į tai, kad nepakankamai išvystyta susisiekimo infrastruktūra vis dar yra vienas iš svarbių šalies augimo apribojimų, rekomenduojama šioms priemonėms skirti papildomą finansavimą (rekomendacijos pateiktos atsakant į 9.2.6 klausimą).

9.2.5. Ar veiksmų programos lėšos panaudotos efektyviai? Pateikti lėšų panaudojimo efektyvumo analizę, išnagrinėjant bent po vieną kiekvieno prioriteto įgyvendinimo priemonę pateikiant po vieną gerosios ir blogosios praktikos pavyzdį.

Kol kas 6 prioriteto įgyvendinamų priemonių pažanga yra per maža tam, kad būtų galima įvertinti konkrečių priemonių efektyvumą. Sprendžiant pagal produkto rodiklių pasiekimą ir tiesioginį jau padarytą teigiamą poveikį veiksmų programos rezultato rodikliams galima išskirti priemonę Nr. 06.1.1-TID-V-505 „Jūrų transporto eismo sąlygų gerinimas Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste“. Siekiant aukštų krovinių krovos rezultatų, VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija 2017 m. įgyvendino projektą „Malkų įlankos gilinimas iki 14,5 m, įskaitant gamtosauginės krantosaugos sienutės įrengimą“ (projekto kodas 06.1.1-TID-V-505-01, skirtas finansavimas 57 042 577 Eur). Šio projekto įgyvendinimas tiesiogiai prisidėjo prie 2017 m. intermodalinių transporto vienetų krovinių apyvartos geležinkelių transportu išaugimo 26 proc., lyginant su 2016 m. (rezultato rodiklis R.S.336 „Vežta intermodalinių transporto vienetų“). Daugiau nei 50 proc. visų krovinių yra vežama per Klaipėdos uostą, todėl didelę reikšmę turi modernus ir sėkmingai funkcionuojantis transporto ir pramonės kompleksas jūrų uoste, kuris užtikrina greitą ir saugų krovinių perkrovimą. Kita vertus, vežamų intermodalinių krovinių kiekį stipriai įtakoja bendra situacija vidaus ir užsienio rinkose, santykiai su kaimyninėmis šalimis. Ypač didelę įtaką turi iš Baltarusijos ir Rusijos vežamų naftos produktų bei trąšų srautas.

9.3.1. Kokia pažanga padaryta įgyvendinant ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslus? 9.3.2. Kaip veiksmų programos prioritetai, investiciniai prioritetai ir konkretūs uždaviniai tiesiogiai prisideda prie ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslų įgyvendinimo?

VP numatyti 6 prioriteto 6.1 ir 6.2 investiciniai prioritetai prisideda prie ES 2020 numatytų tikslų. Vykdomos intervencijos yra nukreiptos į daugiaryšės bendros Europos transporto erdvės rėmimą investuojant į transeuropinį transporto tinklą (TEN-T), regionų judumo didinimą prie TEN-T infrastruktūros prijungiant antrinius ir tretinius transporto mazgus, išmetamo anglies dioksido kiekio mažinimo skatinimą visų rūšių teritorijose, taip pat skatinant tvarų ir įvairių rūšių judumą miestuose. Sėkmingas šių priemonių įgyvendinimas reikšmingai prisidės prie iniciatyvos „Tausiai išteklius naudojanti Europa“ siekių susijusių su transporto sektoriumi.

6.3.1 uždaviniu investuojama į elektros tinklų modernizavimą bei pažangių infrastruktūros elementų diegimą. Investicijos yra būtinos siekiant efektyviau vartoti energiją prisidedant prie strategijos siekio 20 proc. padidinti energijos suvartojimo efektyvumą. Be to, elektros tinklų stiprinimas yra būtina sąlyga sklandesnei AIE integracijai į rinką, todėl šios investicijos sudaro palankias sąlygas siekti dar vieno „20/20/20“ klimato ir energetikos tikslo - iki 20 proc. padidinti energijos, gaunamos iš atsinaujinančių energetikos šaltinių.

9.2.6. Pateikti siūlymus dėl efektyviausio veiklos rezervo lėšų panaudojimo (konkrečių uždavinių tobulinimas ir nauji konkretūs uždaviniai bei priemonės jiems įgyvendinti).

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Terminas
1.	Nepakankamai išvystyta susisiekimo infrastruktūra vis dar yra vienas iš svarbių šalies augimo apribojimų. Lietuva užima 21-ą vietą ES transporto rezultatų suvestinėje ir toliau turi mažiausiai išsivysčiusį TEN-T pagrindinį kelių ir geležinkelių tinklą. Vertinant pagal priemonei skirtą ir panaudotą finansavimą bei pasirašytose sutartyse nustatytų rodiklių atotrūkį nuo VP veiklos rezultatų plane nustatytų siektinų reikšmių, papildomas finansavimas turi būti skirtas kelių infrastruktūros projektams TEN-T tinkle.	Rekomendacija: Perskirstyti nesuplanuotas SaF lėšas iš priemonės Nr. 06.1.1-TID-V-504 priemonė „Intelektinių transporto sistemų diegimas TEN-T tinkle“ (bendras priemonei skirtas finansavimas, įskaitant veiklos rezervą, sudaro 48,95 mln. Eur, projektų sąrašuose suplanuota 9 proc. lėšų) į priemonę Nr. 06.1.1-TID-V-501 „TEN-T kelių tinklo techninių parametrų gerinimas ir pralaidumo didinimas“. Didžiausios investicijos yra reikalingos Via Baltica techninių parametrų gerinimui. Šis projektas yra įtrauktas į Vyriausybės strateginių projektų portfelį.	SM	2019 m. I ketv.
2.	Lietuvoje išlieka poreikis didinti regioninį mobilumą prijungiant antrinius ir tretinius mazgus prie TEN-T tinklo infrastruktūros, bei integruojant pagrindinius urbanistinius ir ekonominius centrus, užbaigti aplinkkelių statybą miestuose, gerinti eismo sąlygas, mažinti taršą ir kelionių laiką. EK vertinimu, jungtys tarp TEN-T koridorių ir nacionalinių ar vietinių transporto tinklų Lietuvoje yra tarp mažiausiai išsivysčiusių ES, o tai apsunkina galimybę žmonėms važiuoti į darbą ir mažina šalies patrauklumą naujoms investicijoms. 2018 m. gruodžio 31 d. stebėsenos duomenimis pagal priemonę Nr. 06.2.1-TID-V-507 „Regionų pasiekiamumo gerinimas“ buvo virškontraktuota 12 proc. daugiau lėšų nei skirtas	Rekomendacija: Skirti regioninio judumo priemonėms iki 10 mln. Eur papildomą finansavimą, perskirstant lėšas iš 7 VP prioriteto ERPF rezervo. Strateginis siūlymas: Siekiant užtikrinti, kad suplanuotomis investicijomis būtų pasiekta maksimali nauda, svarbu planavimo etape užtikrinti integruotą požiūrį ir investuojant į regioninę infrastruktūrą, visų pirma, mobilumo kliūtis šalinti ten, kur nepakankamai išvystyta susisiekimo infrastruktūra riboja dirbančiųjų mobilumą tarp atskirų Lietuvos savivaldybių, ar tarp centro ir periferijos. Susisiekimo infrastruktūros investicijas turi papildyti ir kitos priemonės,	Vadovaujančioji institucija, SM, VRM	2019 m. I ketv.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Terminas
	finansavimas, o pagal priemonę Nr. 06.2.1-TID-R-511 „Vietinių kelių vystymas“ sudarytų sutarčių suma sudarė 91 proc. skirto finansavimo. Tačiau pagal finansuojamus projektus nebus pasiekta šioms priemonėms nustatyta rodiklio P.B.214 „Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių ilgis“, įtrauko į veiklos rezultatų planą, siektina reikšmė.	padedančios šalinti mobilumo kliūtis. Ypač svarbu integruoti savivaldybių viešojo transporto sistemas, suderinant viešojo transporto maršrutus bei tvarkaraščius.		
3.	Pagal veiksmų programos 6.3. investiciniam prioritetui „Energijos vartojimo efektyvumo ir tiekimo patikimumo, plėtojant pažangias energijos paskirstymo, saugojimo ir perdavimo sistemas gerinimas ir paskirstytos AIE gamybos, diegimas“ vykdomos intervencijos neturi poveikio (nėra susijusios priežastiniais ryšiais) su nustatytais rezultato rodikliais R.S.344 „Herfindahl-Hirschman energijos importo indeksas Lietuvos elektros energijos rinkoje“, R.S.345 „Herfindahl-Hirschman energijos importo indeksas Lietuvos gamtinių dujų rinkoje“, ir R.S.346 „N-1 kriterijaus įvykdymo gamtinių dujų sektoriuje lygis“.	Rekomendacija: Atsisakyti su intervencijomis nesusijusių rezultato rodiklių stebėjimo.	EM	2019 m. I ketv.

2.7. VP PRIORITETAS „KOKYBIŠKO UŽIMTUMO IR DALYVAVIMO DARBO RINKOJE SKATINIMAS“

2.7.1. Tęstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas

Pagal septintąjį VP prioritetą yra remiamos veiklos, kuriomis siekiama prisidėti prie NRP nustatyto Lietuvos nacionalinio tikslo – iki 2020 m. padidinti gyventojų užimtumą iki 72,8 proc. Todėl ženkliai investicijų dalis skirta aktyvių darbo rinkos priemonių įgyvendinimui. Prie šio tikslo taip pat prisideda jaunimo užimtumo iniciatyvos įgyvendinimas. Taip pat siekiama sumažinti miestų plėtros netolygus, veiksmingai išnaudoti miestų ar atskirų jų teritorijų dalių turimą potencialą. 7 prioriteto finansavimui suplanuota skirti 10,9 proc. ES fondų lėšų (arba 12 proc. ERPF ir apie 24,4 proc. ESF).

VP rengimo metu atliktas išankstinis vertinimas²¹⁷ parodė, kad aukštą nedarbo lygį ir žemą užimtumo lygį lemia trys problemų grupės:

- **Ribota darbo jėgos paklausa.** Tai lemia žemas verslumo lygis ir ribotos verslo plėtros galimybės, nepakankamos pažeidžiamiausių gyventojų grupių savarankiško užimtumo ir verslo kūrimo galimybės, dideli miestų plėtros nelygumai, mažas nuosmukį patiriančių vietovių patrauklumas verslui ir gyventojams.
- **Aukštas ilgalaikis ir žemos kvalifikacijos asmenų nedarbo lygis.** Tai lemia ribotas darbo rinkos politikos priemonių efektyvumas ir poveikis užimtumui, motyvacijos, darbo rinkoje paklausių kompetencijų stoka ir diskriminacijos dėl amžiaus, tautybės ir kt. darbo rinkoje apraiškos.
- **Aukštas jaunimo nedarbas.** Tai lemia neatitikimai tarp jaunimo turimų kvalifikacijų ir darbo rinkos poreikių, sudėtingas perėjimas iš švietimo sistemos į darbo rinką ir darbdavių nesuinteresuotumas įdarbinti patirties ir įgūdžių neturintį jaunimą.

Siekiant spręsti šias problemas, numatytos investicijos pagal keturis investicinius prioritetus ir septynis uždavinius, kaip tai pavaizduota 70 paveiksle.

Planuojant investicijas, Lietuvoje vyraavo žemas užimtumo ir aukštas nedarbo lygis. Tačiau šiuo metu Lietuva jau pasiekė ir viršijo strateginį NRP tikslą šioje srityje – užimtumas 2018 m. 2 ketv. siekė 77,6 proc. (nacionalinis tikslas – 72,8 proc., o ES tikslas – 75 proc.). Nedarbo lygis nuo ekonominės krizės pabaigos nuosekliai smuko, 2017 m. siekė tiek viršijo 7 proc. ir, prognozuojama²¹⁸, toliau smuks. Jaunimo nedarbo bei ilgalaikio nedarbo lygis taip pat smuko ir 2017 m. siekė atitinkamai 13,2 proc. ir 3 proc. Pastarasis rodiklis leidžia teigti, kad jau pasiektas Užimtumo didinimo programoje²¹⁹ numatytas tikslas: siekta, kad 2020 m. ilgalaikis nedarbas neviršytų 3,5 proc. Taigi griežtąja prasme, Lietuva išsikeltus tikslus užimtumo ir nedarbo srityje jau pasiekė, o problemas, kurias siekta spręsti, praranda savo svarbą. Tai iš dalies lėmė ES fondų investicijos²²⁰, nors didžiausią poveikį tam turėjo gerėjanti makroekonominė situacija Lietuvoje ir svarbiausiose eksporto rinkose.

Investicijos darbo rinkos problemų sprendimui – kaip sekasi nustatyti prioritetus?

Panaši situacija – programavimo laikotarpiu vyraavusios darbo rinkos problemos praranda aktualumą įgyvenimo metu – kartojasi. Rengiant 2004–2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą vyraavo aukštas nedarbo lygis ir šios problemos sprendimui numatytos ženklios ES fondų investicijos. Tačiau nuo 2004 m. Lietuvos ūkis sparčiai augo, o nedarbo lygis smuko, tad išsivyravo darbo jėgos stokos ir kompetencijų atitikties paklausai problemos. Būtent šioms sritims buvo skirtas didžiausias dėmesys formuluojant investicijų prioritetus 2007–2013 m. laikotarpiui. Tačiau dėl ekonominės krizės 2009–2014 m. nedarbo lygis pasiekė dviženklį skaičių, o užimtumo lygis stipriai krito. Tad šių problemų sprendimui 2014–2020 m. numatytos didelės ES fondų investicijų apimtys.

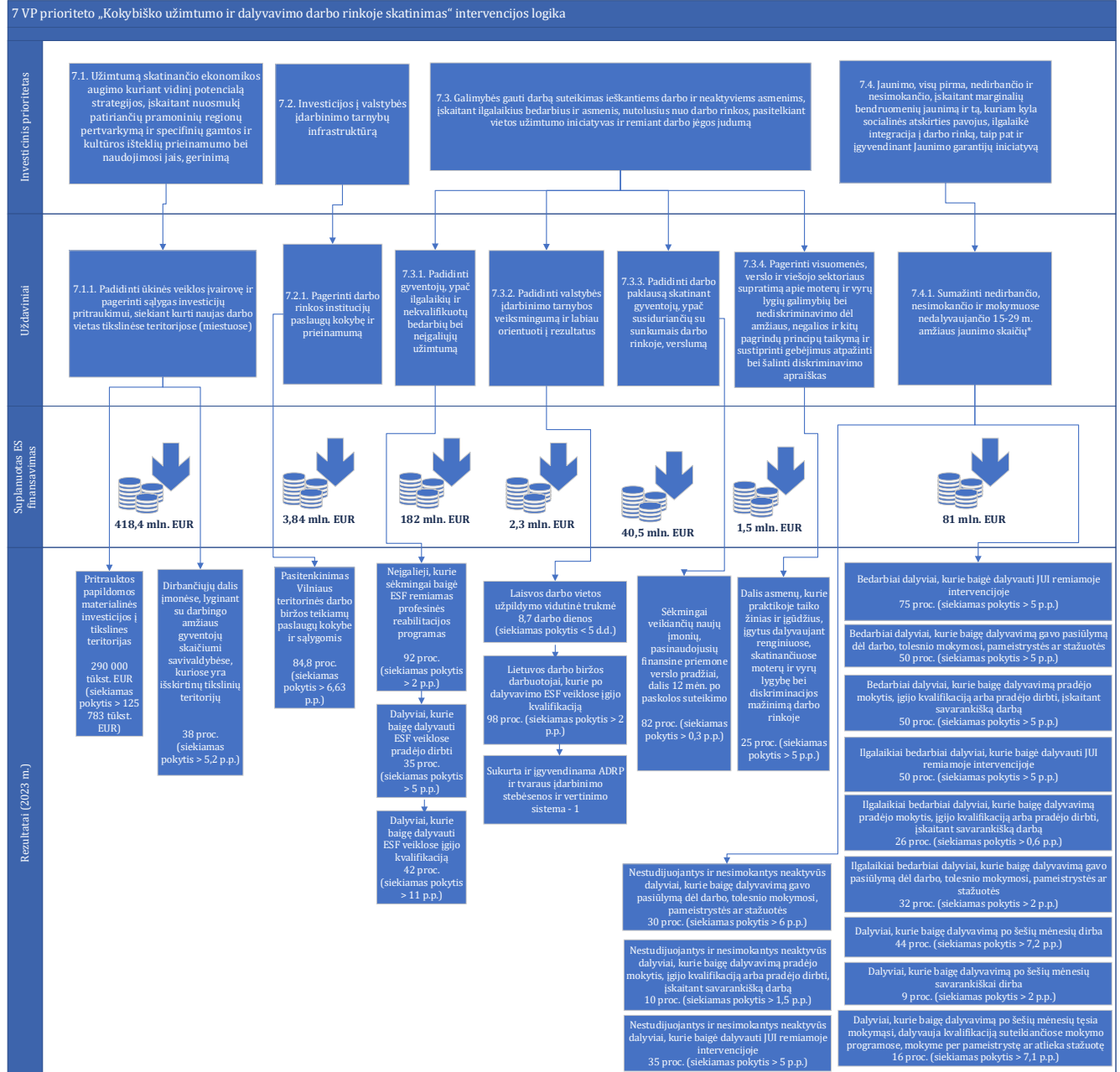
²¹⁷ VPVI ir PPMI Group (2014). Lietuvos 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas.

²¹⁸ 2018 kovo 7 d. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2018) 213 „Šalies ataskaita. Lietuva 2018“.

²¹⁹ 2013 m. rugšėjo 25 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 878 „Dėl Užimtumo didinimo 2014–2020 m. programos patvirtinimo“.

²²⁰ ESTEP (2017). 2014–2020 m. ES fondų investicijų poveikio Lietuvos ūkiui ir plėtros prioritetų 2021–2027 m. vertinimo galutinė ataskaita.

70 pav. 7 prioriteto „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“ intervencijos logika.

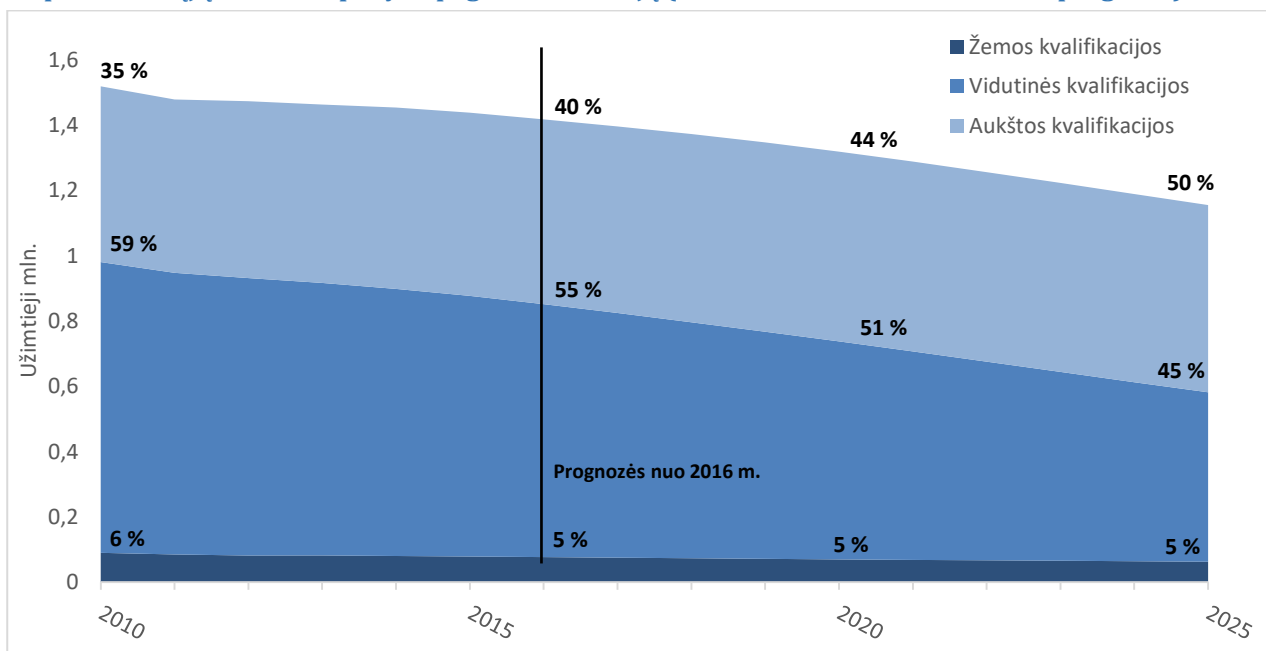

Šaltinis: pagal 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą, patvirtintą 2014-09-08.

Nors užimtumo ir nedarbo problemų, kurias siekta spręsti planuojant investicijas, mastas ir aktualumas pastaraisiais metais sumažėjo, iškilo nauji iššūkiai. Pirma, **Lietuva susiduria su darbo jėgos stygiaus problema**. Nepaisant augančio užimtumo ir smunkančio nedarbo lygio, absoliutus užimtųjų skaičius 2017 m. nespėdriai susitraukė. Tai lėmė demografinės priežastys: aktyvesnis dalyvavimas darbo rinkoje nebepajėgia kompensuoti smunkančio gyventojų skaičiaus. Kadangi gyventojų skaičius ir toliau sparčiai mažės (bazinis Eurostat scenarijus), darbo jėgos stoka reikšmingai ribos Lietuvos ūkio augimo potencialą (žr. pav. 71). Ši iššūkį būtų galima spręsti:

- *Skatinant pažeidžiamų asmenų (neįgaliųjų, ilgalaikių bedarbių ir kt.) įsidarbinimą.* Pavyzdžiui, asmenų su negalia užimtumo lygis išlieka vienas žemiausių ES (40,5 proc. Lietuvoje ir 47,4 proc. vidutiniškai ES)²²¹. Tam skirtos trečiojo investicinio prioriteto priemonės.
- *Kuriant paskatas potencialiems emigrantams neišvykti.* EBPO tyrimas²²² rodo, kad 80 proc. 2015 m. emigravusių Lietuvos gyventojų prieš tai buvo neaktyvūs ir tik 1 proc. emigrantų buvo bedarbiai. Tas pats tyrimas taip pat rodo, kad daugiau nei 60 proc. Jungtinėje Karalystėje, Norvegijoje ir Airijoje dirbančių Lietuvos piliečių turi darbą, kuris reikalauja žemesnės nei jų turima kvalifikacija. Tad ženkliai emigrantų dalis turėjo mažai objektyvios informacijos apie situaciją Lietuvos darbo rinkoje (dauguma jų niekada nedirbo), o nuvykę įsitvirtino darbuose, kuriuose neišnaudojo turimo žmogiškojo kapitalo. Visa tai greičiausiai rodo, kad subjektyvūs įsitikinimai apie situaciją Lietuvos darbo rinkoje taip pat suvaidino nemažą vaidmenį, priimant sprendimus migruoti. Viešosios politikos priemonėmis galima šias problemas spręsti. Nors 2018 m. patvirtinta Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018-2030 m. strategija²²³, kol kas konkrečios priemonės nėra įgyvendinamos.
- *Kuriant paskatas migrantams grįžti ir įsidarbinti.* EBPO tyrimas²²⁴ rodo, kad tik 33 proc. migrantų, į Lietuvą grįžusių 2015 m., dirbo bent kartą per 12 mėn. po grįžimo. Tad grįžę migrantai sudaro vis augantį potencialių darbuotojų rezervą, tačiau nėra aišku, kokios priežastys trukdo jiems dalyvauti darbo rinkoje. Šių klausimų sprendimui kol kas nėra numatytos atitinkamos priemonės.

71 pav. Užimtųjų skaičiaus pokytis pagal kvalifikaciją (2010-2016 m. ir 2016-2025 m. prognozė).

Šaltinis: CEDEFOP, 2017.

Antra, **sparčiai kintant Lietuvos ekonomikos struktūrai** (žr. pav. 72), **išlieka aktualūs užimtųjų kompetencijų pasiūlos ir paklausos neatitikties iššūkiai**. Vis dar vyrauja požiūris, kad šią problemą turėtų spręsti tik pirminio švietimo sistema. Tačiau toks įsitikinimas yra klaidingas: pirminis švietimas trunka pernelyg ilgai, kad galėtų atliepti greitai besikeičiančius kompetencijų poreikius; kasmet į darbo rinką įsiliejančių abiturientų ir absolventų skaičius yra labai mažas, lyginant su atitinkamuose sektoriuose dirbančių užimtųjų

²²¹ 2018 kovo 7 d. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2018) 213 "Šalies ataskaita. Lietuva 2018".

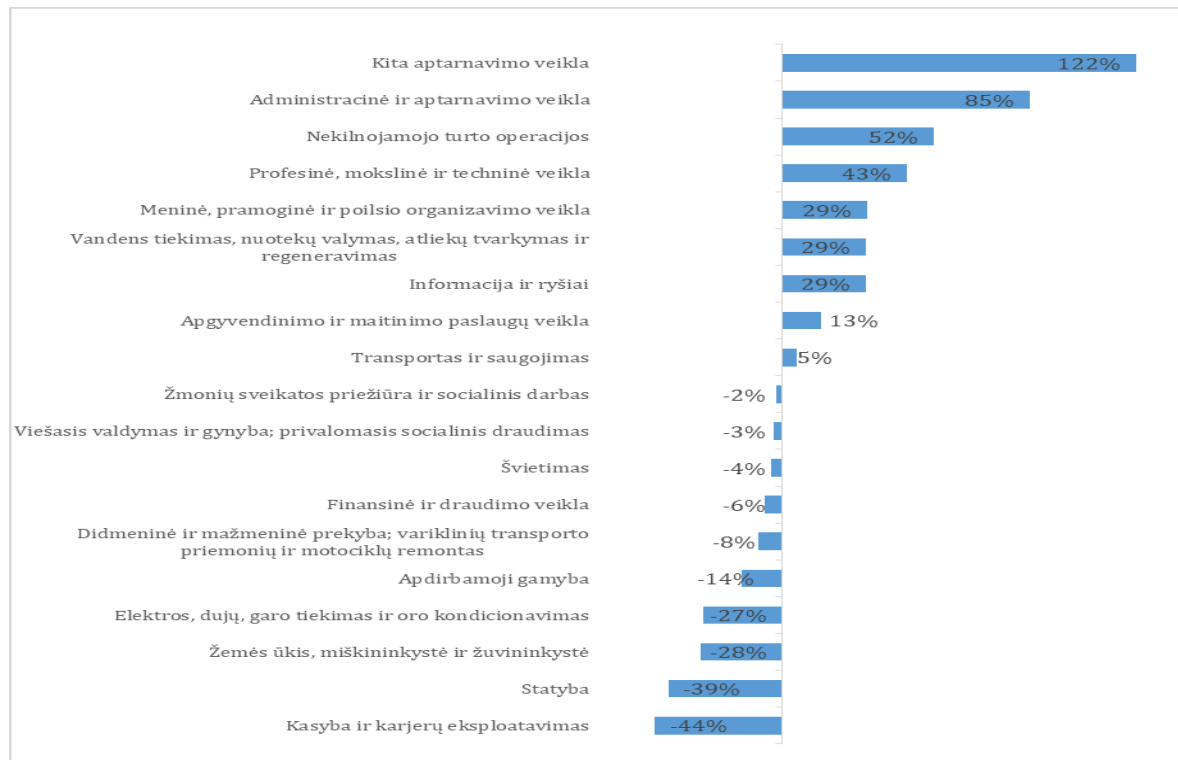
²²² OECD (2018). OECD Reviews of Labour Market and Social Policies. Lithuania.

²²³ Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018-2030 m. strategija, patvirtinta 2018 m. balandžio 17 d.

²²⁴ OECD (2018). OECD Reviews of Labour Market and Social Policies. Lithuania.

skaičiumi; tvarus ūkio augimas ir socialinė sanglauda nėra įmanoma, jei ignoruojami užimtųjų poreikiai mokytis visą gyvenimą.

72 pav. Užimtų gyventojų skaičiaus pokytis (proc.) pagal ekonomines veiklos rūšis, 2007-2017 m.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas.

Pirmą kartą Lietuvoje vykdytas Suaugusiųjų kompetencijų tyrimas parodė, kad Lietuvos gyventojų matematinio raštingumo ir skaitymo gebėjimų lygis yra gana panašus į kitų EBPO šalių. Tačiau Lietuvos suaugusieji turi labai žemus problemų sprendimo technologijų pagalba gebėjimus (žr. 73 pav.). Net 20,9 proc. tyrime dalyvavusių Lietuvos gyventojų nurodė, kad nėra turėję darbo kompiuteriu patirties arba jiems trūksta elementarių įgūdžių (lyginant su 14,7 proc. EBPO šalių vidurkiu). Taip pat 54,6 proc. suaugusiųjų įgūdžiai šioje srityje siekia vos pirmąjį ar žemesnį lygmenį (EBPO vidutiniškai 42,9 proc.). Šiame lygmenyje žmogus geba naudotis tik pagrindinėmis ir lengvai prieinamomis technologinėmis priemonėmis (naršykle, el. paštu). Taigi, iš viso 75,5 proc. suaugusiųjų trūksta aukštesnio lygmens naudojimosi kompiuteriu įgūdžių – tai yra vienas prasčiausių rezultatų iš visų tyrime dalyvavusių šalių.²²⁵ **Apibendrinant, tai rodo, kad maždaug du trečdaliai šalies suaugusiųjų neturi būtinų gebėjimų, reikalingų dalyvauti vis labiau skaitmenizuotoje ekonomikoje.**

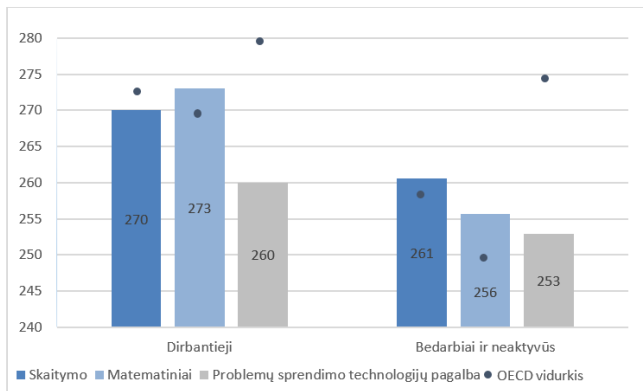
Lietuvos darbo biržos apžvalgoje²²⁶ prognozuojama, kad ateityje toliau augs kvalifikuotos darbo jėgos paklausa. Kadangi perteklinės kvalifikuotų darbuotojų pasiūlos šiuo metu nebėra, tikėtina, kad išaugs neužpildytų tokių darbo vietų skaičius. Tai lems didesnę kvalifikacijos kėlimo ir perkvalifikavimo paslaugų poreikį.

Siekiant spręsti užimtųjų kompetencijų pasiūlos ir paklausos neatitikties problemas 2016 m. buvo priimtas naujas Užimtumo įstatymas. Jis numato Lietuvos darbo biržos struktūros ir pavadinimo keitimą (nuo 2018 m. spalio mėn. LDB tapo Užimtumo tarnyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Užimtumo tarnyba)). Taip pat numatyta, kad Užimtumo tarnyba teiks paramos mokymuisi paslaugas ne tik bedarbiams, bet ir užimtiesiems. Visgi nepaisant teisės aktų pokyčių, **kol kas nėra sistemos (įgyvendinimo instrumentų, finansavimo iš ES ar kitų fondų ir kt.), kuri padėtų žemą – vidutinę kvalifikaciją turintiems dirbantiesiems įgyti naujas kompetencijas.**

²²⁵ OECD (2016). Lithuania – Country Note – Skills Matter: Further Results from the Survey of Adult Skills.

²²⁶ Lietuvos darbo birža (2017). Lietuvos užimtumo 2017 m. tendencijos ir ateities prognozės.

73 pav. Lietuvos suaugusiųjų (16 – 65 m.) įgūdžių vidurkiai pagal užimtumą, lyginant su EBPO vidurkiu

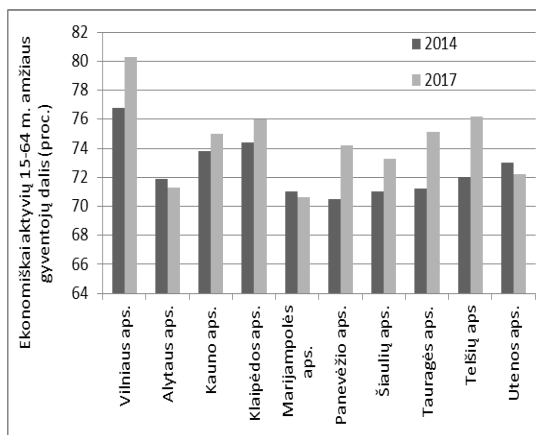

Šaltinis: OECD (PIAAC), 2016.

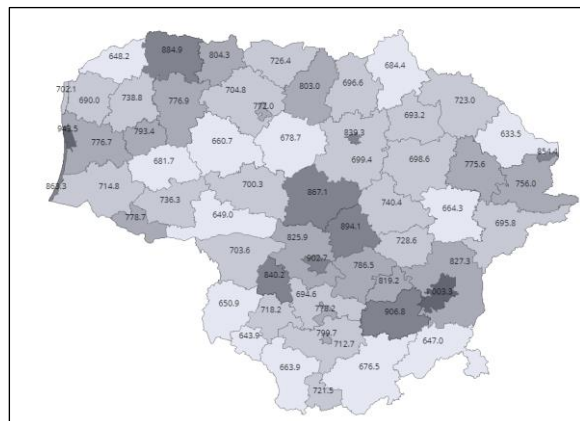
Trečia, **nepaisant teigiamų darbo rinkos tendencijų šalyje, išlieka reikšmingi regioniniai skirtumai.** Ekonominio aktyvumo lygis apskrityse skiriasi iki 10 proc. punktų (žr. pav. 74). Jei Vilniaus, Telšių, Panevėžio ir kt. apskrityse aktyvumo lygis pastaraisiais metais sparčiai augo, tai „prasčiausius“ rodiklius demonstruojančiose savivaldybėse aktyvumas smuktelėjo. Penkiose mažiausią nedarbo lygį turinčiose savivaldybėse šis rodiklis 2018 m. sausio mėn. siekė 4 – 6 proc. (artimas natūraliam nedarbo lygiui). Tačiau penkiose didžiausią bedarbių dalį turinčiose savivaldybėse (Lazdijų, Ignalinos, Akmenės, Zarasų ir Kalvarijos) nedarbo lygis viršijo 14 proc. Taip pat egzistuoja dideli darbo užmokesčio skirtumai: Vilniaus m. savivaldybėje bruto užmokestis 2017 m. IV ketv. buvo 37 proc. didesnis nei Šalčininkų ir Kalvarijų savivaldybėse (žr. pav. 75).

2014–2020 m. ES fondų investicijų poveikio Lietuvos ūkiui vertinimas²²⁷ parodė, kad investicijos iki 2023 m. leis sukurti ar išsaugoti 27 tūkst. darbo vietų, o tai lems beveik 2 proc. punktais mažesnį nedarbo lygį. Vertinime prognozuojama, kad investicijos paskatins regioninę divergenciją: Lietuvos didmiesčiai pritrauks daugiausiai investicijų ir todėl būtent čia bus sukurta bei išsaugota daugiausiai darbo vietų, o prastesniais socialiniais bei ekonominiais rodikliais pasižymintys regionai vis labiau atsiliks. Siekiant atliepti šiuos iššūkius, pirmasis šios prioriteto uždavinys siekia padidinti ūkinės veiklos įvairovę ir pagerinti sąlygas investicijų pritraukimui bei naujų darbo vietų kūrimui tikslinėse teritorijose (miestuose). Tikėtina, kad investicijos į miestelių ir regionų infrastruktūrą gali turėti teigiamą trumpalaikį poveikį darbo rinkos rodikliams, jei darbus vykdys to regiono įmonės. Kita vertus, šios investicijos gali turėti teigiamą ilgalaikį poveikį tik tokiu atveju, jei jos įgalina atitinkamų regionų išskirtinio žmogiško, fizinio ir ekonominio potencialo (regioninės specializacijos) panaudojimą. „Tačiau šiuo programiniu laikotarpiu parengtos ir ES fondų lėšomis finansuojamos integruotų teritorijų vystymo programos aiškių teritorinių specializacijų nerodo, o išvardinti finansavimo poreikiai nėra susieti su teritorijos plėtros potencialu (išimtis Vilniaus ir Klaipėdos miestų integruotos teritorijų vystymo programos).“²²⁸ Todėl intervencijų tinkamumas sprendžiant užimtumo iššūkius yra ribotas.

74 pav. Aktyvumo lygio kaita apskrityse.

75 pav. Vidutinis bruto darbo užmokestis (Eur) savivaldybėse 2017 m. IV ketv.

²²⁷ ESTEP (2017). 2014–2020 m. ES fondų investicijų poveikio Lietuvos ūkiui ir plėtros prioritetų 2021–2027 m. vertinimas.

²²⁸ Ten pat. p. 7.

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

Septintojo prioriteto intervencijos tarpusavyje gerai dera. Pirmojo investicinio prioriteto intervencijos (jei būtų tinkamos ir rezultatyvios) turėtų paskatinti darbo jėgos paklausą regionuose, o kitų investicinių prioritetų lėšos skirtos darbo jėgos pasiūlos stiprinimui. Siekiant stiprinti aktyvių darbo rinkos priemonių kokybę ir poveikį, stiprinami LDB (nuo 2018 m. spalio mėn. Užimtumo tarnybos) gebėjimai. Taip pat intervencijų rinkinys apima skirtingus tarpusavyje gerai derančius užimtumo skatinimo kanalus: profesinį orientavimą, verslumo skatinimą, diskriminaciją patiriančių ir nuo darbo rinkos nutolusių asmenų įtraukimą į darbo rinką ir kt.

Septintojo prioriteto suderinamumas su kitais prioritetais yra žemas, nes politikos priemonių rinkinyje yra reikšmingų spragų, sprendžiant esminius užimtumo politikos iššūkius aptartus aukščiau. Pirma, atstūmiant darbo jėgos stygiaus problemoms, nėra įgyvendinamos priemonės, galinčios paskatinti reikšmingesnę emigrantų skaičių grįžti. Nors atskirose srityse yra gerųjų praktikų (pvz., „Kurk Lietuvai“ iniciatyva, finansuojama 10-ojo VP prioriteto arba „Protų pritraukimo programa“, finansuojama 9-ojo VP prioriteto), jos paskatina tik kelių dešimčių asmenų įsidarbinimą Lietuvoje.

Antra, sistemingai nesprenžiamos dirbančiųjų kompetencijų pasiūlos ir paklausos neatitikties problemos. Pagrindinė spraga yra ta, kad investicijos tik labai maža apimtimi pasiekia tuos dirbančiuosius, kuriems jų labiausiai reikia – turinčius žemą / vidutinį kompetencijų lygmenį bei stokojančius motyvacijos ir gebėjimų mokytis. Tuo tarpu dvi pagrindinės intervencijų grupės finansuojamos devintojo ir dešimtojo VP prioritetų – įmonių darbuotojų ir viešojo sektoriaus (įskaitant pedagogus) darbuotojų mokymai – yra skirtos aukštos kompetencijos asmenims, kurie ir taip turi geriausias galimybes ir yra labiausiai linkę mokytis.²²⁹ Be to, investicijų į įmonių darbuotojų mokymus vertinimas²³⁰ parodė, kad mokymuose įgyti gebėjimai labiau atitiko įmonių nei besimokančiųjų poreikius. Siekiant užpildyti spragas, reikia:

- **Pasiekti, motyvuoti ir įgalinti žemos / vidutinės kompetencijos dirbančiuosius mokytis.** Nemažai tam reikalingų įrankių (pvz., profesinio ir mokymosi orientavimo ir konsultavimo) turi Užimtumo tarnyba, tačiau jos pagrindinė tikslinė grupė iki šiol buvo bedarbiai ir nuo darbo rinkos nutolę asmenys.
- **Sukurti finansavimo instrumentus, kurie įgalintų besimokančiuosius spręsti dėl to, ko ir kaip jie mokysis.** Visos ES fondų investicijos, numatytos gyventojų kompetencijos kėlimui, yra skirtos organizacijoms – Užimtumo tarnybos vykdomoms ADRP, įmonėms ir jų asociacijoms, viešojo sektoriaus organizacijoms. Atitinkamai, būtent organizacijos, o ne besimokantieji, nustato kompetencijų kėlimo formas, turinį ir pobūdį.
- **Visas mokymosi paramos, įgalinimo ir konsultavimo paslaugas teikti pagal „vieno langelio“ principą.** Mokymosi visą gyvenimą politikos įgyvendinimas yra grįstas projektine logika ir griežtai suskaidytas pagal atsakingų ministerijų kompetencijų ribas. Nors yra sukurta nemažai įrankių (nuo profesinio orientavimo sistemų iki mokymosi tiekėjų sąrašų ir mokymosi rezultatų pripažinimo sistemų), jie nėra integruoti ir todėl sunkiai prieinami bei panaudotini.

Trečia, nepakankamas dėmesys yra skiriamas teritorinių netolygumų mažinimui. Numatytos investicijos turėtų paskatinti divergenciją: daugiausiai darbo vietų ES fondų investicijos padės sukurti ar išlaikyti didmiesčiuose, nors rajonų savivaldybėse jų trūksta labiausiai (žr. aukščiau). Todėl svarbu, kad 7 prioriteto investicijos būtų suderintos su 3 prioriteto investicijomis, kurios yra tikslingai orientuotos į regionų plėtrą. Pavyzdžiui, dalis 3 VP prioriteto 3.1. uždavinio priemonių yra prieinamos tik regionuose esančioms MVI („Regio invest LT+“ ir „Regio potencialas“). Šios priemonės iš viso sudaro apie 40 proc. uždavinio lėšų. Vykdamas priemonės „Regio invest LT+“ veiklas yra tikimasi sukurti 1 200 naujų ilgalaikių darbo vietų. Palyginimui, visos ES fondų investicijos turėtų sukurti ar padėti išlaikyti 27 tūkst. darbo vietų, daugiausiai didmiesčiuose, kuriuose įgyvendinama daugelis projektų²³¹. Tad tikslinės priemonės, skirtos darbo jėgos paklausos regionuose kūrimui nėra pakankamos, todėl tikėtina, kad teritoriniai netolygumai išliks.

²²⁹ ESTEP ir Visionary Analytics (2018). Atvejo studija: 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymąsi visą gyvenimą tinkamumo ir suderinamumo vertinimas.

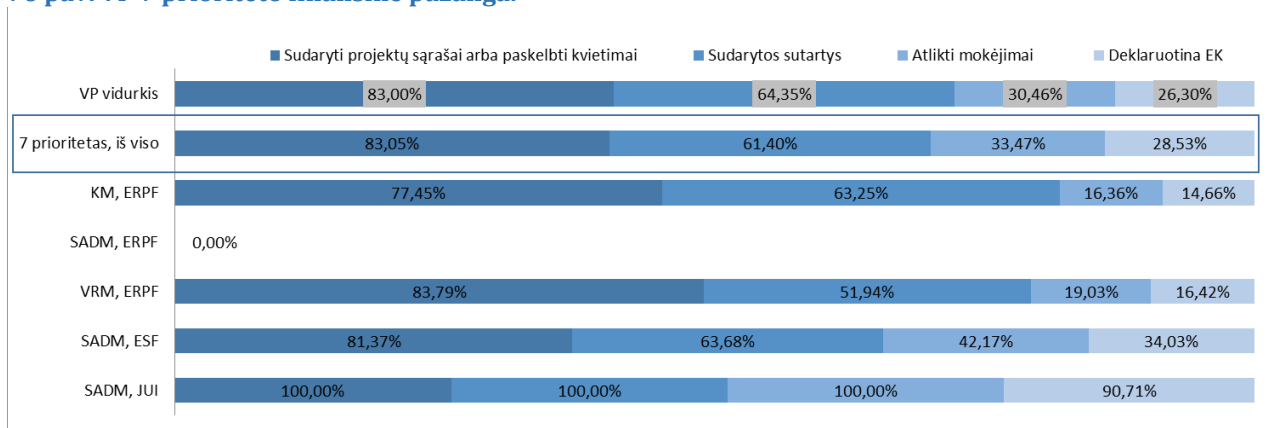
²³⁰ BGI Consulting (2018). 9 prioriteto konkretaus uždavinio „Padidinti dirbančių žmonių išteklių konkurencingumą, užtikrinant galimybes prisitaikyti prie ūkio poreikių“ įgyvendinimo pažangos vertinimas.

²³¹ ESTEP (2017). 2014–2020 m. ES fondų investicijų poveikio Lietuvos ūkiui ir plėtros prioritetų 2021–2027 m. vertinimas.

2.7.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas

2014–2020 VP programos priede²³² patvirtintame finansavimo plane 7 VP prioriteto įgyvendinimui numatyta skirti 728,6 mln. Eur, iš jų 40,2 mln. Eur sudaro veiklos rezervo lėšos. KM administruojamoms priemonėms įgyvendinti skirta 101,9 mln. Eur (6,1 mln. Eur – rezervo lėšos), SADM priemonėms – 311,1 mln. Eur (15,2 mln. Eur – rezervo lėšos), o VRM intervencijoms – 315,6 mln. Eur (18,9 mln. Eur – rezervas). Pagal SFMIS duomenis iki 2018 m. gruodžio 31 d. 83 proc. 7 VP prioritetui suplanuotų lėšų sumai buvo sudaryti projektų sąrašai ar paskelbti kvietimai, 61,4 proc. – sudarytos sutartys. Pagal sudarytas finansavimo sutartis projektų vykdytojams išmokėta 243,9 mln. Eur lėšų (33,5 proc. 7 prioriteto biudžeto), iš kurių 207,9 mln. Eur (28,5 proc. nuo suplanuotų lėšų) buvo deklaruotina EK. Kaip matyti iš 76 pav. – didesnė pažanga pasiekta SADM administruojamose priemonėse.

76 pav. VP 7 prioriteto finansinė pažanga.

Šaltinis: SFMIS 2018 12 31 duomenys.

7 prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plane nurodyti aštuoni rodikliai. Penki iš jų viršijo VP nurodytą tarpinę reikšmę. Du iš trijų finansinę prioritetą atspindinčių privalomų rodiklių neatitinka siekiamų tarpinių reikšmių (žr. 67 lentelę). Kadangi prioritetą įgyvendinimas finansuojamas iš daugiau nei vieno fondo, Europos Komisija atskirai vertins kiekvienam iš šių fondų priskiriamų rodiklių pasiektas reikšmes²³³:

- Iš dviejų ERPF priskiriamų rodiklių tarpinės reikšmės nepasiekė finansinis ERPF rodiklis „Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK“ (pasiekė 75 proc. tarpinės reikšmės). Todėl fondo veiklų lėšų rezervas, planuotas 7.1.1. ir 7.2.1 uždaviniams, bus perskirstytas kitiems prioritetams.
- Visi trys ESF priskiriami rodikliai viršijo numatytas reikšmes, todėl šio fondo veikloms rizikos prarasti veiklos rezervo lėšas nėra.
- Tarpinės reikšmės nepasiekė vienas iš dviejų JUI priskiriamų rodiklių „Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK“. Rodiklis pasiekė 87 proc. tarpinės reikšmės, todėl fondo veikloms turėtų būti skiriamos veiklos rezervo lėšos.

67 lentelė Veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmės.

Rodiklio rūšis	Fondas	Rodiklio apibrėžimas arba įgyvendinimo žingsnis	Matavimo vienetas	VP nurodyta tarpinė reikšmė (2018)	VP nurodyta siektina reikšmė (2023)	Pasiekta reikšmė	Pasiekta VP nurodytos tarpinės reikšmės	Pasiekta VP nurodytos galutinės (2023) reikšmės
Finansinis rodiklis	ERPF	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK (ERPF)	Eur	113 785 765	495 646 043	85 242 426	75%	17%
Produkto rodiklis	ERPF	Sukurtos arba atnaujintos atviros erdvės miestų vietovėse	Kv. m	0	6 000 000	690 825,41		12%

²³² 2014 m. lapkričio 26 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1326 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos priedo patvirtinimo“, suvestinė redakcija nuo 2018-11-14

²³³ Europos Komisija, „Guidance for Member States on Performance framework, review and reserve“. 2018.

Rodiklio rūšis	Fondas	Rodiklio apibrėžimas arba įgyvendinimo žingsnis	Matavimo vienetas	VP nurodyta tarpinė reikšmė (2018)	VP nurodyta siektina reikšmė (2023)	Pasiekta reikšmė	Pasiekta VP nurodytos tarpinės reikšmės	Pasiekta VP nurodytos galutinės (2023) reikšmės
Įgyvendinimo žingsnis	ERPF	Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Sukurtos arba atnaujintos atviros erdvės miestų vietovėse“ reikšmė	Kv. m	3 600 000	-	6 565 295,9	182%	-
Finansinis rodiklis	ESF	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK (ESF)	Eur	94 873 727	286 731 526	108 766 426	115%	38%
Produkto rodiklis	ESF	Bedarbiai, įskaitant ilgalaikius bedarbius, dalyvavę ESF veiklose	Asmenys	19 250	55 000	38 128	198%	69%
Produkto rodiklis	ESF	Vyresni negu 54 metų asmenys, kurie yra bedarbiai, įskaitant ilgalaikius bedarbius, arba neaktyvūs nesimokantys asmenys, dalyvavę ESF veiklose	Asmenys	10 500	30 000	16 259	150%	53%
Finansinis rodiklis	JUI	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK (JUI)	Eur	69 173 966	69 173 966	60 518 366	87%	87%
Produkto rodiklis	JUI	15–29 metų nedirbantys, nesimokantys ir mokymuose nedalyvaujantys asmenys, dalyvavę JUI remiamoje intervencijoje	Asmenys	35 000	35 000	61 108	175%	175%

Pastabos: Žalia spalva žymimi rodikliai, kur pasiekta 100 ir daugiau proc. siektinos reikšmės, geltona – kur pasiekta 65-100 proc., raudona, kur pasiekta mažiau nei 65 proc. siektinos reikšmės.

Šaltinis: SFMIS 2018 12 31 duomenys.

2.7.2.1. Investicinio prioriteto „Užimtumą skatinančio ekonomikos augimo kuriant vidinį potencialą strategijos, įskaitant nuosmukį patiriančių pramoninių regionų pertvarkymą ir specifinių gamtos ir kultūros išteklių prieinamumo bei naudojimosi jais, gerinimą“ analizė

Pagal 7.1.1. uždavinį „Padidinti ūkinės veiklos įvairovę ir pagerinti sąlygas investicijų pritraukimui, siekiant kurti naujas darbo vietas tikslinėse teritorijose (miestuose)“ yra suplanuotos 6 VRM ir 3 KM priemonės, kurioms buvo planuota skirti 417,5 mln. Eur, iš jų 25 mln. Eur – veiklos rezervo lėšos. Keičiant VP 2018 m. balandį buvo pakeistas šio prioriteto išlaidų pasiskirstymas pagal kategoriją „Teritorinės paramos paskirstymo priemonės“, sumažinant išlaidas pagal 01 „Integruotosios teritorinės investicijos: miesto teritorijos“ ir padidinat išlaidas pagal 02 „Integruotosios teritorinės investicijos: kita“ ir 07 „Netaikoma“. Dėl šios priežasties 770 569 Eur padidintos lėšos, skiriamos priemonei Nr. 07.1.1-CPVA-V-902 „Pereinamojo laikotarpio tikslinių teritorijų vystymas. I“ ir 1 770 569 Eur sumažintos lėšos skiriamos priemonei Nr. 07.1.1-CPVA-V-906 „Kompleksinė paslaugų plėtra integruotų teritorijų vystymo programų tikslinėse teritorijose“.

Didžiausia finansinė pažanga pasiekta pagal VRM priemones Nr. 07.1.1-CPVA-V-902 „Pereinamojo laikotarpio tikslinių teritorijų vystymas I“, Nr. 07.1.1-CPVA-R-903 „Pereinamojo laikotarpio tikslinių teritorijų vystymas II“ ir KM priemonę Nr. 07.1.1-CPVA-R-305 „Modernizuoti savivaldybių kultūros infrastruktūrą“ (šioms priemonėms išmokėta atitinkamai 89 proc., 82 proc. ir 41 proc. lėšų, t. y. daugiau nei VP vidurkis, kuris tuo pačiu laikotarpiu sudarė 30 proc.). Pagal priemonę Nr. 07.1.1-CPVA-V-902 „Pereinamojo laikotarpio tikslinių teritorijų vystymas. I“ 5 projektai yra baigti įgyvendinti, o 2 dar įgyvendinami. Pagal priemonę Nr. 07.1.1-CPVA-R-903 „Pereinamojo laikotarpio tikslinių teritorijų vystymas II“ jau įgyvendinti 7 projektai, dar 7 yra įgyvendinami. Pagal priemonę

Nr. 07.1.1-CPVA-R-305 „Modernizuoti savivaldybių kultūros infrastruktūrą“ 5 projektai jau įgyvendinti, o 33 – įgyvendinami.

Maža pažanga pasiekta pagal priemonę Nr. 07.1.1-CPVA-R-904 „Didžiųjų miestų kompleksinė plėtra“ (sudaryta sutarčių už 42 proc. lėšų, kai VP vidurkis 64 proc.). Mažą pažangą lėmė pareiškėjų dažnai keičiamos projektų idėjos, nepakankamas projektų parengtumas (pvz., nesutvarkyti žemės nuosavybės dokumentai), pareiškėjų nepakankama kompetencija projektų administravime, užsitęsusių viešųjų pirkimų procedūros dėl viešųjų pirkimų dalyvių skundų. Maža pažanga stebima ir pagal priemonę Nr. 07.1.1-CPVA-V-906 „Kompleksinė paslaugų plėtra integruotų teritorijų vystymo programų tikslinėse teritorijose“ (sudaryta sutarčių už 42 proc. lėšų, kai VP vidurkis 64 proc.). Mažą pažangą lėmė tai, kad su šia priemone yra susietas Vilniaus miesto ITVP numatytas paslaugų komplekso Šeškinėje statymas. Vilniaus miesto ITVP „Šeškinės kompleksui“ pastatyti numatyti 5 veiksmų (1.1.1 – 1.1.5v), kurių finansavimui suplanuoti 36,5 mln. Eur, iš kurių 33,6 – ES lėšos.²³⁴ Numatoma šių veiksmų įgyvendinimo pradžia 2019 m.

Finansinės pažangos nėra pagal KM priemonę Nr. 07.1.1-CPVA-K-306 „Modernizuoti viešąją ir privačią kultūros infrastruktūrą“ ir VRM priemonę Nr. 07.1.1-CPVA-V-907 „Miesto inžinerinės infrastruktūros, svarbios verslui, atnaujinimas ir plėtra“. Priemonei Nr. 07.1.1-CPVA-K-306 „Modernizuoti viešąją ir privačią kultūros infrastruktūrą“ įgyvendinti buvo paskelbti 4 kvietimai teikti projektų paraiškas. Pirmųjų dviejų kvietimų metu buvo sulaukta 7 paraiškų ir pasirašytos 2 sutartys dėl projektų įgyvendinimo (sutartys pasirašytos 2019 m. sausio – vasario mėn.). Trečio ir ketvirto kvietimo teikti paraiškas terminas pasibaigė 2018 m. gruodžio 6 d. Šių kvietimų metu buvo gauta 19 paraiškų, kurios ataskaitos rengimo metu buvo vertinamos. Priemonė 07.1.1-CPVA-V-907 „Miesto inžinerinės infrastruktūros, svarbios verslui, atnaujinimas ir plėtra“ patvirtinta 2017-09-26²³⁵, o vertinimo metu parengtas PFSA projektas dar nebuvo patvirtintas.

Apibendrinant finansinį rezultatyvumą, reikia konstatuoti, kad **įgyvendinant 7.1.1. uždavinį nepavyko pasiekti pakankamos lėšų išmokėjimo spartos, todėl buvo prarasta galimybė VRM ir KM intervencijoms panaudoti veiklos rezervo lėšas**. Buvo planuota, kad iš veiklos rezervo KM priemonei Nr. 07.1.1-CPVA-V-304 „Modernizuoti kultūros infrastruktūrą“ bus skirta 6,1 mln. Eur, o VRM priemonei „Kompleksinė paslaugų plėtra integruotų teritorijų vystymo programų tikslinėse teritorijose“ – 18,9 mln. Eur.

68 lentelė. 7.1.1 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklarotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Modernizuoti kultūros infrastruktūrą	57 609 408	6 112 156	40 872 178	64%	40 872 178	64%	6 845 448	11%	6 489 709	11%
Modernizuoti savivaldybių kultūros infrastruktūrą	23 773 855	0	23 650 523	99%	23 561 368	99%	9 817 648	41%	8 442 166	36%
Modernizuoti viešąją ir privačią kultūros infrastruktūrą	14 373 854	0	14 373 854	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Pereinamojo laikotarpio tikslinių teritorijų vystymas. I	8 011 069	0	8 011 069	100%	8 043 512	100%	7 096 707	89%	6 504 713	81%
Pereinamojo laikotarpio tikslinių teritorijų vystymas. II	5 646 730	0	5 459 956	97%	5 356 934	95%	4 633 198	82%	4 034 200	71%
Didžiųjų miestų kompleksinė plėtra	138 438 367	0	126 436 504	91%	57 842 532	42%	7 125 092	5%	6 252 606	5%
Miestų kompleksinė plėtra	98 673 540	0	98 183 954	100%	62 081 314	63%	26 053 639	26%	22 809 575	23%

²³⁴ 2015 m. birželio 19 d. vidaus reikalų ministro įsakymu Nr. 1V- 513 patvirtinta Vilniaus miesto integruota teritorijos vystymo programa (vertinimo metu analizuota suvestinė redakcija, galiojanti nuo 2018-08-22).

²³⁵ 2017 rugsėjo 26 d. vidaus reikalų ministro įsakymas Nr. 1V-667 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2015 m. Kovo 6 d. Įsakymo nr. 1v-164 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioritetų įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plano ir nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašas /	% nuo	Sutarčių su projektu	% nuo	Mokėjimų suma ES	% nuo	Pripažintos deklaracijos	% nuo
Kompleksinė paslaugų plėtra integruotų teritorijų vystymo programų tikslinėse teritorijose	44 885 349	18 935 429	26 357 289	41%	26 357 289	41%	15 140 322	24%	12 220 666	19%
Miesto inžinerinės infrastruktūros, svarbios verslui, atnaujinimas ir plėtra	1 000 000	0	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
IŠ VISO, 7.1.1 uždavinys	392 412 172	25 047 585	343 345 327	82%	219 295 127	53%	76 712 054	18%	66 753 635	16%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Uždavinio fizinė pažanga yra netolygi. Rodiklis P.B.237 „Gyventojai, gyvenantys vietovėse, kuriose įgyvendinamos integruotos miestų plėtros strategijos“ priskirtas priemonei Nr. 07.1.1-CPVA-R-904 „Didžiųjų miestų kompleksinė plėtra“ tiesiogiai nematuoja uždavinio įgyvendinimo produktų, tačiau rodo, kiek asmenų gyvena didžiųjų miestų tikslinėse teritorijose, kuriose įgyvendinami integruotose teritorijų vystymo programose suplanuoti veiksmai. Remiantis SFMIS duomenimis, pasiekta 88 proc. siektinos reikšmės. Atsižvelgiant į VP rodiklių stebėsenos aprašą²³⁶ ir didžiųjų miestų ITVP pateiktą informaciją tiksliai šio rodiklio faktinė reikšmė bus žinoma tik po visuotinio gyventojų ir būstų surašymo, kuris numatytas 2021 m. Pagal šią priemonę įgyvendinami 30 projektų visų didžiųjų miestų tikslinėse teritorijose, tačiau www.esinvesticijos.lt nėra pateikiama informacija apie projektų sutartyse siekiamą rodiklio reikšmę, kuri leistų matyti kiekvieno projekto indėlį siekiant rodiklio pažangos.

Kitų produkto lygmens rodiklių reikšmės rodo tam tikrą pažangą. Taip yra todėl, kad rodiklių faktinės reikšmės fiksuojamos projektų veiklų įgyvendinimo pabaigoje, o baigtų projektų dar nėra daug. Pagal šį uždavinį finansuojamas ITVP suplanuotų veiksmų įgyvendinimas, o jis vėluoja dėl ilgai trunkančių ITVP pakeitimų derinimo ir paraiškų vertinimo procedūrų. Rodiklio P.B.239 „Pastatyti arba atnaujinti viešieji arba komerciniai pastatai miestų vietovėse“ atveju pasiekta 37 proc. siektinos reikšmės. Daugiausiai prie šio rodiklio pažangos prisidėjo 2018-10-03 baigtas įgyvendinti pagal priemonę Nr. 07.1.1-CPVA-V-906 „Kompleksinė paslaugų plėtra integruotų teritorijų vystymo programų tikslinėse teritorijose“ finansuotas projektas Nr. 07.1.1-CPVA-V-906-01-0001 „Klaipėdos daugiafunkcio sveikatingumo centro statyba“, kurio metu buvo pastatytas naujas 7256,8 m² pastatas. Įvertinus pasirašytas projektų sutartis galima prognozuoti, kad siekiama rodiklio reikšmė bus viršyta (pasirašytose projektų sutartyse planuojama reikšmė 37 213,4 m²). Rodiklio P.B.238 „Sukurtos arba atnaujintos atviros erdvės miestų vietovėse“ atveju pasiekta 12 proc. siektinos reikšmės. Pagal projektų sutarčių duomenis galima prognozuoti, kad šio rodiklio reikšmė bus viršyta 565 295,9 m².

69 lentelė. 7.1 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Gyventojai, gyvenantys vietovėse, kuriose įgyvendinamos integruotos miestų plėtros strategijos	Asmenys	-	-	250 000	220 196	88%
Sukurtos arba atnaujintos atviros erdvės miestų vietovėse	M²	-	-	6 000 000	690 825,41	12%
Pastatyti arba atnaujinti viešieji arba komerciniai pastatai miestų vietovėse	M²	-	-	25 000	9 200,2	37%
ERPF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Pritrauktos papildomos materialinės investicijos į tikslines teritorijas	Tūkstantis Eur	164 217	2012	290 000	164 217 (2014-12-31*)	57%
Dirbančiųjų dalis įmonėse, lyginant su darbingo amžiaus gyventojų skaičiumi savivaldybėse, kuriose yra išskirtų tikslinių teritorijų	Procentai	32,81	2012	38	37,07 (2015-12-31*)	98%

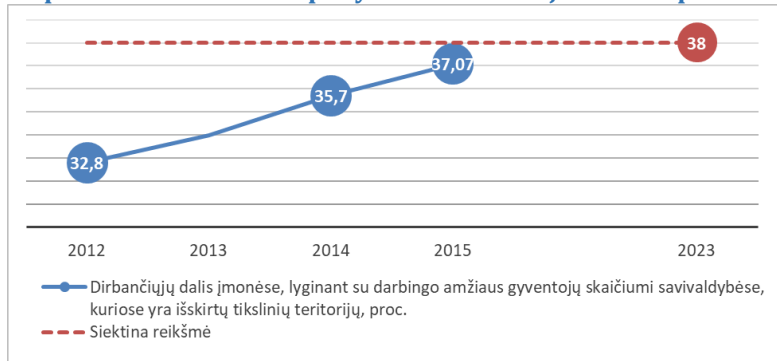
*Nurodoma rodiklio pasiekimo data, jei reikšmingai skiriasi nuo 2018 m.

²³⁶ Lietuvos Respublikos finansų ministro 2014-12-30 įsakymas Nr. 1K-499 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“ (vertinimo metu analizuota suvestinė redakcija, galiojanti nuo 2018-05-18).

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Rezultato rodiklių atveju pažanga skirtinga. Rodiklis R.S.347 „Pritrauktos papildomos materialinės investicijos į tikslines teritorijas“ turi būti skaičiuojamas kas 2 metus, tačiau šiuo metu SFMIS nurodyta tik pradinė rodiklio reikšmė. Duomenų apie pasiektą rodiklio reikšmę SFMIS dar nėra, nors 2018 m. VRM užsakymu buvo parengta rodiklio skaičiavimo metodika ir apskaičiuota rodiklio reikšmė už 2015-2016 m. (5 780,4 tūkst. Eur).²³⁷ Faktinė rodiklio reikšmė apskaičiuota pagal kitą metodiką, todėl su pradine reikšme nepalyginama. Rodiklio R.S.348 „Dirbančiųjų dalis įmonėse, lyginant su darbingo amžiaus gyventojų skaičiumi savivaldybėse, kuriose yra išskirtų tikslinių teritorijų“ (žr. 77 pav.) reikšmė taip pat didėja ir 2015 m. jau buvo beveik pasiekta numatyta reikšmė.

77 pav. Rodiklio R.S.348 pokytis vertinamuoju laikotarpiu

Šaltinis: 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 2017 m. įgyvendinimo ataskaita.

Tokia didelė pažanga (ypač rezultato rodiklio R.S.348 „Dirbančiųjų dalis įmonėse, lyginant su darbingo amžiaus gyventojų skaičiumi savivaldybėse, kuriose yra išskirtų tikslinių teritorijų“ atveju) rodo, kad rezultato rodikliui daugiau įtakos turi kiti veiksniai, o ne pagal uždavinį įgyvendinami projektai. Prie šio rodiklio prisideda projektai, finansuojami pagal VRM priemones, tačiau iki 2015 m. pabaigos (kada užfiksuota faktinė rodiklio reikšmė) dar nebuvo ne tik užbaigtų, bet ir pradėtų įgyvendinti projektų. Tai, kad minėto rezultato rodiklio pokyčius greičiausiai lemia kiti veiksniai, buvo pastebėta ir 2014–2020 m. ES fondų, skirtų integruotai teritorinei plėtrai, įgyvendinimo pažangos vertinime²³⁸. Vertinimo metu, atsižvelgus į veiksmų pasiskirstymą pagal investicijų sritis buvo nustatyta, kad ITVP suplanuota mažai veiksmų, skirtų verslo infrastruktūros plėtrai, apleistų teritorijų konversijai, pritaikant jas investicijoms ir verslo plėtrai, todėl abejojama, kad suplanuotos investicijos yra tinkamos ir pakankamos užimtumo didinimo, verslumo ir darbo vietų kūrimo tikslams pasiekti. Pagal kai kuriuos ITVP suplanuotus veiksmus, susijusius su kompleksine miestų tvarkyba, aktyvaus laisvalaikio ir poilsio erdvių tvarkyba ir plėtra, numatytos investicijos į komercinei veiklai pritaikytos infrastruktūros išvystymą (pavyzdžiui, įrengiant prekyvietes, pritaikant viešąsias erdves renginių organizavimui, nuomos, maitinimo paslaugų teikimui), tačiau tokios investicijos nėra tiesiogiai susijusios su užimtumo ir verslumo skatinimu. Savivaldybės, kuriose panašios investicijos vykdytos 2007–2013 m. laikotarpiu, teigia, kad sutvarkytose miestų viešosiose erdvėse pamažu atsiranda naujų paslaugų, tačiau tai nėra masinis reiškinys.

2.7.2.2. Investicinio prioriteto „Investicijos į valstybės įdarbinimo tarnybų infrastruktūrą“ analizė

Pagal 7.2.1. uždavinį „Pagerinti darbo rinkos institucijų paslaugų kokybę ir prieinamumą“ suplanuota 1 SADM administruojama priemonė „Vilniaus TDB infrastruktūros plėtra“, kuriai numatyta skirti 3,84 mln. Eur, iš jų – 230 363 Eur sudaro veiklos rezervo lėšos. Kadangi įgyvendinant 7 prioritetą nepavyko pasiekti ERPF lėšomis finansuojamoms intervencijoms nustatytos minimalios tarpinės finansinio rodiklio reikšmės, todėl nagrinėjamai SADM priemonei nebus skirtos veiklos rezervo lėšos.

2016 m. atlikta Vilniaus TDB infrastruktūros plėtros galimybių studija vertino keturias alternatyvas ir nustatė, kad „palankiausia alternatyva nekilnojamojo turto išvystymui yra alternatyva Nr. 1: Vilniaus TDB administracijos, Vilniaus TDB Vilniaus miesto skyriaus įsikūrimas rekonstruojamame 2-jų aukštų gamybiniame pastate Lukiškių g. 9, Vilnius (sklypo adresas A. Goštauto g. 11, Vilnius)“. Šios alternatyvos įgyvendinimo kaštai –

²³⁷ Naujausi duomenys gauti telefoninio interviu su VRM atstovu

²³⁸ ESTEP (2018). 2014–2020 m. ES fondų, skirtų integruotai teritorinei plėtrai, įgyvendinimo pažangos vertinimas.

3 744 736 Eur. Kadangi tai viena mažiausiai išteklių reikalaujančių alternatyvų, tikėtina, kad egzistuoja prielaidos efektyviam uždavinio įgyvendinimui.

Nors projektų finansavimo sąlygų aprašas patvirtintas 2016 m.²³⁹, paraiška dėl projekto ataskaitiniu laikotarpiu nebuvo pateikta ir atitinkama sutartis nebuvo pasirašyta, fizinė pažanga nepasiekta. Tai nulėmė ilgai trunkantis investicinio projekto patvirtinimo procesas taip pat aukšti standartai, siekiant atrinkti geriausią ir efektyviausią projektą. Šiuo metu priemonė vis dar yra investicinio projekto vertinimo stadijoje. Pasiūlymas yra vertinamas jau trečią kartą, SADM atstovų teigimu, didelė rizika, kad ir šiuo metu peržiūrimas projektas bus grąžintas taisyti. Užtrukusi projekto pradžia bus pateisinta, jei galiausiai patvirtintas projektas išties pilnai atitiks išskeltus reikalavimus ir bus efektyviai įgyvendintas. Nepaisant augančių kainų šalyje, naujausio pasiūlyto projekto įvertinta kaina yra mažesnė nei ankstesni įverčiai.

2.7.2.3. Investicinio prioriteto „Galimybės gauti darbą suteikimas ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims, įskaitant ilgalaikius bedarbius ir asmenis, nutolusius nuo darbo rinkos, pasitelkiant vietos užimtumo iniciatyvas ir remiant darbo jėgos judumą“ analizė

7.3 investicinis prioritetą „Galimybės gauti darbą suteikimas ieškantiems darbo ir neaktyviems asmenims, įskaitant ilgalaikius bedarbius ir asmenis, nutolusius nuo darbo rinkos, pasitelkiant vietos užimtumo iniciatyvas ir remiant darbo jėgos judumą“ siekia mažinti nedarbą šalyje, didinant įsidarbinimo galimybes. Investicinis prioritetą apima keturias pagrindines veiklos sritis: 1) ADRP ir kitas užimtumo skatinimo priemonės; 2) Darbo rinkos institucijų veiklos ir darbuotojų kompetencijų tobulinimą; 3) Verslumo ir savarankiško užimtumo skatinimą; ir 4) Švietimą lyčių lygybės ir nediskriminavimo klausimais.

Pirmasis investicinio prioriteto uždavinys „Padidinti gyventojų, ypač ilgalaikių ir nekvalifikuotų bedarbių bei neįgaliųjų, užimtumą“ siekia spręsti darbo jėgos pasiūlos ir paklausos neatitikimus, kuriems įtakos turi asmenų kompetencijų, kvalifikacijų ir patirties trūkumas. Šio investicinio prioriteto uždavinys yra numatytos trys priemonės. Priemonė „Bedarbių integracija į darbo rinką“ (07.3.1-ESFA-V-401) yra finansuojamos ADRP priemonės (parama mokymuisi; parama judumui; remiamasis įdarbinimas; parama darbo vietoms steigti); priemonė „Neįgaliųjų profesinė reabilitacija“ (07.3.1-ESFA-V-402) yra finansuojama neįgaliųjų profesinės reabilitacijos paslaugos; priemonė „Parama darbui“ (07.3.1-IVG-T-410) yra teikiamos finansinės paskatos darbdaviams, įdarbinantiems su sunkumais darbo rinkoje susiduriantiems asmenims (pirmą kartą įsidarbinusiems 18-29 m. asmenims ir įsidarbinusiems asmenims virš 54 m.).

Įgyvendinant 7.3.1 investicinio prioriteto uždavinius ir priemones, pasiekta netolygi finansinė pažanga (žr. 70 lentelę). „Bedarbių integracija į darbo rinką“ priemonė yra labiausiai finansiškai pažengusi ir vykdoma pagal suplanuotą tvarkaraštį. Priemonės „Neįgaliųjų profesinė reabilitacija“ finansinė pažanga yra gerokai mažesnė dėl testinio lėšų planavimo. Priemonės lėšos suplanuotos testinei veiklai iki 2023 m. ir negali būti panaudotos greičiau, nei pagal numatytą tvarkaraštį. 2018 m. balandžio pabaigoje pasirašyta antrojo projekto, tęsiančio pirmąjį (2015-2017 m.), finansavimo sutartis, kuris bus įgyvendinamas iki 2019 m. vidurio. Tokia planavimo sistema pasitelkta tam, kad įgyvendinant projektus būtų prisiderinta prie neįgaliųjų profesinę reabilitaciją reglamentuojančių dokumentų ar naudos gavėjų poreikių pokyčių. Visuotinės dotacijos būdu įgyvendinamos priemonės „Parama darbui“ finansinė pažanga žema dėl sustabdyto kvietimo teikti paraiškas. Priemonė darbdaviams kompensuoja darbo užmokesčio dalį, įdarbinus asmenis iki 29 m. arba vyresnius nei 54 m. Pasak SADM atstovų, įgyvendinant projektus buvo pastebėta, kad darbo užmokesčio kompensavimas jaunimui nėra prasmingas, jo poreikis yra sumažėjęs. Nutolusiam nuo darbo rinkos jaunimui pasiekti egzistuoja kitos priemonės, taip pat, priemonė pasižymi stipriu privačių lėšų „išstūmimo“ efektu (žr. žemiau).

70 lentelė. 7.3.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklarotinosios EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Bedarbių integracija į darbo rinką	152 560 228	5 997 956	134 043 188	85%	118 035 205	74%	85 863 238	54%	71 948 346	45%

²³⁹ Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 7 prioriteto „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“ įgyvendinimo priemonės Nr. 07.2.1-CPVA-V-409 „Vilniaus teritorinės darbo biržos infrastruktūros kokybės ir prieinamumo gerinimas“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo, 2016 m. lapkričio 9 d. Nr. A1-591.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo /	% nuo	Sutarčių su projektų	% nuo	Mokėjimų suma ES	% nuo	Pripažintos deklaruotinos	% nuo numatytų
Neįgalųjų profesinė reabilitacija	8 398 980	8 978 220	5 279 225	30%	5 279 225	30%	4 505 986	26%	4 317 399	25%
Parama darbui - VD	15 000 000	0	15 000 000	100%	7 073 992	47%	1 754 622	12%	1 754 557	12%
VISO, 7.3.1. uždavinys	175 959 208	14 976 176	154 322 413	81%	130 388 422	68%	92 123 846	48%	78 020 302	41%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Uždavinio priemonės yra įgyvendinamos pakankamai efektyviai. Vienam ADRP (apima ne tik šio uždavinio investicijas ir tikslines grupes) dalyviui²⁴⁰ 2016 m. Lietuvoje skiriamas finansavimas buvo 27 proc. didesnis nei Latvijoje, bet 42 proc. mažesnis nei Estijoje.²⁴¹ Šio uždavinio finansuotų mokymų vertinimas²⁴² nustatė, kad, viena vertus, mokymai įgyvendinami pakankamai efektyviai. Kita vertus, didesnis finansavimo lygis mokymams nebūtinai lemia didesnę bedarbio įsidarbinimo tikimybę.²⁴³ Todėl nėra pagrindo teigti, kad pigesni mokymai savaime yra prastesni. Priemonės „Neįgalųjų profesinė reabilitacija“ vertinimas taip pat parodė, kad ši priemonė finansiniu atžvilgiu įgyvendinama efektyviai, tačiau profesinės reabilitacijos paslaugas perkant mažiausios kainos principu nukenčia paslaugų kokybė.²⁴⁴ Apskritai, svarbu atsižvelgti į tai, kad nors priemonės sukurtos taip, kad būtų įmanoma apmokyti kuo daugiau žmonių per trumpą laiką ir kuo mažesniais kaštais, tokia logika labiau atliepia ekonominio sunkmečio sąlygas, kai bedarbių skaičius yra aukštas. Šiuo metu, kai bedarbių asmenų skaičius yra gerokai sumažėjęs, tikslingiau būtų kurti labiau sofistikuotas, į kompleksines bedarbių ir neįgalųjų problemas atsižvelgiančias intervencijas ir stebėsenos priemones, o ADRP finansuoti iš valstybės biudžeto lėšų.

Uždaviniui numatytos lėšos yra pakankamos ir iš dalies proporcingos numatytiems tikslams pasiekti. Priemonės planavimo laikotarpiu numatytos lėšos buvo proporcingos ir pakankamos, kadangi buvo siekiama finansuoti ADRP paslaugas dideliu kiekiu bedarbių (iš viso buvo numatyta finansuoti SF veiklas 85 tūkst. bedarbių) bei neįgalųjų asmenų. Visgi, vertinimo laikotarpiu tokių paslaugų poreikis yra sumažėjęs – Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 2013 m. pab. bedarbių skaičius buvo dvigubai didesnis, nei 2018 m. trečiame ketvirtyje (atitinkamai 167,2 ir 86,7 tūkst.).²⁴⁵ „Bedarbių integracija į darbo rinką“ priemonei skirtas lėšas galima laikyti pakankamomis ir iš dalies proporcingomis. ESF finansuojamų mokymų vertinimo²⁴⁶ metu atliktoje apklausoje tik 23 proc. mokymų dalyvių teigė, kad be ESF finansavimo, mokymų veikloms finansavimą būtų gavę kitais šaltiniais, taigi ESF investicijų „išstūmimo efektas“ yra mažas.²⁴⁷ Taip pat, daugiau nei pusė (63 proc.) investicijų bedarbių mokymams buvo paskirstytos regionuose.²⁴⁸ Tai svarbu, nes didžiuosiuose miestuose yra pasiektas natūralus nedarbo lygis, o regionuose nedarbo lygis gali būti didesnis keliais kartais.²⁴⁹ Verta atkreipti dėmesį, kad su metais ribinė finansuojamų ADRP priemonių nauda mažėja. Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas parodė²⁵⁰, kad su metais mažėja ESF finansuotų profesinių mokymų dalyvių galimybės įsidarbinti. Prognozuojama, kad taip yra dėl to, kad dauguma motyvuotų mokytis ir susirasti darbą bedarbių jau gavo ESF finansavimą ir baigė mokymus. Šioje situacijoje svarbu persiorientuoti iš vienos rūšies paslaugų teikimo (pvz. mokymai) asmeniui į inovatyvesnių ir kombinuotų priemonių modelius (pvz., profesinis orientavimas ir darbo rotacija), Auganti santykinė nemotyvuotų bedarbių, kurie dalyvauja priemonėse, dalis, apsunkina sėkmingą rodiklių reikšmių pasiekimą. Apibendrinant, kadangi smuko bedarbių skaičius ir išaugo nemotyvuotų bedarbių dalis, priemonei skirtos lėšos yra pakankamos, bet tik iš dalies proporcingos.

Neįgalųjų asmenų profesinės reabilitacijos paslaugų finansavimas yra proporcingas ir pakankamas. Priemone „Neįgalųjų profesinė reabilitacija“ teikiamo finansavimo apimtis atitinka profesinės reabilitacijos paklausą.

²⁴⁰ Lyginamos visos ADRP išlaidos visiems ADRP dalyviams, nes nėra įmanoma palyginti tik šio uždavinio metu finansuotų veiklų kaštų vienam dalyviui.

²⁴¹ Autorių skaičiavimai remiantis: OECD (2018) Employment and Labour Market Statistics (database).

²⁴² Visionary Analytics (2018). Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas.

²⁴³ Ten pat.

²⁴⁴ Ten pat.

²⁴⁵ Lietuvos statistikos departamento oficialiosios statistikos portalas, prieinama adresu <https://osp.stat.gov.lt/> [žiūrėta 2019.01.29].

²⁴⁶ Visionary Analytics (2018). Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas

²⁴⁷ Ten pat.

²⁴⁸ Remiantis Visionary Analytics (2018) Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimo metu gautais duomenimis iš LDB.

²⁴⁹ Pavyzdžiui, Vilniaus m. savivaldybėje nedarbo lygis 2018 m. spalio 1 d. siekė 7,2%, kai tuo tarpu tokiose savivaldybėse kaip Zarasų, Ignalinos ar Kelmės rajonuose vidutinis nedarbo lygis siekė 14%. Remiantis Lietuvos darbo biržos statistika, prieinama adresu <https://www.ldb.lt/INFORMACIJA/DARBORINKA/Puslapiai/situacija.aspx> [žiūrėta 2018.10.17]

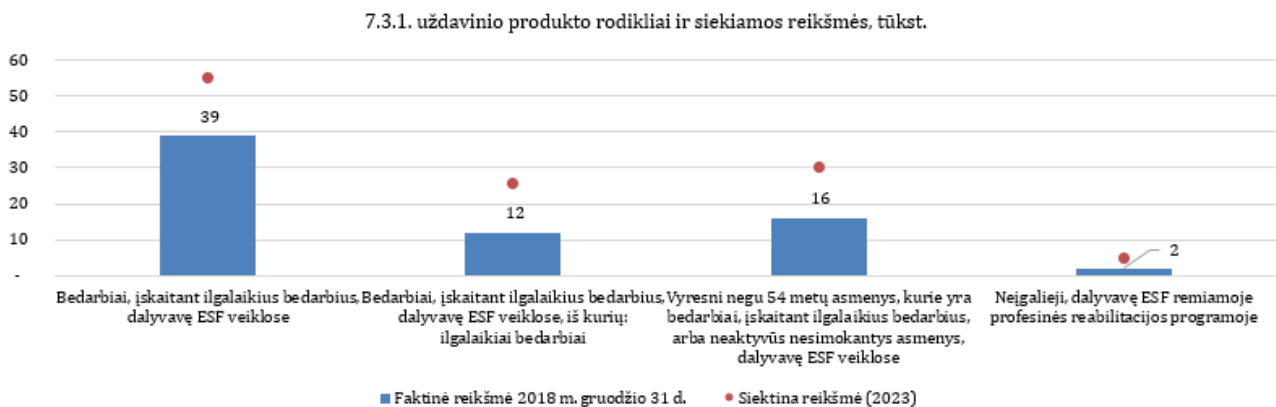
²⁵⁰ Visionary Analytics (2018). Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas.

Priemonės projektų įgyvendinimo laikotarpiu (2015-2018 m.) sėkmingai profesinę reabilitaciją jau baigė 2 423 asmenys. Per 2015-2017 m. laikotarpį profesinės reabilitacijos poreikis buvo nustatytas 2 170 asmenims.²⁵¹

Negalima visapusiškai įvertinti priemonės „Parama darbui – VD“ lėšų proporcingumo ir pakankamumo, nes vertinimo laikotarpiu finansavimas siekė 12 proc. numatytų lėšų. Visgi, „Parama darbui – VD“ dalyvių apklausa²⁵² parodė, kad net 80 proc. priemonės projektų vykdytojų veiklas būtų vykdę ir be ESF finansavimo. Tai rodo, kad priemonė efektyviai nesprenžia esminių problemų, su kuriomis susiduria tikslinė grupė. Todėl galima teigti, kad skirtos lėšos priemonei yra neproporcingos.

Yra didelė tikimybė pasiekti numatytas rodiklių reikšmes. 7.3.1 uždavinio produkto rodiklių reikšmės siekia apie pusę numatytųjų (žr. 78 pav.). Kadangi kol kas išmokėta tik apie pusę numatytų lėšų, tikėtina, kad numatytos produkto rodiklių reikšmės bus pasiektos. Visi rezultato rodikliai viršija siektinas reikšmes, daugumą jų – daugiau nei dvigubai. Tai rodo rodiklių neatitikimus, rezultato rodiklių nepriklausomybę nuo sukurtų produktų.

78 pav. 7.3.1. uždavinio produkto rodikliai ir jų siekiamos reikšmės, tūkst.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Uždavinio priemonių dizainas yra iš dalies tinkamas. Priemonės „Bedarbių integracija į darbo rinką“ įgyvendinami projektai nepilnai užtikrina veiklų tęstinumą tikslinėms grupėms. Pasibaigus projektams, dalyviams gali iškilti klausimų, susijusių su žinių pritaikymu praktikoje, įsidarbinimu ar išlikimu darbo vietoje, tačiau nėra sukurtos tolesnio konsultavimo sistemos.²⁵³ Kita vertus, priemonė „Neįgaliųjų profesinė reabilitacija“ siekia atliepti galimus įstatyminius ar tikslinių grupių poreikius. Priemonė yra skaidoma į projektus, finansuojančius tą pačią veiklą – profesinę reabilitaciją. Priemonės įgyvendinimo skaidymas į atskirus projektus, vietoj vieno didelio projekto kūrimo, yra potencialus būdas atliepti galimus pokyčius, nes, teoriškai, projektai galėtų atsižvelgti į tikslinės grupės situacijos pokyčius ir juos atliepti. Nepaisant to, tikslinės grupės poreikiai nėra atliepiami (žr. žemiau). „Parama darbui – VD“ priemonės dizainas pasirodė netinkamas, dėl netinkamai pasirinktų veiklų, kurios nėra būtinos spręsti tikslinės grupės problemoms.

Uždavinio priemonės iš dalies atitinka tikslinių grupių poreikius. Priemonėje „Bedarbių integracija į darbo rinką“ didelis dėmesys yra skiriamas formaliesiems mokymams. Pavyzdžiui, siekiant užsibrėžtų rodiklių reikšmių, projekte „Vyresnio amžiaus bedarbių rėmimas“ formaliose mokymuose turėjo dalyvauti 93,5 proc. mokymuose dalyvavusių projektų dalyvių, nors vyresnio amžiaus asmenims dažnai reikia ne naujų kvalifikacijų, o jau turimų kompetencijų kėlimo.²⁵⁴ Tuo tarpu „Nekvalifikuotų asmenų kompetencijų didinimas“ projektas buvo lanksčiausias nukreipiant asmenis į formalius ar neformalius mokymus, nors projekto tikslinei grupei – nekvalifikuotiems asmenims – formalių kvalifikacijų įgijimas buvo naudingiausias. ESF finansuojamų mokymų vertinimo metu atliktoje apklausoje²⁵⁵ 75 proc. šios priemonės dalyvių teigė, kad yra patenkinti mokymų paslaugų kokybe. Lyginant su kitomis priemonėmis, pasitenkinimas mokymų paslaugomis yra pakankamai žemas. Dėl tos priežasties reiktų užtikrinti didesnę mokymų kokybės kontrolę. Mokymų kokybės užtikrinimo sistema yra paremta prielaida, kad programa, praėjusi visą programos akreditavimo procesą, yra kokybiška.

²⁵¹ Profesinės reabilitacijos paslaugų poreikio nustatymai. Priinama adresu: <http://www.ndnt.lt/index.php?-1551207186> [žiūrėta 2018.10.10].

²⁵² Visionary Analytics, 2018 m. rugsėjo mėn. atlikta įmonių atstovų, dalyvavusių „Parama darbui – VD“ priemonėje apklausa.

²⁵³ Visionary Analytics (2018). Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas.

²⁵⁴ Ten pat.

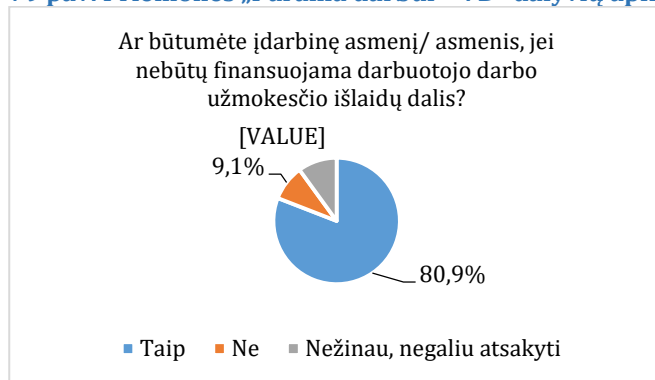
²⁵⁵ Ten pat.

negana to, tikslinės grupės atstovai dažnai susiduria su daug kompleksiškesnėmis problemomis, nei tik kvalifikacijos stoka (priklausomybės, sveikatos problemos ir kt.). Dėl šios priežasties, svarbu į problemos sprendimą įtraukti kitas institucijas ir vykdyti atvejų vadybą.²⁵⁶ Nepaisant tokių tikslinės grupės poreikių neatitikimų, po dalyvavimo ESF finansuojamose veiklose vertinimo laikotarpiu įsidarbino 100 proc. asmenų. Visgi neaišku, kiek ši reikšmė atspindi realybę, kadangi buvo pastebėta, kad už priemonių įgyvendinimą atsakingų institucijų atstovai dažnai rodiklius suvokia kaip atsiskaitymo priemonę, todėl dažnai stengiasi juos pasiekti tokius, kokie jie buvo suplanuoti ir bet kokiomis priemonėmis, nekreipdami pakankamai dėmesio į tikruosius mokymų tikslus.²⁵⁷ Buvo pastebėta pavyzdžių, kaip profesiniuose mokymuose dalyvavę bedarbiai buvo paskatinti išsiimti individualios veiklos pažymėjimus, bandant pasiekti kuo aukštesnę rodiklio „Dalyviai, kurie baigę dalyvauti ESF mokymuose pradėjo dirbti, įskaitant savarankišką darbą“, nors dalyviai neplanavo užsiimti individualia veikla.²⁵⁸

Priemonė „Neįgaliųjų profesinė rehabilitacija“ tik iš dalies atliepia tikslinės grupės poreikius. Profesinės rehabilitacijos centruose vis dar yra teikiama darbo rinkoje nepaklausių programų, kurios nesuteikia gerų galimybių įsidarbinti ir turėtų labiau atliepti rinkos poreikius.²⁵⁹ Taip pat, keliant profesinės rehabilitacijos paslaugų kokybę, tikslinės grupės poreikius būtų galima atliepti geriau. Perėjimas prie ekonominio naudingumo principu grįstų viešųjų pirkimų, sudarytų prielaidą pirkimus laimėti kokybiškiausias paslaugas teikiančioms įmonėms. Taip pat, atsižvelgiant į individualius poreikius, būtų galima finansuoti ne visą profesinės rehabilitacijos ciklą, o atskiras ciklo paslaugas. Taip būtų sutaupomos lėšos neteikiant asmeniui nereikalingų paslaugų.

Priemonė „Parama darbui – VD“ neatliepė tikslinių grupių poreikių, nes dėl gerėjančios ekonominės situacijos tikslinėms grupėms lengviau įsidarbinti, todėl nėra tokio didelio darbo užmokesčio kompensavimo poreikio. Tai parodo atlikta priemonės projektų vykdytojų apklausa²⁶⁰, kurioje 81 proc. projekto vykdytojų teigė, kad būtų asmenį įdarbinę ir be darbo užmokesčio išlaidų kompensavimo (79 pav.). Apklausoje taip pat buvo klausiama, kokias esmines problemas priemonė sprendžia. Projekto vykdytojų atsakymai parodė, kad jie šį projektą mato kaip savo „įmonės kaštų optimizavimo galimybę“, „apyvartinių lėšų trūkumo padengimą“, taip pat, buvo atsakiusių, kurie tiesiog teigė: „ačiū už paramą“ ar „priemonė padeda verslui“.

79 pav. Priemonės „Parama darbui – VD“ dalyvių apklausos rezultatai.

Atvejų skaičius (n)= 111; Šaltinis: Visionary Analytics

Projektų vykdytojų nuomone²⁶¹ įgyvendinimo rezultatyvumui neigiamą poveikį turėjo rodiklį ir jų reikšmių neatitikimas tikslinių grupių specifikai. Pavyzdžiui, EK reglamentuotas kvalifikacijos apibrėžimas UŽT įgyvendinamuose projektuose apsunkina projektų įgyvendinimą. Tokiuose projektuose kaip „Vyresnio amžiaus bedarbių rėmimas“ didžioji dalis asmenų turėjo būti krepiama į formalų mokymąsi, kadangi reikėjo pasiekti įgytos kvalifikacijos rodiklį. Taip pat, „Neįgaliųjų profesinė rehabilitacija“ priemonės rodikliai (pvz., rodiklis, stebintis įsidarbinimą po profesinės rehabilitacijos), turi būti pasiektas per 28 d. po paslaugų gavimo. Neįgaliųjų asmenų tikslinei grupei tai yra pakankamai mažas laiko tarpas, todėl dalis asmenų, įsidarbinę 2-3 mėn. po paslaugų gavimo, nėra įtraukiami į rodiklių apskaičiavimą.

²⁵⁶ Ten pat.

²⁵⁷ VPVI (2015). Žmoniškųjų išteklių plėtros ir socialinės sanglaudos sričių būklės analizės ir perspektyvų 2014–2020 m. parengimo vertinimas.

²⁵⁸ Visionary Analytics (2018). Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas.

²⁵⁹ Ten pat.

²⁶⁰ Visionary Analytics, 2018 m. rugsėjo mėn. atlikta įmonių atstovų, dalyvavusių „Parama darbui – VD“ priemonėje apklausa.

²⁶¹ Visionary Analytics (2018). Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas.

71 lentelė. Blogoji praktika: projekto „Vyresnio amžiaus bedarbių rėmimas“ atvejo studija

Projektas Nr. 07.3.1-ESFA-V-401-02-0001 „Vyresnio amžiaus bedarbių rėmimas“ yra skirtas vyresnių negu 54 metų bedarbių kvalifikacijos įgijimo, kompetencijų tobulinimo ir integravimo į darbo rinką didinimo veiklai. Projekto tikslinė grupė - vyresni negu 54 metų bedarbiai (dalyviui turi būti suėję 55 metai), registruoti teritorinėse darbo biržose. Projektą įgyvendina Lietuvos darbo birža. Projektas buvo finansuojamas pagal 7-to prioriteto priemonę „Bedarbių integracija į darbo rinką“. Projektui buvo skirta 20,3 mln. eurų (iš jų: Europos Sąjungos struktūrinių fondo lėšų – 15,3 mln. eurų, valstybės biudžeto lėšų – 4,9 mln. eurų.). Projekto trukmė – 2015 m. sausio 2 d. – 2018 m. kovo 31 d. Buvo numatyta, kad projekte dalyvaus 14 000 teritorinėse darbo biržose registruotų vyresnio amžiaus bedarbių, kuriems bus suteikta galimybė likti aktyviais darbo rinkos dalyviais: 6 200 projekto dalyvių bus suteikta galimybė įgyti naują kvalifikaciją ar patobulinti jau turimas kompetencijas, 7 680 projekto dalyvių bus sudarytos sąlygos grįžti į darbo rinką, darbdaviams mokant subsidiją darbo užmokesčiui ir 120 projekto dalyvių, susiradusiems darbą toliau nuo gyvenamosios vietos, bus kompensuojamos kelionės ar apgyvendinimo išlaidos dalyvaujant bedarbių teritorinio judumo rėmimo priemonėje. Nors projekte dalyvavo didesnis dalyvių skaičius, nei buvo planuota (14 448), bet pasirinktos veiklos apsunkino sėkmingą projekto įgyvendinimą. Vieno iš projekto stebėsenos rodiklių – „Vyresni nei 54 metų bedarbiai, kurie baigę dalyvauti ESF veiklose įgijo kvalifikaciją“ – siektina reikšmė – 42 proc. projekto dalyvių (5 880). Dėl Europos Komisijos reglamentuoto kvalifikacijos apibrėžimo, kuris projekto rėmuose reiškė formalių mokymų pabaigimą, formaliuose mokymuose turėjo dalyvauti 94,8 proc. visų mokymuose dalyvavusių žmonių (daliai jų galbūt būtų pakakę neformalų mokymų). Tai apsunkino efektyvų veiklų įgyvendinimą, kadangi vyresnio amžiaus asmenims yra naudingesnės neformalaus mokymo programos, kurios gali padėti jiems atnaujinti žinias ir įgūdžius, kurių reikia darbui pagal turimą kvalifikaciją. Tačiau šio projekto rėmuose dėl išsiskirtų rodiklių reikšmių nebuvo įmanoma nukreipti didesnės dalies naudos gavėjų į neformalųjį mokymą.

Antrasis investicinio prioriteto uždavinys „Padidinti valstybės įdarbinimo tarnybos veiksmingumą ir labiau orientuoti į rezultatus“ siekia efektyvinti darbo rinkos institucijų veiklą tobulinant LDB darbuotojų gebėjimus, kuriant ir tobulinant paslaugas, įsteigiant ADRP stebėsenos, vertinimo ir tobulinimo mechanizmus, sukuriant jaunimo garantijų stebėjimo sistemą ir užtikrinant Europos užimtumo tarnybos (EURES) veiklą Lietuvoje. Pagal šį uždavinį suplanuota priemonė „Lietuvos darbo biržos administracinių gebėjimų ugdymas“ (07.3.2-ESFA-V-403). Priemone finansuojamos trys sritys: LDB (UŽT) veiklos tobulinimas (darbuotojų gebėjimų, paslaugų tobulinimas, naujų paslaugų kūrimas, ADRP įgyvendinimo stebėseną, tinkamumo ir efektyvumo vertinimas ir kt.), Jaunimo garantijų įgyvendinimo sistemos sukūrimas ir Europos užimtumo tarnybos (EURES) veiklos užtikrinimas Lietuvoje (įskaitant veiklos valdymo, darbuotojų kompetencijos tobulinimą, paslaugų kokybės gerinimą).²⁶²

Finansinė pažanga vertinimo laikotarpiu buvo pakankamai žema (žr. 72 lentelę). Vienintelei uždavinio priemonei skirta 2,3 mln. Eur, iš kurių tik 23 proc. buvo išmokėti vertinamuoju laikotarpiu. Prie žemos finansinės pažangos prisidėjo sudėtingas priemonės projekto „Lietuvos darbo biržos ir teritorinių darbo biržų veiklos efektyvumo tobulinimas, inovatyvių paslaugų kūrimas“ įgyvendinimo administracinis procesas ir aukšti VPT reikalavimai. Konkursas buvo skelbtas du kartus, bet abu kartus teko nutraukti pirkimus, nes tiekėjai nepateikė visų reikalingų dokumentų, o patikslinimų prašyti negalima, taigi teko skelbti konkursą iš naujo.

72 lentelė. 7.3.2. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Lietuvos darbo biržos administracinių gebėjimų ugdymas	2 316 960	0	1 876 960	81%	1 876 960	81%	526 784	23%	409 064	18%
VISO, 7.3.2. uždavinys	2 316 960	0	1 876 960	81%	1 876 960	81%	526 784	23%	409 064	18%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Priemonei numatytos lėšos yra proporcingos LDB (Užimtumo tarnybos) dydžiui ir iššūkių mastui. Tuo tarpu efektyvumo kol kas įvertinti negalima. Kol kas baigtas įgyvendinti tik vienas projektas – „Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo stebėsenos modulio sukūrimas“, kurio metu buvo sukurtas ir pradėtas naudoti JUI įgyvendinimo stebėsenos modulis. Kadangi projekto „Lietuvos darbo biržos ir teritorinių darbo biržų veiklos efektyvumo tobulinimas, inovatyvių paslaugų kūrimas“ mokymus numatyta pradėti po 2018 m. spalio mėn. (po LDB reorganizacijos), investicijų efektyvumas turėtų būti vertinamas vėliau.

²⁶² Šaltinis: http://www.esinvesticijos.lt/lt/patvirtintos_priemones/patvirtintos_priemones/lietuvas-darbo-birzos-administraciniu-gebejimu-ugdymas.

Dėl riboto įgyvendinimo pažangos, rezultatyvumas yra žemas. Ženkli pažanga fiksuota pagal rezultato rodiklius „Laisvos darbo vietos vidutinė užpildymo trukmė“ ir „Užimtumo tarnybos darbuotojai, kurie po dalyvavimo ESF veiklose įgijo kvalifikaciją“. Prie pirmojo pokyčio iš dalies prisidėjo tęstinės LDB reformos ir klientų aptarnavimo modelis, kurio esmė - pirmo apsilankymo metu atliekamas darbo ieškančių asmenų įsidarbinimo galimybių įvertinimas, jų segmentacija ir specializuotos paslaugos darbo ieškantiems žmonėms ir darbdaviams pagal individualius kiekvieno kliento poreikius.²⁶³ Visgi, priemonės veiklos, turinčios prisidėti prie LDB paslaugų kokybės gerinimo, yra įgyvendintos mažu mastu, todėl rodiklio reikšmei, tikėtina, didesnę poveikį turėjo gerėjanti darbo rinkos situacija. Tuo tarpu produkto rodiklio „Lietuvos darbo biržos darbuotojai, dalyvavę ESF veiklose“ pasiekta reikšmė yra tik 2 proc. siektinos reikšmės. Žemą pažangą lėmė užtrukę viešieji pirkimai (buvo nutraukti du kartus), po kurių buvo laukiama LDB reorganizacijos ir darbuotojų pareigybių pokyčių. Praėjus daugiau laiko po LDB reorganizacijos paaiškės darbuotojų funkcijos ir kuriose srityse geriausia vykdyti mokymus. Nepaisant ribotos pažangos, **tikimybė pasiekti uždavinio rodiklius yra gana aukšta**, kadangi LDB darbuotojų mokymai suplanuoti pradėti vykdyti 2018 m. rudenį. Svarbu, kad būtų pasiektas rezultato rodiklis „Sukurta ir įgyvendinama ADRP ir tvaraus įdarbinimo stebėsenos ir vertinimo sistema“, nes tai yra viena iš prielaidų, padėsiančių siekti bendrų investicinio prioriteto rezultatų.²⁶⁴ Akivaizdi problema yra tai, kad ne visi priemonės produktai yra suderinti su rezultatu – nors ESF veiklose dalyvavo tik 2 proc. numatyto dalyvių skaičiaus, tačiau du rezultato rodikliai („Laisvos darbo vietos užpildymo vidutinė trukmė“ ir „Užimtumo tarnybos darbuotojai, kurie po dalyvavimo ESF veiklose įgijo kvalifikaciją“) jau perkopė siektiną reikšmę. Taip yra todėl, kad pirmasis rezultato rodiklis, kaip jau minėta, ženkliai priklauso nuo kitų veiksmų ir akivaizdžiai nėra priežastiniu ryšiu susijęs su produkto rodikliu.

73 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Užimtumo tarnybos darbuotojai, dalyvavę ESF veiklose	Skaičius	-	-	1 200	25	2%
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Laisvos darbo vietos užpildymo vidutinė trukmė	Skaičius	13,7	2011	8,7	8	109%
Užimtumo tarnybos darbuotojai, kurie po dalyvavimo ESF veiklose įgijo kvalifikaciją	Procentai	96	2012	98	100	102%
Sukurta ir įgyvendinama ADRP ir tvaraus įdarbinimo stebėsenos ir vertinimo sistema	Skaičius	0	2014	1	0	0%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Uždavinio priemonės dizainas yra tinkamas. 2018 m. spalio mėn. įgyvendinto LDB reorganizavimo į Užimtumo tarnybą tikslas – sumažinti biudžetinių įstaigų skaičių, optimizuoti teritorinių darbo biržų veiklą, siekiant efektyvaus užimtumo rėmimo politiką įgyvendinančių biudžetinių įstaigų valdymo bei aukštos šių įstaigų teikiamų darbo rinkos paslaugų bei įgyvendinamų užimtumo rėmimo priemonių kokybės darbo ieškantiems asmenims ir darbdaviams, konsoliduoti bendrąsias šių įstaigų funkcijas bei padidinti darbo ieškančius asmenis ir darbdavius aptarnaujančių darbuotojų skaičių.²⁶⁵ Numatytos finansuojamos veiklos tiesiogiai atliepia pagrindinius reorganizavimo tikslus.

Trečiasis investicinio prioriteto uždavinys „Padidinti darbo paklausą skatinant gyventojų, ypač susiduriančių su sunkumais darbo rinkoje, verslumą“ siekia teikti paramą verslo pradžiai teikiant finansines priemones, konsultacijas ir mokymus labai mažoms, mažoms įmonėms, šeimos verslams bei fiziniams asmenims. Pagal šį uždavinį yra suplanuotos ir patvirtintos dvi SADM priemonės. Pagal priemonę „Verslumo skatinimas 2014-2020“ (07.3.3-FM-F-424) yra sukurtas Verslumo skatinimo fondas 2014-2020 (toliau – VSF2014-2020), iš kurio yra teikiamos paskolos pradedantiems verslą, o tų paskolų teikimas derinamas su konsultavimu verslo plano parengimo ir įgyvendinimo klausimais. „Subsidijos verslo pradžiai“ (07.3.3-IVG-T-428) priemone yra finansuojamas dalinis darbuotojo darbo užmokesčio išlaidų kompensavimas tiems verslo subjektams, kurie yra gavę paskolas iš VSF2014-2020.

Uždavinio finansinė pažanga yra pakankamai žema (žr. 74 lentelę), tačiau turėtų būti pasiekti. Vertinamu laikotarpiu „Verslumo skatinimas 2014-2020“ buvo išmokėta pusė lėšų, o „Subsidijos verslo pradžiai“ – 7 proc.

²⁶³ Lietuvos darbo birža (2018). 2017 m. veiklos ataskaita.

²⁶⁴ VPVI ir PPMI Group (2014). Lietuvos 2014-2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas.

²⁶⁵ 2018 balandžio 25 d. Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įsakymas dėl teritorinių darbo biržų reorganizavimo ir reorganizavimo sąlygų aprašo patvirtinimo.

lėšų. Likusiu finansavimo laikotarpiu finansinė pažanga turėtų išaugti, kadangi „Subsidijos verslo pradžiai“ priemonė kompensuoja darbo užmokesčio išlaidas verslo subjektams, gavusiems ir panaudojusiems paskolą, gautą iš VSF2014-2020 m., o nuo priemonių įgyvendinimo pradžios praėjo sąlyginai mažai laiko. Kitas svarbus veiksnys yra didelė administracinė/atsiskaitymo našta, su kuria, pasak atliktos apklausos, susiduria dalyviai. Pati administracinė našta nėra didesnė, nei gaunant finansavimą kitais būdais, taigi, tikėtina, kad tai neturėtų stabdyti potencialių dalyvių dalyvavimo priemonėse.

74 lentelė. 7.3.3. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos mis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Verslumo skatinimas 2014-2020	24 546 803	0	24 546 803	100%	24 546 803	100%	12 273 402	50%	6 136 701	25%
Subsidijos verslo pradžiai	7 021 780	8 978 220	8 000 000	50%	2 646 455	17%	1 147 773	7%	1 148 045	7%
VISO, 7.3.3. uždavinys	31 568 583	8 978 220	32 546 803	80%	27 193 258	67%	13 421 175	33%	7 284 746	18%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Anot apklaustų naudos gavėjų, neigiamą poveikį veiklų įgyvendinimo **efektyvumui** turi aukšta administracinė našta.²⁶⁶ Administracinę naštą kaip neigiamą poveikį turintį veiksni nurodė 30 proc. apklaustųjų. Svarbu atsižvelgti į tai, kad tai yra subjektyvi naudos gavėjų nuomonė. Lyginant su administracine našta, siekiant gauti paskolas kitais būdais, priemonių administraciniai kaštai nėra aukšti. Nepaisant to, yra atsižvelgiama į šią dalyvių nuomonę ir konsultacinės paslaugos yra plečiamos (pavyzdžiui, konsultacijos apima pagalbą rengiant paraiškas finansavimui). Visgi siekiant pritraukti daugiau įmonių dalyvauti projektuose, padidinti projektų įgyvendinimo efektyvumą tikslingiau naudojant projekto vykdytojų INVEGA ir projektų dalyvių išteklius, galima apsvarstyti galimybes toliau paprastinti procesus.

Uždaviniui numatytos lėšos yra iš dalies proporcingos numatytų tikslų pasiekimui. VSF2014-2020 toliau tęsia 2007–2013 m. struktūrinės paramos lėšomis finansuoto ir sėkmingai veikusio Verslumo skatinimo fondo veiklas. Šiomis priemonėmis siekiama ilgalaikio efekto, nes paskolų forma verslui suteiktas finansavimas grįžta ir lėšos gali būti panaudojamos pakartotinai tais pačiais tikslais (pavyzdžiui, lėšos, grįžusios po 2007–2013 m. laikotarpio, yra naudojamos garantijoms, pradedantiems verslą, teikti).²⁶⁷ Kadangi priemonė yra tęstinė ir grąžintų paskolų lėšos potencialiai gali būti naudojamos naujų paskolų išdavimui, numatytas finansavimas yra pakankamas. Tuo tarpu vertinant proporcingumą, svarbu atkreipti dėmesį į pasikeitusią makro-ekonominę situaciją. 2007–2013 m. laikotarpiu iš Verslumo skatinimo fondo buvo suteikta daugiau nei 1 tūkst. paskolų (verslo pradžiai – iki 25 000 Eur, užtikrinant atskiriamumą nuo Ekonomikos ir Inovacijų ministerijos finansuojamų priemonių), o pagal kitas finansų inžinerijos priemonės paremtų SVV subjektų skaičius sudarė apie 7 tūkst. Galima teigti, kad ES paramos intervencijų poveikis verslumo skatinimui buvo akivaizdus ir pasireiškė daugiausiai per galimybių užsitikrinti verslui reikiamą finansavimą didinimą, o tai buvo ypač aktualu ekonominio sunkmečio sąlygomis.²⁶⁸ Nors ekonominė situacija gerėja, vykdyti ex-ante verslo finansavimo ir finansinių priemonių paklausos vertinimai rodo, kad paskolos verslo pradžiai yra aktuali priemonė, taigi priemonei skirtos lėšos yra proporcingos tikslui.

Priemonė „Verslumo skatinimas 2014-2020“ lėmė mažą privačių lėšų „išstūmimo“ efektą: 82 proc. apklaustųjų²⁶⁹ naudos gavėjų teigė, kad jei nebūtų priemonės, paskolas rinkoje būtų gavę prastesnėmis sąlygomis arba paskolos apskritai nebūtų gavę. Tuo tarpu priemonės „Subsidijos verslo pradžiai“ finansuojamos veiklos kelia riziką „išstumti“ privačias lėšas. Nors conceptualiai priemonė suformuota tam, kad paskatintų žmones imti paskolas (kaip papildomas finansinis saugiklis), remiantis ta pačia apklausa²⁷⁰, 46 proc. įmonių atstovų teigė, kad būtų vis vien įdarbinę asmenį, jei nebūtų gavę dalinės darbo užmokesčio kompensacijos. Nepaisant to, papildomas

²⁶⁶ Visionary Analytics, 2018 m. rugsėjo mėn. atlikta įmonių atstovų, dalyvavusių „Verslumo skatinimas 2014-2020“ ir „Subsidijos verslo pradžiai“ priemonių apklausoje.

²⁶⁷ INVEGA. Norintiems pradėti verslą – naujos lengvatinės paskolos. Priinama adresu www.invega.lt/lt/norintiems-pradeti-versla-naujos-lengvatines-paskolos/ [Žiūrėta 2018.10.18]

²⁶⁸ ESTEP (2015). Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio Lietuvos konkurencingumui vertinimas. Galutinė ataskaita.

²⁶⁹ Visionary Analytics, 2018 m. rugsėjo mėn. atlikta įmonių atstovų, dalyvavusių „Verslumo skatinimas 2014-2020“ ir „Subsidijos verslo pradžiai“ priemonių apklausoje.

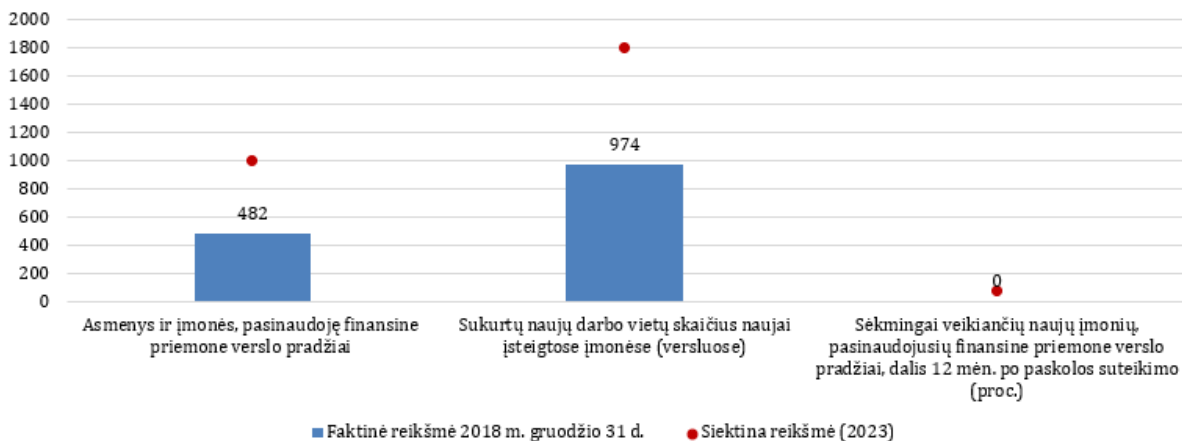
²⁷⁰ Ten pat.

finansavimas „atlaisvina“ lėšas, kurios gali būti panaudotos kitais tikslais, tačiau tai kelia rinkos iškraipymo riziką. Tai taip pat gali indikuoti, kad lėšos, skirtos priemonei „Subsidijos verslo pradžiai“ yra perteklinės ir neproporcingos.

Uždavinio rezultatyvumas vertinamuoju laikotarpiu yra gana aukštas. Produkto rodikliai pasiekė 48-82 proc. siektinų reikšmių, tačiau rezultato rodiklis – 0 proc. (žr. 80 pav.). SADM atstovų teigimu, taip yra dėl numatyto priemonių planavimo. „Verslumo skatinimas 2014-2020“ priemonė didžiąją dalį paskolų suteikė 2017-2018 m. (2016 m. buvo suteikta tik viena paskola), o „Subsidijos verslo pradžiai“ priemonė prasidėjo tik 2017 m. vasarą. Taigi, galimai didžioji dalis įmonių, pasinaudojusių finansine priemone veikia mažiau nei 12 mėn., todėl nebuvo apskaičiuotos rodiklyje. Nors vertinamuoju laikotarpiu priemonių rezultatyvumas yra žemas, iki 2023 m. **rodikliai turėtų būti pasiekti.**

80 pav. 7.3.3 uždavinio produktų ir rezultato rodikliai ir siekiamos reikšmės

7.3.3. uždavinio produktų ir rezultato rodikliai ir siekiamos reikšmės

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Uždavinio dizainas iš dalies atliepia tikslinės grupės poreikius. Tik 50 proc. dalyvavusių apklausoje įmonių atstovų teigė, kad priemonė „Verslumo skatinimas 2014-2020“ sprendžia esmines su finansavimo šaltiniais susijusias problemas, su kuriomis susiduria įmonė, tokias, kaip apyvartinių ir plėtrai būtinų (patalpų įrengimui, įrangos pirkimui ir remontui) lėšų trūkumą. Net 18 proc. teigė, kad priemonė nepadaeda spręsti esminių finansavimo ir verslo plėtros problemų. Tik 29 proc. apklaustųjų, dalyvavusių priemonėje „Subsidijos verslo pradžiai“, teigė, kad nebūtų įdarbinę asmens, jei nebūtų finansuojama jo užmokesčio dalis. Tai parodo gana didelį lėšų išstūmimo efektą. Galiausiai, respondentai nurodė, kad viena didžiausių šių priemonių problemų yra pats pasinaudojimo priemonė procesas, kuris reikalauja ypač didelių laiko ir administracinių resursų. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad, kadangi paslaugų gavėjai yra SVV iki 1 m., kurie neturi ilgos patirties verslo kūrimo procesuose, jų nuomone, pats verslo plano rašymas gali tapti administracine našta. Taigi, tolesnės konsultacijos turėtų būti pakankama priemonė atliepti šią problemą.

Ketvirto intervencinio prioriteto uždavinio „Pagerinti visuomenės, verslo ir viešojo sektoriaus supratimą apie moterų ir vyrų lygių galimybių bei nediskriminavimo dėl amžiaus, negalios ir kitų pagrindų principų taikymą ir sustiprinti gebėjimus atpažinti bei šalinti diskriminavimo apraiškas“ siekiamas esminis pokytis – geresnis supratimas apie moterų ir vyrų lygybės privalumus darbo rinkoje ir diskriminacijos dėl negalios ir kitais pagrindais apraiškas. Yra suplanuotos ir patvirtintos dvi SADM priemonės „Vyrų ir moterų lygybės skatinimas“ (07.3.4-ESFA-V-425) ir „Diskriminacijos mažinimas“ (07.3.4-ESFA-V-426). Pirmosios priemonės rėmuose bus organizuojamos švietimo ir mokymo veiklos, rengiama metodinė medžiaga bei visuomenės informavimo kampanijos, atliekami tyrimai, stebėsena ir vertinimai šioje srityje. Antroji priemonė įgyvendins švietimo veiklas, švietimo metodikos kūrimą, rekomendacijų viešajam sektoriui sukūrimą, sėkmingų įvairovės versle atvejų pristatymus suinteresuotoms grupėms.²⁷¹ Dėl to galima manyti, kad uždavinio tikslas yra ne spręsti sisteminės problemas, o formuoti palankią terpę lygių galimybių ir nediskriminavimo principo įgyvendinimui ateityje.

Uždavinio finansinė pažanga yra vidutiniška. Pagal abi priemones visos skirtos lėšos buvo suprogramuotos, o išmokėta ketvirtadalis pagal priemonę „Vyrų ir moterų lygybės skatinimas“ ir 41 proc. pagal priemonę „Diskriminacijos mažinimas“. Tai nulėmė priemonių planavimas – uždaviniu įgyvendinami trys projektai, kurie buvo pasirašyti 2017/2018 m. **Dėl mažo uždavinio fizinio pažangumo, jo efektyvumo įvertinti negalima.**

75 lentelė. 7.3.4. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintų deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Vyrų ir moterų lygybės skatinimas	724 050	0	724 050	100%	722 602	100%	181 631	25%	83 532	12%
Diskriminacijos mažinimas	724 050	0	724 050	100%	724 050	100%	299 171	41%	194 978	27%

²⁷¹ Visionary Analytics (2018). 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos: Horizontalių principų įgyvendinimo vertinimo tarpinė ataskaita.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES	% nuo	Sutarčių su projektų	% nuo	Mokėjimų suma ES	% nuo	Pripažinto s	% nuo
VISO, 7.3.4. uždavinys	1 448 100	0	1 448 100	100%	1 446 652	100%	480 802	33%	278 510	19%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Lėšos yra pakankamos ir proporcingos numatytiems tikslams pasiekti. Atsižvelgiant į tai, kad uždavinio tikslas – pagerinti visuomenės supratimą ir sustiprinti gebėjimus atpažinti bei šalinti diskriminavimo apraiškas, numatytas finansavimas turėtų būti pakankamas uždavinio tikslams pasiekti. Numatytos veiklos nereikalauja didelių investicijų, kadangi nėra siekiama spręsti sisteminių problemų, priemonės atliepia paruošiamojo pobūdžio veiklas, kurios padėtų ateityje įtvirtinti lygių galimybių ir nediskriminavimo principą.

Pažanga siekiant numatytų rodiklių reikšmių yra žema (žr. 76 lentelę). Tai, didžiąja dalimi, lemia vykdomų projektų turinys. Pavyzdžiui, pagal priemonę „Vyrų ir moterų lygybės skatinimas“ finansuojamas projektas „Savivaldybės sėkmės kodas – lyčių lygybė“ vertinamuoju laikotarpiu orientavosi į tyrimus, vertinimus ir rekomendacijas savivaldybėms, o renginiai buvo planuojami organizuoti tik nuo 2018 m. pavasario. Programiniu laikotarpiu šia priemone planuojama pasiekti 2 500 mokymų dalyvių. Priemonės „Diskriminacijos mažinimas“ projekto sutartis buvo pasirašyta tik 2018 m. sausio mėn. Mokymai suplanuoti tik nuo 2018 m. pab. – 2019 metų, todėl fizinės pažangos pagal rodiklius vertinti šiuo metu neįmanoma. Tikėtina, kad dėl panašaus priemonės dizaino, mokymai bus organizuojami programinio laikotarpio pabaigoje. Iš viso projektai siekia apmokyti 1 664 („Pokyti versle, viešajame sektoriuje, visuomenėje – nauji standartai diskriminacijos mažinimui“) ir 895 („Tautinių mažumų atstovų įtraukimas į darbo rinką“) asmenų. Atitinkamai, vertinimo laikotarpiu, rodiklio parodančio asmenų, dalyvavusių renginiuose, skatinančiuose moterų ir vyrų lygybę bei diskriminacijos mažinimą darbo rinkoje dalį, pažanga gana maža - dalyvavo 535 iš siektinų 5 000 dalyvių. Tačiau, atsižvelgiant į bendrus uždavinio tikslus – siekimą šviesti visuomenę ir viešąjį sektorių nediskriminacijos klausimais, buvo vykdomi žvalgomieji ir paruošiamieji darbai (tokie kaip tyrimai, metodikų kūrimas ir kt.), kurie, nors neišskirti pažangos rodikliuose, yra ypač svarbūs tikslo pasiekimui. **Atsižvelgiant į priemonių įgyvendinimo planą, rodikliai turėtų būti pasiekti.**

76 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siekta reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Renginiuose, skatinančiuose moterų ir vyrų lygybę bei diskriminacijos mažinimą darbo rinkoje, dalyvavę asmenys	Skaičius	-	-	5 000	535	11%
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Dalis asmenų, kurie praktikoje taiko žinias ir įgūdžius, įgytus dalyvaujant renginiuose, skatinančiuose moterų ir vyrų lygybę bei diskriminacijos mažinimą darbo rinkoje	Procentai	20	2013	25	n.d.*	-

Pastaba: * - n.d. – nėra duomenų

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Priemonių dizainas yra tinkamas tikslams siekti. Pavyzdžiui, įgyvendinamas priemonės „Vyrų lygybės ir moterų skatinimas“ projektas siekia pirmiausia sukurti įrankius, kuriuos naudodami savivaldybių darbuotojai galės atsižvelgti į lyčių aspekto integravimą. Sukūrus įrankį bus skatinama integruoti lyčių aspektą į savivaldos veiklas. Trečias žingsnis – sąmoningumo didinimo kampanija. Tokiu principu yra organizuojamos ir kitos uždavinio veiklos, pirmiausia atliekant stebėseną, metodų ar įrankių kūrimus, tuomet jie yra pritaikomi praktikoje ir vėliau atliekamos informavimo ar švietėjiškos/kompetencijas ugdančios veiklos

77 lentelė. Geroji praktika: Projekto „Savivaldybės sėkmės kodas - lyčių lygybė“ atvejo studija

Projektas Nr. 07.3.4-ESFA-V-425-01-0001 „Savivaldybės sėkmės kodas – lyčių lygybė“ yra skirtas padėti savivaldybių atstovams labiau atsižvelgti lyčių lygybės principo taikymą kiekvienoje savivaldoje, suformuojant tam skirtus įrankius bei teikiant tikslingas rekomendacijas strateginių planų rengimo etape. Projektą įgyvendina Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. Projektas yra finansuojamas pagal 7-to prioriteto priemonę „Moterų ir vyrų lygybės skatinimas“, jam skirta 724 050 eurų suma. Projektas prasidėjo 2016 m. pabaigoje ir truks iki 2019m. pabaigos. Projekto veiklos yra išskirstytos į 3 veiklų etapus: 1. Įrankių, leisiančių savivaldybių darbuotojams atsižvelgti į lyčių aspekto integravimą, kūrimas. Pirmasis įrankis, tai elektroninis žemėlapis, kuriame bus talpinama statistika, leisianti stebėti pokyčius kiekvienoje savivaldybėje. Antrasis įrankis - stebėsenos mechanizmas, kuris padės savivaldybių darbuotojams integruoti lyčių aspektą. 2. Skatinimas integruoti lyčių aspektą į savivaldos veiklas. Bus rengiami rekomendacijų projektai dėl tikslinių priemonių savivaldybių strateginiuose planuose bei mokymai, kaip tikslingiau atsižvelgti į šias rekomendacijas. Mokymai turėtų prasidėti 2018m. rugsėjo mėn.

3. Sąmoningumo didinimo kampanija, kurios tikslas informuoti visuomenę apie moterų ir vyrų lygybės problematiką. Ši kampanija truks 3 mėnesius, su projektu susijusi informacija bus viešinama įvairiais būdais (straipsniai, radijo reklamos, TV reportažai ir kt.)

Šiuo metu projektas yra įpusėjęs, todėl didelė dalis veiklų dar nėra įgyvendinta, fizinės pažangos rodikliai nėra pasiekti, tačiau sukurta pridėtinė vertė, kurios nustatyti rodikliai nematuoja. Atliktas kokybinis tyrimas, apžvelgiantis įvairius su lyčių lygybės politika susijusius aspektus, tokius kaip lyčių lygių galimybių politikos supratimas, motyvacija įgyvendinti tokią politiką, strategijų rengimas, pažeidimai ir pan. Taip pat buvo surinkta tarptautinių tyrimų ir gerųjų praktikų pavyzdžiai, kurie turėtų padėti sudarant strateginius planus kituose projekto etapuose. Galiausiai, projekto svetainėje jau prieinamas lyčių lygybės rodiklių savivaldybėse sąrašas.

Tai yra pirmas tokio masto projektas Lietuvoje. Projektas yra ypatingai aktualus, siekiant užtikrinti lyčių lygybės aspekto integravimą į viešąją politiką. Daugelis projekto veiklų Lietuvos savivaldybių mastu yra įgyvendinamos pirmą kartą, o sudarytas lyčių lygybės žemėlapis turėtų tapti vienu iš svarbiausių įrankių formuojant lyčiai jautrią politiką ateityje. Tikimasi, kad rengiamos kampanijos lyčių lygybės tema taip pat reikšmingai prisidės prie visuomenės švietimo ir turės, nors ir sunkiai išmatuojamą, tačiau ilgalaikį poveikį. Galiausiai, projekto metu yra stiprinami ryšiai tarp visų projekto partnerių: Lietuvos savivaldybių asociacijos, Lietuvos moterų lobistinės organizacijos, Lietuvos statistikos departamento bei Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos.

2.7.2.3. Investicinio prioriteto „Jaunimo, visų pirma, nedirbančio ir nesimokančio, įskaitant marginalių bendruomenių jaunimą ir tą, kuriam kyla socialinės atskirties pavojus, ilgalaikė integracija į darbo rinką, taip pat ir įgyvendinant Jaunimo garantijų iniciatyvą“ analizė

7.4 investicinis prioritetas „Jaunimo, visų pirma, nedirbančio ir nesimokančio, įskaitant marginalių bendruomenių jaunimą ir tą, kuriam kyla socialinės atskirties pavojus, ilgalaikė integracija į darbo rinką, taip pat įgyvendinant Jaunimo garantijų iniciatyvą“ siekia, kad visi nedirbantys, nesimokantys ir mokymuose nedalyvavę jaunuoliai baigę mokytis formaliojo švietimo sistemoje arba netekę darbo, per 4 mėn. po to, kai užsiregistravo darbo biržoje arba prisijungė prie jaunimo garantijų iniciatyvos, pradėtų dirbti, toliau mokytis, atliktų praktiką ar stažuotę.

Investicinio prioriteto uždavinys „Sumažinti nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio 15-29 m. jaunimo skaičių“ remia veiklas, numatytas Jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimo plane. Uždaviniui suplanuotos dvi SADM priemonės - „Jaunimo užimtumo didinimas“ (07.4.1-ESFA-V-404) ir „Jaunimo užimtumo didinimas (II)“ (07.4.1-ESFA-V-414). Abi priemonės finansuoja jaunimo aktyvinimo paslaugas, tokias kaip mokymai, motyvavimas, informavimas, tarpininkavimas su kitomis institucijomis ir kt. Taip pat finansuojamos integraciją į darbo rinką skatinančios ADRP priemonės.

Įgyvendinant uždavinį pasiekta gana aukšta finansinė pažanga (žr. 78 lentelę). Priemonės „Jaunimo užimtumo didinimas“ lėšos pilnai išmokėtos. Pagal antrąją priemonę („Jaunimo užimtumo didinimas (II)“) vertinimo laikotarpiu suplanuota projektų už beveik 90 proc. lėšų. Kadangi pirmajai priemonei skirta beveik keturis kartus daugiau lėšų, viso jau išmokėta 78 proc. visų uždaviniui skirtų lėšų.

78 lentelė. 7.4.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos mis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Jaunimo užimtumo didinimas (II)	17 452 770	0	15 433 000	88%	0	0%	0	0%	0	0%
Jaunimo užimtumo didinimas	63 565 266	0	63 565 265	100%	63 565 266	100%	63 565 266	100%	57 662 125	91%
VISO, 7.4.1. uždavinys	81 018 036	0	78 998 265	98%	63 565 266	78%	63 565 266	78%	57 662 125	71%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Uždavinio įgyvendinimas vyksta pakankamai efektyviai. Atsižvelgiant į finansinę uždavinio pažangą ir sukurtus produktus vertinimo laikotarpiu, vieno NEET jaunuolio dalyvavimo veiklose kaina siekė apie 1 100 eurų. Dalyvavimo projekte „Atrask save“ kaina jaunuoliui buvo apie 570 eurų, tuo tarpu dalyvavimo „Naujas startas“ – 3 486 eurų, tačiau antrasis projektas nėra baigtas vykdyti, todėl ši suma gali kisti. Eurofound

apskaičiavimu²⁷², ES suplanuotų Jaunimo garantijų iniciatyvų kaina asmeniui yra nuo 544 Eur iki 6 129 Eur, taigi priemonių įgyvendinimas ES kontekste vyksta pakankamai efektyviai.

Priemonės „Jaunimo užimtumo didinimas“ etapo planavimo laikotarpiu numatytos lėšos buvo proporcingos, kadangi NEET jaunimo kiekis buvo gana didelis. Eurostato duomenimis, Lietuvoje 2014 m. buvo 12,9 proc., t. y. apie 75 tūkst. 15–29 m. amžiaus NEET jaunuolių, o 2017 m. šis skaičius sumažėjo iki 10,1 proc. arba maždaug 55 000.²⁷³ Realybėje, šis skaičius yra daug mažesnis, dėl apie emigraciją neinformavusių ir nelegaliai dirbančių jaunuolių.²⁷⁴ Gerėjanti ekonominė situacija, geresnės įsidarbinimo galimybės Lietuvoje ir emigracija turėtų lemti ir toliau mažėjantį NEET jaunuolių skaičių. Kadangi problemai spręsti skirtos intervencijos didžiąja dalimi pasiekia „lengvesnius“ arba arčiau darbo rinkos ar švietimo sistemos esančius NEET atvejus, didėja sunkesnių, nemotyvuotų NEET atvejų santykinė dalis. Darant prielaidą, kad tikslinės grupės dalis mažės tokiu pačiu greičiu, programavimo laikotarpio pabaigoje 2022 m., Lietuvoje turėtų būti iki 39 tūkst. NEET jaunimo.²⁷⁵ Kadangi per metus priemone pasiekiami apie 10 tūkst. jaunuolių, iki 2022 m. gali atsitikti taip, kad nebebus pakankamo skaičiaus tikslinės grupės atstovų, nedalyvavusių intervencijoje.

Pakankamai aukštos siektinos rodiklių reikšmės ir mažėjantis tikslinės grupės narių skaičius kelia riziką pasinaudoti sistema. Pasitaikė atvejų, kai priemonėmis pasinaudojo ne tie, kuriems patiria didžiausią tokių paslaugų poreikį. Dalyvių pritraukimo būdai kartais priartėdavo prie priverstinio dalyvavimo ribos (pavyzdžiui, asmenims buvo pranešta, kad jei jie nedalyvaus programoje, bus išbraukti iš UŽT sąrašo – tai nebūtinai yra netiesa, tačiau dalyviai tai galėjo priimti neigiamai).²⁷⁶ Galų gale, dėl tokio aukšto darbo krūvio, koordinatoriai negalėjo dalyviams skirti pakankamai individualaus dėmesio, dėl ko nukentėjo paslaugų kokybė.²⁷⁷ Šios problemos rodo, kad buvo imamasi visų priemonių pasiekti nustatytas rodiklių reikšmes. To nebūtų prireikę, jei siektinos rodiklių reikšmės būtų pasirinktos atidžiau atsižvelgiant į socio-ekonominę situaciją, tikslinės grupės kaitos tendencijas. Problemai įtakos turi tai, kad duomenys apie neaktyvius NEET Lietuvoje nebuvo sistemingai kaupiami.²⁷⁸ Kadangi, liko dar daugiau nei penktadalis lėšų, o numatyta produkto reikšmė jau pasiekta, tai rodo, kad **numatytos lėšos yra per didelės ir neproporcingos uždavinio tikslui pasiekti.**

Uždavinio įgyvendinimo fizinė pažanga yra labai aukšta (žr. 81–82 pav.). Visi, išskyrus tris rodiklius yra ženkliai perkopę siektinas reikšmes. Tik vienas iš trijų likusių rodiklių („Dalyviai kurie baigę dalyvavimą po 6 mėn. savarankiškai dirba“) nėra padaręs didelės pažangos (pasiekta 6 proc. siektinos reikšmės). Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad siektinos rodiklių reikšmės buvo planuojamos konservatyviai ir todėl gerėjant situacijai darbo rinkoje jas nebuvo sunku pasiekti. SADM atstovų teigimu, uždavinio rodikliai nėra visiškai tinkami dėl pernelyg griežtų apskaičiavimo taisyklių. Pavyzdžiui, jei asmuo praleidžia daugiau, nei 10 proc. mokymų laiko, pradeda mokytis ar dirbti intervencijai nepasibaigus, gauna pasiūlymą iš LDB, o ne iš darbdavio ir kitais atvejais tuomet jo(s) negalima įtraukti į rezultato reikšmių skaičiavimą. Taip pat NEET jaunimui, kaip ir kitoms tikslinėms grupėms, 28 d. susirasti darbą ar pradėti mokslus dažnai yra per trumpas laiko tarpas. Dėl šių priežasčių, nors dauguma rodiklių reikšmių jau pasiektos, **tikimybė pasiekti likusius rodiklius yra vidutinė.**

81 pav. 7.4.1. uždavinio produkto rodikliai ir siekiamos reikšmės, tūkst.

²⁷² Eurofound (2015). Social Inclusion of young people. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

²⁷³ Pateikti skaičiavimai yra apytiksliai, kadangi NEET jaunimo statistika pateikiama tik procentine išraiška.

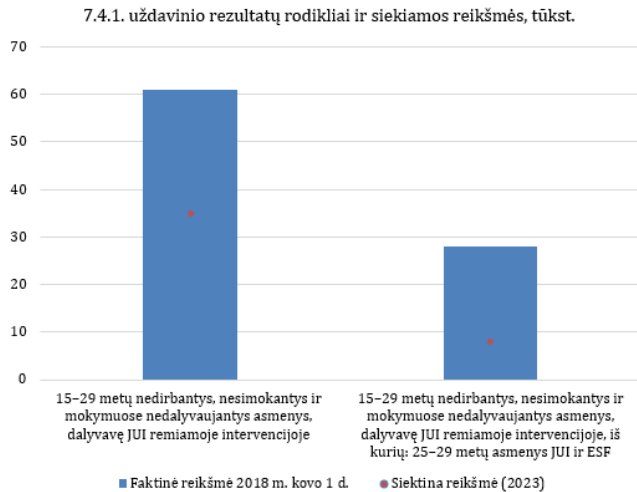
²⁷⁴ BGI (2018). Europos Sąjungos investicijų ir jaunimo užimtumo iniciatyvos veiksmingumo, efektyvumo ir poveikio, įskaitant jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimą, vertinimas. Tarpinė vertinimo ataskaita.

²⁷⁵ Pateikti skaičiavimai yra apytiksliai.

²⁷⁶ BGI (2018). Europos Sąjungos investicijų ir jaunimo užimtumo iniciatyvos veiksmingumo, efektyvumo ir poveikio, įskaitant jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimą, vertinimas. Tarpinė vertinimo ataskaita.

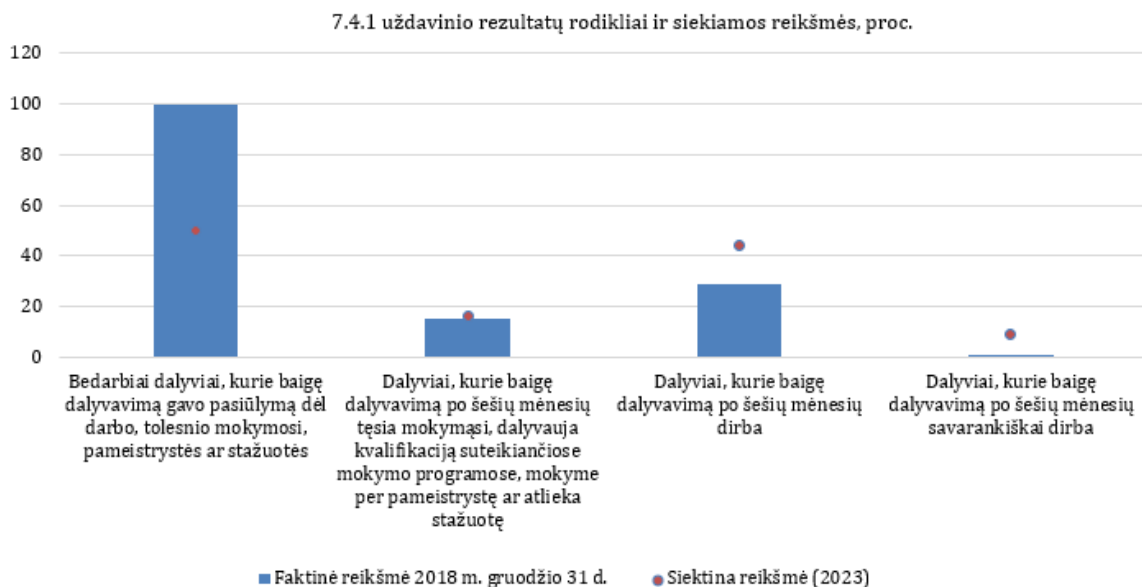
²⁷⁷ Ten pat.

²⁷⁸ Ten pat.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

82 pav. 7.4.1. uždavinio rezultatų rodikliai ir siekiamos reikšmės, proc.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Uždavinio priemonių dizainas yra iš dalies tinkamas. Priemonės siekia atliepti tikslinių grupių poreikius, kadangi abi priemonės finansuoja tą pačią veiklą. Pasibaigus priemonei „Jaunimo užimtumas“, prasideda „Jaunimo užimtumas (II)“, kuris, pasak SADM, užtikrins pasiteisinusių veiklų tęstinumą. Tokia priemonių logika turėtų atliepti galimus pokyčius ir efektyviai vykdyti veiklą. Kita vertus, pagalba užtikrinama tik daliai NEET jaunimo. Jaunimo užimtumo iniciatyvos vertinimas²⁷⁹ išskiria dvi galimas NEET jaunuolių skaičiaus mažėjimo intervencijų kryptis:

- labiausiai nuo darbo rinkos ir švietimo sistemos nutolusių jaunuolių, kurių galimybės įsidarbinti ar mokytis yra mažiausios (pvz. turintiems negalią, šeimyninių išipareigojimų, sergantiems priklausomybės ligomis ir pan.), pritraukimas;
- bandymas užkirsti kelią ilgalaikiai bedarbystei ir motyvacijos praradimui, teikiant pagalbą kuo anksčiau ir pirmiausia tiems, kurie tokiai pagalbai yra santykinai imliausi, pavyzdžiui, motyvuotiems dirbti, bet turintiems nepaklausią profesiją.

Uždavinio veiklos labiau atliepia pastarosios grupės specifiką. Uždavinio priemonės numato, kad didžioji dalis projektų dalyvių bus neaktyvūs arba darbo rinkai nepasirengę jaunuoliai. Sudėtingesnėse situacijose atsidūrusiems jaunuolių grupėms paslaugų trukmė (3-4 mėnesiai) yra per trumpa suteikti veiksmingą pagalbą. Be to, tokių dalyvių poreikiai ypač nevienodi, tačiau dažniausiai pasitelkiami didžiosios dalies poreikius

²⁷⁹ VPVI ir PPMI group (2015). Europos socialinio fondo paramos ir jaunimo užimtumo iniciatyvos veiksmingumo, efektyvumo ir poveikio, įskaitant jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimą, vertinimas. Galutinė ataskaita.

atitinkantys specialistai.²⁸⁰ Svarbu tai, kad galimas neatitikimas dalyvių poreikiams jau buvo išryškintas tarpinio JUI intervencijos Lietuvoje vertinimo²⁸¹ metu, bet į išvadas nebuvo pakankamai atsižvelgta. Dėl šių priežasčių, uždavinio priemonės vertinimo laikotarpiu tik iš dalies atliepia tikslinės grupės poreikius.

2.7.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė

Integracinis augimas, siekiant kuo aukštesnio užimtumo ir socialinės ir teritorinės sanglaudos yra vienas iš trijų Europa 2020 strategijos prioritetų. Svarbiausias konkretus tikslas, prie kurio tiesiogiai prisideda septintasis prioritetas – užimtumo didinimas. ES keliamas tikslas, kad iki 2020 m. užimtumo lygis pasiektų 75 proc., o Lietuvos išsikeltas tikslas – 72,8 proc. Europa 2020 taip pat nustatytos pavyzdinės iniciatyvos, per kurias bus siekiama integracinio augimo. Iš pavyzdinių iniciatyvų reikia išskirti „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkės“ iniciatyvą, kuri nustato, kad reikia modernizuoti darbo rinkas ir suteikti gyventojams kuo daugiau galimybių tobulinti įgūdžius bet kuriuo gyvenimo etapu, siekiant, kad darbo pasiūla labiau atitiktų paklausą ir padidėtų darbo jėgos judumas.

79 lentelė. Užimtumo lygis 20-64 metų asmenų grupėje

2020 m. ES tikslas	2020 m. nacionalinis tikslas	2018 m. padėtis Lietuvoje
75 proc. užimtumo lygis 20-64 metų grupėje	72,8 proc. užimtumo lygis 20-64 metų grupėje	76 proc. užimtumo lygis 20-64 metų grupėje (2017 m. duomenys)

Taigi, Lietuva jau yra pasiekusi savo NRP ir Europa 2020 integracinio augimo prioriteto rodiklio tikslus. Europa 2020 tikslas buvo pasiektas jau 2015 metais, užimtumo lygis Lietuvoje nuosekliai kyla nuo ekonominės krizės pabaigos. Nors problemos aktualumas mažėja, suaugusiųjų švietimas ir kompetencijų tobulinimas yra svarbus procesas, siekiant palaikyti ir didinti darbo jėgos našumą ir žmogiškųjų išteklių konkurencingumą. Septintasis prioritetas tiesiogiai prisideda prie mokymosi visą gyvenimą ir kuo geresnio žmogiškųjų išteklių pasiūlos ir paklausos atitikimo.

Pavyzdinę ES 2020 iniciatyvą „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“ atliepia trečias ir ketvirtas investiciniai prioritetai. Prie iniciatyvos tiesiogiai prisideda 7.3.1 („Padidinti gyventojų, ypač ilgalaikių ir nekvalifikuotų bedarbių bei neįgaliųjų užimtumą“) ir 7.4.1 („Sumažinti nedarbo, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio 15-29 m. amžiaus jaunimo skaičių“) uždaviniai. Šie uždaviniai daugiausiai investuoja į tikslines grupes, patiriančias aukštesnę nedarbo riziką. Tai apima ilgalaikius ir nekvalifikuotus bedarbius, neįgaliuosius, vyresnio ir jauno amžiaus žmones. Kitomis priemonėmis siekiama sustiprinti užimtumo politiką įgyvendinančių organizacijų gebėjimus, pavyzdžiui 7.3.2 „Padidinti valstybės įdarbinimo tarnybos veiksmingumą ir labiau orientuoti į rezultatus“.

Visgi, mokymosi visą gyvenimą Lietuvoje vertinimas²⁸², apėmęs 7.3.1 uždavinį, identifikavo kelias problemas, kurios trukdo gerinti kvalifikacijos kėlimo, keitimo ir tikslinių grupių integracijos į darbo rinką situaciją:

- **Profesinių mokymų, skirtų dirbantiesiems, ypač vyresnio amžiaus žmonėms, trūkumas.** Dirbančiųjų mokymas užtikrintų nedarbo prevenciją pasikeitus darbo rinkos situacijai.
- **Per mažai dėmesio skiriama profesinio orientavimo paslaugoms.** Ypač nekvalifikuoti asmenys dažniau gali būti susidūrę su neigiamomis mokymosi patirtimis ir dėl to turėti labiau neigiamas nuostatas mokymosi atžvilgiu. Jiems dažnai trūksta informacijos paieškos, karjeros planavimų ir kitų gebėjimų.
- **Kai kurioms tikslinėms grupėms (pavyzdžiui, nekvalifikuotiems, ilgalaikiams bedarbiams), procesas iki pasinaudojimo mokymosi paslaugomis gali pasirodyti per ilgas.** Procesas turėtų būti supaprastintas ir padarytas patrauklesniu vartotojui (pavyzdžiui, įdiegtas dalies renkamos informacijos automatizavimas, kad vieši duomenys būtų gaunami iš institucijai prieinamų registrų), turėtų būti numatyti paprasti ir lankstūs būdai keisti asmens pasirinkimus.

²⁸⁰ BGI (2018). Europos Sąjungos investicijų ir jaunimo užimtumo iniciatyvos veiksmingumo, efektyvumo ir poveikio, įskaitant jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimą, vertinimas. Tarpinė vertinimo ataskaita.

²⁸¹ VPVI ir PPMI group (2015). Europos socialinio fondo paramos ir jaunimo užimtumo iniciatyvos veiksmingumo, efektyvumo ir poveikio, įskaitant jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimą, vertinimas. Galutinė ataskaita.

²⁸² ESTEP, Visionary Analytics (2018). 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos: atvejo studija dėl 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymąsi visą gyvenimą tinkamumo ir suderinamumo vertinimo.

- **Nepakankamas mokymų kokybės užtikrinimas.** Šiuo metu vertinami mokymų rezultatai (pvz. baigusiujų skaičius), bet ne mokymų kokybė. Turėtų būti renkamas grįžtamasis ryšys iš darbuotojų ir darbdavių, o taip pat daugiau dėmesio skirta mokymo kokybės vertinimui.

2.7.4. Išvados ir rekomendacijos

9.1.1. Kaip veiksmų programoje nustatyti prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslai atitinka dabartinę socialinę – ekonominę šalies situaciją? Ar pasirinktos priemonės atitinka šiandienos poreikius?

Socio-ekonominė situacija Lietuvoje nuo 2014 m. reikšmingai pasikeitė. Planuojant investicijas tikėtasi, kad finansuojamos priemonės prisidės prie strateginių tikslų užimtumo srityje įgyvendinimo, t. y. leis padidinti gyventojų užimtumą iki 72,8 proc. (NRP nustatytas nacionalinis Lietuvos tikslas), sumažinti ilgalaikio nedarbo lygį iki 3 proc. (Užimtumo didinimo 2014 – 2020 m. programa). Tačiau šie tikslai (daugiausiai dėl spartaus ūkio augimo) jau pasiekti. Nepaisant to, į šiuos pokyčius programavimo laikotarpiu nebuvo pakankamai atsižvelgta.

Nuo intervencijų planavimo laikotarpio pradžios iškilo kiti darbo rinkos iššūkiai: darbo jėgos stygius, užimtųjų kompetencijų atitiktis besikeičiančios darbo rinkos poreikiams, išliekantys dideli regioniniai skirtumai. Šiuos poreikius numatytos intervencijos atitinka tik iš dalies. Todėl verta persvarstyti investicijų kryptis:

- Investicijas, skirtas bedarbių integracijai į darbo rinką, koncentruoti probleminiuose regionuose;
- Eksperimentuoti ir kurti inovatyvias priemones, skirtas emigracijos prevencijai, emigrantų grįžimui;
- Šio ar kito VP prioriteto apimtyje įgyvendinti priemones, leidžiančias pasiekti, motyvuoti ir įgalinti žemos / vidutinės kompetencijos dirbančiuosius mokytis.

9.1.2. Ar pasirinktos tinkamiausios priemonės ir jų įgyvendinimo būdai veiksmų programos prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslams pasiekti? 9.1.3. Ar veiksmų programos intervencijos pasieks veiksmų programoje nustatytas tikslines grupes? 9.1.4. Kiek veiksmų programos intervencijos į skirtingas ūkio/viešosios politikos sritis suderintos tarpusavyje? 9.1.5 Kurios intervencijos dubliuoja viena kitą, persidengia? Kokių veiksmų reikia imtis situacijai pataisyti?

Pasirinktos priemonės yra iš dalies tinkamos išsikeltų tikslų įgyvendinimui. Dauguma priemonių yra skirtos spręsti aukšto nedarbo žemo ekonominio aktyvumo problemas, tačiau nepakankamas dėmesys skiriamas kompetentingų darbuotojų stygiaus problemoms (aktualu 2017-2019 m.) ir iškritimo iš darbo rinkos prevencijai (gali būti aktualu nuo 2019 m. lėtėjant ūkio augimui ar susidūrus su nauja ekonomine krize). Trūksta tarpsektorinio bendradarbiavimo sprendžiant kompleksines problemas, skirtingų priemonių derinimo. Ypač svarbu, kad dėl besikeičiančios socio-ekonominės situacijos, sparčiai mažėja pagrindinių tikslinių grupių (bedarbių, NEET jaunimo) skaičius, asmenys juda tarp grupių (pvz., NEET tampa žemos kvalifikacijos darbuotojais ir atvirkščiai) ir keičiasi jų sudėtis. Jei išliks iki šiol vyravusios makro-ekonominės tendencijos, gali kilti iššūkis į intervencijų veiklas **prasmingai** įtraukti pakankamą skaičių naujų dalyvių.

Septintojo prioriteto intervencijos tarpusavyje gerai dera, tačiau šio ir kitų prioritetų suderinamumas yra nepakankamas – intervencijų rinkinyje yra reikšmingų spragų, sprendžiant naujus iššūkius užimtumo srityje. Pirmą, atstovaujant darbo jėgos stygiaus problemoms, nėra įgyvendinamos priemonės, galinčios paskatinti reikšmingesnį emigrantų skaičių grįžti. Antra, sistemingai nesprenžiamos dirbančiųjų kompetencijų pasiūlos ir paklausos neatitikties problemos. Pagrindinė spraga yra ta, kad investicijos tik labai maža apimtimi pasiekia tuos dirbančiuosius, kuriems jų labiausiai reikia – turinčius žemą / vidutinį kompetencijų lygmenį bei stokojančius motyvacijos ir gebėjimų mokytis. Trečia, ES fondų investicijos daugiausiai darbo vietų sukurs didmiesčiuose, nors darbo rinkos paklausa regionuose išlieka silpniausia.

9.2.4. Ar veiksmų programos prioritetų ir investicinių prioritetų bei konkrečiųjų uždavinių intervencijoms numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos juose numatytiems tikslams pasiekti?

Planuojant investicijas, Lietuvoje vyravo aukštas nedarbo ir žemas ekonominio aktyvumo lygis. Todėl skirtos lėšos buvo proporcingos iššūkio mastui. Tačiau gerėjant socio-ekonominėi situacijai, ženkliai sumažėjo pagrindinių tikslinių grupių atstovų skaičius. Tad vertinant iš strateginių tikslų įgyvendinimo / problemų sprendimo perspektyvos, numatytų ir nepanaudotų investicijų apimtys atrodo neproporcingai didelės.

Be to, „investicijų prisodrinimas“ turi neigiamą poveikį ribinei investicijų grąžai. Kadangi daugelis tikslinių grupių atstovų, turėjusių aukštesnę motyvaciją, jau dalyvavo priemonėse ir / arba įsidarbino ir be intervencijos, tolesnis ADRP finansavimas lemia mažėjančią ribinę grąžą, t. y. kasmet mažėja dalyvių galimybės įsidarbinti. Taip

pat atskiri (nors ne visi projektai), skirti darbo rinkos paklausos skatinimui sukuria išstūmimo efektą. Net 81 proc. įmonių atstovų, įdarbinusių asmenis gavus priemonės „Parama darbui – VD“ (šiuo metu sustabdytas jos įgyvendinimas) investicijas, nurodė, kad būtų įdarbinę asmenis ir be dalinio darbo užmokesčio išlaidų kompensavimo. Taip pat beveik pusė priemonės „Subsidijos verslo pradžiai“ naudos gavėjų teigė, kad būtų kūrę darbo vietas ir be dalinio darbo užmokesčio išlaidų kompensavimo. Tai gali reikšti, kad „atlaisvintos“ lėšos panaudojamos kitais tikslais, nei numatyta pagal priemonės logiką.

9.2.1. Kokiu mastu pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP priede numatytos rodiklių reikšmės? Paaiškinti nukrypimų priežastis. Kokia veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybė 2023 m.? Kokių veiksmų reiktų imtis norint pasiekti 2023 m. numatytas rodiklių reikšmes? 9.2.6. Pateikti siūlymus dėl efektyviausio veiklos rezervo lėšų panaudojimo (konkrečių uždavinių tobulinimas ir nauji konkretūs uždaviniai bei priemonės jiems įgyvendinti).

Iš aštuonių veiklos rezultatų peržiūros plane nurodytų rodiklių penki jau viršijo VP nurodytas tarpines reikšmes. JUI finansinis rodiklis siekia 87 proc., todėl šio ir ESF (rodikliai viršijo numatytas reikšmes) fondų veikloms turėtų būti skiriamos veiklos rezervo lėšos. Tikėtina, kad iki 2023 m. numatytos ESF ir JUI rodiklių reikšmės bus pasiektos, todėl papildomų veiksmų imtis nerekomenduojama. Kita vertus, įgyvendinant 7.1.1. ir 7.1.2 uždavinius nepavyko pasiekti pakankamos ERPF lėšų išmokėjimo spartos, todėl buvo prarasta galimybė VRM, KM ir SADM intervencijoms panaudoti veiklos rezervo lėšas. Buvo planuota, kad iš veiklos rezervo VRM priemonei „Kompleksinė paslaugų plėtra integruotų teritorijų vystymo programų tikslinėse teritorijose“ bus skirta 18,9 mln. Eur, KM priemonei Nr. 07.1.1-CPVA-V-304 „Modernizuoti kultūros infrastruktūrą“ – 6,1 mln. Eur, o SADM priemonei Nr. 07.2.1-CPVA-V-409 „Vilniaus TDB infrastruktūros plėtra“ – 0,23 mln. Eur.

Rekomendacijos dėl veiklos rezervo lėšų perskirstymo pateiktos žemiau rekomendacijų lentelėje.

9.2.2 Kokiu mastu pasiekti investicinių prioritetų produktai ir rezultatai? Kokios yra tokių pasiekimų priežastys?

Investicinių prioritetų fizinė ir finansinė pažanga yra netolygi. Nepaisant vėlavimų, yra didelė tikimybė, kad produktų rodiklių reikšmės bus pasiektos. Ženklios rezultato rodiklių dalies reikšmės jau pasiektos (kartais nepaisant ribotos finansinės pažangos). Tokie atvejai rodo, kad rezultato rodiklių reikšmės buvo nustatomos nepakankamai ambicingai, o tikslų pasiekimui nemažą poveikį turi bendros socio-ekonominės tendencijos Lietuvoje.

9.2.3. Kokios reguliacinės priemonės (reformos) turi būti įgyvendintos, siekiant konkrečių uždavinių tikslų?

Tikėtina, kad LDB pertvarka į Užimtumo tarnybą turės teigiamą poveikį strateginių užimtumo politikos problemų sprendimui. Tai sietina tiek su veiklos modelio pokyčiais, tiek su tikslinių grupių rato išplėtimu, t. y. numatoma, kad Užimtumo tarnyba teiks paramos mokymuisi paslaugas ne tik bedarbiams, bet ir užimtiesiems.

9.2.5. Ar veiksmų programos lėšos panaudotos efektyviai? Pateikti lėšų panaudojimo efektyvumo analizę, išnagrinėjant bent po vieną kiekvieno prioriteto įgyvendinimo priemonę pateikiant po vieną gerosios ir blogosios praktikos pavyzdį.

Apskritai, programos lėšos (ten, kur pasiekta pakankama finansinė pažanga) panaudotos efektyviai. Tai rodo palyginamieji duomenys. Pavyzdžiui, vidutinė Lietuvoje vieno NEET jaunuolio dalyvavimo JUI veiklose kaina siekė apie 1 100 eurų. Tuo tarpu Eurofound apskaičiavimu²⁸³, ES suplanuotų Jaunimo garantijų iniciatyvų kaina asmeniui yra nuo 544 iki 6 129 eurų. Be to, vienam ADRP (apima ne tik šio VP investicijas ir tikslines grupes) dalyviui 2016 m. Lietuvoje skiriamas finansavimas buvo 27 proc. didesnis nei Latvijoje, bet 42 proc. mažesnis nei Estijoje.

9.3.1. Kokia pažanga padaryta įgyvendinant ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslus? 9.3.2. Kaip veiksmų programos prioritetai, investiciniai prioritetai ir konkretūs uždaviniai tiesiogiai prisideda prie ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslų įgyvendinimo?

²⁸³ Eurofound (2015). Social Inclusion of young people. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Integracinis augimas, siekiant kuo aukštesnio užimtumo ir socialinės ir teritorinės sanglaudos yra vienas iš trijų Europa 2020 strategijos prioritetų. Svarbiausias konkretus tikslas, prie kurio tiesiogiai prisideda septintasis prioritetas – užimtumo didinimas. ES keliamas tikslas, kad iki 2020 m. užimtumo lygis pasiektų 75 proc., o Lietuvos išsikeltas tikslas – 72,8 proc. 2017 m. duomenimis, užimtumo lygis Lietuvoje siekė 76 proc. – taigi iškelti tikslai įgyvendinti.

Septintasis prioritetas taip pat atliepia pavyzdinę ES 2020 iniciatyvą „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“. Prie iniciatyvos tiesiogiai prisideda 7.3.1 („Padidinti gyventojų, ypač ilgalaikių ir ne kvalifikuotų bedarbių bei neįgalųjų užimtumą“) ir 7.4.1 („Sumažinti nedirbančio, nesimokančio ir mokymuose nedalyvaujančio 15-29 m. amžiaus jaunimo skaičių“) uždaviniai.

Rekomendacijos ir strateginiai siūlymai

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
1.	Užimtumo politikos priemonių ir atitinkamų ES fondų investicijų planavimo metu siekiama spręsti praeities, o ne ateities problemas, nėra atsižvelgiama į tikslinių grupių dinamiką – asmenų judumą tarp grupių (pvz., NEET'as gali tapti žemos kvalifikacijos darbuotoju ir atvirkščiai) ir divergenciją (daugiausiai darbo vietų investicijos padės sukurti ar išlaikyti didmiesčiuose). Planuojant 2014-2020 m. intervencijas remtasi 2010-2012 m. situacijos analize – todėl pasirengta įgyvendinti priemonės, sprendžiančias aukšto nedarbo ir žemo aktyvumo problemas. Tačiau nuo 2014 m. situacija darbo rinkoje dėl ekonomikos atsigavimo nuolat gerėjo ir išsikelti strateginiai tikslai buvo pasiekti dar 2017 m. Šiuo laikotarpiu daug aktualesnės būtų intervencijos, sprendžiančios darbuotojų stokos, tinkamų kompetencijų pasiūlos problemas, skirtos emigracijos prevencijai ir emigrantų grąžinimui, pasiekti, motyvuoti ir įgalinti žemos / vidutinės kompetencijos dirbančiuosius mokytis ir šių priemonių koncentravimas probleminiuose regionuose. Panašios problemos (investavimo kryptys „nespėja“ su ekonominio ciklo kaita) buvo būdingos ir ankstesniems programavimo periodams.	Strateginis siūlymas: Planuojant užimtumo politikos priemones ir atitinkamas investicijas 2021-2027 m. programavimo laikotarpiu, remtis ateities tendencijų analize: - Ilgalaikėmis ekonomikos ir darbo rinkos kaitos prognozėmis. Jos turėtų apimti bent tris scenarijus: bazinį, optimistinį ir pesimistinį. Kiekvienam scenarijui turi būti parengtas atitinkamų priemonių rinkinys, o programavimo etape numatyta galimybė perskirstyti išteklius tarp kiekvienam scenarijui skirtų priemonių. - Ilgalaikių tendencijų poveikio Lietuvos darbo rinkai vertinimu. Pvz., kaip prekybos ir investicijų srautų kaita, skaitmenizacija ir robotizacija keis užimtųjų struktūrą bei kaip keisis darbo pobūdis ir atitinkamų kompetencijų poreikis.	SADM, MOSTA, UŽT, EIM	2019-2020
		Strateginis siūlymas: Būtina įgyvendinti prevencines priemones, leidžiančias sustiprinti darbo rinkos ir užimtųjų atsparumą (angl. <i>resilience</i>) ekonomikos ciklų svyravimams. Tokių priemonių pavyzdžiai apima: investicijas į žemos kvalifikacijos asmenų bendrąsias kompetencijas; paskatos asmenims, dirbantiems aukštos rizikos profesijose ir sektoriuose, įgyti kvalifikaciją ten, kur ateityje prognozuojamas gerai apmokamas darbo jėgos stygius.	SADM	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)
		Strateginis siūlymas: Užtikrinti, kad Demografijos, migracijos ir integracijos 2018-2030 m. strategijoje finansuojamos tikslingos priemonės nustatytoms tikslinėms grupėms (besiruošiantiems emigruoti, emigravusiems ir grįžusiems ekonominiais emigrantams).	FM, SADM, UŽT, VRM	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)
		Strateginis siūlymas: Užtikrinti, kad investicijos į miestelių ir	FM, SADM, UŽT, KM, VRM	Naujasis programavimo laikotarpis

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
		regionų infrastruktūrą įgalintų atitinkamų regionų išskirtinio žmogiškojo, fizinio ir ekonominio potencialą išnaudojimą, nes tik taip jų poveikis bus ilgalaikis. To pasiekti galima skiriant didesnę dėmesį 7 prioriteto investicijų derinimui su 3 prioriteto investicijomis, kurios yra tikslingai orientuotos į regionų plėtrą, taip pat vykdant regionines projektų atrankas, kuriose miesteliai dėl tų pačių lėšų nesivaržytų su didžiausiais miestais.		(2021-2027)
		Rekomendacija: Dėl besikeičiančios tikslinių grupių sudėties būtina daugiau investicijų skirti priemonėms, skirtoms pasiekti sudėtingesnes tikslinių grupių dalis (pvz., kompleksinių problemų (priklausomybės, socialinė atskirtis, motyvacijos trūkumas, sveikatos sutrikimai) turintys NEET atstovai). Jų pasiekimo strategijos turi remtis moksliniais tyrimais ir vertinimais.	SADM	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)
		Rekomendacija: Įtraukti žemos/vidutinės kvalifikacijos užimtuosius, kaip papildomą Užimtumo tarnybos veiklų tikslinę grupę būsime programavimo laikotarpyje. Rekomenduojama išsigryninti užimtųjų grupes ir individualius grupių narių poreikius. Išskirtinį dėmesį skirti šiuo metu nesimokantiems asmenims, siekiant išvengti privačių lėšų išstūmimo.	FM, SADM, UžT	2019-2027
2.	Šiuo metu daugiausiai lėšų skiriama bedarbių įdarbinimui ir neaktyvių asmenų įtraukimui į darbo rinką. Tai leidžia pasiekti kiekybiškai išreikštus tikslus santykinai mažais kaštais. Tačiau tuo pačiu kyla rizika dėl investicijų poveikio tvarumo, nes neatsižvelgiama į darbo vietų kokybę, produktyvumą ir saugumą užklupus kitai ekonominei krizei. Taip pat, ekonomikai pasiekus spartaus augimo stadiją, didelės lėšos egzistuojančių priemonių įgyvendinimui lemia mažėjančią ribinę grąžą, kai kurie darbo rinkos skatinimo projektai sukuria privačių lėšų išstūmimo efektą.	Strateginis siūlymas: Būtina persvarstyti užimtumo politikos priemonių ir atitinkamų ES fondų investicijų tikslus. Užuot akcentavus įdarbintų asmenų skaičių, reikėtų siekti didesnio kokybiškose (saugiose, gerai apmokamose, siūlančias geras darbo sąlygas ir t.t.) darbo vietose įdarbintų asmenų skaičiaus.	SADM, UžT	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)
		Strateginis siūlymas: Rengiant naujo laikotarpio priemones, sudaryti galimybes kiekvienam asmeniui parinkti geriausiai tinkantį veiklų derinį (pvz., profesinis orientavimas, mokymai, subsidijos).	SADM, UžT	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)
		Rekomendacija: Viena vertus, jei priemonių pobūdis nebus keičiamas, mažinti ADRP skiriamų investicijų apimtis tol, kol nedarbo lygis mažėja. Sutaupytas lėšas verta nukreipti užimtumo politikos įgyvendinimo sistemos tobulinimui ir iškritimo iš darbo rinkos prevencijai. Kita vertus, siekiant įdarbinimo kokybiškose darbo vietose, prasminga didinti UžT klientams teikiamų	SADM, UžT	2019

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
		paslaugų apimtis ir kokybę – tokiu atveju numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos.		
		Rekomendacija: Rengiant naujo laikotarpio verslumo skatinimo priemones (tokias, kaip „Verslumo skatinimas“ ir „Subsidijos verslo pradžiai“), atlikti tokių priemonių poreikio tyrimą. Šio vertinimo metu identifiukuota rizika, kad „Subsidijos verslo pradžiai“ gali išstumi privačias lėšas, tačiau šiai hipotezei patvirtinti arba paneigti reikalingas gilesnis vertinimas, leisiantis nustatyti grynąjį poveikį užimtumui ir išstūmimo (jei jis iš tiesų egzistuoja) mastą.	FM, SADM	2019-2027
		Rekomendacija: Priemonė „Parama darbui VD“ sukuria privačių lėšų išstūmimo efektą, todėl jos nefinansuoti. Tokio tipo priemonėse (kaip darbo užmokesčio kompensavimas ir kitose verslumo skatinimo priemonėse), kurios bus planuojamos kitam investiciniam laikotarpiui, įvertinti, kokia priemonės dalis gali būti finansuojama privačiomis lėšomis.	FM, SADM	2019-2027
3.	Vyrauja nuostata, kad formalūs mokymai yra universalus būdas spręsti su užimtumu susijusias problemas. Trūksta tarpsektorinio bendradarbiavimo atsižvelgiant į kompleksines problemas (pvz., motyvacijos trūkumą, sunkumus suvokiant savo kompetencijų tobulinimo poreikius, sveikatos sutrikimus, priklausomybes), su kuriomis susiduria nuo darbo rinkos nutolę asmenys.	Strateginis siūlymas: Priemonėse dalyvaujančių grupių atstovams būtina teikti tęstines (pvz. vietoj 2 sav. Kasdienio kurso, išplėsti jį į kelis mėnesius, kelis kartus per savaitę; užtikrinti pagalbą ir pabaigus dalyvauti projekte ir t.t.), kompleksines (pvz., psichosocialinė pagalba, socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas, tarpininkavimo įdarbinant ir kt.) ir orientuotas į asmenį (išsiaiškinti asmens mokymosi poreikius, turimus gebėjimus, kad ji/jis gebėtų tvariai integruotis darbo rinkoje) paslaugas. Tik kompleksinė pagalba gali sudaryti sąlygas įsiliesti į darbo rinką ar švietimo sistemą nuo jų nutolusiems žmonėms.	SADM, UŽT, FM ir kitos institucijos, atsakingos už priemones socialiai pažeidžiamiems asmenims	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)
		Rekomendacija: Tikslinant šio ir formuojant kito laikotarpio priemones, skirti lėšų tinkamų sąlygų atvejo vadybai sudarymui (pvz., atvejo vadybininkų mokymams, įrankių, tokių kaip mokymų ir alternatyvių paslaugų sąvadas, sudarymui ir kt.).	FM, SADM, UŽT	2019-2027
4.	Trūksta unifikuotos stebėsenos sistemos, dėl to nėra renkami palyginami duomenys, neįmanoma apskaičiuoti priemonių efektyvumo. Atitinkamai, nėra objektyvių ir palyginamų duomenų apie intervencijų efektyvumą ir naudą. Dėl šios priežasties, blogosios praktikos išlieka ilguoju laikotarpiu, o gerosios pamokos	Rekomendacija: Plėtoti ir integruoti stebėsenos sistemas, kurios apjungtų duomenis, svarbius užimtumo, socialinės apsaugos ir švietimo paslaugų teikimui (pvz. asmens amžius, įgytas išsilavinimas, pajamos, suteiktos socialinės ir darbo rinkos paslaugos ir kt.). Tai leistų	FM, SADM, UŽT	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
	neperduodamos, intervencijų pakeitimai nėra pagrįsti objektyviais įvertinimais.	stebėti tikslinių grupių narių judumą tarp grupių, apskaičiuoti intervencijų efektyvumą, sumažintų pažeidimų riziką ir suteiktą galimybę pagrįstai tobulinti priemonių rinkinius.		
5.	Šiuo metu ESF lėšomis finansuojamos valstybės socialinės garantijos (ADRP, neįgalųjų įdarbinamas ir kt.). Toks veiklos modelis yra netvarus, nes sumažėjus ES fondų investicijų apimtims, skirtoms Lietuvai, bus labai sunku, jei įmanoma, finansuoti tokio pat lygio paslaugas iš valstybės biudžeto.	Strateginis siūlymas: Teikiant integracijos į darbo rinką paslaugas ypač svarbu derinti ESF investicijas ir valstybės biudžeto lėšas. Siekiant užtikrinti pamatinių paslaugų (ADRP, neįgalųjų integracija į darbo rinką) tęstinumą, mažinti jų priklausomybę ESF lėšų. Iš ESF fondų finansuoti sistemų (pvz. stebėsenos, nuo rinkos nutolusių asmenų duomenų bazių, naujų procesų ir paslaugų) kūrimą, kuris svarbus ilgesniuoju laikotarpiu, o einamosios išlaidos turėtų būti finansuojamos iš valstybės biudžeto.	SADM, FM	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)
6.	2018 m. gruodžio 31 d. stebėsenos duomenimis, veiklos rezervo lėšų netenka 7 prioriteto priemonės, įgyvendinamos ERPF lėšomis, nes įgyvendinant šį prioritetą SADM ir VRM administruojamose priemonėse nepavyko pasiekti minimalios finansinio rodiklio reikšmės. Veiklos rezervo netenka VRM priemonė „Kompleksinė paslaugų plėtra integruotų teritorijų vystymo programų tikslinėse teritorijose“ (18,9 mln. Eur), KM priemonė Nr. 07.1.1-CPVA-V-304 „Modernizuoti kultūros infrastruktūrą“ (6,1 mln. Eur) ir SADM priemonė Nr. 07.2.1-CPVA-V-409 „Vilniaus TDB infrastruktūros plėtra“ (0,23 mln. Eur). 7 prioriteto veiklos rezervas, kuris sudaro 25 277 948 ERPF lėšų, bus perskirstomas kitiems programos prioritetams, įgyvendinusiems tarpinį veiklos planą.	Rekomendacija: Sprendžiant dėl veiklos rezervo perskirstymo rekomenduojama vadovautis šiais kriterijais: (1) nukreipti lėšas prioritetinių uždavinių / reformų įgyvendinimui, atsižvelgiant į naujausias Europos Tarybos rekomendacijas Lietuvai ir Vyriausybės prioritetus (strateginių projektų sąrašą); (2) skirti toms ERPF priemonėms, kurias įgyvendinant iki 2018 m. gruodžio 31 d. pasiekta reikšminga pažanga (aukšti finansiniai rodikliai) ir yra aiški paklausa papildomoms investicijoms; (3) skirti toms ERPF remiamoms sritims, kurios pagal dabartinius naujo programinio laikotarpio reglamentų projektus ir Komisijos išaiškinamus taps nebetinkamomis finansuoti po 2020 m. Atsižvelgiant į kitų priemonių, finansuojamų ERPF lėšomis, įgyvendinimo pažangą ir poreikius, aprašytus kituose šios vertinimo ataskaitos dalyse, siūloma 7 prioriteto ERPF rezervą paskirstyti savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimo intervencijoms (žr. 124 psl. pateiktą rekomendaciją Nr.1), regioninio pasiekiamumo gerinimo priemonėms Nr. 06.2.1-TID-V-507 „Regionų pasiekiamumo gerinimas“, Nr. 06.2.1-TID-R-511 „Vietinių kelių vystymas“ (žr. 171 psl. pateiktą rekomendaciją Nr.2) bei skaitmeninę transformaciją skatinančioms priemonėms (infrastruktūrinėms, finansuojamoms pagal 2 prioritetą, arba pramonės skaitmenizavimą remiančioms 3 prioriteto intervencijoms).	Vadovaujančioji institucija	2019 m. I ketv.

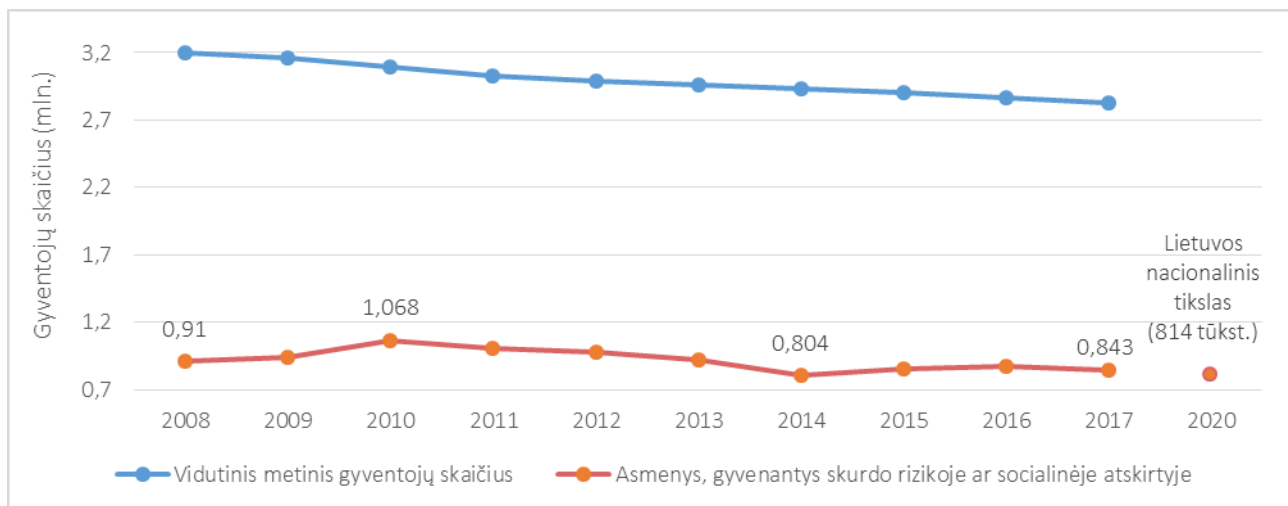
2.8. VP PRIORITETAS „SOCIALINĖS ĮTRAUKTIES DIDINIMAS IR KOVA SU SKURDU“

2.8.1. Tęstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas

Aštuntas VP prioritetas „Socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu“ yra skirtas sumažinti Lietuvos gyventojų skurdą bei socialinę atskirtį ir taip prisidėti prie strategijoje „Europa 2020“ numatyto Lietuvos tikslo – iki 2020 m. sumažinti gyventojų, patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį, skaičių iki 814 tūkst.²⁸⁴ Prioriteto įgyvendinimui suplanuota skirti 8 proc. nuo visų ES investicinių fondų lėšų, derinant ERPF ir ESF investicijas (9 proc. ERPF ir 19,5 proc. ESF). Šio prioriteto priemonėmis planuota sumažinti socialinių ir sveikatos paslaugų prieinamumo skirtumus skirtingose savivaldybėse, pagerinti socialinių ir sveikatos paslaugų kokybę, diegti naujas socialines paslaugas, įgyvendinti institucinę globos pertvarką bei vystyti bendruomenėje teikiamas paslaugas. Taip pat, ženkli dalis investicijų lėšų yra skirta sveikatos priemonėms. Šios priemonės orientuotos į sveikatos priežiūros kokybės ir prieinamumo gerinimą nelygybės sveikatos srityje sumažinimą.

Atsižvelgiant į tai, kad 2017 m. beveik trečdalis (29,8 proc.) Lietuvos gyventojų susidūrė su skurdo riziką ir (arba) patyrė socialinę atskirtį, 8 prioriteto pagrindinis tikslas išlieka itin aktualus. Eurostat duomenimis, šiuo metu 843 tūkst. žmonių Lietuvoje patiria skurdo riziką ir (arba) socialinę atskirtį. Gyventojų gerovės augimą riboja pernelyg žemos pajamos, nepakankami materialiniai ištekliai, įvairių paslaugų, tokių kaip sveikatos priežiūra, socialinė pagalba ar švietimas, trūkumas, galimybių integruotis į darbo rinką stoka ir prastos darbo sąlygos.²⁸⁵ Nepaisant to, kad nuo 2008 m. asmenų, patiriančių skurdą ar socialinę atskirtį, skaičius sumažėjo, vis dėlto santykinė jų dalis per šį laikotarpį išaugo 1,3 proc. dėl sumažėjusio bendro gyventojų skaičiaus (žr. 83 pav.). Vertinamuoju laikotarpiu, t. y. nuo VP įgyvendinimo pradžios 2014 m., tokių asmenų skaičius taip pat išaugo. Šiuo metu Lietuvos nacionalinio tikslo įgyvendinimui reikia sukurti sąlygas išbristi iš skurdo ir socialinės atskirties dar bent 29 tūkst. žmonių.

83 pav. Lietuvos gyventojų skaičius ir asmenų, patiriančių skurdo riziką ir (arba) socialinę atskirtį, skaičius 2008-2017 m.

Šaltinis: Eurostat, 2017.

Strategijoje „Europa 2020“ kovai su skurdu skiriamas didelis dėmesys, o skurdo rizikos ir socialinės atskirties lygis matuojamas pagal rodiklį, apimančią tris atskirties formas: skurdo rizikos lygį (po socialinių išmokų)²⁸⁶, materialinio nepritekliaus lygį²⁸⁷ ir labai mažo užimtumo namų ūkiuose gyvenančių žmonių dalį²⁸⁸. Skurdo

²⁸⁴ Nacionalinė reformų dienotvarkė, 2018. Prieinama: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-national-reform-programme-lithuania-lt.pdf>

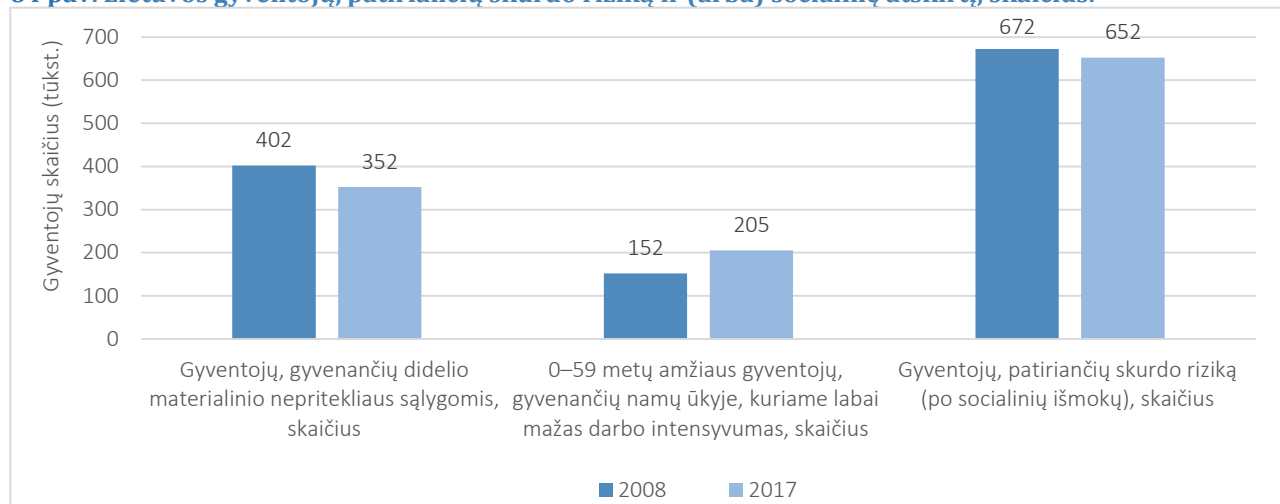
²⁸⁵ Europos Komisijos komunikatas. Kovos su skurdu ir socialine atskirtimi planas. Europos socialinės ir teritorinės sanglaudos bendroji programa. KOM(2010) 758 galutinis.

²⁸⁶ Skurdo rizikos riba – 60 % nacionalinės ekvivalentinių disponuojamų pajamų (išmokėjus socialines išmokas) medianos.

²⁸⁷ Žmonės laikomi „patiriančiais materialinius nepriteklus“, jei jie patiria bent 4 iš 9 nepriteklių: Žmonės neišgali i) sumokėti nuomos ar komunalinių mokesčių, ii) palaikyti deramos šilumos namuose, iii) apmokėti nenumatytų išlaidų, iv) valgyti mėsos, žuvies ar baltymų

rizikos lygis yra santykinis kiekvienai ES valstybei narei, nes matuoja dalį asmenų, kurių pajamos yra žemesnės nei tos valstybės 60 proc. ekvivalentinių disponuojamų pajamų mediana. Lietuvos kontekste tai reiškia, kad daliai gyventojų tenkančios pajamos yra aukštos, tačiau didesnė dalis gyventojų gauna ženkliai mažesnes pajamas. Lietuvoje nuo 2008 m. skurdo riziką patiriančių žmonių skaičius beveik nepakito (žr. 84 pav.), tačiau asmenų, gyvenančių namų ūkyje, kuriame labai mažas darbo intensyvumas, skaičius išaugo trečdaliu.

84 pav. Lietuvos gyventojų, patiriančių skurdo riziką ir (arba) socialinę atskirtį, skaičius.

Šaltinis: Eurostat, 2017.

Apžvelgus veiksmų programos išankstinio vertinimo ataskaitą²⁸⁹, „Caritas“ atliktą sisteminių skurdo problemos tyrimą²⁹⁰, kitus Lietuvoje atliktus tyrimus, statistinius duomenis bei apklaustų respondentų išvalgas, ryškėja Lietuvoje **vis dar išliekančio gyventojų skurdo ir socialinės atskirties priežastys**:

- **Nedarbas.** Nedarbas yra pagrindinė darbingo amžiaus žmonių skurdo priežastis.²⁹¹ 2016 m. Lietuvoje skurdo rizika tarp bedarbių buvo viena didžiausių visoje ES ir siekė 60,5 proc.²⁹² Tiek trumpalaikis, tiek ilgalaikis nedarbas dažniau paliečia kaimo gyventojus. 2018 m. I ketv. nedarbo lygis kaime buvo 2 kartus aukštesnis negu mieste (mieste – 5,5%, kaime – 11,1%).²⁹³ Tai lemia ribota darbo jėgos paklausa, paskatų dirbti ir kompetencijų trūkumas (įskaitant ir mokymosi visą gyvenimą galimybių trūkumą, norint įgyti darbo rinkoje paklausią kvalifikaciją), ribotos galimybės derinti darbo ir šeimos išsipareigojimus bei neišplėtotas socialinės ekonomikos sektorius;
- **Žemos pajamos ir nepakankamai efektyvi mokesčių sistema.** Pajamų nelygybė Lietuvoje išlieka viena didžiausių visoje ES. Pagal tarptautinį Gini koeficientą, 2017 m. tik Bulgarijoje buvo užfiksuota didesnė pajamų nelygybė nei Lietuvoje²⁹⁴. Minimalioji mėnesinė alga (MMA) Lietuvoje 2018 m. liepos mėn. buvo 400 Eur. – taip pat viena žemiausių tarp ES valstybių narių. Tokia suma nėra pakankama užtikrinti visapusišką asmens poreikių patenkinimą, o asmenys, auginantys vaikus, susiduria su ypač rimtais finansiniais sunkumais. Mokesčių sistemos pertvarkymas galėtų prisidėti prie tolygesnio lėšų paskirstymo, tačiau reformos buvo pradėtos įgyvendinti neseniai, todėl jų poveikis dar nepasireiškė. Kita vertus, Lietuva vis dar nesirūžta įvesti progresinių mokesčių, kurie, ekspertų teigimu, galėtų ženkliai prisidėti prie nelygybės sumažinimo;
- **Nepakankamai veiksminga socialinės apsaugos ir paramos sistema.** Socialinių išmokų dydžiai Lietuvoje yra žemi, todėl negarantuoja pagalbos net būtiniais atvejais. Vidutinė nedarbo socialinio draudimo išmoka 2018 m. liepos mėnesį (289,9 Eur) buvo tik vos aukštesnė už 2016 m. nustatytą skurdo rizikos ribą (282

požiūriu lygiaverčio maisto kas antrą dieną, v) kartą per metus savaitę išvykti iš namų atostogauti, v) įsigyti automobilį, vi) įsigyti skalbimo mašinos, viii) įsigyti televizoriaus arba ix) įsigyti telefono.

²⁸⁸ Žmonės, gyvenantys namų ūkyje, kuriame labai mažas darbo intensyvumas, yra 0–59 metų amžiaus žmonės, gyvenantys namų ūkyje, kuriame per praėjusius metus suaugę asmenys dirbo mažiau nei 20 % viso darbo pajėgumo.

²⁸⁹ VPVI ir PPMI Group (2014). Lietuvos 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas.

²⁹⁰ Lietuvos socialinių tyrimų centras. Darbo rinkos tyrimų institutas (2015). Sisteminių skurdo problemos tyrimas Lietuvoje. Prieinama: http://www.caritas.lt/ckfinder/userfiles/files/Caritas_internetui2%284%29.pdf

²⁹¹ ESTEP (2014). ES struktūrinės paramos poveikio gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui Lietuvoje vertinimas.

²⁹² Lietuvos statistikos departamentas. Gyventojų pajamos ir gyvenimo sąlygos, 2016.

²⁹³ Lietuvos statistikos departamentas. Nedarbo lygis. Prieinama: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=14365617-7f55-4c7b-9989-b24ce3886990#/>

²⁹⁴ Eurostat, Gini coefficient of equivalised disposable income – EU-SILC survey. [ilc_di12]. Prieinama: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Eur)²⁹⁵. Kitų išmokų dydis taip pat nėra didelis, o esama išmokėjimo sistema yra pernelyg sudėtinga, ji pritaikyta tik ypatingai prastoje situacijoje atsidūrusiems asmenims. Kita vertus, didžioji dalis išmokų yra orientuotos tik į pagrindinių poreikių patenkinimą. Dėl šios priežasties, paramos gavėjai tampa priklausomi nuo paramos sistemos ir nebegali planuoti savo gyvenimo ilgesnėje perspektyvoje, jiems sunku išlipti iš susiklosčiusios padėties. Kitaip tariant, asmenys gaunantys paramą gyvena nuo vienos išmokos iki kitos, jie negali investuoti į jų tiesioginį išgyvenimą, nebūtinus elementus, tokius kaip mokslas, įgūdžių įgijimas ar pan. Kita su išmokų sistema susijusi problema – dažnai socialinės paramos sistema neskatina paramos gavėjų aktyviau įsitraukti į visuomeninį gyvenimą, ieškoti galimybių įsidarbinti, minimaliai išsipareigoti ar pan. Lig šiol trūko diferencijuotų socialinės paramos priemonių, skatinančių asmenis aktyviai veikti. Pavyzdžiui, nemaža dalis asmenų, gyvenančių ant skurdo ribos, turi skolų, tačiau susiradus darbą ir besistengiant aktyviai įveikti susiklosčiusią situaciją, antstoliams atitenka nemaža uždario dalis. Asmenis tai smarkiai demotyvuoja ir slopina jų iniciatyvą. Gaunant socialinę išmoką, asmuo neprivalo mokėti skolų, todėl dažnu atveju, pasirenka neberodyti iniciatyvos²⁹⁶;

- **Socialinių paslaugų įvairovės trūkumas.** Skurdo riziką ir socialinę atskirtį patiriantiems gyventojams reikalingos įvairios socialinės paslaugos bei įvairiapusė parama. Šiuo metu savivaldybėse teikiamų socialinių paslaugų įvairovė yra nepakankama, o mastas pernelyg mažas. Trūksta priemonių, kurios padėtų asmenims įveikti šeimoje kylančias krizes, padėtų įsitraukti į visuomeninį gyvenimą, trūksta motyvavimo ar savarankiško ugdymo paslaugų, pagalbos įgyjant socialinius įgūdžius, pagalbos organizuojant šeimos finansus (todėl didelė dalis tokių šeimų įkrenta į finansines skolas) ir pan. Ypač svarbu socialinės paramos priemonės susieti su švietimo veiklomis, daug dėmesio skiriant nepasiturinčiose šeimose gyvenantiems vaikams ar jaunimui, tačiau šiuo metu tokių priemonių taip pat nėra pakankamai. Trūksta veiksmingos prevencinės sistemos – asmenims suteikiama pagalba, tik tuo atveju kai jie susiduria su rimtomis problemomis, tačiau bendruomenėse problemų užuomazgos nėra pastebimos dar ankstyvoje stadijoje;
- **Pagalbą teikiančių institucijų bendradarbiavimo stoka.** Trūksta skirtingų institucijų tarpusavio veiksmų koordinavimo, o ypač tarp socialinę paramą teikiančių įstaigų bei įdarbinimo tarnybų. Kita vertus, tiek socialinė parama, tiek įdarbinimo tarnybos yra pernelyg menkai susietos su švietimo veiklomis, trūksta edukacinių programų, kurios neleistų vystytis „skurdo kultūrai“. Taip pat per mažai įtraukiami bendruomenių atstovai bei NVO. Pavyzdžiui, per ilgą laiką susiformavusi institucinės globos sistema negali pilnai užtikrinti tinkamos globos paslaugų kokybės ir prieinamumo, tačiau bendruomeninės globos infrastruktūra yra nepakankamai išplėtotą. Vietinės bendruomenės nėra pakankamai įgalintos aktyviai spręsti joms aktualias problemas. Sprendimus priimant tik „iš viršaus“ ir nediskutuojant su pačiomis bendruomenėmis, nukenčia sprendimų kokybė, neatstovaujami socialinių grupių interesai, auga gyventojų pasyvumas;
- **Nepakankamas teisingumo užtikrinimas pažeidžiamoms grupėms ir teisėtvarkos spragos.** Nešališka, efektyvi teisinė sistema ir gerai informuota visuomenė yra būtinos sąlygos norint užtikrinti gerovę šalyje. Skurdo riziką ir socialinę atskirtį patiriantys asmenys nėra pakankamai įgalinti siekti nešališko teisingumo, jiems trūksta teisinių žinių bei gebėjimų norint apsaugoti save ir savo artimuosius nuo teisių pažeidimo.²⁹⁷ Dėl šios priežasties, tokie asmenys tampa išnaudojami ir dar lengviau pažeidžiami;
- **Diskriminacija ir neigiamas visuomenės požiūris į pažeidžiamas grupes.** Pažeidžiamos visuomenės grupės (diskriminuojamos dėl amžiaus, neįgalumo, tautybės ir pan.) yra menkai įtraukiamos į visuomeninį gyvenimą ir darbo rinką. Lietuvoje vis dar trūksta palankaus požiūrio į tokių grupių integraciją, nėra užtikrinamos lygios galimybės²⁹⁸. Neigiamas požiūris į pažeidžiamas grupes ypač dažnai pasireiškia darbo rinkoje.

Prie šių skurdo priežasčių taip pat prisideda kitos Lietuvos kontekste aktualios problemos:

- **Gyventojų sveikatos netolygumai.** Skurdo riziką patiriantys asmenys neturi pakankamai išteklių kokybiškų gyvenimo sąlygų užtikrinimui ir rūpinimuisi sveikata. Gyventojų sveikatos gerinimui ypač trukdo tai, kad rajonuose suteikiama tik 60 proc. visų rajonų gyventojams reikalingų sveikatos priežiūros paslaugų, o mažesnes pajamas gaunantys gyventojai neturi galimybių dėl sveikatos priežiūros paslaugų vykti į miestus;
- **Socialinio būsto trūkumas.** Valstybinio audito ataskaitoje²⁹⁹ (2017 m.) teigiama, kad paramos būstui išsinuomoti sistema neužtikrina galimybės gauti būstą labiausiai pažeidžiamiems asmenims. Nors situacija

²⁹⁵ Lietuvos statistikos departamentas. Skurdo rizikos riba. Prienama: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=14365617-7f55-4c7b-9989-b24ce3886990#/>

²⁹⁶ Lietuvos socialinių tyrimų centras. Darbo rinkos tyrimų institutas (2015). Sisteminis skurdo problemos tyrimas Lietuvoje. Prienama: http://www.caritas.lt/ckfinder/userfiles/files/Caritas_internetui2%284%29.pdf

²⁹⁷ Deepa Narayan, „Empowerment and Poverty Reduction : A Sourcebook“. Washington, DC: World Bank, 2002.

²⁹⁸ VPVI (2014). ES struktūrinės paramos poveikio horizontalaus prioriteto „Lyčių lygybė ir nediskriminavimas“ įgyvendinimui vertinimas.

²⁹⁹ Valstybės kontrolė (2017). Ar užtikrinamas būsto prieinamumas mažas pajamas gaunantiems gyventojams.

gerėja, šiuo metu visoje Lietuvoje eilėje gauti paramą socialiniam būstui vis dar laukia apie 10 000 asmenų (šeimų sk.)³⁰⁰;

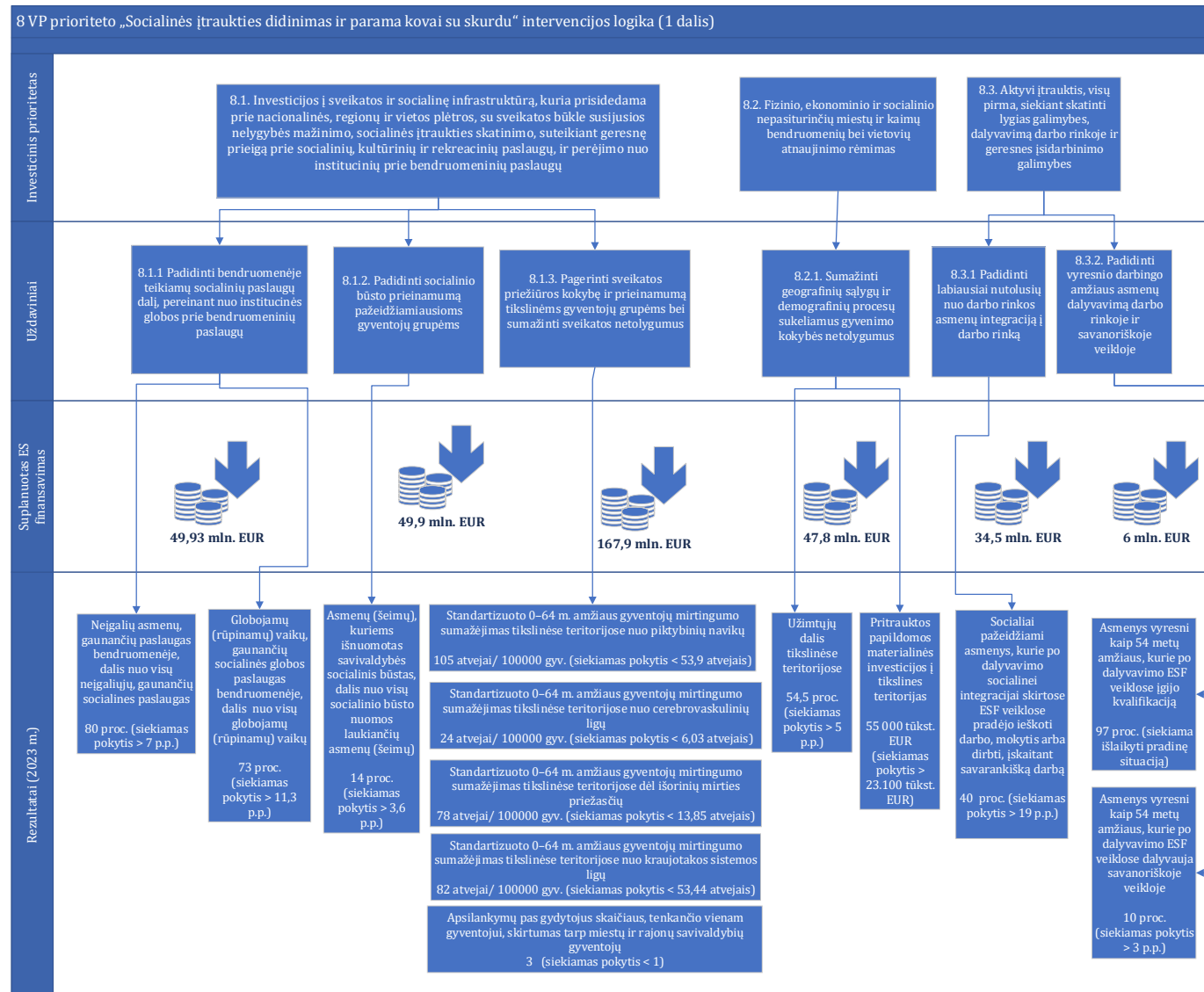
- **Išsivystymo skirtumai tarp miesto ir kaimo.** Kaimuose mažėjantis gyventojų skaičius ir demografinis senėjimas lemia neoptimalų viešųjų paslaugų tiekimą. Skurdo ar atskirties rizika yra ženkliai didesnė kaimo vietovėse gyvenantiems asmenims ir 2017 m. siekė 39,5 proc., o miesto gyventojams – 24,7 proc. Tokius rezultatus lemia užimtumo skirtumai, atsiradę dėl plėtros netolygumų, mažesnio verslumo kaimo vietovėse. Didesnį skurdo lygį kaime sąlygoja ir kiti socialiniai-demografiniai rodikliai – žemesnis gyventojų išsilavinimo lygis, didesnis vaikų skaičius namų ūkiuose, daugiau vyresnio amžiaus gyventojų ir pan. ;
- **Klientelizmas ir korupcija.** Aukščiau įvardytų problemų sprendimui, teigiamam investavimo klimatui ir efektyviam vystymuisi trukdo korupcija. Pavyzdžiui, skurdą patiriantys asmenys neturi pakankamai lėšų kyšio sumokėjimui sveikatos priežiūros įstaigose, todėl nukenčia jų sveikatos kokybė.³⁰¹ Viešojo valdymo srityje būtina stiprinti profesinę etiką, korupcijos prevenciją bei skleisti informaciją apie visuomenės dalyvavimo viešojo valdymo procesuose galimybes.

Siekiant spręsti skurdo ir socialinės atskirties problemas, VP 8 prioriteto įgyvendinimui buvo nustatyti 6 investiciniai prioritetai ir 10 uždavinių. Šio prioriteto intervencijos logika vaizduojama (85-86) paveiksluose.

³⁰⁰ Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. 2018-08-29 Asmenų (šeimų), įrašytų į laukiančiųjų paramos būstui išsinuomoti sąrašus, skaičius. Prieinama: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/veiklos-sritys/Socialine%20statistika/1_PDF%202018%2001%2001%202018%2006%2030%20Apie%20laukian%C4%8Dius%20paramos%20b%C5%ABstui%20i%C5%A1sinuomoti.pdf

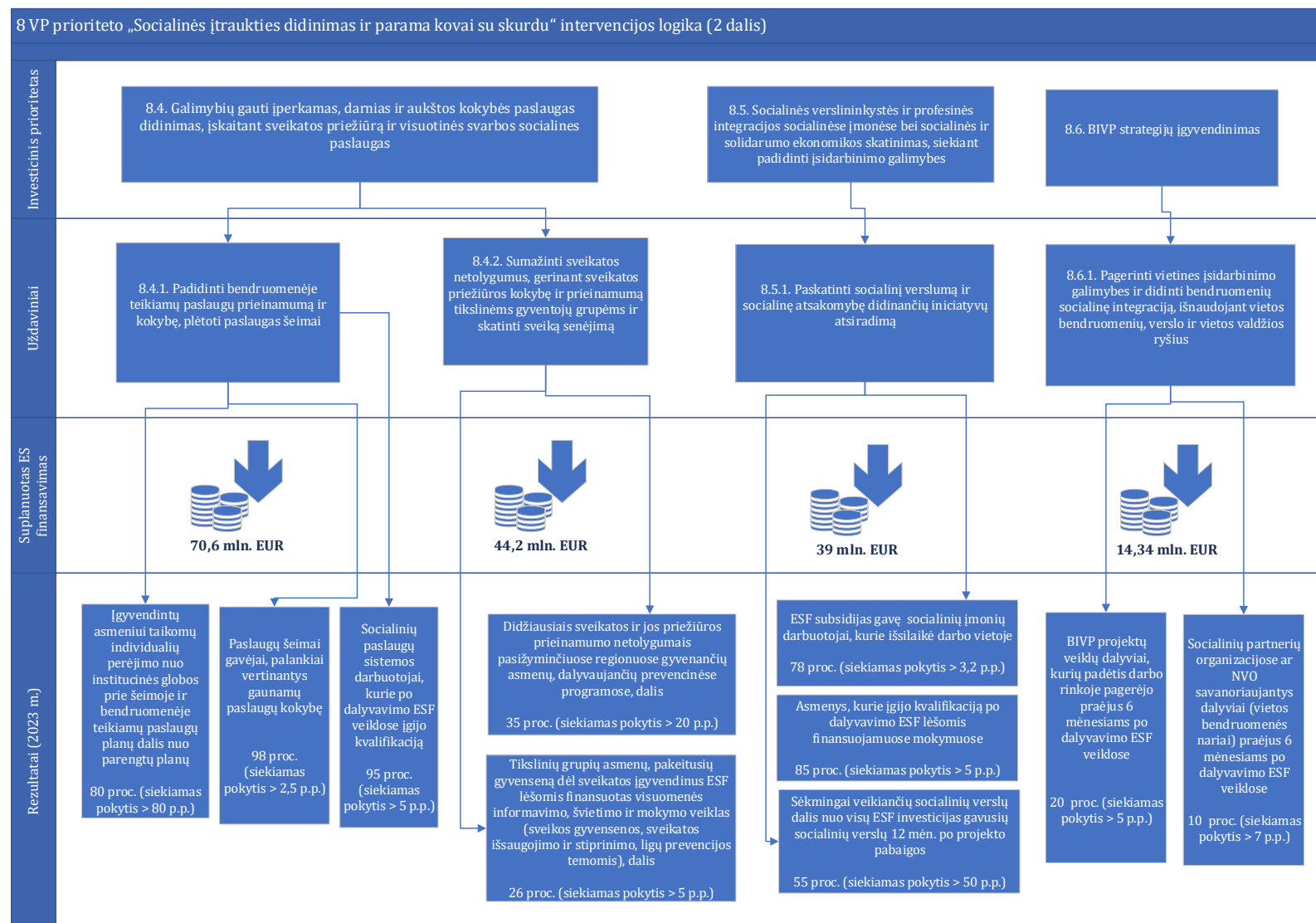
³⁰¹ Deepa Narayan, „Empowerment and Poverty Reduction : A Sourcebook“. Washington, DC: World Bank, 2002.

85 pav. Programavimo etape nustatyta veiksmų programos 8 prioriteto intervencijos logika (I dalis).

Šaltinis: pagal 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą, patvirtintą 2014-09-08.

86 pav. Programavimo etape nustatyta veiksmų programos 8 prioriteto intervencijos logika (II dalis).

Šaltinis: pagal 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą, patvirtintą 2014-09-08.

VP 8 prioriteto suplanuotos intervencijos apima ypač aktualias sveikatos netolygumų problemas, socialinių paslaugų plėtrą, įvairių pažeidžiamų grupių integraciją, vietos bendruomenių stiprinimą ir tikslinių teritorijų plėtrą. Vis dėlto, šios intervencijos nebus pakankamai veiksmingos, jei nebus derinamos su mokesčių sistemos pertvarka ir nuoseklia socialine politika. Norint pasiekti teigiamų rezultatų, taip pat svarbu peržiūrėti socialinės apsaugos ir paramos sistemą, kuri turėtų būti labiau orientuota į visapusišką pagalbą asmeniui ir jo savarankiškumo ugdymą. Šios esminės skurdo priežastys negali būti sprendžiamos VP priemonėmis, tačiau suplanuotos intervencijos gali ženkliai prisidėti prie socialinių paslaugų kokybės plėtros.

Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2008 m. asmenų, gyvenančių namų ūkyje, kuriame labai mažas darbo intensyvumas, skaičius išaugo trečdaliu, o bedarbiai yra viena iš pagrindinių skurdo riziką patiriančių grupių, priemonės turėtų būti ypač stipriai orientuotos į pagalbą šiai tikslinei grupei. Aktyvios darbo rinkos priemonės turėtų būti viena iš prioritetinių sričių, ypač atsižvelgiant į socialinę atskirtį ar diskriminaciją patiriančių grupių poreikius. Kita vertus, tokios priemonės turėtų būti derinamos su asmenų motyvavimu, edukacinėmis veiklomis ir atsakomybės skatinimu. Šios veiklos yra įtrauktos į atskirų projektų įgyvendinimą. Didžioji dalis aktyvių darbo rinkos priemonių yra įgyvendinamos pagal 7 VP prioritetą, tačiau jos nėra nuosekliai suderintos su 8 prioriteto priemonėmis. Vis dėlto, šią problemą numatoma spręsti įvedant „atvejo vadybininkus“ Lietuvos savivaldybių bei Užimtumo tarnybos skyriuose. Atvejo vadybininkai turėtų suteikti individualią pagalbą asmenims, kurie susiduria su sunkumais integruojantis į darbo rinką, išsiaiškinti jų specifinius poreikius ir numatyti būdus, kaip šios problemos galėtų būti sprendžiamos (pvz., asmenis, kurie serga priklausomybės ligomis, nukreipti į reabilitacijos įstaigas). 2019 m. sausio 1 d. kelios savivaldybės³⁰² pradės pilotinius projektus, kurių metu bus išbandomos atvejo vadybininko paslaugos tiek savivaldybių, tiek Užimtumo tarnybos skyriuose. Vėliau, labiau pasiteisinęs variantas bus pritaikomas visos Lietuvos mastu arba Užimtumo tarnybos skyriuose, arba savivaldybėse, priklausomai nuo to, kuris bus laikomas sėkmingesniu. Lig šiol egzistavusi problema atspindi ir bendresnę tendenciją, t. y. pagalbą teikiančių institucijų veiksmų koordinavimo stoką. VP 10 prioriteto priemonių rinkinys turėtų prisidėti sprendžiant šią problemą. Atitinkamai, 10 prioriteto priemonėse yra numatytos veiklos susijusios su korupcijos mažinimu, kas taip pat turėtų prisidėti prie skurdo mažinimo Lietuvoje.

Teikiant socialinę pagalbą tikslinėms grupėms, svarbu kompleksiškai suderinti socialinių bei sveikatos paslaugų paketą. Kiekviena grupė turėtų gauti visapusišką ir kokybišką pagalbą, atsižvelgiant į kiekvieno asmens unikalią situaciją. Deja, didžiąja dalimi paslaugų teikimas yra standartizuotas, o asmenys nėra nuosekliai įgalinami per skirtingas problemų sprendimo pakopas. Socialinę atskirtį patiriantys asmenys jau gauna reikalingą pagalbą ugdant jų socialinius įgūdžius, o vėliau pamažėle yra integruojami į bendruomeninę veiklą bei darbo rinką, tačiau toks individualizuotas paslaugų modelis nėra taikomas plačiu mastu visoms pažeidžiamoms tikslinėms grupėms (ypač aktualu šeimoms, kuriose kiekvienas narys susiduria su skirtingomis problemomis). Dalyvavę ES fondų investicijomis remiamose veiklose, asmenys dažnai yra toliau paliekami spręsti savo problemas patys, nepaisant to, kad jie gali būti dar nepasiruošę, trūksta dėmesingos priežiūros ir palaikymo intervencijai pasibaigus. Dėl šios priežasties, svarbu sustiprinti vietoje veikiančias bendruomenes bei NVO, kurios galėtų dėmesingiau suteikti reikiamas paslaugas. 8 prioriteto uždaviniai ir siekiami rezultatai tinkamai atsižvelgia į šį aspektą, tačiau priemonių įgyvendinimas nebūtinai pasieks savo potencialą, dėl pernelyg menko priemonių masto ir veiklų tęstinumo užtikrinimo.

VP 8 prioriteto uždaviniuose numatyta įgalinti Lietuvoje labiausiai pažeidžiamas grupes. Pagrindinės grupės, kurios atsiduria ant skurdo rizikos ribos ar patiria socialinę atskirtį yra šios:

- **Neįgalieji.** Eurostat duomenimis, 2016 m. 44,4 proc. neįgalųjų Lietuvoje patyrė skurdą ar socialinę atskirtį. Ekonominis sunkumas dažnai patiria ne tik neįgalieji, bet ir visas namų ūkis, nuo kurio jie yra priklausomi. Neįgalųjų socialinė atskirtis siejama su šiai socialinei grupei būdingu nepasitikėjimu savimi, savarankiškumo, motyvacijos stoka, profesinių ar bendrųjų gebėjimų trūkumu ar teikiamų socialinės integracijos paslaugų nepakankamu efektyvumu.³⁰³
- **Vyresnio amžiaus asmenys.** Skurdo ir socialinės atskirties lygis tarp vyresnių nei 55m. asmenų 2017 m. siekė 35,2 proc. Pagyvenę asmenys priklauso vienai prasčiausiai iš dalyvavusių aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse įsidarbinančių grupių, taip pat yra linkę nuvertinti savo galimybes darbo rinkoje.³⁰⁴

³⁰² SADM. 7 savivaldybėse įgyvendins naują modelį – sieks padėti bendarbiams. Daugiau informacijos prieinama: <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/7-savivaldybese-igvyvendins-nauja-modeli-sieks-padeti-bedarbiams>

³⁰³ VPVI (2011). Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikių ir rezultatyvumo vertinimas, siekiant efektyviai panaudoti 2007-2013 m. ES struktūrinę paramą.

³⁰⁴ L. Okunevičiūtė Neverauskienė, J. Moskvina (2014). Pažeidžiamos gyventojų grupės: iššūkiai užimtumui“. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, Nr. 9.

Tokie asmenys yra diskriminuojami darbo rinkoje dėl amžiaus, sveikatos problemų ar darbo rinkai reikalingų gebėjimų trūkumo.³⁰⁵ Taip pat su skurdu susiduria pensininkai, nebedalyvaujantys darbo rinkoje – vidutinė socialinio draudimo senatvės pensija 2018 m. rugpjūčio mėn. siekė 310 Eur³⁰⁶, tuo tarpu 2016 m. skurdo rizikos riba Lietuvoje buvo 282 Eur.

- **Vaikai.** 2017 m. skurdo ar atskirties riziką patyrė 31,2 proc. Lietuvos vaikų³⁰⁷. Sunkiausioje padėtyje atsiduria vaikai, augantys be vieno iš tėvų ar daugiau nei 3 vaikų šeimose. Vaikams skiriamos išmokos yra pernelyg mažos, kad padengtų visus būtinus vaikų poreikius. Taip pat su socialine atskirtimi susiduria socialinės rizikos šeimose augantys vaikai – 2016 m. tokiose šeimose augo 18 756 nepilnamečiai vaikai³⁰⁸;
- **Kitos pažeidžiamos grupės.** Kitos socialinės grupės, kurioms gresia skurdo rizika ar socialinė atskirtis, yra iš įkalinimo įstaigų grįžę asmenys, tautinės mažumos (ypač romai), priklausomybės ligomis sergantys asmenys, esami ir buvę globos namų auklėtiniai, benamiai. Taip pat prie pažeidžiamų grupių galima priskirti vyresnes moteris bei moteris, grįžtančias į darbo rinką po ilgesnės pertraukos, profesinio pasirengimo neturintį jaunimą.³⁰⁹

Pagal VP 8 prioriteto uždavinius, vyresnio amžiaus asmenims yra skirtos kelios priemonės, kuriomis siekiama atsižvelgti į svarbiausius šių asmenų poreikius. Šiai tikslinei grupei numatytos priemonės finansuoja tiek įvairias sveikatos priežiūrai skirtas veiklas (pvz., „Sveiko senėjimo skatinimo iniciatyvos“), tiek aktyvų įsitraukimą skatinančias iniciatyvas (pvz., „54+“). Neįgaliesiems yra numatytos kelios priemonės, taip pat finansuojančios tiek sveikatos priežiūrą, tiek neįgaliųjų įdarbinimo iniciatyvas. Vis dėlto, šios tikslinės grupės įgalinimui yra numatyta ir daugiau priemonių kituose prioritetuose, o į grupės specifinius poreikius stengiamasi atsižvelgti vadovaujantis horizontaliuoju nediskriminavimo ir lygių galimybių principu. Konkrečių priemonių skirtų vaikams nėra daug, tačiau šiame laikotarpyje atsirado svarbios priemonės, kurių teikiama nauda gali pasinaudoti visa šeima. Norint padėti kiekvienai šeimai sudaryti palankias sąlygas vaiko vystymuisi, šios priemonės gali kompleksiskai prisidėti gerinant šeimos materialinę situaciją bei kuriant darnius tarpusavio santykius. Didžioji dalis priemonių, nukreiptų į vaikų švietimą ir užimtumą, yra finansuojamos pagal 9 VP prioriteto uždavinius. Deja, šios priemonės nėra pakankamai derinamos su skurdą patiriančių vaikų poreikiais. Kitoms pažeidžiamoms grupėms yra skirta po konkrečiai jų situaciją atitinkančią priemonę (pvz., „Asmenų, priklausomų nuo psichoaktyviųjų medžiagų, socialinė integracija). Taigi, VP 8 prioriteto priemonės yra tinkamai orientuojamos į tikslines grupes, tačiau jų įgyvendinimo mastas ar suderinamumas su kitomis aktualiomis priemonėmis gali išlikti nepakankamas.

Norint pasiekti uždavinių tikslus, svarbu atsižvelgti į 8 prioriteto tematikos kompleksiskumą ir skurdo riziką ar socialinę atskirtį lemiančių veiksnių tarpusavio ryšius. Dažnu atveju, asmenys patiriantys skurdo riziką ir (arba) socialinę atskirtį susiduria su keliomis problemomis vienu metu, todėl šiems asmenims yra būtina visapusiška ir tolygiai teikiama pagalba, kuri turėtų būti derinama su edukacine veikla. Vis dėlto, šiuo metu suplanuotos 8 prioriteto priemonės negali išspręsti bendros socialinės apsaugos ir paramos politikos spragų, o remiamų veiklų tęstinumas yra užtikrinamas tik iš dalies. Nors priemonės paskatins ir padės savivaldybėms įgyvendinti kai kuriuos pokyčius (pvz., persiorientuoti į bendruomeninės globos paslaugas), jų mastas nėra pakankamas siekiant sumažinti skurdą ir socialinę atskirtį ilgalaikėje perspektyvoje. Svarbu pabrėžti, kad ES lėšos prisideda prie socialinės politikos vystymo Lietuvoje, o ypač prie socialinių paslaugų įvairovės plėtros bei aktyvios darbo rinkos politikos priemonių įgyvendinimo. Tiek socialinių paslaugų plėtra, tiek aktyvios darbo rinkos politikos priemonių įgyvendinimas Lietuvos kontekste yra labai svarbūs elementai, tačiau nepaisant to, kad jie buvo plėtojami dar prieš Lietuvos įstojimą į ES, ES lėšos ypač ženkliai prisidėjo prie reikalingos infrastruktūros plėtros, paslaugų kokybės gerinimo ir naujų modelių išbandymo bei įgyvendinimo. Tolimesnėje perspektyvoje sėkmingos priemonės galėtų tapti integralia Lietuvos socialinės politikos dalimi. Kita vertus, verta pažymėti ir tai, kad visos ES lėšomis finansuojamos priemonės neturės pernelyg didelio poveikio, jei Lietuvoje nebus įgyvendintos svarbios mokesčių sistemos reformos, galinčios sumažinti pajamų nelygybę.

2.8.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas

³⁰⁵ R. Brazienė et al, „Vyresnio amžiaus žmonių (socialinės įtraukties) į(si)traukimo į darbo rinką galimybių tyrimo ataskaita“. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2014.

³⁰⁶ <http://www.sodra.lt/lt/situacijos/pagrindiniai-socialiniai-rodikliai>

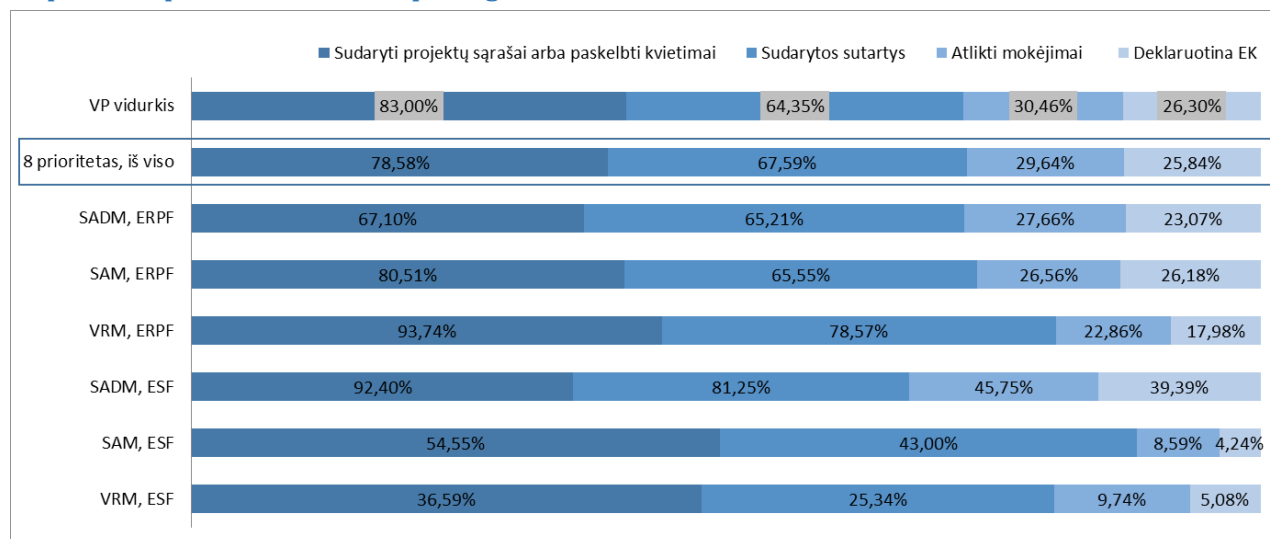
³⁰⁷ Eurostat: find.

³⁰⁸ Vaiko teisių apsaugos tarnyba, „Socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaita“. 2016.

³⁰⁹ VPVI, 2011.

2014–2020 VP programos priede³¹⁰ patvirtintame finansavimo plane 8 VP prioriteto įgyvendinimui numatyta skirti 536 mln. Eur, iš jų 32,5 mln. Eur sudaro veiklos rezervo lėšos. SADM administruojamoms priemonėms įgyvendinti skirta 253 mln. Eur (15,4 mln. Eur – rezervo lėšos), SAM priemonėms skirta 220,7 mln. Eur (13,3 mln. Eur – rezervas), o VRM intervencijoms – 62,2 mln. Eur (3,8 mln. Eur – rezervas). Pagal SFMIS duomenis iki 2018 m. gruodžio 31 d. 73 proc. 8 VP prioritetui suplanuotų lėšų sumai buvo sudaryti projektų sąrašai arba paskelbti kvietimai. Pagal sudarytas finansavimo sutartis projektų vykdytojams skirta 357,3 mln. Eur ES fondų lėšų (67,6 proc. 8 prioriteto biudžeto), išmokėta – 156,6 mln. Eur (30 proc. nuo suplanuotų lėšų). Kaip matyti iš 87 pav. – didžiausia įgyvendinimo pažanga buvo pasiekta vykdant SADM ESF lėšomis finansuojamas administruojamas priemonės.

87 pav. VP 8 prioriteto finansinė pažanga.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Paaiškinimas: EIMIN, ESF – lėšos nesuplanuotos.

Septyni rodikliai įtraukti į aštuntojo prioriteto veiklos rezultatų peržiūros planą. Pavyko pasiekti arba beveik pavyko pasiekti visų rodiklių numatytas tarpines reikšmes (žr. 80 lentelę). Rizikos prarasti rezervo lėšas nėra.

80 lentelė. Veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmės.

Rodiklio rūšis	Fondas	Rodiklio apibrėžimas arba įgyvendinimo žingsnis	Matavimo vienetas	VP nurodyta tarpinė reikšmė (2018)	VP nurodyta siektina reikšmė (2023)	Pasiekta reikšmė	Pasiekta VP nurodytos tarpinės reikšmės	Pasiekta VP nurodytos galutinės (2023) reikšmės
Finansinis rodiklis	ERPF	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK (ERPF)	Eur	85 707 382	371 223 700	82 176 897	96%	22%
Produkto rodiklis	ERPF	Viešasis sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų, kuriose pagerinta paslaugų teikimo infrastruktūra, skaičius	Skaičius	40	200	67	168%	34%
Finansinis rodiklis	ESF	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK (ESF)	Eur	67 496 698	291 405 160	91 930 325	136%	24%
Produkto rodiklis	ESF	ESF subsidijas gavę socialinių įmonių darbuotojai, priklausantys tikslinėms grupėms	Asmenys	4 400	5 500	16 010	364%	291%

³¹⁰ 2014 m. lapkričio 26 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1326 "Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos priedo patvirtinimo", suvestinė redakcija nuo 2017-12-28

Rodiklio rūšis	Fondas	Rodiklio apibrėžimas arba įgyvendinimo žingsnis	Matavimo vienetas	VP nurodyta tarpinė reikšmė (2018)	VP nurodyta siektina reikšmė (2023)	Pasiekta reikšmė	Pasiekta VP nurodytos tarpinės reikšmės	Pasiekta VP nurodytos galutinės (2023) reikšmės
Produkto rodiklis	ESF	Socialines paslaugas gavę tikslinių grupių asmenys (šeimos)	Asmenys	2 500	17 000	32 695	1308%	192%
Produkto rodiklis	ESF	Asmenys vyresni kaip 54 metų amžiaus, dalyvavę aktyviam senėjimui skirtose ESF veiklose	Asmenys	1 000	8 000	1 803	180%	23%
Produkto rodiklis	ESF	Tikslinių grupių asmenys, kurie dalyvavo informavimo, švietimo ir mokymo renginiuose bei sveikatos raštingumą didinančiose veiklose	Asmenys	13 000	100 000	28 305	218%	28%

Pastabos: Žalia spalva žymimi rodikliai, kur pasiekta 100 ir daugiau proc. siektinos tarpinės reikšmės, geltona – kur pasiekta 65-100 proc., raudona, kur pasiekta mažiau nei 65 proc. siektinos reikšmės.

Šaltinis: SFMIS 2018 12 31 duomenys.

2.8.2.1 Investicinio prioriteto „Investicijos į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą, kuria prisidedama prie nacionalinės, regionų ir vietos plėtros, su sveikatos būkle susijusios nelygybės mažinimo, socialinės įtraukties skatinimo, suteikiant geresnę prieigą prie socialinių, kultūrinių ir rekreacinių paslaugų, ir perėjimo nuo institucinių prie bendruomeninių paslaugų“ analizė

Įgyvendinant 8.1 investicinį prioritetą „Investicijos į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą, kuria prisidedama prie nacionalinės, regionų ir vietos plėtros, su sveikatos būkle susijusios nelygybės mažinimo, socialinės įtraukties skatinimo, suteikiant geresnę prieigą prie socialinių, kultūrinių ir rekreacinių paslaugų, ir perėjimo nuo institucinių prie bendruomeninių paslaugų“ didžiąja dalimi buvo siekiama investuoti į infrastruktūros objektus Lietuvos savivaldybėse. Šio investicinio prioriteto įgyvendinimas šiek tiek vėluoja, dėl užsitęsusių projektų derinimo su savivaldybėmis ar iškilusių kliūčių projektų įgyvendinimo metu, tačiau tai nekelia didelių kliūčių prioriteto įgyvendinimui. Prioriteto finansinė pažanga yra gera, o didesnė dalis lėšų jau suplanuota. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad šio investicinio prioriteto priemonėmis yra investuojama į infrastruktūros plėtrą, produkto rodikliai dar nėra pasiekti, dėl ilgai trunkančių statybos ar remonto darbų. Rezultato rodikliai didžiąja dalimi yra pasiekti, tačiau jų pasiekimas tiesiogiai nepriklauso vien tik nuo šio investicinio prioriteto priemonių.

Vertinimo metu vykdytos apklausos duomenimis, dauguma respondentų, kurie atsakė į klausimus apie šio investicinio prioriteto rėmuose vykdomus projektus, teigė, kad negavę finansavimo nebūtų vykdę veiklą (66 proc.), o mažesnė dalis (11 proc.) atsakė, kad veiklas vykdytų mažesne apimtimi. Šie rezultatai rodo, kad šio investicinio prioriteto veiklų finansavimas yra tikslingas. Šią išvadą patvirtina ir tai, kad net 60 proc. apklausoje dalyvavusių respondentų paminėjo, kad projektai leidžia spręsti esmines problemas. Vis dėlto, apie trečdalis respondentų (30 proc.) teigė, kad jų įgyvendinami projektai svarbūs, tačiau kiti projektų įgyvendinimo veiksniai ar kitų problemų sprendimas būtų svarbesni. Tarp tokių problemų buvo įvardijamas socialinių ar sveikatos priežiūros paslaugų personalo trūkumas ir bendras sprendžiamų problemų mastas. Daugiau nei pusė (53 proc.) respondentų pabrėžė, kad projektuose turėtų būti išplėstas tinkamų finansuoti išlaidų sąrašas. Pavyzdžiui, įrengiant socialinius būstus, būtų galima nupirkti šildymo krosneles, o atnaujinant socialinių paslaugų infrastruktūrą, finansuoti mažosios architektūros (pvz., apšvietimo) elementų įsigijimą.

Pagal 8.1.1. uždavinį „Padidinti bendruomenėje teikiamų socialinių paslaugų dalį, pereinant nuo institucinės globos prie bendruomeninių paslaugų“ yra suplanuotos dvi SADM priemonės. Priemonėmis siekiama padėti savivaldybėms pagerinti socialinių paslaugų kokybę ir padidinti jų įvairovę bei prisidėti prie bendruomenėse teikiamų paslaugų vystymo. Šios ERPF investicijomis finansuojamos veiklos yra derinamos su ESF finansuojamomis veiklomis, kurios finansuojamos pagal 8.4 investicinį prioritetą.

Priemonė Nr. 08.1.1-CPVA-R-407 „Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“ numato finansuoti senyvo amžiaus asmenims ir įvairių pažeidžiamų grupių socialinių paslaugų plėtrai reikalingus infrastruktūros projektus. Finansavimas gali būti skiriamas savarankiško ar grupinio gyvenimo namams, dienos centrums, psichosocialinės pagalbos įstaigoms ir kitiems panašaus tipo nestacionarių socialinių paslaugų objektams. Šia priemone negali būti finansuojamos įstaigos teikiančios paslaugas neįgaliesiems, asmenims su proto ir (ar)

psichine negalia ar vaikams likusiems be globos. Vykdam institucinės globos pertvarką, tokios įstaigos turėtų būti pertvarkomos, paslaugos turi būti teikiamos bendruomenėje. **Priemonė Nr. 08.1.1-CPVA-V-427 „Institucinės globos pertvarka: investicijos į infrastruktūrą“** yra orientuota būtent į tokių įstaigų pertvarką ir bendruomeninių socialinių paslaugų teikimą išvardintoms tikslinėms grupėms. 8.1.1 uždavinio priemonės yra paskirstytos pagal skirtingas tikslines grupes ir šiuo aspektu yra suderintos tarpusavyje.

Priemonių fizinė ir finansinė pažanga yra palyginus žema, nes priemonė „Institucinės globos pertvarka: investicijos į infrastruktūrą“ yra itin tampriai susijusi su **8.4.1 uždavinio priemone Nr. 08.4.1-ESFA-V-405 „Institucinės globos pertvarka“** ir negalėjo būti pradėta įgyvendinti anksčiau. Priemonės „Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra“ projektams paskirstyta 95 proc. ES lėšų, laukiama dar 2 paraiškų. Įgyvendinant priemonę „Institucinės globos pertvarka: investicijos į infrastruktūrą“, SADM išsiuntė savivaldybėms kvietimus rengti projektinius pasiūlymus dėl projektų, skirtų bendruomeninių vaikų globos namų ir vaikų dienos centrų plėtrai (36,4 proc. nuo priemonei skirto finansavimo). Planuojamas sutarčių sudarymas: 2019 m. II-III ketv. Kita dalis priemonei numatytų lėšų (apie 64 proc.) bus skiriama asmenų su proto ir (ar) psichikos negalia bendruomeninių socialinių paslaugų infrastruktūros plėtrai, atitinkamas PFSA yra rengiamas.

81 lentelė. 8.1.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažinto s deklaruoti nomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Socialinių paslaugų infrastruktūros plėtra	17 232 391	0	17 218 852	100%	16 332 661	95%	4 429 113	26%	3 693 451	21%
Institucinės globos pertvarka: investicijos į infrastruktūrą	26 707 355	5 991 784	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
VISO, 8.1.1. uždavinys	43 939 746	5 991 784	17 218 852	35%	16 332 661	33%	4 429 113	9%	3 693 451	7%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys

Uždavinio produkto rodiklio pažanga per ataskaitinį laikotarpį buvo labai ribota (pasiekė tik 10 proc. siektinos reikšmės). Vis dėlto, uždavinio produkto rodiklis įskaičiuoja tik tuos infrastruktūros objektus, kurie buvo pilnai sutvarkyti pagal pasirašytą projekto sutartį. Šiuo metu didžioji dalis objektų yra tvarkoma, todėl produkto rodiklis dar nėra pasiektas. Projektų įgyvendinimo metu susiduriama su kliūtimis, kurios būdingos infrastruktūros atnaujinimui ar pirkimui: netinkamos projektavimo ir remonto paslaugos, tinkamo nekilnojamo turto pasiūlos trūkumas ir pan. 2019 m. produkto rodiklio reikšmė turėtų ženkliai išaugti, o 2020 m. planuojama pasiekti 100 proc. siektinos reikšmės. Tikėtina, kad dėl efektyvaus lėšų planavimo, rodiklio reikšmė netgi bus viršyta. Deja, šios VP priemonės yra pernelyg riboto masto, kad labai ženkliai sumažintų įvairių socialinių paslaugų trūkumą Lietuvoje. Net pabaigus įgyvendinti numatytus projektus, išliks poreikis ir toliau plėtoti socialinių paslaugų infrastruktūrą.

Uždavinio rezultato rodikliai (beveik) pasiekė numatytas reikšmes (žr. 82 lentelę). Tokia situacija susiklostė dėl jau minėtos 8.4.1. uždavinio priemonės „Institucinės globos pertvarka“ veiklų bei bendros socialinės politikos plėtros ir bendruomeninių paslaugų plėtros. Dalis neįgaliųjų bei globojamų vaikų buvo suteiktos bendruomeninės paslaugos tokių paslaugų pilotavimo metu, o dalis gavo tokias paslaugas anksčiau nei įvykdytos VP numatytos veiklos. Nors 8.1.1. uždavinio priemonės turėtų prisidėti prie rezultato rodiklių reikšmių, rezultato rodikliai nėra tiesiogiai priklausomi nuo priemonėmis finansuojamų veiklų, o dalis socialinių paslaugų, kurioms reikalinga infrastruktūros plėtra, nėra fiksuojamos.

82 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektinga reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Investicijas gavę socialinių paslaugų infrastruktūros objektai	Skaičius			100	10	10%
ERPF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Neįgalių asmenų, gaunančių paslaugas bendruomenėje, dalis nuo visų neįgaliųjų, gaunančių socialines paslaugas	Procentai	73	2012	80	79,5	99%
Globojamų (rūpinamų) vaikų, gaunančių socialinės globos paslaugas	Procentai	61,7	2012	73	73,2	100%

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
bendruomenėje, dalis nuo visų globojamų (rūpinamų) vaikų						

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Pagal 8.1.2. uždavinį „Padidinti socialinio būsto prieinamumą pažeidžiamiausioms gyventojų grupėms“ yra suplanuota ir patvirtinta viena SADM priemonė. **Priemonė Nr. 08.1.2-CPVA-R-408 „Socialinio būsto fondo plėtra“** yra skirta padėti savivaldybėms įsigyti, rekonstruoti ar pastatyti gyvenamuosius socialinius butus bei namus. Šios priemonės pagrindinis tikslas yra sudaryti geresnes galimybes pažeidžiamiausiems savivaldybių gyventojams gauti socialinį būstą. Priemonės įgyvendinimui yra numatyta skirti 49,9 mln. Eur, kurie buvo paskirstyti atsižvelgiant į socialinio būsto laukiančiųjų eiles kiekvienoje savivaldybėje. Priemonės finansinė pažanga yra gera, o sutarčių su projektų vykdytojais suma sudaro net 98 proc. nuo priemonei skirtos sumos (žr. 83 lentelę), pasirašytos visos sutartys.

83 lentelė. 8.1.2. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Socialinio būsto fondo plėtra	49 931 529	0	49 793 846	100%	48 802 393	98%	23 194 241	47%	19 343 738	39%
VISO, 8.1.2. uždavinys	49 931 529	0	49 793 846	100%	48 802 939	98%	23 194 214	47%	19 343 738	39%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Uždavinio fizinė pažanga yra netolygi. Pagal produkto rodiklį pasiekta daugiau nei pusė (58 proc.) siektinos reikšmės, tuo tarpu rezultato rodiklis net 22 proc. perkopė numatytąją reikšmę (žr. 86 lentelę). Vis dėlto, uždavinio produkto rodiklis įskaičiuoja tik tuos infrastruktūros objektus, kurie buvo pilnai sutvarkyti pagal pasirašytą projekto sutartį. Šiuo metu projektai yra vykdymo etape, o dalis savivaldybių tvarko, stato ar ieško tinkamų būstų, todėl produkto rodiklis dar nėra pasiektas. Įgyvendinant šią priemonę susiduriama su kliūtimis dėl pernelyg užsitususių statybos darbų, tinkamo nekilnojamo turto pasiūlos trūkumo ir pan. Kita vertus, socialiniame būste gyvenantys asmenys yra stigmatizuojami, todėl savivaldybės susiduria su keblumais planuojant, kur tokie būstai turėtų būti įrengiami. 2019 m. produkto rodiklio reikšmė turėtų išaugti, nes dalis objektų yra beveik pabaigti, o iki 2020 m. planuojama pasiekti 100 proc. siektinos reikšmės. Suplanavus didžiąją dalį projektų, paaiškėjo, kad už numatytą sumą bus įrengta ar įsigyta apie 2 000 socialinių būstų, todėl tikėtina, kad dėl efektyvaus lėšų planavimo, produkto rodiklis net 74 proc. perkops siektiną reikšmę. Vis dėlto, projektų planavimo metu buvo atsisakyta privalomo reikalavimo įsigyti tik aukštesnės nei C energetinės klasės būstus, nes tokių būstų kai kuriose savivaldybėse beveik nebuvo. Dėl šios priežasties taip pat sumažėjo įsigyjamų būstų kaina (vidutiniškai vieno socialinio būsto įsigijimas ir / arba sutvarkymas kainuos 25 tūkst. Eur). Tačiau ilgalaikėje perspektyvoje savivaldybėms gali tekti kompensuoti šildymo išlaidas. Deja, nepaisant planuojamų rezultatų, ši VP priemonė yra pernelyg riboto masto ir nepasieks net 25 proc. pažeidžiamų asmenų, kuriems reikalingas socialinis būstas. Taigi, pabaigus įgyvendinti numatytus projektus, socialinio būsto fondo plėtra išliks reikalinga. Tai rodo, kad numatytų investicijų apimtis yra pernelyg ribota.

Uždavinio rezultato rodiklis perkopė siektiną reikšmę (žr. 84 lentelę), dėl 2014 m. pasikeitusio LR Paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti įstatymo ir dėl vertinimo laikotarpiu savivaldybių savarankiškai įsigytų socialinių būstų. Dėl pasikeitusio įstatymo, savivaldybėse socialinio būsto laukiančiųjų eilės tapo peržiūrimos kasmet, o asmenys jau gyvenantys socialiniame būste tikrinami dėl pažeidimų. Tai padėjo sumažinti piktnaudžiavimo atvejus ir šiek tiek sumažinti eiles. Taip pat atsirado galimybė gauti kompensaciją nuomojantis rinkos kaina, kuria nors ne itin ženkliai, tačiau naudojasi kai kurie savivaldybių gyventojai. Taigi, nors 8.1.2. uždavinio priemonė turėtų ženkliai prisidėti prie rezultato rodiklio reikšmės, rezultato rodiklis nėra priklausomas vien tik nuo šios priemonės.

84 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
Naujai įrengti ar įsigyti socialiniai būstai	Skaičius			1 150	669	58%
ERPF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Asmenų (šeimų), kuriems išnuomotas savivaldybės socialinis būstas, dalis nuo visų socialinio būsto nuomos laukiančių asmenų (šeimų)	Procentai	3,6	2012	14	17,04	122%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Pagal 8.1.3. uždavinį „Pagerinti sveikatos priežiūros kokybę ir prieinamumą tikslinėms gyventojų grupėms bei sumažinti sveikatos netolygumus“ yra suplanuota vienuolika SAM priemonių, kurioms skirta 152 mln. Eur, iš kurių 11,2 mln. Eur – veiklos rezervas. Su rezervu susietos dvi priemonės – „Kraujotakos sistemos ligų gydymo ir diagnostikos paslaugų infrastruktūros gerinimas“ ir „Sveiko senėjimo paslaugų kokybės gerinimas“. Pastarajai PFSA dar nebuvo patvirtintas.

85 lentelė. 8.1.3. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažinto s deklaruoti nomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Sveiko senėjimo paslaugų kokybės gerinimas	7 229 882	10 073 387	Rengiamas PFSA	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Galvos smegenų kraujotakos ligų diagnostikos ir gydymo paslaugų infrastruktūros gerinimas	27 744 686	0	24 400 252	88%	24 400 252	88%	11 127 715	40%	10 937 022	39%
Greitosios medicinos pagalbos ir pacientų transportavimo paslaugų kokybės ir prieinamumo gerinimas	5 046 630	0	4 838 793	96%	4 838 793	96%	4 838 793	96%	4 838 792	96%
Tuberkuliozės profilaktikos, diagnostikos ir gydymo paslaugų kokybės ir prieinamumo gerinimas	13 772 723	0	13 722 723	100%	12 734 605	93%	4 733 727	34%	4 733 725	35%
Onkologinių ligų prevencijos, ankstyvos diagnostikos ir gydymo paslaugų infrastruktūros tobulinimas	17 341 339	0	17 341 339	100%	17 712 817	102%	12 325 276	71%	12 314 679	71%
Sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo gerinimas neįgaliesiems	4 490 783	0	2 428 665	54%	2 428 665	54%	1 198 950	27%	1 170 309	26%
Priklausomybės ligų diagnostikos ir gydymo infrastruktūros tobulinimas	4 830 862	0	4 528 675	94%	0	0%	0	0%	0	0%
Pirminės asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų infrastruktūros tobulinimas	32 003 012	0	24 706 195	77%	2742058	8.57%	0	0%	0	0%
Vaikų sveikatos priežiūros paslaugų infrastruktūros tobulinimas	22 795 239	0	22 795 239	100%	25 512 070	112%	3 902 071	17%	3 902 070	17%
Skubios pagalbos traumų ir nelaimingų atsitikimų bei išorinių priežasčių atvejais infrastruktūros tobulinimas	7 089 361	0	6 938 012	98%	6 938 012	98%	4 387 174	62%	3 998 229	56%
Kraujotakos sistemos ligų gydymo ir diagnostikos paslaugų infrastruktūros gerinimas	9 793 034	1 169 083	9 789 112	89%	9 782 770	89%	875 387	8%	875 387	8%
VISO, 8.1.3. uždavinys	15 2137 551	11 242 470	131 489 005	81%	107 090 042	66%	43 389 093	29%	42 770 213	26%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

86 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

66 lentelė. Siektinų rodiklių dinamika vertinantysio laikotarpio pabaigai						
Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės**
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						

Viešąsias sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų, kuriose pagerinta paslaugų teikimo infrastruktūra, skaičius	Skaičius			200	67	34%
ERPF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Standartizuoto 0–64 m. amžiaus gyventojų mirtingumo sumažėjimas tikslinėse teritorijose nuo kraujotakos sistemos ligų	Atvejų skaičius 100 000 gyv.	158,91	2012	105	124,52	64%
Standartizuoto 0–64 m. amžiaus gyventojų mirtingumo sumažėjimas tikslinėse teritorijose nuo cerebrovaskulinių ligų	Atvejų skaičius 100 000 gyv.	30,30	2012	24	20,22	160%
Standartizuoto 0–64 m. amžiaus gyventojų mirtingumo sumažėjimas tikslinėse teritorijose nuo piktybinių navikų	Atvejų skaičius 100 000 gyv.	91,85	2012	78	93,76	-14%
Standartizuoto 0–64 m. amžiaus gyventojų mirtingumo sumažėjimas tikslinėse teritorijose dėl išorinių mirties priežasčių	Atvejų skaičius 100 000 gyv.	135,44	2012	82	95,76	74%
Apsilankymų pas gydytojus skaičiaus, tenkančio vienam gyventojui, skirtumas tarp miestų ir rajonų savivaldybių gyventojų	Apsilankymų skaičius tenkantis 1 gyventojui	4	2012	3	5,2	-120%

Pastaba: * - n.d. – nėra duomenų. ** – kadangi visuose rezultato rodikliuose siekiama mažesnės nei pradinė reikšmė, proc. siektinos reikšmės skaičiuojamas skirtumą tarp reikšmės 2018 12 31 ir pradinės reikšmės dalinant iš skirtumo tarp pradinės ir siektinos reikšmės.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Kadangi priemonių įgyvendinimas vėluoja, fizinė pažanga pagal uždavinio rezultato rodiklius yra ribota. Vertinant produkto rodiklio „Viešąsias sveikatos priežiūros paslaugas teikiančių įstaigų, kuriose pagerinta paslaugų teikimo infrastruktūra, skaičius“ pasiekimą priemonės lygmeniu, tikimybė pasiekti siektiną rodiklio reikšmę aukšta. Daugumoje priemonių sutartyse planuojama pasiekti rodiklio reikšmę atitinka arba viršija siektiną rodiklio reikšmę priemonėje. Daroma prielaida, kad pasiekus rodiklį priemonės lygmeniu, rodiklis bus pasiektas ir uždavinio lygmeniu, tai yra pašalinus dubliavimus, kai įstaiga gavo finansavimą pagal daugiau nei vieną projektą. Kito produkto rodiklio „Gyventojai, turintys galimybę pasinaudoti pagerintomis sveikatos priežiūros paslaugomis“ reikšmė atnaujinta nebuvo. Tuo tarpu pokyčių rezultato rodikliuose pokyčiai stebimi, tačiau jie negali būti siejami su intervencijomis, kurių įgyvendinimas vėlavo. Mirtingumas nuo kraujotakos, cerebrovaskulinių ir išorinių mirties priežasčių sumažėjo, tuo tarpu mirtingumo nuo piktybinių navikų išaugo. Pagal turimus duomenis nėra galimybės įvertinti, ar priemonių veiklos leis pasiekti planuojamas pasiekti rodiklių reikšmes.

Rezultato rodiklio „Apsilankymų pas gydytojus skaičiaus, tenkančio vienam gyventojui, skirtumas tarp miestų ir rajonų savivaldybių gyventojų“ reikšmė augo, nors priemonėmis siekiama mažinti skirtumą. Remiantis atlikta „2014–2020 m. ES fondų investicijų į sveikatos sektorių tinkamumo ir suderinamumo atvejo studija“, šio rodiklio pasiekiamumas problematiškas. Visų pirma, šis rodiklis matuoja geografinius netolygumus. Jis neapima netolygumų tarp skirtingų tikslinių grupių (vaikų, pažeidžiamiausių grupių, vyresnio amžiaus žmonių), kadangi jos taip pat yra tiek miestuose, tiek kaime. Antra, prie šio rodiklio prisideda tik dalis 8.1.3. uždavinio lėšomis finansuojamų priemonių: tikslinių savivaldybių ASPĮ aprūpinimas GMP automobiliais, kadangi leis užtikrinti geresnį paslaugų pasiekiamumą tų savivaldybių gyventojams. Uždavinio lėšomis daugiausiai finansuojamas infrastruktūros didžiuosiuose miestuose atnaujinimas. Atnaujinta infrastruktūra didžiuosiuose miestuose nors ir prisidės prie paslaugų kokybės ir prieinamumo gerinimo, tačiau nėra specifiškai nukreipta į tikslines savivaldybes, ir todėl geografinius sveikatos netolygumus mažins nepakankamai. Prie rodiklio prisidės 8.4.2. uždavinio priemonės.

Rekomendacijos ir siūlymai, kaip būtų galima efektyviau įgyvendinti priemones ir pasiekti užsibrėžtus tikslus pateikiamos „2014–2020 m. ES fondų investicijų į sveikatos sektorių tinkamumo ir suderinamumo atvejo studijoje“.

2.8.2.2. Investicinio prioriteto „Fizinio, ekonominio ir socialinio nepasiturinčių miestų ir kaimų bendruomenių bei vietovių atnaujinimo rėmimas“ analizė

Pagal 8.2.1. uždavinį „Sumažinti geografinių sąlygų ir demografinių procesų sukeliamus gyvenimo kokybės netolygumus“ yra suplanuota ir patvirtinta viena VRM priemonė – Nr. 08.2.1-CPVA-R-908 „Kaimo gyvenamųjų vietovių atnaujinimas“. Priemonei skirta 48 mln. Eur, iš kurių beveik 3 mln. Eur yra veiklos rezervas. Vertinamu laikotarpiu pasiekta finansinė pažanga siekia 79 proc. (pagal sutarčių su projektų vykdytojais sumą) arba 23 proc. (pagal mokėjimų sumą nuo visų priemonei skirtų lėšų). Pagal sutarčių sumą pažanga didesnė už VP vidurkį, kuris siekia 57 proc., o pagal mokėjimų sumą – kiek mažesnė už VP vidurkį (24 proc.).

87 lentelė. 8.2.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos mis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Kaimo gyvenamųjų vietovių atnaujinimas	44 920 065	2 867 238	44 797 520	94%	37 547 875	79%	10 924 184	23%	8 591 355	8%
VISO, 8.2.1. uždavinys	44 920 065	2 867 238	44 797 520	94%	37 547 875	79%	10 924 184	23%	8 591 355	8%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Pagal šią priemonę yra įgyvendinami 53 projektai. 1 projektas buvo užbaigtas 2018 m. rugsėjį, todėl naujausiais duomenimis³¹¹ fiksuojama pažanga pagal rodiklį P.S.364 „Naujos atviros erdvės vietovėse nuo 1 iki 6 tūkst. gyv. (išskyrus savivaldybių centrus)“. Įgyvendinus projektą Nr. 08.2.1-CPVA-R-908-51-0001 „Vabalninko miesto gyvenamųjų vietovių atnaujinimas“ buvo atnaujinta 111293,61 m² miesto atvirų viešųjų erdvių (t. y. 6 proc. siekiamos reikšmės). Įvertinus pasirašytų projektų sutarčių informaciją (siektina reikšmė projektų sutartyse sudaro 96,5 proc. 2023 m. siekiamos reikšmės) ir tai, kad dar yra vertinamų paraiškų, tikėtina, kad rodiklis bus pasiektas. Pagal rodiklį P.S.365 „Atnaujinti ir pritaikyti naujai paskirčiai pastatai ir statiniai kaimo vietovėse“ pažangos vis dar nėra, tačiau įvertinus pasirašytų projektų sutarčių informaciją, tikėtina, kad rodiklio siekiama reikšmė viršyta daugiau nei 2 kartus (siektina reikšmė pasirašytose projektų sutartyse 6475,85 m²).

88 lentelė. 8.2 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektinga reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Naujos atviros erdvės vietovėse nuo 1 iki 6 tūkst. gyv. (išskyrus savivaldybių centrus)	M²	-	-	2 000 000	173 811,84	9%
Atnaujinti ir pritaikyti naujai paskirčiai pastatai ir statiniai kaimo vietovėse	M²	-	-	3 000	84,82	3%
ERPF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Užimtųjų dalis tikslinėse teritorijose	Procentai	49,5	2011	54,5	49,5 (2014-12-31**)	91%
Pritrauktos papildomos materialinės investicijos į tikslines teritorijas	Tūkstantis Eur	31 900	2011	55 000	31 900 (2014-12-31**)	58%

Pastaba: * - n.d. – nėra duomenų.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Nedidelė pažanga yra tik pagal vieną iš produkto rodiklių, tačiau rezultato rodikliai rodo didelę pažangą. Užimtųjų dalis tikslinėse teritorijose pasiekė 91 proc. siektinos reikšmės, o papildomos materialinės investicijos į tikslines teritorijas – 58 proc. siektinos rodiklio reikšmės. Šios reikšmės buvo užfiksuotos 2014 m. pabaigoje, o naujesnių reikšmių nėra, todėl neįmanoma įvertinti, ar ir kaip keičiasi rodiklių reikšmės. Naujausių rezultato rodiklių reikšmių nėra, nes šiuo metu VRM vykdo viešąjį pirkimą rodiklių R.S.364 ir R.S.365 skaičiavimo metodikoms parengti ir tikisi, kad 2019 m. kovo – balandžio mėn. rodiklių reikšmės bus nustatytos.³¹² Kadangi baigtų projektų 2014 m. nebuvo, vykdomos intervencijos negalėjo prisidėti prie rezultato rodiklių reikšmių pokyčių. Šiuo atveju svarbu paminėti, kad investicijos į miestelių ar kaimų viešųjų erdvių atnaujinimą tik netiesiogiai prisideda prie užimtumo ir verslumo skatinimo bei papildomų investicijų pritraukimo (plačiau žr. 2.7.2.1. skirsnį).

2.8.2.3 Investicinio prioriteto „Aktyvi įtrauktis, visų pirma, siekiant skatinti lygias galimybes, dalyvavimą darbo rinkoje ir geresnes įsidarbinimo galimybes“ analizė

8.3 Investicinis prioritetas „Aktyvi įtrauktis, visų pirma, siekiant skatinti lygias galimybes, dalyvavimą darbo rinkoje ir geresnes įsidarbinimo galimybes“ siekia gerinti gyventojų ekonominę ir socialinę aktyvumą, skiriant ypatingą dėmesį nuo darbo rinkos nutolusiems asmenims. Bendras investicinio prioriteto uždavinių tikslas yra teikti socialinės integracijos paslaugas socialiai pažeidžiamiems asmenims.

³¹¹ www.esinvesticijos.lt pateikiami SFMIS duomenys (2018 10 24)

³¹² Informacija gauta 2018 10 24 telefoninio interviu su Europos regioninės plėtros skyriaus vedėja metu.

Pirmuoju investicinio prioriteto uždaviniu „Padidinti labiausiai nutolusių nuo darbo rinkos asmenų integraciją į darbo rinką“ siekiama padėti skurdo rizikoje ar socialinėje atskirtyje gyvenantiems žmonėms įsiliesti į darbo rinką. 8.3.1 uždavinyje numatytos trys SADM priemonės. Priemonėmis „Asmenų, priklausomų nuo psichoaktyvių medžiagų socialinė rehabilitacija“ (08.3.1-ESFA-V-411), „Romų socialinė integracija“ (08.3.1-ESFA-V-412) ir „Socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“ (08.3.1-ESFA-K-413) finansuojamos psichologinės ir socialinės rehabilitacijos paslaugos, bendrųjų įgūdžių ir profesinis ugdymas, tarpininkavimas įsidarbinant ir įsidarbinus ir projektus vykdančio personalo gebėjimų stiprinimas.

Uždavinio finansinė pažanga yra netolygi (žr. 89 lentelę). Uždavinio priemonėms skirta 34,4 mln. Eur, visos lėšos buvo suprogramuotos. Pagal priemones „Asmenų, priklausomų nuo psichoaktyvių medžiagų socialinė rehabilitacija“ ir „Romų socialinė integracija“ sutartys buvo pasirašytos sutartys už visas, išmokėta daugiau nei pusė (atitinkamai 64 ir 52 proc.) lėšų. Priemonės „Socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“ pažanga gerokai žemesnė, kadangi priemonės sutartys buvo pasirašytos tik 2018 m. balandžio m. Viso vertinimo laikotarpiu buvo išmokėta 21 proc. lėšų. Gana žemą finansinę pažangą nulėmė ilgas projektų planavimo, rengimo ir pasirašymo procesas. Dėl netolygios finansinės pažangos, uždavinio vykdymo efektyvumo vienareikšmiškai įvertinti negalima.

89 lentelė. 8.3.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Asmenų, priklausomų nuo psichoaktyvių medžiagų socialinė rehabilitacija	8 688 601	0	8 688 601	100%	8 688 601	100%	5 529 506	64%	4 628 508	53%
Romų socialinė integracija	868 860	0	868 860	100%	868 860	100%	450 369	52%	402 001	46%
Socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką	24 909 343	0	24 909 343	100%	11 332 641	46%	1 334 891	5%	507 837	2%
VISO, 8.3.1. uždavinys	34 466 804	0	34 466 804	100%	20 290 102	61%	7 314 766	21%	5 538 346	16%

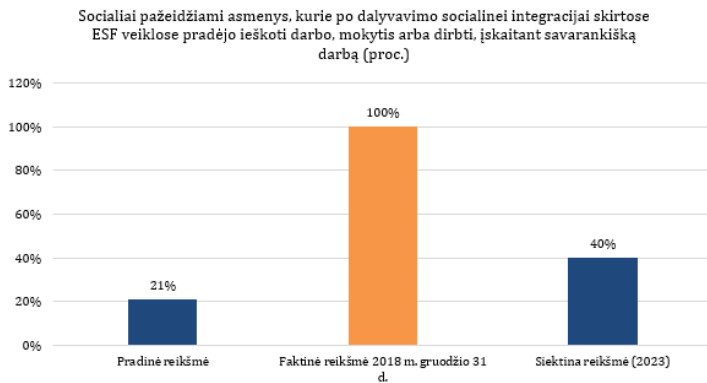
Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Panašios priemonės Lietuvoje yra vykdomos nuo 2004 m., tačiau, SADM atstovų teigimu, jos tik neženkiai pagerina dalyvių situaciją. 2007-2013 m. programavimo laikotarpiu SADM vykdė turiniu ir tikslais į 8.3.1 uždavinį panašią priemonę „Socialinės rizikos ir socialinę atskirtį patiriančių asmenų integracija į darbo rinką“, kuriai buvo skirta apie 53,8 mln. Eur.³¹³ Nors tai pačiai problemai spręsti šiuo programavimo laikotarpiu skirtas visas uždavinys ir papildomai išskirtos tikslinės grupės, finansavimas sumažėjo beveik 20 mln. Eur. Taigi, galima teigti, kad **skirtos lėšos yra nepakankamos ir neproporcingos** problemos mastui. Nors uždavinys ir nesiekia savarankiškai išspręsti skurdo ar socialinės atskirties problemos, jo veiklos gali kurti terpę, palankią socialinės rizikos grupių integracijai mažesniu mastu.

Uždavinio rezultatyvumas yra netolygus. Uždavinio produkto rodiklis, nurodantis socialiai pažeidžiamų asmenų, dalyvavusių socialinei integracijai skirtose ESF veiklose skaičių, vertinimo laikotarpiu pasiekė 23 proc. numatytosios reikšmės. Taip yra, nes dviejų iš trijų priemonių įgyvendinimas dar neprasidėjo pilna apimtimi. Tuo tarpu uždavinio rezultato rodiklio (žr. 88 pav.), nurodančio mokymuose dalyvavusių asmenų dalį, kuri pradėjo ieškoti darbo, mokytis arba dirbti, reikšmė pasiekė 250 proc. siektinos. Toks netolygumas parodo, kad rezultato rodiklis nepriklauso nuo sukurtų produktų. Nepaisant to, **tikimybė pasiekti rodiklių reikšmes yra ganėtinai aukšta.**

88 pav. Stebimų rezultato rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

³¹³ Pagal 2014 m. birželio 4 d. www.esparama.lt duomenis.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Antrasis investicinio prioriteto uždavinys „Padidinti vyresnio darbingo amžiaus asmenų dalyvavimą darbo rinkoje ir savanoriškoje veikloje“ yra skirtas atliepti senėjančios visuomenės iššūkius ir padidinti vyresnio amžiaus žmonių užimtumą, teikiant paramą aktyvaus senėjimo srityje. Pagal uždavinį finansuojamos socialinės ir psichologinės paslaugos, mokymai, švietėjiškos veiklos darbdaviams, savanoriškos veiklos organizavimas ir kita. Šiam uždaviniui yra suplanuota viena SADM priemonė „54+“ (08.3.2-ESFA-K-415).

Vienintelei priemonei skirta 6 mln. Eur, priemonė nėra susieta su veiklos rezervu. **Uždavinio fizinė pažanga sparčiai auga.** Vykdomų projektų sutartys už 59 proc. priemonės lėšų buvo pasirašytos tik 2018 m. kovo pabaigoje, iki 2018 m. gruodžio 31 d. išmokėta beveik 20 proc. priemonei skirtų lėšų. Atsižvelgiant į finansinę ir fizinę pažangą, vieno dalyvio dalyvavimo veiklose kaina buvo apie 600 Eur. Kadangi priemonė dar nėra pilnai įsibėgėjusi, įvertinti, ar šios lėšos išleidžiamos efektyviai, bus įmanoma tik praėjus ilgesniam laikotarpiui.

Projektų vykdymo laikotarpiu buvo pasiekta **netolygi fizinė pažanga**. Uždavinio produkto rodiklis „Asmenys virš 54 metų amžiaus, dalyvavę aktyviam senėjimui skirtose ESF veiklose“ pasiekė beveik ketvirtadalį (23 proc.) siektinos reikšmės. SADM atstovų teigimu, kadangi vertinimo laikotarpiu buvo paskelbtas tik vienas kvietimas (kurio produkto rodiklio siektina reikšmė yra 6 000 asmenų), fizinė pažanga yra proporcinga finansinei. Tuo tarpu rezultato rodiklis („Asmenys virš 54 metų, kurie po dalyvavimo ESF veiklose dalyvauja savanoriškoje veikloje“) pasiekė 1 000 proc. siektinos reikšmės. Tai rodo stiprų rodiklių neatitikimą ir visišką rezultato rodiklio nepriklausomybę nuo produkto rodiklių. Nepaisant to, SADM atstovų teigimu, **tikėtina, kad rodiklių reikšmės bus pasiektos**, kadangi priemonės projektai jau yra įgyvendinami.

Kadangi, 54+ diegia naują požiūrį į vyresnio amžiaus asmenų aktyvumą, pirmasis kvietimas taip pat veikia kaip įvertinimas, ar priemonės dizainas yra tikslingas. Jei pasirodys, kad poreikis šiai priemonei tęsti yra, o organizacijos sugeba vykdyti atitinkamus projektus, priemonė bus tęsiama antruoju kvietimu. Taigi, ar priemonės dizainas atitinka tikslinės grupės poreikius šiuo metu įvertinti neįmanoma.

2.8.2.4 Investicinio prioriteto „Galimybių gauti įperkamas, darnias ir aukštos kokybės paslaugas didinimas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas“ analizė

8.4 investicinio prioriteto „Galimybių gauti įperkamas, darnias ir aukštos kokybės paslaugas didinimas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas“ siekia mažinti skurdą ir socialinę atskirtį pasitelkiant „minkštąsias“ (pavyzdžiui, socialinės globos įstaigų deinstytucionalizacija) ir „kietąsias“ veiklas (investicijomis į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą).

Pirmasis uždavinys „Padidinti bendruomenėje teikiamų paslaugų prieinamumą ir kokybę, plėtoti paslaugas šeimai“ siekia atliepti socialinių paslaugų poreikį, kuriant priemones skatinančias globos institucijų pertvarką ir perėjimą prie bendruomenėje teikiamų paslaugų. Taip pat uždavinys finansuoja kompleksines paslaugas sunkumus ir krizes patiriančioms šeimoms ir socialinių paslaugų sistemos stiprinimą. Pagal uždavinį yra suplanuotos šešios SADM priemonės.

8.4.1 uždavinio finansinė pažanga netolygi. Uždavinio priemonėms yra skirta 70,6 mln. Eur, iš kurių 9,4 mln. Eur – veiklos rezervas, su kuriuo susieta priemonė „Institucinės globos pertvarka“ (08.4.1-ESFA-V-405). Didžiausia finansinė pažanga pasiekta pagal priemonę „Integrali pagalba į namus“, pagal kurią finansuojamos integralios pagalbos į namus (socialinės globos ir slaugos) paslaugos, konsultavimas prižiūrint neįgaliuosius ir senyvo amžiaus asmenis bei mobiliųjų komandų darbuotojų ir savanorių mokymai. Taip pat, pakankamai aukšta

finansinė pažanga pasiekta pagal priemonę „Kompleksinės paslaugos šeimai“, kurios projektų rengimas ir sutarčių sudarymas vykdomi etapais. Projektai vykdomi iki 2021 m., tačiau didžioji dalis projektų baigsis 2020 m. Priemonės „Smurto artimoje aplinkoje prevencija“ PFSA patvirtintas tik 2018 m. liepos mėn. Tai nulėmė užtrukęs priemonės planavimas, kurio metu buvo nuspręsta, kad reikia pakeisti priemonės įgyvendinimo būdą (projektus finansuoti ne valstybės projektų planavimo, o konkurso būdu) ir įtraukti NVO dalyvavimą priemonės veiklose. Projektų vertinimas buvo baigtas 2018 m. gruodžio pabaigoje, sutartį planuojama pasirašyti 2019 m. vasario pradžioje. Taip pat, buvo nuspręsta, kad priemonė „Socialinė rehabilitacija epilepsija sergantiems asmenims“ nėra tikslinga. Todėl priemonės buvo atsisakyta visiškai, pinigai bus perskirstyti. Taigi, apskritai, uždavinio finansinė pažanga gana žema – išmokėta 34 proc. visų suplanuotų lėšų.

90 lentelė. 8.4.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Institucinės globos pertvarka	21 983 760	9 408 570	21 961 028	70%	21 961 028	70%	3 546 016	11%	2 827 945	9%
Kompleksinės paslaugos šeimai	19 159 863	0	19 159 863	100%	18 765 045	98%	6 435 739	34%	4 301 997	23%
Smurto artimoje aplinkoje prevencija	463 392	0	463 392	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Integrali pagalba į namus	16 364 801	0	16 347 235	100%	16 347 235	100%	13 893 277	85%	10 017 729	61%
Socialinė rehabilitacija epilepsija sergantiems asmenims	1 737 720	0	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Socialinių paslaugų sistemos stiprinimas	1 500 000	0	1 500 000	100%	1 500 000	100%	305 361	20%	247 834	17%
VISO, 8.4.1. uždavinys	61 209 536	9 408 570	52 787 018	84%	46 948 311	83%	24 180 393	34%	17 395 505	25%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Dėl netolygios uždavinio fizinės pažangos, sudėtinga vienareikšmiškai nustatyti jos efektyvumą. Priemonė „Smurto artimoje aplinkoje prevencija“ nepadarė jokios pažangos (taip pat ir „Socialinė rehabilitacija epilepsija sergantiems asmenims“, nes buvo panaikinta³¹⁴). Kelios labiausiai pasistūmėjusios į priekį priemonės yra laikytinos efektyviomis. Pavyzdžiui, „Kompleksinės paslaugos šeimai“ priemonę stengiamasi įgyvendinti mažiausiais kaštais³¹⁴ (veiklos organizuojamos projektą įgyvendinančių institucijų patalpose, nėra skiriamos lėšos papildomoms, prie projekto tikslo neprisidedančioms veikloms), o pati priemonė įvardijama kaip turinti didelį teigiamą poveikį³¹⁵.

Uždaviniui skirtos lėšos yra nepakankamos. Dėl gyventojų senėjimo, emigracijos ir kitų veiksnių, ES ir Lietuvoje sparčiai didėja socialinių paslaugų poreikis. Palyginti su 2016 m. pagalbą į namus ir socialinę globą gavusių senatvės pensijos amžiaus asmenų skaičius padidėjo 17,4 proc., o darbingo amžiaus asmenų su negalia – 0,8 proc.³¹⁶ Taip pat, socialinės rizikos šeimos kovoja su tokiais problemomis kaip vaikų nepriežiūra ir apleistumas, alkoholizmas, nedarbas, skurdas ir kt. Socialinės rizikos šeimą ištikus krizei reikalinga skubi pagalba, kurios ji dažnai geba, tačiau vengia kreiptis pati.³¹⁷ Tai parodo, kad būtina plėsti šių paslaugų pasiekiamumą. Taip pat, norint spręsti sisteminės problemas, teikiamos paslaugos turėtų būti tęstinės. Visgi, SADM atstovų teigimu, lėšų padengti priemonių „Kompleksinės paslaugos šeimai“ ir „Integrati pagalba į namus“ veiklai visu programavimo laikotarpiu neužteko (veiklos suplanuotos iki 2020 m.). Tai – opi problema, kadangi panaši situacija ištiko praeitu programavimo laikotarpiu, kurio metu taip pat neužteko lėšų finansuoti priemonę „Integrati pagalba į namus“ viso programavimo laikotarpio metu. SADM atstovų teigimu, tokio tipo paslaugos neturėtų būti nutrauktos pasibaigus ESF lėšoms iki kito programavimo laikotarpio. Tokia situacija parodo, kad lėšos yra nepakankamos tęstiniam problemos sprendimui.

Fizinė pažanga yra aukšta: visi rodikliai arba ženkliai priartėjo arba viršijo siektinas reikšmes. Tai didžiąja dalimi nulėmė netolygi priemonių finansinė pažanga. Pavyzdžiui, socialinės paslaugos suteiktos 32 695 tikslinių grupių asmenims (šeimoms) (siektina reikšmė – 10 000), šias paslaugas teigiamai įvertino 80,6 proc. apklaustųjų. Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ar bendruomenėje teikiamų paslaugų bei socialinių paslaugų sistemos darbuotojų mokymų rodikliai padarė sparčią pažangą – nors 2018 m. kovą nebuvo parengtas nei įgyvendintas nei vienas individualus perėjimo prie bendruomenėje teikiamų paslaugų planas ir kvalifikacijos negavo nei vienas socialinių paslaugų sistemos darbuotojas, metų pabaigoje šie rodikliai jau perkopė siektinas reikšmes. Jei nebus papildomų trikdžių, **tikėtina, kad numatytos rodiklių reikšmės bus pasiektos.**

³¹⁴ Visionary Analytics (2018). Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas.

³¹⁵ Visionary Analytics (2018). Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas ir Visionary Analytics (2018). 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:

Horizontalių principų įgyvendinimo vertinimo tarpinė ataskaita

³¹⁶ <https://osp.stat.gov.lt/naujienos?articleId=5756111>

³¹⁷ KAPLAN, L. (1986). Working with multiproblem families. Lexington (Mass).

89 pav. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Uždavinio priemonių dizainas yra tik iš dalies tinkamas. Suplanuotos paslaugos atitinka tikslinių grupių poreikius. Pavyzdžiui, priemonė „Kompleksinės paslaugos šeimai“ sulaukė ypatingai daug dalyvių, kas parodo, kad tokios paslaugos yra reikalingos. Taip pat, ši priemonė bene vienintelė potencialiai veikia ir prevenciškai – joje gali dalyvauti visi norintys, kuriems reikia nors ir trumpalaikės pagalbos. Tokia praktika skatina žmones jaustis pilnaverčiais visuomenės nariais. Nepaisant to, kaip buvo minėta, šių paslaugų tęstinumas nėra užtikrintas. Tai lemia, kad projektams pasibaigus, tikslinėms grupėms paslaugos nebėra finansuojamos, jei joms lėšų neatras pačios savivaldybės. Taip pat, ar priemonės prisidės prie pokyčio, nulems tai, kaip jas realybėje įgyvendina savivaldybės, kol kas nėra aišku kaip tikslingai jos veikia praktikoje.

91 lentelė. Geroji praktika: projekto „Pasvalio bendruomeniniai šeimos namai“ atvejo studija³¹⁸

Projektas Nr. 08.4.1-ESFA-V-416-02-0001 Pasvalio bendruomeniniai šeimos namai yra vienas iš visose savivaldybėse finansuojamų analogiškų projektų, įgyvendinamų pagal priemonę „Kompleksinės paslaugos šeimai“. Kiekvienoje savivaldybėje įgyvendinami priemonės projektai yra skirti teikti įvairias socialines paslaugas gyventojams ir taip prisidėti mažinant socialinę atskirtį.

Projekto metu bendruomeniniuose šeimos namuose dirba skirtingų sričių specialistai, pavyzdžiui, socialinis darbuotojas, vaikų priežiūros specialistas, psichologas, vairuotojas. Jie teikia šias paslaugas:

- Individualus arba grupinis psichologo konsultavimas, susiduriant su įvairiomis problemomis;
- Socialinio darbuotojo konsultacijos, seminarai, paskaitos ir užsiėmimai;
- Pozityvios tėvystės mokymai;
- Vaikų priežiūros paslaugos iki 4 val. per dieną;
- Kylant konfliktinėms situacijoms ar sutrikus santykiams šeimoje, suteikiamos mediacijos paslaugos;
- Esant poreikiui, šeimai ar asmeniui suteikiamos pavėžėjimo paslaugos, kad nuošaliau gyvenantys asmenys galėtų pasinaudoti teikiama parama.

Projekto metu teikiamos paslaugos yra suteikiamos nemokamai visoms su sunkumais susiduriančioms šeimoms. Tai skiriasi nuo savivaldybių įprastai teikiamų paslaugų, kurias gali gauti tik socialinės rizikos šeimoms.

Kituose priemonės projektuose atsiliepimai taip pat yra teigiami. ESF finansuojamų mokymų vertinimo metu atliktoje mokymų dalyvių apklausoje³¹⁹, iš 391 atsakiusių priemonės projektų dalyvių net 370 (94,6 proc.) sutiko su teiginiu, kad mokymai atitiko jų lūkesčius ir iš 391 net 375 (96 proc.) teigė, kad yra patenkinti projektų metu organizuojamų mokymų kokybe. Kalbinti vieno iš priemonės projekto dalyviai teigė, kad projekto metu suteiktos paslaugos padėjo pagerinti santykius šeimoje tarp tėvų ir vaikų.³²⁰ SAMD atstovų teigimu, dėl priemonės projekto sėkmės ir teigiamų atsiliepimų savivaldybės jau dabar bando atrasti papildomų finansų, užtikrinti paslaugų tęstinumą. Dėl tos priežasties būtų tinkama skirti nepanaudotas ar dar nesuplanuotas lėšas šios priemonės projektams, kaip papildomą finansavimą, siekiant užtikrinti tokių paslaugų teikimą bent iki 2022 m..

Pagal 8.4.2. uždavinį „Sumažinti sveikatos netolygumus, gerinant sveikatos priežiūros kokybę ir prieinamumą tikslinėms gyventojų grupėms ir skatinti sveiką senėjimą“ yra patvirtinta 10 SAM priemonių (planuojama ir 11 priemonė), kurioms skirta 434 mln. Eur, iš kurių 3,2 mln. Eur – veiklos rezervas. Priemonės „Sveiko senėjimo skatinimo iniciatyvos“, „Sveikatos priežiūros paslaugų kokybės ir prieinamumo gerinimas onkologinių ligų srityje“ ir „Tikslinių teritorijų gyventojų sveikos gyvensenos skatinimas“ yra susietos su veiklos rezervu. Pagal keturias priemones nebuvo pasirašyta sutarčių su projektų vykdytojais. Sutarčių su projektų vykdytojais už daugiau nei 90 proc. priemonės lėšų pasirašyta taip pat pagal 4 priemones.

³¹⁸ Remiantis Visionary Analytics (2018). 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos: Horizontalių principų įgyvendinimo vertinimo tarpinė ataskaita pateikta projekto atvejo studija.

³¹⁹ Remiantis Visionary Analytics (2018). Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas.

³²⁰ Ten pat.

92 lentelė. 8.4.2. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Sveiko senėjimo skatinimo iniciatyvos	865 222	1 009 236	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Socialinės paramos priemonių, gerinančių ambulatorinių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą tuberkulioze sergantiems pacientams, įgyvendinimas	850 000	0	834 306	98%	834 306	98%	88 793	10%	5 177	7%
Specialistų pritraukimas sveikatos netolygumams mažinti	12 779 810	0	454 810	4%	454 810	4%	119 953	1%	60 453	1%
Tuberkuliozės profilaktikos, diagnostikos ir gydymo paslaugų kokybės ir prieinamumo gerinimas	2 441 167	0	2 441 167	100%	2 380 563	98%	103 905	4%	86 904	4%
Sveikatos priežiūros paslaugų kokybės ir prieinamumo gerinimas onkologinių ligų srityje	2 975 000	899 121	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Priklausomybės ligų profilaktikos, diagnostikos ir gydymo kokybės ir prieinamumo gerinimas	1 724 606	0	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Vaikų ligų traumų ir nelaimingų atsitikimų profilaktika, sveikatos priežiūros paslaugų vaikams prieinamumo ir kokybės gerinimas	5 700 765	0	5 700 765	100%	5 569 501	98%	470 120	8%	233 759	4%
Tikslinių teritorijų gyventojų sveikos gyvensenos skatinimas	2 312 938	1 338 518	1 870 000	51%	1 680 404	46%	722 709	20%	709 959	19%
Bendradarbiavimo skatinimas sveikatos netolygumų mažinimo srityje	5 077 154	0	5 077 154	100%	0	0%	0	0%	0	0%
Sveikos gyvensenos skatinimas regioniniu lygiu	9 587 080	0	9 564 358	100%	9 533 181	99%	2 580 979	27%	921 392	10%
VISO, 8.4.2. uždavinys	44 313 742	3 246 875	25 942 560	55%	20 452 765	43%	4 086 459	9%	2 017 644	4%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

93 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siekstina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Savivaldybės, kuriose įdiegti inovatyvūs viešųjų asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo modeliai, pagerinantys sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą tikslinėms gyventojų grupėms	Skaičius			30	n.d.*	-
Tikslinių grupių asmenys, kurie dalyvavo informavimo, švietimo ir mokymo renginiuose bei sveikatos raštingumą didinančiose veiklose	Skaičius			100 000	28 305	28%
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Didžiausiais sveikatos ir jos priežiūros prieinamumo netolygumais pasižyminčiuose regionuose gyvenančių asmenų, dalyvaujančių prevencinėse programose, dalis	Procentai	15	2014	35	21,05	60%
Tikslinių grupių asmenų, pakeitusių gyvenimą dėl sveikatos įgyvendinus ESF lėšomis finansuotas visuomenės informavimo, švietimo ir mokymo veiklas (sveikos gyvensenos, sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo, ligų prevencijos temomis), dalis	Procentai	21	2014	26	n.d.*	-

Pastaba: * - n.d. – nėra duomenų.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Uždavinio tikėtinas rezultatyvumas aukštas-vidutinis. Produkto rodiklio „Tikslinių grupių asmenys, kurie dalyvavo informavimo, švietimo ir mokymo renginiuose bei sveikatos raštingumą didinančiose veiklose“

pažanga vertinamuoju laikotarpiu buvo 28 proc. siektinos reikšmės, tačiau sutartyse su projektų vykdytojais numatyta pasiekti rodiklio reikšmė viršija siektiną rodiklio reikšmę. Taigi, sėkmingai įgyvendinus projektus, rodiklio siektina reikšmė turėtų būti pasiekta. Tuo tarpu pagal kitą produkto rodiklį nėra pasiekta pažangos, taip pat kol kas nėra pasirašyta sutarčių su projektais, kurie prisidėtų prie rodiklio. Taigi, nėra galimybės įvertinti rodiklio pasiekiamumo.

Abu rezultato rodikliai numatyti atnaujinti tris kartus per laikotarpį, tačiau rodiklis „Tikslinių grupių asmenų, pakeitusių gyvenimą dėl sveikatos įgyvendinus ESF lėšomis finansuotas visuomenės informavimo, švietimo ir mokymo veiklas (sveikos gyvensenos, sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo, ligų prevencijos temomis), dalis“ atnaujintas nebuvo, nes projektai, kuriuose vykdytos veiklos skirtos sveikos gyvensenos mokymams tiriamuoju laikotarpiu nebuvo įgyvendinami ar įgyvendinti. Tuo tarpu rodiklis „Didžiausiais sveikatos ir jos priežiūros prieinamumo netolygumais pasižyminčiuose regionuose gyvenančių asmenų, dalyvaujančių prevencinėse programose, dalis“ atnaujintas, pasiekta 60 proc. planuojamos rodiklio reikšmės. Kadangi priemonių įgyvendinimas prasidėjęs ribota apimtimi, jis didelės įtakos rodikliui padaryti negalėjo. Be priemonių intervencijų prie rodiklio reikšmių kaitos prisideda ir kiti veiksniai, pvz., nacionalinėmis lėšomis finansuojamos iniciatyvos skatinančios ligų prevenciją.

Pilnai prasidėjus priemonių įgyvendinimui abu rezultato rodikliai turėtų pasikeisti į teigiamą pusę, kadangi dauguma ESF priemonių įgyvendinamos tikslinėse teritorijose, todėl jose būtent ir dalyvauja sveikatos ir jos priežiūros prieinamumo netolygumais pasižyminčiuose regionuose gyvenantys asmenys. Įvairūs mokymai, informacijos sklaida turėtų prisidėti prie to, kad žmonės dėl sveikatos pradėtų keisti gyvenimą ir aktyviau dalyvautų prevencinėse programose.

Rekomendacijos ir siūlymai, kaip būtų galima efektyviau įgyvendinti priemones ir pasiekti užsibrėžtus tikslus pateikiamos „2014–2020 m. ES fondų investicijų į sveikatos sektorių tinkamumo ir suderinamumo atvejo studijoje“.

2.8.2.5 Investicinio prioriteto „Socialinės verslininkystės ir profesinės integracijos socialinėse įmonėse bei socialinės ir solidarumo ekonomikos skatinimas, siekiant padidinti įsidarbinimo galimybes“ analizė

8.5 investicinis prioritetas „Socialinės verslininkystės ir profesinės integracijos socialinėse įmonėse bei socialinės ir solidarumo ekonomikos skatinimas, siekiant padidinti įsidarbinimo galimybes“ siekia suteikti postūmį socialinės ekonomikos plėtrai Lietuvoje. Investicijos nukreiptos į atskiras, tačiau susijusias sritis: socialinį verslą, socialinę atsakomybę, socialines įmones, užimtumo partnerystes ir savanorystę. Tai svarbūs veiksniai, tačiau socialinės ekonomikos plėtrai didelę reikšmę turi ir išorės veiksniai, tokie kaip ekonomikos augimas, finansavimo prieinamumas, palanki teisinė aplinka, visuomenės socialinis sąmoningumas.³²¹

Vieni iš svarbiausių socialinės ekonomikos struktūrinių elementų yra paliejami šiuo investiciniu prioritetu. Tai yra:

- socialinis verslas – verslo modelis, pagal kurį, išnaudojant rinkos mechanizmą, pelno siekimas susiejamas su socialiniais tikslais ir prioritetais, remiamasi socialiai atsakingo verslo bei viešojo ir privataus sektorių partnerystės nuostatomis, taikomos socialinės inovacijos³²²;
- socialinė įmonė – bet kokios organizacinės formos verslo subjektas, suteikiantis darbo vietas nepalankioje darbo rinkos padėtyje atsidūrusiems piliečiams³²³;
- įmonių socialinė atsakomybė (ISA) – savanoriška iniciatyva, kai vykdamas verslą įmonė prisiima papildomus išpareigojimus atsižvelgiant į socialinius, aplinkosaugos ir skaidrumo aspektus daugiau, nei to reikalauja įstatymai.³²⁴

Pagal investicinio prioriteto **uždavinį „Paskatinti socialinį verslumą ir socialinę atsakomybę didinančių iniciatyvų atsiradimą“**, siekiama prisidėti prie socialinės ekonomikos Lietuvoje kūrimo ir sustiprinti socialinį aspektą, remiant socialinį verslą, socialines įmones, įmonių socialinę atsakomybę ir socialinį dialogą bei

³²¹ VPVI ir PPMI Group (2014). Lietuvos 2014-2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas.

³²² 2015 priimtas LR Ūkio ministro įsakymas dėl socialinio verslo koncepcijos patvirtinimo.

³²³ Socialinių įmonių įstatymas.

³²⁴ Socialinio verslo gidas, pasiektas adresu:

[https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/SVV/Socialinio%20verslo%20gidas_2016\(05-25\).pdf](https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/SVV/Socialinio%20verslo%20gidas_2016(05-25).pdf)

partnerystes. Uždaviniui suplanuotos ir patvirtintos dvi SADM priemonės „Parama neįgaliesiems socialinėse įmonėse“ (08.5.1-ESFA-V-406) ir „Socialinės atsakomybės ir socialinio dialogo skatinimas“ (08.5.1-ESFA-V-423).

Finansinė uždavinio pažanga yra gana aukšta. Pagal abi priemones buvo tiek suprogramuotos visos (pagal „Parama neįgaliesiems socialinėse įmonėse“) arba beveik visos („Socialinės atsakomybės ir socialinio dialogo skatinimas“) lėšos. Mokėjimų sumos ženkliai skiriasi: kol pagal pirmąją buvo išmokėta 99 proc. lėšų, pagal antrąją tik kiek daugiau, nei ketvirtadalis. Taip yra dėl to, kad priemonės projektas „Profesinių sąjungų ir darbdavių bendradarbiavimo modelis vystant socialinį dialogą“ veiklas pradėjo 2017 m. pirmoje pusėje, kitas projektas - „Įmonių socialinės atsakomybės skatinimas“ - veiklas pradėjo tik 2018 m. kovo mėn.

94 lentelė. 8.5.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos mis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Parama neįgaliesiems socialinėse įmonėse	35 333 642	0	35 333 642	100%	35 330 525	100%	35 147 176	99%	35 147 175	99%
Socialinės atsakomybės ir socialinio dialogo skatinimas	3 800 000	0	3 562 791	94%	3 503 617	92%	991 800	26%	485 476	13%
VISO, 8.5.1. uždavinys	39 133 642	0	38 896 433	99%	38 834 142	99%	36 138 976	92%	35 632 651	91%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Uždavinio įgyvendinimas yra iš dalies efektyvus. Priemonė „Parama neįgaliesiems socialinėse įmonėse“ yra įgyvendinama efektyviai. Priemone finansuojama darbo užmokesčio ir valstybinio socialinio draudimo įmokų dalinė kompensacija ir asistento subsidija. Finansavimo dydis yra numatytas Lietuvos Respublikos socialinių įmonių įstatyme.³²⁵ Tad tiesiogiai šios priemonės efektyvumo vertinti negalima. Priemonė „Socialinės atsakomybės ir socialinio dialogo skatinimas“ yra įgyvendinama iš dalies efektyviai. ESF finansuojamų mokymų vertinime³²⁶ teigiama, kad priemone įgyvendinamos mokymų veiklos yra įgyvendinamos efektyviai, pavyzdžiui, mokymai nėra vykdomi, jei susirenka mažos grupės. Kita vertus, priemonėje yra numatyta daugiau nei 10 skirtingų veiklų, iš kurių ne visos yra vienodai naudingos. Pavyzdžiui, vieną iš priemonės projektų įgyvendinančios institucijos atstovai, kad mokymų veiklos yra daug naudingesnės nei konferencijos.³²⁷

Atsižvelgiant į didelį tikslinių grupių skaičių ir problemos mastą, **investicijų apimtys yra pakankamos ir proporcingos.** Kita vertus, šios investicijos „pakeičia“ nacionalinio biudžeto lėšas, t. y. finansuojamas valstybės funkcijų įgyvendinimas, numatytas Socialinių įmonių įstatyme. Taip yra dėl to, kad praėjusiu programiniu laikotarpiu, esant ekonominei krizei, šiai veiklai buvo skirtos ES investicijos, o dabartinė priemonė palaiko tęstinumą.

Rodiklių pažanga yra gana aukšta, tikėtina, kad numatytos reikšmės bus pasiektos. Ataskaitinio laikotarpio metu, didžiausia pažanga fiksuota pagal rodiklius, matuojančius ESF subsidijas gavusiais socialinių įmonių darbuotojų skaičių. Produkto rodiklis („ESF subsidijas gavę socialinių įmonių darbuotojai priklausantys tikslinėms grupėms“) beveik tris kartus perkopė siektiną reikšmę (pasiekė 291 proc. siektinos reikšmės). Tokią aukštą produkto rodiklio reikšmę nulėmė tai, kad rodiklis apima visus tikslinėms grupėms priklausančius darbuotojus, gaunančius ESF subsidijas, o ne unikalūs gavėjus. Taigi, rodiklis priskaičiuoja asmenis, kurie subsidijas pradėjo gauti ir ankstesniu programavimo laikotarpiu.

Tuo tarpu, produkto rodiklio, susijusio su ESF lėšomis finansuojamų mokymų dalyviais, reikšmė padarė mažesnę pažangą (40 proc. siektinos reikšmės), tačiau visi dalyviai dalyvavo kvalifikaciją suteikiančiuose mokymuose, todėl šis rezultato rodiklis perkopė siektiną reikšmę (85 proc.). Šie rodikliai yra susiję su „Socialinės atsakomybės ir socialinio dialogo skatinimo“ priemone, kurios vienas projektas mokymo veiklas pradėjo tik 2017 m. pirmoje pusėje, o kitas projektas buvo pradėtas įgyvendinti tik 20182017 m. kovo mėn., todėl tikėtina, kad jie bus pasiekti.

³²⁵ LR socialinių įmonių įstatymas, 2004 m. birželio 1 d., Nr. IX – 2251. Suvestinė redakcija 2018-10-01 - 2018-12-31.

³²⁶ Visionary Analytics (2018). Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas.

³²⁷ Ten pat.

90 pav. Stebimų produktų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Priemonių dizainas yra tinkamas, bet aukštą kokybės lygį ne visada pavyksta išlaikyti. Priemonės „Socialinės atsakomybės ir socialinio dialogo skatinimas“ atliepia tikslinės grupės poreikius. Vertinamuoju laikotarpiu prasidėjusio projekto „Profesinių sąjungų ir darbdavių bendradarbiavimo modelis vystant socialinį dialogą“ numatytas veiklas organizuoja įmonių darbdavių ar darbuotojų atstovų organizacijos, todėl veiklos atliepia aktualias problemas.³²⁸ Visgi, svarbu užtikrinti tinkamą paslaugų kokybę, kad numatytos veiklos būtų naudingos ir turėtų teigiamą poveikį. Pavyzdžiui, projekto „Profesinių sąjungų ir darbdavių bendradarbiavimo modelis vystant socialinį dialogą“ metu organizuojami mokymai nebūtinai yra aukštos kokybės³²⁹. Taip pat dalis mokymuose dalyvavusių asmenų negalėjo atsiminti mokymų temos ir ar taikė įgytas žinias praktikoje.³³⁰

95 lentelė. Blogoji praktika: projekto „Profesinių sąjungų ir darbdavių bendradarbiavimo modelis vystant socialinį dialogą“ atvejo studija³³¹

Projektu „Profesinių sąjungų ir darbdavių bendradarbiavimo modelis vystant socialinį dialogą“ (Nr. 08.5.1-ESFA-V-423-01-0001) siekiama sustiprinti profesinių sąjungų atstovavimą, paskatinti darbdavius ir darbuotojus vystyti socialinį dialogą įmonėse, didinti jų įsitraukimą į kolektyvines derybas, kurios skatintų kolektyvinių sutarčių pasirašymą, skatinti aktyvesnį profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų įsitraukimą, prisidedant prie darbo santykių, socialinio draudimo ir užimtumo didinimo sričių tobulinimo, taip pat, skatinti aktyvesnį darbuotojų įsitraukimą į įmonės valdymą ir bendrą socialinę kolektyvinę atsakomybę. Projektą, kartu su projekto vykdytoju LR Valstybine darbo inspekcija, įgyvendina keturi socialiniai partneriai – didžiausios darbdavių ir darbuotojų organizacijos, vystančios socialinį dialogą Lietuvoje ir tarptautiniu mastu. Projekto metu ketinama:

- Suorganizuoti 75 apskritojo stalo diskusijas;
- Sukurti 14 veiksmingų socialinio dialogo viešinimo priemonių;
- Suorganizuoti 25 bendras socialinių partnerių derybas;
- Atlikti tiriamąjį darbą, sukurti metodiką ir išleisti metodinį leidinį. Taip būtų sukurama vertinimo sistema už pasiekimus socialinio dialogo vystymo srityje.
- Bus organizuojami mokymai – diskusijos institucijų ir organizacijų atstovams bei socialiniams partneriams
- Surengti 50 atvirųjų mokymų visuomenei
- Surengti 10 regioninių konferencijų Lietuvoje
- Įvykdyti 20 tarptautinio bendradarbiavimo veiklų
- Surengti 2 tarptautines konferencijas
- Atlikti 3 socialines apklausas socialinio dialogo vystymo srityje.

Esant tiek skirtingų veiklų, geram projekto įgyvendinimui svarbu kokybiškai vykdomos veiklos. Visgi, projekto įgyvendinimo metu išryškėjo keletas problemų, kurios trukdo sėkmingam projekto įgyvendinimui. Nors ESF mokymų vertinime atliktoje šio projekto mokymų dalyvių apklausoje didžioji dalis asmenų teigė, kad mokymai pateisino lūkesčius. Nors apklausti mokymų dalyviai teigė, kad mokymai jiems patiko, buvo naudingi ir kad taiko praktikoje įgytas žinias, bet negalėjo įvardinti, ką konkrečiai išmoko ir ar mokymai turėjo poveikį jų atstovaujamai organizacijai. Taigi, projekto veiklų dizainas nėra visiškai kokybiškas. Pavyzdžiui, darbdaviams mokymai yra organizuojami tokiais temomis kaip technologijų įtaka verslui, švietimo tematika, užimtumo prognozės, o darbuotojams – darbo grafiko sudarymas, budėjimo darbo laiko apskaita. Tokios bendro pobūdžio temos ne visiškai atliepia aukščiau įvardintą projekto tikslą. ESF finansuotų mokymų vertinimas parodė, kad trumpalaikės, bendro pobūdžio veiklos (ypač tradiciniai mokymai) neturi realaus poveikio. Neužtikrinus veiklų tęstinumo ir tikslingesnių temų, kyla rizika, kad projektas neturės ilgalaikio poveikio dalyviams.

³²⁸ Ten pat.

³²⁹ Ten pat.

³³⁰ Ten pat.

³³¹ Remiantis Visionary Analytics (2018). 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos: Horizontalių principų įgyvendinimo vertinimo tarpinė ataskaita pateikta projekto atvejo studija.

2.8.2.6 Investicinio prioriteto „BVP strategijų įgyvendinimas“ analizė

Pagal 8.6.1. uždavinį „Pagerinti vietinės įsidarbinimo galimybes ir didinti bendruomenių socialinę integraciją, išnaudojant vietos bendruomenių, verslo ir vietos valdžios ryšius“ yra suplanuotos keturios VRM priemonės, kurioms skirta 18,5 mln. Eur, iš kurių 1,2 mln. Eur – veiklos rezervas. Bendrai uždavinio finansinė pažanga nedidelė. Mokėjimų suma siekia tik 10 proc. nuo visų uždaviniui skirtų lėšų, tačiau taip yra, nes daugiausiai lėšų yra skirta priemonėms Nr. 08.6.1-ESFA-V-911 „Vietos plėtros strategijų miestuose įgyvendinimas“ ir Nr. 08.6.1-ESFA-T-927 „Spartesnis vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“, pagal kurias pasiekta ribota pažanga. Uždavinio priemonės suplanuotos taip, kad pagal jas finansuojamos veiklos apima skirtingus uždavinio įgyvendinimo etapus (iš pradžių pagal Nr. 08.6.1-ESFA-T-909 „Vietos plėtros strategijų rengimas“ rengiamos vietos plėtros strategijos, o vėliau, pagal minėtas dvi priemones finansuojamas parengtų strategijų įgyvendinimas). Todėl pastarųjų priemonių įgyvendinimo pažanga mažesnė. Pagal priemonę Nr. 08.6.1-ESFA-V-911 „Vietos plėtros strategijų miestuose įgyvendinimas“ atlikti mokėjimai dar nesiekia nei 10 proc., o priemonė Nr. 08.6.1-ESFA-T-927 „Spartesnis vietos plėtros strategijų įgyvendinimas“ patvirtinta tik 2018 m. ir vertinamuoju laikotarpiu vyko paraiškų teikimas, finansavimo sutarčių nebuvo sudaryta. Pažymėtina, kad suplanuotos priemonės atspindi uždavinio įgyvendinimo etapus ir yra įgyvendinamos viena po kitos. Pirmiausia buvo finansuojamas strategijų rengimas, todėl didžiausia pažanga pasiekta pagal priemonę Nr. 08.6.1-ESFA-T-909 „Vietos plėtros strategijų rengimas“. Šiai priemonei yra išmokėtos visos suplanuotos lėšos. Pagal susijusią priemonę Nr. 08.6.1-ESFA-T-910 „Vietos plėtros strategijų įgyvendinimo administravimas“ taip pat jau pasiekta didelė pažanga.

96 lentelė. 8.6.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Pasirengimas įgyvendinti bendruomenės inicijuotus vietos plėtros veiksmus miestuose (vietos plėtros strategijų rengimas)	205157	0	205157	100%	205156	100%	205156	100%	204987	100%
Vietos plėtros strategijų įgyvendinimo administravimas	2706481	0	1723075	64%	1547326	57%	109094	40%	648943	24%
Vietos plėtros strategijų miestuose įgyvendinimas	6891892	0	5294184	77%	3248762	47%	627456	9%	148552	2%
Spartesnis vietos plėtros strategijų įgyvendinimas	8723586	1212986	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
IŠ VISO, 8.6.1. uždavinys	18527116	1212986	7222416	37%	5001245	25%	1923553	10%	1002482	5%

Šaltinis: SFMIS, 2018.12.31 duomenys.

Duomenų apie šio uždavinio fizinę pažangą SFMIS nėra. Įvertinus pasirašytų projekto sutarčių duomenis, galima prognozuoti, kad rodiklį P.B.020 „Projektų, kuriuos visiškai arba iš dalies įgyvendino socialiniai partneriai ar NVO skaičius“ ir P.S.376 „BVP projektų veiklų dalyviai (įskaitant visas tikslines grupes)“ reikšmė bus pasiekta ir viršyta (projektų sutartyse numatyta siektina reikšmė rodikliui P.B.020 – 89, rodikliui P.S.376 - 4886). Kol kas pažangos produkto rodikliuose nematyti, nes jie yra susieti su trečiuoju etapu įgyvendinama priemone Nr. 08.6.1-ESFA-V-911 „Vietos plėtros strategijų miestuose įgyvendinimas“, pagal kurią pasiekta maža finansinė pažanga. Sutartys su projektų vykdytojais pradėtos pasirašyti nuo 2018 m. liepos mėn., todėl projektai dar tik pradėdami įgyvendinti.

97 lentelė. 8.6 investicinio prioriteto rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Projektų, kuriuos visiškai arba iš dalies įgyvendino socialiniai partneriai ar NVO skaičius	Skaičius	-	-	83	12	15%
BIVP projektų veiklų dalyviai (įskaitant visas tikslines grupes)	Skaičius	-	-	4 174	521	13%
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
BIVP projektų veiklų dalyvių, kurių padėtis darbo rinkoje pagerėjo praėjus 6 mėnesiams po dalyvavimo ESF veiklose, dalis	Proc.	15	2013	20	n.d.*	-
Socialinių partnerių organizacijose ar NVO savanoriaujančių dalyvių (vietos bendruomenės nariai) dalis praėjus 6 mėnesiams po dalyvavimo	Proc.	7	2013	10	n.d.*	-

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF veiklose						

Pastaba: * - n.d. – nėra duomenų.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Rezultato rodiklių pažangos įvertinti nėra galimybės, nes rodiklių R.S.377 „BIVP projektų veiklų dalyvių, kurių padėtis darbo rinkoje pagerėjo praėjus 6 mėnesiams po dalyvavimo ESF veiklose, dalis“ ir R.S.378 „Socialinių partnerių organizacijose ar NVO savanoriaujančių dalyvių (vietos bendruomenės nariai) dalis praėjus 6 mėnesiams po dalyvavimo ESF veiklose“ reikšmėms apskaičiuoti yra atliekamas tyrimas (apklausa), kurį ESFA vykdys du kartus per programavimo laikotarpį 2018 m. ir 2023 m. Prognozuoti, ar bus pasiekta 2023 m. siekiama reikšmė taip pat sudėtinga, nes rezultato rodiklius veikia ir kiti veiksniai. Pavyzdžiui, rodiklio R.S.378 atveju, svarbu ir tai, ar asmuo turi pakankamai pajamų ir laiko, kad dalį laiko galėtų skirti savanoriškai veiklai.³³²

2.8.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa 2020“ tikslų analizė

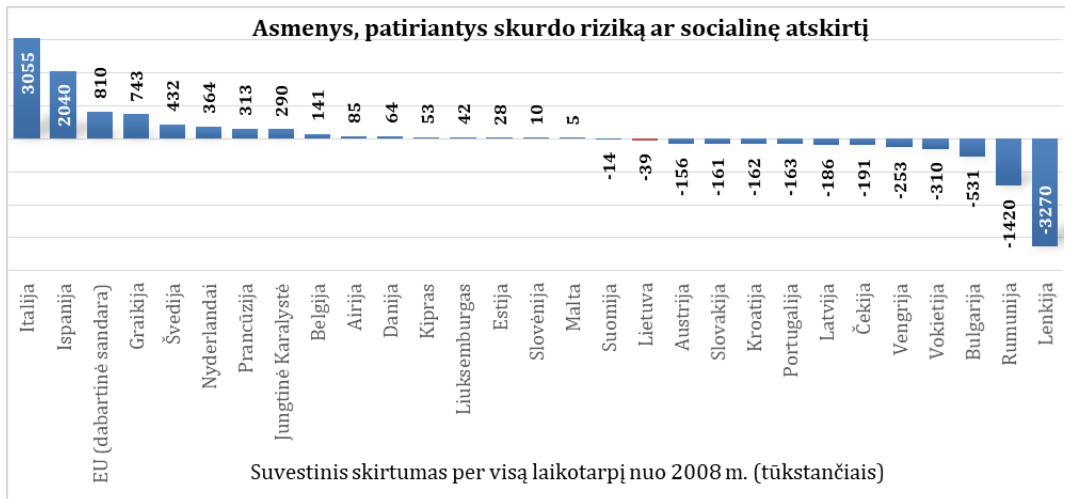
Strategijoje „Europa 2020“ buvo iškeltas tikslas sumažinti skurdo riziką ar socialinę atskirtį patiriančių asmenų skaičių Europos Sąjungoje bent 20-čia mln. gyventojų³³³. 2008 m. Lietuvoje buvo 910 tūkst. tokių asmenų, tačiau po ekonominės krizės šis skaičius išaugo iki 1 068 tūkst. asmenų. Šiame kontekste Lietuvos nacionalinis tikslas – sumažinti skurdo riziką ar socialinę atskirtį patiriančių asmenų skaičių iki 814 tūkst., nebuvo pakankamai ambicingas. Lietuva būtų prisidėjusi prie „Europa 2020“ strategijos tikslo įgyvendinimo sumažindama skurdo riziką ar socialinę atskirtį patiriančių asmenų skaičių vos 100 tūkst. gyventojų, t. y. 0.5 proc. nuo užsibrėžto ES tikslo ir 10.5 proc. nuo visų šalies skurstančiųjų. Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2008 m. Lietuvos demografinė situacija ženkliai pasikeitė ir šalies populiacija sumažėjo beveik 500 tūkst. gyventojų, Lietuvos nacionalinis tikslas tapo dar mažiau reikšmingas. Kita vertus, nuo 2014 m. asmenų, patiriančių skurdą ar socialinę riziką, skaičius išaugo. Akivaizdu, kad vertinamuoju laikotarpiu VP priemonės nepakankamai prisidėjo prie skurdo mažinimo Lietuvoje, o bendrai nuo 2008 m. šiek tiek pagerėjusios rodiklių reikšmės yra labiau susijusios su demografinėmis tendencijomis ir ekonomine šalies situacija nei su skurdo mažinimo priemonėmis.

Kita vertus, nors Lietuvos indėlis į Europa 2020 strategiją yra menkas, ES kontekste Lietuva atsiduria tarp valstybių, kuriose, priešingai nei didesnėje dalyje ES šalių, skurdą ar socialinę atskirtį patiriančių asmenų skaičius nuo 2008 m. sumažėjo (žr. 91 pav.). Net 15-oje ES valstybių narių skurdo riziką ar socialinę atskirtį patiriančių asmenų skaičius nuo 2008 m. išaugo. Pietų Europos valstybės, tokios kaip Italija, Ispanija ar Graikija, vis dar susiduria su ekonominės krizės padariniais, o tokiose pažangiose valstybėse kaip Nyderlandai, Švedija ar Belgija pastaraisiais metais pastebima didėjanti pajamų nelygybė bei augantis skurdas tarp imigrantų iš trečiųjų šalių dėl sunkumų integruojantis į darbo rinką. Vis dėlto, svarbu atkreipti dėmesį, kad į Lietuvą išsivystymo lygiu panašiose Latvijoje ir Lenkijoje pastebimas ženklus pokytis šioje srityje. Nepaisant to, kad gyventojų skaičius smuko tiek Latvijoje, tiek Lenkijoje, šiose šalyse santykinė dalis asmenų patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį taip pat ženkliai sumažėjo. Žvelgiant iš šios perspektyvos, Lietuvai vertėtų permastyti savo socialinę politiką ir atsižvelgti į kaimyninių šalių patirtį.

91 pav. Asmenų, patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį, suvestinis skirtumas nuo 2008 m. iki 2016 m. ES valstybėse narėse

³³² ESTEP ir Visionary Analytics (2019). 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos įgyvendinimo stebėsenos rodiklių sistemos vertinimo tarpinė ataskaita.

³³³ European Commission. Europe 2020 strategy. Prieinama: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_en

Šaltinis: European Commission. Europe 2020 targets: statistics and indicators at EU level.

Nors šiuo metu Lietuvos pažanga siekiant „Europa 2020“ strategijos tikslų yra ribota, vertėtų atsižvelgti į tai, kad didžioji dalis 2014–2020 m. VP suformuotų priemonių buvo pradėtos įgyvendinti neseniai. Dėl šios priežasties, Lietuvos gyventojai investicijų poveikį galbūt pajus vėliau, o rodiklių reikšmės iki 2020 m. turėtų pagerėti. Pagal VP 8 prioriteto uždavinius finansuojamos priemonės prisideda prie bendros ES socialinės sanglaudos politikos, nes yra orientuotos į įvairių visuomenės grupių socialinio ir ekonominio aktyvumo didinimą, sveikatos netolygumų mažinimą, vietinių bendruomenių įgalinimą ir tikslinių teritorijų plėtrą. Uždaviniuose akcentuojamas lygių galimybių užtikrinimas tiek skirtingoms socialinėms grupėms, tiek ekonomiškai skirtingų teritorijų gyventojams. Svarbu ir tai, kad šios VP uždaviniuose suformuluotas siekis didinti socialinę integraciją, išnaudojant vietos bendruomenių, verslo ir vietos valdžios ryšius. Pastarasis aspektas itin svarbus, siekiant ambicingesnių tikslų socialinės politikos srityje ir užtikrinant VP rėmuose įgyvendintų veiklų tęstinumą.

Nepaisant to, kad ES investicijos prisidėjo prie socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų plėtos, reikalingos socialinių paslaugų bei sveikatos priežiūros infrastruktūros tvarkymo, labiausiai pažeidžiamų grupių integracijos ar lygių galimybių užtikrinimo, šios intervencijos negali išspręsti esminės Lietuvos kontekste kylančios problemos, t. y. didelės pajamų nelygybės klausimo. Deja, tačiau šis elementas išlieka rimta kliūtis įgyvendinant ES pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo ES2020 tikslus. Valstybės augimas negali būti laikomas tvari ir integraciniu, jei visuomenėje matomi dideli ekonominiai skirtumai tarp visuomenės narių. Tokie skirtumai prisideda prie mažėjančio visuomenės narių tarpusavio pasitikėjimo, didėjančio nusikalstamumo, politinio nestabilumo ir piliečių teisių pažeidimų bei galiausiai veda link visos ekonomikos stagnacijos ir prastėjančios gyvenimo kokybės. Žvelgiant iš šios perspektyvos, Lietuvos indėlis įgyvendinant šiuos platesnio masto Europa 2020 strategijos tikslus yra nedidelis.

2.8.4. Išvados ir rekomendacijos

9.1.1. Kaip veiksmų programoje nustatyti prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslai atitinka dabartinę socialinę – ekonominę šalies situaciją? Ar pasirinktos priemonės atitinka šiandienos poreikius?

VP išsikelti tikslai išlieka tinkami ir aktualūs. Asmenų, patiriančių skurdo riziką ir (arba) socialinę atskirtį skaičius Lietuvoje išlieka vienas didžiausių, lyginant su kitomis ES šalimis. Investicijų tikslai atliepia tikslinių grupių poreikius, t. y. skatina dalyvavimą darbo rinkoje, siekia padidinti socialinių ir sveikatos apsaugos paslaugų prieinamumą, sumažinti gyvenimo kokybės skirtumus, į konkrečioms teritorijoms (miestų tikslinėms teritorijoms) būdingų problemų sprendimą įtraukti vietos bendruomenes (per miestų vietos veiklos grupes). Investicijos, skirtos perėjimui nuo institucinės globos link bendruomeninių paslaugų, yra susietos su esminėmis sektoriaus reformomis, kas leidžia tikėtis didelio ir tvaraus poveikio. Vis dėlto, svarbu daugiau dėmesio skirti ne tik aktualių problemų sprendimui, tačiau ir skurdo ir/ar socialinės atskirties prevencijai. Nepaisant to, kad 8-to prioriteto rėmuose yra pora tokių priemonių (pvz., „Kompleksinės paslaugos šeimai“ ar „Sveiko senėjimo skatinimo iniciatyvos“), bet atsižvelgiant į stiprų poreikį ir tokių priemonių veiksmingumą bei kaštus (t. y. prevencija reikalauja mažiau išteklių, nei intervencijos vėlesnėje problemos stadijoje), vertėtų padidinti finansavimą tokio pobūdžio priemonėms.

Siekiant įvertinti pagal 8.6.1 uždavinį pradedamų įgyvendinti miestų vietos plėtros strategijų atitiktį socialinei-ekonominei situacijai reikalinga VPS turinio ir pagal VPS finansuojamų vietos projektų analizė, kuri šio vertinimo apimtyje nebuvo atlikta (VRM užsakymu yra atliekamas atskiras 8.6.1 uždavinio vertinimas). Taikomas 8.6.1 uždavinio įgyvendinimo būdas (bendruomenės inicijuota vietos plėtra) sudaro prielaidas užtikrinti, kad vietos projektai būtų planuojami atsižvelgiant į konkrečių teritorijų bendruomenių poreikius.

9.1.2. Ar pasirinktos tinkamiausios priemonės ir jų įgyvendinimo būdai veiksmų programos prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslams pasiekti? 9.1.3. Ar veiksmų programos intervencijos pasieks veiksmų programoje nustatytas tikslines grupes? 9.1.4. Kiek veiksmų programos intervencijos į skirtingas ūkio/viešosios politikos sritis suderintos tarpusavyje? 9.1.5. Kurios intervencijos dubliuoja viena kitą, persidengia? Kokių veiksmų reikia imtis situacijai pataisyti?

Investicijos skirtos tinkamai pasirinktoms tikslinėms grupėms, kurios patiria didžiausią skurdo riziką ir (arba) socialinę atskirtį. Yra didelė tikimybė, kad numatytos veiklos, jei jos bus sėkmingai įgyvendintos, padės sušvelninti tikslinių grupių patiriamo skurdo lygį ir (arba) socialinę atskirtį. SAM intervencijos taip pat pasiekia didžiąją dalį išskirtų tikslinių grupių, kiek prasčiau pasiekiamą grupę – tikslinių teritorijų gyventojai, nes jiems skirtos ERPF intervencijos, dažniausiai nukreiptos į visus Lietuvos gyventojus (detaliau žr. 2014–2020 m. ES fondų investicijų į sveikatos sektorių tinkamumo ir suderinamumo atvejo studiją).

Visgi siekiant sistemingai naikinti skurdo ir socialinės atskirties priežastis (o ne tik švelninti šių reiškinių pasekmes), būtinas geresnis aštuntojo prioriteto investicijų ir kitų intervencijų koordinavimas. Asmenys patiriantys skurdo riziką ir (arba) socialinę atskirtį susiduria su keliomis problemomis vienu metu, todėl jiems yra būtina visapusiška ir tolygiai teikiama pagalba. Problema yra ne tai, kad investicijos yra numatytos skirtinguose programavimo dokumento skyriuose, kiek tai, kad paslaugas konkrečioms grupėms teikiantys darbuotojai yra apriboti jų veiklą finansuojančių priemonių, t. y. negali pasiekti skirtingų „kišenių“. Pavyzdžiui, aštuntojo VP prioriteto lėšomis finansuojamas kompleksinių paslaugų šeimai teikimas. Socialinę riziką patiriančių šeimų vaikai taip pat dažnai susiduria su sunkumais mokykloje, tačiau šios problemos sprendimui reikalingi ištekliai nėra pasiekiami kompleksines paslaugas teikiantiems darbuotojams, nes tam reikalingos lėšos numatytos devintajame VP prioritete. Dar daugiau, paslaugų teikimas negali priklausyti nuo ES fondų lėšų programavimo ciklų, tačiau šiuo metu yra reali grėsmė, kad kompleksinės paslaugos po kelių metų nebebus teikiamos, nes baigsis tam numatytos lėšos.

Siekiant įvertinti pagal parengtas vietos plėtros strategijas finansuojamų projektų tinkamumą veiksmų programos prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslams pasiekti, reikalinga atskira analizė. Šiuo metu ji netikslinga, kadangi projektai pradėti įgyvendinti tik 2018 m. II pusmetį, todėl jų rezultatus vertinti yra per anksti. Iki 2018 m. pabaigos pradėti įgyvendinti 124 projektai.

Siekiant įvertinti lėšų, skirtų 8.6.1 uždaviniui įgyvendinti, pakankamumą reikalinga atskira lėšų poreikio VPS suplanuotiems veiksams įgyvendinti analizė, kuri šio vertinimo apimtyje nebuvo įmanoma.

9.2.4. Ar veiksmų programos prioritetų ir investicinių prioritetų bei konkrečiųjų uždavinių intervencijoms numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos juose numatytiems tikslams pasiekti?

Atsižvelgiant į iššūkių mastą, skirtos lėšos daugeliui uždavinių yra nepakankamos / neproporcingai mažos. Todėl investicijos pasieks arba tik dalį tikslinės grupės (pvz., mažiau nei 25 proc. asmenų, kuriems reikalingas socialinis būstas) arba lėšos paslaugų teikimui baigsis iki programavimo periodo pabaigos ir toliau tos paslaugos (pvz., kompleksinės paslaugos šeimai) nebebus teikiamos. Ši problema kyla, nes dalis aštuntojo VP prioriteto investicijų yra skirta valstybės prisiimtų įsipareigojimų finansavimui (pvz., parama neįgaliesiems socialinėse įmonėse). Todėl rekomenduojama:

- Didinti asignavimus iš nacionalinio biudžeto socialinės apsaugos sričiai, ypač jau prisiimtų įsipareigojimų finansavimui.
- Užtikrinti, kad rezultatyvių ir efektyvių intervencijų, kurios sprendžia esmines tikslinių grupių problemas, finansavimas būtų tęstinis, nepriklausytų nuo ES fondų lėšų programavimo ciklų. Todėl rekomenduojama persikrstant lėšas (pvz., iš septintojo VP prioriteto) numatyti didesnę finansavimą kompleksinių paslaugų šeimai priemonėms.

SAM priemonių keliai tikslai yra kompleksiniai, todėl nors ir ES investicijos prisideda prie jų, tačiau jų pasiekimui taip pat svarbūs ir netgi svarbesni sisteminiai veiksniai, pvz., asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklas, teikiamų paslaugų kokybė, gydytojų darbo sąlygos ir pan. Taigi, vien ES investicijų nepakanka keliams tikslams pasiekti (detaliau žr. 2014–2020 m. ES fondų investicijų į sveikatos sektorių tinkamumo ir suderinamumo atvejo studiją).

9.2.1. Kokių mastu pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP priede numatytos rodiklių reikšmės? Paaiškinti nukrypimų priežastis. Kokia veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybė 2023 m.? Kokių veiksmų reiktų imtis norint pasiekti 2023 m. numatytas rodiklių reikšmes? 9.2.6. Pateikti siūlymus dėl efektyviausio veiklos rezervo lėšų panaudojimo (konkrečių uždavinių tobulinimas ir nauji konkretūs uždaviniai bei priemonės jiems įgyvendinti).

Septyni rodikliai įtraukti į aštuntojo prioriteto veiklos rezultatų peržiūros planą. Pavyko pasiekti arba beveik pavyko pasiekti visų rodiklių numatytas tarpines reikšmes. Rizikos prarasti rezervo lėšas nėra. Tikėtina, kad iki 2023 m. visos numatytos rodiklių reikšmės bus pasiektos, papildomų veiksmų imtis nėra poreikio.

9.2.2 Kokių mastu pasiekti investicinių prioritetų produktai ir rezultatai? Kokios yra tokių pasiekimų priežastys?

Investicinių prioritetų fizinė ir finansinė pažanga yra netolygi. Pagrindinės vėlavimų priežastys – per vėlai tvirtinami PFSA, siekiama investicijas sieti su reformomis, kurių priėmimas ir įgyvendinimas užtruko ilgiau nei planuota. Nepaisant vėlavimų, yra didelė tikimybė, kad daugelio produktų rodiklių reikšmės bus pasiektos. Ženklios rezultato rodiklių dalies reikšmės jau pasiektos (kartais nepaisant ribotos finansinės pažangos). Tokie atvejai rodo, kad rezultato rodiklių reikšmės buvo nustatomos nepakankamai ambicingai.

9.2.3. Kokios reguliacinės priemonės (reformos) turi būti įgyvendintos, siekiant konkrečių uždavinių tikslų?

Skurdo ir socialinės atskirties problemos yra daugiabriaunės ir jas lemia veiksnų kombinacija: nedarbas (kaimo vietovėse nedarbo lygis yra dvigubai didesnis nei miestuose), mokesčių sistema, nesukurianti pakankamai paskatų dirbti, žemas socialinės apsaugos ir paramos sistemos veiksmingumas (pvz., vidutinė nedarbo socialinio draudimo išmoka buvo šešiais eurai didesnė nei skurdo rizikos riba), priklausomybės, socialinių ir darbo rinkoje reikalingų įgūdžių stoka ir kt. Todėl šių problemų sprendimui reikalingas kompleksinis reformų paketas: mokesčių bei išmokų sistemos peržiūra, siekiant didinti paskatas dirbti, kokybiškų darbo vietų kūrimas regionų centruose, rezultatyvesnis skirtingo pobūdžio pagalbą teikiančių institucijų bendradarbiavimas arba veiksmingesnė reikalingos paramos teikimo sistema, sudarant geresnes sąlygas gauti tiek skubią, tiek prevencinio pobūdžio pagalbą (socialines išmokas, socialines paslaugas ar pagalbą kreipiantis į kitas institucijas) „vieno langelio“ principu. Nepaisant to, kad socialines išmokas teikia savivaldybių socialinės paramos skyriai, dažnai norint gauti paramą reikia pristatyti įvairius patvirtinančius dokumentus iš kitų institucijų, todėl pagalbą gauti laiku tampa sudėtinga. Taip pat, asmenys gaunantys socialinę paramą, ne visuomet gauna kitokio pobūdžio pagalbą, jie nėra nukreipiami spręsti iškilusių problemų (pvz., į sveikatos instituciją ar užimtumo tarnybą, kur juos priimtų atitinkamos srities specialistai), o vėliau nėra prižiūrima kaip jie sprendžia problemas po intervencijos. Ypač trūksta individualizuoto požiūrio, todėl šiuo atveju būtų aktualu sudaryti sąlygas „atvejo vadybai“, kuomet vienas socialinis darbuotojas galėtų prižiūrėti konkretaus asmens atvejį (šėimos gydytojo analogija), tiek gaunant socialines išmokas, tiek kitas paslaugas. Šias problemas taip pat gali padėti spręsti, iš pirmo žvilgsnio, su socialine atskirtimi nesusijusios reformos, pvz., geresnis „greitųjų kreditų“ rinkos reguliavimas. Dėl susikaupusių skolų, asmenys dažnai tampa ypatingai demotyvuoti ieškoti darbo, tačiau susiduria ir su kita problema – dėl skolų jų sąskaitos būna įšaldomos, taigi net gaudami kompensaciją iš UT, negali ja pasinaudoti. Šiame laikotarpyje UT sėkmingai sprendė šią problemą bendradarbiaudama su teisininkais (priemonė „Jaunimo užimtumo didinimas“, 7-tas prioritetas).

Siekiant padidinti galimybes pasiekti SAM uždavinių priemonėmis siekiamus tikslus taip pat svarbios šios priemonės ar reformos (detaliau žr. 2014–2020 m. ES fondų investicijų į sveikatos sektorių tinkamumo ir suderinamumo atvejo studiją):

- Šiuo metu įgyvendinamas asmens sveikatos priežiūros įstaigų tinklo optimizavimas. Labai svarbu aiškiai nustatyta, kur kokios paslaugos turėtų būti prieinamos.
- Toliau stiprinti pirminę sveikatos priežiūrą.
- Integruoti sveikatos raštingumo didinimo priemones į bendrojo ugdymo programas.
- Socialinio ir sveikatos sektoriaus integracija, dabartinio paslaugų teikimo modelio peržiūra.
- Gerinti medikų darbo sąlygas.

9.2.5. Ar veiksmų programos lėšos panaudotos efektyviai? Pateikti lėšų panaudojimo efektyvumo analizę, išnagrinėjant bent po vieną kiekvieno prioriteto įgyvendinimo priemonę pateikiant po vieną gerosios ir blogosios praktikos pavyzdį.

Daugelis priemonių yra įgyvendinamos efektyviai, nors ir dalyje priemonių buvo stebimi vėlavimai, priemonės pradėtos įgyvendinti vėliau nei planuota (tai ypač pastebima 8.1.3 ir 8.4.2 uždaviniuose). Pvz., dėl sutaupymų, pavyks įrengti ar įsigyti dviem trečdaliais socialinių būstų nei planuota. Teikiant paslaugas, efektyviai išnaudojama turima infrastruktūra (pvz., mokymai vyksta turimose patalpose, vengiama brangių konferencijų salių nuomos). Vis dėlto, kai kuriais atvejais pastebimas lėšų išstūmimo efektas. Pavyzdžiui, priemonė „Kompleksinės paslaugos šeimai“ yra nemokama ir prieinama visiems gyventojams, taigi, net labiau pasitvirtintys asmenys, kurie už paslaugas mokėtų, to nedaro³³⁴. Nepaisant to, kad toks prieinamumas paskatina juos dalyvauti veiklose, tačiau taikomas *minimalus* simbolinis mokestis labiau pasitvirtintiems gyventojams būtų tikslingas.

9.3.1. Kokia pažanga padaryta įgyvendinant ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslus? 9.3.2. Kaip veiksmų programos prioritetai, investiciniai prioritetai ir konkretūs uždaviniai tiesiogiai prisideda prie ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslų įgyvendinimo?

Aštuntojo VP prioriteto tikslai ir uždaviniai tiesiogiai prisideda prie „Europa 2020“ tikslo – sumažinti skurdo riziką ar socialinę atskirtį patiriančių asmenų skaičių Europos Sąjungoje bent 20-čia mln. gyventojų. Visgi lyginant su programavimo periodo pradžia, skurdo riziką ar socialinę atskirtį patiriančių asmenų skaičius Lietuvoje išaugo. Tad nors intervencijos atitinka „Europa 2020“ tikslus, jų poveikis ir indėlis kol kas yra labai nedidelis.

Rekomendacijos ir strateginiai siūlymai

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
1.	Veiksmingos ir individualizuotos paramos teikimo sistemos trūkumas esant sudėtingoms situacijoms (pvz., asmuo yra bedarbis, patiria smurtą artimoje aplinkoje ir turi psichologinių problemų, arba vieniša moteris negali susirasti darbo dėl įgūdžių stokos, tačiau taip pat susiduria su keblumais dėl savo mažamečių vaikų priežiūros)	Strateginis siūlymas: Teikiant socialines paslaugas bei įvairaus pobūdžio pagalbą (pvz., sveikatos priežiūros paslaugas), svarbu užtikrinti, kad asmenys gautų kokybišką ir visapusišką reikalingų specialistų paramą reikiamu laiku. Tam reikalingas operatyvus institucijų bendradarbiavimo tinklas (angl. <i>network</i>), kuris leistų sparčiai reaguoti į susiklosčiusią situaciją. Siūlome ateityje suformuoti aiškų ir lankstų, socialinės paramos teikimo modelį „vieno langelio“ principu (pvz., jei asmuo yra bedarbis, tačiau susiduria su sveikatos problemomis, jis pirmiausia nukreipiamas į artimiausią gydymo įstaigą, o vėliau į UŽT, tačiau jo progresą visuomet prižiūri tas pats asmuo/atvejo vadybininkas).	SADM, bendradarbiaujant su SAM, ŠMSM, VRM, TM	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)
		Strateginis siūlymas: Būtina užtikrinti socialinių paslaugų tęstinumą. Kaip rodo praeito programavimo laikotarpio patirtis, dėl lėšų stygiaus, priemonė „Integrali pagalba į namus“ buvo nutraukta iki kito programavimo laikotarpio, tokia situacija galimai pasikartos ir šiuo investiciniu laikotarpiu. Tokių paslaugų nutraukimas socialiai pažeidžiamiems žmonėms yra ypač skaudus. Taigi būtina arba užtikrinti pilną finansavimą arba remti ir įgalinti savivaldybes (sukurti jiems	FM, SADM	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)

³³⁴ Visionary Analytics (2018). Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas.

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
		įrankius, padėti susiplanuoti resursus, sukurti sistemas) tęsti paslaugas pilna apimtimi, ESF finansavimui pasibaigus.		
2.	Pernelyg menkas dėmesys skiriamas skurdo ar socialinės atskirties prevencijai. Priemonė „Kompleksinės paslaugos šeimai“ yra viena iš tokių ypač reikalingų ir tinkamų priemonių, tačiau bendrai pastebimas tokių paslaugų trūkumas. Svarbu, kad kuo didesnis skaičius gyventojų gautų visapusišką paramą savo bendruomenėje ir jaustųsi esantys pilnaverčiai visuomenės nariai.	Strateginis siūlymas: Daugiau dėmesio skirti prevencinei veiklai, o ypač vaikams. Prevencinė veikla svarbi tiek sveikatos srityje (pvz., galimybė reguliariai lankytis pas odontologą, žmonių motyvavimas dalyvauti prevencinėse programose), tiek užimtumo ir laisvalaikio srityje (pvz., galimybė vaikams dalyvauti neformalaus ugdymo veiklose), tiek socialinėje veikloje (pvz., vyresnio amžiaus asmenų savanorystė). Siūlome sukurti paskatas skirtingų organizacijų bendradarbiavimui (pvz., savivaldybių socialinės paramos skyriai galėtų glaudžiau bendradarbiauti su neformalaus ugdymo centrais, ir pritraukti daugiau vaikų į tokio pobūdžio veiklas), kurios veikdamos kartu užtikrintų prevencinio pobūdžio pagalbą, o kartu prisidėtų mažinant socialinę atskirtį. Viena iš sėkmingų alternatyvų, tiek mažinant vyresnio amžiaus asmenų socialinę atskirtį, tiek prisidedant prie bendruomenės stiprinimo – sudaryti sąlygas vyresnio amžiaus asmenims savanoriauti organizacijose vaikams ar neįgaliesiems ir taip perteikti savo patirtį ³³⁵ . Kita alternatyva – labiau įgalinti jau veikiančias vietos veiklos grupes užsiimti tokia veikla.	SADM, bendradarbiaujant su ŠMSM,	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)
3.	Sukurtos metodikos ir atlikti tyrimai neturės poveikio, jeigu nebus taikomi ir naudojami. Visuomenės švietimo ar gydytojų ir kitų specialistų kvalifikacijos tobulinimo veiklos ilgalaikio poveikio taip pat neturės, jeigu bus vienkartinės.	Rekomendacija: Užtikrinti šių veiklų tęstinumą, nors pagal ESF reglamentą to nėra reikalaujama (detalūs pasiūlymai dėl SAM priemonių pateikiami 2014–2020 m. ES fondų investicijų į sveikatos sektorių tinkamumo ir suderinamumo atvejo studijoje).	SAM, ESFA	2021
4.	ERPF priemonės širdies ir onkologijos ligų srityse daugiausiai orientuotos į ASPĮ infrastruktūros atnaujinimą didžiuosiuose miestuose, todėl nepakankamai prisideda prie sveikatos netolygumų mažinimo.	Rekomendacija: Sveikatos netolygumus mažinti taip pat būtų galima taikant papildomas prieinamumo priemones (pvz., užtikrinti/ kompensuoti keliones į ir iš gydymo įstaigų), taip pat taikant jas aktyviai bendradarbiaujant SAM, SADM ir savivaldybėms. Detalūs pasiūlymai pateikiami 2014–2020 m. ES fondų investicijų į sveikatos sektorių tinkamumo ir suderinamumo atvejo studijoje.	SAM, SADM, savivaldybės	2019

³³⁵ ESTEP ir Visionary Analytics (2018). Atvejo studija: 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymąsi visą gyvenimą tinkamumo ir suderinamumo vertinimas.

2.9. VP PRIORITETAS „VISUOMENĖS ŠVIETIMAS IR ŽMOGIŠKŲJŲ IŠTEKLIŲ POTENCIALO DIDINIMAS“

2.9.1. Tęstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas

Pagal VP prioritetą „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“ yra įgyvendinimas 10 teminis tikslas, kuriam skiriama apie 9,9 proc. ES fondų lėšų (apie 6 proc. ERPF ir apie 40,4 proc. ESF). ES fondų lėšomis numatyta prisidėti prie Lietuvos nacionalinio tikslo – kad iki 2020 m. aukštąjį arba jam prilygstantį išsilavinimą turėtų ne mažiau kaip 47,9 proc. 30–34 metų gyventojų, o mokyklos nebaigusių asmenų skaičius būtų mažesnis nei 9 proc.

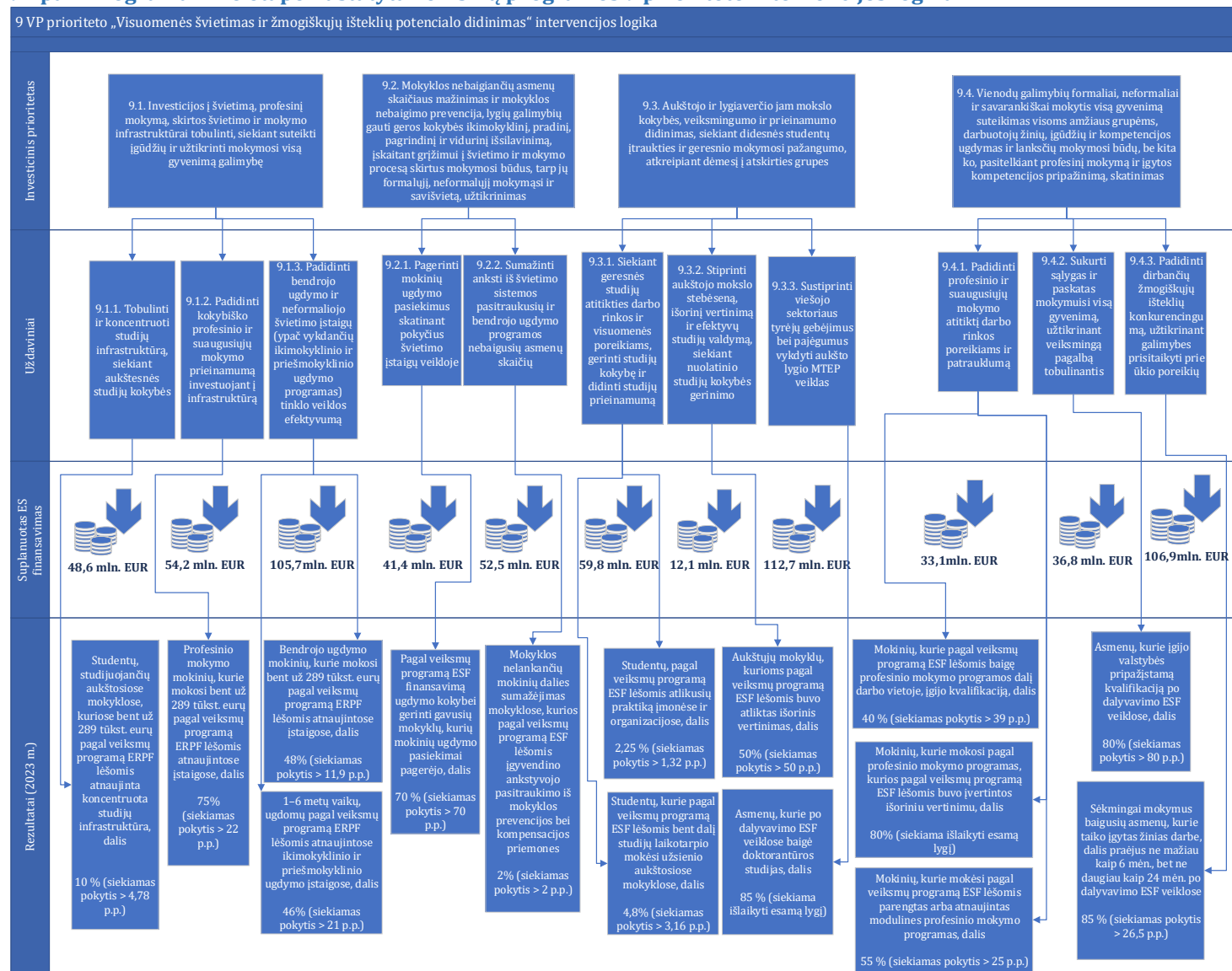
VP rengimo metu atliktas išankstinis vertinimas³³⁶ parodė, kad pažangos stoką užtikrinant švietimo paslaugų kokybę ir prieinamumą lemia dvi problemų grupės:

- Šalies atsilikimas nuo EBPO vidurkio pagal mokinių pasiekimų lygį. Tai lemia motyvuotų, aukštos kvalifikacijos pedagogų trūkumas, ugdymo programos, neatitinkančios šiuolaikinio mokymosi poreikių, fizinės aplinkos (patalpų, įrangos, kt.) trūkumai, mažas dalyvavimas ikimokyklinio ugdymo programose, dideli miesto ir kaimo netolygumai ir ribotos galimybės taikyti įrodymais grįstą valdymą švietimo srityje.
- Didelė mokyklos nebaigiančių moksleivių dalis kaimo vietovėse. Tai lemia fizinės aplinkos trūkumas, žemas mokymosi proceso patrauklumas ir individualizavimas (ypač specialių ugdymo poreikių turintiems vaikams), žemas vaikų socializacijos lygis, mokymosi visą gyvenimą ir ankstyvo mokinių karjeros planavimo ir profesinio mokymosi pasirinkimo motyvavimo stoka.

Siekiant spręsti šias problemas, numatytos investicijos pagal keturis investicinius prioritetus ir vienuolika uždavinių, kaip tai pavaizduota 92 pav.

³³⁶VPVI ir PPMI Group (2014). Lietuvos 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas.

92 pav. Programavimo etape nustatyta veiksmų programos 9 prioriteto intervencijos logika

Šaltinis: pagal 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą, patvirtintą 2014-09-08.

Naujausi prieinami statistiniai duomenys bei tarptautinės ataskaitos (aptariami žemiau) rodo, kad Veiksmų programoje įvardinti iššūkiai ir jiems spręsti numatyti investiciniai prioritetai bei dauguma uždavinių išlieka aktualūs.

Pirma, Lietuvos mokinių pasiekimai tarptautiniuose IEA PIRLS, TIMSS, ICCS, ICILS, tyrimuose iki maždaug 2000 m. sparčiai gerėjo, padaryta didžiausia pažanga tarp tyrimuose dalyvaujančių šalių. EBPO PISA rezultatai tai nežymiai pagerėdavo, tai smukteldavo, tačiau visada buvo žemiau tarptautinės skalės vidurkio, o PISA 2015 m. įvedus kompiuterinį testavimą matematinio raštingumo ir skaitymo gebėjimų rezultatai išliko tokie patys, tačiau gamtamokslinio raštingumo rezultatai reikšmingai smuko. Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas PISA tyrimas parodo mokinių bendrąjį raštingumą, orientuotą į realų gyvenimą. Tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų tyrimas TIMSS parodo, kokie mokinių rezultatai pagal ugdymo programas. Lietuvos ketvirtokų rezultatai Tarptautiniame skaitymo gebėjimų tyrime PIRLS yra geriausi per paskutinius penkiolika metų, Tarptautiniame matematikos ir gamtos mokslų tyrime TIMSS ir ketvirtokų, ir aštuntokų rezultatai yra aukščiau tarptautinės skalės vidurkių. Skirtingų tyrimų rezultatai teikia nuorodą apie bendrųjų gebėjimų tobulinimo, praktikos naudojantis IKT ugdymo procese būtinybę.

Tyrimai³³⁷ rodo, kad moksleivių pasiekimus lemia:

- Mokinių charakteristikos ir jų socioekonominės aplinkos poveikis. EBPO analizė rodo, kad didmiesčių mokinių rezultatai vidutiniškai apie 50 punktų geresni nei kitų gyvenviečių, kas rodo netolygumus tarp didžiųjų miestų ir kitų mokyklų. Ikimokyklinio ugdymo dalyviai vėliau pasiekia 12 punktų geresnius rezultatus. Šeimos socioekonominis statusas taip pat turi poveikį pasiekimams;
- Pedagogų charakteristikos;
- Pamokų metų taikomų mokymo ir mokymosi (orientuotų į mokytoją ar mokinį) strategijos;
- Mokymosi aplinka. Lietuvos moksleiviai bene dažniausiai patiria patyčias, lyginant su kitomis šalimis. Lietuvos mokinių pasitenkinimas gyvenimu stipriai priklauso nuo jų tėvų socioekonominio statuso. Visa tai atsiliepiama mokymosi rezultatams.

Antra, Europos semestro ataskaitoje³³⁸ teigiama, kad Lietuvai būdingas **didelis atotrūkis tarp užimtųjų turimų kompetencijų ir darbo rinkos poreikių**. EBPO atliktas tyrimas³³⁹ rodo, kad Lietuvos suaugusiųjų skaitymo įgūdžiai ir matematinis raštingumas yra artimas tyrime dalyvavusių EBPO šalių vidurkiui. Tačiau gebėjimai spręsti problemas pasitelkiant technologijas, yra žemesni nei kitose šalyse. Jaunimas ir didmiesčių gyventojai pasižymi aukštesniu vidutiniu raštingumo lygiu nei vyresni asmenys ir gyvenantys miesteliuose bei kaimo vietovėse.

Trečia, naujausioje Lietuvos švietimo politikos apžvalgoje, kurią parengė EBPO³⁴⁰, teigiama, kad **išlieka iššūkiai visose švietimo grandyse**:

- Būtina didinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio švietimo prieinamumą kaimo vietovėse. Taip pat svarbu užtikrinti aukštus švietimo standartus visose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose. Nemažą dalį Lietuvos penkiolikmečių pasiekimų skirtumų paaiškina tai, ar asmuo dalyvavo priešmokykliniame ugdyme.
- Bendrojo ugdymo sistemoje būtina siekti aukštesnių mokymosi rezultatų. Tam reikalingi kompetentingi mokytojai – todėl reikia stiprinti mokytojų rengimo sistemą ir užtikrinti atitinkamą mokytojų darbo užmokesčio lygį.
- Profesinio mokymo patrauklumas, nepaisant pasiektos pažangos, išlieka ribotas. Siekiant spręsti šią problemą, reikia kelti kokybę ir prestižą, užtikrinti galimybę profesines mokyklas baigusiems asmenims vėliau siekti aukštojo mokslo ir geriau viešinti absolventų karjeros galimybes.
- Aukštųjų mokyklų Lietuvoje yra per daug. Finansiniai ir žmogiškieji ištekliai yra išskaidyti, todėl sistema veikia neefektyviai. Siekiant aukštesnės studijų kokybės būtina išnaudoti studentų bei tyrėjų mobilumo galimybes, universitetuose užtikrinti mokslo ir studijų vienovę, vystyti MTEP pajėgumus.

Ketvirta, Lietuvos **mokymosi visą gyvenimą rodikliai** vis dar išlieka žemi. Naujausi 2017 metų duomenys rodo, kad 25 - 64 m. amžiaus gyventojų dalyvavimas suaugusiųjų švietime per paskutines 4 sav. bei paskutinius 12 mėn. gerokai atsilieka nuo ES vidurkio⁷. Nors MVG lygis išliko beveik nepakitęs nuo 2007 m., kitų ES šalių

³³⁷ Ibid ir EBPO (2017). Education in Lithuania, Reviews of National Policies for Education, EBPO Publishing: Paris.

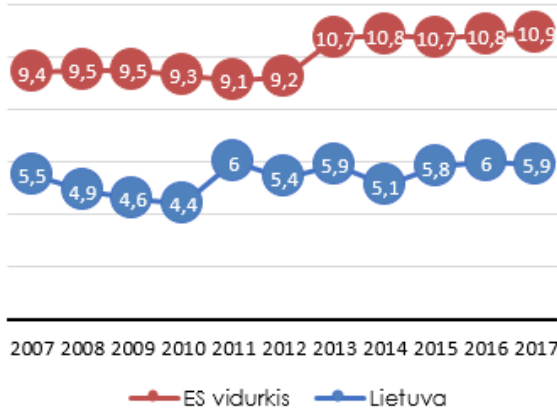
³³⁸ 2018 kovo 7 d. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2018) 213 "Šalies ataskaita. Lietuva 2018".

³³⁹ EBPO (2016). Skills Matter Lithuania. Further results from the survey of adult skills. EBPO Publishing: Paris.

³⁴⁰ EBPO (2017). Education in Lithuania, Reviews of National Policies for Education, EBPO Publishing: Paris.

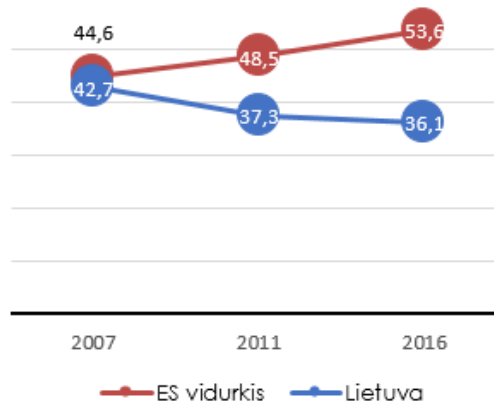
atžvilgiu per šį laikotarpį Lietuva nukrito iš 20 į 22 vietą. Darbuotojų dalyvaujančių tęstinio mokymo kursuose 2015 m., dalis taip pat nesiekia ES vidurkio.

93 pav. 25-64 m. gyventojų, per paskutines 4 sav. dalyvavusių švietime, dalis

Šaltinis: Eurostat (Labour Force Survey) duomenys.

94 pav. 25-64 m. gyventojų, per paskutinius 12 mėn. dalyvavusių švietime, dalis

Šaltinis: Eurostat (Labour Force Survey) duomenys.

Atsižvelgiant į išliekančius iššūkius, svarbiausi klausimai yra: ar pasirinktos tinkamos priemonės, ar pasiekiamos visos svarbiausios tikslinės grupės? Atsakant į šiuos klausimus, remtasi jau atliktais tyrimais bei vertinimais³⁴¹, kitomis ataskaitomis ir dokumentais, 9 prioriteto priemonių projektų vykdytojų apklausa³⁴² bei interviu.

Vertinamuoju laikotarpiu inicijuoti esminiai švietimo politikos formavimo ir įgyvendinimo peržiūros procesai, būtent – daugumą švietimo grandžių apimanti **švietimo sistemos reforma**³⁴³, kuri apima valstybinių studijų institucijų, profesinio mokymo įstaigų ir mokyklų tinklo optimizavimą, bendrojo ugdymo ir studijų paslaugų ir dėstytojų bei mokytojų prestižo didinimą. Reforma tebesitęsia, ją planuojama įgyvendinti iki 2021 metų. Didelės dalies ES fondų priemonių sėkmės stipriai priklauso nuo reformų įgyvendinimo. Strateginio konteksto pokyčiai lėmė dalies projektų atidėjimą ir (arba) peržiūrėjimą, įskaitant finansavimo peržiūrėjimą ir perskirstymą (esminiai lėšų perskirstymai pristatyti 2.9.2. skyriaus pradžioje). **Nors 9 prioriteto uždaviniai iš esmės išlieka tinkami, išlieka svarbu užtikrinti, kad:**

- 9 prioriteto įgyvendinimas gerai derėtų su įgyvendinamomis strateginėmis švietimo pertvarkomis bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir aukštojo mokslo srityse, nebūtų finansuojamos neefektyvios įstaigos ar infrastruktūros.
- Būtų užtikrinamas VP lėšomis finansuojamų projektų tęstinumas, užtikrintos geresnės galimybės naudotis jau sukurtais projektų rezultatais (pvz., mokymo programomis, modeliais, sprendimais). Šiuo metu nėra platformos, kur patogiai būtų galima rasti visus projektų rezultatus.
- Būtų sudarytos tinkamos prielaidos intervencijų įgyvendinimo rezultatyvumui bei poveikiui (žr. 2.9.2 skyrių).

Analizuojant priemonių tinkamumą ir papildomumą taip pat buvo atlikta prioriteto projektų vykdytojų apklausa. Kvietimai dalyvauti apklausoje buvo išsiųsti visiems projektų vykdytojams, vykdžiusiems ar baigusius vykdyti projektus iki 2018 kovo 1 d. Apklausoje statistika pateikta 95 pav. Apklausa apėmė visus uždavinius, išskyrus 9.1.2 uždavinį, kuriame galimų apklausti respondentų nebuvo.

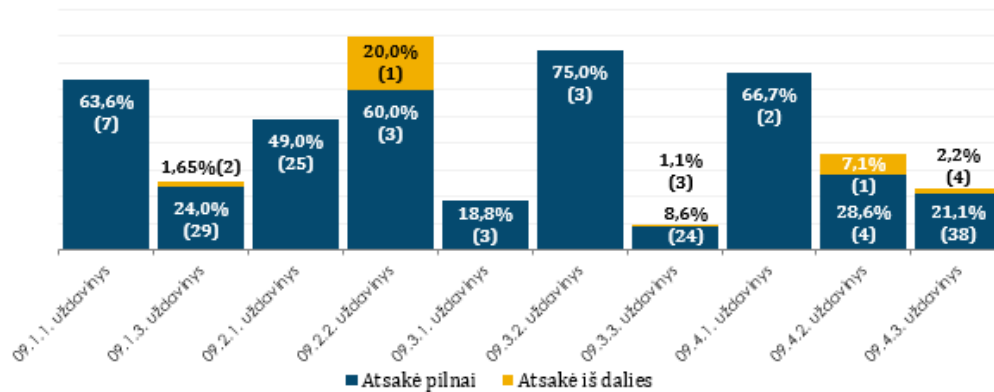
Iš viso 21,8 proc. (149 vykdytojai iš 685) apklaustųjų užpildė apklausą. Svarbu pažymėti, kad respondentų dalis ženkliai skiriasi pagal uždavinius. Kai kuriuose uždaviniuose (09.2.2, 09.3.1, 09.3.2, 09.3.3, 09.4.1, 9.4.2 ir 09.4.3) apklausą užpildžiusių projektų vykdytojų dalis yra per maža, kad juos būtų galima analizuoti atskirai šiems uždaviniams. Visais likusiais atvejais, apklausą užpildžiusių projektų vykdytojų dalis tam yra pakankama. Žemiau analizuojami apibendrinti apklausos rezultatai visiems uždaviniams.

³⁴¹ BGI Consulting (2018). 9 prioriteto konkretaus uždavinio „Padidinti dirbančių žmonių išteklių konkurencingumą, užtikrinant galimybes prisitaikyti prie ūkio poreikių“ įgyvendinimo pažangos vertinimas. Tarpinė ataskaita; ESTEP ir Visionary Analytics (2018). Atvejo studija: 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymąsi visą gyvenimą tinkamumo ir suderinamumo vertinimas; ESTEP ir Visionary Analytics (2018). 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymąsi visą gyvenimą tinkamumo ir suderinamumo atvejo studijos projektas, ir kt.

³⁴² Apklausa vykdyta 2018 m. rugsejo mėn. Ji apėmė visų 9 prioriteto konkrečių uždavinių, išskyrus 9.4.3 uždavinį, atsižvelgiant į tai, kad šiam uždaviniui yra atliktas detalus vertinimas.

³⁴³ Daugiau informacijos ŠMM pateiktose skaidrėse: <https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/Svietimo%20reformos.pdf>

95 pav. Apklausos respondentų statistika pagal 3 prioriteto uždavinius

Šaltinis: ESTEP, Visionary Analytics 2018.

Remiantis tik apklausos duomenimis, 9 prioriteto intervencijų **tinkamumas yra vidutinis-aukštas**. Apie du trečdaliai respondentų (iš viso į klausimą atsakė 146 respondentai) pritarė, kad 9 prioriteto finansuojami projektai leidžia spręsti esmines problemas / iššūkius. Dar 11 proc. atsakiusių teigė, kad projektas svarbus, tačiau kiti veiksniai (pvz., teisės aktų pokyčiai,) yra svarbesni, taip pat panaši dalis respondentų nurodė, kad projektas yra svarbus, nors esminių problemų sprendimui finansavimas nėra skirtas. Galiausiai, manančių, kad projektas nepadaeda spręsti esminių, struktūrinių problemų ir jį vykdančių dėl kitų priežasčių dalis nesiekė 5 proc. Dažnai minima, kad **ES priemonių fragmentacija neleidžia spręsti struktūrinių problemų**. Atsakymai atskirai pagal prioritetus nenagrinėjami dėl nepakankamai didelės respondentų imties didžiojoje dalyje uždavinių.

Remiantis apklausos duomenimis, 9 prioriteto intervencijų **papildomumas yra vidutiniškas**. Lygiai trečdalis respondentų (iš viso į klausimą atsakė 141 respondentas) teigė, kad nebūtų vykdę projektų be ES investicijų, beveik pusė (49 proc.) atsakiusių būtų vykdę projektus, tačiau mažesne apimtimi, o dar 6 proc. respondentų būtų vykdę projektus ta pačia apimtimi. Nagrinėjant tik priemones, kuriose nedalyvauja įmonės (visi uždaviniai išskyrus 9.4.3), papildomumas šiek tiek didesnis – 41 proc. projektų be ES finansavimo būtų visai nevykdę, 44 proc. projektus būtų vykdę, tačiau mažesne apimtimi, 1 proc. projektus būtų vykdę tokia pačia apimtimi. Apibendrinant, be ES lėšų didžioji dalis projektų būtų mažesnės apimtys arba būtų iš viso neįvykdyti. **Arti pusės visų respondentų įvardino vidines organizacijos lėšas kaip alternatyvų finansavimo šaltinį, tuo atveju jei nebūtų ES investicijų**. Čia svarbu paminėti, kad kai kuriais atvejais ES fondų projektais yra finansuojama einamoji institucijų veikla. Atsakymai atskirai pagal prioritetus nenagrinėjami dėl nepakankamai didelės respondentų imties didžiojoje dalyje uždavinių.

Vertinant intervencijų suderinamumą, svarbu pastebėti, kad VP 9 prioriteto intervencijų rinkinio koordinavimas nėra pakankamas. Dauguma priemonių buvo įgyvendinama valstybės projektų planavimo būdu, numatant atskiras priemones atskiroms švietimo sritims. Tai sudarė galimybes siekti strateginių pokyčių visuose švietimo srityse, tačiau galimybė didžiąja dalimi nebuvo pasinaudota. Remiantis interviu su įgyvendinančiomis institucijomis pastebima, kad dažnu atveju trūko aiškių ir konkrečių tikslų, strateginių gairių projektus pagal priemones planuojančioms įstaigoms. Taigi, priemonių rinkinys yra finansuojantis skirtingas švietimo sritis, bet ne pokyčius juose. Nors projektai turi atskirus tikslus, jie nesudaro vieningos sistemos. Taip pat pastebima, kad priemonių pavadinimai ir juose naudojami terminai sudėtingi, ne visuomet suprantami projektų vykdytojams (pvz., dalies projektų vykdytojai minėjo, kad nežino, ar tokios pat veiklos nenumatytos kituose projektuose, su kokiais kitais projektais būtų galima koordinuoti veiklas). Vis dar stokojama tarpusavio koordinavimo derinant atskirus švietimo politikos veiksmus, ypač kai tai susiję su kelių institucijų veiksmų derinimu. Pavyzdžiui, su mokymo programų atnaujinimu susijusios priemonės, remiantis Mokymų programų atvejo studija³⁴⁴, ne visuomet yra gerai suderintos:

- Priemonės yra iš dalies papildančios viena kitą (pvz., bendrojo ugdymo programų ir vertinimo sistemos atnaujinimas), tačiau dėl nenuoseklaus įgyvendinimo šios sinergijos nebus pilnai išnaudojamos (pvz., vertinimo sistema spalio mėn. buvo atnaujinama remiantis senomis ugdymo programomis);
- Priemonių įgyvendinimas kai kuriais atvejais yra nenuoseklus, o veiksmų seka – nelogiška (pvz., žmogiškųjų išteklių stebėsenos sistemos atnaujinimas vyksta paraleliai su profesinių standartų rengimu,

³⁴⁴ ESTEP ir Visionary Analytics (2018). Atvejo studija: 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo vertinimas.

todėl ruošiami profesiniai standartai gali neatitikti darbo rinkos poreikių), todėl dalį veiklų gali tekti finansuoti pakartotinai, norint užtikrinti, kad švietimo sistema būtų suderinta su šiuolaikinėmis darbo rinkos tendencijomis;

- Visų aktualių priemonių įgyvendinimas vyksta paraleliai, tačiau trūkstant koordinavimo tarp priemonių rėmuose vykdomų veiklų, jų įgyvendinimas liks fragmentiškas (pvz., bendrojo ugdymo programų atnaujinimas ir bendrojo ugdymo ankstinimas).

Taip pat pastebėta³⁴⁵, kad MVG politikos formavimo ir koordinavimo stoka daro neigiamą įtaką ir intervencijų į MVG tarpusavio suderinamumui:

- įgyvendinant MVG politikos veiklas (pvz., teikiant profesinio orientavimo paslaugas, kuriant sąlygas pažeidžiamoms grupėms) trūksta integralaus požiūrio, tęstinumo - paslaugos teikiamos ES projektų pagrindu, stokojama tolygumo tenkinant visų tikslinių grupių narių poreikius ir veiklų tęstinumo;
- trūksta suderinamumo skirstant ES investicijų lėšas tęstiniam profesiniam mokymui - per daug infrastruktūrai ir per mažai - kokybiškų veiklų įgyvendinimui;
- sinergijos tarp projektų galėtų būti labiau išnaudojamos (pvz., projekte „Lyderių laikas 3“ vykdyti savivaldybių pokyčių projektus ne tik bendrojo ugdymo, bet ir suaugusiųjų švietimo srityje);
- pozityvios sinergijos tarp skirtingų ministerijų kuruojamų priemonių šiuo metu nėra pilnai išnaudojamos.

2.9.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas

2014–2020 VP programos priede³⁴⁶ patvirtintame finansavimo plane 9 VP prioriteto įgyvendinimui numatyta skirti 674,8 mln. Eur, iš jų 41,9 mln. Eur sudaro veiklos rezervo lėšos. ŠMM administruojamoms priemonėms įgyvendinti skirta 568 mln. Eur (iš kurių 35,3 mln. Eur - rezervo lėšos), o EIMIN intervencijoms - 106,9 mln. Eur (iš kurių 6,6 mln. Eur - rezervas). Pastaruoju metu įvyko šie pagrindiniai lėšų perskirstymai 9 prioritete³⁴⁷:

- 9.2.2. uždaviniui padidintas finansavimas 3,6 mln. Eur (pagalbos vaikui ir šeimai organizavimui) ir 11 mln. Eur (neformaliajam švietimui). Lėšos perkeliama iš 9.4.1 ir 9.4.2 profesinio mokymo priemonių.
- 9.1.3. uždavinio finansavimas padidintas 5,5 mln. Eur (geltoniesiems autobusiukams) ir 3 mln. Eur (mokiniamis pritaikytų gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos tyrimų ir eksperimentinės veiklos atviros prieigos (STEAM) centrų sukūrimui mažesniuose Lietuvos regionuose) perkeliama iš 9.1.2 uždavinio.
- 9.1.1. uždavinio lėšos padidintos 9 mln. Eur (pedagogų rengimo pertvarkos tikslams) jas perkeliama iš 9.1.2 profesinio mokymo uždavinio.

Apibendrinant, bendrojo ugdymo priemonėms lėšos didėjo 23,1 mln. Eur, o aukštojo mokslo priemonėms - 9 mln. Eur. Atitinkamai profesinio mokymo priemonėms lėšos sumažėjo 32,1 mln. Eur.

Ataskaitos rengimo metu taip pat planuojami tolesni lėšų perskirstymai³⁴⁸:

- 9.2.2 uždavinio lėšos didės 23 mln. Eur, o 9.2.1 uždavinio - 4,5 mln. Eur. Papildomai skiriamos lėšos bus skiriamos kokybės krepšeliui, neformaliajam ugdymui bei kultūros pasui. Apibendrinant, lėšos nukreipiamos bendrojo ugdymo sričiai siekiant, įgyvendinti išsikeltus tikslus ir pasiekti geresnių rezultatų, taip pat siekiant proveržio mokinių pasiekimų srityje.
- Atsižvelgiant į ŠMM sprendimą, parengtas ir suderintas Priemonių įgyvendinimo plano pakeitimo projektas perskirstant lėšas ŠMM priemonių viduje: 9.3.1 uždaviniui finansavimas didinamas 7,5 mln. Eur (socialinėms stipendijoms ir užtikrinti už studijas sumokėtos kainos kompensavimą valstybės nefinansuojamiems studentams) jas perkeliama iš 9.2.2, 9.3.3, 9.4.1 ir 9.4.2 uždavinių.
- 9.1.3 uždavinio lėšos planuojamos didinti 0,5 mln. Eur (geltoniesiems autobusiukams) jas perkeliama iš 9.1.2 uždavinio.

Pagal SFMIS duomenis iki 2018 m. gruodžio 31 d. įgyvendinant 9 prioritetą sudaryti projektų sąrašų arba paskelbtų kvietimų suma sudarė 490,3 mln. Eur (73 proc. nuo visų prioritetui suplanuotų ES fondų lėšų),

³⁴⁵ ESTEP ir Visionary Analytics (2018). Atvejo studija: 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymąsi visą gyvenimą tinkamumo ir suderinamumo vertinimas

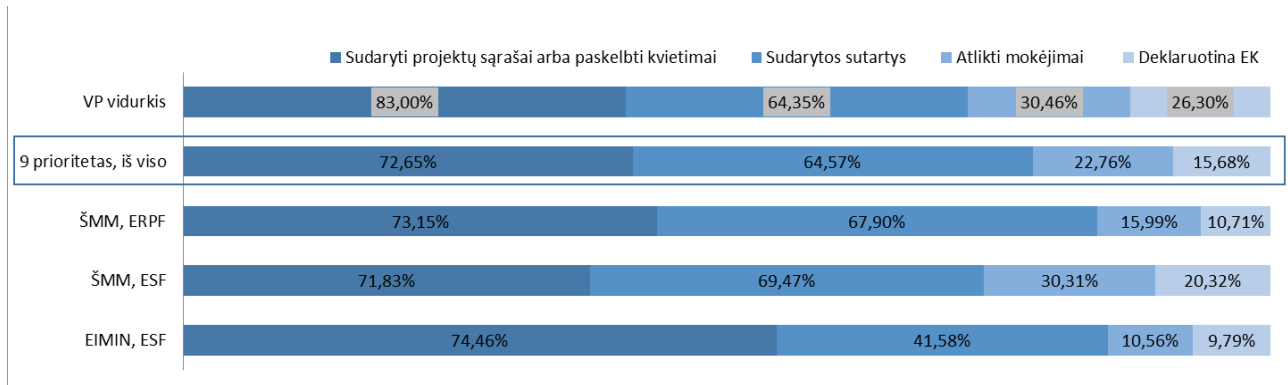
³⁴⁶ 2014 m. lapkričio 26 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1326 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos priedo patvirtinimo“, suvestinė redakcija nuo 2017-12-28.

³⁴⁷ Remiantis ŠMM 2018 10 15 pateikta informacija.

³⁴⁸ Ten pat.

pasirašytų sutarčių vertė buvo 435,7 mln. Eur (65 proc. nuo suplanuotų ES fondų lėšų), o atliktų mokėjimų suma sudarė 153,3 mln. Eur (23 proc. nuo skirtų ES fondų lėšų). Didesnė finansinė pažanga buvo pagal ŠMM įgyvendinamas ESF priemones, mažiausia – pagal EIMIN administruojamas ESF priemones.

96 pav. VP 9 prioriteto finansinė pažanga.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

9 prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plane įtraukti devyni rodikliai. Pavyko pasiekti arba beveik pavyko pasiekti šešių rodiklių planuotos reikšmės (žr. 98 lentelę). Prioriteto įgyvendinime veikiant daugiau nei vienam struktūriniam fondui, Komisija dėl veiklos rezervo lėšų paskirstymo sprendžia pagal atskiriems fondams priskiriamas pasiektų rodiklių reikšmes.

- Trijų ESF produkto rodiklių numatytos reikšmės buvo pasiektos. Kadangi ESF finansinio rodiklio „Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK“ pažanga siekia daugiau nei 75 proc., rezervo lėšos bus skiriamos šio fondo veikloms prioritetu. Tikėtina, kad numatytos rodiklių reikšmės iki 2023 m. bus pasiektos. Šiokia tokia rizika matoma rodiklio „Studentai, kurie pagal veiksmų programą ESF lėšomis bent dalį studijų laikotarpio mokėsi užsienio aukštosiose mokyklose“ pasiekimui. Remiantis ŠMM pateikta informacija, kol kas didesnė paklausa tarp studentų yra praktikoms įmonėse, o ne mokymuisi užsienyje. Nors ŠMM teigimu rodiklis turėtų būti pasiektas, reikėtų pirmiausiai išanalizuojant situaciją, kodėl ši finansuojama veikla neturi paklausos, o po to atitinkamai imtis veiksmų ją didinant.
- Tuo tarpu ERPF rodiklių atveju keturių iš penkių rodiklių tarpinės reikšmės pasiektos, tačiau nėra atnaujintų duomenų apie vieno rodiklio pažangą. Nors reikšmė neatnaujinta, ji apskaičiuojama sumuojant trijų nacionalinių rodiklių reikšmes ir pašalinant besidubliuojančias įstaigas. Susumavus nacionalinius rodiklius, produkto rodiklio reikšmė viršija siektiną reikšmę (nepašalinus besidubliuojančių įstaigų sutartyse planuojama pasiekti rodiklio reikšmė – 989; tikėtina, kad net ir pašalinus besidubliuojančias įstaigas, rodiklio reikšmė būtų viršijama). Tai reiškia, kad veiklos rezervo lėšos bus skiriamos šio fondo veikloms prioritetu. Vertinant tikimybę pasiekti 2023 m. numatytas reikšmes rizikų nestebima. Rekomenduojama atnaujinti rodiklio „Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Švietimo ir kitų švietimo teikėjų įstaigos, kuriose pagal veiksmų programą ERPF lėšomis sukurta ar atnaujinta ne mažiau nei viena edukacinė erdvė“ reikšmė“ faktinę reikšmę, nes dabar atrodo, kad pagal rodiklį pažangos nėra.

9 prioriteto veiklų įgyvendinimui šiuo metu numatyta 40,49 mln. Eur veiklos rezervo lėšų.

98 lentelė. Prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plano rodikliai

Rodiklio rūšis	Fondas	Rodiklio apibrėžimas arba įgyvendinimo žingsnis	Matavimo vienetas	VP nurodyta tarpinė reikšmė (2018)	VP nurodyta siektina reikšmė (2023)	Pasiekta reikšmė	Procentinis skirtumas tarp VP nurodytos tarpinės ir pasiektos reikšmės	Procentinis skirtumas tarp VP nurodytos 2023 ir pasiektos 2018 reikšmės
Finansinis rodiklis	ERPF	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK (ERPF)	Eur	21 415 750	245 351 171	25 106 599	117%	10%
Produkto rodiklis	ERPF	Bent už 289 tūkst. eurų pagal veiksmų programą ERPF lėšomis atnaujintos profesinio mokymo įstaigos	Skaičius	0	20	1		5%

Įgyvendinimo žingsnis	ERPF	Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Bent už 289 tūkst. eurų pagal veiksmų programą ERPF lėšomis atnaujintos profesinio mokymo įstaigos“ reikšmė	Skaičius	16	-	20	125%	-
Produkto rodiklis	ERPF	Švietimo ir kitų švietimo teikėjų įstaigos, kuriose pagal veiksmų programą ERPF lėšomis sukurta ar atnaujinta ne mažiau nei viena edukacinė erdvė	Skaičius	0	180	0	100%	0%
Įgyvendinimo žingsnis	ERPF	Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Švietimo ir kitų švietimo teikėjų įstaigos, kuriose pagal veiksmų programą ERPF lėšomis sukurta ar atnaujinta ne mažiau nei viena edukacinė erdvė“ reikšmė	Skaičius	90	-	-	-	-
Finansinis rodiklis	ESF	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK (ESF)	Eur	98 998 708	535 663 437	81 319 446	82%	15%
Produkto rodiklis	ESF	Studentai, kurie pagal veiksmų programą ESF lėšomis bent dalį studijų laikotarpio mokėsi užsienio aukštosiose mokyklose	Asmenys	612	3 600	765	125%	21%
Produkto rodiklis	ESF	Tyrėjai, kurie dalyvavo ESF veiklose, skirtose mokyti pagal neformaliojo švietimo programas	Asmenys	374	2 200	1 172	313%	53%
Produkto rodiklis	ESF	Dirbantieji, kurie dalyvavo ESF mokymuose, suteikiančiuose kvalifikaciją arba kompetenciją	Asmenys	11 700	65 000	21 140	181%	33%

Pastabos: Žalia spalva žymimi rodikliai, kur pasiekta 100 ir daugiau proc. siektinos tarpinės reikšmės, geltona – kur pasiekta 65-100 proc., raudona, kur pasiekta mažiau nei 65 proc. siektinos reikšmės.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Pažanga įgyvendinant keturis investicinius prioritetus ir juose numatytus uždavinius apžvelgta toliau šiame skyriuje. Apibendrinant, pastebima, kad daugelio priemonių atvejų jų įgyvendinimas vėlavo, retai atliekami tyrimai ar vertinimai priemonių tinkamumui nustatyti. Susidaro išpūdis, kad trūksta informacijos dalinimosi tarp tų, kurie priima sprendimus dėl priemonių intervencijų logikos, ir tų, kurie įgyvendina priemones.

Šio prioriteto priemonėms dažnu atveju sudėtinga įvertinti sukurtos ar planuojamos sukurti vertės ir skirtos finansavimo santykį, nes planuojama sukurti vertė nėra vienareikšmiškai susijusi su sukurtais produktais, taip pat priemonėse ir pačiuose projektuose finansuojamos skirtingos veiklos, todėl labai sudėtinga, o kai kuriais atvejais ir neįmanoma atskirti, kiek tiksliai kiekvienai konkrečiai veiklai lėšų skirta. Taigi, vertinant priemonių efektyvumą vertinamas priemonių įgyvendinimo efektyvumas.

2.9.2.1. Investicinio prioriteto „Investicijos į švietimą, profesinį mokymą, skirtos švietimo ir mokymo infrastruktūrai tobulinti, siekiant suteikti įgūdžių ir užtikrinti mokymosi visą gyvenimą galimybę“ analizė

Pagal šį investicinį prioritetą įgyvendinami trys uždaviniai, kuriais siekiama įgyvendinti kokybinius pokyčius visose švietimo srityse. Finansuojamos intervencijos į studijų infrastruktūrą ir aukštųjų mokyklų tinklo konsolidavimą, profesinio mokymo infrastruktūros modernizavimą, kokybiško bendrojo ir neformaliojo ugdymo prieinamumą vaikams nepriklausomai nuo jų gyvenamos vietos. Šių uždavinių įgyvendinimo pažanga aptariama žemiau.

9.1.1. uždavinys „Tobulinti ir koncentruoti studijų infrastruktūrą, siekiant aukštesnės studijų kokybės“ yra skirtas kokybiško, atviro ir modernaus aukštojo mokslo kūrimui Lietuvoje. Šiuo uždaviniu finansuojamos investicijos į mokslo ir studijų institucijų infrastruktūros koncentravimą, geresnę kolegijų studijų atitikimą ūkio poreikiams. Pagal šį uždavinį yra suplanuota ir patvirtinta viena ŠMM priemonė, kuriai skirta 57,6 mln. Eur. Priemonė nėra susieta su veiklos rezervu.

99 lentelė. 9.1.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES	% nuo numatytų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES	% nuo numatytų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų	Pripažintos deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be	Veiklos lėšų								

	veiklos rezervo	rezervas	lėšos Eur	lėšų	lėšos Eur	lėšų		lėšų		
Studijų aplinkos ir infrastruktūros koncentravimas, tobulinimas ir informacinių sistemų plėtra	57 648 592	0	31 943 869	55%	23 500 420	41%	5 291 070	9%	4 435 545	8%
VISO, 9.1.1. uždavinys	57 648 592	0	31 943 869	55%	23 500 420	41%	5 291 070	9%	4 435 545	8%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

100 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektinga reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Investicijas gavusios vaikų priežiūros arba švietimo infrastruktūros pajėgumas	Skaičius	-	-	61 765	3 404	6%
Aukštosios mokyklos, kuriose bent už 289 tūkst. eurų pagal veiksmų programą ERPF lėšomis atnaujinta koncentruota studijų infrastruktūra	Skaičius	-	-	5	0	0%
ERPF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Studentų, studijuojančių aukštosiose mokyklose, kuriose bent už 289 tūkst. eurų pagal veiksmų programą ERPF lėšomis atnaujinta koncentruota studijų infrastruktūra, dalis	Procentai	5,22	2013	10	5,22	52%

Pastaba: * - n.d. – nėra duomenų.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Vertinamu laikotarpiu uždavinio pažanga pagal produkto ir rezultato rodiklius buvo ribota. Vertinant rodiklių tikėtiną pasiekiamumą remtasi interviu su ŠMM duomenimis. ŠMM duomenimis, **rizikų nepasiekti stebėsenos rodikliams nestebima**. Pažanga ribota dėl vėluojančio priemonių įgyvendinimo, tačiau sėkmingai įgyvendinus visas priemones siektinos rodiklių reikšmės turėtų būti pasiektos. Vėluojantis priemonių įgyvendinimas susijęs su aukštojo mokslo tinklo peržiūra, kurios nebaigus nebuvo galima pradėti įgyvendinti priemonių. Remiantis vertinimo metu atliktos projektų vykdytojų apklausos duomenimis, tikėtinas rezultatyvumas taip pat aukštas. 5 iš 7 respondentų tikimybę, kad pavyks įgyvendinti numatytus tikslus, vertino kaip aukštą o dar vienas respondentas manė, jog yra didelė tikimybė pasiekti geresnius rezultatus nei planuota. Tik vienas respondentas nurodė susiduriantis su iššūkiais viešųjų pirkimų metu, kurie gali neigiamai paveikti projekto rezultatus.

Įgyvendinant uždavinio priemones svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad aukštųjų mokyklų tinklas ir jų infrastruktūra yra fragmentuota ir perteklinė. Nepaisant to, kad Lietuvos aukštosios mokyklos gauna didžiausią procentą nuo švietimui skiriamo finansavimo, šios lėšos yra naudojamos neefektyviai. MOSTA duomenimis, 2011 m. – 2016 m. studentų skaičius Lietuvos universitetuose sumažėjo 32 proc., tačiau akademinio personalo skaičius išaugo 4 procentais, o valdžios išlaidos išaugo net 33 proc.³⁴⁹. Lietuvos viešojo sektoriaus aukštųjų mokyklų kapitalo išlaidų dalis viena didžiausių tarp ES šalių ir 2013 m. siekė 22 proc.³⁵⁰. Tam įtakos turi infrastruktūros išlaikymui tenkantys kaštai, 2013–2016 m. ilgalaikio turto palaikymui skirta 92,8 mln. Eur³⁵¹. Sumažinus juos daugiau lėšų liktų studijų kokybės tobulinimui. Todėl studijų **infrastruktūros atnaujinimą būtina siesti su efektyvumo didinimu bei vykdoma aukštųjų mokyklų tinklo pertvarka**. Siejant ES fondų projektus su tinklo pertvarka, buvo peržiūrėti visi planuoti projektai. Po peržiūros dauguma projektų buvo palikti vykdyti. Buvo atsisakyta tik Lietuvos edukologijos universiteto projekto, kurio lėšos perkeltos Vytauto Didžiojo universitetui, kadangi šie universitetai susijungė. Taip pat dėl tinklo reformos papildomai lėšų buvo skirta pedagogų rengimo centrų kūrimui.

Pagal 9.1.2. uždavinį „Padidinti kokybiško profesinio ir suaugusiųjų mokymo prieinamumą investuojant į infrastruktūrą“ siekiama padidinti profesinio mokymo patrauklumą, investuojant tiek į sektorialių praktinio mokymo centrų plėtrą, tiek į jų neturinčias profesinio mokymo įstaigas, teikiančias bazinius profesinio mokymo modulius. Pagal šį uždavinį suplanuotos dvi ŠMM priemonės „Sektorialių praktinio mokymo centrų plėtra“ ir „Profesinio mokymo infrastruktūros plėtra“. Pastarajai vertinimo laikotarpiu PFSA vis dar buvo rengiamas.

³⁴⁹ Žr. MOSTA, „Mokslo ir studijų institucijų potencialo analizė“, 2016. https://mosta.lt/images/AM_tinklo_analize_galutines.pdf [žiūrėta 2018.09.26]

³⁵⁰ Ten pat.

³⁵¹ Valstybinio audito ataskaita (2017). Ar valstybinių universitetų turtas valdomas ir naudojamas kryptingai – mokslinei veiklai ir studijoms.

Priemonėms skirta 41,7 mln. Eur, iš kurių 6,4 mln. Eur – veiklos rezervas. Su rezervu susieta priemonė „Profesinio mokymo infrastruktūros plėtra“.

101 lentelė. 9.1.2. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos mis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Sektorinių praktinio mokymo centrų plėtra	22 894 831	0	22 563 189	99%	22 169 958	97%	648 993	3%	358 199	2%
Profesinio mokymo infrastruktūros plėtra	12 390 355	6 449 284	PFSA rengiamas	0%	0	0%	0	0%	0	0%
VISO, 9.1.2. uždavinys	35 285 186	6 449 284	22 563 189	54%	22 169 958	53%	648 993	2%	358 199	1%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

102 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Investicijas gavusios vaikų priežiūros arba švietimo infrastruktūros pajėgumas	Skaičius	-	-	5 615	0	0%
Bent už 289 tūkst. eurų pagal veiksmų programą ERPF lėšomis atnaujintos profesinio mokymo įstaigos	Skaičius	-	-	20	1	5%
ERPF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Profesinio mokymo mokinių, kurie mokosi bent už 289 tūkst. eurų pagal veiksmų programą ERPF lėšomis atnaujintose įstaigose, dalis	Procentai	53	2013	75	53	71%

Pastaba: * - n.d. – nėra duomenų.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Uždavinio fizinė pažanga pagal produkto ir rezultato rodiklius ribota, kadangi ataskaitiniu laikotarpiu įgyvendinami projektai buvo neseniai prasidėję. Tai taip pat galima sieti su naujo profesinio mokymo įstaigų tinklo vystymo planu ir Profesinio mokymo įstatymu. Dėl šių dokumentų rengimo/atnaujinimo vyko finansuotinių projektų peržiūra. Pvz., pagal Sektorinių profesinio mokymo centrų finansavimo priemonę vietoj 42 centrų bus finansuota 22, kai dalies projektų buvo atsisakyta, dalis smulkesnių sujungta į stambesnius.

Vertinant rodiklių pasiekiamumą remtasi interviu su ŠMM duomenimis, kadangi pagal objektyvius duomenis pažanga labai ribota. **Rizikų nepasiekti stebėsenos produkto rodikliams nestebima.** Priešingai, dėl to kad kai kurie smulkesni projektai buvo sujungti ir tapo stambesniais, rodiklius susietus su 289 tūkst. Eur riba, planuojama viršyti. Taip pat bus investuojama į didžiausias įstaigas, kur mokinių skaičius didžiausias, todėl rezultato rodiklio pasiekimui rizikų taip pat nėra. Nors stebėsenos rodikliai turėtų būti pasiekti, profesinio mokymo kokybė ir prieinamumas nebūtinai pagerės. Priemonių rezultatyvumą mažina tai, kad nepakankamai efektyviai išnaudojama infrastruktūra. Dalis profesinio mokymo įstaigų tikslingai neplanuoja efektyvesnio sektorinių profesinio mokymo centrų infrastruktūros panaudojimo veiklų, dalis įstaigų negauna papildomų pajamų iš sektorinių profesinio mokymo centrų, profesinio mokymo įstaigos (išskyrus darbo rinkos mokymo centrus) per mažai dėmesio skiria suaugusiųjų mokymui.³⁵² Siekiant pasiekti uždavinio tikslus labai svarbu užtikrinti esamos infrastruktūros efektyvų panaudojimą, efektyvinti ir konsoliduoti esamų profesinio mokymų įstaigų tinklą, įstaigų veiklą labiau derinti su regiono poreikiais³⁵³.

9.1.3. uždaviniu „Padidinti bendrojo ugdymo ir neformaliojo švietimo įstaigų (ypač vykdančių ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programas) tinklo veiklos efektyvumą“ siekiama patobulinti dėl demografinių priežasčių išbalansuotą ugdymo įstaigų tinklą. Šio uždavinio veiklomis finansuojamas kūrybiškumą skatinančios ugdymo(si) aplinkos modernizavimas; šiuolaikiškų švietimo technologijų diegimas; kokybiško ikimokyklinio ugdymo prieinamumo užtikrinimas visose savivaldybėse; kompleksinės pagalbos vaikams su skirtingais specialiaisiais poreikiais teikimas vaikų socializacijos centruose; kūrybiškumą, sveiką gyvenseną ir socializaciją skatinančio neformaliojo švietimo infrastruktūros tobulinimas. Pagal šį uždavinį yra suplanuotos penkios ŠMM priemonės. Iš viso priemonėms skirta 109,1 mln. Eur, iš kurių 6 mln. Eur – veiklos rezervas. Didžiausia pažanga pasiekta pagal priemonę „Švietimo prieinamumo didinimas“.

³⁵² Valstybinio audito ataskaita (2016). Kaip panaudojamos profesinio mokymo galimybės.

³⁵³ Remiantis interviu su ŠMM.

103 lentelė. 9.1.3. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruoti nominis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Švietimo prieinamumo didinimas	32 350 768	0	27 634 239	85%	27 634 239	85%	12 083 050	37%	8 919 275	28%
Nevalstybinių neformaliojo vaikų švietimo erdvių, valstybinių ir nevalstybinių mokyklų modernizavimas	10 585 612	0	10 585 312	100%	9 639 537	91%	74 615	1%	0	0%
Mokyklų tinklo efektyvumo didinimas	28 770 750	2 899 590	28 732 989	91%	28 595 721	90%	9 200 375	29%	5 201 609	16%
Neformaliojo švietimo infrastruktūros tobulinimas	14 470 706	1 458 395	14 443 618	91%	13 679 192	86%	2 707 387	17%	1 828 177	12%
Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumo didinimas	16 923 971	1 705 641	16 642 244	89%	16 391 204	88%	3 338 064	18%	1 589 796	9%
VISO, 9.1.3. uždavinys	103 101 807	6 063 626	98 038 402	90%	95 765 744	88%	27 403 491	25%	17 538 857	16%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Fizinė uždavinio pažanga yra labai ribota pagal produkto rodiklius (per ataskaitinį pažangą fiksuota tik pagal vieną iš trijų rodiklių, o ši pažanga per laikotarpį siekė tik 3 proc.). Analogiška situacija ir su rezultato rodikliais, kurių reikšmės per ataskaitinį laikotarpį lyginant su bazine rodiklio reikšme nepakito. Stebėsenos rodiklių pasiekiamumą įvertinti sudėtinga, kadangi dar nėra matoma rodiklio pažangos dėl pačių priemonių lėtos pažangos. Rezultato rodikliai, nors ir priklauso nuo kitų veiksnių (pvz., mokinių ir vaikų skaičiaus atnaujinamose įstaigose), yra stipriai susieti su priemonių veiklomis. Sėkmingai įgyvendinus priemones, jie turėtų būti pasiekti. Rezultato rodikliai matuoja uždavinio tikslus, t. y. ugdymo kokybę tik tiek, kiek finansuojamos priemonės veiklos - investicijos į infrastruktūrą.

Remiantis atliktos apklausos duomenimis taip pat galima teigti, jog 9.1.3 uždavinio intervencijų **tikėtinas rezultatyvumas yra aukštas**. 83 proc. respondentų (iš viso į klausimą atsakė 29 respondentai) įvardijo matantys didelę tikimybę, kad pavyks pasiekti numatytus tikslus, o dar 14 proc. teigė, kad yra didelė tikimybė pasiekti geresnius rezultatus nei planuota.

104 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektinga reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ERPF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Pagal veiksmų programą ERPF lėšomis sukurta naujos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vietos	Skaičius	-	-	2 000	49	3%
ERPF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Bendrojo ugdymo mokinių, kurie mokosi bent už 289 tūkst. eurų pagal veiksmų programą ERPF lėšomis atnaujintose įstaigose, dalis	Procentai	36,14	2012	48	36,14	75%
1-6 metų vaikų, ugdomų pagal veiksmų programą ERPF lėšomis atnaujintose ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo įstaigose, dalis	Procentai	25	2014	46	25	54%

Pastaba: * - n.d. – nėra duomenų;

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Be ES investicijų ŠMM įgyvendina ir kitus į tinklo efektyvumą orientuotus veiksmus. Mokyklų tinklo efektyvumo didinimas – vienas iš šios Vyriausybės uždavinių. Tiesiogiai ŠMM negali daryti įtakos mokyklų skaičiui, nes mokyklos yra pavaldžios savivaldybėms. Todėl ŠMM ketina nustatyti kriterijus, kokioms mokykloms gali būti skiriamas finansavimas mokymo lėšoms. 2018 m. liepos 11 d. Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisyklės pakoreguotos taip, kad nuo 2019 m. rugsėjo mokyklose vidutinis mokinių skaičius klasėse galės būti mažesnis nei 8 tik tuo atveju, jeigu savivaldybė mokyklai papildomai skiria savo lėšų mokymui tiek, kiek jų trūksta iki sumos, nustatytos vidutiniam mokinių skaičiui atitinkamos programos klasėje. Taip pat planuojama kaip papildomą kriterijų ateityje įtraukti ir reikalavimą neturėti jungtinių klasių pagrindinio ir vidurinio ugdymo programose. Šiuo metu ŠMM tiesiog rekomenduoja jungti dvi gretimas klases.

Siekiant tinklo efektyvumo politikos įgyvendinimą susieti su 9 prioriteto įgyvendinimu, SF priemonėse mokyklų infrastruktūros projektams nustatyti specialieji atrankos kriterijai. Pavyzdžiui, priemonėje „Nevalstybinių neformaliojo vaikų švietimo erdvių, valstybinių ir nevalstybinių mokyklų modernizavimas“ projektai turi atitikti

minimalaus mokinių skaičiaus mokykloje einamųjų mokslo metų rugsėjo 1 d. be mokinių skyriuose ir filialuose, turimuose kitose vietovėse, reikalavimą. Priemonėje „Mokyklų tinklo efektyvumo didinimas“ projektai turi atitikti savivaldybės mokyklų tinklo pertvarkos bendrąjį planą, kuris turi atitikti ŠMM nustatytas tinklo kūrimo taisykles. Taip siekiama išvengti atvejų, kai atnaujinama infrastruktūra tose mokyklose, kurios nėra efektyvios ir yra nemenka tikimybė, kad vėliau turės būti uždarytos. Siekiant išvengti situacijų, kai investuojama į mokyklą, kurią vėliau reikia uždaryti dėl nepakankamo moksleivių skaičiaus, būtų galima daryti moksleivių skaičiaus prognozes (5-10 metų) savivaldybių ir mokyklų lygiu, remiantis demografinėmis tendencijomis. Tai leistų investuoti tik į tas mokyklas, kur po 5-10 metų vis dar bus minimalus moksleivių skaičius.

2.9.2.2. Investicinio prioriteto „Mokyklos nebaigiančių asmenų skaičiaus mažinimas ir mokyklos nebaigimo prevencija, lygių galimybių gauti geros kokybės ikimokyklinį, pradinį, pagrindinį ir vidurinį išsilavinimą, įskaitant grįžimui į švietimo ir mokymo procesą skirtus mokymosi būdus, tarp jų formalųjį, neformalųjį mokymąsi ir savišvietą, užtikrinimas“ analizė

Šio investicinio prioriteto įgyvendinimas apima du uždavinius, kurių įgyvendinimo pažangą aptariama žemiau.

9.2.1. uždaviniu „Pagerinti mokinių ugdymo pasiekimus skatinant pokyčius švietimo įstaigų veikloje“ siekiama atnaujinti ugdymo organizavimo modelius, metodus, ugdymo įrankius, priemones ir turinį. Numatomos investicijos kompetencijų ugdymo ir pasiekimų vertinimo sistemos diegimui. Taip pat finansuojamos į konkrečios ugdymosi įstaigos problematiką nukreiptos priemonės, siekiant sumažinti netolygumus tarp miesto ir kaimo mokyklų. Daug dėmesio skiriama švietimo sistemos darbuotojų esminiam kvalifikacijos tobulinimui. Pagal šį uždavinį suplanuotos penkios ŠMM priemonės. Priemonėms skirta 53,7 mln. Eur, iš kurių 2,9 mln. Eur – veiklos rezervas. Su veiklos rezervu susieta priemonė „Ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklų veiklos tobulinimas“.

105 lentelė. 9.2.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Švietimo vertinimo ir stebėsenos sistemų sukūrimas	7 509 361	0	7 509 361	100%	7 473 271	100%	1 022 036	14%	44 982	1%
Kokybės krepšelis	12 156 600	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ugdymo turinio tobulinimas ir naujų mokymo organizavimo formų kūrimas ir diegimas	16 494 022	0	16 258 253	99%	16 220 907	98%	648 628	4%	68 100	0,4%
Mokytojų ir kitų švietimo sistemos darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas	7 682 400	0	6 582 049	86%	6 582 049	86%	2 066 482	27%	369 907	5%
Ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklų veiklos tobulinimas	6 950 880	2 896 200	6 950 880	71%	3 549 928	36%	2 463 736	25%	1 736 959	18%
VISO, 9.2.1. uždavinys	50 793 263	2 896 200	37 300 543	70%	33 826 155	63%	6 200 882	12%	2 219 948	4%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

106 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siekėtina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Mokyklos, kuriose gavo pagal veiksmų programą ESF finansavimą ugdymo kokybei gerinti įdiegtos mokinių kompetencijų vertinimo ar įsivertinimo sistemos	Skaičius	-	-	360	0	0%
Švietimo įstaigų darbuotojai, kurie dalyvavo ESF veiklose, skirtose mokytis pagal neformaliojo švietimo programas	Skaičius	-	-	10 000	1 856	19%
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Pagal veiksmų programą ESF finansavimą ugdymo kokybei gerinti gavusių mokyklų, kurių mokinių ugdymo pasiekimai pagerėjo, dalis	Procentai	0	2014	70	0	0%

Pastabos: * - n.d. – nėra duomenų; šeši VP produkto rodikliai, kurių siektinų ir pasiektų reikšmių duomenys vertinimui nebuvo pateikti, neanalizuojami.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Pagal pateiktus duomenis, vertinamuoju laikotarpiu fizinė uždavinio pažanga yra ribota. Tik vieno rodiklio reikšmė yra išaugusi ir tik iki 19 proc. siektinos reikšmės. Finansavimas projektams pagal didžiąją dalį priemonių buvo skirtas tik 2018 m. viduryje. Toks veiklų vėlavimas dalinai susijęs su siekiu kelti aukštesnius reikalavimus projektams, ko pasekoje tam tikros projektų paraiškos grąžinamos taisyti. Remiantis projektų vykdytojų (tik priemonės „Išimokymklinio ir bendrojo ugdymo mokyklų veiklos tobulinimas“) apklausa, projektus jau įgyvendinantys respondentai tikėtiną uždavinio rezultatyvumą vertina gerai. Trys ketvirtadaliai visų respondentų (iš viso į klausimą atsakė 24 projektų vykdytojai) teigė esant didelei tikimybei, kad pavyks pasiekti numatytus rezultatus, o dar 17 proc. atsakiusiųjų teigimu yra tikėtina, kad pavyks pasiekti geresnius rezultatus nei planuota. Visų likusių, tai yra, daugumos priemonių rezultatyvumui įvertinti nepakanka duomenų, nes apklausos vykdymo laikotarpiu (2018 m. rugsėjis) finansavimas buvo skirtas tik pagal vieną priemonę. Kelios išvalgos³⁵⁴, susijusios su intervencijų turiniu, pakankamumu, efektyvumu ir rezultatyvumu pateikiamos žemiau.

Pirma, siekiant stiprinti mokinių pasiekimus, vykdoma nacionalinė bendrojo ugdymo reforma. Bendrojo ugdymo reforma turėtų apimti mokymosi programų kaitą, tam turi būti pritaikytos ir parengtos naujos mokymosi(si) priemonės, atitinkamai pertvarkyta moksleivių pasiekimų vertinimo sistema ir pakeistas pedagogų rengimo modelis. Siekiant užtikrinti efektyvų kompleksinių reformų įgyvendinimą, svarbus aiškus sutarimas dėl reformos koncepcijos (mokymo(si) siekinių) ir parengtas nuoseklus jos įgyvendinimo planas. Nors švietimo sistemoje netrūksta strateginių dokumentų ir koncepcijų (pvz., Geros mokyklos koncepcija), jie nepakankamai tarpusavyje derami, nėra nuoseklaus koordinavimo ir įgyvendinimo mechanizmo. Dėl Vyriausybės parengtos bendrojo ugdymo reformos nėra sutarimo tarp švietimo bendruomenės. Analogiškai ir ES fondų priemonės buvo pradėtos įgyvendinti nesutarus dėl bendros, ir visiems švietimo lygmenims galiojančios ugdymo koncepcijos. Be to, šiuo metu numatyta bendrojo ugdymo reforma nėra pasirengta, o planai yra pernelyg ambicingi. Pavyzdžiui, Suomijos ir Škotijos mokymosi programos buvo atnaujinamos (rengiamos, bandomos ir diegiamos) daugiau nei penkis metus, o bendrojo ugdymo reformos planas tai numato padaryti per du metus (iki 2020 m. planuojama atnaujinti ugdymo turinį ir metodus ir pakeisti mokinių vertinimo sistemą įvedant kaupiamąjį mokymosi rezultatų vertinimą). Ugdymo turinio, metodų ir vertinimo sistemos atnaujinimo pokyčiai didžiąja dalimi įgyvendinami naudojant ES fondų lėšas.

Šiuo metu taip pat svarstoma ankstinti privalomąjį (priešmokyklinį) ugdymą. Siekiant bendrojo ugdymo sistemos tvarumo **svarbu užtikrinti, kad šie pokyčiai vyktų nuosekliai**, būtų suderinti su kitais švietimo lygmenimis (pvz., naujai rengiamos bendrojo ugdymo programos derėtų su priešmokyklinio ugdymo programomis ir užtikrintų mokymo nuoseklumą), o **9 prioriteto intervencijos būtų suderintos su nacionaliniu lygmeniu įgyvendinamomis reformomis ir pasižymėtų vieninga vizija**. Pvz., UPC įgyvendina 2 projektus, kurie orientuoti į naujų programų parengimą, jų turinio sudarymą ir išbandymą mokyklose, tačiau yra iššūkių, pvz.:

- Planuojama glausčiau suderinti skirtingus mokymosi etapus (pradinį, pagrindinį ir vidurinį), o programose užtikrinti nuoseklų perėjimą nuo vienos iki kitos pakopos. Vis dėlto, nerimą kelia dar nepatvirtintas sprendimas dėl pradinio ugdymo ankstinimo bei vis dar neaiškus etapų padalinimo modelis (ar bus vadovaujama 5 + 4 + 3 ar 6 + 4 + 4 ir pan.). Tuo tarpu ŠMM teigimu, tokiu būdu

³⁵⁴ Remiantis: ESTEP ir Visionary Analytics (2018). 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo atvejo studija.

suteikiama didesnė laisvė programų rengėjams teikti pasiūlymus dėl etapų padalinimo ir derinti tai su rengiamomis programomis.

- Ruošiant programas žadama persiorientuoti link kompetencijų ugdymo modulio. Vis dėlto, šiuo metu dar nėra aiškūs šio perėjimo prioritetai, nes ŠMM nėra aiškiai patvirtinusi gairių ir kompetencijų struktūros modelio.
- UPC norėtų kuo labiau įtraukti mokytojus ir padėti jiems geriau orientuotis šiame kaitos laikotarpyje. Deja, viena iš galimų rizikų yra mokytojų vangus dalyvavimas arba mokytojų amžius – daugelis mokytojų yra vyresnio amžiaus, kurie greitai išeis į pensiją, todėl jie nėra suinteresuoti visapusiškai įsitraukti į šį procesą.
- Projektų įgyvendinimas nevyksta sklandžiai. Tam įtakos gali turėti ministerijos ir jai pavaldžių institucijų darbuotojų didelių ir visuomenei svarbių projektų valdymo kompetencijų trūkumas. Pvz., UPC organizuotas viešasis pirkimas programoms rengti buvo sustabdytas dėl netinkamo pirkimo pristatymo švietimo bendruomenei ir su trūkumais parengtų pirkimo dokumentų.

Atsižvelgiant į tai, kad reformoms nepasiruošta, trūksta jų įgyvendinimo koordinavimo mechanizmo, o planai nėra realistiški, egzistuoja maža tikimybė, kad kompleksinė bendrojo ugdymo reforma bus įgyvendinta artimiausiais metais. Tai kelia rimtus iššūkius ES fondų investicijų rezultatyvumui ir poveikio tvarumui, nes nėra prielaidų, leidžiančių panaudoti ES investicijas sisteminių pokyčių įgyvendinimo finansavimui. Pavyzdžiui, skiriamos investicijos pedagogų kvalifikacijos ir egzaminų sistemos tobulinimui, nors dar nėra atnaujintos mokymo programos (žr. mokymo programų atvejį ir blogosios praktikos pavyzdį 1077 lentelėje). Taip pat, norint sudaryti sąlygas sisteminiams pokyčiams, kai kurių ES fondų priemonių mastas yra pernelyg mažas (pvz., priemonės „Išmokymų ir bendrojo ugdymo mokyklų veiklos tobulinimas“, kur planuojama apmokyti 475 pedagogus iš 13 tūkst.).

107 lentelė. Gerosios ir blogosios praktikos pavyzdžiai

Geroji praktika: priemonė „Kokybės krepšelis“ Siekiant gerinti ugdymo kokybę mokyklose ŠMM struktūrinių fondų lėšomis taip pat planuoja įgyvendinti naują priemonę „Kokybės krepšelis“. Priemonėje numatyta skirti finansavimą dviejų tipų mokykloms: • stiprią geros mokyklos požymių raišką turinčios mokyklos – finansavimas skiriamas veiklai tobulinti, ugdymo inovacijoms ir gerosios patirties sklaidai; • silpną geros mokyklos požymių raišką turinčios mokyklos - suteikiama konsultacinė ir finansinė pagalba mokyklos problemoms spręsti. Tikimasi, kad ši priemonė prisidės prie aktyvesnės stiprią geros mokyklos požymių raišką turinčių mokyklų gerosios patirties sklaidos, aktyvesnio bendradarbiavimo su kitomis mokyklomis (mainais ar Horizontas 2020 Twinning projektų atitikmenis). Blogoji praktika: priemonės „Švietimo vertinimo ir stebėsenos sistemų sukūrimas“ projektas „Bendrojo ugdymo tyrimų, vertinimo ir stebėsenos sistemos plėtra: mokinių pasiekimų vertinimas“ Šio projekto įgyvendinimas tai pavyzdys, kai ES fondų projektai nėra pakankamai derinami su vykdomomis reformomis. Nacionalinio egzaminų centro įgyvendinamo projekto metu rengiamas naujas užduočių bankas. Tai daroma pagal dabartines bendrojo ugdymo programas. Tuo tarpu paraleliai vyksta bendrojo ugdymo programų atnaujinimas. Projekto įgyvendinimo laikotarpis truks iki 2021 m., todėl NEC negali laukti kol bus paruoštos naujos ugdymo programos. Deja, pasikeitus programoms, dalis parengtų užduočių taps neaktualios, taigi ir nenaudojamos. Problema kyla ne dėl to, kad veiklos vyksta paraleliai, o dėl to, kad nepakankamai koordinuojamasi vykstant dvi labai susijusias veiklas.

Šaltinis: Sudaryta vertintojų.

Antra, įgyvendinant pokyčius, atsižvelgiant į projektų svarbą ir rezonansą bendrojo ugdymo bendruomenėje (UPC projekto pavyzdys, minėtas aukščiau) svarbus **tinkamo proceso užtikrinimas ir veiksmingas pokyčių valdymas**. Didžiausią iššūkį keičiant bendrojo ugdymo mokymo programas kelia mokytojų įtraukimas ir pasiruošimas pokyčiams. Daugelio respondentų tai buvo įvertinta kaip silpniausia proceso dalis, kuriai nėra skiriama pakankamai dėmesio, laiko ir finansinių išteklių. Nuolatinė kaita sekina mokytojus, jie nėra motyvuoti, dažnai stokoja tiek dalykinių, tiek metodologinių žinių.

Trečia, Lietuvoje **trūksta tęstinio ir nuolatinio darbo su ugdymo programomis**: trūksta tyrimų, nėra pakankamai šios srities ekspertų, programos yra nuolat reformuojamos, tačiau tai nėra daroma nuolatinio tobulinimo pagrindu. Šis iššūkis yra labiau susijęs su bendresne Lietuvos švietimo politika, nei su 2014-2020m. veiksmų programa. Programų kaita turėtų būti tęstinis procesas, kuris turėtų vykti nuolat: programų turinys dažnai atnaujinamas, rengiamos metodikos, mąstoma apie tai, kaip šis turinys galimai keisis ateityje. Pačios programos turėtų būti nuolat stebimos ir prižiūrimos. Procesas turėtų būti lankstus ir nenutrūkstamas, o

pačioms mokykloms paliekama laisvė pasirinkti, kaip rengti ugdymo procesą (respondentai minėjo Estijos pavyzdį: Talino Universitete nuolat dirbantys mokslininkai, tyrinėja ugdymo turinį³⁵⁵ ir kitus, su ugdymu susijusius elementus. Mokslininkų tyrimai naudojami formuojant Estijos švietimo sistemą). Su tuo susijęs svarbus aspektas yra vertinimo sistema. Šiuo metu yra numatyta viena priemonė (Švietimo vertinimo ir stebėsenos sistemų sukūrimas Nr. 09.2.1-ESFA-V-706), kurios rėmuose turėtų būti keičiama vertinimo sistema. Kol kas sunku vertinti, kaip ši svarbi priemonė bus derinama su bendrojo ugdymo programų atnaujinimu, ypač atsižvelgiant į tai, kad dar nėra aišku kokios kompetencijos ir kokios dalykinės žinios turėtų būti mokomos. Šios priemonės įgyvendinimas taip pat prasidėjęs neseniai, o reikšmingų rezultatų kol kas nėra.

Ketvirta, nėra nuoseklaus pedagogų kvalifikacijos tobulinimo politikos įgyvendinimo, pedagogų kvalifikacijos tobulinimas organizuojamas nepakankamai veiksmingai:³⁵⁶

- Nėra pakankamai vertinamas pedagogų kvalifikacijos tobulinimo poveikis, nevykdoma efektyvios pedagogų kvalifikacijos tobulinimo įgyvendinimo stebėsenos.
- Akredituotos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo įstaigos ir mokyklos vadovaujasi skirtingais metodais ir priemonėmis planuojant pedagogų kvalifikacijos priemones, nustatant jų poreikį ir vertinant jų veiksmingumą bei įtaką pedagogų darbo kokybei.
- Pedagogai renka pačius neefektyviausius būdus kvalifikacijai tobulinti, t. y. vienos dienos ar 6 val. renginius (pastebimas jų perteklius). Toks trumpalaikis kvalifikacijos tobulinimo būdas anot specialistų nesuteikia pakankamų galimybių įgyti naujų kompetencijų ar veiksmingai tobulinti esamas, pamatuoti jų poveikį pedagogo darbo rezultatams.
- Mokyklos nepakankamai vertina pedagogų kvalifikacijos tobulinimo metu įgytų kompetencijų pritaikymą praktikoje ir ne visuomet sieja pedagogų kvalifikacijos tobulinimą su ugdymo rezultatais. Pedagogai dažnai nėra motyvuoti mokytis (prie to taip pat prisideda ir mažas pedagogų darbo užmokestis, kuris neskatina stengtis tobulėti), jiems sudėtinga pasirinkti aktualius mokymus.

Penkta, remiantis tarptautinių tyrimų duomenimis³⁵⁷, nors ir situacija gerėja, su patyčiomis vis dar susiduria kiek daugiau nei ketvirtadalis šalies moksleivių. Aukštas patyčių lygis yra vienas iš veiksnių, mažinančių bendrojo ugdymo kokybę.

Šešta, mokymo procese pastebimas ženklus profesinio orientavimo trūkumas. Dėl šios priežasties, moksleiviai dažnai nėra susipažinę su esamomis galimybėmis, stokoja informacijos pasirinkti jiems tinkamą profesiją, mokymosi būdą ir tai neigiamai atsiliepia jų motyvacijai mokytis.³⁵⁸

9.2.2. uždaviniu „Sumažinti anksti iš švietimo sistemos pasitraukusių ir bendrojo ugdymo programos nebaigusių asmenų skaičių“ siekiama padidinti vaikų mokymosi motyvaciją. Šio uždavinio priemonės yra orientuotos į mokyklos bendruomenės psichologinį saugumą, specialiųjų poreikių ir socialinės atskirties grupių vaikų integraciją į švietimo sistemą, sėkmingą emigracijoje augančių vaikų prisitaikymą prie nacionalinės švietimo sistemos. Pagal šį uždavinį yra suplanuotos trys ŠMM priemonės. Priemonėms skirta 47,4 mln. Eur, iš kurių 3,3 mln. Eur – veiklos rezervas. Su veiklos rezervu susieta priemonė „Mokyklų pažangos skatinimas“. Didžiausia pažanga pasiekta pagal priemonę „Neformaliojo vaikų švietimo įvairovės ir prieinamumo didinimas“.

108 lentelė. 9.2.2. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Asmenų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, galimybių mokytis gerinimas	11 332 901	0	5 977 541	53%	5 977 541	53%	2 160 437	19%	1 600 271	14%
Neformaliojo vaikų švietimo įvairovės ir prieinamumo didinimas	32 981 001	0	32 222 952	98%	32 182 823	98%	23 199 691	70%	14 368 602	44%
Mokyklų pažangos	464 565	3 296 148	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

³⁵⁵ Tallinn University. School of Educational Sciences. Education Innovation and Leadership, Master's programme. Žr.: <https://www.tlu.ee/en/eduinfo> [žiūrėta 2018.10.21]

³⁵⁶ Valstybinio audito ataskaita (2016). Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas.

³⁵⁷ HBSC (2016). "Growing up unequal: gender and socioeconomic differences in young people's health and well-being".

³⁵⁸ ESTEP ir Visionary Analytics (2018). Atvejo studija: 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo vertinimas.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / lūkestis	% nuo sumos	Sutarčių su projektų vykdytoja	% nuo sumos	Mokėjimų suma ES lėšas Eur	% nuo sumos	Pripažintos deklaruotinos lėšos EUR	% nuo sumos
skatinimas										
VISO, 9.2.2. uždavinys	44 778 467	3 296 148	38 200 493	80%	38 160 364	79%	25 360 128	53%	15 968 873	33%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

109 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektinga reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Švietimo įstaigų darbuotojai, kurie dalyvavo ESF veiklose, skirtose mokytis pagal neformaliojo švietimo programas	Skaičius	-	-	1 100	3 879	353%
Mokiniai, kuriems pagal veiksmų programą ESF lėšomis buvo suteikta švietimo pagalba	Skaičius	-	-	4 000	3 788	95%
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Dalyviai, kurių padėtis yra nepalanki, kurie baigę dalyvauti ESF veiklose pradėjo ieškoti darbo, pradėjo mokytis, įgijo kvalifikaciją arba pradėjo dirbti, įskaitant savarankišką darbą	Skaičius	-	-	n.d.*	41	-

Pastabos: * - n.d. – nėra duomenų; vienuolikos VP produkto rodiklių, kurių siektinų ir pasiektų reikšmių duomenys vertinimui nebuvo pateikti, neanalizuojami.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Duomenys pateikti tik apie dviejų produkto rodiklių fizinę pažangą, nes bendrieji VP rodikliai neturi siektinų reikšmių. Pagal juos, uždavinio **fizinė pažanga bei tikėtinas rezultatyvumas yra aukšti**. Rodiklio „Mokiniai, kuriems pagal veiksmų programą ESF lėšomis buvo suteikta švietimo pagalba“ reikšmė pasiekė 95 proc. siektinos reikšmės, o rodiklio „Švietimo įstaigų darbuotojai, kurie dalyvavo ESF veiklose, skirtose mokytis pagal neformaliojo švietimo programas“ – 353 proc. siektinos reikšmės. Tai rodo, kad rodiklių reikšmės suformuluotos neambicingai, kadangi produkto rodiklių reikšmės pasiektos arba beveik pasiektos, nors panaudota tik kiek daugiau nei pusė numatytų lėšų. Rezultato rodiklių pasiekiamumo įvertinti remiantis objektyvia informacija nėra galimybės dėl duomenų nepakankamumo. Remiantis projektų vykdytojų apklausa, 9.2.2 uždavinio intervencijų tikėtinas rezultatyvumas yra aukštas. Iš keturių į klausimą atsakiusių respondentų visi tvirtino, kad yra tikėtina, jog pavyks pasiekti geresnių rezultatų nei buvo suplanuota. Visgi šiuos rezultatus reikėtų vertinti atsargiai, nes tai tik keturių respondentų nuomonė. Iš viso apklausos vykdymo laikotarpiu (2018 m. rugsėjis) projektus vykdė penki subjektai, didžioji dalis projektų tuo metu nebuvo pradėti įgyvendinti.

Remiantis interviu su ŠMM darbuotojais, itin palankiai yra vertinamas neformalaus vaikų ugdymo krepšelio finansavimas. Jis padidino neformalaus ugdymo paslaugų prieinamumą ir tokių paslaugų finansavimo skaidrumą. Vis dėlto, pažymėtina, kad tokios pobūdžio investicijos (einamosios veiklos) **turėtų būti finansuojamos nacionalinėmis lėšomis**, nors šiuo metu jos finansuojamos tik VP lėšomis. Kyla rizika priemonės įgyvendinimo tęstinumui. Taip pat tikėtina, kad tokios priemonės nepasiekia socialinę atskirtį patiriančių šeimų, nes tokios šeimos gali būti nesuinteresuotos naudotis krepšeliu, taip pat joms galimai trūksta informacijos apie tai, kaip veikia sistema, kur galima panaudoti krepšelį. Tokių ir panašių priemonių prieinamumui didinti tikslinga naudoti 8 prioriteto lėšas, tai iš dalies yra daroma pagal 8.4.1. uždavinio priemones.

ŠMM neįgyvendina atskiros į anksti iš švietimo pasitraukusius asmenis nukreiptos politikos, nes ministerijos teigimu tam nėra poreikio. Visa vykdoma bendro ugdymo reforma yra universalus dizainas. Tai yra, tikimasi, kad bendrai pagerinus bendro ugdymo kokybę ir sociokultūrinę aplinką mokykloje, sumažės ir anksti iš švietimo pasitraukiančių asmenų skaičius.

2.9.2.3. Investicinio prioriteto „Aukštojo ir lygiavertio jam mokslo kokybės, veiksmingumo ir prieinamumo didinimas, siekiant didesnės studentų įtraukties ir geresnio mokymosi pažangumo, atkreipiant dėmesį į atskirties grupes“ analizė

Šio investicinio prioriteto įgyvendinimas apima tris uždavinius, kurių įgyvendinimo pažanga aptariama žemiau.

9.3.1. uždavinys „Siekiant geresnės studijų atitikties darbo rinkos ir visuomenės poreikiams, gerinti studijų kokybę ir didinti studijų prieinamumą“ yra nukreiptas į aukštojo mokslo kokybę lemiančių veiksnių stiprinimą. Siekiama į studijų turinio formavimą įtraukti socialinius partnerius, orientuoti studijų programas į rezultatus. Taip pat skatinamas studijų tarptautiškumas, akademinio personalo profesionalumo didinimas. Skiriamas

dėmesys socialiai jautrių grupių pritraukimui į studijas. Pagal šį uždavinį yra suplanuotos penkios ŠMM priemonės, kurioms skirta 59,8 mln. Eur, iš kurių 2,7 mln. Eur – veiklos rezervas. Su veiklos rezervu susietos priemonės „Studijų tarptautiškumo didinimas“ ir „Aukštųjų mokyklų tinklo tobulinimas“. Didžiausia pažanga pasiekta pagal priemonę „Studijų tarptautiškumo didinimas“. Vis tik trys iš penkių priemonių ir jomis finansuojamų projektų vertinamu laikotarpiu dar nebuvo prasidėję. Pavyzdžiui, priemonės „Studijų sistemos tobulinimas“ įgyvendinimo sutartis pasirašyta tik 2018m. rugsėjo mėn., todėl šiuo metu projekto veiklos dar nėra prasidėjusios. Priemonė „Aukštųjų mokyklų tinklo tobulinimas“ dar nėra pradėta įgyvendinti, pagal ją nesudaryta nei viena sutartis. Aptariant tikėtiną priemonių rezultatyvumą ir jam svarbias prielaidas, žemiau pateikiamos kelios įžvalgos.

110 lentelė. 9.3.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažinto s deklaruoti nomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Studijų kokybės gerinimas	3 690 559	0	3 690 559	100%	3 690 559	100%	1 874 297	51%	1 323 870	36%
Studijų prieinamumo didinimas	25 702 154	0	18 152 547	71%	18 152 547	71%	9 926 279	39%	6 270 505	24%
Studijų tarptautiškumo didinimas	19 528 791	1 758 280	19 528 789	92%	17 930 880	84%	9 489 508	45%	5 911 543	28%
Aukštųjų mokyklų tinklo tobulinimas	14 175 097	925 419	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Studijų sistemos tobulinimas	1 522 601	0	652 247	43%	603 495	40%	180 765	12%	765	0,1%
VISO, 9.3.1. uždavinys	64 619 202	2 683 699	42 024 142	62%	40 377 481	60%	21 470 849	32%	13 506 683	20%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

111 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektinga reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Studentai, kurie pagal veiksmų programą ESF lėšomis bent dalį studijų laikotarpio mokėsi užsienio aukštosiose mokyklose	Skaičius	-	-	3 600	765	21%
Studentai, kurie pagal veiksmų programą ESF lėšomis atliko praktiką įmonėse ir organizacijose	Skaičius	-	-	5 000	1 291	26%
Socialiai jautrių, socialinės atskirties ir mažai atstovaujamų grupių studentai, kuriems buvo skirta tikslinė išmoka studijų prieinamumui gerinti	Skaičius	-	-	1 000	1 293	129%
Dėstytojai, kurie dalyvavo ESF veiklose, skirtose mokytis pagal neformaliojo švietimo programas	Skaičius	-	-	1 000	286	29%
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Studentų, kurie pagal veiksmų programą ESF lėšomis bent dalį studijų laikotarpio mokėsi užsienio aukštosiose mokyklose, dalis	Procentai	0,93	2013	2,25	1,23	5%
Studentų, pagal veiksmų programą ESF lėšomis atlikusių praktiką įmonėse ir organizacijose, dalis	Procentai	3,16	2013	4,8	3,4	7%

Pastabos: * - n.d. – nėra duomenų; 14 VP produkto rodiklių ir keturi rezultato rodiklių, kurių siektinų ir pasiektų reikšmių duomenys vertinimui nebuvo pateikti, neanalizuojami.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Pirma, vertinant tikimybę pasiekti numatytas rodiklių reikšmes, **tikėtinas aukštas-vidutinis priemonių rezultatyvumas, jis skiriasi pagal investicijų tipus**. Vertinimo laikotarpiu rodiklių pažanga gana ribota. Trijų produkto ir rezultato rodiklių pasiekta pažanga nesiekia 30 proc. o vienas rodiklis „Socialiai jautrių, socialinės atskirties ir mažai atstovaujamų grupių studentai, kuriems buvo skirta tikslinė išmoka studijų prieinamumui gerinti“ viršija siektiną rodiklio reikšmę. Tuo tarpu ŠMM nemato esminių rizikų nepasiekti numatytų rodiklių reikšmių. Pastebima, kad kol kas didesnė paklausa tarp studentų yra praktikoms įmonėse, o ne mokymuisi užsienyje. Taigi, su praktika įmonėse susiję rodikliai turėtų būti pasiekti, o su mokymusi užsienyje susijusius rodiklius siekiama peržiūrėti atsižvelgiant į esamą paklausą. Nepaisant to, planuojamos rodiklių reikšmės turėtų būti pasiektos. Kartu pastebima, kad uždavinio **rezultato rodikliai nėra pakankamai specifiski** - nors uždavinio tikslas yra studijų kokybės didinimas, 9.3.1. uždavinio rezultato rodikliai matuoja prielaidas studijų kokybei gerėti (pvz., studijų programų stambinimas, pedagogų rengimo programų konsolidavimas, inovatyvių mokymo(si) metodų, nuotolinių studijų, į studentą orientuoto studijų proceso diegimas, kandidatų į pedagogines studijas atrankos instrumentų kūrimas, studijas reglamentuojančių aprašų atnaujinimas ir rengimas), tačiau

pačios studijų kokybės nematuoja. Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras periodiškai rengia Lietuvos studijų būklės apžvalgas. Rodiklį studijų kokybei matuoti būtų galima pasirinkti iš šių apžvalgų (pvz., studentų pasitenkinimas studijomis, įsidarbinamumas baigus studijas).

Antra, svarbu, kad vykdomos priemonės būtų gerai suderintos su įgyvendinama studijų politikos reforma. Neseniai buvo įvestas laikinas studijų kryptų akreditavimas, siekiama mažinti studijų programų skaičių, šiuo metu reformuojamas universitetų tinklas, keičiamas studijų programų turinys ir metodai, didinami atlyginimai dėstytojams ir tyrėjams bei stipendijos doktorantams, keliama minimalūs reikalavimai priėmimui į aukštąsias mokyklas³⁵⁹. **Svarbu, kad šie pokyčiai bei ES fondų intervencijos derėtų tarpusavyje ir būtų užtikrinama proceso kokybė.** Atsižvelgiant į esamas aukštojo mokslo kokybės problemas, priemonės „Aukštųjų mokyklų tinklo tobulinimas“ veiklos yra ypač aktualios. Ypač aktualus studijų programų stambinimas, kuris turėtų būti derinamas su SKVC įgyvendinamu studijų aprašų rengimu. 2018 m. vasario 12d. duomenimis, buvo registruota 1549 studijų programos, tačiau kuomet aukštosios mokyklos pateikė duomenis į kurias programas nevykdys priėmimo dėl įsigaliojusios akreditavimo tvarkos, šis skaičius sumažėjo iki 1091³⁶⁰. Kartu svarbu pasimokyti iš praeito laikotarpio pamokų. Pvz., aukštajame moksle 2007-2013 m. laikotarpiu didelė lėšų dalis jau buvo skirta studijų programų rengimui. Yra signalų, kad studijų programų rengimo procesas ankstesniu laikotarpiu nebuvo kokybiškas, o sukurtų ar atnaujintų programų vertė dažnu atveju būdavo abejotina. Taip pat pastebima, kad praeitame laikotarpyje įgyvendintų projektų veiklos tęsiamos retai, o projektų rezultatais naudojasi maža dalis asmenų (pvz., projekto „Europos kreditų perkėlimo ir kaupimo sistemos (ECTS) nacionalinės koncepcijos parengimas³⁶¹“ metu buvo sudaryta nemažai metodologinės pagalbos leidinių, deja, ši informacija nėra plačiai naudojama dėl įvairių priežasčių). Neužtikrinus tinkamo proceso valdymo, tikėtina, kad ir šiuo laikotarpiu sukurti rezultatai gali būti fragmentiški ar nepakankamos kokybės. Pavyzdžiui, aukštosios mokyklos ES lėšomis finansuojamas veiklas, tokias kaip programų atnaujinimas, stambinimas ar dėstytojų kvalifikacijos kėlimas ir pan., įgyvendina nekoordinuojant jų tarp skirtingų aukštojo mokslo institucijų, aukštosios mokyklos naudoja tik savo veiklos rezultatus, pernelyg menkai dalinamasi gerąja patirtimi.

Visgi net ir užtikrinus finansuojamų veiklų suderinamumą su vykdomais studijų sistemos pokyčiais, kokybišką veiklų įgyvendinimo procesą ir jų tęstinumą, studijų kokybę ir prieinamumą nebūtinai reikšmingai pagerės. Studijų kokybė ir prieinamumas nėra vienareikšmiškai susiję tik su finansuojamomis VP priemonėmis. Tokie veiksniai kaip strateginio planavimo trūkumas, dėstytojų darbo krūviai, paskatų dėstytojams tobulinti pedagogines kompetencijas trūkumas, publikacijų reikšmė dėstytojų atestavimo sistemoje ar studijoms nepasirengę pirmakursiai yra labiau susiję su bendresne Lietuvos švietimo politika, tačiau būtent jie ir turi esminę įtaką studijų kokybei ir prieinamumui. Vien sėkmingas ES fondų priemonių įgyvendinimas neįsiekia užsibrėžtų tikslų. Pavyzdžiui, kai kurių respondentų nuomone, dėstytojų darbo krūvis bei laiko trūkumas užsiimti moksline veikla yra tarp esminių priežasčių, dėl kurių nukenčia studijų kokybė. **Siekiant, kad priemonės turėtų didesnę poveikį, reikalingi sisteminiai reguliacinio pobūdžio pokyčiai paminėtiems iššūkiams spręsti.**

9.3.2. uždavinys „Stiprinti aukštojo mokslo stebėseną, išorinį vertinimą ir efektyvų studijų valdymą, siekiant nuolatinio studijų kokybės gerinimo“ yra skirtas studijų kokybės valdymo tobulinimui. Finansuojamas tiek išorinis, tiek vidinis studijų programų ir institucinio vertinimo sistemų stiprinimas, skatinamas socialinių dalininkų įsitraukimas. Siekiama, kad aukštojo mokslo įstaigų vadovai įgytų įrodymais ir pasiekimais grįsto valdymo įgūdžių. Pagal šį uždavinį yra suplanuota viena ŠMM priemonė, kuriai skirta 12,2 mln. Eur, iš kurių 1,7 mln. Eur – veiklos rezervas.

112 lentelė. 9.3.2. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Stebėsenos, išorinio vertinimo stiprinimas ir kvalifikacijų pripažinimas	10 426 320	1 737 720	10 273 507	85%	10 273 507	85%	6 889 761	57%	5 756 650	47%
VISO, 9.3.2 uždavinys	10 426 320	1 737 720	10 273 507	85%	10 273 507	85%	6 889 761	57%	5 756 650	47%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys

³⁵⁹ Remiantis interviu su Giedriumi Viliūnu kuris buvo publikuotas Delfi 2018 09 11. <https://www.delfi.lt/news/ringas/politics/giedrius-viliunas-ar-galima-suprasti-aukstojo-mokslo-reforma.d?id=79037561>

³⁶⁰ Žr. SKVC, „Studijų kryptų vertinimo ir laikinojo akreditavimo tvarka: Rezultatų apžvalga“ 2018.]

³⁶¹ Žr.: http://www.ects.cr.vu.lt/Apie_projekta

113 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektinga reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Pagal veiksmų programą ESF lėšomis sukurti ar atnaujinti stebėsenos įrankiai	Skaičius	--	-	12	6	50%
Aukštosios mokyklos, kurioms pagal veiksmų programą ESF lėšomis atliktas išorinis vertinimas	Skaičius	-	-	23	8	35%
Mokymosi visą gyvenimą sistemos institucijų administracijos darbuotojai, kurie dalyvavo ESF veiklose, skirtose mokytis pagal neformaliojo švietimo programas	Skaičius	-	-	200	1 110	555%
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Aukštųjų mokyklų, kurioms pagal veiksmų programą ESF lėšomis buvo atliktas išorinis vertinimas, dalis	Procentai	0	2014	50	13,95	28%

Pastabos: * - n.d. – nėra duomenų; vienas VP rezultato ir devyni VP produkto rodikliai kurių siektinų ir pasiektų reikšmių duomenys vertinimui nebuvo pateikti, neanalizuojami.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Pirma, fizinė uždavinio pažanga yra labai netolygi. Labiausiai išaugo rodiklio „Mokymosi visą gyvenimą sistemos institucijų administracijos darbuotojai, kurie dalyvavo ESF veiklose, skirtose mokytis pagal neformaliojo švietimo programas“ reikšmė, kuri daugiau nei penkis kartus perkopė siektiną rodiklio reikšmę (atitinkamai, rodiklio reikšmė turėtų būti tikslinama). Kitų rodiklių reikšmės siekia 28-50 proc. numatytos reikšmės. Nepaisant to siektinos rodiklių reikšmės turėtų būti pasiektos sėkmingai įgyvendinus priemones, kadangi rodikliai stipriai siejasi su priemonės veiklomis. Prie rezultato rodiklio pasiekimo taip pat prisidės ir dėl tinklo reformos sumažėjęs aukštųjų mokyklų skaičius.

Kartu svarbu paminėti, kad dalis finansuojamų veiklų (SKVC atliekamas vertinimas, bendrojo priėmimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas sistemos funkcionalumo plėtojimas ir mokomieji bei informaciniai renginiai) neturėtų būti finansuojamas iš ES investicijų fondų, nes šios veiklos yra pastovi einamoji veikla, o ne struktūrinis pokytis. Likę priemonės prisidės prie aukštojo mokslo stebėsenos, išorinio vertinimo ir efektyvaus studijų valdymo stiprinimo, jeigu bus užtikrintas finansuojamų veiklų tęstinumas ir sukurtų sistemų palaikymas, atnaujinimas ir naudojimas.

9.3.3. uždavinys „Stiprinti aukštojo mokslo stebėseną, išorinį vertinimą ir efektyvų studijų valdymą, siekiant nuolatinio studijų kokybės gerinimo“ yra skirtas žmogiškojo MTEP potencialo stiprinimui. Investicijos skiriamos patyrusių ir pažengusių tyrėjų vykdomoms MTEP veikloms, jaunųjų tyrėjų rengimui (pvz., doktorantūros, stažuotų rėmimas), mokslininkų bendradarbiavimui, mokslo populiarinimui. Pagal šį uždavinį yra suplanuotos dvi ŠMM priemonės, kurioms skirta 111,7 mln. Eur, iš kurių 7 mln. Eur – veiklos rezervas. Su veiklos rezervu susieta priemonė „Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“. Didesnė pažanga pasiekta pagal priemonę „Mokslininkų ir kitų tyrėjų gebėjimų stiprinimas“.

114 lentelė. 9.3.3. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Mokslininkų ir kitų tyrėjų gebėjimų stiprinimas	41 941 623	0	36 671 485	87%	36 671 485	87%	20 102 795	48%	16 761 897	40%
Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą	62 777 644	7 020 781	39 816 677	57%	39 816 677	57%	13 048 575	19%	9 124 926	13%
VISO, 9.3.3 uždavinys	104 719 267	7 020 781	76 488 162	69%	76 488 162	69%	33 151 370	30%	25 886 823	23%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

115 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siekтина reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Į mokslo ir studijų institucijas panaudojant ESF investicijas pritraukti tyrėjai iš užsienio	Skaičius	-	-	600	35	6%
Į užsienį panaudojant ESF investicijas tobulinti profesinių žinių išvykę tyrėjai	Skaičius	-	-	1 100	502	46%
Asmenys, kurie dalyvavo ESF veiklose, skirtose doktorantūrai	Skaičius	-	-	380	444	117%
Tyrėjai, kurie dalyvavo ESF veiklose, skirtose mokytis pagal neformaliojo švietimo programas	Skaičius	-	-	2 200	1 172	53%
Įgyvendinti MTEP projektai	Skaičius	-		80	2	3%
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Asmenų, kurie po dalyvavimo ESF veiklose baigė doktorantūros studijas, dalis	Procentai	85	2014	85	100	118%

Pastaba: * - n.d. – nėra duomenų.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Vertinant konkretaus uždavinio tikėtiną rezultatyvumą ir efektyvumą, remtasi 2017 metais atliktu VP uždavinių, skirtų įgyvendinti MTEPI, įgyvendinimo pažangos vertinimu, kitais antriniais šaltiniais bei interviu su ekspertais ir institucijų atstovais. Interviu tikslas buvo išsiaiškinti, kiek atsižvelgta į 2017 m. atlikto vertinimo³⁶² išvadas ir rekomendacijas, kokie atlikti pakeitimai ir kiek jie atitinka ekspertų rekomendacijas, tikslinių grupių poreikius ir VP tikslus.

Tikimybė pasiekti didžiąją dalį konkretaus uždavinio specialiųjų rodiklių yra aukšta arba vidutinė, nes, nepaisant priemonių vėlavimo, tikėtina didelė jų paklausa. Tačiau VP rezultato rodiklis tiesiogiai siejasi tik su vienu konkretaus uždavinio 9.3.3 projektu („Doktorantūros studijų plėtros“ projektas), kuris sudaro ~20 % uždavinio investicijų. Kitų priemonių veiklų rezultatai matuojami nacionaliniais rezultato rodikliais „Pagal tarptautines programas pateiktų paraiškų skaičius“, „Pagal priemonę finansuojamose veiklose dalyvavusių tyrėjų mokslo straipsnių, esančių tarp 10 procentų pasaulyje dažniausiai cituojamų mokslo straipsnių, skaičius“, „Investicijas gavusių mokslo ir studijų institucijų tinkamai parengtų MTEP paraiškų dalis“. Tai leidžia užtikrinti, kad bent 70 % uždavinio priemonių tikslų būtų matuojami rodikliais.

Dėl vėluojančio 9.3.3 uždavinio priemonių įgyvendinimo vėluoja pažanga siekiant šių produkto rodiklių:

- „Į mokslo ir studijų institucijas panaudojant ESF investicijas pritraukti tyrėjai iš užsienio“ – dedamos visos pastangos, kad rodiklis būtų pasiektas, tačiau dėl nekonkurencingų darbo užmokesčio įkainių gali būti sudėtingiau pritraukti tyrėjus iš užsienio. 2018 m. pabaigoje pasiekta rodiklio reikšmė 35, o sutartyse planuojama pasiekti rodiklio reikšmė 64. Prie šio rodiklio prisidedančioms priemonės poveiklėms („Mokslininkų kvalifikacijos tobulinimas vykdant aukšto lygio tarptautinius ir nacionalinius mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros projektus“, „Mokslininkų, tyrėjų gebėjimų plėtra ir bendradarbiavimo vystymas vykdant mokslinių idėjų mainus, mokslinės išvykas iš Lietuvos ir į Lietuvą“) 2018 m. rugsėjo mėn. skirta apie 60 proc. numatytų lėšų. Dėl to tikimybė pasiekti rodiklį vertinama kaip žema.
- „Į užsienį panaudojant ESF investicijas tobulinti profesinių žinių išvykę tyrėjai“ – nors priemonių pradžia buvo lėtesnė nei planuota, su rodiklio pasiekimu esminių rizikų neturėtų kilti.
- „Asmenys, kurie dalyvavo ESF veiklose, skirtose doktorantūrai“ – rodiklis jau viršytas.
- „Tyrėjai, kurie dalyvavo Europos socialinio fondo veiklose, skirtose mokytis pagal neformaliojo švietimo programas“ – jau pasiekta 53 proc. siektinos rodiklio reikšmės. Įgyvendinus visas planuojamas veiklas rodiklio reikšmė turėtų būti pasiekta.
- „Įgyvendinti MTEP projektai“ – pirmosios sutartys buvo pasirašytos 2017 m. pabaigoje ir 2018 m. pradžioje, todėl rodiklio reikšmė neatnaujinta. Vertinant priemonės paklausą ir sutartyse planuojamą pasiekti rodiklio reikšmę, rodiklis nesunkiai bus pasiektas ir viršytas.

Konkretaus uždavinio **intervencijų rinkinys iš esmės yra tinkamas ir atitinkantis tikslinių grupių poreikius**. Priemonių rinkinys dera su VP tikslais, atitinka ekspertų rekomendacijas, pvz., vykdomos veiklos tyrėjų tarptautiškumui didinti, aukšto lygio tyrėjų pritraukimui iš užsienio, komercinimo gebėjimų stiprinimui, didesnei orientacijai į mokslinių tyrimų rezultatų kokybę (pvz. skatinamos tarptautinės publikacijos) ir kt. Vieno iš projektų gerosios praktikos pavyzdys pateikiamas 1166 lentelėje.

³⁶² Visionary Analytics (2017). Veiksmų programos uždavinių, skirtų MTEPI skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita.

116 lentelė. Gerosios praktikos pavyzdžiai

Geroji praktika: priemonė „Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą“

Viena šios priemonės veiklų yra aukšto lygio MTEP įgyvendinimas. Gerosios praktikos iliustracija galėtų būti projektas Nr. 09.3.3-LMT-K-712-02-0053 "Ekologiškų baldų iš augalinio pluošto biokompozito dizainas, taikant naujų konstrukcinių struktūrų projektavimo metodiką". Tai tarpdisciplininis Vilniaus dailės akademijos mokslininkų įgyvendinamas projektas, skirtas sukurti ekologiškų baldų dizaino projektavimo metodikas. Projektas prasidėjo 2017 m. pabaigoje ir tęsis iki 2019m., jam skirta 42 502,40 Eur suma.

Pagrindinis projekto tikslas yra paruošti monografiją, kurioje būtų surinkta visa reikalinga informacija apie ekologiškų baldų projektavimą iš natūralaus augalinio pluošto. Šioje monografijoje surinktos žinios ateityje turėtų būti toliau taikomos masinėje baldų gamyboje, ir padėti baldų įmonėms persiorientuoti į ekologišką gamybą.

Šiuo metu projekto pirmasis etapas yra beveik pasibaigęs. Mokslininkė atliko numatytas stažuotes, surinko beveik visą monografijai reikalingą medžiagą. Ateityje, projektas turėtų prisidėti ne tik prie ekologiškų baldų pramoninės gamybos dizaino kūrimo, tačiau galimai ir prie naujų programų pramoninio dizaino srityje sudarymo. Konstrukcinės medžiagos dizaino srityje yra labai svarbus aspektas į kurį lig šiol nebuvo pakankamai atsižvelgiama.

Šaltinis: Sudaryta vertintojų.

Sustiprinti viešojo sektoriaus tyrėjų gebėjimai ir pajėgumai (kiekybiniai ir kokybiniai) vykdyti aukšto lygmens MTEP veiklas yra labai svarbi prielaida kitų VP uždavinių pasiekimui, pavyzdžiui, glaudesniai mokslo ir verslo bendradarbiavimui, MTEP infrastruktūrų įveiklinimui, kokybiškam aukštajam mokslui ir jaunųjų tyrėjų ugdymui ir kt. 2007-2013 m. laikotarpio intervencijų vertinimai rekomendavo žmogiškųjų išteklių stiprinimui skirti kiek įmanoma ženklesnes investicijas. Atsižvelgiant į šias ambicijas, šio uždavinio intervencijų rinkiniui buvo pateikti siūlymai³⁶³. Žemiau aptariami esminiai poreikiai ir kaip į juos atsižvelgta per laikotarpį nuo atlikto ankstesnio vertinimo.

Pirma, investicijoms į tyrėjų ugdymą Veiksmų programoje **numatytos lėšos vis dar nėra pakankamos**. Viena iš to indikacijų – didelė konkurencija kvietimuose. Pavyzdžiui, priemonėje "Mokslininkų, kitų tyrėjų, studentų mokslinės kompetencijos ugdymas per praktinę mokslinę veiklą" įvertinus 1252 paraiškas finansuotos 749 projektai. Rekomenduota, kad šiame finansavimo laikotarpyje „svoris“ tarp investicijų į MTEP infrastruktūras ir tyrėjų gebėjimų stiprinimą turėtų „apsiversti“, tačiau pastarosioms priemonėms 2014–2020 m. skirta panaši suma kaip praėjusiam laikotarpyje. Ši problema aktuali atsižvelgiant į tris veiksnius: a) žemą tyrėjo karjeros patrauklumą, tyrėjų stoką³⁶⁴, prastas tyrėjų, ypač ankstyvosios stadijos, darbo sąlygas viešajame sektoriuje; b) didelę tikėtiną paklausą numatytoms priemonėms; c) lėšų trūkumą rekomendacijoms žemiau įgyvendinti. Neužtikrinus pakankamų išteklių, išauga rizika, kad MTEP infrastruktūros nebus įveikintos, nes tam pritrūks žmogiškųjų išteklių, ir bus sukurta bereikalinga konkurencija tarp tyrėjų grupių (pvz., ankstyvosios stadijos ir patyrusių, užsienio ir vietos tyrėjų). Todėl buvo rekomenduota bent dvigubai padidinti finansavimą tyrėjų vykdomoms aukšto lygio MTEPI veikloms.

Antra, priemonių **prieinamumas ankstyvosios stadijos tyrėjams** yra ribotas, o taikomas apibrėžimas per platus, todėl susidaro nelygios konkuravimo sąlygos. Todėl siūlyta įgyvendinti kompleksines priemones, skirtas sustiprinti ankstyvosios stadijos (jaunų) tyrėjų gebėjimus ir paskatinti juos rinktis ir tęsti tyrėjo karjerą:

- Priemonėse, kuriose konkuruoja skirtingos patirties tyrėjai dėl savarankiškai įgyvendinamų MTEP projektų, taikyti kelių slenksčių sistemą (iki 5 m. po disertacijos gyno, iki 10 m., daugiau nei 10 m.). Ši rekomendacija kol kas nėra įgyvendinta. Išanalizavus pirmųjų kvietimų duomenis (kiek tyrėjų minėtose grupėse teikė ir gavo finansavimo ir kodėl) bus sprendžiama, ar taikyti kelių slenksčių (iki 5 m. po disertacijos gyno, iki 10 m., daugiau nei 10 m.) sistemą.
- Ženkliai (bent dvigubai) padidinti finansavimą po doktorantūros stažuotėms. Finansavimas po doktorantūros stažuotėms buvo padidintas nuo 7,24 mln. Eur iki 10,4 mln. Eur.

Trečia, siekiama **sudaryti palankias sąlygas tyrėjų grąžinimui ir pritraukimui**, tačiau susiduriama su įvairiomis procesų apsunkinančiomis kliūtimis, tokiomis kaip mažai konkurencingas atlygis. Todėl siūlyta ženkliai investicijas skirti aukščiausios kvalifikacijos tyrėjų iš užsienio pritraukimui, įgyvendinti kompleksines priemones, skirtas užsienio talentų pritraukimui į Lietuvą, ypač dėmesį skiriant užsienyje dirbantiems ar studijas baigusiems lietuvių kilmės tyrėjams, aukšto lygio MTEP projektų paraiškoms skirti papildomus balus, jeigu numatyta įdarbinti „kylančias žvaigždes“ (aukšto lygio tyrėjus iš užsienio), grįžtantiems talentams ir „kylančioms žvaigždėms“ taikyti didesnius fiksuotus įkainius. Atsižvelgiant į šias rekomendacijas įgyvendinama veikla

³⁶³ Ten pat.

³⁶⁴ EBPO (2016). EBPO Reviews of Innovation Policy: Lithuania. EBPO, Paris.

„Mokslininkų kompetencijos ugdymas vystant protų pritraukimą ir reintegraciją“, kuri skirta aukšto lygio profesorų pritraukimui MTEP tyrimams vykdyti. Siekiant sudaryti jiems kaip įmanoma patrauklesnes sąlygas LMT perskaičiavo tyrėjų darbo užmokesčio įkainius. Jie buvo padidinti, išskiriant atskirą fiksuotą įkainiai užsienio mokslininkams aukšto lygio moksliniuose tyrimuose. Lyginant su 2017 m., įkainiai aukšto lygio užsienio mokslininkams išaugo beveik dvigubai³⁶⁵. Nepaisant to, įkainiai vis tiek nėra labai konkurencingi kitų ES šalių kontekste.

Galiausiai, įvairiose ataskaitose pripažįstama³⁶⁶, kad **tyrėjų karjera Lietuvoje yra palyginti nepatraukli**, darbo sąlygos prastos, todėl Lietuva stipriai pralaimi konkurencinėje kovoje dėl „protų“. Todėl uždavinio tikslams pasiekti aktualios prielaidos, kurioms užtikrinti gali būti reikalingos reguliacinės priemonės (reformos). Pavyzdžiui, aktualu **gerinti darbo sąlygų Lietuvoje aukštos kvalifikacijos tyrėjams patrauklumą** bei mažinti administracines, biurokratinės kliūtis tarptautiniam tyrėjų mobilumui ir įdarbinimui Lietuvoje. Kuriant reikiamas išorines sąlygas, pastaruoju metu mokslo ir studijų politikoje įgyvendinti pokyčiai. Pavyzdžiui:

- Didinami tyrėjų ir doktorantų atlyginimai. 2019 metais juos planuojama didinti dar 18 proc. Toks didinimas sveikintinas, tačiau ekspertai interviu metu atkreipė dėmesį, kad didžiausia problema yra jaunų tyrėjų, ką tik baigusių doktorantūros studijas, atlyginimai. Finansiškai šiems tyrėjams yra mažai patrauklu likti dirbti universitete, ypač sektoriuose, kur versle atlyginimai kelis kartus didesni (pvz., IT). Didinant atlyginimus prioritetas turėtų būti teikiamas būtent šiai tyrėjų grupei.
- Planuojamas didinti konkursinis finansavimas MSI, skirtas MTEP projektams iš valstybės biudžeto.
- ŠMM šiais metais pirmą kartą finansavo asmenų studijas geriausiose užsienio universitetuose. Šia paramą gavę asmenys įsipareigojo po studijų tris metus dirbti Lietuvoje. Šiais metais finansuota 15 asmenų. Jų studijoms skirta 240 tūkst. Eur (100 tūkst. Eur ŠMM lėšų ir 140 tūkst. Eur iš Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmečio minėjimui suplanuotų lėšų vienerių metų studijoms finansuoti).³⁶⁷
- LMT kriterijų pakeitimas didesnę svorį suteikiant publikacijoms, esančioms tarp 10 proc. pasaulyje dažniausiai cituojamų žurnalų.

2.9.2.4. Investicinio prioriteto „Vienodų galimybių formaliai, neformaliai ir savarankiškai mokytis visą gyvenimą suteikimas visoms amžiaus grupėms, darbuotojų žinių, įgūdžių ir kompetencijos ugdymas ir lanksčių mokymosi būdų, be kita ko, pasitelkiant profesinį mokymą ir įgytos kompetencijos pripažinimą, skatinimas“ analizė

Šio investicinio prioriteto įgyvendinimas apima tris uždavinius, kurių įgyvendinimo pažanga aptariama žemiau.

9.4.1. uždavinys „Padidinti profesinio ir suaugusiųjų mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams ir patrauklumą“ yra skirtas profesinio ir suaugusiųjų mokymo paslaugų gerinimui. Siekiama užtikrinti, kad profesinis mokymas atitiktų darbdavių poreikius, todėl skatinamas socialinių partnerių įtraukimas į mokymo procesą, šiuolaikiško švietimo turinio formavimas. Teikiama pagalba mokiniams iš socialiai jautrių grupių – finansuojamas jų praktinių įgūdžių įgijimas sektoriuose praktinio mokymosi centruose, praktikoje pas darbdavius ar pameistrystės programose. Taip pat numatoma parama įvairiais būdais įgytų kompetencijų ir kvalifikacijų pripažinimo sistemos tobulinimui. Siekiama pagerinti profesinio mokymo įvaizdį ir populiarinti mokymosi visą gyvenimą sampratą. Pagal šį uždavinį yra suplanuotos keturios ŠMM priemonės. Dvejoms iš jų („Paskatos ir pagalba besimokantiems“ ir „Praktinių įgūdžių įgijimo rėmimas ir skatinimas“) vertinimo laikotarpiu PFSA buvo rengiami. Priemonėms skirta 30,5 mln. Eur, iš kurių 2,3 mln. Eur – veiklos rezervas. Su veiklos rezervu susietos priemonės „Lietuvos kvalifikacijų sandaros formavimas, kompetencijų ir kvalifikacijų vertinimo ir pripažinimo sistemos plėtra“ ir „Praktinių įgūdžių įgijimo rėmimas ir skatinimas“. Didžiausia pažanga pasiekta pagal priemonę „Profesinio mokymo ir mokymosi visą gyvenimą valdymo, kokybės ir patrauklumo užtikrinimo sistemų ir procesų stiprinimas“.

117 lentelė. 9.4.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas	Projektų sąrašo /	% nuo	Sutarčių su projektų	% nuo	Mokėjimų suma ES	% nuo	Pripažintos deklaruotai	% nuo

³⁶⁵ Lietuvos mokslo tarybos 2011 m. gruodžio 13 d. Darbo užmokesčio fiksuotųjų įkainių dydžių mokslinių tyrimų projektuose nustatymo tyrimo ataskaita, 2018 m. sausio 3 d. redakcija; Lietuvos mokslo tarybos 2011 m. gruodžio 13 d. Darbo užmokesčio fiksuotųjų įkainių dydžių mokslinių tyrimų projektuose nustatymo tyrimo ataskaita, 2017 m. balandžio 28 d. redakcija.

³⁶⁶ Puz., Visionary Analytics (2017). Veiksmų programos uždavinių, skirtų MTEPI skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita; EBPO (2016). EBPO Reviews of Innovation Policy: Lithuania. EBPO, Paris.

³⁶⁷ LRV, „Premjeras pasveikino studijoms užsienyje skirtų stipendijų „Kitas 100“ laimėtojus“, 2018. <https://lrv.lt/lt/naujienos/premieras-pasveikino-studijoms-uzsienyje-skirtu-stipendiju-kitas-100-laimetojus>

	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas	kvietimų suma, ES lėšos Eur	numa- tytų lėšų	vykdytojais suma, ES lėšos Eur	numa- tytų lėšų	lėšos Eur	numa- tytų lėšų	omis EK ES lėšos, Eur	numa- tytų lėšų
Lietuvos kvalifikacijų sandaros formavimas, kompetencijų ir kvalifikacijų vertinimo ir pripažinimo sistemos plėtra	10 790 155	955 746	10 789 385	92%	9 516 184	81%	3 012 864	26%	2 012 866	17%
Paskatos ir pagalba besimokantiejiems	4 213 920	1 338 320	Rengiamas PFSA	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Praktinių įgūdžių įgijimo rėmimas ir skatinimas	1 826 062	0	Rengiamas PFSA	0%	0	0%	0	0%	0	0%
Profesinio mokymo ir mokymosi visą gyvenimą valdymo, kokybės ir patrauklumo užtikrinimo sistemų ir procesų stiprinimas	11 251 216	0	11 251 216	100%	11 251 029	100%	3 596 012	32%	2 222 230	20%
VISO, 9.4.1 uždavinys	28 081 353	2 294 066	22 040 601	73%	20 767 213	68%	6 608 876	22%	4 235 096	14%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

118 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Pagal veiksmų programą ESF lėšomis sukurtos naujos arba atnaujintos modulinės profesinio mokymo programos	Skaičius	-	-	120	16	3%
Profesinio mokymo ir neformalaus suaugusiųjų švietimo programos, kuriose buvo įdiegtos interaktyvios elektroninės mokymosi priemonės	Skaičius	-	-	180	18	10%
Mokiniai, kurie mokėsi pagal veiksmų programą ESF lėšomis parengtas arba atnaujintas modulinės profesinio mokymo programas	Skaičius	-	-	17 900	2 858	16%
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Mokinių, kurie mokėsi pagal veiksmų programą ESF lėšomis parengtas arba atnaujintas modulinės profesinio mokymo programas, dalis	Procentai	0,47	2014	40	0,47	1%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Igyvendinamų priemonių pažanga vertinimo laikotarpiu buvo menka. Pažanga fiksuota tik pagal tris iš šešių produkto ir vieną iš trijų rezultato rodiklių ir visais atvejais nesiekia 20 proc. Remiantis interviu su ŠMM duomenimis, **dauguma stebėsenos rodiklių turėtų būti pasiekti**. Vis dėlto **yra rizika nepasiekti rodiklių**, „Mokiniai, kurie pagal veiksmų programą ESF lėšomis profesinio mokymo programos dalį mokėsi darbo vietoje“, „Asmenys, dalyvavę ESF veiklose, skirtose ugdymui karjerai“ ir „Mokinių, kurie pagal veiksmų programą ESF lėšomis baigę profesinio mokymo programos dalį darbo vietoje įgijo kvalifikaciją, dalis“, kadangi priemonės šiems rodikliams siekti nėra įgyvendinamos. Jų įgyvendinimas sustojęs dėl to, kad išvelgiama nesuderinamumo su EIMIN priemonėmis.

Žemiau formuluojamos kelios išvalgos³⁶⁸, susijusios su profesinio mokymo kokybės ir valdymo stiprinimo intervencijų turiniu bei priemonių rezultatyvumo ir poveikio užtikrinimo prielaidomis.

Pirma, profesiniame mokyme 2007-2013 m. laikotarpiu stebėti nenuoseklumai, kai pirmiausiai buvo parengtos modulinės programos ir tik po to – profesiniai standartai, kurie nustato gaires moduliniams programoms. Naujuoju ES fondų investicijų laikotarpiu taip pat **stebimi galimi nenuoseklumai, kuomet profesinius standartai ir modulinės programos ruošiamos lygiagrečiai**. Kita vertus, procesams vykstant paraleliai, apklaustų respondentų nuomone, sudaromos sąlygos pastebėti kaip turėtų būti koreguojamas profesinis standartas, ar jis suformuluotas adekvačiai. Taip pat, remiantis interviu su ŠMM duomenimis, modulinės programos yra rengiamos tik tuomet, kai parengiami standartai. Praeitame laikotarpyje buvo parengti platūs standartai, todėl ir pagal juos jau galima rengti modulinės programos.

³⁶⁸ Remiantis interviu duomenimis ir ESTEP ir Visionary Analytics (2018). 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo atvejo studija.

Antra, būtina **užtikrinti SF intervencijų ir nacionalinės politikos pokyčių suderinamumą**. Vykdoma profesinio mokymo pertvarka siekiama labiau susieti mokinių priėmimą su darbo rinkos poreikių stebėseną, stiprinti praktinį mokymą. Priimtas naujas Profesinio mokymo įstatymas, kuris nustato esminius profesinio mokymo principus, pvz., vietoj dalykinio pereita prie modulinio profesinio mokymo, tęstiniam mokymui skiriamas didesnis dėmesys, stebėseną centralizuota, ją vykdydys MOSTA, centralizuotas priėmimas į profesines mokyklas, visos įstaigos taps viešosiomis taip suteikiant daugiau svėrų ministerijai jas kreipti tinkama linkme. Po šių pakeitimų struktūrinių fondų priemonėse esminių pokyčių nebuvo. Aktualu stebėti, kiek jau šiuo metu būsimi pokyčiai atspindi programų turinyje, kiek jie suderinti (pvz., ar nekuriamos besidubliuojančios darbo rinkos poreikių stebėsenos sistemos, ar už sritį atsakingos ministerijos aktyviai naudojasi jau sukurtais produktais bei aktyviai bendradarbiauja naujų kūrime). Tiek praeitame, tiek šiame laikotarpyje investuota daug lėšų į infrastruktūrą, mokymo programų ir mokytojų rengimą. Svarbiu iššūkiu išlieka visa tai **įveikinti**. Taip pat aktualu užtikrinti, kad esama profesinio mokymo programų vertinimo sistema būtų suderinta su naujomis modulinėmis programomis.

Trečia, rengiamų/atnaujinamų **profesinio mokymo programų kokybei aktualūs šie veiksniai**:

- Darbdavių įsitraukimas. Nors darbdaviai įtraukiami į standartų ir programų rengimą, jų motyvacija dalyvauti šiuose procesuose dažniausiai yra išorinė, stokojama vidinės motyvacijos dėl bendro darbdavių sąmoningumo trūkumo ar finansinių išteklių stokos.
- Profesinio mokymo mokytojų sistemingo rengimo trūkumas, dažniausiai mokytojai gerai išmano savo dėstomą dalyką, tačiau jiems trūksta pedagoginių kompetencijų.
- Nepakankama pagalba mokytojams vykdyti profesinio mokymo programas. Pavyzdžiui, programose galėtų būti detalizuojami gerosios praktikos pavyzdžiai (pvz., apie integruotą dalykų dėstymą). Kita vertus aktualus pedagogų rengimo stiprinimas, siekiant juos įgalinti laisvai adaptuoti programas. (detaliau žr. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo atvejo studiją).
- Silpnai išvystyta teisinė bazė yra dar viena priežastis, dėl kurios profesinio mokymo plėtra Lietuvoje išlieka nevientisa ir fragmentuota, tačiau ir šiuo atveju, ši problema yra labiau susijusi su bendresne Lietuvos švietimo politika.

9.4.2. uždavinys „Sukurti sąlygas ir paskatas mokymuisi visą gyvenimą, užtikrinant veiksmingą pagalbą tobulinantis“ yra skirtas suaugusiųjų kvalifikacijų ir kompetencijų kėlimui. Šiuo uždaviniu suaugusieji, ypač žemesnės kvalifikacijos asmenys, socialiai pažeidžiamų grupių asmenys bei senjorai, skatinami įsitraukti į bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir studijų programas, modulius visų pakopų kvalifikacijoms įgyti. Taip pat siekiama pagerinti viešųjų paslaugų darbuotojų kvalifikaciją ir kompetencijas ir taip padidinti viešojo valdymo institucijų veiklos efektyvumą. Pagal šį uždavinį yra suplanuotos trys ŠMM priemonės. Priemonei „Viešųjų paslaugų darbuotojų kompetencijos ir kvalifikacijos tobulinimas“ vertinimo laikotarpiu vis dar buvo rengiamas PFSA. Priemonėms skirta 36,1 mln. Eur, iš kurių 2,9 mln. Eur – veiklos rezervas. Su veiklos rezervu susieta priemonė „Viešųjų paslaugų darbuotojų kompetencijos ir kvalifikacijos tobulinimas“. Didžiausia pažanga pasiekta pagal priemonę „Formaliojo ir neformaliojo mokymo paslaugų įvairioms besimokančiųjų grupėms teikimas“.

119 lentelė. 9.4.2 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatyty lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatyty lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatyty lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatyty lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Formaliojo ir neformaliojo mokymosi galimybių plėtra	7 286 620	0	6 971 151	96%	5 022 645	69%	1 565 131	22%	1 054 244	14%
Formaliojo ir neformaliojo mokymo paslaugų įvairioms besimokančiųjų grupėms teikimas	25 920 991	0	24 690 106	95%	24 559 198	95%	7 543 066	29%	4 409 150	17%
Viešųjų paslaugų darbuotojų kompetencijos ir kvalifikacijos tobulinimas	0	2 896 201	Rengiamas PFSA	0%	0	0%	0	0%	0	0%
VISO, 9.4.2 uždavinys	33 207 611	2 896 201	31 661 257	88%	29 581 843	82%	9 108 197	25%	5 463 394	15%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

120 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektinga reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Švietimo įstaigų darbuotojai, kurie dalyvavo ESF veiklose, skirtose mokytis pagal neformaliojo švietimo programas	Skaičius			5 400	3 644	68%
Asmenys, kurie dalyvavo ESF veiklose, skirtose mokytis pagal formaliojo švietimo programas ar modulius	Skaičius			5 500	140	3%
Asmenys, kurie dalyvavo ESF veiklose, skirtose mokytis pagal neformaliojo švietimo programas	Skaičius			15 000	2 100	14%
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Asmenų, kurie įgijo valstybės pripažįstamą kvalifikaciją po dalyvavimo ESF veiklose, dalis	Procentai	0	2014	80	100	125%

Pastabos: * - n.d. – nėra duomenų; šešiolika VP produkto rodiklių ir septyni rezultato rodikliai, kurių siektinų ir pasiektų reikšmių duomenys vertinimui nebuvo pateikti, neanalizuojami.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Uždavinio fizinė pažanga yra netolygi. Vieno produkto rodiklio pažanga siekė 68 proc., tuo tarpu kitų dviejų 3 ir 14 proc. Rezultato rodiklio siekiama reikšmė viršyta, nes visi asmenys, dalyvavę ESF veiklose pagal priemones įgijo valstybės pripažįstamą kvalifikaciją. Tai negarantuoja, kad vėliau rodiklio reikšmė išliks tokia aukšta. ŠMM teigimu, sėkmingai įgyvendinus priemones, siektinos rodiklio reikšmės turėtų būti pasiektos. Vienintelė išimtis, rodiklis „Asmenys, kurie dalyvavo ESF veiklose, skirtose mokytis pagal neformaliojo švietimo programas“. Jo tikėtina pasiekiamumą vertinti nėra galimybės, kadangi su rodikliu susietos veiklos buvo pradėtos vykdyti visai neseniai (ne anksčiau 2018 lapkričio mėn.).

Atliktas detalus MVG intervencijų vertinimas³⁶⁹ atskleidė kelis MVG skatinimui skirtos politikos ir susijusių SF intervencijų trūkumus. Nustatyta, kad ES fondų investicijos ir bendra šalies MVG politika neatliepia visų pagrindinių MVG iššūkių. Pasigendama priemonių įvairovės (dažniausiai finansuojami mokymai, kai kuriais atvejais net stebimas jų perteklius, pvz., nesurenkamos planuotos mokymų mokymams pagal priemonę 09.4.2-ESFA-V-715-01-0001 „Profesijos ir suaugusiųjų mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sistemos plėtra“). Kai kurių iššūkių sprendimas susijęs su **sisteminio ir reguliacinio lygmens pokyčiais**. Pvz.:

- Trūksta tikslingų konsultacijų dėl MVG ir karjeros galimybių: mokiniais nėra visuotinai teikiamos profesinės karjeros planavimo paslaugos; nėra pakankamai stebima ir užtikrinama nekvalifikuotiems bedarbiams, jaunimui ir vyresnio (darbingo) amžiaus asmenims teikiamų profesinio orientavimo paslaugų kokybė; nepakankamai teikiamos profesinio orientavimo paslaugos dirbantiesiems; netolygus profesinis orientavimas vietos lygiu;
- Menkai pasitelkiami socialiniai ir kiti partneriai plėtojant mokymosi kultūrą (ypač vietos lygiu): MVG veikloms ir plėtrai savivaldybėse ES fondų investicijos skirstomos centralizuotai, nestiprinant savivaldybių gebėjimų plėtoti MVG vietos lygiu;
- Skatinant darbdavių investicijas į darbuotojų mokymąsi, nepakankamai išnaudojamas mokymosi darbo vietoje potencialas; pernelyg menkas dėmesys skiriamas neformaliojo mokymosi darbo vietoje plėtrai;
- Didinti MVG paslaugų prieinamumą visiems ypač trukdo šiuo metu epizodiškai ir su ženkliais trūkumais veikianti neformaliuoju ar savišvietos būdu įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistema ir menkai išnaudojamas savivaldybės veikiančių su MVG susijusių organizacijų potencialas dirbant su sunkiai pasiekiamomis grupėmis;
- MVG iniciatyvos įgyvendinamos pavieniuose projektuose, nematant visumos, nesiejant su skirtingais suaugusiųjų mokymosi poreikiais ir motyvais. Didelė modulių profesinio mokymo programų rengimo skuba gali neigiamai atsiliepti šių programų ir mokymo proceso kokybei bei šios mokymo formos patrauklumui.
- Finansuojamose priemonėse neužtikrinamas tęstinumas. Investicijos nukreiptos į mokymų pasiūlos didinimą daug mažiau dėmesio skiriant su mokymo paklausa susijusiems iššūkiams. To pasekoje, baigus finansuoti mokymus, savo lėšomis dauguma žmonių nebesimokys.

Siejant rezultatyvumo vertinimą su tikėtinu ilgalaikiu SF intervencijų poveikiu, taip pat išskiriami keli iššūkiai, susiję su intervencijų kokybe, pvz.³⁷⁰:

³⁶⁹ ESTEP ir Visionary Analytics (2018). Atvejo studija: 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymąsi visą gyvenimą tinkamumo ir suderinamumo vertinimas

³⁷⁰ Ten pat.

- Įmonių darbuotojų atveju: nediferencijuojama parama darbuotojams išskiriant pažeidžiamus darbuotojus; nepakankamas dėmesys labai mažoms ir mažoms įmonėms, įsikūrusioms ne didžiuosiuose šalies miestuose, ir įmonių vadovų mokymui; ribojama mokymų įvairovė, ir kt. (šios problemos taip pat aptartamos 7 prioriteto analizėje);
- Švietimo sistemos darbuotojų atveju nepakankamas dėmesys yra skiriamas andragogams ir likusių švietimo sistemos darbuotojų andragoginėms kompetencijoms; privatūs švietėjai, neturėdami tinkamų andragoginių kompetencijų, gali teikti nepakankamos kokybės suaugusiųjų švietimo paslaugas; andragogų ir švietimo sistemos darbuotojų andragoginių kompetencijų kvalifikacijos tobulinimo sistema iš esmės remiasi pavieniais ES investicijų fondų projektais ir stokoja tęstinumo.

9.4.3. uždavinys „Padidinti dirbančiųjų žmogiškųjų išteklių konkurencingumą, užtikrinant galimybes prisitaikyti prie ūkio poreikių“ yra skirtas darbuotojų kvalifikacijos lygio palaikymui, jų profesiniam mobilumui ir gebėjimui sparčiai persiorientuoti į kito ūkio sektoriaus veiklas. Numatoma įgyvendinti „kompetencijų čekių“ sistemą, kuri suteiktų įmonėms galimybę gauti aukštos kokybės mokymo paslaugas darbuotojams vaučerio pavidalu. Taip pat finansuojami pameistrystės ir sektoriinių kompetencijų ugdymo projektai, teikiama parama MTEPI veiklas vykdančių įmonių ir investuotojų darbuotojų mokymams. Viena iš uždavinio veiklų yra ir instrumento, kuris leistų stebėti ir prognozuoti žmogiškuosius išteklius, sukūrimas. Pagal šį uždavinį yra suplanuotos aštuonios EIMIN priemonės, kurioms skirta 106,9 mln. Eur, iš kurių 6,6 mln. Eur – veiklos rezervas. Su veiklos rezervu susietos priemonės „Kompetencijų vaučeris“ ir „Žmogiškųjų išteklių stebėsenos, prognozavimo ir plėtros mechanizmai“. Didžiausia pažanga pasiekta pagal priemones „Inomokymai“, „Žmogiškieji ištekliai Invest LT+“ ir „Mokymai užsienio investuotojų darbuotojams“.

121 lentelė. 9.4.3 uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklarotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Kompetencijų vaučeris	27 842 554	5 995 249	10 000 000	30%	904 500	3%	20 229	0,1%	20 232	0%
Žmogiškieji ištekliai Invest LT+	8 357 599	0	8 357 599	100%	8 255 647	99%	4 242 354	51%	4 216 423	50%
Inomokymai	28 247	0	28 247	100%	28 247	100%	28 247	100%	28 247	100%
Pameistrystė ir kvalifikacijos tobulinimas darbo vietoje	11 005 561	0	11 005 561	100%	4 083 450	37%	1 589 895	15%	1 558 805	14%
Kompetencijos LT	22 639 481	0	22 639 481	100%	8 739 247	39%	3 002 435	13%	2 257 217	10%
Žmogiškųjų išteklių stebėsenos, prognozavimo ir plėtros mechanizmai	3 773 012	571 289	887 216	20%	884 941	20%	251 005	6%	242 142	6%
„Inostažuotė“	1 419 853	0	1 419 853	100%	123 291	9%	59 880	4%	59 401	4%
Mokymai užsienio investuotojų darbuotojams	25 230 778	0	25 230 778	100%	21 366 832	85%	2 089 606	8%	2 082 785	8%
VISO, 9.4.3 uždavinys	100 297 085	6 566 538	79 568 735	75%	44 386 155	42%	11 283 651	11%	10 465 252	10%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

122 lentelė. Stebimų rodiklių dinamika vertinamuoju laikotarpiu.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Rodiklio reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d.	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Apmokyti investicijas gavusių labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių darbuotojai	Skaičius	-	-	19 500	8 163	42%
Dirbantieji, kurie dalyvavo ESF mokymuose, suteikiančiuose kvalifikaciją arba kompetenciją	Skaičius	-	-	65 000	21 140	33%
Atnaujintos žmogiškųjų išteklių stebėsenos, prognozavimo ir plėtros sistemos dalys	Skaičius	-	-	3	2	67%
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Sėkmingai mokymus baigusiu asmenų, kurie taiko įgytas žinias darbe, dalis praėjus ne mažiau kaip 6 mėn., bet ne daugiau kaip 24 mėn. po dalyvavimo ESF veiklose	Procentai	58,52	2013	85	79,3	93%

Pastabos: * - penkiolika VP bendrųjų produkto rodiklių, kurių siektinų reikšmių duomenys vertinimui nebuvo pateikti, neanalizuojami.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Remiantis BGI Consulting atliktu vertinimu³⁷¹, tikėtinas pakankamai aukštas uždavinio įgyvendinimo rezultatyvumas. Tai lemia du veiksniai. Pirma, **daugumos priemonių atveju VP numatyti tarpiniai (iki 2018 m. gruodžio 31 d.) produktai jau dabar yra pasiekti**, arba pasirašytose projektų sutartyse suplanuotos reikšmės rodo, jog, projektams vykstant sklandžiai, tikslai turėtų būti pasiekti. Antra, EIMIN užsakymu atliekamas tarpinis uždavinio įgyvendinimo vertinimas, kurio pasėkoje tikėtini pakeitimai turėtų dar sustiprinti priemonės rezultatyvumą ir efektyvumą.

Kai kuriose priemonėse labai ženkliai viršyti numatyti rodikliai – atitinkamai, reikėtų koreguoti siektinas reikšmes. Pavyzdžiui, pagal priemonę „Žmogiškieji ištekliai Invest LT+“ iki 2018 m. pabaigos VP numatyta apmokėti 1 270 dirbančiųjų. Tuo tarpu, pagal jau dabar pasirašytas projektų sutartis, planuojama apmokėti gerokai daugiau – 6 554 dirbančiuosius. Analizuojant realius pagal priemonę apmokėtų dirbančiųjų duomenis, matoma, kad pagal priemonę apmokėtų dirbančiųjų jau dabar yra 26 423, todėl tiek planuojama tarpinė, tiek projektų sutartyse atsispindinti reikšmė jau šiuo metu yra reikšmingai viršytos. Apskritai, rodikliui „Dirbantieji, kurie dalyvavo ESF mokymuose, suteikiančiuose kvalifikaciją arba kompetenciją“ (P.S.407) būdinga tai, kad pagal kiekvieną priemonę pasirašytose projektų sutartyse siekiamos reikšmės viršija tarpinės rodiklio reikšmes, kurias suplanuota pasiekti iki 2018 m. pabaigos. Be to, pagal visas priemones, išskyrus priemones „Kompetencijų vaučeris“ (Nr. 09.4.3-IVG-T-813) ir „Inostauzotė“ (09.4.3-ESFA-T-847), jau dabar pasiektos rodiklio reikšmės tarpinę reikšmę viršija 69 arba daugiau procentų.

Vertinant bendrai viso uždavinio **tinkamumą ir pakankamumą** pagrindinė spraga yra ta, kad investicijos nepasiekia dirbančių asmenų, kurie turi žemą / vidutinį kompetencijų lygmenį bei stokoja motyvacijos ir gebėjimų mokytis (detaliau žr. 7 prioriteto analizę). Taip pat, priemonių rinkinys patenkina esamus įmonių poreikius, tačiau dirbančiųjų poreikius atitinka tik iš dalies. Priemonės darbuotojams daugiausiai suteikia konkrečioje įmonėje reikalingus ir pritaikomus įgūdžius, tačiau rečiau įgūdžius ar kvalifikaciją, pritaikomus bendrai darbo rinkoje. To rezultatas – trumpalaikis priemonių poveikis žmogiškųjų išteklių konkurencingumui (darbo pasiekimams šiandien), tačiau ne didelis poveikiai asmeniniam darbuotojų konkurencingumui. Tai lėmė priemonių įgyvendinimo modelis, kai lėšos dirbančiųjų konkurencingumo didinimui skiriamos ne besimokantiems tiesiogiai, o per juos įdarbinančias įmones.

Remiantis BGI Consulting atlikto vertinimo³⁷² metu surinktais duomenimis, priemonių efektyvumas ir pakankamumas taip pat vertinamas atskirai kiekvienai priemonei, aptariant specifinius jų iššūkius. Priemonių „Žmogiškieji ištekliai Invest LT+“ ir „Mokymai užsienio investuotojų darbuotojams“ įgyvendinimas vyksta sklandžiai. Nors priemonės yra svarbios pritraukiant užsienio investuotojus, jose stebimas privačių investicijų išstūmimo efektas. Dažnu atveju darbuotojai, nors ir šiek tiek mažesne apimtimi, būti apmokomi ir privačiomis pačių investuotojų lėšomis.

Priemonės „**Kompetencijų vaučeris**“ įgyvendinimas kol kas yra mažiausiai įsibėgėjęs iš visų analizuojamų priemonių – sulaukta labai mažai paraiškų. Priemonei skirtas finansavimas taip pat buvo sumažintas du kartus. Priemonės įgyvendinimo efektyvumą labiausiai mažina per didelę administracinę projekto vykdymo našta įmonėms, paklausių mokymų teikėjų ir mokymo programų trūkumas mokymų teikėjų ir mokymų programų sąrašė, rinkos kainų neatitinkantys fiksuoti įkainiai.

Priemonės „**Pameistrystė ir kvalifikacijos tobulinimas darbo vietoje**“ įgyvendinimas vyksta nevienodu tempu. Įmonės linkusios dažniau įgyvendinti projektus pagal veiklą „Įmonių darbuotojų mokymai darbo vietoje, skirti kvalifikacijai tobulinti“. Tai paaiškinama tuo, kad kvalifikacijos tobulinimas darbo vietoje yra pakankamai įprasta įmonių veikla. Taigi, šios veiklos finansavimas galimai išstumia privačias įmonių investicijas, todėl jos finansavimo ES fondų lėšomis tinkamumas abejotinas. Tuo tarpu veiklos „Įmonių darbuotojų mokymai pameistrystės forma, skirti kvalifikacijai arba jos daliai įgyti“ populiarumas menkesnis. Šalyje nėra pasirengta diegti ir plėtoti pameistrystės sistemą, trūksta socialinio dialogo tarp darbdavių, mokymo institucijų, darbuotojus atstovaujančių institucijų. Remiantis PFSA, licencijuoti profesinio mokymo teikėjai gali būti tik partneriais, todėl mokymo organizavimo ir įgytos profesinės kvalifikacijos pripažinimo organizavimo našta perkeliama ant įmonių. Finansiniai ir laiko resursai organizuojant tokias veiklas gali būti per dideli ir ESIF investicijos gali tapti greičiau našta negu nauda. Pameistrystės veiklos atveju, siauras galimų pareiškėjų ratas riboja mokymo ar susijusių institucijų aktyvesnį įsitraukimą.

³⁷¹ BGI Consulting (2018). 9 prioriteto konkretaus uždavinio „Padidinti dirbančių žmogiškųjų išteklių konkurencingumą, užtikrinant galimybes prisitaikyti prie ūkio poreikių“ įgyvendinimo pažangos vertinimas.

³⁷² Ten pat.

„Inomokymai“ ir „Inostažuotė“ priemonių efektyvumą taip pat mažino formalūs reikalavimai³⁷³, pvz. apribotas tinkamų pareiškėjų ratas, reikalavimas atitikti Lietuvos inovacijų politikos strateginius dokumentus (kurių galiojimas pasibaigė priemonės įgyvendinimo metu), reikalavimas pasirašyti ketinimų protokolus su partneriais iki pateikiant paraišką, ir kt. Vis dėlto, atlikti specialiųjų projektų atrankos kriterijų ir projektų atrankos būdo pakeitimai atsižvelgė į šiuos iššūkius ir tikėtina, jog priemonės įgyvendinimas įgaus pagreitį.

Priemonės „**Kompetencijos LT**“ įgyvendinimą apsunkina projektų partnerių gausa - turint daug projekto partnerių, kurių didžioji dalis yra labai mažos ir mažos įmonės, techniškai sudėtinga suderinti mokymų laikus ir bendras veiklas, taip pat keisti partnerius.

Priemonės „**Žmogiškųjų išteklių stebėsenos, prognozavimo ir plėtros mechanizmai**“ įgyvendinimo tikslingumas ir rezultatyvumas kelia klausimų, atsižvelgiant a) į institucinius pokyčius, kuriais stiprinamos žmogiškųjų išteklių stebėsenos funkcijos MOSTA, b) į tai, kad priemone numatytų prognozavimo instrumentų kokybė nusileidžia MOSTA vystomiems instrumentams (remiasi ribotais duomenimis). Atsižvelgiant į tai, planuojant ir įgyvendinant priemones, kurių finansuojamos veiklos yra susijusios su nacionalinio lygmens sistemomis, reikėtų stengtis, kad įvairių institucijų veiklos ir pastangos toje pačioje srityje būtų konsoliduotos bendro tikslo siekimui. Taip pat, prieš paskiriant už projektų įgyvendinimą atsakingas institucijas, svarbu iš anksto įvertinti jų institucinį pajėgumą ir kompetenciją užtikrinti kuriamų produktų kokybę, tinkamą naudojimą ir profesionalią rezultatų sklaidą³⁷⁴.

2.9.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė

Sėkmingas 9 prioriteto įgyvendinimas prisidėtų prie dviejų strategijos „Europa 2020“ tikslų įgyvendinimo.

Pirma, daugelis prioriteto uždavinių prisideda prie **prioriteto „Integracinis augimas“ ir jo pavyzdinės iniciatyvos „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“**, kuriuo siekiama modernizuoti darbo rinkas ir žmonėms suteikti daugiau galių sudarant galimybes tobulinti įgūdžius bet kuriuo gyvenimo etapu. Tuo tarpu numatytus ES ir nacionalinius kiekybinius tikslų rodiklius Lietuva jau pasiekė. Pirmu tikslu sprendžiama mokyklos nebaigusių asmenų problema - ES tokių asmenų iki 2020 m. turėtų sumažėti nuo 15 proc. iki 10 proc., o Lietuvoje iki 9 proc. Tačiau Lietuvoje 2017 m. tokių asmenų jau buvo tik 5,4 proc.³⁷⁵ (9.2.2 uždavinys siekia šį rodiklį sumažinti iki 2 proc.). Antrasis – išsilavinimo tikslo – rodiklis numato, kad ES ne mažiau kaip 40 proc. (Lietuvoje – 48,7 proc.) 30–34 metų asmenų turėtų aukštąjį išsilavinimą. Lietuvoje 2017 m. šis rodiklis siekė 58,2 proc. (ES vidurkis – 39 proc.) ir buvo 12,1 proc. punkto didesnis nei 2012 m.

Antra, **9.3.3 prioriteto uždavinys prisideda prie „Pažangaus augimo“ prioriteto**. Pažangus augimas per veiksmingesnes investicijas į švietimą, mokslinius tyrimus ir inovacijas yra vienas iš trijų „Europa 2020“ strategijos prioritetų. Pažangiu ekonomikos augimu siekiama gerinti ES veiklos rezultatus švietimo, mokslinių tyrimų ir inovacijų bei skaitmeninės visuomenės srityse.

Dėl tik neseniai prasidėjusio priemonių ir projektų įgyvendinimo kol kas intervencijų indėlis įgyvendinant šių pavyzdinių iniciatyvų tikslus yra labai minimalus.

2.9.4. Išvados ir rekomendacijos

Toliau pateikiamos išvados pateikiamos atsakant į vertinimo klausimus.

9.1.1. Kaip veiksmų programoje nustatyti prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslai atitinka dabartinę socialinę – ekonominę šalies situaciją? Ar pasirinktos priemonės atitinka šiandienos poreikius?

³⁷³ Ten pat.

³⁷⁴ Ten pat.

³⁷⁵ Šaltinis: Nacionalinė reformų darbotvarkė 2018, prieinama internete: <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-national-reform-programme-lithuania-lt.pdf>

Veiksmų programoje įvardinti iššūkiai ir jiems spręsti numatyti investiciniai prioritetai bei dauguma uždavinių išlieka aktualūs, investicijos yra nukreiptos svarbių ir aktualių problemų sprendimui.

- Lietuvos mokinių pasiekimai tarptautiniuose IEA PIRLS, TIMSS, ICCS, ICILS, tyrimuose iki maždaug 2000 m. sparčiai gerėjo, padaryta didžiausia pažanga tarp tyrimuose dalyvaujančių šalių. EBPO PISA rezultatai tai nežymiai pagerėdavo, tai smukteldavo, tačiau visada buvo žemiau tarptautinės skalės vidurkio, o PISA 2015 m. įvedus kompiuterinį testavimą matematinio raštingumo ir skaitymo gebėjimų rezultatai išliko tokie patys, tačiau gamtamokslinio raštingumo rezultatai reikšmingai smuko. Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas PISA tyrimas parodo mokinių bendrąjį raštingumą, orientuotą į realų gyvenimą. Tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų tyrimas TIMSS parodo, kokie mokinių rezultatai pagal ugdymo programas. Lietuvos ketvirtokų rezultatai Tarptautiniame skaitymo gebėjimų tyrime PIRLS yra geriausi per paskutinius penkiolika metų, Tarptautiniame matematikos ir gamtos mokslų tyrime TIMSS ir ketvirtokų, ir aštuntokų rezultatai yra aukščiau tarptautinės skalės vidurkių. Skirtingų tyrimų rezultatai teikia nuorodą apie bendrųjų gebėjimų tobulinimo, praktikos naudojantis IKT ugdymo procese būtinybę.
- Lietuvai būdingas didelis atotrūkis tarp užimtųjų turimų kompetencijų ir darbo rinkos poreikių. Lietuvos suaugusiųjų skaitymo gebėjimai ir matematinis raštingumas yra artimas tyrime dalyvavusių EBPO šalių vidurkiui. Tačiau gebėjimai spręsti problemas pasitelkiant technologijas, yra žemesni nei tarptautinis dalyvavusių šalių vidurkis.
- Vis dar susiduriama su iššūkiais visose švietimo grandyse: nepakankamas ikimokyklinio ugdymo prieinamumas ir nevienodi kokybės standartai ikimokykliniame ugdyme, itin žemas aprūpinimas šiuolaikinėmis mokymo priemonėmis, iš jų ypač gamtos mokslų laboratorijomis (Lietuvos pačiame skalės gale) ir IKT, per mažai į bendruosius gebėjimus orientuotas bendrasis ugdymas, žemas mokytojų darbo užmokestis, ribotas profesinio mokymo patrauklumas, kokybė ir prestižas, neefektyviai naudojami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai aukštojo mokslo srityje.
- Lietuvos mokymosi visą gyvenimą rodikliai vis dar išlieka žemi ir gerokai atsiliekama nuo ES vidurkio. Nors MVG lygis išliko beveik nepakitęs nuo 2007 m., kitų ES šalių atžvilgiu per šį laikotarpį Lietuva nukrito iš 20 į 22 vietą.

9.1.2. Ar pasirinktos tinkamiausios priemonės ir jų įgyvendinimo būdai veiksmų programos prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslams pasiekti? 9.1.3. Ar veiksmų programos intervencijos pasieks veiksmų programoje nustatytas tikslines grupes? 9.1.4. Kiek veiksmų programos intervencijos į skirtingas ūkio/viešosios politikos sritis suderintos tarpusavyje? 9.1.5. Kurios intervencijos dubliuoja viena kitą, persidengia? Kokių veiksmų reikia imtis situacijai pataisyti?

9 prioriteto uždaviniai iš esmės išlieka tinkami, dauguma priemonių yra aktualios ir atitinkančios tikslinių grupių poreikius. Pastebimi keli iššūkiai atskiruose uždaviniuose: 9.4.2. uždavinio ES fondų investicijos ir bendra šalies MVG politika neatliepia visų pagrindinių MVG iššūkių. Kai kurių iššūkių sprendimas susijęs su sisteminio ir reguliacinio lygmens pokyčiais (žr. 2.9.2.4. skyrių). Vertinant 9.4.3. uždavinio tinkamumą pagrindinė spraga yra ta, kad investicijos nepasiekia dirbančių asmenų, kurie turi žemą / vidutinį kompetencijų lygmenį bei stokoja motyvacijos ir gebėjimų mokytis (detaliau žr. 7 prioriteto analizę).

Remiantis vertinimo metu atliktos apklausos duomenimis, 9 prioriteto intervencijų tinkamumas yra vidutinis-aukštas. Apie du trečdaliai respondentų pritarė, kad 9 prioriteto finansuojami projektai leidžia spręsti esmines problemas / iššūkius. Dar 11 proc. atsakiusių teigė, kad projektas svarbus, tačiau kiti veiksniai (pvz., teisės aktų pokyčiai,) yra svarbesni, taip pat panaši dalis respondentų nurodė, kad projektas yra svarbus, nors esminių problemų sprendimui finansavimas nėra skirtas.

Vertinant intervencijų suderinamumą, svarbu pastebėti, kad VP 9 prioriteto intervencijų rinkinio koordinavimas nėra pakankamas. Dauguma priemonių buvo įgyvendinama valstybės projektų planavimo būdu, numatant priemones atskiroms švietimo sritims. Tai sudarė galimybes sutelkti išteklius strateginių pokyčių įgyvendinimui, tačiau šia galimybe pasinaudota tik iš dalies. Remiantis interviu su įgyvendinančiomis institucijomis pastebima, kad dažnu atveju trūko aiškių ir konkrečių tikslų, strateginių gairių projektus pagal priemones planuojančioms įstaigoms. Taigi, priemonių rinkinys finansuoja atskirų švietimo sričių poreikius, bet ne strateginius pokyčius. Nors projektai turi atskirus tikslus, jie nesudaro vieningos sistemos. Vis dar stokojama tarpusavio koordinavimo derinant atskirus švietimo politikos veiksmus, ypač kai tai susiję su kelių institucijų veiksmų derinimu, priemonių įgyvendinimas kai kuriais atvejais yra nenuoseklus. Pavyzdžiui, atnaujinus bendrojo ugdymo programas turėtų būti rengiamas brandos egzaminų užduočių bankas, naujos ugdymo priemonės, finansuojamas pedagogų kompetencijų kėlimas. Tačiau vėluojant bendrojo ugdymo programų atnaujinimui, kitos priemonės vis tiek yra įgyvendinamos. Taip pat pastebima, kad priemonių pavadinimai ir juose naudojami terminai sudėtingi, ne visuomet suprantami projektų vykdytojams (pvz., dalies projektų vykdytojai minėjo, kad nežino, ar tokios pat veiklos nenumatytos kituose projektuose, su kokiais kitais projektais būtų galima koordinuoti veiklas).

Vertinamuoju laikotarpiu inicijuota daugelį švietimo grandžių apimanti švietimo sistemos reforma. Ją planuojama įgyvendinti iki 2021 metų. Šiame kontekste ypač svarbu užtikrinti, kad priemonių įgyvendinimas gerai derėtų su įgyvendinamomis strateginėmis švietimo pertvarkomis, nebūtų finansuojamos neefektyvios įstaigos ar infrastruktūros. Šiuo metu priemonių įgyvendinimas tam tikrais atvejais dera su reformomis, nes investicijos į infrastruktūrą buvo peržiūrėtos reformų kontekste. Projektams bendrojo ugdymo srityje taip pat keliama reikalavimai siekiant užkirsti kelią, kad nebūtų finansuojamos neefektyvios mokyklos. Visgi šiuos reikalavimus būtų galima tobulinti remiantis ne tik faktine situacija, bet ir prognozėmis dėl mokinių skaičiaus ateityje. Taip pat stebimi nenuoseklumai, pvz., žmogiškųjų išteklių stebėsenos sistemos atnaujinimas vyksta paraleliai su profesinių standartų rengimu, todėl ruošiami profesiniai standartai gali neatitikti darbo rinkos poreikių, taip pat bendrojo ugdymo programų ir vertinimo sistemos atnaujinimas įgyvendinamas nepakankamai nuosekliai (detaliau žr. blogosios praktikos pavyzdį ir 2.9.2 skyrių).

Taip pat, pastebima, kad dalyje priemonių finansuojamas ne struktūrinių pokyčių įgyvendinimas, o einamosios išlaidos. Pavyzdžiai apima finansavimą neformaliojo ugdymo krepšeliui, SKVC atliekamam studijų programų vertinimui, bendrojo priėmimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas sistemos funkcionalumo plėtojimui ir mokomiesiems bei informaciniams renginiams. Nors nekvestionuojama šių veiklų svarba, tačiau jos turėtų būti finansuojamos iš nacionalinio biudžeto, nes ateityje sumažėjus ES fondų investicijų apimtims, tokių priemonių tolesnė veikla gali nutrūkti.

9.2.4. Ar veiksmų programos prioritetų ir investicinių prioritetų bei konkrečiųjų uždavinių intervencijoms numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos juose numatytiems tikslams pasiekti?

Priemonių pakankamumas ir proporcingumas nagrinėjamas atskirai kiekvienam investiciniam prioritetui.

- 9.1. investicinio prioriteto priemonių sėkmė stipriai priklauso nuo vykdomų reformų ir įstaigų tinklo optimizavimo. Šio investicinio prioriteto priemonėmis investuojama į infrastruktūrą, kurios tinklas yra koreguojamas. Esminis iššūkis yra efektyvinti dabartinę infrastruktūros tinklą, taigi, investicijos proporcingos, jei leis geriau išnaudoti infrastruktūrą, atsisakant perteklinių patalpų.
- 9.2. investicinio prioriteto priemonių sėkmė taip pat stipriai priklauso nuo vykdomų reformų ir bendros Lietuvos švietimo politikos (pvz., pedagogų kvalifikacijos tobulinimo, ugdymo programų rengimo, mokinių profesinio orientavimo srityse). Atsižvelgiant į tai, kad reformoms nepasiruošta, trūksta jų įgyvendinimo koordinavimo mechanizmo, o planai nėra realistiški, egzistuoja maža tikimybė, kad kompleksinė bendrojo ugdymo reforma bus įgyvendinta artimiausiais metais. Tai kelia rimtus iššūkius, nes nėra prielaidų, leidžiančių panaudoti ES investicijas sisteminių pokyčių įgyvendinimo finansavimui. Taip pat, norint sudaryti sąlygas sisteminiams pokyčiams, kai kurių ES fondų priemonių mastas yra pernelyg mažas (pvz., priemonės „Ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo mokyklų veiklos tobulinimas“).
- 9.3. investicinio prioriteto pakankamumas ir proporcingumas skiriasi tarp uždavinių. 9.3.1. uždavinio atveju, tikslui pasiekti labai svarbūs veiksniai, susiję su bendra Lietuvos švietimo politika: dėstytojų darbo krūviai, paskatų dėstytojams tobulinti pedagogines kompetencijas trūkumas, publikacijų reikšmė dėstytojų atestavimo sistemoje, studijoms nepasirengę pirmakursiai ar neužtikrinamas strateginių planų įgyvendinimas. Siekiant, kad priemonės turėtų didesnę poveikį, reikalingi sisteminiai reguliacinio pobūdžio pokyčiai paminėtiems iššūkiams spręsti. 9.3.2. uždavinio atveju priemonės ir joms skiriamas finansavimas pakankamas, tačiau siekiant tikslų būtina užtikrinti finansuotų veiklų tęstinumą ir sukurtų sistemų palaikymą, atnaujinimą ir naudojimą. 9.3.3. uždaviniui numatytos lėšos vis dar nėra pakankamos. Viena iš to indikacijų – didelė konkurencija kvietimuose. Ši problema aktuali atsižvelgiant į tris veiksniai: a) žemą tyrėjo karjeros patrauklumą, tyrėjų stoką, prastą tyrėjų, ypač ankstyvosios stadijos, darbo sąlygas viešajame sektoriuje; b) didelę tikėtiną paklausą numatytoms priemonėms; c) lėšų trūkumą toliau tekste aptariamų rekomendacijų įgyvendinimui. Neužtikrinus pakankamų išteklių, išauga rizika, kad MTEP infrastruktūros nebus įveikintos, nes tam pritrūks žmogiškųjų išteklių.
- 9.4. investicinio prioriteto pakankamumas ir proporcingumas skiriasi tarp uždavinių. 9.4.1. sėkmė stipriai priklauso nuo vykdomų reformų. Labai svarbu užtikrinti ES fondų intervencijų ir nacionalinės politikos pokyčių suderinamumą. 9.4.2. uždavinio priemonės neatliepia pagrindinių MVG sistemos iššūkių. Pasigendama priemonių įvairovės (dažniausiai finansuojami mokymai, kai kuriais atvejais net stebimas jų perteklius). Taip pat svarbu pažymėti, kad kai kurių iššūkių sprendimas susijęs su sisteminiu ir reguliacinio lygmens pokyčiais. 9.4.3. uždavinio priemonių rinkinys patenkina esamus įmonių poreikius. Finansavimas uždaviniui pakankamas, tačiau dėl priemonių dizaino priemonės tik iš dalies atitinka dirbančiųjų poreikius. Taip pat dalyje priemonių („Žmogiškieji ištekliai Invest LT+“, „Mokymai užsienio investuotojų darbuotojams“, „Pameistrystė ir kvalifikacijos tobulinimas darbo vietoje“) galimas privačių lėšų išstūmimo efektas.

9.2.1. Koku mastu pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP priede numatytos rodiklių reikšmės? Paaiškinti nukrypimų priežastis. Kokia veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybė 2023 m.? Kokių veiksmų reiktų imtis norint pasiekti 2023 m. numatytas rodiklių reikšmes? 9.2.6. Pateikti siūlymus dėl efektyviausio veiklos rezervo lėšų panaudojimo (konkrečių uždavinių tobulinimas ir nauji konkretūs uždaviniai bei priemonės jiems įgyvendinti).

Prioriteto įgyvendinimas finansuojamas tiek ERPF, tiek ESF lėšomis. Visų trijų ESF produkto rodiklių tarpinės reikšmės pasiektos, o finansinio rodiklio pažanga viršijo 75 proc., taigi rezervo lėšos bus skiriamos šio fondo veikloms prioritate. Tikėtina, kad numatytos rodiklių reikšmės iki 2023 m. bus pasiektos. Šiokia tokia rizika matoma rodiklio „Studentai, kurie pagal veiksmų programą ESF lėšomis bent dalį studijų laikotarpio mokėsi užsienio aukštosiose mokyklose“ pasiekimui. Kol kas didesnė paklausa tarp studentų yra praktikoms įmonėse, o ne mokymuisi užsienyje. Nors ŠMM teigimu rodiklis turėtų būti pasiektas, reikėtų pirmiausiai išanalizuojant situaciją, kodėl ši finansuojama veikla neturi paklausos, o po to atitinkamai imtis veiksmų ją didinant.

ERPF atveju keturių iš penkių rodiklių tarpinės reikšmės pasiektos, tačiau vienas rodiklis neatnaujintas. Nors reikšmė neatnaujinta, ji apskaičiuojama sumuojant trijų nacionalinių rodiklių reikšmes ir pašalinant besidubliuojančias įstaigas. Susumavus nacionalinius rodiklius, produkto rodiklio reikšmė viršija siektiną reikšmę. Tai reiškia, kad veiklos rezervo lėšos bus skiriamos šio fondo veikloms prioritate. Vertinant tikimybę pasiekti 2023 m. numatytas reikšmes rizikų nestebima. Rekomenduojama atnaujinti rodiklio „Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Švietimo ir kitų švietimo teikėjų įstaigos, kuriose pagal veiksmų programą ERPF lėšomis sukurta ar atnaujinta ne mažiau nei viena edukacinė erdvė“ reikšmė“ faktinę reikšmę, nes dabar atrodo, kad pagal rodiklį pažangos nėra.

9.2.2 Koku mastu pasiekti investicinių prioritetų produktai ir rezultatai? Kokios yra tokių pasiekimų priežastys?

Daugumoje uždavinių rodiklių pažanga vertinamu laikotarpiu žema. Žema rodiklių pažanga susijusi su vėluojančia priemonių pradžia. Nepaisant to neidentifikuota esminių rizikų, kad nepavyks pasiekti užsibrėžtų rodiklių reikšmių. Nepaisant formaliai aukšto tikėtino rezultatyvumo, realiam poveikiui pasiekti kyla iššūkių, tikėtina, kad sisteminis poveikis švietimo kokybei ir žmoniškųjų išteklių potencialui bus nedidelis. Taip pat kai kuriuose uždaviniuose rezultato rodikliai nepakankamai atspindi uždavinių tikslus (pvz., 9.3.1, 9.4.2).

9.2.3. Kokios reguliacinės priemonės (reformos) turi būti įgyvendintos, siekiant konkrečių uždavinių tikslų?

Intervencijų rezultatyvumui ir efektyvumui reikalingas ir kitų - sisteminių, reguliacinių - priemonių taikymas. Siekiant uždavinių tikslų išskiriami šie labiausiai reikalingi sisteminiai ir reguliaciniai pokyčiai:

- Reikšmingai sustiprinti Lietuvos MTEPI sistemos žmogiškąjį kapitalą. Tai sudarytų sąlygas tvariai Lietuvos MTEPI sistemos plėtrai ir esamų pajėgumų palaikymui bei atsinaujinimui. Žmogiškieji ištekliai svarbūs visos inovacijų sistemos funkcionavimui ir MTEPI veiklų vykdymui tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuose. Siūloma ženkliai investicijas skirti aukščiausios kvalifikacijos tyrėjų iš užsienio pritraukimui, taip pat iš esmės pagerinti visų tyrėjų darbo sąlygas ir padidinti finansavimą tyrėjų vykdomiems MTEPI darbams.
- Skirti dėmesį veiksniams, kurie mažina studijų kokybę: neužtikrinamas strateginių planų įgyvendinimas, dėstytojų darbo krūviai (patyrę dėstytojai dažnai yra perkrauti). Bent dalį šių iššūkių turėtų spręsti aukštojo mokslo reforma.
- Tobulinti pedagogų kompetencijų valdymo ir motyvavimo sistemą, skirti dėmesį pedagogų darbo patrauklumo gerinimui.
- Nuosekliai integruoti profesinį orientavimą į bendrojo ugdymo sistemą.
- Užtikrinti profesinio mokymo kokybę atsižvelgiant į šiuos veiksniai:
 - Darbdavių įsitraukimas. Nors darbdaviai įtraukiami į standartų ir programų rengimą, jų motyvacija dalyvauti šiuose procesuose dažniausiai yra išorinė, stokojama vidinės motyvacijos dėl bendro darbdavių sąmoningumo trūkumo ar finansinių išteklių stokos.
 - Profesinio mokymo mokytojų sistemingo rengimo trūkumas, dažniausiai mokytojai gerai išmano savo dėstomą dalyką, tačiau jiems trūksta pedagoginių kompetencijų.
 - Nepakankama pagalba mokytojams vykdyti profesinio mokymo programas. Pavyzdžiui, programose galėtų būti detalizuojami gerosios praktikos pavyzdžiai (pvz., apie integruotą dalykų dėstymą). Kita vertus aktualus pedagogų rengimo stiprinimas, siekiant juos įgalinti laisvai adaptuoti programas. (detaliau žr. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo atvejo studiją).

- Silpnai išvystyta teisinė bazė yra dar viena priežastis, dėl kurios profesinio mokymo plėtra Lietuvoje išlieka nevientisa ir fragmentuota, tačiau ir šiuo atveju, ši problema yra labiau susijusi su bendresne Lietuvos švietimo politika.
- Būtina pradėti kurti MVG sistemą, kuri įgalintų žemos/vidutinės kvalifikacijos asmenis mokytis..

9.2.5. Ar veiksmų programos lėšos panaudotos efektyviai? Pateikti lėšų panaudojimo efektyvumo analizę, išnagrinėjant bent po vieną kiekvieno prioriteto įgyvendinimo priemonę pateikiant po vieną gerosios ir blogosios praktikos pavyzdį.

Priemonių įgyvendinimas ne visais atvejais vyksta sklandžiai. Dažnu atveju priemonių pradžia vėlavo. To priežastimis galėtų būti tiek laiku nepriimti ŠMM teisės aktai (pvz., susiję su bendrojo ugdymo programomis), tiek ministerijos ir jai pavaldžių institucijų darbuotojų didelių ir visuomenei svarbių projektų valdymo kompetencijų trūkumas. Taip pat pastebima, kad prieš pradedant įgyvendinti priemones retai atliekami tyrimai ar vertinimai priemonių tinkamumui nustatyti (pvz., kitose šalyse yra nustatyta, kad vienkartiniai dienos mokymai nėra nei efektyvūs, nei rezultatyvūs, nors Lietuvoje jiems vis dar skiriama ženkliai dalis lėšų, numatytų pedagogų kompetencijų tobulinimui). Trūksta koordinavimo ir informacijos dalinimosi tarp tų, kurie priima sprendimus dėl priemonių intervencijų logikos, ir tų, kurie įgyvendina priemones.

Didžiosios dalies priemonių įgyvendinimui itin svarbu derinti investicijas su vykdomomis reformomis, taip pat su infrastruktūros tinklo pertvarkomis, siekiant geriau įveikinti esamą infrastruktūrą ir nefinansuoti neefektyvios infrastruktūros.

9.3.1. Kokia pažanga padaryta įgyvendinant ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslus? 9.3.2. Kaip veiksmų programos prioritetai, investiciniai prioritetai ir konkretūs uždaviniai tiesiogiai prisideda prie ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslų įgyvendinimo?

Sėkmingas 9 prioriteto įgyvendinimas prisidėtų prie dviejų strategijos „Europa 2020“ tikslų įgyvendinimo. Daugelis prioriteto uždavinių prisideda prie prioriteto „Integracinis augimas“ ir jo pavyzdinės iniciatyvos „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“, kuriuo siekiama modernizuoti darbo rinkas ir žmonėms suteikti daugiau galių sudarant galimybes tobulinti įgūdžius bet kuriuo gyvenimo etapu. Taip pat, 9.3.3 prioriteto uždavinys prisideda prie „Pažangaus augimo“ prioriteto. Pažangiu ekonomikos augimu siekiama gerinti ES veiklos rezultatus švietimo, mokslinių tyrimų ir inovacijų bei skaitmeninės visuomenės srityse. Dėl tik neseniai prasidėjusio priemonių ir projektų įgyvendinimo kol kas intervencijų indėlis įgyvendinant šių pavyzdinių iniciatyvų tikslus yra labai mažas.

Rekomendacijos ir strateginiai siūlymai

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
1	Vykdomoms švietimo reformoms trūksta jų įgyvendinimo koordinavimo mechanizmo, tęstinumo. Tai susilpnina tikėtiną ES fondų investicijų poveikį ir tvarumą.	Strateginiai siūlymai		
		Užtikrinti, kad 9 VP įgyvendinimas derėtų su strateginėmis švietimo pertvarkomis bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir aukštojo mokslo srityse, nebūtų finansuojamos neefektyvios įstaigos ar infrastruktūros.	ŠMM	2019
		ES fondų investicijas skirti ilgalaikių švietimo vizijų ir strategijų įgyvendinimui. Pavyzdžiui, numatyti konkrečias Geros mokyklos koncepcijos įgyvendinimo priemones ir didžiąją finansavimo dalį skirti šių priemonių įgyvendinimui.	ŠMM	2021
		Rekomendacijos		
		Skirstant finansavimą mokykloms daryti mokinių skaičiaus prognozes (bent 5-10 metų trukmės) savivaldybių ir mokyklų lygiu. Tai leistų investuoti tik į tas mokyklas, kur po 5-10 metų vis dar bus minimalus mokinių skaičius.	ŠMM	2019
2	9 prioriteto intervencijų rinkinys nėra pakankamai suderintas. Stokojama koordinavimo ir nuoseklumo įgyvendinant priemones. Nemaža dalis	Strateginiai siūlymai		
		Įgyvendinant reformas ir kitus pokyčius įtraukti kuo platesnį ratą švietimo atstovų, kad pokyčiai būtų platesnio masto bei būtų išvengiama fragmentacijos.	ŠMM	2021

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
	švietimo bendruomenės atstovų pernelyg menkai įsitraukia į pokyčių švietimo sistemoje procesus.	Rekomendacijos Užtikrinti nuoseklumą rengiant profesinius standartus ir modulinės programos pagal 9.4.1. uždavinį. Sudaryti sąlygas švietimo institucijų tarpusavio dialogui (pvz., skatinant universiteto bendruomenę bendradarbiauti su mokyklomis ugdymo turinio formavime). Projektų, kurie tiesiogiai susiję su ugdymo turinio kaita, įgyvendinimo metu dalį lėšų skirti bendrojo ugdymo ir profesinių įstaigų mokytojų, profesijos mokytojų bei aukštojo mokslo dėstytojų informavimo sesijoms ar seminarams ir nuolatinėms interaktyvioms konsultacijoms, kuriose būtų aiškiai apibrėžiama, ko iš jų yra tikimasi ir kodėl, jiems suteikiama įvairi metodinė pagalba, supažindinama, kaip naudotis naujomis priemonėmis ir pan.	ŠMM	2019
3	Visuose švietimo lygmenyse teikiama pernelyg ribota pagalba pedagogams bei dėstytojams įgyvendinant švietimo sistemos pokyčius (detaliau žr. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo atvejo studiją).	Strateginis siūlymas: Skirti daugiau dėmesio ir daugiau laiko pedagogų, profesijos mokytojų bei dėstytojų motyvavimui bei tiek dalykinių, tiek pedagoginių/ andragoginių kompetencijų ugdymui (detaliau žr. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo atvejo studiją).	ŠMM	2021
4	Mokymo procese pastebimas ženklus profesinio orientavimo trūkumas. Dėl šios priežasties, mokiniai dažnai nėra susipažinę su esamomis galimybėmis, stokoja informacijos pasirinkti jiems tinkamą profesiją, mokymosi būdą ir tai neigiamai atsiliepia jų motyvacijai mokytis.	Strateginis siūlymas: Nuosekliai integruoti profesinį orientavimą į bendrojo ugdymo sistemą, užtikrinant jo prieinamumą kiekvienam mokiniui ir tinkamą įgyvendinimą (detaliau žr. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo atvejo studiją).	ŠMM	2021
5	Šiuo metu nevykdomas sisteminis tęstinis darbas, būtinas bendrojo ugdymo programų tobulinimui: trūksta tyrimų, kuri rezultatus būtų galima panaudoti tobulinant programas, trūksta šios srities ekspertų, sutarimo dėl siektinų pokyčių ir jų įgyvendinimo kelių (detaliau žr. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo atvejo studiją).	Rekomendacija: Sistemiškai finansuoti aukščiausio lygio edukologijos mokslinius tyrimus, kuriais vadovaujantis vėliau būtų galima reformuoti ar tobulinti bendrąsias ugdymo programas. Jie galėtų būti atliekami pedagogų rengimo centruose universitetuose (detaliau žiūrėti Estijos pvz., 2.9.2.2. skyriuje).	ŠMM	2021
6	Dalyje priemonių finansuojamos einamosios išlaidos, o ne struktūriniai pokyčiai. Kyla grėsmė, kad baigus įgyvendinti ES fondų projektus veiklos nebus tęsiamos.	Rekomendacija: Užtikrinti struktūriniais fondais finansuojamų projektų tęstinumą, kad nebūtų taip, jog geros iniciatyvos (pvz., NVŠ krepšelis) ar svarbios veiklos (pvz., konkursinis viešojo sektoriaus MTEP veiklų finansavimas) nebūtų tęsiamos pasibaigus šiam finansiniam laikotarpiui, ar susidarytų finansavimo „duobės“.	ŠMM	2020
7	Nepakankamas MTEPI sistemos žmogiškasis kapitalas. Atsižvelgiant į tai, 9.3.3. uždaviniui numatytos lėšos vis dar nėra pakankamos. Neužtikrinus pakankamų išteklių,	Strateginis siūlymas: Ženklias investicijas skirti aukščiausios kvalifikacijos tyrėjų iš užsienio pritraukimui, taip pat iš esmės pagerinti visų tyrėjų darbo sąlygas ir padidinti finansavimą tyrėjų vykdomiems MTEPI darbams.	ŠMM	2019

Nr.	Problema / rizika	Rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
	išauga rizika, kad MTEP infrastruktūros nebus įveikintos, nes tam pritrūks žmogiškųjų išteklių.	Rekomendacija: Pagal galimybes didinti finansavimą 9.3.3 uždavinio įgyvendinimui, ypač siekiant didinti priemonių prieinamumą jauniems tyrėjams ir užsienio talentų pritraukimui.	ŠMM	2019
8	Suaugusiesiems žemos ir vidutinės kvalifikacijos asmenims (ypač pažeidžiamų grupių atstovams) itin trūksta motyvacijos mokytis. Tikėtina, kad būtent tokiems asmenims mokymai turėtų didžiausią teigiamą poveikį ³⁷⁶ .	Strateginiai siūlymai		
		Profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo sistemas perorientuoti nuo pirminio link tęstinio mokymo.	ŠMM	2021
		Didesnį dėmesį skirti švietimo sistemos darbuotojų andragoginių kompetencijų tobulinimui.	ŠMM	2021
		Stipriau sieti profesinį orientavimą su MVG. Įrankis, kuris padėtų asmeniui valdyti savo mokymosi poreikius, galėtų būti „kompetencijų pasas“.	ŠMM	2021
		Investuoti į neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi koordinatorių tinklo plėtrą, taip užtikrinant, kad norintiems mokytis būtų paprasčiau surasti aktualius mokymus. Šiuo metu mokymų yra labai daug, jie skirtingos kokybės.	ŠMM	2021
9	MVG srityje dominuoja vienkartinės investicijos - vienkartinė tiesioginė parama visiems (ar pernelyg nediferencijuojant). Tokios investicijos mokymosi kultūros nekuria.	Rekomendacija: Derinti pasiūlos (t. y. netiesioginį) ir paklausos (t. y. tiesioginį) finansavimą, nukreipiant jį į tuos, kas neturi mokymosi įpročių. Pasiūlos pusėje siūloma remti MVG paslaugas tikslinėms grupėms per savivaldybių neformalaus suaugusiųjų švietimo koordinatorių tinklus. Paklausos pusėje siūloma suteikti naudos gavėjams (kuriems racionalu) įrankius (pvz., mokymosi krepšelius) tam, kad pasirinkti mokymo paslaugų teikėją ir taip palaikyti sveiką konkurenciją rinkoje.	ŠMM	2021
10	9.4.3. uždavinio priemonių rinkinys tik iš dalies atitinka dirbančiųjų poreikius.	Rekomendacija: Keisti dalies priemonių dizainą taip, kad lėšos būtų skiriamos besimokantiems tiesiogiai, o ne per įmones, kuriose jie dirba.	EIMIN	2021
11	Remiantis 2016 m. Valstybinio audito ataskaita, mokyklose nesudaromos pakankamos sąlygos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo metu įgytų kompetencijų pritaikymui praktikoje. Nepaisant didelių investicijų į pedagogų kompetencijų kėlimą, trūksta sistemingos pedagogų kompetencijų valdymo sistemos, kuri leistų kiekvienam pedagogui, atsižvelgiant į turimas žinias, stiprybes, silpnybes, susidaryti tobulėjimo planą ir jį įgyvendinti.	Strateginis siūlymas: Mokyklose sukurti pedagogų kompetencijų valdymo sistemą. Mokyklos vadovas ar už personalą mokykloje atsakingas specialistas turėtų padėti mokytojui planuoti savo karjerą, tobulinti savo kompetencijas, motyvuojant ir nukreipiant į aktualius mokymus.	ŠMM	2021

³⁷⁶ Rekomendacijos suformuluotos, remiantis ESTEP ir Visionary Analytics (2018). Atvejo studija: 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymąsi visą gyvenimą tinkamumo ir suderinamumo vertinimas.

2.10. VP PRIORITETAS „VISUOMENĖS POREIKIUS ATITINKANTIS IR PAŽANGUS VIEŠASIS VALDYMAS“

2.10.1. Intervencijų testinio tinkamumo analizė

Šiuo prioritetu ES fondų lėšos yra skiriamos pagal Bendrųjų nuostatų reglamento 11 teminį tikslą „Institucinių pajėgumų stiprinimas ir veiksmingas viešasis administravimas“ veikloms, nukreiptoms į viešojo valdymo institucijų veiklos efektyvumo didinimą, nacionalinių viešojo valdymo reformų parengimą ir vykdymą. Prioriteto intervencinė logika yra pavaizduota 97 paveiksle. **Vertinant bendrą intervencijų rinkinį matyti, kad jis atspindi pagrindinius Nacionalinės 2014–2020 metų pažangos programos³⁷⁷ ir Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programos³⁷⁸ tikslus.** Intervencijos yra nukreiptos į viešojo valdymo kokybės, visuomenei teikiamų paslaugų, verslo aplinkos, žmoniškųjų išteklių valdymo gerinimą. Taip pat atsižvelgiant į Nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos tikslus, šiuo prioritetu siekiama padidinti viešojo valdymo procesų skaidrumą ir atvirumą, skatinant visuomenę įsitraukti į viešojo valdymo procesą.

Investicijomis siekiama ne tik sukurti efektyviam viešajam valdymui reikalingus mechanizmus ir priemones, bet daug dėmesio skiriama ir žmogiškojo kapitalo vystymui. Beveik visomis priemonėmis siekiama stiprinti viešojo valdymo institucijų darbuotojų kompetencijas, kurios reikalingos, kad sukurtos priemonės būtų naudojamos efektyviai. Tačiau viešojo valdymo institucijų darbuotojai nėra vienintelė tikslinė grupė. Intervencijos yra nukreiptos ir į nevyriausybinės organizacijas bei visuomenę skatinant jų įsitraukimą į viešąjį valdymą. Nauda taip pat turėtų pajauti ir verslas, nes įgyvendinamomis priemonėmis siekiama sumažinti administracinę naštą verslui bei pagerinti verslo priežiūros sistemą.

Viešojo valdymo iššūkių ir poreikių analizė³⁷⁹ parodė, kad nors Lietuvos valdžios išlaidos yra santykinai mažos ir valdomos, tačiau didelis valstybinio sektoriaus darbuotojų skaičius³⁸⁰, neišvengiami demografiniai pokyčiai (pvz., visuomenės senėjimas) ir didėjantys paslaugų gavėjų lūkesčiai kelia iššūkį valstybinio sektoriaus išlaidų poreikiui, ir todėl **būtina modernizuoti viešojo valdymo sistemą.** Taip pat būtinas efektyvus ir tikslingas finansinių išlaidų valdymas, kurio pasiekti leistų įrodymais grįstas sprendimų priėmimas, kuris Lietuvos viešajame sektoriuje išlieka nepakankamas, nepaisant įrodymais pagrįsto valdymo priemonių diegimo. Didinant viešojo administravimo efektyvumą ir modernizuojant viešojo administravimo praktikas, prisidedama ir prie šalies ūkio konkurencingumo užtikrinimo. Ūkio konkurencingumui didinti taip pat labai svarbus verslo aplinkos gerinimas, todėl Lietuvai būtina sumažinti įmonių administracinę naštą, sukurti palankias sąlygas verslo plėtrai.

Siekiant spartesnio ilgalaikio ūkio augimo būtina užtikrinti, kad viešasis sektorius būtų orientuotas į kokybiškų paslaugų gyventojams, visuomenei ir verslui teikimą, o ne į formalų nustatytų funkcijų vykdymą.³⁸¹ Ankstesniu 2007–2013 m. finansiniu laikotarpiu Lietuvoje nemaža dalis investicijų buvo skirta paslaugų prieinamumui ir socialinei infrastruktūrai gerinti, tačiau pastebima problema, kad **vien atnaujinta infrastruktūra neatneša reikiamo efekto – būtina gerinti paslaugų kokybę ir paslaugų teikimo procesą.**³⁸² Viešajame administravime reikia didinti orientaciją į klientą, teikti paslaugas atitinkančias visuomenės ir verslo poreikius.

Be viso to dar vienas svarbus aspektas yra **valstybės tarnybos efektyvumas.** Valstybės tarnyboje turi būti įdiegta skaidri darbuotojų atrankos, jų darbo vertinimo ir atleidimo iš pareigų sistema. Taip pat daugiau dėmesio turi būti skiriama valstybės tarnybos darbuotojų vadybinių ir analitinių gebėjimų tobulinimui.

³⁷⁷ 2012 m. lapkričio 28 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1482 patvirtinta Nacionalinė 2014–2020 metų pažangos programa.

³⁷⁸ 2012 m. vasario 7 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 171 patvirtinta Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programa.

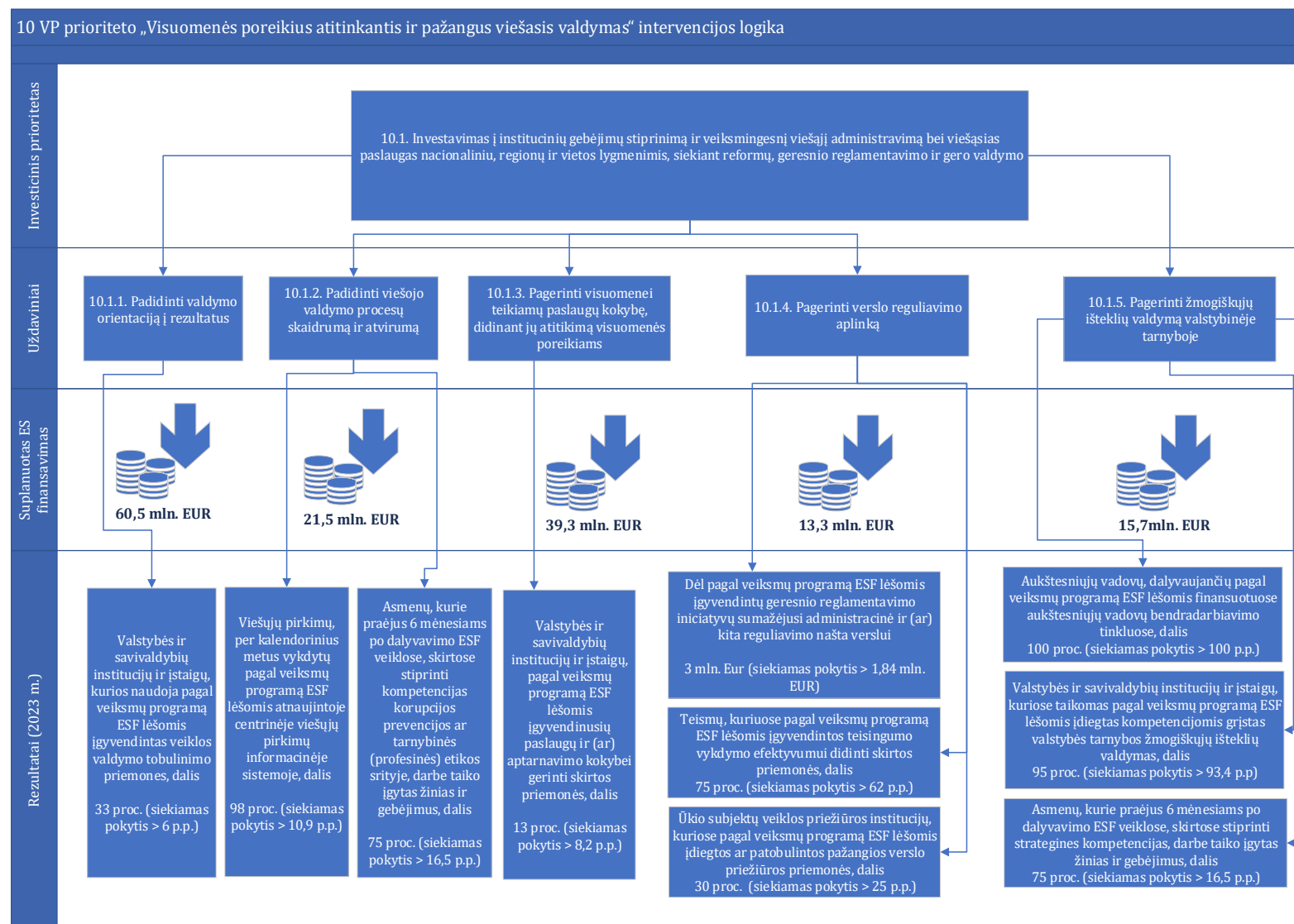
³⁷⁹ VPVI (2014). Lietuvos 2014–2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas. 1 priedas.

³⁸⁰ Remiantis valstybės departamento duomenimis, valstybės tarnyboje dirbančių žmonių skaičius mažėja (2014 m. – 54 776, 2015 m. – 54 562, 2016 m. – 55 121, 2017 m. – 54 819, 2018 m. – 53 367), tačiau EBPO šalių kontekste Lietuvos viešojo sektoriaus darbuotojų skaičiaus santykis su visais dirbančiais asmenimis tebėra didelis. Už bendrą EBPO vidurkį Lietuvos viešasis sektorius yra didesnis maždaug 5 proc. Remiantis Eurostat duomenimis, Lietuva yra penktoje vietoje pagal tai, kokia dalis nuo visų darbuotojų šalyje dirba viešajame sektoriuje. Lietuvoje 2016 m. duomenimis 22 proc. darbuotojų dirbo viešajame sektoriuje. Didesnį viešąjį sektorių pagal šį kriterijų turi tik Švedija, Danija, Suomija ir Estija.

³⁸¹ ESTEP (2017). 2014–2020 m. ES fondų investicijų poveikio Lietuvos ūkiui ir plėtros prioritetų 2021–2027 m. vertinimas.

³⁸² VPVI (2014). Lietuvos 2014–2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas. 1 priedas.

97 pav. Programavimo etape nustatyta veiksmų programos 10 prioriteto intervencijos logika

Šaltinis: pagal 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą, patvirtintą 2014-09-08.

Dabartinė viešojo valdymo situacija įvertinta naujausioje Europos Komisijos metinėje šalies ataskaitoje.³⁸³ Komisija pažymi, kad tarptautiniai reitingai, pavyzdžiui, Pasaulio banko pasauliniai valdymo rodikliai („Worldwide Governance Indicators“) patvirtina apskritai gerus Lietuvos rezultatus, tačiau kartu rodo tam tikrus iššūkius, susijusius su reglamentavimo kokybe ir korupcijos kontrole. Remiantis Pasaulio banko sudaromu valdymo efektyvumo indeksu³⁸⁴, Lietuvoje valdymo efektyvumas didėja, o lyginant su kitomis ES valstybėmis narėmis, Lietuva 2017 m. duomenimis yra 18 vietoje (2016 m. buvo 16 vietoje, 2013 m. – 20). Pagal reglamentavimo kokybės indeksą³⁸⁵, 2017 m. duomenimis Lietuva tarp ES narių užima 15 vietą (2016 m. – 13, 2013 m., didžiausias indekso įvertis (1,28 ir 12 vieta) buvo pasiektas 2015 m.) Pagal korupcijos kontrolės indeksą³⁸⁶ Lietuva 2013 m. užėmė 19 vietą, o 2017 m. 19 vietą (2016 m. – 18) ES valstybių narių kontekste. Tai rodo, kad **dabartiniai iššūkiai apima reglamentavimo poveikio vertinimų kokybės gerinimą, veiksmingo politikos įgyvendinimo koordinavimo užtikrinimą ir kovos su korupcija įstatymų vykdymo užtikrinimą**. Nors imtasi priemonių korupcijos prevencijos sistemai pagerinti, tačiau vis dar kyla sunkumų jas įgyvendinant. Pastarųjų metų valdymo rodiklių kitimo tendencijos rodo, kad siekiant susidoroti su šaliai kylančiais iššūkiais **investicijos į viešąjį valdymą būtinos**.

Sėkmingas 10 prioriteto įgyvendinimas taip pat labai svarbus, nes jis susijęs su 1 ir 2 prioritetų įgyvendinimu. 10 prioriteto veiklomis vykdomos geresnio reglamentavimo ir valstybės tarnautojų kompetencijų stiprinimo intervencijos, nuo kurių įgyvendinimo priklausys sėkmingų investicijų į MTEP bei viešojo sektoriaus duomenų atvėrimo proceso eiga ir kokybė. **Nors 10 prioriteto intervencijų logika tinkama ir sprendžia labiausiai problemines Lietuvos viešojo valdymo sritis, tačiau dėl užsitęsusio planavimo ir šalyje vykdomų reformų prioriteto įgyvendinimo sparta lėta**. Galima įvardinti kelias priežastis, dėl kurių užsitęsė priemonių planavimo etapas:

- Pirma, užtruko strateginio dokumento „Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programos įgyvendinimo 2016–2018 metų veiksmų plano“³⁸⁷ parengimas. Dokumentas buvo patvirtintas tik 2016 balandžio 29 d.
- Antra, užtruko projektų atrankos kriterijų suderinimas, nes po to kai jie buvo patvirtinti VRM, EK paprašė įvertinti numatytų priemonių ir veiksmų atitikimą ESF tikslams ir finansuojamoms sritims. 2016 05 19 stebėsenos komiteto posėdžio metu VRM buvo išsakyta kritika, kad kai kuriuos suplanuotos priemonės sisteminės ir tinkamos, tačiau kai kurios yra nukreiptos į institucinio lygmens projektų įgyvendinimą. Pastebėta, kad neaiškių priemonių turinys, kuris dažnai aprašomas tik vienu sakiniu, nėra aiškiai nurodomas projektų ryšys su prieš tai buvusiomis investicijomis (neįvertinta, ar ankstesnėmis investicijomis pasiekti rezultatai, ar ne).³⁸⁸ Dėl išsakytų pastabų VRM turėjo įvertinti, kaip Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 m. programos įgyvendinimo 2016–2018 m. plano veiksmai atitinka ESF tikslus. Įvertinus pastabas, buvo sudarytas naujas veiksmų planas, kuriame vietoj atsisakytų atsirado nauji aktualūs veiksmai³⁸⁹. Kaip pavyzdį galima paminėti, kad buvo atsisakyta Vadovybės apsaugos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos veiksmo „Sukurti ir įdiegti Vadovybės apsaugos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos kriminalinės žvalgybos informacinę sistemą“, Krašto apsaugos ministerijos veiksmo „Didinti krašto apsaugos sistemos veiklos veiksmingumą ir efektyvumą, įdiegiant kokybės vadybos sistemą ir papildomas kokybės vadybos priemones“ ir Valstybės saugumo departamento veiksmo „Sukurti ir įdiegti Valstybės saugumo departamento žmoniškųjų išteklių valdymo sistemą“ ir kt., kuriuos buvo planuojama finansuoti 10 prioriteto lėšomis.³⁹⁰
- Trečia, nepaisant to, kad ES fondų lėšos buvo skiriamos viešojo valdymo tobulinimui ir 2007–2013 metų laikotarpiu, tačiau 2014–2020 metų laikotarpiu atsirado naujų reikalavimų paraiškų rengimui ir derinimo procesui. Nuo 2015 m. įsigaliojo reikalavimas investicinius projektus suderinti su Informacinės visuomenės plėtros komitetu (IVPK). Projektų finansavimo pagal 10 prioriteto priemones sąlygų aprašuose buvo nustatyta, jog projektų, apimančių investicijas į informacines sistemas, pareiškėjai iki projekto pasiūlymo dėl projekto finansavimo pateikimo turi, taikydami sąnaudų ir naudos analizės metodą, parengti investicijų

³⁸³ 2018 kovo 7 d. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2018) 213 „Šalies ataskaita. Lietuva 2018“.

³⁸⁴ https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_government_effectiveness/

³⁸⁵ https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_regulatory_quality/

³⁸⁶ https://www.theglobaleconomy.com/rankings/wb_corruption/

³⁸⁷ 2016 m. balandžio 29 d. Vidaus reikalų ministro įsakymu Nr. 1V-329 patvirtintas Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programos įgyvendinimo 2016–2018 metų veiksmų planas.

³⁸⁸ 2016 gegužės 19 d. Stebėsenos komiteto protokolas Nr. 44P-15 (17).

³⁸⁹ Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 m. programos įgyvendinimo 2016–2018 m. veiksmų planas buvo pakeistas 2016 m. birželio 27 d. vidaus reikalų ministro įsakymu Nr. 1V-456.

³⁹⁰ 2016 birželio 16 d. Stebėsenos komiteto metu VRM atstovo parengtas pranešimas <http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/2-priedas-rizikingu-priemoniu-itrauktu-i-viesojo-valdymo-tobulinimo-2012-2020-metu-programos-igyvendinimo-2016-2018-metu-veiksmu-plana-atitikties-esf-tikslams-pristatymas-1>

projektus, juos suderinti su IVPK ir pateikti įvertinti Vidaus reikalų ministerijai. Šis reikalavimas nustatytas siekiant užtikrinti investicijų į informacinių technologijų priemones efektyvumą, suderinamumą, rezultatyvumą ir tvarumą. Dėl nurodyto reikalavimo išpildymo projektų, apimančių investicijas į informacinių technologijų priemones (10.1.1 uždavinio priemonės Nr. 912 ir Nr.913; 10.1.2 uždavinio – Nr. 916; 10.1.3 uždavinio – Nr. 918, Nr. 920; 10.1.4 uždavinio – Nr. 921, Nr. 922; 10.1.5 uždavinio – Nr. 923), finansavimo pradžia buvo vidutiniškai 8 mėn. vėlesnė, nei buvo planuota rengiant veiksmų programą.

Prioriteto įgyvendinimo sėkmė priklauso ir nuo šalyje vykdomų reformų. Nuo VP rengimo pasikeitė aplinkybės – buvo pradėtos įgyvendinti reformos, susijusios su viešuoju valdymu. Pasikeitus Vyriausybei, 2017 m. pavasarį buvo peržiūrėtas ir pakeistas Viešojo valdymo tobulinimo programos įgyvendinimo 2016–2018 metų veiksmų planas bei inicijuotas bendrųjų funkcijų konsolidavimo procesas. Rengiant VP buvo planuojama, jog valstybės biudžetinių įstaigų bendrųjų funkcijų efektyvumas bus didinamas finansuojant sektorinio lygmens (ministerijų ar jai pavaldžių institucijų) projektus. Tačiau Vyriausybei priėmus sprendimą įsteigti bendrąsias funkcijas konsoliduotai teiksianti nacionalinį bendrųjų funkcijų centrą pasikeitė planuoto pokyčio koncepcija ir mastas. Siekiant išvengti investicijų dubliavimo, buvo atsisakyta 10 prioriteto lėšų investavimo į sektorinio lygmens projektus, o bendrųjų funkcijų konsolidavimas reikalauja ilgesnio pasirengimo, nei kiti mažesnės apimtys veiklos valdymui gerinti skirti projektai. Tačiau sėkmingas šio projekto įgyvendinimas reikšmingai prisidės prie viešojo sektoriaus įstaigų vidinių procesų optimizavimo ir biudžeto lėšų sutaupymo. Kadangi buvo padaryta ir daugiau pakeitimų, todėl reikėjo peržiūrėti ir atnaujinti tinkamų finansuoti valstybinių projektų sąrašą.

Dar vienas labai svarbus pokytis yra 2017 m. inicijuota ir valstybės tarnybos reforma. Rengiant veiksmų programą buvo numatyta, kad valstybės tarnybos žmoniškųjų išteklių tobulinimas bus įgyvendinamas sisteminiu ir instituciniu lygmeniu vadovaujantis VP rengimo metu galiojančiu Valstybės tarnybos įstatymu. Tačiau 2017 m. parengti projektai, kurių apimtims ir rezultatų tvarumui didelę įtaką turės valstybės tarnybos reforma, buvo sustabdyti atsižvelgiant į tai, kad Valstybės tarnybos įstatymas keičiamas iš esmės. Valstybės tarnybos reforma siekiama sukurti paskatas institucijoms pertvarkyti įstaigų struktūras, peržiūrėti valstybės tarnautojų funkcijas bei optimizuoti jų skaičių. To pasakoje sumažės valstybės ir savivaldybių institucijų darbuotojų skaičius, todėl kyla rizika, kad į strateginėms kompetencijoms stiprinti skirtus projektus įtraukti dalyviai vėliau turės palikti valstybės tarnybą. Naujasis valstybės tarnybos įstatymas buvo priimtas tik 2018 birželio pabaigoje.³⁹¹

2.10.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas

Rengiant veiksmų programą 10 prioriteto įgyvendinimui buvo suplanuota kiek daugiau nei 150,3 mln. Eur ES fondų lėšų, įskaitant 9,2 mln. Eur kaip veiklos rezervo lėšas, susietas su priemone Nr. 10.1.1-ESFA-V-912 „Nacionalinių reformų skatinimas ir viešojo valdymo institucijų veiklos gerinimas“. Atsižvelgiant į VP įgyvendinimo eigą ir reaguojant į intervencijų vykdymo kontekstą, tikslinių grupių poveikius bei paklausą investicijoms buvo atliktos kelios reikšmingos finansinės peržiūros, kurių pasekoje prioritetui vykdyti skiriamos lėšos sudaro 123 mln. Eur, įskaitant veiklos rezervo lėšas. Vykdamas peržiūras buvo atlikti šie perskirstymai:

- 27,4 mln. Eur sumažintos lėšos, atsisakant fragmentuotų investicijų į institucinio lygio projektus, nedarančius reikšmingos įtakos Lietuvos viešojo valdymo sistemai arba specifinės politikos valdymo sričiai (10.1.1; 10.1.3 uždaviniai). Taip pat valstybinės tarnybos žmoniškųjų išteklių valdymo tobulinimo srityje atsisakoma instituciniu lygiu planuotų personalo valdymo tobulinimo iniciatyvų finansavimo (10.1.5 uždavinys).
- 10.1.2 uždavinio priemonei Nr. 10.1.2-ESFA-K-917 „Visuomenės nepakantumo korupcijai didinimo ir dalyvavimo viešojo valdymo procesuose skatinimo iniciatyvos“ 1,7 mln. Eur didinamas finansavimas, kuris perskirstomas iš 10.1.5 uždavinio priemonės Nr. 10.1.5-ESFA-K-926 „Personalo valdymo valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose tobulinimo iniciatyvų skatinimas“.

Prioriteto veiklos peržiūros plane buvo nustatyti rodikliai (123 lentelė), atspindintys prioriteto finansinį ir fizinį rezultatyvumą. Kadangi po VP keitimo 2018 m. balandžio mėn. šiam prioritetui sumažintas finansavimas, todėl atitinkamai pakoreguotas veiklos peržiūros planas, sumažinant visų jame nurodytų rodiklių reikšmes. 2018 rugsėjo mėn. veiklos peržiūros planas dar kartą buvo atnaujintas ir reikšmingai (2,7 karto) sumažinta finansinio rodiklio tarpinė reikšmė. 2018 m. gegužės mėn. Vyriausybė priėmė sprendimą 10 prioriteto finansavimą sumažinti dar 12,5 mln. Eur ESF lėšų ir skirti juos aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms.

³⁹¹ 2018 m. birželio 29 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė įstatymą Nr. XIII-1370 dėl Valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 pakeitimo.

123 lentelė. 10 VP prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plano vykdymas.

Rodiklio rūšis	Rodiklio apibrėžimas	Mata- vimo vienetas	Tarpinė reikšmė (2018)			Siekta reikšmė (2023)		
			Nustatyta progra- mavimo metu	Patikslint a VP įgyvendi- nimo metu	Pasiekta reikšmė iki 2018.12.31	Nustatyta progra- mavimo metu	Patikslinta VP įgyvendi- nimo metu	Pasiekta reikšmė iki 2018.12.31
Finansinis rodiklis	Bendra tinkamų finansuoti išlaidų suma, pripažinta tinkama deklaruoti EK	Eur	46.699.794	14.143.549	10.949.550 (77 proc. tarpinės reikšmės)	176.893.158	144.657.864	8 proc. Pagal pasirašytas sutartis – 55 proc.
Produkto rodiklis	Viešojo valdymo institucijos, pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendinusios veiklos valdymo tobulinimo priemonės	Skaičius	0	0	0	55	43	0 proc. Pagal pasirašytas sutartis prognozuojama pasiekti 204 proc. (=88/43)
Įgyvendinimo žingsnis	Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Viešojo valdymo institucijos, pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendinusios veiklos valdymo tobulinimo priemonės“ reikšmė	Skaičius	33	25	61 (244 proc. tarpinės reikšmės)	0	0	-
Produkto rodiklis	Viešojo valdymo institucijos, pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendinusios paslaugų ir (ar) aptarnavimo kokybei gerinti skirtas priemones	Skaičius	0	0	0	80	45	0 proc. Pagal pasirašytas sutartis prognozuojama pasiekti 182 proc. (=172/45)
Įgyvendinimo žingsnis	Projektų finansavimo ir administravimo sutartyse suplanuota produkto rodiklio „Viešojo valdymo institucijos, pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendinusios paslaugų ir (ar) aptarnavimo kokybei gerinti skirtas priemones“ reikšmė	Skaičius	40	23	172 (748 proc. tarpinės reikšmės)	0	0	-

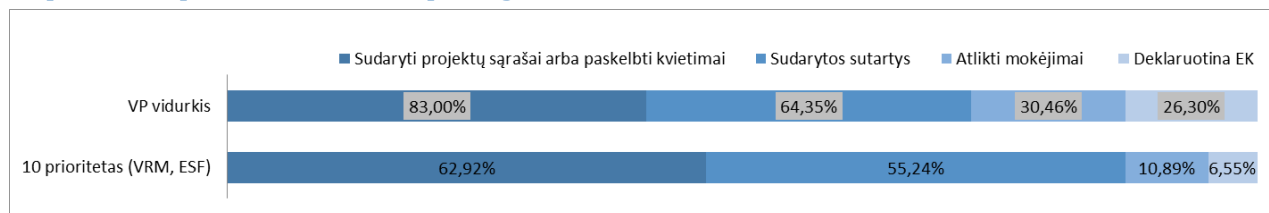
Šaltinis: pagal informaciją, pateiktą 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programoje, ir SFMIS (2018.12.31 duomenys)
Pastabos: Žalia spalva žymimi rodikliai, kur pasiekta 100 ir daugiau proc. siektinos reikšmės, geltona – kur pasiekta 65-100 proc., raudona, kur pasiekta mažiau nei 65 proc. siektinos reikšmės.

Finansavimo ir tarpinės finansinio rodiklio reikšmės sumažinimas bei išmokėjimų projektams paspartinimas 2018 m. padėjo suvaldyti veiklos peržiūros plane 10 VP prioritetui nustatyto finansinio rodiklio nepasiekimo riziką, kuri 2018 m. rugpjūčio 31d. duomenimis buvo didelė, nes finansinio rodiklio reikšmė sudarė 55 proc. veiklos peržiūros plane nustatytos tarpinės reikšmės.

Sumažinus prioritetui skirtą ES fondų dalį finansinio rezultatyvumo rodikliai priartėjo prie bendros VP įgyvendinimo situacijos. Kaip matyti iš 99 pav., pažanga pagal sudarytas finansavimo sutartis (55 proc.) yra

vidutinė lyginant su bendra programos pažanga, tačiau pagal atliktų mokėjimų rodiklį (11 proc.) nuo bendros įgyvendinimo spartos atsiliekama beveik trigubai.

98 pav. VP 10 prioriteto finansinė pažanga.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

2.10.2.1. Investicinio prioriteto „Investavimas į institucinių gebėjimų stiprinimą ir veiksmingesnį viešąjį administravimą bei viešąsias paslaugas nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis, siekiant reformų, geresnio reglamentavimo ir gero valdymo“ analizė

Įgyvendinant prioritetą yra vykdomi penki uždaviniai. Pagal **10.1.1. uždavinį „Padidinti valdymo orientaciją į rezultatus“** iš trijų suplanuotų vertinimo metu įgyvendinamos dvi priemonės, iš kurių viena skirta nacionalinių reformų skatinimui ir viešojo valdymo institucijų veiklos gerinimui, o kita valstybės institucijų ir įstaigų vidaus administravimo tobulinimui (124 lentelė), todėl bendrą uždavinio finansinę pažangą pagal sudarytas sutartis su projektų vykdytojais galima vertinti kaip vidutinę lyginant su bendru programos įgyvendinimo lygiu. Atsižvelgiant į finansavimo mažinimą, priemonę Nr. 10.1.1-ESFA-V-914 „Savivaldybių viešojo valdymo institucijų ir įstaigų veiklos gerinimas“ nuspręsta naikinti.³⁹²

124 lentelė. 10.1.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Nacionalinių reformų skatinimas ir viešojo valdymo institucijų veiklos gerinimas	34 145 834	9 239 246	33 033 662	76%	26 903 012	62%	7 563 004	17%	4 734 376	11%
Valstybės institucijų ir įstaigų vidaus administravimo tobulinimas	9 933 968	0	3 290 247	33%	1 473 425	15%	10 000	0%	0	0%
Viešojo valdymo institucijų veiklos valdymo gerinimas savivaldybėse	7 240 500	0	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
VISO, 10.1.1 uždavinys	51 320 302	9 239 246	36 323 909	60%	28 376 437	47%	7 573 004	13%	4 734 376	8%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Nagrinėjant uždaviniui numatytų stebėsenos rodiklių pasiekimus (126 lentelė) vidutinė pažanga matyti tik pagal vieną iš produkto rodiklių P.S.411, matuojantį viešojo valdymo institucijų darbuotojų, dalyvavusių pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose stiprinti įrodymais grįsto valdymo priemonių taikymui ar institucijų veiklos valdymo tobulinimui reikalingas kompetencijas, skaičių. Vertinant ir pasirašytose sutartyse suplanuotą reikšmę, galima prognozuoti, kad bus pasiekta 110 proc. 2023 m. numatytos šio rodiklio reikšmės (pagal projektų sutartis planuojama, kad mokymuose dalyvaus 3290 viešojo valdymo institucijų darbuotojų. Remiantis pasirašytų projektų sutarčių duomenimis, taip pat galima prognozuoti, kad bus pasiektos ir stipriai viršytos kitų dviejų produkto rezultatų reikšmės. P.S.409 „Viešojo valdymo institucijos, pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendinusios veiklos valdymo tobulinimo priemonės“ planuojama reikšmė viršys siektiną reikšmę 2 kartus. P.S.410 „Įrodymais grįsto valdymo priemonės, kurias pagal veiksmų programą ESF lėšomis taikė viešojo valdymo institucijos“ rodiklio reikšmė turėtų 4 proc. viršyti siektiną 2023 m. reikšmę (projektų sutartyse planuojama taikyti 4 priemonėmis daugiau nei numatyta siektinoje reikšmėje. Būtina atkreipti dėmesį, kad SFMIS įvesta klaidinga rezultato rodiklio reikšmė. Rezultato rodikliu skaičiuojama valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kurios naudoja pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendintas veiklos valdymo

³⁹² 2019 vasario 11 d. buvo užregistruotas įsakymo dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2015 m. Kovo 6 d. Įsakymo nr. 1V-164 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioritetų įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plano ir nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“ pakeitimo projektas.

tobulinimo priemonės, dalis, tačiau akivaizdu, kad negali būti, jog visos institucijos įgyvendina veiklos valdymo tobulinimo priemones, ypač, kai daugelis priemonių, susijusių su rodikliu tik pradėtos įgyvendinti. VRM taip pat yra pastebėjusi šį neatitikimą, kurio priežastimi įvardijamas SFMIS sistemos trūkumas. Šis rezultato rodiklis SFMIS automatiškai akumuliuojamas iš projektų sutarčių nesilaikant FM patvirtintame rodiklio skaičiavimo apraše nustatytos tvarkos, t. y. SFMIS sumuoja visose sutartyse siekiamas reikšmes ir iš jų išveda aritmetinį vidurkį. Taip pat SFMIS uždavinio lygiu automatiškai neeliminuoja besidubliuojančių institucijų. VRM planuoja inicijuoti šio rezultato rodiklio skaičiavimo tvarkos pakeitimus. Tam, kad būtų identifiukuota tikroji projektų sutartyse suplanuota pasiekti reikšmė turėtų būti atliekamas atskiras tyrimas (projektų vykdytojų apklausa) būdu nustatytas institucijų, kurios taikys pagal 10.1.1 uždavinio priemonių lėšomis sukurtas veiklos valdymo priemones, sąrašas (eliminuojuant besidubliuojančias) ir tik tuomet nustatyta procentinė dalis.

Intervencijų pagal 10.1.1. uždavinį finansavimas yra svarbi prielaida daugelio viešosios politikos sričių tobulinimui. Pavyzdžiui, finansuojamais projektais planuojama įgyvendinti priemones reikalingas viešųjų finansų valdymo reformai (projektas Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-01-0001, kurio tikslas įdiegti išmaniąją mokesčių administravimo sistemą), sveikatos sektoriaus, socialinės apsaugos, švietimo sričių reformoms. Investicijos į sveikatos sektorių daugiausiai susijusios su stebėsenos ir vertinimo sistemų sukūrimu, leisiančių objektyviais duomenimis grįstą asmens sveikatos priežiūros įstaigų veiklos vertinimą, kuriuo remiantis bus tobulinama šių įstaigų veikla (aktualūs projektai Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-01-0010 ir Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-01-0008). Socialinės apsaugos srityje investicijos nukreiptos į socialinės paramos politikos pokyčių prognozavimo, sprendimų priėmimo, derinimo ir veiksmingumo stebėsenos sistemos sukūrimą (projektas Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-01-0019), pasirengimą reformai, skirtai išplėsti finansines paskatas ir paslaugas jaunoms ar vaikus auginančioms šeimoms (projektas Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-02-0002) bei pasirengimą vaiko teisių apsaugos sistemos pertvarkai (projektas Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-02-0005). Švietimo srityje įgyvendinamu projektu kuriama švietimo pasiūlos analizės ir vertinimo sistema (Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-01-0004). Taip pat įgyvendinami svarbūs projektai, nukreipti į viešojo valdymo funkcijų efektyvumo didinimą. Pavyzdžiui, pagal projektą Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-02-0001 „Pasirengimas bendrųjų funkcijų viešajame sektoriuje konsolidavimui“ planuojama, kad įsteigtas Nacionalinis bendrųjų funkcijų centras nuo 2020 metų apims maždaug 600 biudžetinių įstaigų buhalterinę apskaitą ir personalo administravimą, jame turėtų dirbti 700–1100 darbuotojų vietoj 2,8 tūkst. 2017 metais. Finansų ministerija skaičiuoja, kad centras leis valstybei sutaupyti 40 mln. Eur. Ateityje numatoma centralizuoti daugiau bendrųjų funkcijų, įtraukiant turto ir dokumentų valdymą bei viešuosius pirkimus. Todėl sėkmingas šio uždavinio įgyvendinimas yra pamatinis uždavinys tolesnei šalies pažangai.

125 lentelė. 10.1.1 uždavinio stebėsenos rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektinga reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Viešojo valdymo institucijos, pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendinusios veiklos valdymo tobulinimo priemonės (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Skaičius	-	-	43*	0	0
Įrodymais grįsto valdymo priemonės, kurias pagal veiksmų programą ESF lėšomis taikė viešojo valdymo institucijos	Skaičius	-	-	80	0	0
Viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose stiprinti įrodymais grįsto valdymo priemonių taikymui ar institucijų veiklos valdymo tobulinimui reikalingas kompetencijas	Skaičius	-	-	3 000	766	26 proc.
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kurios naudoja pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendintas veiklos valdymo tobulinimo priemones, dalis	Proc.	27	2013	33*	100**	303 proc.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

* 2018 balandžio mėn. VP keitimo metu nustatyta nauja rodiklio siekiama reikšmė.

** SFMIS pateikti netikslūs duomenys.

10.1.2 uždavinio „Padidinti viešojo valdymo procesų skaidrumą ir atvirumą“ priemonių finansinis įgyvendinimas aukštas – sudaryta projektų finansavimo sutarčių už 91 proc. uždaviniui skirtų ESF lėšų, nors atlikti mokėjimai, sudarantys 21 proc. visų numatytų lėšų (126 lentelė) yra mažesni už bendrą programos lygį (30 proc.).

126 lentelė. 10.1.2. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklarotinos mis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Viešojo valdymo institucijų atvirumo didinimas ir visuomenės įsitraukimo į viešojo valdymo procesus skatinimas	3 470 550	0	2 876 002	83%	2 876 002	83%	1 642 865	47%	1 292 557	37%
Nacionalinių kovos su korupcija priemonių įgyvendinimas	15 905 000	0	14 583 973	92%	14 583 973	92%	1 999 723	13%	783 081	5%
Visuomenės nepakantumo korupcijai didinimo ir dalyvavimo viešojo valdymo procesuose skatinimo iniciatyvos	4 654 124	0	4 523 023	97%	4 523 023	97%	1 340 813	29%	702 234	15%
VISO, 10.1.2 uždavinys	24 029 674	0	21 982 998	91%	21 982 998	91%	4 983 401	21%	2 777 872	12%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Nepaisant to, kad pagal visas priemones pasiekta reikšminga finansinė pažanga (matuojant pagal lėšų dalį, kuriai sudaryta sutarčių) ir pradėti atlikti mokėjimai, tačiau produkto lygmens pasiekimai, nors ir labai reikšmingi, fiksuojami tik pagal vieną iš rodiklių P.S.414 „Gyventojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose informuoti visuomenę apie viešojo valdymo procesus ar skatinti juose dalyvauti“ (127 lentelė). Vertinimo metu jau pasiekta 85 proc. numatytos reikšmės. 12 696 gyventojai dalyvavo veiklose, skirtose informuoti apie įsitraukimą į viešojo valdymo procesus. Pasirašytose projektų sutartyse planuojama, kad iš viso tokiose veiklose dalyvaus 32 891 gyventojai, todėl siektina 2023 m. reikšmė turėtų būti viršyta daugiau nei 2 kartus. Taip pat SFMIS fiksuojama, kad 25 proc. viršyta rodiklio R.S.396 „Asmenų, kurie praėjus 6 mėnesiams po dalyvavimo ESF veiklose, skirtose stiprinti kompetencijas korupcijos prevencijos ar tarnybinės (profesinės) etikos srityje, darbe taiko įgytas žinias ir gebėjimus, dalis“ siekiama reikšmė. Šiuo atveju SFMIS pateikti klaidingi duomenys, nes dar nėra fiksuojama pažanga pagal rodiklį P.S.413 „Jautriose korupcijai viešojo valdymo srityse dirbančių viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal ESF veiklose, skirtose stiprinti kompetencijas korupcijos prevencijos ar tarnybinės (profesinės) etikos srityje“.

Įvertinus pasirašytose sutartyse suplanuotas rodiklių reikšmes, galima prognozuoti, kad visų produkto rodiklių reikšmės iki 2023 m. bus pasiektos ir viršytos. Sėkmingai įgyvendinus projektus, rodiklį P.S.412 „Atnaujinta centrinė viešųjų pirkimų informacinė sistema“ reikšmė turėtų 2 kartus viršyti siekiamą reikšmę, P.S.413 „Jautriose korupcijai viešojo valdymo srityse dirbančių viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal ESF veiklose, skirtose stiprinti kompetencijas korupcijos prevencijos ar tarnybinės (profesinės) etikos srityje“ – 1,5 karto. Kadangi rezultato rodikliais matuojama tik intervencijų metu pasiekti rezultatai, todėl tai, kad produkto rodikliai bus pasiekti turėtų lemti ir rezultato rodiklių pasiekimą. Atnaujinus centrinę viešųjų pirkimų informacinę sistemą bus pagreitinti viešųjų pirkimų procesai, sumažinta administracinė našta bei viešųjų pirkimų išlaidos. Kartu bus įgyvendinami ir kiti projektai, kuriais siekiama didinti viešųjų pirkimų efektyvumą metodinėmis priemonėmis, išplečiamas katalogas, per kurį vykdomi pirkimai, todėl turėtų padidėti viešųjų pirkimų, vykstančių per atnaujintą centrinę viešųjų pirkimų sistemą. Nors tikslų duomenų dėl rodiklio „Asmenų dalis, kurie praėjus 6 mėnesiams po dalyvavimo ESF veiklose, skirtose stiprinti kompetencijas korupcijos prevencijos ar tarnybinės (profesinės) etikos srityje, darbe taiko įgytas žinias ir gebėjimus“ nėra, tačiau dėl pasiekimo kyla daugiau rizikos, nes ESF mokymų kokybės vertinimo³⁹³ metu buvo pastebėta, kad tikimybė, kad visi mokymų dalyviai aktyviai ir nuolatos taiko mokymų metu įgytas žinias ir įgūdžius yra gana žema.

127 lentelė. 10.1.2 uždavinio stebėsenos rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektinga reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						

³⁹³ Visionary Analytics „Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas“. 2018 11 29 pristatymas Stebėsenos komitete.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siekta reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
Atnaujinta centrinė viešųjų pirkimų informacinė sistema	Skaičius	-	-	1	0	0
Jautriose korupcijai viešojo valdymo srityse dirbančių viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal ESF veiklose, skirtose stiprinti kompetencijas korupcijos prevencijos ar tarnybinės (profesinės) etikos srityje	Skaičius	-	-	4 000	0	0
Gyventojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose informuoti visuomenę apie viešojo valdymo procesus ar skatinti juose dalyvauti	Skaičius	-	-	15 000	12 696	85 proc.
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Viešųjų pirkimų, per kalendorinius metus vykdytų pagal veiksmų programą ESF lėšomis atnaujintoje centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje, dalis	Viešieji pirkimai, proc.	87,1	2013	98	0	0
Asmenų, kurie praėjus 6 mėnesiams po dalyvavimo ESF veiklose, skirtose stiprinti kompetencijas korupcijos prevencijos ar tarnybinės (profesinės) etikos srityje, darbe taiko įgytas žinias ir gebėjimus, dalis	Asmenys, proc.	58,52	2013	75	93,8*	125 proc.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

* SFMIS pateikti netikslūs duomenys.

Vertinant bendrame visų 10 prioriteto uždavinių kontekste, **10.1.2 uždavinys įgyvendinamas sėkmingiausiai**. Pagal priemonę Nr.10.1.2-ESFA-V-915 „Viešojo valdymo institucijų atvirumo didinimas ir visuomenės įsitraukimo į viešojo valdymo procesus skatinimas“ yra atlikti mokėjimai siekiantys 47 proc. priemonei skirtų lėšų ir yra įgyvendinami 2 projektai „Atviros Vyriausybės iniciatyvos“ ir Nr. 10.1.2-ESFA-V-915-01-0002 „Atvirų duomenų formavimo metodologinių ir teisinių priemonių įgyvendinimas bei tam reikalingų valstybės institucijų darbuotojų kompetencijų ugdymas“. Pirmojo projekto metu bus patobulintas ir praktiškai išbandytas viešojo valdymo institucijų konsultavimosi su visuomene mechanizmas, vykdoma kryptinga Vyriausybės veiklos komunikacija, skirta įtraukti visuomenę į sprendimų priėmimo procesą, stiprinami administraciniai gebėjimai, kurių reikia viešojo valdymo atvirumui padidinti. Antruoju projektu įgyvendinamos veiklos, skirtos tinkamam duomenų atvėrimo procesui užtikrinti. Atvirų duomenų platforma bus sukuriamą veiklomis vykdomomis pagal 2 prioritetą, o ši priemonė padės sukurti tinkamas platformos naudojimo praktikas.

Pagal priemonę Nr. 10.1.2-ESFA-V-916 „Nacionalinių kovos su korupcija priemonių įgyvendinimas“ yra įgyvendinama 15 projektų, kuriais siekiama padidinti viešųjų pirkimų efektyvumą ir skaidrumą, didinama korupcijos prevencija (ypač sveikatos apsaugos ir kelių eismo priežiūros srityse), rengiami valstybės tarnautojų mokymai tarnybinės etikos ir korupcijos prevencijos srityse. Šios priemonės stebėsenai numatyto rodiklio P.S.413 „Jautriose korupcijai viešojo valdymo srityse dirbančių viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal ESF veiklose, skirtose stiprinti kompetencijas korupcijos prevencijos ar tarnybinės (profesinės) etikos srityje“ projektų sutartyse suplanuota reikšmė siekia 6000 ir 1,5 karto viršija 2023 m. siektiną reikšmę. Projektų sutartyse suplanuota ir didesnė nei siektina rodiklio P.S.412 „Atnaujinta centrinė viešųjų pirkimų informacinė sistema“ reikšmė. Šio rodiklio reikšmei įtakos turi du projektai: Nr. 10.1.2-ESFA-V-916-01-0007 „Centralizuotų viešųjų pirkimų, vykdomų per VŠĮ CPO LT elektroninį katalogą, valdymo sistemos plėtra“, kurio metu bus išplėstas CPO LT elektroninis katalogas naujais pirkimų moduliais ir Nr. 10.1.2-ESFA-V-916-01-0015 „Centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos modernizavimas“, kurio metu atnaujinus CVP IS bus patenkinti tikslinių grupių (perkančiosios organizacijos, tiekėjai) poreikiai ir pagreitinami viešųjų pirkimų procesai, sumažinta administracinė našta, sumažintos viešųjų pirkimų išlaidos.

Pagal priemonę Nr. 10.1.2-ESFA-K-917 „Visuomenės nepakantumo korupcijai didinimo ir dalyvavimo viešojo valdymo procesuose skatinimo iniciatyvos“ yra įgyvendinami 47 projektai (1 projektas nutrauktas), kuriais yra skatinamas gyventojų pilietiškumas, dalyvavimas viešojo valdymo procesuose, nepakantumas korupcijai. Ši konkursinė priemonė sulaukė didelio susidomėjimo iš NVO.³⁹⁴ Projektų metu stiprinami NVO instituciniai gebėjimai, reikalingi dalyvauti viešojo valdymo sprendimų priėmimo; visuomenei organizuojami mokymai, informaciniai renginiai, kuriuose supažindinama su galimybėmis dalyvauti viešojo valdymo procesuose, o priemonės pažangą matuoja rodiklis P.S.414 „Gyventojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose informuoti visuomenę apie viešojo valdymo procesus ar skatinti juose dalyvauti“, kurio projektų sutartyse suplanuota reikšmė siekia 32 891 ir daugiau nei 2 kartus viršija 2023 m. siekiamą reikšmę. Ši priemonė prisideda prie tikslo įtraukti visuomenę į viešojo valdymo procesus informuojant apie

³⁹⁴ Informacija gauta telefoninio interviu su Vidaus reikalų ministerijos Europos socialinio fondo skyriaus darbuotoja metu, 2018 10 11.

galimybes, kaip tai padaryti. NVO vykdomi projektai nukreipti į mažesnes ir skirtingas tikslines grupes, todėl lengviau identifikuojami jų poreikiai ir būdai, kuriais perduodama žinutė turės daugiausiai poveikio. Kartu stiprinami ir NVO gebėjimai.

Sėkmingą uždavinio įgyvendinimą lėmė tai, kad jis mažiausiai susijęs su viešojo valdymo srityje vykdomomis reformomis bet tai, kad paskelbus projektų atranką priemonei Nr. 10.1.2-ESFA-K-917 „Visuomenės nepakantumo korupcijai didinimo ir dalyvavimo viešojo valdymo procesuose skatinimo iniciatyvos“ buvo sulaukta didelio susidomėjimo iš NVO, todėl įgyvendinami įvairūs į skirtingas tikslines grupes nukreipti projektai.

Finansinė pažanga pagal 10.1.3 uždavinio „Pagerinti visuomenei teikiamų paslaugų kokybę, didinant jų atitikimą visuomenės poreikiams“ finansuojamas priemonės vertinamuoju laikotarpiu buvo ribota, lyginant su bendru programos lygiu (**Klaida! Negaliojanti šios nuorodos žymelė**). 43 proc. uždaviniui skirtu finansavimu buvo suplanuota pasirašytose sutartyse su projektų vykdytojais. Dėl prioritetui skirtu finansavimu mažinimo, priemonę Nr. 10.1.3-ESFA-K-919 „Paslaugų ir asmenų aptarnavimo organizavimo gerinimas viešojo valdymo institucijose“ nuspręsta naikinti³⁹⁵.

Šio uždavinio stebėsenai numatyti 3 rodikliai. Pagal vieną iš produkto rodiklių fiksuojama vidutinė pažanga (pasiekta 24 proc. 2023 m. siekiamos reikšmės), o pagal rezultato rodiklį jos visai nėra. Tačiau įvertinus pasirašytose sutartyse suplanuotus pasiekti produkto rodiklius ir tai, kad VP keitimo metu šiam uždaviniui skirtų rodiklių reikšmės buvo sumažintos, galima prognozuoti, kad rodiklio P.S.415 „Viešojo valdymo institucijos, pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendinusios paslaugų ir (ar) aptarnavimo kokybei gerinti skirtas priemonės“ reikšmė beveik 4 kartus viršys 2023 m. siekiamą reikšmę³⁹⁶. Rodiklio P.S.416 „Viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose stiprinti teikiamų paslaugų ir (ar) aptarnavimo kokybės gerinimui reikalingas kompetencijas“ – 2,7 karto. Rezultato rodiklis R.S.397 „Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendinusių paslaugų ir (ar) aptarnavimo kokybei gerinti skirtas priemonės, dalis“ yra sukonstruotas taip, kad vertintų tik pagal uždavinį vykdomų intervencijų rezultatus, todėl suplanuotos pasiekti reikšmės pasirašytose projektų sutartyse turėtų leisti įvertinti, ar rodiklis bus pasiektas. Tačiau to padaryti nėra galimybių, nes VRM yra pastebėjusi, kad šis rezultato rodiklis SFMIS automatiškai akumuliuojamas iš projektų sutarčių nesilaikant FM patvirtintame rodiklio skaičiavimo apraše nustatytos tvarkos, t. y. SFMIS sumuoja visose sutartyse siekiamas reikšmes ir iš jų išveda aritmetinį vidurkį, tačiau SFMIS uždavinio lygiu automatiškai neeliminuoja besidubliuojančių institucijų. VRM planuoja inicijuoti šio rezultato rodiklio skaičiavimo tvarkos pakeitimus (tam, kad būtų identifikuota tikroji projektų sutartyse suplanuota pasiekti reikšmė turėtų būti atliekamas atskiras tyrimas (projektų vykdytojų apklausos būdu nustatytas institucijų, kurios taikys pagal 10.1.3 uždavinio priemonių lėšomis sukurtas paslaugų ir (ar) aptarnavimo kokybei gerinti skirtas priemonės, sąrašas (eliminuojant besidubliuojančias) ir tik tuomet nustatyta procentinė dalis.

128 lentelė. 10.1.3. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Viešojo administravimo subjektų iniciatyvos, skirtos paslaugų ir asmenų aptarnavimo kokybės gerinimui	16 803 441	0	9 119 541	54%	6 944 818	41%	1 242 072	7%	776 874	5%
Viešųjų paslaugų teikimo ir asmenų aptarnavimo organizavimo gerinimas viešojo valdymo institucijose	5 748 957	0	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

³⁹⁵ 2019 vasario 11 d. buvo užregistruotas įsakymo dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2015 m. Kovo 6 d. Įsakymo nr. 1V-164 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioritetų įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plano ir nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“ pakeitimo projektas.

³⁹⁶ Atkreiptinas dėmesys, kad šis produkto rodiklis uždavinio ir priemonės lygiu SFMIS automatiškai akumuliuojamas iš projektų sutarčių nesilaikant FM patvirtintame rodiklio skaičiavimo aprašyme nustatytos tvarkos, t. y. SFMIS uždavinio lygiu automatiškai neeliminuoja besidubliuojančių institucijų. VRM kartu su ESFA yra atlikusi tyrimą ir nustačiusi, kad iš viso uždavinio lygiu dubliuojasi 8 viešojo valdymo institucijos. Todėl SFMI fiksuojama sutartyse suplanuota pasiekti šio rodiklio reikšmė yra 8 vnt. mažesnė. Tačiau ir eliminavus besidubliuojančius, sutartyse suplanuotas pasiekimas beveik 4 kartus (3,7 karto) viršija suplanuotą pasiekti reikšmę

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų	% nuo numa	Sutarčių su projektų vykdytojais	% nuo numa	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numa	Pripažintos deklaruotinos mis EK ES	% nuo numa
Paslaugų teikimo ir asmenų aptarnavimo kokybės gerinimas savivaldybėse	15 929 101	0	10 420 622	65%	9 570 596	60%	1 099 689	7%	760 300	5%
VISO, 10.1.3 uždavinys	38 481 499	0	19 540 163	51%	16 515 414	43%	2 341 761	6%	1 537 174	4%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

129 lentelė. 10.1.3 uždavinio stebėsenos rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Viešojo valdymo institucijos, pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendinusios paslaugų ir (ar) aptarnavimo kokybei gerinti skirtas priemones (rodiklis įtrauktas į veiklos peržiūros planą)	Skaičius	-	-	45*	0	0
Viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose stiprinti teikiamų paslaugų ir (ar) aptarnavimo kokybės gerinimui reikalingas kompetencijas	Skaičius	-	-	2250*	543	24 proc.
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendinusių paslaugų ir (ar) aptarnavimo kokybei gerinti skirtas priemones, dalis	Institucijos ir įstaigos, proc.	4,8	2013	7,3*	100**	0

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

*2018 balandžio mėn. VP keitimo metu nustatyta nauja rodiklio siekiama reikšmė.

** SFMIS pateikiama klaidinga rodiklio reikšmė.

Abi priemonės, suplanuotos pagal 10.1.4 uždavinį „Pagerinti verslo reguliavimo aplinką“, yra vykdomos (130 lentelė). Pagal sutartis su projektų vykdytojais pasiekta didelė pažanga (92 proc.), tačiau atliktų mokėjimų pažanga nėra tokia didelė (10 proc.) ir stipriai atsilieka nuo bendro programos vidurkio (20 p.p.). Dėl šios priežasties maža fizinė pažanga vertinamuoju laikotarpiu fiksuojama tik pagal vieną rodiklį (

131 **lentelė**). Pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose stiprinti geresnio reglamentavimo diegimui ar ūkio subjektų veiklos priežiūros efektyvumo didinimui reikalingas kompetencijas jau dalyvavo 61 darbuotojas. Įvertinus pasirašytose sutartyse suplanuotus produkto rodiklius, šio rodiklio 2023 m. siekiama reikšmė turėtų būti viršyta 1,7 karto. Galima prognozuoti, kad kitų 2 produkto rodiklių reikšmės taip pat bus pasiektos ir viršytos: P.S.418 „Ūkio subjektų veiklos priežiūrą vykdančios institucijos, kuriose pagal veiksmų programą ESF lėšomis įdiegtos ar patobulintos pažangios verslo priežiūros priemonės“ numatytą reikšmę viršys daugiau nei 3 kartus, o P.S.420 „Teisingumo sistemai tobulinti skirti projektai, įgyvendinti pagal veiksmų programą ESF lėšomis“ – 1,3 karto (bus įgyvendinta vienu projektu daugiau nei planuota). Pagal rodiklį P.S. 417 „Geresnio reglamentavimo diegimo projektai, įgyvendinti pagal veiksmų programą ESF lėšomis“ projektų sutartyse suplanuota 67 proc. siekiamos reikšmės (2 projektai iš 3 siekiamų). Nepaisant to, kad projektų sutartyse suplanuota mažesnė šio produkto rodiklio reikšmė, nei nustatyta veiksmų programoje, projektų sutartyse suplanuota rezultato rodiklio „Dėl pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendintų geresnio reglamentavimo iniciatyvų sumažėjusi administracinė ir (ar) kita reguliavimo našta verslui“ reikšmė yra didesnė, nei veiksmų programoje suplanuota.

Atsižvelgus į tai, kad daugelio produkto rodiklių reikšmės bus pasiektos ir viršytos, galima prognozuoti, kad bus pasiektos ir rezultato rodiklių reikšmės, kurioms tiesioginę įtaką daro vykdomos intervencijos. Vertinimo metu pastebėta, kad SFMIS įvesta klaidinga rodiklio R.S.399 „Ūkio subjektų veiklos priežiūros institucijų, kuriose pagal veiksmų programą ESF lėšomis įdiegtos ar patobulintos pažangios verslo priežiūros priemonės, dalis“ reikšmė. Šiam rodikliui apskaičiuoti reikalinga produkto rodiklio „Ūkio subjektų veiklos priežiūrą vykdančiose institucijose, kuriose pagal veiksmų programą ESF lėšomis įdiegtos ar patobulintos pažangios verslo priežiūros priemonės“ reikšmė, tačiau pagal jį pažanga nefiksuojama, todėl negali būti pažangos ir rezultato rodiklyje.

130 lentelė. 10.1.4. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Geresnio reglamentavimo diegimas ir verslo priežiūros sistemos tobulinimas	8 088 549	0	8 088 549	100%	8 395 470	104%	916 750	11%	443 008	5%
Teisingumo sistemos veiksmingumo didinimas	5 231 808	0	3 804 165	73%	3 804 165	73%	425 658	8%	296 638	6%
VISO, 10.1.4 uždavinys	13 320 357	0	11 892 714	89%	12 199 634	92%	1 342 408	10%	739 646	6%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

131 lentelė. 10.1.4 uždavinio stebėsenos rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siekтина reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Viešojo valdymo institucijos, pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendinusios veiklos valdymo tobulinimo priemonės	Skaičius			43	0	0
Geresnio reglamentavimo diegimo projektai, įgyvendinti pagal veiksmų programą ESF lėšomis	Skaičius	-	-	3	0	0
Ūkio subjektų veiklos priežiūrą vykdančiose institucijose, kuriose pagal veiksmų programą ESF lėšomis įdiegtos ar patobulintos pažangios verslo priežiūros priemonės	Skaičius	-	-	18	0	0
Viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose stiprinti geresnio reglamentavimo diegimui ar ūkio subjektų veiklos priežiūros efektyvumo didinimui reikalingas kompetencijas	Skaičius	-	-	3 500	61	2 proc.
Teisingumo sistemai tobulinti skirti projektai, įgyvendinti pagal veiksmų programą ESF lėšomis	Skaičius	-	-	3	0	0
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Dėl pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendintų geresnio reglamentavimo iniciatyvų sumažėjusi administracinė ir (ar) kita reguliavimo našta verslui	Mln. Eur	1,16	2013	3	0	0
Ūkio subjektų veiklos priežiūros institucijų, kuriose pagal veiksmų programą ESF lėšomis įdiegtos ar patobulintos pažangios verslo priežiūros priemonės, dalis	Institucijos, proc.	5	2013	30	100*	330 proc.
Teismų, kuriuose pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendintos teisingumo vykdymo efektyvumui didinti skirtos priemonės, dalis	Teismai, proc.	13	2013	75	0	0

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

* SFMIS pateikta klaidinga rodiklio reikšmė.

Pagal 10.1.5 uždavinį „Pagerinti žmoniškųjų išteklių valdymą valstybinėje tarnyboje“ suplanuotas priemonės vertinamuoju laikotarpiu pasiekta mažiausia finansinė pažanga (132 lentelė). Įgyvendinamos trys iš keturių numatytų priemonių. Dėl sumažinto finansavimo ir veiksmų programos pakeitimo atsisakant veiklų, skirtų gerinti personalo valdymą instituciniu lygiu (šioms veikloms ir buvo planuota ši priemonė), priemonė Nr. 10.1.5-ESFA-K-926 „Personalo valdymo valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose tobulinimo iniciatyvų skatinimas“ yra naikinama³⁹⁷.

132 lentelė. 10.1.5. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Žmoniškųjų išteklių valdymo tobulinimas valstybinėje tarnyboje sisteminiu lygiu	5 484 190	0	2 300 652	42%	2 300 652	42%	31 344	1%	0	0%
Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų dirbančiųjų strateginių kompetencijų centralizuotas stiprinimas	3 692 655	0	1 516 025	41%	625 398	17%	0	0%	0	0%
Valstybės įstaigų vadovų grandies stiprinimas	1 278 100	0	1 050 967	82%	1 050 967	82%	103 684	8%	57 211	4%
Personalo valdymo valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose tobulinimo iniciatyvų skatinimas	3 513 161	0	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
VISO, 10.1.5 uždavinys	13 968 106	0	4 867 645	35%	3 977 018	28%	135 028	1%	57 211	0,4%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Rengiant šią vertinimo ataskaitą fizinės pažangos siekiant produkto rodiklių nebuvo (133 lentelė), kadangi dauguma šio prioriteto projektų pradėti įgyvendinti tik 2018 m. antroje pusėje. Po VP keitimo buvo išbrauktas

³⁹⁷ 2019 vasario 11 d. buvo užregistruotas įsakymo dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2015 m. Kovo 6 d. Įsakymo nr. 1V-164 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioritetų įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plano ir nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“ pakeitimo projektas.

rodiklis P.S.423 „Viešojo valdymo institucijos, pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendinusios institucijos žmogiškųjų išteklių valdymui tobulinti skirtas priemonės“ pagal kurią nebuvo jokios pažangos, nes nuspręsta žmogiškųjų išteklių valdymą tobulinti valstybinėje tarnyboje sisteminiu lygiu.

Įvertinus likusius pasirašytose sutartyse suplanuotus pasiekti produkto rodiklius, galima prognozuoti, kad priemonės Nr.10.1.5-ESFA-V-925 „Valstybės įstaigų vadovų grandies stiprinimas“ rodiklio P.S.421 „Pagal veiksmų programą ESF lėšomis sukurtos ir įgyvendintos aukštesniųjų vadovų ugdymo programos“ reikšmė bus pasiekta. Todėl atitinkamai galima tikėtis, kad bus pasiekta ir rezultato rodiklio R.S.401 „Aukštesniųjų vadovų, dalyvaujančių pagal veiksmų programą ESF lėšomis finansuotuose aukštesniųjų vadovų bendradarbiavimo tinkluose, dalis“ reikšmė. Taip pat bus pasiekta rodiklio P.S.422 „Pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendinti projektai, skirti diegti kompetencijomis grįstą žmogiškųjų išteklių valdymą“ reikšmė (bus įgyvendinti 3 projektai). Vertinimo metu buvo pastebėta rizika dėl rodiklio P.S.424 „Viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytuose mokymuose strateginėms kompetencijoms stiprinti“ nepasiekimo, tačiau jos neliko, nes 2019 m. vasario pab. pasirašyta sutartis dėl dar vieno projekto įgyvendinimo, kuris užtikrins, kad 2023 m. numatyta rodiklio reikšmė būtų pasiekta.

133 lentelė. 10.1.5 uždavinio stebėsenos rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektinga reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Pagal veiksmų programą ESF lėšomis sukurtos ir įgyvendintos aukštesniųjų vadovų ugdymo programos	Skaičius	-	-	80	0	0
Pagal veiksmų programą ESF lėšomis įgyvendinti projektai, skirti diegti kompetencijomis grįstą žmogiškųjų išteklių valdymą	Skaičius	-	-	3	0	0
Viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytuose mokymuose strateginėms kompetencijoms stiprinti	Skaičius	-	-	3500*	0	0
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Aukštesniųjų vadovų, dalyvaujančių pagal veiksmų programą ESF lėšomis finansuotuose aukštesniųjų vadovų bendradarbiavimo tinkluose, dalis	Asmenys, proc.	0	2013	100	0	0
Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, kuriose taikomas pagal veiksmų programą ESF lėšomis įdiegtas kompetencijomis grįstas valstybės tarnybos žmogiškųjų išteklių valdymas, dalis	Institucijos ir įstaigos, proc.	1,6	2013	95	0	0
Asmenų, kurie praėjus 6 mėnesiams po dalyvavimo ESF veiklose, skirtose stiprinti strategines kompetencijas, darbe taiko įgytas žinias ir gebėjimus, dalis	Asmenys, proc.	58,52	2013	75	0	0

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

*2018 balandžio mėn. VP keitimo metu nustatyta nauja rodiklio siekiama reikšmė.

Tokiai mažai šio uždavinio įgyvendinimo pažangai daugiausiai įtakos turėjo valstybės tarnybos reforma, kadangi buvo siekiama efektyvinti valstybės tarnybą ir mažinti darbuotojų skaičių, todėl nuspręsta investicijas laikinai sustabdyti, kad nebūtų investuojama į darbuotojus, kurie vėliau paliks valstybės tarnybą. Priėmus naują valstybės tarnybos įstatymą, atsižvelgiant į planuojamus pokyčius, pagal šio uždavinio priemones vykdomos veiklos turėtų būti sėkmingai tęsiamos. Su valstybės tarnybos reforma labiausiai susijusi priemonė Nr. 10.1.5-ESFA-V-923 „Žmogiškųjų išteklių valdymo tobulinimas valstybinėje tarnyboje sisteminiu lygmeniu“, nes pagal šią priemonę finansuojamos veiklos susijusios su atrankos į valstybės tarnybą, karjeros planavimu, veiklos vertinimo, mokymo, darbo užmokesčio, motyvavimo ir kitoms žmogiškųjų išteklių valdymo sistemoms gerinti reikalingų priemonių (įrankių) kūrimu ir tobulinimu. Pagal šią priemonę vykdomos veiklos prisidės prie vieno valstybės tarnybos reformos tikslų pasiekimo –centralizuotos atrankos sistemos į valstybės tarnybą sukūrimo.

2.10.3. Intervencijų indėlio siekiant strategijos „Europa2020“ tikslų analizė

10 prioritetas turi dvi netiesiogines sąsajas su strategija „Europa2020“. Pirma, viena iš strategijos pavyzdinių iniciatyvų „Europos skaitmeninė darbotvarkė“ akcentuoja būtinybę šalims narėms įsidiesti ir naudoti pažangius IT sprendimus, tokiu būdu didinant viešųjų paslaugų prieinamumą piliečiams. Antra, tarp viešojo administravimo ir ūkio konkurencingumo egzistuoja glaudus ryšys: yra du tiesioginiai perdavimo „kanalai“, kuriais viešojo administravimo efektyvumas veikia ūkio konkurencingumą – išlaidų kanalas ir netikrumo kanalas. Išlaidų kanalas susijęs su kaštais, kuriuos įmonės patiria sąveikaudamos su viešojo administravimo institucijomis, tuo tarpu netikrumo kanalas atspindi verslo aplinkos ar konkrečių administracinių paslaugų

nuspėjamumą ir veiklos skaidrumą. Taigi didinant viešojo administravimo efektyvumą ir modernizuojant viešojo administravimo praktikas, bus daromas teigiamas poveikis šalies ūkio konkurencingumui, taip prisidedant prie strategijos „Europa 2020“ tikslų pasiekimo.³⁹⁸ Kol kas fizinė pažanga pagal 10 prioritetą yra labai nedidelė, todėl indėlis siekiant strategijos tikslų mažas.

2.10.4. Išvados ir rekomendacijos

9.1.1. Kaip veiksmų programoje nustatyti prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslai atitinka dabartinę socialinę – ekonominę šalies situaciją? Ar pasirinktos priemonės atitinka šiandienos poreikius?

Investicijos į viešąjį valdymą Lietuvoje išlieka aktualios, ypač atsižvelgiant į ribotas valstybės finansines galimybes, siekį padidinti šalies ūkio konkurencingumą, augančius visuomenės lūkesčius gauti jų poreikius atitinkančias viešąsias paslaugas bei valstybės tarnybos patrauklumo mažėjimą tarp aukštos kvalifikacijos darbuotojų. Didinant valdymo orientaciją į rezultatus prisidedama prie efektyvaus ir tikslingo finansinių išlaidų valdymo. Gerinant verslo reguliavimo aplinką bei didinant viešojo valdymo procesų skaidrumą ir atvirumą prisidedama prie šalies ūkio konkurencingumo didinimo. Numatytomis investicijomis taip pat siekiama pagerinti teikiamų viešųjų paslaugų kokybę ir jų atitikimą visuomenės poreikiams bei investuojama į žmogiškųjų išteklių valdymą valstybinėje tarnyboje, siekiant padidinti valstybės tarnybos patrauklumą.

9.1.2. Ar pasirinktos tinkamiausios priemonės ir jų įgyvendinimo būdai veiksmų programos prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslams pasiekti?

Atlikta analizė rodo, kad veiksmų programoje nustatyta 10 prioriteto intervencinė logika atitinka pagrindinius strateginių planavimo dokumentų tikslus ir uždavinius viešojo valdymo srityje, o numatytos intervencijos skirtos svarbiausiems prioritetams (viešojo valdymo procesų skaidrumas ir atvirumas, visuomenės poreikius atitinkančios viešosios paslaugos, veiklos kokybės gerinimas). Atsižvelgiant į tai, kad daugelis šio prioriteto projektų tik pradedami įgyvendinti, todėl sudėtinga įvertinti, ar užsibrėžti tikslai bus pasiekti tokia apimtimi, kokia planuota. Visgi kai kuriais atvejais pastebima³⁹⁹, kad ne visuomet pasirenkami tinkamiausi įgyvendinimo būdai. Pavyzdžiui, projekto Nr. 10.1.1-ESFA-V-913-01-0001 „Vidaus veiklos procesų peržiūra ir optimizavimas valstybinio sektoriaus įstaigose“ atveju iš pradžių buvo numatyta itin didelė projekto apimtis – buvo siekiama diegti LEAN metodus LRVK ir 14 ministerijų. Šiuo metu yra derinamas naujas projekto pasiūlymas, kuriuo siekiama projekto apimtį sumažinti iki 7 institucijų, atitinkamai mažinant ir projekto finansavimą.

9.1.3. Ar veiksmų programos intervencijos pasieks veiksmų programoje nustatytas tikslines grupes?

10 VP prioriteto priemonės orientuotos į keturias plačias tikslines grupes: viešojo valdymo institucijų darbuotojus, visuomenę, NVO, kadangi beveik visais atvejais vykdomos veiklos įtraukia ir šias tikslines grupes (rengiant mokymus, įvairius šviečiamuosius renginius, konsultacijas ir kt.), todėl jos pajus įgyvendinamų projektų naudą. Nauda bus jaučiama ir dėl įgyvendintų viešojo valdymo tobulinimo iniciatyvų bei kokybiškesnių viešųjų paslaugų. Verslininkus galima laikyti netiesiogine tiksline grupe, nes jie naudą pajus dėl sumažėjusios reguliacinės naštos.

9.1.4. Kiek veiksmų programos intervencijos į skirtingas ūkio/viešosios politikos sritis suderintos tarpusavyje? 9.1.5 Kurios intervencijos dubliuoja viena kitą, persidengia? Kokių veiksmų reikia imtis situacijai pataisyti?

10 prioriteto intervencijos yra suderintos ir viena kitą papildančios. Šio prioriteto investicijos yra susijusios ir su 1 bei 2 prioriteto investicijomis. Įgyvendinat priemonę Nr. 10.1.1-ESFA-V-912 „Nacionalinių reformų skatinimas ir viešojo valdymo institucijų veiklos gerinimas“ vykdomi projektai, kuriais kuriamos ir diegiamos mokslo ir inovacijų politikos prioritetų nustatymo bei mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų infrastruktūros plėtros analizės ir vertinimo sistemos. 2 prioriteto investicijos papildomos tobulinant paslaugų teikimo vidinius procesus ugdant reikalingas kompetencijas tinkamam paslaugų administravimui. Pagal 10 prioritetą įgyvendinamas projektas Nr. 10.1.2-ESFA-V-915-01-0002 „Atvirų duomenų formavimo metodologinių

³⁹⁸ VPVI, PPMI group, „Lietuvos 2014–2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas“, 2014, 1 priedas.

³⁹⁹ Informacija gauta darbo grupės diskusijos dėl viešojo valdymo metu. Darbo grupė buvo organizuojama atliekant Finansų ministerijos iniciuotą Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimą. Vėliau informacija patikslinta su VRM Regioninės politikos departamento Europos socialinio fondo skyriaus atstovu.

ir teisinių priemonių įgyvendinimas bei tam reikalingų valstybės institucijų darbuotojų kompetencijų ugdymas“, kurį užbaigus bus sukurta tinkama duomenų atvėrimo metodologija leisianti efektyviai panaudoti pagal 2 prioritetą sukurtą atvirų duomenų platformą.

9.2.4. Ar veiksmų programos prioritetų ir investicinių prioritetų bei konkrečiųjų uždavinių intervencijoms numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos juose numatytiems tikslams pasiekti?

Vertinamuoju laikotarpiu vyko svarbios su viešoju valdymu susijusios reformos, dėl kurių buvo atidėti ir (arba) peržiūrėti svarbūs investiciniai projektai. Be to, po VP peržiūros buvo reikšmingai sumažintas finansavimas, nes atsisakoma fragmentuotų investicijų į institucinio lygio projektus, nedarančius reikšmingos įtakos Lietuvos viešojo valdymo sistemai arba specifinės politikos valdymo sričiai. Šiuo metu Vyriausybėje yra pritarta dar vienam projektui, kuriuo siekiama perskirstyti 12,5 mln. Eur ESF lėšų iš 10 prioriteto ir skirti juos aktyvios darbo rinkos politikos priemonėms. Tačiau atsižvelgus į tai, kad, efektyvus viešasis valdymas didina valstybės ūkio konkurencingumą ir į tai, kad nuo valdymo kokybės priklauso šalies (regiono) gebėjimas pritraukti ir įveikinti investicijas, per didelis finansavimo mažinimas gali neigiamai paveikti tiek VP nustatytų tikslų pasiekimą, tiek šalies ūkio augimą.

9.2.1. Kokių mastu pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP priede numatytos rodiklių reikšmės? Paaiškinti nukrypimų priežastis. Kokia veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybė 2023 m.? Kokių veiksmų reiktų imtis norint pasiekti 2023 m. numatytas rodiklių reikšmes?

10 prioriteto veiklos rezultatų peržiūros plane yra nustatyti 5 rodikliai, atspindintys prioriteto finansinį ir fizinį rezultatyvumą. Prioritetui skirto finansavimo ir tarpinių rodiklių reikšmių sumažinimas bei mokėjimų projektams paspartinimas 2018 m. II pusėje padėjo suvaldyti veiklos rezervo lėšų praradimo riziką. Rizika prarasti veiklos rezervo lėšas kilo dėl dviejų pagrindinių priežasčių. Pirmą, užsitęsę priemonių planavimo etapas, nes tik 2016 m. balandžio mėn. buvo patvirtintas Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programos įgyvendinimo 2016–2018 metų veiksmų planas. Taip pat atsirado nauji reikalavimai investicinių projektų rengimui, kurie prailgino projektų parengimo laikotarpį. Antra, 2017 m. inicijuotos svarbios reformos viešojo valdymo srityje. Buvo pakeistas Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programos įgyvendinimo 2016–2018 metų veiksmų planas, pradėta valstybės tarnybos reforma, inicijuotas bendrųjų funkcijų konsolidavimo procesas, viešojo sektoriaus optimizavimas.

Pasirašytose finansavimo sutartyse suplanuotos pasiekti fizinės rodiklių reikšmės iš esmės yra pakankamos norint pasiekti 2023 m. nustatytus tikslus. Sprendžiant pagal vertinimo metu fiksuojamą 10 VP prioriteto finansinę pažangą ir investicijų sumą, skirtą pagal pasirašytas sutartis (55 proc. nuo prioritetui skirtų lėšų) matoma rizika iki 2023 m. nepasiekti nustatyto finansinio rodiklio reikšmės. Taip pat 4 priemonių pasirašytų finansavimo sutarčių suma nesiekia 50 proc. nuo priemonėi skirtų lėšų. Visgi ši rizika turėtų būti suvaldyta, kadangi šiuo metu derinamas priemonių įgyvendinimo plano projektas, kuriuo priemonėms keičiamas finansavimas, taip pat dalį lėšų planuojama skirti kaip papildomą finansavimą tęstiniam projektų įgyvendinimui (II etapui) bei naujoms sisteminių lygmenų iniciatyvoms, kurios bus numatytos baigiamame rengti Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 m. programos įgyvendinimo 2019–2020 m. veiksmų plane.

9.2.2 Kokių mastu pasiekti investicinių prioritetų produktai ir rezultatai? Kokios yra tokių pasiekimų priežastys?

Atlikta 10 prioriteto įgyvendinimo rezultatyvumo analizė rodo, vertinant pagal produkto stebėsenos rodiklius pasiekta maža pažanga. Tam tikra produkto rodiklių pažanga fiksuojama tik pagal 4 produkto rodiklius:

- P.S.411 „Viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose stiprinti įrodymais grįsto valdymo priemonių taikymui ar institucijų veiklos valdymo tobulinimui reikalingas kompetencijas“ - 26 proc.
- P.S.414 „Gyventojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose informuoti visuomenę apie viešojo valdymo procesus ar skatinti juose dalyvauti“ - 85 proc.
- P.S.416 „Viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose stiprinti teikiamų paslaugų ir (ar) aptarnavimo kokybės gerinimui reikalingas kompetencijas“ - 24 proc.
- P.S.417 „Viešojo valdymo institucijų darbuotojai, kurie dalyvavo pagal veiksmų programą ESF lėšomis vykdytose veiklose, skirtose stiprinti geresnio reglamentavimo diegimui ar ūkio subjektų veiklos priežiūros efektyvumo didinimui reikalingas kompetencijas“ - 2 proc.

Daugelis projektų tik neseniai pradėti įgyvendinti dėl užsitęsusio planavimo etapo arba dėl įgyvendinamų viešojo valdymo reformų. Didelės dalies produkto rodiklių pažanga fiksuojama tik įgyvendinus projektus, todėl pažangos produkto rodikliuose dar nėra. Atitinkamai, nėra pažangos ir rezultato rodikliuose.

Vertinimo metu buvo pastebėta, kad daugelyje rezultato rodiklių SFMIS fiksuojamos klaidingos reikšmės, todėl atsakingiems asmenims reikėtų atkreipti dėmesį ir reikšmes patikslinti.

9.2.3. Kokios reguliacinės priemonės (reformos) turi būti įgyvendintos, siekiant konkrečių uždavinių tikslų?

Tolesnė 10 prioriteto įgyvendinimo eiga ir ES fondų lėšų panaudojimo efektyvumas labiausiai priklausys nuo valstybės tarnybos reformos įgyvendinimo ir sėkmingo bendrųjų funkcijų konsolidavimo proceso. Sėkmingam prioriteto įgyvendinimui įtakos turės ir vykdomas viešojo sektoriaus optimizavimas bei viešųjų paslaugų peržiūros procesas.

Abejonių dėl planuojamo sėkmingumo kelia pagal 10.1.5 uždavinį „Pagerinti žmogiškųjų išteklių valdymą valstybinėje tarnyboje“ įgyvendinama priemonė Nr. 10.1.5-ESFA-V-925 „Valstybės įstaigų vadovų grandies stiprinimas“. Planuojami produkto rodikliai turėtų būti pasiekti. Tačiau nepaisant to, kad šiuo uždaviniu siekiama spręsti aktualias tam tikrų kompetencijų trūkumo viešajame valdyme problemas, tačiau vadovų grandies kompetencijų stiprinimo atveju aiškos bendros lyderystės vizijos ir vieningos aukštesniosios valstybės tarnybos ir įstaigų vadovų grupės valdymo sistemos neturėjimas⁴⁰⁰, nesukuria pakankamų priedų sėkmingam valstybės vadovų grandies stiprinimui. Vien mokymai nėra pakankama veikla užsibrėžtam tikslui pasiekti, siekiant didesnio vykdomų veiklų efektyvumo jas būtina derinti su reguliacinėmis priemonėmis ir kitomis vadovų grandies stiprinimo iniciatyvomis (pavyzdžiui, talentų programomis).

9.2.5. Ar veiksmų programos lėšos panaudotos efektyviai? Pateikti lėšų panaudojimo efektyvumo analizę, išnagrinėjant bent po vieną kiekvieno prioriteto įgyvendinimo priemonę pateikiant po vieną gerosios ir blogosios praktikos pavyzdį.

Dėl įvardintų įgyvendinimo problemų vertinamuoju laikotarpiu kol kas 10 prioriteto įgyvendinamų priemonių pažanga yra per maža tam, kad būtų galima įvertinti konkrečių priemonių efektyvumą.

Kaip sėkmingą pavyzdį galima išskirti 10.1.2 uždavinio „Padidinti viešojo valdymo procesų skaidrumą ir atvirumą“ įgyvendinimą. Pagal šį uždavinį pasiekta didžiausia finansinė pažanga. Ir nors pažangos produkto ir rezultato rodikliuose nėra, tačiau, kaip rodo detalesnė pasirašytų projektų sutarčių analizė, įgyvendinus projektus turėtų būti pasiektos ir netgi viršytos uždavinio pažangą matuojančios rodiklių reikšmės. Sėkmingą uždavinio įgyvendinimą lėmė tai, kad jis mažiausiai susijęs su viešojo valdymo srityje vykdomomis reformomis bei tai, kad paskelbus projektų atranką priemonei Nr. 10.1.2-ESFA-K-917 „Visuomenės nepakantumo korupcijai didinimo ir dalyvavimo viešojo valdymo procesuose skatinimo iniciatyvos“ buvo sulaukta didelio susidomėjimo iš NVO.

Blogosios praktikos pavyzdžiu galima įvardinti pagal priemonę Nr.10.1.1-ESFA-V-912 „Nacionalinių reformų skatinimas ir viešojo valdymo institucijų veiklos gerinimas“ vykdomą projektą Nr.10.1.1-ESFA-V-912-01-0016 „Sveikatos priežiūros įstaigų tinklo pagrindinių veiklos rodiklių sistemos sukūrimas“. Šiuo metu yra svarstoma, ar nereikėtų nutraukti projekto įgyvendinimą, nes per kiek daugiau nei metus laiko nuo sutarties pasirašymo dar nepradėtos įgyvendinti projekto veiklos.

9.3.1. Kokia pažanga padaryta įgyvendinant ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslus? 9.3.2. Kaip veiksmų programos prioritetai, investiciniai prioritetai ir konkretūs uždaviniai tiesiogiai prisideda prie ES pažangaus, tvaraus, ir integracinio augimo strategijos ES2020 tikslų įgyvendinimo?

10 prioritetas susijęs su strategija „Europa2020“, nes pavyzdinėje iniciatyvoje „Europos skaitmeninė darbotvarkė“ akcentuojama būtinybė šalims narėms įsidiesti ir naudoti pažangius IT sprendimus taip didinant viešųjų paslaugų prieinamumą piliečiams. Taip pat efektyvus viešasis administravimas yra glaudžiai susijęs su ūkio konkurencingumu, todėl didinant viešojo administravimo efektyvumą ir modernizuojant viešojo administravimo praktikas bus daromas teigiamas poveikis šalies ūkio konkurencingumui. Kartu bus prisidedama

⁴⁰⁰ Šie trūkumai buvo identifikuoti atliekant įstaigų vadovų kompetencijų valdymo ES valstybėse narėse tyrimą. Tyrimas buvo atliekamas pagal Nr. 10.1.5-ESFA-V-925 priemonės „Valstybės įstaigų vadovų grandies stiprinimas“ projekto „Įstaigų vadovų lyderystės stiprinimas“ pirmąją veiklą. Tyrimą 2018 m. atliko UAB „Organizacijų vystymo centras“ ir UAB „Viešosios politikos ir vadybos institutas“.

prie strategijos „Europa2020“ tikslo – pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo pasiekimo. Tačiau kol kas fizinė pažanga pagal 10 prioritetą yra labai nedidelė, todėl indėlis siekiant strategijos tikslų nėra ženklus.

9.2.6. Pateikti siūlymus dėl efektyviausio veiklos rezervo lėšų panaudojimo (konkrečių uždavinių tobulinimas ir nauji konkretūs uždaviniai bei priemonės jiems įgyvendinti).

10 prioriteto atveju veiklos lėšų rezervas yra susietas tik su viena priemone Nr. 10.1.1-ESFA-V-912 „Nacionalinių reformų skatinimas ir viešojo valdymo institucijų veiklos gerinimas“⁴⁰¹. Ši priemonė svarbi, nes sudaro prielaidas daugelio viešosios politikos sričių tobulinimui. Lyginant kitų uždavinių priemonių kontekste ši priemonė ne tik viena iš svarbiausių, bet ir įgyvendinama sėkmingai, todėl tikėtina, kad veiklos rezervo lėšos bus panaudojamos sėkmingai. Patvirtintame naujausiame valstybės projektų sąrašė suplanuota projektų už 31,5 mln. Eur, todėl tikėtina, kad atsisiras poreikis ir veiklos rezervo lėšoms, nes pagal šią priemonę įgyvendinami 25 projektai, kurie pripažinti prioritetiniais Viešojo valdymo tobulinimo programos įgyvendinimo 2016-2018 m. plane⁴⁰². Iš viso šiame plane numatyti 36 prioritetiniai projektai, kurie galėtų būti finansuojami pagal priemonę Nr. 10.1.1-ESFA-V-912 „Nacionalinių reformų skatinimas ir viešojo valdymo institucijų veiklos gerinimas“.

Siūloma apsvastyti papildomo finansavimo skyrimą: (1) priemonei Nr. 10.1.1-ESFA-V-913 „Valstybės institucijų ir įstaigų vidaus administravimo tobulinimas“, nes pagal šią priemonę kol kas finansuojami tik 2 (iš 8) Viešojo valdymo tobulinimo programos įgyvendinimo 2016-2018 m. plane numatyti prioritetiniai projektai susieti su šia priemone. Su šia priemone susietas bendrųjų funkcijų konsolidavimo procesas, kurio pasirengimui įgyvendinamas projektas Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-02-0002 „Pasirengimas bendrųjų funkcijų viešajame sektoriuje konsolidavimui“, todėl būtina užtikrinti, kad įgyvendinimo etapui būtų skiriamas pakankamas finansavimas; (2) konkursinei priemonei Nr. 10.1.2-ESFA-K-917 „Visuomenės nepakantumo korupcijai didinimo ir dalyvavimo viešojo valdymo procesuose skatinimo iniciatyvos“, nes pagal šią priemonę sutarčių jau sudaryta už 97 proc. visai priemonei skirtų lėšų, o dar 3 projektai įtraukti į rezervinį projektų sąrašą⁴⁰³; (3) priemonei Nr. 10.1.4-ESFA-V-921 „Geresnio reglamentavimo diegimas ir verslo priežiūros sistemos tobulinimas“, kadangi pagal šią priemonę sutarčių jau sudaryta už 104 proc. visai priemonei skirtu finansavimu.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Terminas
1.	Pagal šią priemonę finansuojami 2 Viešojo valdymo tobulinimo programos įgyvendinimo 2016-2018 m. plane numatyti prioritetiniai projektai susieti su šia priemone, tačiau egzistuoja poreikis finansuoti ir kitus su priemone susietus prioritetinius projektus.	Rekomendacija: Apsvarstyti galimybę papildomą finansavimą skirti priemonei Nr. 10.1.1-ESFA-V-913 „Valstybės institucijų ir įstaigų vidaus administravimo tobulinimas“.	VRM	2019 m.
2.	Lietuvoje aktualiomis išlieka per didelė korupcijos rizikos ir per mažo visuomenės įsitraukimo į viešojo valdymo procesus problemos. Naujausiais Korupcijos suvokimo indekso duomenimis Lietuvos rezultatai nesikeičia jau trečius metus iš eilės (Lietuva gavo 59 balus ir užima 38 vietą pasaulyje, o ES 16.) Tyrimas „Pasitikėjimas valstybės ir savivaldybių institucijomis“ ⁴⁰⁴ rodo, kad tik pusė (51 proc.) gyventojų žinotų, kaip pateikti pasiūlymą ar skundą kuriai nors	Rekomendacija: Apsvarstyti galimybę papildomą finansavimą skirti konkursinei priemonei Nr. 10.1.2-ESFA-K-917 „Visuomenės nepakantumo korupcijai didinimo ir dalyvavimo viešojo valdymo procesuose skatinimo iniciatyvos“. Pagal šią priemonę, panaudojant visas skirtas lėšas finansuojami 48 projektai, nors buvo sulaukta 77 paraiškų.	VRM	2019 m.

⁴⁰¹ 2019 vasario 11 d. buvo užregistruotas įsakymo dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2015 m. Kovo 6 d. Įsakymo nr. 1V-164 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos prioritetų įgyvendinimo priemonių įgyvendinimo plano ir nacionalinių stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“ pakeitimo projektas, kuriame numatoma veiklos rezervą susieti su trimis priemonėmis.

⁴⁰² Remiantis naujausia Viešojo valdymo tobulinimo 2012-2020 m. programos įgyvendinimo 2016-2018 m. veiksmų plano redakcija priimta 2018m. rugsėjo 10 d. vidaus reikalų ministro įsakymu Nr. 1V-653.

⁴⁰³ Sąrašas patvirtintas 2018 m. spalio 15 d. vidaus reikalų ministro įsakymu Nr. 1V-744.

⁴⁰⁴ VRM užsakymu atlikto tyrimo „Pasitikėjimas valstybės ir savivaldybių institucijomis“ ataskaita, 2016.

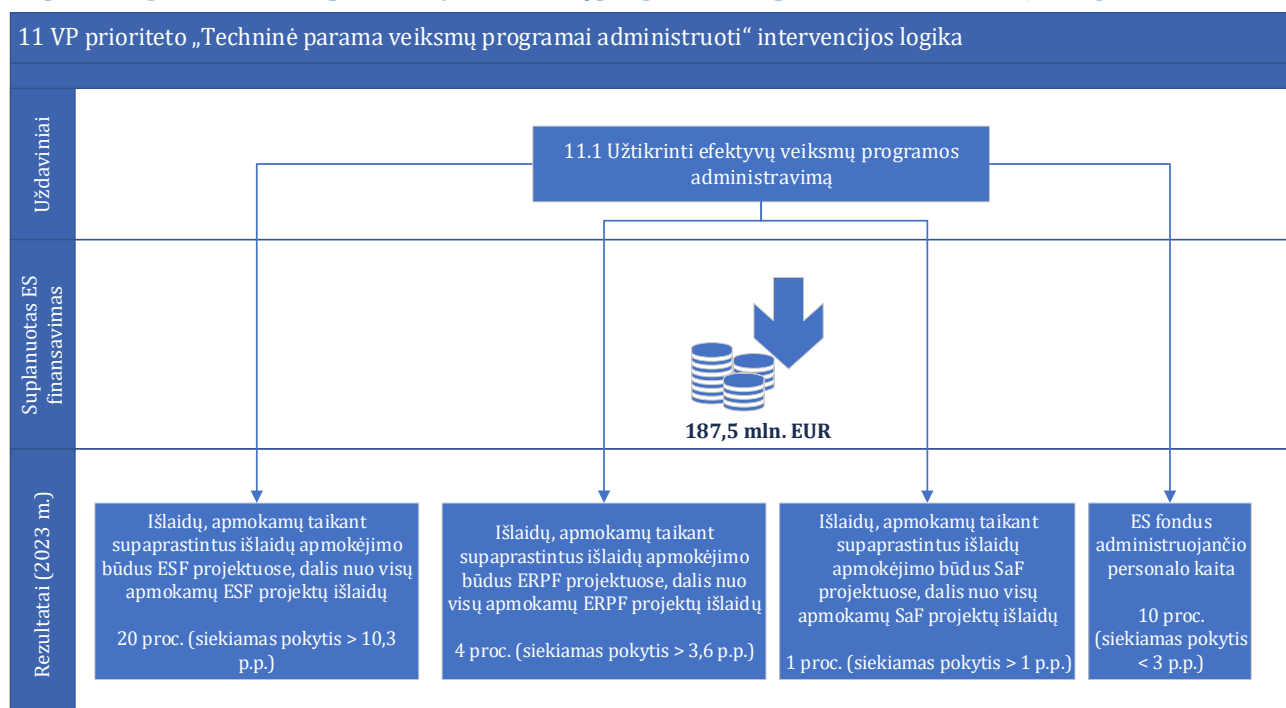
Nr.	Problema	Strateginis siūlymas/ rekomendacija	Atsakingos institucijos	Terminas
	valstybės ar savivaldybės įstaigai, daugiau nei trečdalis (39 proc.) – nežinotų.			
3.	Pagal reglamentavimo kokybės indeksą, 2017 m. duomenimis Lietuva tarp ES narių užima 15 vietą. Didžiausias indekso įvertis (1,28 ir 12 vieta) buvo pasiektas 2015 m., 2016 m. jis buvo sumažėjęs, o 2017 m. nežymiai padidėjo. Reglamentavimo kokybė atspindi suvokimą apie valdžios (vyriausybės) gebėjimą formuluoti ir įgyvendinti patikimą politiką ir reguliacinius mechanizmus, kurie skatina privataus sektoriaus vystymąsi, todėl esminė priežastis, kuri trukdo Lietuvai dar labiau pagerinti reglamentavimo kokybę, yra didelė administracinė ir (ar) kita reguliavimo našta verslui ir gyventojams.	Rekomendacija: Apsvarstyti galimybę papildomą finansavimą skirti priemonei Nr. 10.1.4-ESFA-V-921 „Geresnio reglamentavimo diegimas ir verslo priežiūros sistemos tobulinimas“, kadangi pagal šią priemonę sutarčių jau sudaryta už 104 proc. visai priemonei skirto finansavimo.	VRM	2019 m.

2.11. VP PRIORITETAS „TECHNINĖ PARAMA VEIKSMŲ PROGRAMAI ADMINISTRUOTI“

2.11.1. Tęstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas

Veiksmų programos 11 prioritetu siekiama užtikrinti efektyvią ES fondų investicijų panaudojimo administravimo sistemą. Įgyvendinant 11.1 uždavinį yra finansuojamos veiklos, susijusios su VP parengimu, įgyvendinimu, priežiūra ir kontrole, auditu, stiprinami ES fondų lėšas administruojančių darbuotojų gebėjimai, plečiama partnerystė su socialiniais – ekonominiais partneriais. Šioms veikloms vykdyti skirta 187,5 mln. Eur (2,8 proc. visų ES fondų lėšų). Nuo veiksmų programos patvirtinimo iki 2018 m. pabaigos buvo atlikti ir Europos Komisijos patvirtinti 4 VP finansinio plano keitimai, tačiau 11 prioritetui skirta lėšų suma liko tokia pati. Už VP 11 prioritetą atsakinga FM, projektai finansuojami iš SaF lėšų, finansavimo forma – subsidijos.

99 pav. Programavimo etape nustatyta veiksmų programos 11 prioriteto intervencijos logika

Šaltinis: 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programa, patvirtinta 2014-09-08.

Atliktas 2014–2020 m. ES fondų lėšų programavimo laikotarpio *ex ante* vertinimas parodė, kad 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu finansuojant techninės paramos lėšomis Lietuvoje sukurta efektyvi ir tinkamai veikianti, gerais finansų valdymo principais grįsta ES fondų administravimo sistema, o tolimesni sistemos tobulinimo iššūkiai yra labiausiai susiję su didesniu supaprastinimu projektų vykdytojams bei didelės darbuotojų kaitos sistemoje suvaldymu. 2014–2020 m. veiksmų programoje į šiuos iššūkius atsižvelgta ir atitinkamai suformuluotos šios pagal priemonę Nr. 11.0.1-CPVA-V-201 „Veiksmų programos administravimas“ remiamos veiklos: (1) pasirengimas, valdymas, stebėseną, tinklų kūrimas, skundų sprendimas, kontrolė, auditas, administracinės naštos projektų vykdytojams mažinimas, įskaitant elektroninio keitimosi duomenimis sistemas; (2) ES struktūrinių fondų lėšas administruojančių institucijų, ekonominių ir socialinių partnerių, projektų vykdytojų gebėjimų administruoti ir naudoti ES struktūrinių fondų lėšas stiprinimas; (3) techninės paramos projektų administravimas; (4) su ankstesniais ir (ar) vėlesniais finansavimo laikotarpiais susijusios aukščiau išvardytos veiklos.

Vertinimų, susijusių su 11 prioriteto įgyvendinimu, nėra atlikta. Tačiau valdymo ir kontrolės sistemos įvertimą kasmet pateikia Valstybės kontrolė, pagal reglamentų nuostatas atlikdama auditą. Už paskutinį audituotą laikotarpį, kuris apėmė **2016 m. liepos 1 d. – 2017 m. birželio 30 d.**, pateiktoje auditorių išvadoje⁴⁰⁵ patvirtinama, kad Lietuvoje įdiegta valdymo ir kontrolės sistema veikia tinkamai, tačiau sistemos

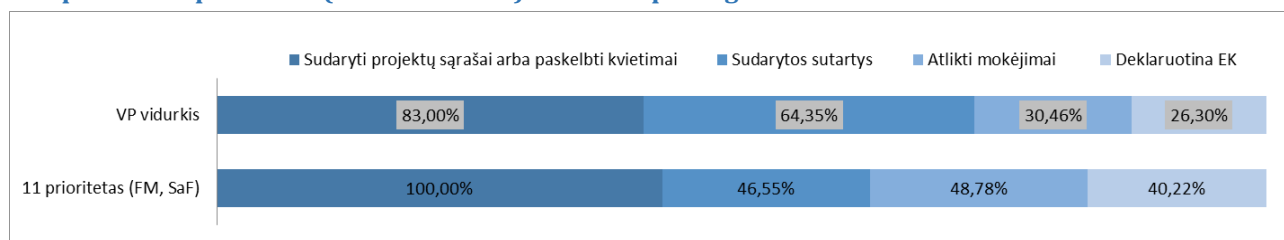
⁴⁰⁵ 2018 m. vasario 13 d. Valstybės kontrolės audito ataskaita Nr. FA-2018-P-80-2-2.

veiksmingumas turi būti patobulintas. Nustatytas klaidų lygis sudarė 2,21 proc. audituotu laikotarpiu EK deklaruotų (teigiamų) išlaidų ir viršijo ES teisės aktuose nustatytą toleruotino 2 proc. reikšmingumo lygį. Tačiau atsižvelgiant į VKS institucijų įvykdytus korekcinis veiksmus, kurie buvo atlikti iki sąskaitų pateikimo EK, likutinis **klaidų lygis buvo sumažintas iki 1,81 proc.** Audito metu nustatytos klaidos daugiausiai buvo susijusios su pažeidimais viešųjų pirkimų srityje, netinkamu finansinių priemonių administravimu, valstybės pagalbos nuostatų taikymu ir nacionalinių išlaidų tinkamumo taisyklių nesilaikymu⁴⁰⁶.

2.11.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas

Veiksmų programos 11 prioriteto finansavimas (187,5 mln. Eur ES fondų lėšų) nukreiptas vienos priemonės Nr. 11.0.1-CPVA-V-201 „Veiksmų programos administravimas“ įgyvendinimui. Sprendžiant pagal finansinius rodiklius (100 pav., 134 lentelė) prioritetas įgyvendinamas sėkmingai. Nors pagal sudarytoms finansavimo sutartims skirtą lėšų dalį (47 proc.) atsiliekama nuo bendro VP vidurkio (64 proc.), tačiau pagal atliktų mokėjimų rodiklį (49 proc.) pažanga žymiai spartesnė už bendrą (30 proc.) .

100 pav. VP 11 prioriteto (11.1 uždavinio) finansinė pažanga.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Lyginant 2018 m. 11 prioriteto įgyvendinimo finansinę pažangą taip pat matyti, kad lėšų panaudojimas nuosekliai auga. Pavyzdžiui, 2018 m. kovo 1 d. duomenimis, su projektų vykdytojais pasirašytų sutarčių suma sudarė 72 231 747 Eur arba 39 proc. nuo visų numatytų lėšų, 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis – 87 297 339 Eur arba 47 proc. nuo visų numatytų lėšų. Pripažintų deklaruoti EK lėšų suma nuo 53 058 283 Eur (arba 28 proc. nuo visų numatytų lėšų) 2018 m. kovo 1 d. išaugo iki 75 426 127 Eur (40 proc. nuo visų numatytų lėšų).

134 lentelė. 11 prioriteto (11.1 uždavinio) įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotinos EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Veiksmų programos administravimas	187 543 198	0	187 543 198	100%	87 297 339	47%	91 482 759	49%	75 426 127	40%
VISO, 11.1 uždavinys	187 543 198	0	187 543 198	100%	87 297 339	47%	91 482 759	49%	75 426 127	40%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Veiksmų programos 11 prioriteto „Techninė parama veiksmų programai administruoti“ įgyvendinimo stebėsenos rodiklių rinkinį sudaro 8 VP specialieji rodikliai – 4 produkto rodikliai (P.S.425, P.S.426, P.S.427, P.S.428) ir 4 rezultato rodikliai (R.S.404, R.S.405, R.S.406, R.S.407), taip pat 1 nacionalinis produkto rodiklis (P.N.201 „Metodinės pagalbos centrų įvykdytų užduočių skaičius“). 135 lentelėje pateikta informacija apie produkto rodiklių pasiekimą rodo, kad daugumos rodiklių pažanga yra gera, kai kurie iš jų jau yra pasiekti, pavyzdžiui, įdiegta ES reglamentų reikalavimus atitinkanti kompiuterinė informacinė valdymo ir priežiūros sistema (produkto rodiklis P.S.427). Didesnį dėmesį reikėtų atkreipti į produkto rodiklį P.S.426 „Apmokėti socialiniai ekonominiai partneriai“, nes, 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenimis, buvo apmokėti 63 socialiniai ekonominiai partneriai ir šio rodiklio pasiekimas sudarė tik 15,8 proc. 2023 m. nustatytos siektinos reikšmės, o produkto rodiklio P.S.426 tarpinis rezultatas (2018 m. gruodžio 31 d. apmokėta 200 socialinių ekonominių partnerių) buvo nepasiektas. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į produkto rodiklį P.S.428 „ES fondus administruojantys darbuotojai“⁴⁰⁷. Remiantis 2017 m. programos įgyvendinimo metine ataskaita ES fondų lėšas

⁴⁰⁶ Ten pat. P. 32

⁴⁰⁷ Pagal stebėsenos rodiklių aprašą rodiklis P.248 „ES fondus administruojantys darbuotojai“ apibrėžiamas kaip institucijų, kurios yra techninės paramos gavėjos, darbuotojai, kurie atlieka Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo funkcijas. Rodiklis skaičiuojamas sumuojant ataskaitinių (kalendorinių) metų gruodžio 31 d. institucijoje dirbančių Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas administruojančių darbuotojų pareigybės, perskaičiuojant pagal pareigybės, 100 proc. susietas su ES fondų administravimo funkcijomis.

Lietuvoje administruoja 1005 darbuotojai. Vienas iš rodiklių, rodančių, ar funkcijas vykdo optimalus darbuotojų skaičius – palyginti panašių sistemų administravimą pagal vienam darbuotojui, tenkančią administruojamų lėšų dalį⁴⁰⁸. Palyginimui, pagal 2018 m. sistemoje dirbusiųjų skaičių, vienam darbuotojui tenkant administruoti 2014–2020 m. ES fondų lėšų dalis sudaro 6,67 mln. Eur⁴⁰⁹, o 2007–2013 m. laikotarpiu šis rodiklis buvo 6,4 mln. Eur⁴¹⁰. Šis palyginimas leidžia teigti, kad ES fondų lėšų administravimo sistemoje dirba pakankamas skaičius darbuotojų. Be to, šiame laikotarpyje buvo stengiamasi diegti daugiau supaprastinimų, taip siekiant mažinti lėšų administravimo sąnaudas. Visgi siekiant pateikti labiau pagrįstas išvadas apie sistemos administravimo efektyvumą reikėtų atlikti išsamesnį tyrimą, išanalizuojant atskiras ES fondų administravimo funkcijas vykdančių darbuotojų skaičių, tenkantį darbo krūvį ir kitus aspektus.

135 lentelė. 11 prioriteto (11.1. uždavinio) stebėsenos rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Apmokyti valstybės tarnautojai ir darbuotojai	Skaičius	-	-	8938 ***	6 811	76 proc.
Apmokyti socialiniai ekonominiai partneriai	Skaičius	-	-	400***	63	15,8 proc.
Įdiegta ES Reglamentų reikalavimus atitinkanti kompiuterinė informacinė valdymo ir priežiūros sistema	Skaičius	-	-	1	1	100 proc.
ES fondus administruojantys darbuotojai	Skaičius	-		1227	1005****	82 proc.
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Išlaidų, apmokamų taikant supaprastintus išlaidų apmokėjimo būdus ESF projektuose, dalis nuo visų apmokamų ESF projektų išlaidų	Proc.	9,7*	2013	20	22,99	115 proc.
Išlaidų, apmokamų taikant supaprastintus išlaidų apmokėjimo būdus ERPF projektuose, dalis nuo visų apmokamų ERPF projektų išlaidų	Proc.	0,4*	2013	4	2,80	70 proc.
Išlaidų, apmokamų taikant supaprastintus išlaidų apmokėjimo būdus SaF projektuose, dalis nuo visų apmokamų SaF projektų išlaidų	Proc.	0**	2013	1	0,11	0,1 proc.
ES fondus administruojančio personalo kaita	Proc.	13	2013	10	10,05	100 proc.

*- duomenys pradinei reikšmei apskaičiuoti iš 2007–2013 m. programavimo periodo projektų

** - SaF projektuose 2007–2013 m. programavimo periodu supaprastinimai netaikomi

***- Neunikalūs dalyviai

****- pateikiama faktinė reikšmė, o ne SFMIS, nes sistemoje nurodyta viso laikotarpio suminė reikšmė – 2044.

Vienas iš veiksmų, lemiančių sėkmingą veiksmų programos įgyvendinimą, yra turimi administraciniai gebėjimai, kurie suvokiami plačiau nei tik žmogiškieji resursai. Administracinius gebėjimus lemia trys pagrindiniai elementai – (1) struktūros – institucijos, kurioms valstybėje narėje yra paskirtos paramos valdymo, kontrolės ir audito funkcijos, (2) žmogiškieji ištekliai, kuriuos apibūdina užduočių ir funkcijų darbuotojams paskirstymas, personalo kaita ir kvalifikuotų bei motyvuotų darbuotojų prieinamumas; turimos kompetencijos, gebėjimas pritraukti reikalingus specialistus, ir (3) įrankiai ir sistemos – metodai, gairės, procedūros, reikalingos paramos valdymui ir kontrolei, stebėsenos ir informacijos kaupimo sistemos. Su antruoju ir trečiuoju komponentu yra susieti 11 prioritetai nustatyti 4 rezultato rodikliai: išlaidų, apmokamų taikant supaprastintus išlaidų apmokėjimo būdus ESF/ERPF/SaF projektuose, dalis nuo visų apmokamų ESF/ERPF/SaF projektų išlaidų (rezultato rodikliai R.S.404, R.S.405, R.S.406) ir ES fondus administruojančio personalo kaita (rezultato rodiklis R.S.407). Visi šie 4 rezultato rodikliai tiesiogiai susiję su 2014–2020 m. laikotarpiui veiksmų programoje identifikuotais didžiausiais ES fondų administravimo sistemos iššūkiais – didesniu supaprastinimu projektų vykdytojams (administravimo supaprastinimas sietinas ir su išlaidų, apmokėtų taikant supaprastintus išlaidų apmokėjimo būdus, galimybe) bei didelės darbuotojų kaitos sistemoje suvaldymu.

Analizuojant rezultato rodiklių R.S.404, R.S.405 ir R.S.406 pasiekimo pažangą nuo finansavimo periodo pradžios (2014 m.) matyti, kad išlaidų, apmokamų taikant supaprastintus išlaidų apmokėjimo būdus:

- ESF projektuose dalis jau viršijo siektiną galutinę reikšmę, nustatytą 2014–2020 m. finansavimo periodo pabaigai (20 proc. 2023 m. gruodžio 31 d.) ir buvo 22,99 proc., t. y. rodiklio pasiekimas yra 115

⁴⁰⁸ Tokį metodą siūlo taikyti Europos Komisija. Pavyzdžiui, gairėse dėl Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo vertinimo (angl. Guidance on the common monitoring and evaluation framework of the Asylum, Migration and Integration Fund (AMIF) and the Internal Security Fund, 2017).

⁴⁰⁹ Skaičiuojant nuo visos Lietuvai skirtos 2014–2020 m. ES fondų sumos (6,709 mlrd. Eur).

⁴¹⁰ Dalinant 2007–2013 m. ES fondų lėšas iš 2013 m. sistemoje dirbusių darbuotojų skaičiaus (1227).

proc. Palyginimui, pradinė rezultato rodiklio R.S.404 reikšmė 2013 m. buvo 9,7 proc., o tarpinė reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d. taip pat buvo nustatyta 9,7 proc.

- Išlaidų, apmokamų taikant supaprastintus išlaidų apmokėjimo būdus ERPF projektuose dalis, 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, yra 2,8 proc. ir sudaro 70 proc. siektinos (4 proc. 2023 m.) reikšmės. Palyginimui, pradinė rezultato rodiklio R.S.405 reikšmė 2013 m. buvo 0,4 proc., tarpinė reikšmė 2018 m. gruodžio 31 d. – 1,6 proc. (viršyta).
- SaF finansuojamuose projektuose rodiklio R.S.406 pažanga kukli ir, 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, sudaro 0,11 proc. (siektina rodiklio reikšmė 2023 m. yra 1 proc., tarpinė – 0,35 proc.). Tačiau SaF supaprastintų išlaidų mokėjimo būdas 2007–2013 m. programavimo periodu nebuvo taikomas, ir tokios praktikos bei patirties nebuvimas galimai daro įtaką šio finansavimo periodo pasiekimams.

Kadangi ES fondų lėšų valdymo supaprastinimas ir administracinių sąnaudų mažinimas pirmiausiai siejamas su dviem priemonėmis – supaprastintų išlaidų deklaravimo būdų (angl. *Simplified costs*) naudojimu ir platesniu informacinių sistemų naudojimu bei elektroniniu duomenų valdymu, mažinant administracinę naštą paramos gavėjams (angl. eGovernance)⁴¹¹, 136 ir 137 lentelėse plačiau aptariama šių priemonių įgyvendinimo patirtis 2014–2020 m. laikotarpiu ir jų indėlis į efektyvesnę ES fondų lėšų valdymo procesą.

136 lentelė. Supaprastintai apmokamų išlaidų taikymo plėtra ir tobulinimas

Procedūrų tobulinimo komponentas paremtas siekiu mažinti administracinę naštą, ypač projektų vykdytojams. Prie administracinės naštos mažinimo svariai prisideda galimybė taikyti supaprastintų išlaidų apmokėjimo būdus, todėl ES investicijų administravimo procese tam skiriama vis daugiau dėmesio. 2007–2013 m. struktūrinės paramos reglamentuose atsiradus supaprastintų išlaidų galimybei, šis būdas imtas taikyti ir Lietuvoje. 2007–2013 m. finansavimo periodu buvo taikyti 3 supaprastintų išlaidų būdai – fiksuotųjų išlaidų vieneto įkainiai arba fiksuotieji įkainiai (angl. *standard scales of unit costs*), vienodo dydžio normos (angl. *flat-rate*), fiksuotųjų išlaidų sumos arba fiksuotosios sumos (angl. *lump sums*), daugiausiai ESF lėšomis finansuotiems projektams, taip pat ir ERDF⁴¹². ES struktūrinės paramos administravimo sistemos efektyvumo vertinime konstatuota, kad supaprastintų išlaidų naudojimas, lemiantis paprastesnę programos ir projektų įgyvendinimą bei administravimą, paprastai lemia didesnes darbo sąnaudas tokių priemonių planavimo ir rengimo metu. Pagrindinė sąlyga, siekiant parengti kokybiškas priemones, pagrįstas supaprastintomis išlaidomis – gana didelė tokių priemonių įgyvendinimo patirtis ir nusistovėjusios praktikos, statistinių duomenų prieinamumas ar informacija apie rinkos kainas. Paskutinėje Valstybės kontrolės atlikto 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos valdymo ir kontrolės sistemos veikimo audito ataskaitoje⁴¹³ yra pateikti 7 vidutinės svarbos pastebėjimai dėl netinkamo supaprastintų išlaidų taikymo: netinkamai nustatytos fiksuotosios normos dydžio, netinkamai parengto fiksuotųjų įkainių nustatymo tyrimo, netinkamų fiksuotojo įkainio nustatymo prielaidų ir pan. Tai rodo, kad supaprastintai apmokamų išlaidų taikymo praktika turi būti toliau tobulinama, išlaidų dydžių nustatymo tyrimai periodiškai atnaujinami, stiprinama metodinė pagalba.

2017-09-27 buvo priimtas LRV nutarimo Nr. 528⁴¹⁴ pakeitimas, kuriuo ESFA paskirtos metodinės pagalbos centro funkcijos – teikti VP administruojančioms institucijoms metodinę pagalbą ir konsultacijas dėl supaprastintai apmokamų išlaidų dydžių nustatymo reikalavimų ir taikymo. Šių funkcijų įgyvendinimas finansuojamas 11 prioriteto lėšomis pagal projektą Nr. 11.0.1-CPVA-V-201-01-0030 „Europos socialinio fondo agentūra – metodinės pagalbos ir konsultacijų teikimas“. ESFA teigimu, 2018 m. vasario 15 d. agentūroje buvo įsteigtas atskiras padalinys, atsakingas už konsultacijų bei metodinės pagalbos institucijoms supaprastintų išlaidų klausimais teikimą. Padalinys taip pat atlieka fiksuotojo įkainio nustatymo tyrimus, 2019 m. numatoma pradėti organizuoti mokymus institucijoms supaprastintų išlaidų taikymo temomis⁴¹⁵.

Dėl 2007–2013 m. finansavimo periodu įgytos patirties, šiame finansavimo periode didžiausia pažanga taikant supaprastintų išlaidų apmokėjimo būdus padaryta ESF finansuojamuose projektuose. Tuo tarpu SaF supaprastintų išlaidų apmokėjimo būdai iki šio finansavimo periodo nebuvo taikomi. Šiuo metu ESFA atlieka tyrimus, ir 2019 m. planuojama supaprastintus išlaidų apmokėjimo būdus taikyti finansuojant aplinkos

⁴¹¹ VPVI (2013). ES struktūrinės paramos administravimo sistemos efektyvumo vertinimas.

⁴¹² Ten pat.

⁴¹³ 2018 m. vasario 13 d. Valstybės kontrolės audito ataskaita Nr. FA-2018-P-80-2-2.

⁴¹⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. birželio 4 d. nutarimas Nr. 528 „Dėl atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinančių 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą“.

⁴¹⁵ Interviu su ESFA Metodinės pagalbos skyriaus vedėja Laura Girlevičiene.

užterštumo mažinimo priemonės (SaF lėšomis remiami projektai), taip pat stengiamasi plėsti išlaidų, kurias galima būtų apmokėti supaprastintų išlaidų būdu, sąrašą, pvz., darbo užmokesčio išlaidas finansuoti taikant supaprastintą išlaidų apmokėjimo būdą (aktuali visiems fondams)⁴¹⁶.

Reikia pastebėti, kad metodinės pagalbos centro, konsultuojančio dėl supaprastintų išlaidų taikymo, funkcijos priskyrimas ESFA yra efektyvus sprendimas, kadangi agentūra turi sukaupusi patirties šioje srityje, taip pat būtent įgyvendinančiosios institucijos geriausiai išmano projektų specifiką bei disponuoja projektų statistine informacija, kuri yra reikalinga supaprastintų išlaidų dydžiams nustatyti. ES investicijų administravimo sistemos mastu įgyvendintos priemonės (metodinės pagalbos centras), taip pat ir ESFA veikla rodo kryptingas pastangas plėsti supaprastintų išlaidų apmokėjimo praktiką, siekiant mažinti administracinę naštą projektų vykdytojams.

137 lentelė. IT sistemų plėtra

ES struktūrinės paramos kompiuterinė informacinė valdymo ir priežiūros sistema (toliau – SFMIS) sukurta 2005 m., 2004–2006 m. Lietuvos gautos struktūrinės paramos administravimui, vėliau SFMIS pildyta posistemiais – 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos projektų administravimui buvo sukurtas SFMIS2007 posistemis bei 2009–2014 metų Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų projektų administravimui buvo sukurtas SFMIS EEE/NOR posistemis.

SFMIS padeda institucijoms efektyviau atlikti ES fondų lėšų administravimo, valdymo ir atskaitomybės funkcijas. SFMIS naudojami vadovaujančiosios institucijos, tvirtinančiosios institucijos, įgyvendinančiųjų institucijų, audito institucijos, ministerijų ir kitų valstybės institucijos darbuotojai, registruodami paraiškas, vertindami ir atrinkdami projektus, priimdami sprendimus dėl projektų finansavimo, sudarydami projektų finansavimo ir administravimo sutartis, vykdydami jų įgyvendinimo priežiūrą, auditą ir atlikdami kitas jiems pavestas funkcijas. ES struktūrinės paramos administravimo sistemos efektyvumo vertinime konstatuota, kad 2007–2013 m. finansavimo laikotarpiu įvyko svarbus kokybinis SFMIS pokytis (pirmiausia sietinas su elektroninių duomenų mainų tarp projektų vykdytojų ir administruojančių institucijų galimybės įgyvendinimu), lėmęs administracinės naštos mažėjimą projektų vykdytojams ir administravimo efektyvumo didėjimą paramą administruojančiose institucijose. Tiek projektų vykdytojai, tiek paramą administruojančios institucijos labai palankiai vertino SFMIS bei DMS funkcionalumą ir patogumą vartotojui.

2014–2020 m. ES struktūrinių fondų projektų administravimui sukurtas SFMIS2014 posistemis, atsižvelgiant į ES teisės aktų reikalavimus, ES investicijų administravimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimus, ES paramą administruojančių institucijų poreikius⁴¹⁷, taigi produkto rodiklis P.S.427 „Įdiegta ES Reglamentų reikalavimus atitinkanti kompiuterinė informacinė valdymo ir priežiūros sistema“ yra pasiektas. SFMIS2014 posistemis tvarkomas ir plečiamas kaskart pasikeitus teisiniam reglamentavimui, identifikavus papildomus posistemo vartotojų poreikius, automatizuojant tam tikras funkcijas, įdiegiant reikiamus modifikavimus (pvz., atsisakant „rankinio“ duomenų rinkimo, analizės, ataskaitų formavimo ir pan.). Vadovaujančios institucijos teigimu⁴¹⁸, planuojant SFMIS2014 plėtrą, skiriamas dėmesys elektroniniams duomenų mainams, integracijai su kitų institucijų IT sistemomis. Todėl 2018 m. buvo pradėtas diegti SFMIS2014 duomenų su SODRA duomenimis funkcionalumas, siekiant sudaryti galimybę automatiškai sukurti ES lėšomis finansuojamų projektų dalyvių SFMIS2014/DMS pateikiamus duomenis su SODRA turimais duomenimis apie dalyvį. Ši duomenų mainų galimybė, kuri sumažins administracinę naštą tiek projektų dalyviams, tiek įgyvendinančioms institucijoms, bus įdiegta iki 2018 m. pabaigos. 2019 m. numatoma tęsti SFMIS2014 posistemo plėtrą, įdiegiant naujus funkcionalumus:

Plėtos etapas (PE)	SFMIS2014 plėtos tikslai
PE1	Stabilizuoti ir optimizuoti SFMIS2014 ir DMS veikimą; optimizuoti ir modifikuoti DMS struktūrą; sutvarkyti ir optimizuoti SFMIS2014 ir DMS mokėjimų ir pirkimų funkcionalumus, praplečiant esamus ir sukuriant papildomus modulių funkcionalumus; optimizuoti dokumentų pateikimą ir atvaizdavimą SFMIS2014 ir DMS bei papildyti pranešimus apie įvykius.
PE2	Papildyti paraiškų, kvietimų, vertinimo funkcionalumus; optimizuoti sutarties valdymą realizavus sutarties keitimo galimybę online (įskaitant papildomą finansavimą) ir automatizuoti supaprastintai apmokamų išlaidų apskaičiavimą (pavyzdžiui, fiksuotoji norma) bei papildyti pranešimus apie įvykius.
PE3	Sutvarkyti ir optimizuoti SFMIS2014 dalyvių duomenų ir rodiklių administravimo funkcionalumus,

⁴¹⁶ Ten pat.

⁴¹⁷ Interviu su FM Investicijų departamento Investicijų analizės skyriaus vedėja Vaida Žukauskaite.

⁴¹⁸ Ten pat.

	praplečiant esamus ir sukuriant papildomus modulių funkcionalumus; sukurti Ataskaitų po projekto finansavimo pabaigos pateikimą per DMS; papildyti pranešimų funkcionalumą.
PE4	Sutvarkyti ir optimizuoti SFMI2014 išlaidų deklaravimo EK bei susigražinimo funkcionalumus; optimizuoti audito, pažeidimų, patikrų vietoje ir susijusių procesų (pažeidimai, patikros vietoje, administraciniai ginčai) funkcionalumus, praplečiant esamus ir sukuriant papildomus modulių funkcionalumus; papildyti pranešimus apie įvykius; sukurti priminimų funkcionalumą.

ES fondų lėšų efektyvus investavimas ir veiksmingas administravimas priklauso ne tik nuo sukurtos ir gerai veikiančios valdymo ir kontrolės sistemos, bet ir nuo sistemoje dirbančių darbuotojų kompetencijos ir motyvacijos. Todėl dalis 11 prioriteto lėšų yra skiriamos sistemoje dirbančių darbuotojų kompetencijoms stiprinti. 138 lentelėje yra išsamiai apžvelgiamas šios veiklos vykdymas ir rezultatai – iki 2018 m. rugpjūčio pabaigos dalykines kompetencijas sustiprino 920, o vadybines – 532 ES fondų lėšas administruojančių institucijų darbuotojai (skaičiuojant unikalius mokymų dalyvius). Visgi **pagrindinė kompetencija – profesinės žinios – yra įgyjama per darbo patirtį, todėl yra svarbu mažinti ES fondus administruojančių darbuotojų kaitą.** Siekiama, kad rezultato rodiklis R.S.407 nebūtų didesnis nei 10 proc. Lyginant pradinę rodiklio reikšmę, nustatytą 2013 m. (13 proc.), ir faktinę, pasiektą 2018 m. gruodžio 31 d. (10,05 proc.), galima būtų daryti išvadą, kad ES fondus administruojančio personalo kaita yra kontroliuojama. Tačiau vertinamuoju laikotarpiu buvo **stebima šio rodiklio neigiama progresija**: 2016 m. personalo kaita siekė tik 3,82 proc., o 2017 m. – 7,29 proc. Be to, šio vertinimo metu atliktų interviu su sistemoje dirbančiais žmonėmis metu buvo išsakyta nuogastavimų, kad personalo kaita, ypač vadovaujančioje institucijoje, yra per didelė, todėl sukauptos patirties ir kompetencijos praradimas neigiamai veikia programos įgyvendinimą.

138 lentelė. ES fondus administruojančių darbuotojų kompetencijų stiprinimas.

ES fondų lėšas administruojančių institucijų darbuotojų kvalifikacijos kėlimas organizuojamas **vykdant centralizuotus mokymus dalykinių kompetencijų** (ES SF lėšas administruojančių institucijų darbuotojams bei socialiniams ekonominiams partneriams) bei **vadybinių kompetencijų** (ES SF lėšas administruojančių institucijų darbuotojams) srityse. Stiprinant dalykines kompetencijas, laikotarpiu nuo 2017 m. gegužės iki 2018 m. rugpjūčio 31 d. apmokyta 1980 ES fondų lėšas administruojančių institucijų dalyvių (920 unikalų mokymų dalyvių), vadybines kompetencijas – 1687 dalyviai (532 unikalūs mokymų dalyviai). Dalykinių kompetencijų mokymai organizuojami labai įvairiomis temomis – nuo projekto pradžios sukurta beveik 50 mokymo programų. Reaguojant į aktualiausias teisinio reglamentavimo pokyčius, sukurtos mokymų programos, apžvelgiančios naujų teisės aktų pakeitimus (Viešųjų pirkimų įstatymas, Darbo kodeksas, Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, mokesčius ir apskaitą reglamentuojančių teisės aktų pakeitimai), kai kuriomis itin aktualiomis temomis, pvz., viešųjų pirkimų, sukurtos mokymų programos kompetencijai ir praktiniams gebėjimams atskirais klausimais pagilinti (pvz., pirkimo vertės skaičiavimas, reikalavimai tiekėjo kvalifikacijai, techninės specifikacijos rengimas, sutarčių keitimas, ekonominio naudingumo vertinimo praktiniai mokymai). Organizuoti mokymai tiek bendroms grupėms, tiek vidiniai mokymai ES lėšų administravime dalyvaujančių institucijų darbuotojams, atsižvelgiant į specifinius poreikius ir sukuriant mokymų programas, adaptuotas būtent konkrečiai institucijai. Atskira mokymų programa („ES struktūrinių fondų investicijų administravimo sistema“) sukurta teismų sistemos darbuotojams, nagrinėjantiems ES SF lėšų administravimo procese kylančius teisinius ginčus, ypač akcentuojant ginčų sprendimą dėl paraiškų vertinimo ir pažeidimų administravimo⁴¹⁹. Dalykinių kompetencijų stiprinimo mokymai apėmė ir tinkamo/efektyvesnio ES intervencijų planavimo ir įgyvendinimo klausimus. Kuriant mokymų programas atsižvelgta į realų poreikį bei kylančias problemas. Pavyzdžiui, 2017 m., reaguojant į prastus ES lėšų investavimo rezultatus, bendradarbiaujant su FM buvo sukurtos intervencijų logikos mokymo programos suformuotoms tarpinstitucinėms „proveržio“ komandoms, sudarytoms iš FM, šakinių ministerijų ir konkrečios priemonės lėšas administruojančių agentūrų darbuotojų, aptariant ES intervencijas tose srityse, kuriose labiausiai stringa VP uždavinių įgyvendinimas (SADM, SAM, ŠMM, VRM-ŪM). Šių mokymų-diskusijų tikslas – sutelkti tarpinstitucines proveržio komandas tose reformų srityse, kurios reikalauja proveržio investuojant ES SF lėšas, suteikti šioms komandoms teorinių žinių apie intervencijos logikos sampratą ir praktinių įgūdžių taikyti intervencijos logikos konstravimo metodą, moderuojamų diskusijų būdu ugdyti praktinius gebėjimus analizuoti ir vertinti ES fondų intervencijų rezultatus, įgyvendinimo problemas, sėkmės/nesėkmės priežastis ir analizės pagrindų identifikuoti intervencijos logiką bei reikalingas intervencijos priemones. Mokymai padėjo įvertinti VP prioritetų ir uždavinių rezultatus, identifikuoti tai, kas veikia taip, kaip buvo planuota, o kas ne, kodėl „stringa“ tam tikrų prioritetų įgyvendinimas, taip pat nustatyti pagrindines problemas ir galimus sprendimus. Kartu sustiprintas tiek FM ir institucijų bendradarbiavimas, tiek bendradarbiavimas tarp ministerijų Struktūrinių fondų bei šakinių departamentų. Mokymų dalyviai dalykinių

⁴¹⁹ Dalykinių kompetencijų stiprinimo paslaugų teikėjo VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“ informacija.

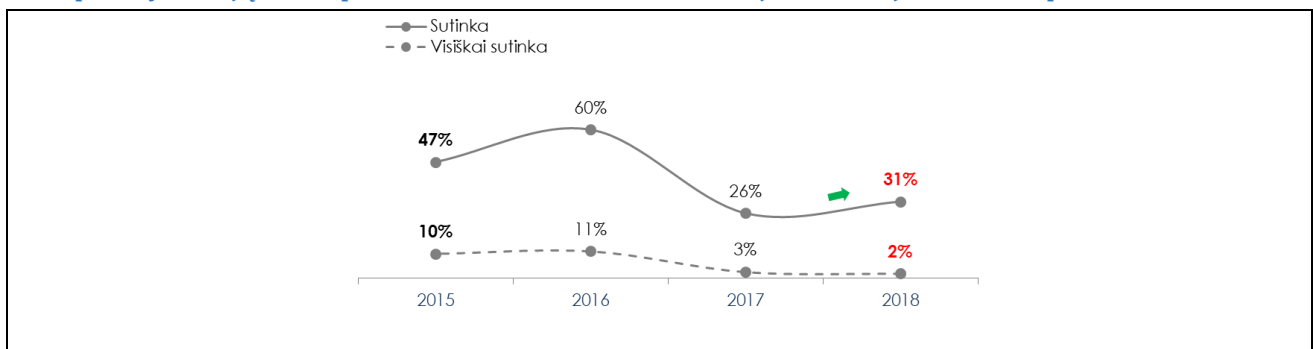
kompetencijų mokymų turinį vidutiniškai vertino 4,74 balo iš 5, mokymus vedusių lektorių kvalifikaciją – 4,84 balo iš 5⁴²⁰.

Vadybinių kompetencijų stiprinimas orientuotas į adaptyvios lyderystės gebėjimus, pokyčių valdymą organizacijoje, darbuotojų įsitraukimo ir motyvacijos stiprinimą.

FM teigimu, ES SF lėšų administravimo sistemoje siekiama kokybinių pokyčių, „investicinio požiūrio“, ir mokymai yra integruoti, siekiant šio bendro tikslo. Aukščiausiųjų vadovų grandį apjungia „Vadovų klubas“ – sutikimų metu aptariamais tikslais, atsižvelgiant į juos formuojamos užduotys žemesnėms grandims, jas derinant su mokymais, pasitelkiant diskusijoms atskirų sričių ekspertus. Taip pat mokomasi darbo užduočių metu, pvz., Norvegijos/EEE finansinio mechanizmo įgyvendinimo metu visos investicijos išanalizuotos atsiperkamumo prasme, taip „treniruojantis“ vertinti ir ES SF investicijų atsiperkamumą. Mokymus ES lėšų administravimo sistemos darbuotojams organizuoja ir kitos institucijos – Konkurencijos taryba rengia mokymus valstybės pagalbos klausimais, FNTT ir STT pagal kompetencijas veda mokymus korupcijos prevencijos, viešųjų ir privačių interesų derinimo klausimais. Mokymus pagal priskirtas kompetencijas organizuos metodinės pagalbos centrai – ESFA perėmė supaprastintų išlaidų metodinės pagalbos centro funkciją, CPVA kaip metodinės pagalbos centras specializuojasi kaštų naudos analizės srityje (taip formuojamas „investicinis požiūris“ projekto lygmeniu)⁴²¹.

Pažymėtina, kad **gyventojų nuomonė apie ES fondų valdymo profesionalumą** per 2018 m. šiek tiek pagerėjo, lyginant su 2017 m., tačiau yra gerokai prastesnė nei 2015 m. ir 2016 m. Šį rodiklį galimai lemia bendra visuomenės nuomonė apie Vyriausybę. Per 2017 m. visuomenės pasitikėjimas Vyriausybe krito 29,4 proc. punktais ir 2017 m. lapkritį tesiekė 20,6 proc. Vadovaujančioji partija 2016 m. spalį rinkimus laimėjo ir Vyriausybę formavo, komunikuodama, kad XVII-oji vyriausybė bus „profesionalų vyriausybė“. Pasitikėjimo Vyriausybės institucija metinis kritimas koreliuoja su ES fondus administruojančių institucijų profesionalumo vertinimo pokyčiais. 2018 m. visuomenės nuomonė apie Vyriausybę išliko nepakitusi – jos darbu pasitikėjo 21,1 proc. visuomenės⁴²².

101 pav. Gyventojų, kurie pritaria nuostatai, kad ES investicijos Lietuvoje valdomos profesionaliai, dalis

Šaltinis: SIC. Gyventojų nuomonės apie ES fondus tyrimas, 2018 m. spalio – lapkritis.

2.11.3. Išvados

9.1.2. Ar pasirinktos tinkamiausios priemonės ir jų įgyvendinimo būdai veiksmų programos prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslams pasiekti? 9.1.3. Ar veiksmų programos intervencijos pasieks veiksmų programoje nustatytas tikslines grupes?

2014–2020 m. veiksmų programos 11 prioriteto lėšomis siekiama užtikrinti efektyvų veiksmų programos administravimą, ir investicijos suplanuotos bei siejamos būtent su pagrindiniais administravimo sistemos iššūkiais – didesniu supaprastinimu projektų vykdytojams bei didelės darbuotojų kaitos sistemoje suvaldymu, taip pat glaudesne partneryste su socialiniais – ekonominiais partneriais, atitinkamai suformuluojant pagal priemonę Nr. 11.0.1-CPVA-V-201 „Veiksmų programos administravimas“ remiamas veiklas: (1) pasirengimas, valdymas, stebėseną, tinklų kūrimas, skundų sprendimas, kontrolė, auditas, administracinės naštos projektų vykdytojams mažinimas, įskaitant elektroninio keitimosi duomenimis sistemas; (2) ES struktūrinių fondų lėšas

⁴²⁰ Ten pat.

⁴²¹ Interviu su FM Investicijų departamento Kokybės užtikrinimo skyriaus vedėja Agne Vitkausikiene.

⁴²² 2016 m. gruodžio 12–22 d. bendrovės „Baltijos tyrimai“ atliktas visuomenės pasitikėjimo institucijomis tyrimo, 2017 m. lapkričio 10–19 d. ir 2018 m. 2018 m. spalio 5 – 14 d. UAB „Vilmorus“ vykdytų visuomenės pasitikėjimo institucijomis tyrimų duomenys.

administruojančių institucijų, ekonominių ir socialinių partnerių, projektų vykdytojų gebėjimų administruoti ir naudoti ES struktūrinių fondų lėšas stiprinimas; (3) techninės paramos projektų administravimas; (4) su ankstesniais ir (ar) vėlesniais finansavimo laikotarpiais susijusios aukščiau išvardytos veiklos. Įgyvendinamų projektų veiklos nukreiptos į tikslines grupes, pvz., administracinės naštos projektų vykdytojams mažinimo siekiama plačiau taikant supaprastintų išlaidų apmokėjimo būdus visuose fonduose, įsteigtas metodinės pagalbos centras ir jam pavesta teikti konsultacijas bei metodinę pagalbą institucijoms dėl supaprastintų išlaidų taikymo, rengti mokymus, be to, atnaujinamas ir tobulinamas SFMIS2014 posistemis, įskaitant DMS, kuri palengvina darbą ir projektų vykdytojams. VP 11 prioriteto lėšų skirta SF lėšas administruojančių darbuotojų kompetencijai tobulinti, taip pat mokymai numatyti socialiniams ekonominiams partneriams.

9.1.4. Kiek veiksmų programos intervencijos į skirtingas ūkio/viešosios politikos sritis suderintos tarpusavyje? 9.1.5 Kurios intervencijos dubliuoja viena kitą, persidengia? Kokių veiksmų reikia imtis situacijai pataisyti?

VP 11 prioriteto priemonės Nr. 11.0.1-CPVA-V-201 „Veiksmų programos administravimas“ lėšomis remiamos veiklos nedubliuoja viena kitos, yra suderintos tarpusavyje ir dažnu atveju papildo viena kitą. Pavyzdžiui, siekiant daugiau išlaidų apmokėti taikant supaprastintus išlaidų apmokėjimo būdus, metodinės pagalbos centro funkcija pavesta vienai institucijai (projektas Nr. 11.0.1-CPVA-V-201-01-0030 „Europos socialinio fondo agentūra – metodinės pagalbos ir konsultacijų teikimas“), kuri atsakinga ir už šios tematikos mokymus institucijoms, atlieka fiksuotojo įkainio nustatymo tyrimus, ieško galimybių išplėsti supaprastintų išlaidų taikymą visuose fonduose (tai ypač aktualu SaF), taip pat ir plėsti supaprastintai apmokamų išlaidų sąrašą. Atitinkamai, SFMIS2014 posistemis bus tobulinamas ir supaprastintai apmokamų išlaidų atžvilgiu – siekiama automatizuoti supaprastintai apmokamų išlaidų apskaičiavimą.

Sistemos darbuotojų kvalifikacijai kelti skirta lėšų centralizuotiems mokymams dalykinėms ir vadybinėms darbuotojų kompetencijoms stiprinti, o šiuos mokymus papildys įsteigtų metodinės pagalbos centrų organizuojami mokymai atskirose srityse (ESFA – išlaidų supaprastinimo temomis, CPVA – kaštų naudos analizės srityje).

9.2.4. Ar veiksmų programos prioritetų ir investicinių prioritetų bei konkrečiųjų uždavinių intervencijoms numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos juose numatytiems tikslams pasiekti?

Veiksmų programos 11 prioritetui numatytas finansavimas (187,5 mln. Eur ES fondų lėšų) nukreiptas vienos priemonės Nr. 11.0.1-CPVA-V-201 „Veiksmų programos administravimas“ įgyvendinimui. Lėšų poreikis planuotas atsižvelgiant į 2007–2013 m. finansavimo periodo patirtį. Nuo VP patvirtinimo buvo atlikti ir Europos Komisijos patvirtinti 4 VP finansinio plano keitimai, tačiau 11 prioritetui skirta lėšų suma liko tokia pati. Peržiūrėjus pagal priemonę remiamas veiklas ir projektų sąrašą, galima teigti, kad lėšos yra proporcingai suplanuotos.

9.2.2 Kokių mastu pasiekti investicinių prioritetų produktai ir rezultatai? Kokios yra tokių pasiekimų priežastys?

Veiksmų programos 11 prioriteto „Techninė parama veiksmų programai administruoti“ įgyvendinimo stebėsenos rodiklių rinkinį sudaro 8 VP specialieji rodikliai – 4 produkto rodikliai (P.S.425, P.S.426, P.S.427, P.S.428) ir 4 rezultato rodikliai (R.S.404, R.S.405, R.S.406, R.S.407), taip pat 1 nacionalinis produkto rodiklis (P.N.201 „Metodinės pagalbos centrų įvykdytų užduočių skaičius“).

Vertinant produkto rodiklių pasiekimą matyti, kad daugumos rodiklių pažanga yra gera, kai kurie iš jų jau yra pasiekti, pavyzdžiui, įdiegta ES reglamentų reikalavimus atitinkanti kompiuterinė informacinė valdymo ir priežiūros sistema (produkto rodiklis P.S.427). Didesnį dėmesį būtina atkreipti į produkto rodiklį P.S.426 „Apmokyti socialiniai ekonominiai partneriai“, nes nepasiekta šio rodiklio tarpinė reikšmė (pasiekimas 31,5 proc.).

11.1. uždaviniui numatyti 4 rezultato rodikliai: išlaidų, apmokamų taikant supaprastintus išlaidų apmokėjimo būdus ESF/ERPF/SaF projektuose, dalis nuo visų apmokamų ESF/ERPF/SaF projektų išlaidų (rezultato rodikliai R.S.404, R.S.405, R.S.406) ir ES fondus administruojančio personalo kaita (rezultato rodiklis R.S.407). Vertinant rezultato rodiklių pasiekimą matyti, kad ES fondus administruojančio personalo kaita visos sistemos lygiu yra kontroliuojama (rezultato rodiklis R.S.407), tačiau tam tikra rizika yra dėl darbuotojų kaitos atskirose institucijose, visų pirma, vadovaujančioje institucijoje.

Rezultato rodiklių R.S.404 ir R.S.405 pažanga yra labai gera (115 proc. ir 70 proc. 2023 m. siektinos reikšmės, vertinant 2018 m. gruodžio 31 d. duomenis). Tačiau remiantis paskutine Valstybės kontrolės audito dėl VKS veikimo ataskaita, supaprastintų išlaidų taikymo praktika turi būti toliau tobulinama, išlaidų dydžių nustatymo tyrimai periodiškai atnaujinami, teikiama metodinė pagalba. Be to, derėtų atidžiau stebėti rezultato rodiklio R.S.406 pasiekimą („Išlaidų, apmokamų taikant supaprastintus išlaidų apmokėjimo būdus SaF projektuose, dalis nuo visų apmokamų SaF projektų išlaidų“), nes šio rodiklio pažanga yra labai menka, ir kyla rizika, kad nebus pasiekta 2023 m. suplanuota rodiklio reikšmė.

9.2.1. Kokiu mastu pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP priede numatytos rodiklių reikšmės? Paaiškinti nukrypimų priežastis. Kokia veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybė 2023 m.? Kokių veiksmų reiktų imtis norint pasiekti 2023 m. numatytas rodiklių reikšmes? 9.2.6. Pateikti siūlymus dėl efektyviausio veiklos rezervo lėšų panaudojimo (konkrečių uždavinių tobulinimas ir nauji konkretūs uždaviniai bei priemonės jiems įgyvendinti).

Veiksmų programos 11 prioritetui nėra nustatytas veiklos lėšų rezervas.

9.2.5. Ar veiksmų programos lėšos panaudotos efektyviai? Pateikti lėšų panaudojimo efektyvumo analizę, išnagrinėjant bent po vieną kiekvieno prioriteto įgyvendinimo priemonę pateikiant po vieną gerosios ir blogosios praktikos pavyzdį.

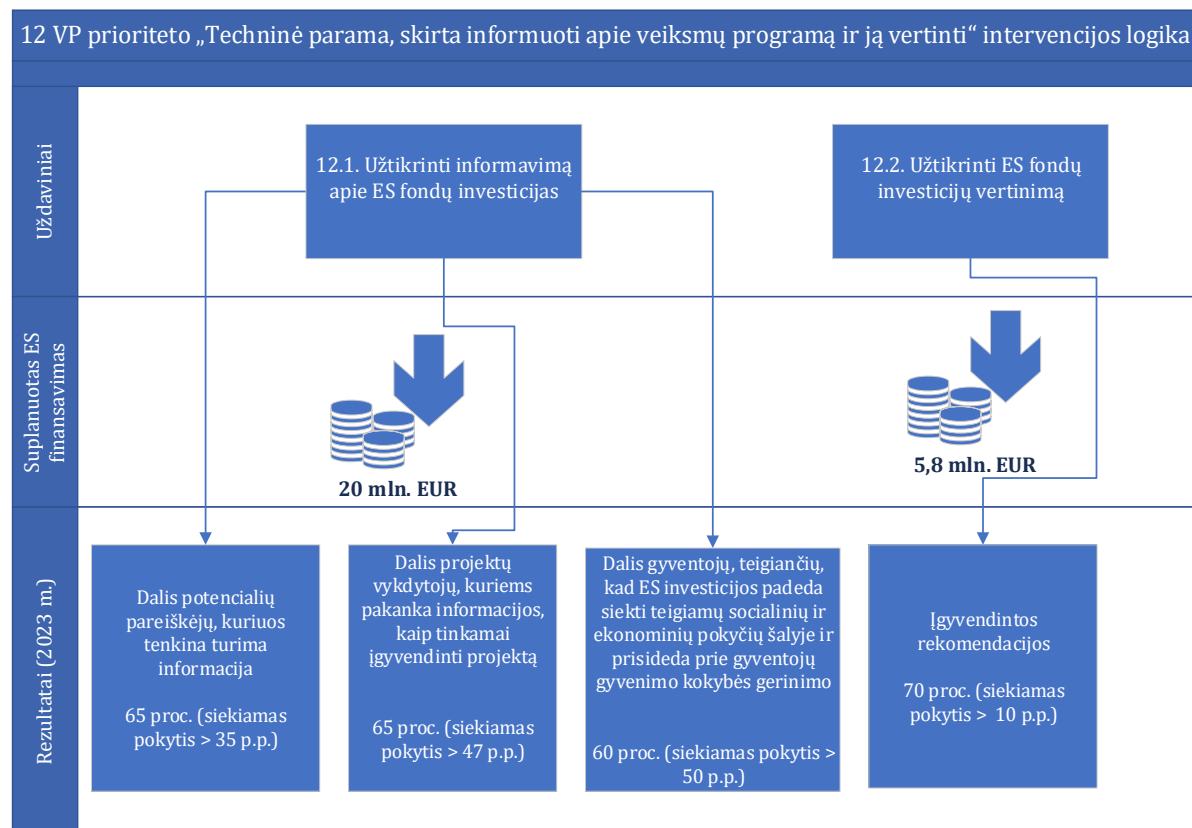
Sprendžiant pagal finansinius ir fizinius rodiklius, VP 11 prioriteto įgyvendinamo efektyvumas – vidutinis. Nors prioriteto finansinė pažanga yra gera – 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis, pasirašyta 47 proc. sutarčių skaičiuojant nuo prioritetui numatytų lėšų, tačiau ES fondų valdymo ir kontrolės sistema turi būti toliau tobulinama. Už paskutinį ataskaitinį laikotarpį pateikta Valstybės kontrolės finansinio audito ataskaita rodo, kad pirminiu vertinimu klaidų lygis (2,2 proc.) viršijo toleruotiną ribą, tačiau buvo sumažintas institucijoms atlikus korekcinius veiksmus.

2.12. VP PRIORITETAS „TECHNINĖ PARAMA, SKIRTA INFORMUOTI APIE VEIKSMŲ PROGRAMĄ IR JĄ VERTINTI“

2.12.1. Tęstinis intervencijų tinkamumas ir suderinamumas

Veiksmų programos 12 prioritetas finansuojamas ESF lėšomis ir yra skirtas užtikrinti tikslių grupių (visuomenės, potencialių pareiškėjų ir projektų vykdytojų informavimą) apie ES fondų investicijas ir vykdyti ES fondų lėšų panaudojimo vertinimus. Šioms veikoms įgyvendinti skirta 25,8 mln. Eur (0,4 proc. visų ES fondų lėšų). Veiksmų programos 12 prioriteto intervencinės logikos schema pateikta 102 paveiksle. Kaip matyti, didžioji ESF lėšų dalis (77,5 proc.) yra nukreipta komunikacijai apie ES fondų lėšų panaudojimą. Veiksmų programos įgyvendinimo metu šio prioriteto intervencinė logika nepakito.

102 pav. Programavimo etape nustatyta veiksmų programos 12 prioriteto intervencijos logika

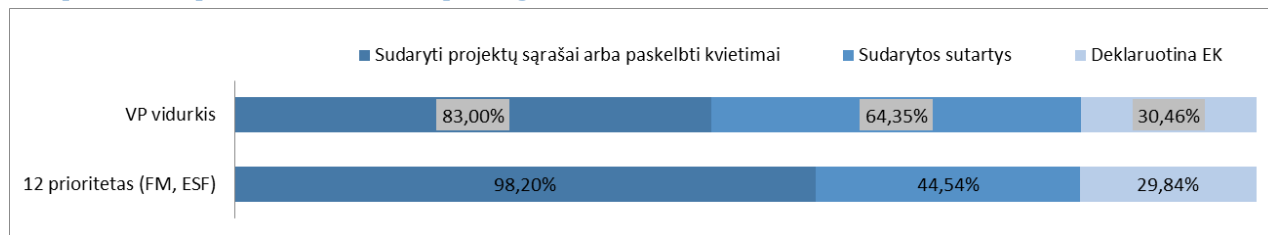
Šaltinis: pagal 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą, patvirtintą 2014-09-08.

2.12.2. Intervencijų rezultatyvumas ir efektyvumas

Finansinė 12 VP prioriteto įgyvendinimo pažanga, lyginant su bendru veiksmų programos lygiu, vidutinė (103 pav.). Nors visos prioriteto lėšos suplanuotos, tačiau pasirašytų finansavimo sutarčių suma sudaro 45 proc. numatytų lėšų. Kaip rodo metiniai ES fondų komunikacijos efektyvumo vertinimai,⁴²³ vėluoja pagal uždavinį 12.1. „Užtikrinti informavimą apie ES fondų investicijas“ įgyvendinama priemonė Nr. 12.0.1-CPVA-V-202 „Informavimas apie veiksmų programą“, kuriai skirta didžioji dalis viso prioriteto biudžeto. ES fondų vertinimo veikloms finansuoti skirto 12.2 uždavinio finansinė pažanga taip pat yra lėtesnė nei bendras VP lygis. Tai gali būti paaiškinama tuo, kad pirmaisiais programos įgyvendinimo metais yra mažesnis poreikis vertinimo veikloms, nes šiame programiniame laikotarpyje didesnis dėmesys yra skiriamas poveikio vertinimams, kurie privalomi pagal reglamento (ES) Nr. 1303/2013 reikalavimus. Poveikio vertinimus tikslinga atlikti, kai jau yra pasiekta pakankama prioritetų įgyvendinimo pažanga.

⁴²³ ESTEP. 2014–2020 m. ES investicinių fondų lėšas administruojančių institucijų 2016 m. įgyvendintų komunikacijos kampanijų analizė; ESTEP. 2014–2020 m. ES investicinių fondų lėšas administruojančių institucijų 2017 m. įgyvendintų komunikacijos kampanijų analizė

103 pav. VP 12 prioriteto finansinė pažanga.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

139 lentelė. 12.1. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
Informavimas apie veiksmų programą	19 018 794	0	19 018 794	100%	8 675 518	46%	0	0%	6 525 259	34%
Komunikacija apie ES investicijas	1 000 989	0	536 841	54%	457 292	46%	0	0%	113 339	11%
VISO, 12.1 uždavinys	20 019 783	0	19 555 635	98%	9 132 810	46%	0	0%	6 638 598	33%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

140 lentelė. 12.2. uždavinio įgyvendinimo finansinė pažanga.

Priemonės pavadinimas	Skirtas ES fondų finansavimas		Projektų sąrašo / kvietimų suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Sutarčių su projektų vykdytojais suma, ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Mokėjimų suma ES lėšos Eur	% nuo numatytų lėšų	Pripažintos deklaruotomis EK ES lėšos, Eur	% nuo numatytų lėšų
	ES fondų lėšos be veiklos rezervo	Veiklos lėšų rezervas								
ES fondų investicijų vertinimas	5 792 400	0	5 792 400	100%	2 364 591	41%	0	0%	1 063 764	18%
VISO, 12.2 uždavinys	5 792 400	0	5 792 400	100%	2 364 591	41%	0	0%	1 063 764	18%

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

2.12.2.1. Uždavinio „Užtikrinti informavimą apie ES fondų investicijas“ analizė

Priemonė Nr. 202 „Informavimas apie veiksmų programą“ įgyvendinama pagal Stebėsenos komiteto patvirtintą 2014–2020 m. ES fondų investicijų komunikacijos strategiją⁴²⁴ ir sudarant metinius komunikacijos planus, kuriuose nurodomi ES fondų investicijų komunikacijos tikslai pagal prioritetines komunikacijos kryptis, siektini rezultatai, planuojami pasiekti rodikliai ir atsakingos institucijos. Reikia pastebėti, kad **šiame programiniame laikotarpyje buvo sustiprintas ES fondų komunikacijos strateginio planavimo procesas ir iš esmės pakeistas požiūris į ES fondų komunikacijai keliamą tikslą, nes nuo tradicinio informavimo pereita prie pokyčio komunikacijos**, siekiant per komunikacijos veiklas keisti tikslinių grupių elgseną ir tokiu būdu komunikacinėmis veiklomis prisidėti prie ES fondų intervencijomis teminiuose prioritetuose kuriamų rezultatų didesnio panaudojimo. Planuojant 2014–2020 m. ES komunikacijos kryptis, esminiu atspirties tašku tapo veiksmų programoje apibrėžti prioritetai, pagal kuriuos buvo išskirta 11 teminių ES investicijų komunikacijos krypčių. Strategijai detalizuoti buvo parengtos kiekvienos teminės krypties detalizavimo lentelės⁴²⁵, kuriose nurodyta komunikacijos veiklomis siekiama spręsti problema, tikslinė auditorija, siekiami tikslinės auditorijos elgesio ir nuostatų pokyčiai, komunikacijos tikslai, rodikliai, atsakingos institucijos. Pati komunikacijos strategija yra įgyvendinama vykdant komunikacijos kampanijas, kurios tvirtinamos metiniuose planuose. **Tačiau metinių komunikacijos planų įgyvendinimo analizė rodo, kad suplanuotų komunikacijos kampanijų įgyvendinimas vėluoja.** Pavyzdžiui, iš 58 kampanijų, kurių veiklos buvo vykdomos 2017-2018 m., planuotas pagrindines⁴²⁶ veiklas įvykdė 38 kampanijos, o 2018 m. – 41 kampanija. Programinio laikotarpio pradžioje komunikacijos veiklų kampanijų įgyvendinimo pažangą riboja nepakankami institucijų administraciniai gebėjimai ir pasirinktas

⁴²⁴ 2014–2020 m. ES fondų investicijų komunikacijos strategija, patvirtinta 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos stebėsenos komiteto 2014 m. gruodžio 11 d. posėdžio nutarimu Nr. 44P-2.1 (2).

⁴²⁵ Detalesnė informacija adresu: <<http://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/2014-2020-m-es-fondu-investiciju-komunikacijos-strategija>>.

⁴²⁶ Pagrindėmis kampanijos veiklomis buvo išskirtos tos veiklos, kurioms įgyvendinti buvo suplanuota skirti daugiausiai ES fondų lėšų.

komunikacijos kampanijų įgyvendinimo būdas, kai iš pradžių buvo perkama komunikacijos koncepcija, o vėliau įsigyjamos ilgalaikės komunikacijos vykdymo paslaugos. 2018 m. atsirado kita problema – **neužtikrintas tinkamas veiklų koordinavimo ir pažangos stebėjimo funkcijos įgyvendinimas**. 2017 m. pab. – 2018 pr. buvo peržiūrėta ES fondų komunikacijos koordinavimo funkcija vadovaujančioje institucijoje⁴²⁷. Šios peržiūros pasekoje vadovaujančioje institucijoje neliko nė vieno darbuotojo, anksčiau vykdžiusio ES fondų komunikacijos koordinavimo funkcijas, priskirtas vadovaujančiai institucijai pagal Atsakomybės ir funkcijų taisykles⁴²⁸, o pačios funkcijos arba buvo vykdomos vėluojant pagal terminus (pavyzdžiui, metinis komunikacijos planas patvirtintas tik 2018 m. liepą⁴²⁹) arba apskritai nevykdomos: 2018 m. nebuvo organizuojami Informavimo ir komunikacijos grupės (tarpinstitucinės darbo grupės ES fondų lėšų komunikacijos ir informavimo veikloms koordinuoti) posėdžiai, nerengti ir nederinti ketvirtiniai komunikacijos planai, neužtikrintas ministerijų ir įgyvendinančiųjų institucijų informavimo apie ES struktūrinius fondus veiksmų koordinavimas. Institucijoms, vykdančioms komunikacijos kampanijas, trūko procedūrinių išaiškinimų, pagalbos dėl siekiamų komunikacijos rodiklių ir jų interpretavimo ir kitais veiklos vykdymo klausimais.

Nepaisant ES fondų lėšų komunikacijos koordinavimo trūkumų 2018 metais, 12.1 uždavinio rezultatyvumas, vertinant pagal produkto ir rezultato rodiklių pasiekimus, yra pakankamas (141 lentelė). Rodiklio P.S.431 „ES struktūrinių fondų svetainėje apsilankusių unikalių lankytojų vidutinis skaičius per metus“ reikšmė yra artima siekiamai iki 2023 m. (pasiekta 93 proc. tikslo). Per 2017 m. svetainėje www.esinvesticijos.lt apsilankė 186 615 unikalių lankytojų. Šio rodiklio reikšmė nuosekliai gerėjo veiksmų programos įgyvendinimo metu: 2015 m. unikalių lankytojų skaičius buvo 122 447, o 2016 m. – 137 2021. Nagrinėjant svetainės lankomumo statistiką, matyti gana ryškūs svyravimai atskirais mėnesiais. Didesnis lankytojų skaičius siejamas su kvietimų teikti paraiškas suintensyvėjimu ir informacinės-reklaminės kampanijos transliacija. Vidutinis svetainės atmetimo rodiklis matuojantis, kiek yra apsilankymų, kurių metu asmuo išėjo iš svetainės titulinio puslapio, nenaršęs kituose svetainės puslapiuose, išlieka aukštas. Šis rodiklis padidėjo nuo 45 proc. 2016 m. iki 48,4 proc. 2017 m. Laikoma, jog portaluose, kuriems nėra vykdomos aktyvios reklaminės kampanijos iki 30 proc. dydžio atmetimo rodiklis yra toleruotinas. Tačiau tiek 2017 m., tiek 2018 m. svetainė www.esinvesticijos.lt buvo aktyviai reklamuojama, įgyvendinant informacinę-reklaminę kampaniją.

141 lentelė. 12.1 uždavinio stebėsenos rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Mata- vimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektinga reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Įgyvendinta plati informavimo kampanija, informuojanti apie veiksmų programos įgyvendinimo pradžią	Skaičius	-	-	1	1	100 proc.
Įgyvendintos informavimo ir komunikacijos kampanijos	Skaičius	-	-	60	6	10 proc.
ES fondų svetainėje apsilankusių unikalių lankytojų vidutinis skaičius per metus	Skaičius	-	-	200 000	186 615*	93 proc.
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Dalis potencialių pareiškėjų, kuriuos tenkina turima informacija	Proc.	30	2009	65	67**	103 proc.
Dalis projektų vykdytojų, kuriems pakanka informacijos kaip tinkamai įgyvendinti projektą	Proc.	18	2009	65	81**	125 proc.
Dalis gyventojų, teigiančių, kad ES investicijos padeda siekti teigiamų socialinių ir ekonominių pokyčių šalyje ir prisideda prie gyventojų gyvenimo kokybės gerinimo	Proc.	50	2008	60	72**	115 proc.

Šaltinis: SFMIS duomenys iš www.esinvesticijos.lt, 2018-10-22, išskyrus informaciją, pažymėtą * (pateikiama informacija už kalendorinius metus iš 2017 m. VP metinės ataskaitos) ir ** (informacija iš 2014–2020 m. ES investicinių fondų lėšas administruojančių institucijų 2018 m. įgyvendintų komunikacijos kampanijų analizės (ESTEP, projektas)).

Kiti du produkto rodikliai – P.S.429 „Įgyvendinta plati informavimo kampanija, informuojanti apie veiksmų programos įgyvendinimo pradžią“ ir P.S.430 „Įgyvendintos informavimo ir komunikacijos kampanijos“ – yra susiję su įgyvendinamomis komunikacijos kampanijomis. Plataus masto kampanija buvo sėkmingai⁴³⁰ įvykdyta programos įgyvendinimo pradžioje, o teminių kampanijų pažanga yra skirtinga. Vertinant pagal metinių planų vykdymą ir komunikacijos efektyvumo rodiklių pasiekimą, sėkmingiau kampanijas vykdo AM, EIMIN, Invega,

⁴²⁷ Iš pradžių funkciją priskiriant Finansų ministerijos Komunikacijos skyriui, o vėliau vėl grąžinant Finansų ministerijos Investicijų departamentui

⁴²⁸ 2014 m. birželio 4 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 528 „Dėl atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą“ (suvestinė redakcija nuo 2018-06-01)

⁴²⁹ 2018 m. liepos 5 d. finansų ministro įsakymas Nr. 1K-256 „Dėl 2018-2020 m. komunikacijos plano patvirtinimo“

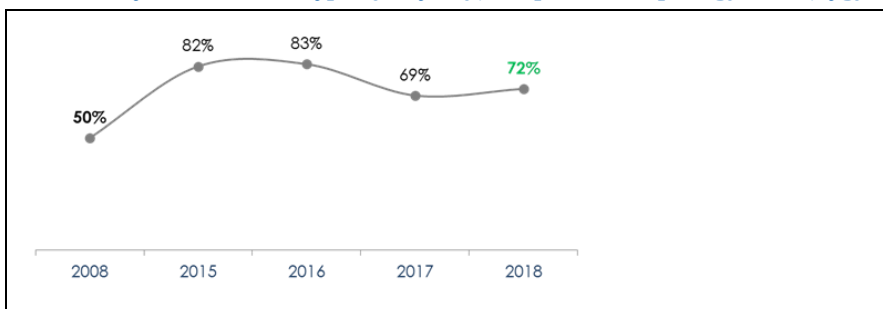
⁴³⁰ ESTEP. 2014–2020 m. ES investicinių fondų lėšas administruojančių institucijų 2016 m. įgyvendintų komunikacijos kampanijų analizė

ESFA, o daugiausiai organizacinių sunkumų planuojant veiklas ir įsigyjant šių veiklų įgyvendinimo paslaugas kilo Sveikatos apsaugos ministerijai ir Kultūros ministerijai. Vertinant atskirų komunikacijos kampanijų suderinamumą ir galimo persidengimo rizikas, metiniuose komunikacijos efektyvumo vertinimuose⁴³¹ buvo nustatyta **aukšta kampanijų atskirose teminėse komunikacijos srityse sinergija** (kai atskirų institucijų vykdomos kampanijos yra nukreiptos skirtingoms tikslinėms grupėms, arba skirtos tos pačios temos skirtingoms potemėms, tačiau kartu prisidedama prie bendrų komunikacijos rodiklių pokyčių). Veiklų persidengimo ar sankirtų su kitomis veiksmų programos priemonėmis ar kitomis kampanijomis nebuvo nustatyta, nes tais atvejais, kai vykdomos visuomenės švietimo/informavimo priemonės, siekiant keisti vyraujančius stereotipus, įsitikinimus ar pan., sankirtos problema nėra aktuali. Pavyzdžiui, jeigu vienu metu vykdomos dvi informacinės kampanijos, skirtos toms pačioms visuomenės grupėms siekiant pakeisti nuostatas, finansuojamos iš dviejų skirtingų šaltinių, tai į jas turėtų būti žiūrima, kaip į papildančias viena kitą, nes visuomenės nuomonės ar stereotipų keitimas yra ilgas nuolatinio ir intensyvaus darbo reikalaujantis procesas.

Atsižvelgiant į tai, kad 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu didelis dėmesys skiriamas partnerių, nurodytų Reglamento Nr. 1303/2013 5 straipsnio 1 dalyje įtraukimui į ES struktūrinių fondų komunikacijos procesą, **yra suplanuota ir visuotinės dotacijos būdu įgyvendinama** priemonė Nr. 12.0.1-CPVA-V-202 „Informavimas apie veiksmų programą“ **papildanti atskira konkursinė priemonė** Nr. 12.0.1-CPVA-K-204 „Komunikacija apie ES investicijas“. Ji skirta nevyriausybiinių organizacijų, „Europe Direct“ informacijos centrų priimančių institucijų, asociacijų komunikacijos projektams, kuriais turi būti skatinami gyventojai domėtis ES investicijomis skatinamais socialiniais ir ekonominiais pokyčiais, iš ES struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamų projektų įgyvendinimu, jų rezultatais ir teikiama nauda regionui bei šaliai, taip pat sudarytų prielaidas didesniai pasitikėjimui ES struktūrinių fondų administravimo sistemos efektyvumu ir skaidrumu, skatintų gyventojus jaustis aktyvios Europos bendruomenės dalimi. Šia priemone siekiama pasinaudoti nevyriausybiinių organizacijų kompetencijomis tam tikrose viešosios politikos srityse (pavyzdžiui, aplinkosaugoje, korupcijos prevencijos) ir didesniu visuomenės pasitikėjimu jomis nei valstybinėmis institucijomis, tikintis, kad ES investicijų logikos ir naudos viešinimas iš įvairių šaltinių kokybiškai prisidėtų prie gilesnio visuomenės supratimo apie ES investicijas, skatintų pasitikėjimą ES fondų sistemos efektyvumu ir skaidrumu. Priemonės vykdymui, kurią suplanuota įgyvendinti skelbiant du kvietimus, yra numatyta skirti 1 118 754,00 Eur ESF ir bendrojo finansavimo lėšų. Pagal pirmąjį kvietimą teikti paraiškas, kuris buvo paskelbtas 2017 m. liepą – rugsėjį, buvo suplanuota skirti iki 600 000 Eur ESF ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų. Tačiau kvietimo metu nebuvo gauta pakankamai kokybiškų paraiškų, todėl buvo finansuoti visi projektai (24 iš 50), praėję tinkamumo vertinimą. Projektus pagal pirmąjį kvietimą planuojama baigti įgyvendinti iki 2018 pabaigos, o antrąjį kvietimą skelbti 2019 m. PIP numatyta, kad pagal šią priemonę iš viso bus įgyvendinta 50 informavimo ir komunikacijos projektų (atitinka nacionalinio stebėsenos rodiklio P.N.202 siekiamą reikšmę). Tačiau atsižvelgiant į ribotą kokybiškų paraiškų skaičių pirmojo kvietimo metu, prieš skelbiant naują kvietimą būtų naudinga įvertinti pirmojo etapo projektų rezultatus ir naudą.

ES fondų lėšų komunikacijos efektyvumas programos lygiu vertinamas pagal tris rezultato rodiklius, matuojančius potencialių pareiškėjų, kuriuos tenkina turima informacija, dalį (R.S. 408), projektų vykdytojų, kuriems pakanka informacijos, kaip tinkamai įgyvendinti projektą, dalį (R.S.409) ir gyventojų, teigiančių, kad ES investicijos padeda siekti teigiamų socialinių ir ekonominių pokyčių šalyje ir prisideda prie gyventojų gyvenimo kokybės gerinimo, dalį (R.S. 411). Kaip matyti iš 141 lentelėje pateiktų duomenų, visų trijų rezultato rodiklių reikšmės, nustatytos 2023 m., jau pasiektos. Rezultato rodikliai atspindi komunikacijos veiklų intervencijas, tačiau gyventojų nuomonės rodiklis yra labai priklausomas nuo bendro šalies konteksto ir gyventojų pasitikėjimo valdžios institucijomis indekso. Rodiklio R.S. 411 pokyčio dinamika pateikta 104 pav.

104 pav. Rodiklio R.S. 411 „Dalis gyventojų, teigiančių, kad ES investicijos padeda siekti teigiamų socialinių ir ekonominių pokyčių šalyje ir prisideda prie gyventojų gyvenimo kokybės gerinimo“ pokytis

⁴³¹ Ten pat.

Šaltinis: UAB „Socialinės informacijos centras“. Gyventojų nuomonės apie ES fondus tyrimas, 2018 m. spalio – lapkritis.

Dabartinio programinio laikotarpio komunikacijos strategijoje akcentą perkėlus nuo tradicinio informavimo į nuomonės ir elgsenos pokyčius, atitinkamai, veiksmų programoje buvo tikslinga nustatyti naujus arba papildomus su elgsenos pokyčių skatinimu susijusius rezultato lygio rodiklius. Pavyzdžiui, ES fondų komunikacijos efektyvumo vertinime⁴³² buvo siūlyta apsvarstyti papildomo rezultato lygio rodiklio „Dalis gyventojų, kurie turėjo galimybę dalyvauti svarstant, aptariant planuojamus ar įgyvendinamus ES investicijų projektus“ patvirtinimą. Šis rodiklis, skatinantis visuomenę veikti, dabar yra nustatytas skėtinės krypties „Lietuva, kurią kuriame ES investicijomis“ komunikacijos rezultatams matuoti. Raginimas įsitraukti į ES fondų investicijų projektų planavimą, įgyvendinimą ir priežiūrą prisidėtų prie skaidresnio ES fondų lėšų panaudojimo įvaizdžio formavimo visuomenėje. Rodiklio reikšmė yra žema: 2016 m. pab. atlikus reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą, paaiškėjo, kad tik 9 proc. Lietuvos gyventojų dalyvavo aptariant ar svarstant ES investicijų projektus, o 2017 m. pabaigoje ir 2018 m. pabaigoje nustatyta dar mažesnė rodiklio reikšmė – 6 proc.⁴³³ Kaip rodo įgyvendintų projektų pavyzdžiai, vengiant diskusijų, viešų projektų aptarimų vėliau susiduriama su neigiama gyventojų nuomone, nepateisintais lūkesčiais ar kitais nesutarimais bendruomenėse, o tai prailgina projekto įgyvendinimo terminus. Atsižvelgiant į šią problemą, būtų **tikslinga daugiau dėmesio skirti gyventojų platesniam įtraukimui į viešąsias diskusijas dėl vykdomų ir planuojamų vykdyti projektų, finansuojamų ES fondų lėšomis.**

2.12.2.1. Uždavinio „Užtikrinti ES fondų investicijų vertinimą“ analizė

12.2 uždavinys „Užtikrinti ES fondų investicijų vertinimą“ vykdomas įgyvendinant vieną priemonę Nr. 12.0.2-CPVA-V-203 „ES fondų investicijų vertinimas“. Vertinimas yra svarbi sudėtinė sprendimų priėmimo dalis, naudojama viešosios politikos ar jos daliai (programos, prioriteto, priemonės) tobulinti ir viešųjų investicijų efektyvumui bei rezultatyvumui didinti. 2014–2020 m. programiniame laikotarpyje vertinimo veiklai planuoti ir vykdyti buvo parengtas ir 2014 m. lapkritį Stebėsenos komitete patvirtintas ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo vertinimo planas⁴³⁴. Tai strateginis dokumentas, kuris nustato ES fondų investicijų panaudojimo vertinimo tikslus, uždavinius ir priemones jiems įgyvendinti 2014–2020 m. laikotarpiui. Vertinimo planą sudaro aprašyti vertinimo poreikiai, tikslai ir uždaviniai, pagrindiniai metodai ir duomenys, vertinimo rezultatų panaudojimas ir 2014–2020 m. laikotarpiu planuojamų vertinimų sąrašas. Vertinimų sąrašas detalizuojamas ir patikslinamas kasmet sudarant metinius vertinimo planus.

Priemonės rezultatyvumas yra matuojamas pagal du rodiklius (142 lentelė). Nustatytas produkto rodiklis P.S.432 „Atlikti vertinimai“ rodo vertinimo veiklos apimtį. Remiantis priemonės Nr. 203 įgyvendinimo planu, įgyvendinant 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo vertinimo planą yra numatyta atlikti 70 vertinimų. Pagal naujausius SFMIS duomenis⁴³⁵ yra atlikti 24 vertinimai (pasiekta 34 proc. viso laikotarpio reikšmės). Priemonės įgyvendinimo plane buvo nustatyta, kad iki 2018 m. bus atlikta 30 vertinimų, tačiau skaičiuojant vertinimo projektus, kurie turi būti užbaigti iki 2018 m. pabaigos, rodiklio reikšmė bus pasiekta 90 proc. (iš viso bus atlikti 27 vertinimai). Įgyvendinant metinius vertinimo planus 6 suplanuotų vertinimų buvo atsisakyta (pasikeitus poreikiui, nutraukus pirkimo procedūrą ar paslaugų teikimo sutartį).

142 lentelė. 12.2 uždavinio stebėsenos rodiklių pasiekimo mastas.

Rodiklio pavadinimas	Matavimo vienetas	Pradinė reikšmė	Pradinės reikšmės metai	Siektina reikšmė (2023)	Per ataskaitinį laikotarpį pasiekta reikšmė	
					Reikšmė	Proc. siektinos reikšmės
ESF bendrieji ir specialieji programos produkto rodikliai						
Atlikti vertinimai	Skaičius	-	-	70	26	37 proc.
ESF bendrieji ir specialieji programos rezultato rodikliai						
Įgyvendintos rekomendacijos	Proc.	60	2014	70	41	57 proc.

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

Nagrinėjant pagal atliktų vertinimų tipą iki 2018 m. gruodžio pab.:

⁴³² Ten pat.

⁴³³ UAB „Socialinės informacijos centras“. Gyventojų nuomonės apie ES fondus tyrimas, 2018 m. spalio – lapkritis.

⁴³⁴ Planas patvirtintas 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos stebėsenos komiteto 2014 m. lapkričio 13 d. nutarimu Nr. 44P-1.1 (1)

⁴³⁵ 2018-20-22 SFMIS informacija, skelbiama www.esinvesticijos.lt

- buvo atlikta 16 *poveikio* vertinimų; iš kurių 14 buvo skirti 2007–2013 m. laikotarpio veiksmų programų poveikio analizei, nagrinėjant panašių intervencijų, kurių įgyvendinimas tęsiamas 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, poveikį ir pamokas. Vienas poveikio vertinimas, analizavęs 2014–2020 m. ES fondų intervencijas, skirtas nustatyti 2014–2020 m. veiksmų programos poveikį Lietuvos makroekonominiams rodikliams, kitas – ES investicijų į regionų plėtrą ir jų poveikio gyvenimo kokybės pokyčiams nustatyti.
- 9 *įgyvendinimo* vertinimai, skirti VP investicijų įgyvendinimui bei jų valdymui ir administravimui tobulinti. Šių vertinimo objektai – veiksmų programos ir jos sudėtinių dalių (prioritetas, priemonė ar jų grupės) įgyvendinimas, administravimo sistema, jos komponentai ir funkcijos, suinteresuotųjų grupių dalyvavimas įgyvendinant veiksmų programas
- Buvo įgyvendintas 1 *vertinimo gebėjimų stiprinimo projektas* (1 etapas), kurio metu buvo suorganizuota 7-oji tarptautinė vertinimo konferencija „Inovacijų vertinimas ir vertinimo inovacijos“; parengta studija, kurioje atlikta VGS 2007–2013 m. analizė, nustatytas VGS priemonių veiksmingumas ir nustatytos tolesnės VGS kryptys ir priemonės; atliktas metavertinimas dėl dalyvavimo grįsto vertinimo būdo panaudojimo Lietuvoje; suorganizuoti mokymo seminarai-diskusijos „Vertiname vertinimo planus, pažangą ir rezultatus“ ir „Vertinimo rezultatai: geresnis naudojimas ir efektyvus viešinimas“; išleisti leidiniai „ES investicijų vertinimo gebėjimai Lietuvoje: pasiekimai ir gairės ateičiai“ ir „Vertinimas kaip dialogas: dalyvavimu grįstas vertinimas“.

Šiame programiniame laikotarpyje **įgyvendinant ES fondų lėšų vertinimo veiklas yra siekiama prisidėti prie valdymo, orientuoto į rezultatus, stiprinimo Lietuvoje** ir skatinti, kad vertinimų rezultatai būtų integruojami į sprendimų priėmimo procesą. Siekiant šio tikslo nustatytuose vertinimo standartuose⁴³⁶ yra numatyta, kad rengiant vertinimo projektą turi būti atsižvelgiama į sprendimų priėmėjų poreikius, o vertinimo rekomendacijos būtų pagrįstos, aiškios, pateiktos laiku, įgyvendinamos (įskaitant suderinimą su suinteresuotomis pusėmis) ir veiksmingos. Vertinimo rekomendacijų įgyvendinimas yra numatytas kaip 12.2 uždavinio rezultato rodiklis R.S. 410. Jis taikomas ir priemonės „ES fondų investicijų vertinimas“ stebėsenai. Remiantis stebėsenos rodiklių aprašu⁴³⁷, rodikliu R.S. 410 yra matuojama įgyvendintų rekomendacijų dalis (proc.) nuo bendro atliekant vertinimus pateiktų rekomendacijų skaičiaus. Veiksmų programos metinės ataskaitos⁴³⁸ duomenimis per laikotarpį nuo VP įgyvendinimo pradžios iki 2017 m. **įgyvendintų rekomendacijų dalis sudarė 41 proc. nuo vertinimuose pateiktų rekomendacijų** (iš 126 rekomendacijų buvo įgyvendinta 51), todėl priemonės įgyvendinimo plane nustatyta **tarpinė reikšmė** (40 proc.) iki 2018 m. pabaigos **buvo pasiekta** jau 2017 m., o per 2018 m. rezultato rodiklio reikšmė turėtų dar padidėti. Sprendžiant pagal įgyvendintų rekomendacijų skaičių ir turinį, daugiausiai vertinimu kaip prie intervencijų tobulinimo instrumentu pasinaudojo SADM (investicijų į ADRP priemones ir jaunimo užimtumo skatinimo srityse), FM (dėl veiksmų programos spartesnio įgyvendinimo ir geresnio finansų inžinerijos priemonių taikymo) ir ŪM (dėl intervencijų inovacijų ir MTEPI srityse).

Vertinimo rezultatų naudojimas priklauso nuo įvairių veiksnių: veiksmingai vykdomos vertinimo funkcijos, kokybiško strateginio planavimo (aiškių vertinimo poreikio, tikslų ir klausimų suformulavimo), vertintojų kvalifikacijos, kompetencijos ir patirties, vertinimui atlikti reikalingų duomenų kokybės ir prieinamumo, taikomų duomenų rinkimo ir analizės metodų, vertinimo užsakovo, paslaugų teikėjo ir kitų suinteresuotų asmenų bendradarbiavimo vertinimo proceso metu ir kitų veiksnių. Bendrai tai gali būti apibūdinama **vertinimo gebėjimų** terminu. Bendrųjų nuostatų reglamente (ES) Nr. 1303/2013 yra nurodyta, kad šiame programiniame laikotarpyje valstybės narės turi užtikrinti tinkamus vertinimo gebėjimus. Vertinimo gebėjimų stiprinimo projektus inicijuoja ir įgyvendina⁴³⁹ vadovaujančioji institucija, kuriai pagal Atsakomybės ir funkcijų taisykles⁴⁴⁰ yra pavesta koordinuoti ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo vertinimo veiklą, užtikrinti vertinimo metinių planų rengimą, keitimą ir įgyvendinimą, informacijos apie vertinimo rezultatus teikimą. Stebėsenos komitetui ir Europos Komisijai, stebėti vertinimo rekomendacijų įgyvendinimą. Nors Lietuvoje yra nuosekliai investuojama į vertinimo gebėjimų stiprinimą nuo 2005 m., tačiau **išlieka iššūkis užtikrinti valstybės tarnautojų vertinimo gebėjimų tvarumą**. 2007–2016 m. laikotarpiu pusė tarpinstitucinės Vertinimo koordinavimo grupės narių pakeitė darbovietę, o po 2017–2018 m. Finansų ministerijoje atliktos funkcijų peržiūros vadovaujančios

⁴³⁶ Patvirtinti kartu su 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo vertinimo planu (3 priedas).

⁴³⁷ 2014 m. gruodžio 30 d. Finansų ministro įsakymas Nr. 1K-499 (Suvestinė redakcija nuo 2018-05-18).

⁴³⁸ 2017 m. metinės investicijų į ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą tikslo įgyvendinimo ataskaitos A dalis.

⁴³⁹ Nuo 2005 m. Lietuvoje sistemingai stiprinami vertinimo gebėjimai – FM tam organizuoja projektus, kuriais siekiama tobulinti gebėjimus keturiais lygmenimis: asmeniniu (tarnautojų žinios, įgūdžiai ir nuostatos), instituciniu (vertinimo organizacinės struktūros, procedūros ir taisyklės), tarpinstituciniu (vertinimo koordinavimo grupė) ir visuomenės (struktūros ir procedūros, skatinančios visuomenės ar suinteresuotųjų šalių dalyvavimą vertinimo procese ir naudojant vertinimo rezultatus). Pagal 2014–2020 m. vertinimo planą šiuo metu jau prasidėjo VGS projekto 2-jo etapo įgyvendinimas.

⁴⁴⁰ 2014 m. birželio 4 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 528 „Dėl atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą“ (suvestinė redakcija nuo 2018-06-01).

institucijos funkcija, susijusi su vertinimo veiklos koordinavimu, iš Investicijų departamento buvo perkelta į Finansų politikos departamentą. Vertinimo funkcijos peržiūros sėkme reikėtų laikyti tai, kad jos metu pavyko išlaikyti ilgametę ES fondų lėšų vertinimo veiklos koordinavimo patirtį sukaupusius darbuotojus (priešingai, nei ES fondų komunikacijos funkcijos perdavimo atveju, kaip buvo nurodyta analizuojant 12.1 uždavinį). Atsižvelgiant į FM Finansų politikos departamento nuostatuose numatytą funkciją rengti „ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo vertinimo planą bei jo pakeitimus, kartu atsižvelgiant ir į visuomenės gyvenimo kokybės augimo modelio kontekste kylančius vertinimo poreikius“, būtų tikslinga apsvarstyti galimybę išplėsti Vertinimo koordinavimo grupės sudėtį, įtraukiant ministerijų darbuotojus, atsakingus už strateginį planavimą.

2.12.3. Išvados

9.1.1. Kaip veiksmų programoje nustatyti prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslai atitinka dabartinę socialinę – ekonominę šalies situaciją? Ar pasirinktos priemonės atitinka šiandienos poreikius?

Socialinio – ekonominio konteksto pokyčiai neturi poveikio 12 prioriteto intervencijoms, tačiau jas netiesiogiai gali sustiprinti Lietuvoje vystomos Atviros Vyriausybės iniciatyvos (skatinant piliečių įsitraukimą į sprendimų priėmimo procesą per viešąsias konsultacijas) ir tobulinamas valdymo, orientuoto į rezultatus, procesas (skatinant paklausą vertinimo įrodymais grįstoms žinioms ir sprendimams).

9.1.2. Ar pasirinktos tinkamiausios priemonės ir jų įgyvendinimo būdai veiksmų programos prioriteto, investicinio prioriteto, konkretaus uždavinio tikslams pasiekti? 9.1.3. Ar veiksmų programos intervencijos pasieks veiksmų programoje nustatytas tikslines grupes? 9.1.4. Kiek veiksmų programos intervencijos į skirtingas ūkio/viešosios politikos sritis suderintos tarpusavyje? 9.1.5. Kurios intervencijos dubliuoja viena kitą, persidengia? Kokių veiksmų reikia imtis situacijai pataisyti?

Abu pagal 12 prioritetą įgyvendinami uždaviniai yra vykdomi pagal visam laikotarpiui parengtą planą (strategiją), kuriame yra pagrįstos veiklų vykdymo kryptys, o metiniais planais yra tvirtinamos konkrečios veiklos. Metiniai planai yra derinami tarpinstitucinėse darbo grupėse (atitinkamai, Informavimo ir komunikacijos arba Vertinimo koordinavimo darbo grupėje), o planų keitimai pristatomi Stebėsenos komiteto posėdžiuose. Šis procesas užtikrina, kad vykdomos veiklos būtų suderintos ir nesidubliuotų.

Pagal 12 prioritetą vykdomos intervencijos, sudarydamos sąlygas sklandesniam ir efektyvesniam visos veiksmų programos įgyvendinimui, papildoma kitas veiksmų programos priemones. Pavyzdžiui, įgyvendinant 12.1 uždavinį vykdomos informavimo ir komunikavimo veiklos sudaro prielaidas didesniai paraiškų srautui, užtikrina didesnę sistemos skaidrumą, skatina tikslinių grupių elgsenos pokyčius ir ES fondų lėšomis sukurtų produktų naudojimą. Pagal 12.2 uždavinį atliekami ES fondų poveikio vertinimai tobulina pačių intervencijų kokybę ir prisideda prie efektyvesnio ES fondų investavimo.

9.2.4. Ar veiksmų programos prioritetų ir investicinių prioritetų bei konkrečiųjų uždavinių intervencijoms numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos juose numatytiems tikslams pasiekti?

Finansinė 12 VP prioriteto įgyvendinimo pažanga, lyginant su bendru veiksmų programos lygiu, vidutinė. Nors visos prioriteto lėšos suplanuotos, tačiau pasirašytų finansavimo sutarčių suma sudaro 45 proc. numatytų lėšų. Pagal priemonių įgyvendinimo planus suplanuoti produktai yra siekiami laikantis nustatytų tarpinių reikšmių, todėl galima daryti išvadą, kad su suplanuotais finansiniais ištekliais bus pasiekti veiksmų programoje šiam prioritetui nustatyti produktai ir rezultatai. Vertinimo metu buvo gauta tik viena indikacija, kad kai kurioms institucijoms, vykdančios ES fondų lėšų informavimo ir komunikavimo veiklas, įgyvendinus 2018–2020 m. komunikacijos plane nustatytas kampanijas, gali trūkti lėšų veiklų tęstinumui iki programos pabaigos (2021–2023 m. laikotarpiu). Poreikis palaikyti sukurtą „komunikacinį lauką“ turėtų būti įvertintas rengiant naują metinį planą, o nustačius tokį poreikį būtų galima apsvarstyti lėšų perskirstymą tarp atskirų kampanijų (visų pirma, įvertinant tikslingumą numatyta finansavimo apimti (600 000 Eur) skelbti antrąjį kvietimą NVO komunikacinėms veikloms pagal visuotinės dotacijos priemonę Nr. 12.0.1-CPVA-K-204 „Komunikacija apie ES investicijas“).

9.2.1. Kokių mastu pasiektos veiksmų programos prioritetų veiklos rezultatų peržiūros plane ir VP priede numatytos rodiklių reikšmės? Paaiškinti nukrypimų priežastis. Kokia veiklos rezultatų peržiūros plane numatytų rodiklių reikšmių pasiekimo tikimybė 2023 m.? Kokių veiksmų reiktų imtis norint pasiekti 2023 m. numatytas rodiklių reikšmes? 9.2.6. Pateikti siūlymus dėl efektyviausio veiklos rezervo lėšų

panaudojimo (konkrečių uždavinių tobulinimas ir nauji konkretūs uždaviniai bei priemonės jiems įgyvendinti).

Veiksmų programos 12 prioritetui nėra nustatytas veiklos lėšų rezervas.

9.2.2 Kokiu mastu pasiekti investicinių prioritetų produktai ir rezultatai? Kokios yra tokių pasiekimų priežastys?

Nepaisant ES fondų lėšų komunikacijos koordinavimo trūkumų 2018 metais, 12.1 uždavinio rezultatyvumas, vertinant pagal produkto ir rezultato rodiklių pasiekimus, yra pakankamas. Rodiklio P.S.431 „ES struktūrinių fondų svetainėje apsilankusių unikalų lankytojų vidutinis skaičius per metus“ reikšmė yra artima siekiamai iki 2023 m. (pasiekta 93 proc. tikslo). Per 2017 m. svetainėje www.esinvesticijos.lt apsilankė 186 615 unikalūs lankytojai. Kiti du produkto rodikliai – P.S.429 „Įgyvendinta plati informavimo kampanija, informuojanti apie veiksmų programos įgyvendinimo pradžią“ ir P.S.430 „Įgyvendintos informavimo ir komunikacijos kampanijos“ – yra susiję su įgyvendinamomis komunikacijos kampanijomis. Plataus masto kampanija buvo sėkmingai įvykdyta programos įgyvendinimo pradžioje, o teminių komunikacijos kampanijų pažanga yra skirtinga. Vertinamuoju laikotarpiu buvo baigtos įgyvendinti 6 iš numatytų 60 komunikacijos kampanijų. Tačiau didžioji dalis vykdomų kampanijų yra kelerių metų trukmės, todėl šį produkto rodiklį dar per anksti matuoti. Vertinant pagal metinių planų vykdymą ir komunikacijos efektyvumo rodiklių pasiekimą, sėkmingiau kampanijas vykdo AM, EIMIN, Invega, ESFA, o daugiausiai organizacinių sunkumų planuojant veiklas ir įsigyjant šių veiklų įgyvendinimo paslaugas kilo SAM ir KM.

ES fondų lėšų komunikacijos efektyvumas programos lygiu vertinamas pagal tris rezultato rodiklius, matuojančius potencialių pareiškėjų, kuriuos tenkina turima informacija, dalį (rodiklis R.S. 408), projektų vykdytojų, kuriems pakanka informacijos, kaip tinkamai įgyvendinti projektą, dalį (rodiklis R.S.409) ir gyventojų, teigiančių, kad ES investicijos padeda siekti teigiamų socialinių ir ekonominių pokyčių šalyje ir prisideda prie gyventojų gyvenimo kokybės gerinimo, dalį (rodiklis R.S. 411). Visų trijų rezultato rodiklių reikšmės, nustatytos 2023 m., jau pasiektos. Atsižvelgiant į tai, kad dabartinio programinio laikotarpio komunikacijos strategijoje akcentas yra perkeltas nuo tradicinio informavimo į nuomonės ir elgsenos pokyčius, tikslinga daugiau dėmesio skirti gyventojų platesniam įtraukimui į viešąsias diskusijas dėl vykdomų ir planuojamų vykdyti projektų, finansuojamų ES fondų lėšomis.

12.2 uždavinio, skirto užtikrinti ES fondų investicijų vertinimą, rezultatyvumui stebėti yra nustatyta po vieną produkto ir rezultato rodiklį. Produkto rodikliui P.S.432, kuris uždavinio įgyvendinimą matuoja pagal atliktų vertinimų skaičių, nustatyta tarpinė reikšmė (30) iki 2018 m. pabaigos pasiekta 87 proc. (iš viso bus atlikti 26 vertinimai). Įgyvendinant metinius vertinimo planus 6 suplanuotų vertinimų buvo atsisakyta (pasikeitus poreikiui, nutraukus pirkimo procedūrą ar paslaugų teikimo sutartį). Vertinimo rekomendacijų įgyvendinimas yra numatytas kaip 12.2 uždavinio rezultato rodiklis R.S. 410. Jis taikomas ir priemonės „ES fondų investicijų vertinimas“ stebėsenai. Per laikotarpį nuo VP įgyvendinimo pradžios iki 2017 m. įgyvendintų rekomendacijų dalis sudarė 41 proc. nuo vertinimuose pateiktų rekomendacijų (iš 126 rekomendacijų buvo įgyvendinta 51), todėl priemonės įgyvendinimo plane nustatyta tarpinė reikšmė (40 proc.) iki 2018 m. pabaigos buvo pasiekta jau 2017 m., o per 2018 m. rezultato rodiklio reikšmė turėtų dar padidėti. Sprendžiant pagal įgyvendintų rekomendacijų skaičių ir turinį, daugiausiai vertinimu kaip intervencijų tobulinimo instrumentu pasinaudojo SADM (investicijų į ADRP priemones ir jaunimo užimtumo skatinimo srityse), FM (dėl veiksmų programos spartesnio įgyvendinimo ir geresnio finansinių priemonių taikymo) ir EIMIN (dėl intervencijų inovacijų ir MTEPI srityse). Siekiant ES fondų lėšų vertinimo veiklomis labiau prisidėti prie valdymo, orientuoto į rezultatus, stiprinimo Lietuvoje, tikslinga toliau stiprinti vertinimo gebėjimus.

3. STRATEGINIŲ SIŪLYMŲ IR REKOMENDACIJŲ SUVESTINĖ

143 lentelė. Strateginių siūlymų ir rekomendacijų suvestinė.

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
1 VP prioritetas „Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų skatinimas“				
1.	Siekiant didinti verslo investicijų į MTEP apimtį vien ES fondų priemonių nepakanka.	Strateginis siūlymas: Palaipsniui keisti paskatų inovacijoms sistemą – lanksčiau reglamentuojant MTEP sąvoką (orientuojantis į europinę patirtį, lanksčiau priskiriant veiklas eksperimentinei plėtrai) ir daugiau išnaudojant kitas finansavimo formas (mokestinės lengvatas, rizikos kapitalą, kt.), taip pat stiprinant inovacijų paramos sistemos, galinčios užtikrinti kokybiškų projektų idėjų srautą, veiksmingumą.	EIMIN, LRV	2021
2.	Nepakankamas inovatyvių įmonių skaičius, nesudarantis kritinės masės verslo investicijų į MTEP augimui.	Strateginis siūlymas: Skatinti aktyvesnį inovacijoms imlių tiesioginių užsienio investicijų (TUI) pritraukimą, orientuojantis ne tik į naujus, bet ir jau Lietuvoje veikiančius investuotojus, siekiant pritraukti tarptautinių įmonių į aukštesnės pridėtinės vertės grandinės dalis.	EIMIN, LRV	2021
3.	Nėra pakankamai sisteminių paskatų mokslo ir verslo bendradarbiavimui.	Strateginis siūlymas: Stiprinti paskatas, susijusias su mokslo ir studijų institucijų bei tyrėjų motyvacija komercinti žinias ar dirbti su užsakomaisiais tyrimais, pvz., tyrėjų karjeros kriterijais, darbo sutarčių sąlygomis, mokslo finansavimo kriterijais. Kartu būtina kurti profesionalią žinių vadybos ir mokslo eksporto sistemą.	ŠMM, LRV	2021
4.	Nepakankamas MTEPI sistemos žmogiškasis kapitalas.	Strateginis siūlymas: Reikšmingai sustiprinti Lietuvos MTEPI sistemos žmogiškąjį kapitalą. Tai sudarytų sąlygas tvariai Lietuvos MTEPI sistemos plėtrai ir esamų pajėgumų palaikymui bei atsinaujinimui. Žmogiškieji ištekliai svarbūs visos inovacijų sistemos funkcionavimui ir MTEPI veiklų vykdymui tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuose. Siūloma ženkliai investicijas skirti aukščiausios kvalifikacijos tyrėjų iš užsienio pritraukimui, iš esmės pagerinti darbo sąlygas tyrėjams ir padidinti finansavimą tyrėjų vykdomiems MTEPI darbams.	EIMIN, ŠMM, LRV	2021
5.	Nepakankamai užtikrinamos sąsajos tarp 1.2.1 ir 1.2.2 uždavinių aktualių priemonių,	Strateginis siūlymas: Iš esmės tobulinti MTEPI politikos formavimą, koordinavimą ir įgyvendinimą. Nors egzistuoja tarpinstitucinis bendradarbiavimas, jis nėra pakankamai efektyvus. Bendradarbiavimo stiprinimas leistų užtikrinti sklandesnę priemonių planavimą ir įgyvendinimą. Priemonių įgyvendinimo procesų tobulinimas padidintų priemonių patrauklumą ir prieinamumą didesniai skaičiui tikslinių grupių atstovų. Taip pat aktuali MTEPI finansuojančių ir konsultuojančių institucijų tinklo peržiūra ir konsolidacija.	EIMIN, ŠMM, LRV	2021
6.		Rekomendacija: Užtikrinti geresnes sąsajas tarp 1.2.1 ir 1.2.2 uždavinių aktualių priemonių,	EIMIN, ŠMM	2019

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
		taikant platesnį priemonių, skatinančių technologijų persiliejamą ir MTEP rezultatų komercinimą, spektrą ir priemonių suderinamumą, jungiant jų veiklas į vieningą sistemą. Pvz., užtikrinti, kad priemonės „MTEP rezultatų komercinimo ir tarptautiškumo skatinimas“ ir „Ankstyvos stadijos plėtros fondas I“ nedubliuotų viena kitos, o papildytų viena kitą, pvz., finansuoti skirtingus komercinimo ciklus.		
7.	1.1.1 uždavinio priemonėse ir MTI projektuose nepakankamai dėmesio skiriama MTI įveiklinimui, Lietuvos ir užsienio verslo dalyvavimo stiprinimui bei investicijų pritraukimui. Esama MTI per didelė ir fragmentuota.	Strateginis siūlymas: Koncentruoti ir optimizuoti MTEP infrastruktūrai skiriamas investicijas, daugiau dėmesio skirti infrastruktūros įveiklinimui. Tai padėtų kurti pasauliniu mastu konkurencingus mokslo centrus, leistų investicijas panaudoti siekiant įgyvendinti valstybei aktualią reformą.	ŠMM	2021
8.	Trūksta kompleksinių priemonių inovatyviam verslui kurtis ir augti (apjungiančių MTEP veiklas ir konsultacijas, mentorystę).	Rekomendacija: Įgyvendinti kompleksines priemones verslui, apjungiančias MTEP veiklas ir konsultacijas, mentorystę, įvairių priemonių įgyvendinimą etapais, atsižvelgiant į įmonės augimo stadiją ir tipą, kaip rekomenduota užsienio ekspertų ⁴⁴¹ . Sudaryti palankias sąlygas įmonėms išvystyti savo idėjas ir teikti paraiškas joms patogių metu, plačiau naudoti finansinius instrumentus. Taip būtų paskatintas inovatyvių įmonių dalies didėjimas ir didesnis inovacinės veiklos aktyvumas įvairiuose ekonomikos sektoriuose.	EIMIN	2021-2027
2 VP prioritetas „Informacinės visuomenės skatinimas“				
9.	Ankstesnių VP peržiūrų metu buvo sumažintas finansavimas pagal priemones Nr. 02.2.2-CPVA-V-524 „Gyventojų skatinimas išmaniai naudotis internetu atnaujintoje viešosios interneto prieigos infrastruktūroje“ ir 02.2.1-CPVA-V-523 „Atvirų duomenų sąveikumas ir optimizavimas“. Šių priemonių remiamos sritys sprendžia prioritetines informacinės visuomenės plėtros problemas.	Rekomendacija: Siekiant optimizuoti ribotų finansinių išteklių, skiriamų informacinės visuomenės plėtrai pagal 2014–2020 m. veiksmų programą, apsvarstyti dalies veiklos rezervo lėšų perkėlimą iš nepradėtų įgyvendinti 2 VP prioriteto priemonių (Nr. 02.1.2-CPVA-V-522 „IRT infrastruktūros optimizavimas ir sauga“, ir 02.3.1-CPVA-V-525 „Elektroninės sveikatos paslaugos“) į priemones 02.2.2-CPVA-V-524 „Gyventojų skatinimas išmaniai naudotis internetu atnaujintoje viešosios interneto prieigos infrastruktūroje“ ir 02.2.1-CPVA-V-523 „Atvirų duomenų sąveikumas ir optimizavimas“.	Vadovaujančioji institucija, EIMIN, IVPK savo atsakomybės srityse	2019 I ketv.
10.	2018 m. Europos Komisija paragino visas šalis sparčiau įgyvendinti bendrąją skaitmeninę rinką ir užtikrinti spartesnę skaitmeninę transformaciją. 2018 m. paskelbtoje DESI ataskaitoje Lietuva priskiriama vidutinių rezultatų skaitmeninės ekonomikos srityje pasiekusių šalių grupei, o žemiausias įvertinimas skirtas pagal žmogiškojo kapitalo rodiklį. Svarbiausia	Rekomendacija: Apsvarstyti intervencijų, skirtų Lietuvos gyventojų skaitmeninių kompetencijų didinimui išplėtimą, numatant priemonei „Gyventojų skatinimas išmaniai naudotis internetu atnaujintoje viešosios interneto prieigos infrastruktūroje“ skirti papildomą finansavimą ir viso programinio laikotarpio metu užtikrinti tęstinį gyventojų skaitmeninių įgūdžių tobulinimą.	Vadovaujančioji institucija, EIMIN, IVPK savo atsakomybės srityse	2019–2023 m.

⁴⁴¹ Hans-Jorg Büllinger, Alasdair Reid, Michel Lemagnen, Emily Wise (2017) Fit for the future. Incentivising research and innovation partnerships and attracting innovative investment to Lithuania. Horizon 2020 Policy Support Facility.

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
	skaitmeninės atskirties priežastimi Lietuvoje išlieka nepakankami skaitmeniniai gebėjimai ir asmeninė motyvacija, kurią lemia tokie parametrai kaip gyventojų amžius, pajamos, užimtumas, e. paslaugų pasiūla.	Apsvarstyti intervencijų, skirtų poreikio naudotis IRT paslaugomis formavimui, išplėtimą. Įgyvendinant 2 prioriteto 2.3.1 uždavinį ir plėtojant el. paslaugas prioritetą skirti jau sukurtų el. paslaugų funkcionalumų tobulinimui, naujai kuriamų paslaugų saugumui bei patogumui vartotojams. Įgyvendinant 2 VP prioriteto lėšomis finansuojamas skaitmeninės atskirties mažinimo iniciatyvas, užtikrinti investicines veiklas papildančios komunikacijos kampanijos, orientuotos į gyventojų nuostatų ir elgsenos keitimą, įgyvendinimą 12 VP prioriteto lėšomis.		
11.	EK vertinimu Lietuvos rezultatai skatinant atvirus duomenis tebėra žymiai prastesni nei ES vidurkis – pagal 2018 m. DESI indeksą Lietuva užėmė 25 vietą tarp ES šalių, o 2018 m. Atvirų duomenų brandos Europoje įvertinimo ataskaitoje, ⁴⁴² rengiamoje kasmet atliekant PSI direktyvos įgyvendinimo šalyse stebėseną, Lietuvai buvo skirta 24 vieta ir šalis buvo priskirta „pasekėjų“ (angl. followers) grupei. VP peržiūrų metu 2 VP prioriteto priemonei „Atvirų duomenų sąveikumas ir optimizavimas“ suplanuotas ERPF finansavimas buvo sumažintas beveik trečdaliu (2,1 mln. Eur), o daugiau nei pusė planuojamų lėšų yra įtrauktos į veiklos lėšų rezervą. Atsižvelgiant į 2018 m. EK rekomendacijas Lietuvai artimiausiu laikotarpiu Lietuva turi sustiprinti atvirų duomenų politikos įgyvendinimą.	Rekomendacija: Priemonei „Atvirų duomenų sąveikumas ir optimizavimas“ skirti veiklos rezervo lėšas; Įvertinti papildomų investicinių projektų, reikalingų atvirų duomenų iniciatyvos palaikymui ir vystymui, poreikį (Lietuvos atvirų duomenų iniciatyvos stebėsenai, pažangos ir poveikio vertinimui, atvirų duomenų portalo ir paskelbtų duomenų rinkinių priežiūrai, atnaujinimui ir naujų atvirų duomenų rinkinių parengimui). Strateginis siūlymas: Norint pasiekti laukiamą duomenų atvėrimo naudą, svarbu užtikrinti jų pakartotinį naudojimą. Todėl svarbu, kad verslams ir visuomenei ne tik būtų sudarytos sąlygos naudotis duomenimis, jie būtų skatinami ir informuojami apie įvykdytus projektus ir kitas galimybes susijusias su duomenų naudojimu. Šiam tikslui galima naudoti ESF lėšas pagal 12 VP prioritetą „Techninė parama, skirta informuoti apie Veiksmų programą ir ją vertinti“.	Vadovaujančioji institucija, EIMIN, IVPK savo atsakomybės srityse	2019–2023 m.
12.	Veiksmų programos įgyvendinimo metu pasikeitė rodiklio, rodiklio R.S.307, matuojančio įmonių, kurios panaudoja viešojo sektoriaus informaciją savo komercinei veiklai, dalies, augimą, skaičiavimo metodika. Pasikeitus rodiklio matavimo metodikai, pasikeitė rodiklio pradinė reikšmė, kuri sumažėjo nuo 56,1 proc. iki 39 proc. Nepatikslinus pradinės ir siektinos (85 proc.) rodiklio reikšmės, nebus tinkamų duomenų išmatuoti intervencijos rezultatų mastą.	Rekomendacija: Patikslinti VP nustatytą R.S.307 rodiklio pradinę ir siektiną reikšmę, nustatant, kad pradinė reikšmė (2013 m.) buvo 39 proc., o siekiama reikšmė (2023 m.) yra 50 proc.	Vadovaujančioji institucija	2019 m. I ketv.
3. VP prioritetą „SVV konkurencingumo skatinimas“				
13.	Lietuvai pavyko sukurti patrauklią startuolių	Strateginis siūlymas:	LRV, EIMIN	2021

⁴⁴² Directorate General for Communications Networks, Content and Technology. Open Data Maturity in Europe: Report 2018.

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
	ekosistemą. Kita vertus, startuolių banga plačiai vilnija per visą pasaulį, o Lietuvos startuolių ekosistemos Europos kontekste nėra laikomos reikšmingomis ir nepatenka tarp 30 svarbiausiųjų.	Užtikrinti, kad būtų įgyvendinti pradėti sisteminiai pokyčiai, susiję su startuolių ekosistema: užtikrinamas investicijų kryptingumas; kuriama palanki mokestinė bazė, paskatos ir lengvatos; kuriama palanki aplinka steigti verslą subjektams iš kitų šalių; gerinamas darbuotojų prieinamumas.		
14.	Didžiajai daliai verslo (ypač regionuose) vis dar trūksta supratimo, kas yra rizikos kapitalo fondai, kaip jie veikia, kaip galima jais pasinaudoti. Instituciniai investuotojai nepakankamai investuoja į rizikos kapitalo fondus. Reguliacinė ir mokestinė rizikos kapitalų fondų aplinka tobulintina. Didelė dalis fondų, kurie gali rinktis kur steigtis, renkasi kitas Baltijos šalis.	Strateginis siūlymas: Užtikrinti rizikos kapitalo ekosistemos plėtrą, pvz.: šviesti verslą (ypač regionuose) apie rizikos kapitalo fondus, kaip jie veikia, kaip galima jais pasinaudoti, gerinti teisinės sąlygas instituciniams investuotojams investuojant į rizikos kapitalo fondus, tobulinti reguliacinę ir mokestinę rizikos kapitalo fondų aplinką. Detalesnė informacija apie teisinės sistemos tobulinimą pateikiama Rizikos kapitalo asociacijos studijoje ⁴⁴³ .	LRV, EIMIN, INVEGA	2021
15.	Lietuvos pramonininkų konfederacijos atlikta aukščiausio lygio įmonių vadovų apklausa parodė, jog beveik 70 proc. jų jaučia kvalifikuotos ar nekvalifikuotos darbo jėgos trūkumą. Be to, darbuotojų trūkumo didėjimas apima vis daugiau ekonomikos sektorių.	Strateginis siūlymas: Būtina sistemingai investuoti į užimtųjų kompetencijų vystymą.	EIMIN	2021
16.	Ekoinovacijų priemonių ciklas nėra gerai suderintas. Daliai įmonių būtų patogu iš pradžių pasinaudoti priemone „Eco konsultantas LT“, vėliau priemone „Eco-inovacijos LT“ ir tuomet priemone „Eco-inovacijos LT+“. Tačiau kvietimai nėra suderinti laike.	Rekomendacija: Geriau derinti ekoinovacijoms skirtas priemones taip, kad pareiškėjai galėtų palaipsniui pasinaudoti visomis trimis priemonėmis, arba integruoti priemonę „Eco konsultantas“ į „Eco-inovacijos LT“. ⁴⁴⁴	EIMIN, LVPA	2019
17.	Su ekologinėmis inovacijomis susijusių priemonių paklausa kol kas žema, priemonės nepakankamai patrauklios. Įmonėms trūksta žinių apie ekoinovacijas ir jų naudą.	Strateginis siūlymas: Siekiant skatinti paklausą ekoinovacijų priemonėmis siūloma aktyviai vykdyti šviečiamąją veiklą įmonėms apie ekoinovacijas ir jų naudą. Taip pat tobulinti priemones (pasiūlymai, kaip tai daryti gali būti pateikiami „Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų šalies įmonių ir mokslo institucijų jungimuisi į inovatyvius tinklus skatinti, ir ekoinovacijas skatinančių priemonių įgyvendinimo pažangos vertinime“). ⁴⁴⁵	EIMIN, LVPA	2019
4 VP prioritetas „Energos efektyvumo ir AIE gamybos ir naudojimo skatinimas“				
18.	Valstybės kontrolės skaičiavimais energetinio efektyvumo srityje vykdomos priemonės yra nepakankamos pasiekti Lietuvai šioje srityje nustatytą tikslą iki 2020 m. sutaupyti 11,67 TWh. Už 2012 m. ES direktyvos 2012/27/ES dėl energijos vartojimo	Rekomendacija: Atnaujinti Energijos efektyvumo išankstinio (ex ante) vertinimo ataskaitą, įvertinant savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimui skirtos finansinės priemonės įgyvendinimo paspartinimą, papildant paramos schemą grąžinamąja subsidija. Paramos schema gali būti išplėsta, perskirstant 7 VP	Vadovaujančioji institucija, AM, VIPA	2019 m. III ketv.

⁴⁴³ Šaltinis: http://vca.lt/wp-content/uploads/2016/06/LT-VCA-pasiulymai-rizikos-ir-privataus-kapitalo-rinkos-tobulinimui_2016.pdf

⁴⁴⁴ Vertinimo metu inicijuoti pokyčiai, kuriais planuojama atsižvelgti į rekomendaciją.

⁴⁴⁵ Vertinimo metu inicijuoti pokyčiai, kuriais planuojama atsižvelgti į rekomendaciją.

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
	efektyvumo direktyvos nuostatų nesilaikymą ir nepasiekus prisiimtų įsipareigojimų, Lietuvai gresia sankcijos iš Europos Komisijos (minimali vienkartinė bauda gali siekti 0,6 mln. Eur). Viena iš svarbių priemonių, siekiant prisiimtų įsipareigojimų – viešųjų pastatų atnaujinimas. Vertinamuoju laikotarpiu sunkumų kilo įgyvendinant viešųjų pastatų atnaujinimą pagal tris FM, EM, AM ir VIPA administruojamas priemones. EM administruojamos priemonės, skirtos valstybei nuosavybės teise priklausančių pastatų atnaujinimui, paklausos problemos buvo sprendžiamos nustatant naujus teisinius įpareigojimus potencialiems pareiškėjams ir finansinę priemonę, papildant grąžinamąją subsidiją. Panašių korekcinių veiksmų nebuvo imtasi įgyvendinant priemonę Nr. 04.3.1-FM-F-002 „Savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimas“. Vertinamuoju laikotarpiu buvo suteikta tik 1 paskola vienam savivaldybei priklausančio viešojo pastato modernizavimo projektui, todėl yra didelė rizika nepasiekti šiai priemonei nustatytų tikslų ir rodiklių.	prioriteto ERPF veiklos rezervo lėšas.		
19.	VP įgyvendinimo pažanga rodo, kad netikslinant intervencijų suplanuotomis priemonėmis ir lėšomis nepavyks pasiekti VP nustatytų rodiklių mažinant energijos suvartojimą ir plečiant AIE pajėgumus pramonės įmonėse. Ataskaitos rengimo metu buvo derinimas VP keitimas, kuriuo siūloma mažinti 4.2.1 uždaviniui nustatytą rodiklio P.B.230 „Papildomi AIE gamybos pajėgumai“ reikšmę nuo 59 MW iki 50 MW. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad išteklių našumas pramonėje išlieka ypač žemas, tikslingiau būtų išplėsti šią intervenciją ir siekti pirminių VP suplanuotų tikslų.	Rekomendacija: Atsižvelgiant į aukštą paklausą finansavimui pagal priemonę Nr. 04.2.1-LVPA-K-836 „Atsinaujinantys energijos ištekliai pramonei LT+“, kurią rodo tiek paraiškų srautas ankstesniuose kvietimuose, tiek vertinimo metu atlikta projektų vykdytojų apklausa, rekomenduojama šiai priemonei perskirstyti ERPF lėšas iš nepaklausios priemonės Nr. 04.2.1-IVG-T-811 „Dalinis palūkanų kompensavimas“ (iki 700 tūkst. Eur) ir skelbiant naują kvietimą sumažinti investicinės pagalbos intensyvumą: iki 60 proc. MVĮ, 50 proc. vidutinėms įmonėms ir 40 proc. – didelėms įmonėms.	EIMIN	2019 m. I ketv.
20.	2018 m. gruodžio 31 d, duomenimis, įgyvendinant SM priemonę Nr. 04.5.1-TID-R-518 „Vietinio susisiekimo viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas“ pažanga buvo minimali – pasirašytų sutarčių vertė sudarė 9 proc. nuo priemonei skirtų SaF lėšų. Atsižvelgiant į patvirtintą valstybės pagalbos schemą nėra galimybės pakeisti regioninių projektų pareiškėjams nepatrauklių finansavimo sąlygų (nustatančias reikalavimą, kad ESI fondų lėšomis savivaldybių įsigytos transporto priemonės būtų	Rekomendacija: Priemonei Nr. 518 suplanuotas ir regioninių projektų sąrašais nerezervuotas lėšas perkelti į (1) numatomą kurti finansinę priemonę transporto sektoriuje, kuri prisidėtų prie transporto sektoriuje sukuriama CO2 emisijos mažinimo; tokiu atveju reikėtų sumažinti VP nustatyto produkto rodiklio P.S.325 siektiną reikšmę; arba (2) atsižvelgiant į didesnę poreikį ekologiško viešojo transporto parką plėsti didžiuosiuose miestuose, apsvarstyti lėšų perskirstymą iš regioninės priemonės į Nr. 04.5.1-TID-V-517 „Miesto viešojo transporto priemonių parko atnaujinimas“.	SM	2019 m. II ketv.

2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
	perduotos vežėjams, atrinktiems konkurso būdu). Yra didelė rizika nepanaudoti priemonei suplanuoto biudžeto ir nepasiekti VP produkto rodiklio P.S.325 „Įsigytos naujos ekologiškos viešojo transporto priemonės“ suplanuotos reikšmės (120).			
21.	Atsižvelgiant į esamą transporto sektoriaus taršos būklę ir ją lemiančias priežastis (neefektyvus automobilių parkas, nepatrauklus viešasis transportas, nepakankamos paskatos gyventojams naudoti mažataršius automobilius, neišplėtotos darnaus judumo sistemos miestuose, infrastruktūros, reikalingos elektromobilių plėtrai, stoka) vien tik pagal 4.5.1 vykdomos intervencijų nepakaks, siekiant įgyvendinti Paryžiaus klimato kaitos susitarimus dėl ŠESD kiekio mažinimo transporto sektoriuje. Tiek ŠESD kiekio mažinimą, tiek AIE sunaudojimo transporto srityje skatinimą ribotai galima paveikti investicinėmis infrastruktūrinėmis priemonėmis, didžiausias poveikis galimas per fiskalines (pavyzdžiui, taršių transporto priemonių apmokestinimo) ir reguliacines (pavyzdžiui, biodegalų privalomo sunaudojimo normos didinimo) priemones.	Strateginis siūlymas: Siekiant modernizuoti transporto sektorių ir paskatinti darnaus judumo įpročius pradėti taikyti papildomas fiskalines ir reguliacines priemones (1) Lengvųjų automobilių taršos mokestį, nustatomą pagal automobilio taršos intervalą ir kuro tipą; (2) Nustatyti privalomus reikalavimus valstybės institucijoms ir transporto infrastruktūros objektų valdytojams įsigyti transporto priemones, naudojančias AIE.	LRV, SM, AM	2020 m.
22.	Nėra suplanuota priemonių, prisidedančių prie 4.2.1 uždaviniui veiksmų programoje nustatyto produkto rodiklio „Bendras metinis energijos vartojimo sumažėjimas investicijas gavusiose pramonės įmonėse“. Rodiklis buvo planuojamas pagal panaikintą priemonę Nr. 04.2.1-LVPA-K-827 „Kogeneracija pramonei LT+“	Rekomendacija: Patikslinti veiksmų programą, išbraukiant P.S.315 rodiklį.	EIMIN	2019 m. I ketv.
23.	VP įgyvendinimo metu pakito rezultato rodiklio R.S.321 „Anglies dioksido (išskyrus išsiskiriantį iš biomasės) kiekis, namų ūkių išmestas į atmosferą iš transporto veiklos“ skaičiavimo metodika, tačiau reikiamų pakeitimų veiksmų programoje ir PIP kol kas nėra atlikta.	Rekomendacija: Patikslinti Stebėsenos rodiklių apraše nustatytą rodiklio R.S.321 skaičiavimo būdą, PIP nustatytą rodiklio siekiamą reikšmę ir atlikti atitinkamus keitimus veiksmų programoje.	SM	2019 m.
24.	Rengiant VP buvo neteisingai nustatyta 4.5.1. uždavinio rodiklio R.S.322 „Viešuoju miesto transportu vežamų keleivių skaičius“ pradinė reikšmė, ir atitinkamai, ja remiantis – nustatyta netikslinga siekiama reikšmė.	Rekomendacija: Patikslinti VP nustatytą pradinę ir siektiną rodiklio R.S.322 reikšmę.	SM	2019 m.
5. VP prioritetas „Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos“				
25.	Vertinant ERPF finansinio rodiklio reikšmės pasiekimą iki 2023 m. rizikinga yra KM priemonė Nr. 05.4.1-CPVA-	Rekomendacija: Perskirstyti po dviejų kvietimų teikti paraiškas pagal priemonę Nr. 05.4.1-	Vadovaujančioji institucija,	2019 m. I ketv.

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
	K-303 „Aktualizuoti viešąjį ir privatų kultūros paveldą“, kurios finansinis rezultatyvumas įpusėjus VP programos įgyvendinimui – žemas, nes pradėjus įgyvendinti priemonę buvo susidurta su paklausos problema – paaiškėjo, kad nėra anksčiau planuoto investavimo į privatų kultūros paveldą poreikio ar tiek paveldo objektų, kuriuose būtų norima teikti ne viešąsias paslaugas. Paklausą mažino tai, kad dėl valstybės pagalbos apribojimų potencialiems pareiškėjams, ketinantiems kultūros paveldo objektuose teikti ne viešąsias paslaugas, buvo nustatytos mažiau patrauklios sąlygos, lyginant su tais pareiškėjais, kurie po projekto įgyvendinimo teiks viešąją paslaugą (pavyzdžiui, griežtesni išlaidų tinkamumo apribojimai, remiant tik tvarkybos darbus, per pusę mažesnė didžiausia galima projektui skirti finansavimo lėšų suma).	CPVA-K-303 „Aktualizuoti viešąjį ir privatų kultūros paveldą“ nepanaudotas lėšas priemonei Nr. 05.4.1-CPVA-V-301 „Aktualizuoti kultūros paveldo objektus“. Priemonėmis siekiama tų pačių tikslų ir stebėsenos rodiklių, o pagal priemonę Nr.301 yra aiškus papildomų investicijų poreikis, todėl tikslinga lėšas sukongcentruoti į kompleksinę kultūros paveldo objektų sutvarkymą ir pritaikymą kultūrinėms ir su jomis susijusioms edukacinėms, ekonominėms, socialinėms ir panašioms reikmėms. Privatiems juridiniams asmenims, ketinantiems investuoti į kultūros paveldo aktualizavimą, galimybė pasinaudoti ES fondų investicijomis išlieka per Kultūros paveldo fondą, sukurtą įgyvendinant priemonę Nr. 05.4.1-FM-F-307 „Viešojo ir privataus kultūros paveldo pritaikymas visuomenės poreikiams“	KM	
26.	2017 m. vasario 15 d. Europos Komisija prieš Lietuvą pradėjo ES teisės pažeidimo procedūra dėl netinkamo 1991 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyvos 91/271/EEB dėl miesto nuotekų valymo įgyvendinimo. Tinkamas direktyvos įgyvendinimas reiškia, kad gyvenvietėse ir miestuose, kuriuose gyvena daugiau kaip 2 tūkst. Žmonių (aglomeracijose), centralizuotai turi būti surenkama ir centralizuotose nuotekų tvarkymo sistemose sutvarkoma ne mažiau kaip 98 proc. susidarančių nuotekų. Atsakingos institucijos atliko teisinio reglamentavimo pakeitimus tam, kad ES fondų lėšomis gali būti įgyvendinami vandentvarkos projektai gyvenamosiose vietovėse, turinčiose daugiau kaip 2 000 gyventojų; patvirtino naują finansinę priemonę Nr. 05.3.2-FM-F-015 „Vandentvarkos fondas“ (biudžetas – 30 mln. Eur, skiriamų iš SaF), taip pat numatė paskolų nuotekų tinklų plėtrai derinamą su grąžinamąja subsidija. Yra rizika, kad artimiausiu metu mažesnių savivaldybių vandens tiekėjai dėl finansinės būklės ir ribotų galimybių skolintis nebus linkę naudotis Vandentvarkos fondo siūlomu finansiniu produktu.	Strateginis siūlymas: Tinkamas Tarybos direktyvos 91/271/EEB nuostatų įgyvendinimas priklauso nuo savivaldybių gebėjimų ir vandentvarkos įmonių valdymo efektyvumo, todėl siekiant sėkmingo Vandentvarkos fondo įgyvendinimo yra svarbu efektyvinti vandentvarkos įmonių valdymą ir užtikrinti Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatyme numatyto vandentvarkos įmonių stambinimo proceso spartesnę eigą. Rekomendacija: Atsižvelgiant į tai, kad pagal 5.3.2 uždavinį suplanuoti produkto rodikliai dėl rekonstruotų geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo tinklų ilgio bus pasiekti įgyvendinus šiuo metu pasirašytas savivaldybių projektų finansavimo sutartis, Vandentvarkos fondo lėšos turi būti kreipiamos į naujų vandens nuotekų surinkimo tinklų plėtrą.	AM, VIPA	2019-2022 m.
27.	Efektyvus atliekų tvarkymas ir su ES direktyvomis dėl atliekų susijusių įsipareigojimų vykdymas išlieka aktuali uždaviniai Lietuvai. Lietuva yra įsipareigojusi	Rekomendacija: Paspirtinti intervencijų, skirtų rūšiuojamojo komunalinio atliekų surinkimo sistemos plėtrai, prioritetą teikiant atskiram maisto / virtuvės atliekų	Vadovaujan- čioji institucija, AM	2019 m. III ketv.

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
	iki 2020 m. užtikrinti, kad yra perdirbama 50 proc. komunalinių atliekų, o iki 2023 m. gruodžio 31 d. turi užtikrinti, kad biologiškai skaidžios atliekos, tarp jų ir maisto, būtų surenkamos atskirai arba atskiriamos ir perdirbamos ten, kur jos susidaro. Siekiant šių tikslų svarbios įvairios priemonės: komunikacinės (skatinančios visuomenę keisti vartojimo ir atliekų tvarkymo įpročius), reguliacinės (pavyzdžiui, Atliekų įstatyme įtvirtintas įpareigojimas savivaldybėms sudaryti galimybes gyventojams atliekų rūšiavimui skirtose vietose atskirai rūšiuoti biologiškai skaidžias – žaliąsias ir maisto – atliekas ir organizuoti jų išvežimą), finansinės (atliekų tvarkymo kainodara) ir investicinės (rūšiavimui ir perdirbimui reikiamos infrastruktūros sukūrimas). Pastarųjų įgyvendinimas yra planuojamas 2014 – 2020 m. ES fondų lėšomis, tačiau įpusėjus veiksmų programos įgyvendinimui nepradėta įgyvendinti tam skirta priemonė Nr. 05.2.1-APVA-K-009 „Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti pajėgumų plėtra“.	surinkimui ir šių atliekų apdorojimo pajėgumams sukurti, įgyvendinimą. Siekiant efektyvesnio komunalinių atliekų perdirbimo būtina įgyvendinti ne tik naujos infrastruktūros sukūrimo, bet ir papildomas priemones (visuomenės informavimo ir švietimo, privalomų įpareigojimų sistemos dalyviams nustatymo, kontrolės užtikrinimo ir pan.).		
28.	VP įgyvendinimo metu rodiklio R.S.335 „Ypatingai didelio pavojaus potencialūs taršos židiniai“ reikšmė blogėja. Taip yra todėl, kad rodikliu matuojami ir veikiantys potencialūs taršos židiniai, kurių skaičius auga dėl ekonominės-ūkinės veiklos plėtos, o priemonė Nr. 05.6.1-APVA-V-020 „Užterštų teritorijų tvarkymas“ skirta išvalyti ir sutvarkyti praeityje užterštas teritorijas.	Rekomendacija: Patikslinti Stebėsenos rodiklių skaičiavimo apraše nustatytą rodiklio R.S.335 skaičiavimo būdą, nustatant, kad rodikliu matuojamas neveikiančių (istorinių) ypatingai didelio pavojaus potencialių taršos židinių, skaičiaus mažėjimas. Tokiu būdu būtų užtikrintas aiškus priežastinis ryšys tarp vykdomų investicijų ir stebimo rezultato rodiklio.	Vadovaujančioji institucija, AM	2019 m.
6 VP prioritetą „Darniojo transporto, pagrindinių tinklų infrastruktūros skatinimas“				
29.	Nepakankamai išvystyta susisiekimo infrastruktūra vis dar yra vienas iš svarbių šalies augimo apribojimų. Lietuva užima 21-ą vietą ES transporto rezultatų suvestinėje ir toliau turi mažiausiai išsivysčiusį TEN-T pagrindinį kelių ir geležinkelių tinklą. Vertinant pagal priemones skirtą ir panaudotą finansavimą bei pasirašytose sutartyse nustatytų rodiklių atotrūkį nuo VP veiklos rezultatų plane nustatytų siektinų reikšmių, papildomas finansavimas turi būti skirtas kelių infrastruktūros projektams TEN-T tinkle.	Rekomendacija: Perskirstyti nesuplanuotas SaF lėšas iš priemonės Nr. 06.1.1-TID-V-504 priemonė „Intelektinių transporto sistemų diegimas TEN-T tinkle“ (bendras priemonei skirtas finansavimas, įskaitant veiklos rezervą, sudaro 48,95 mln. Eur, projektų sąrašuose suplanuota 9 proc. lėšų) į priemonę Nr. 06.1.1-TID-V-501 „TEN-T kelių tinklo techninių parametrų gerinimas ir pralaidumo didinimas“. Didžiausios investicijos yra reikalingos Via Baltica techninių parametrų gerinimui. Šis projektas yra įtrauktas į Vyriausybės strateginių projektų portfelį.	SM	2019 m. I ketv.
30.	Lietuvoje išlieka poreikis didinti regioninį mobilumą prijungiant antrinius ir tretinius mazgus prie TEN-T	Rekomendacija: Skirti regioninio pasiekiamumo gerinimo priemonėms iki 10 mln. Eur	Vadovaujančioji institucija,	2019 m. I ketv.

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
	tinklo infrastruktūros, bei integruojant pagrindinius urbanistinius ir ekonominius centrus, užbaigti aplinkkelių statybą miestuose, gerinti eismo sąlygas, mažinti taršą ir kelionių laiką. EK vertinimu, jungtys tarp TEN-T koridorių ir nacionalinių ar vietinių transporto tinklų Lietuvoje yra tarp mažiausiai išsivysčiusių ES, o tai apsunkina galimybę žmonėms važiuoti į darbą ir mažina šalies patrauklumą naujoms investicijoms. 2018 m. gruodžio 31 d. stebėsenos duomenimis pagal priemonę Nr. 06.2.1-TID-V-507 „Regionų pasiekiamumo gerinimas“ buvo virškontraktuota 12 proc. daugiau lėšų nei skirtas finansavimas, o pagal priemonę Nr. 06.2.1-TID-R-511 „Vietinių kelių vystymas“ sudarytų sutarčių suma sudarė 91 proc. skirto finansavimo. Tačiau pagal finansuojamus projektus nebus pasiekta šioms priemonėms nustatyta rodiklio P.B.214 „Bendras rekonstruotų arba atnaujintų kelių ilgis“, įtrauko į veiklos rezultatų planą, siektina reikšmė.	papildomą finansavimą, perskirstant lėšas iš 7 VP prioriteto ERPF rezervo. Strateginis siūlymas: Siekiant užtikrinti, kad suplanuotomis investicijomis būtų pasiekta maksimali nauda, svarbu planavimo etape užtikrinti integruotą požiūrį ir investuojant į regioninę infrastruktūrą, visų pirma, mobilumo kliūtis šalinti ten, kur nepakankamai išvystyta susisiekimo infrastruktūra riboja dirbančiųjų mobilumą tarp atskirų Lietuvos savivaldybių, ar tarp centro ir periferijos. Susisiekimo infrastruktūros investicijas turi papildyti ir kitos priemonės, padedančios šalinti mobilumo kliūtis. Ypač svarbu integruoti savivaldybių viešojo transporto sistemas, suderinant viešojo transporto maršrutus bei tvarkaraščius.	SM, VRM	
31.	Pagal veiksmų programos 6.3. investiciniam prioritetui „Energijos vartojimo efektyvumo ir tiekimo patikimumo, plėtojant pažangiasias energijos paskirstymo, saugojimo ir perdavimo sistemas gerinimas ir paskirstytos AIE gamybos, diegimas“ vykdomos intervencijos neturi poveikio (nėra susijusios priežastiniais ryšiais) su nustatytais rezultato rodikliais R.S.344 „Herfindahl-Hirschman energijos importo indeksas Lietuvos elektros energijos rinkoje“, R.S.345 „Herfindahl-Hirschman energijos importo indeksas Lietuvos gamtinių dujų rinkoje“, ir R.S.346 „N-1 kriterijaus įvykdymo gamtinių dujų sektoriuje lygis“.	Rekomendacija: Atsakyti su intervencijomis nesusisijusių rezultato rodiklių stebėjimo.	EM	2019 m. I ketv.
7 VP prioritetas „Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas“				
32.	Užimtumo politikos priemonių ir atitinkamų ES fondų investicijų planavimo metu siekiama spręsti praeities, o ne ateities problemas, nėra atsižvelgiama į tikslinių grupių dinamiką – asmenų judumą tarp grupių (pvz., NEET'as gali tapti žemos kvalifikacijos darbuotoju ir atvirkščiai) ir divergenciją (daugiausiai darbo vietų investicijos padės sukurti ar išlaikyti didmiesčiuose). Planuojant 2014-2020 m. intervencijas remtasi 2010-	Strateginis siūlymas: Planuojant užimtumo politikos priemones ir atitinkamas investicijas 2021-2027 m. programavimo laikotarpiu, remtis ateities tendencijų analize: Ilgalaikėmis ekonomikos ir darbo rinkos kaitos prognozėmis. Jos turėtų apimti bent tris scenarijus: bazinį, optimistinį ir pesimistinį. Kiekvienam scenarijui turi būti parengtas atitinkamų priemonių rinkinys, o programavimo etape numatyta galimybė perskirstyti išteklius tarp kiekvienam scenarijui skirtų priemonių. Ilgalaikių tendencijų poveikio Lietuvos darbo rinkai vertinimu. Pvz.,	SADM, MOSTA, UŽT, EIM	2019-2020

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
	2012 m. situacijos analize – todėl pasirengta įgyvendinti priemonės, sprendžiančias aukšto nedarbo ir žemo aktyvumo problemas. Tačiau nuo 2014 m. situacija darbo rinkoje dėl ekonomikos atsigavimo nuolat gerėjo ir išskirti strateginiai tikslai buvo pasiekti dar 2017 m. Šiuo laikotarpiu daug aktualesnės būtų intervencijos, sprendžiančios darbuotojų stokos, tinkamų kompetencijų pasiūlos problemas, skirtos emigracijos prevencijai ir emigrantų grąžinimui, pasiekti, motyvuoti ir įgalinti žemos / vidutinės kompetencijos dirbančiuosius mokytis ir šių priemonių koncentravimas probleminiuose regionuose. Panašios problemos (investavimo kryptys „nėspėja“ su ekonominio ciklo kaita) buvo būdingos ir ankstesniems programavimo periodams.	kaip prekybos ir investicijų srautų kaita, skaitmenizacija ir robotizacija keis užimtųjų struktūrą bei kaip keisis darbo pobūdis ir atitinkamų kompetencijų poreikis.		
		Strateginis siūlymas: Būtina įgyvendinti prevencines priemones, leidžiančias sustiprinti darbo rinkos ir užimtųjų atsparumą (angl. resilience) ekonomikos ciklų svyravimams. Tokių priemonių pavyzdžiai apima: investicijas į žemos kvalifikacijos asmenų bendrąsias kompetencijas; paskatos asmenims, dirbantiems aukštos rizikos profesijose ir sektoriuose, įgyti kvalifikaciją ten, kur ateityje prognozuojamas gerai apmokamos darbo jėgos stygius.	SADM	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)
		Strateginis siūlymas: Užtikrinti, kad Demografijos, migracijos ir integracijos 2018-2030 m. strategijoje finansuojamos tikslingos priemonės nustatytoms tikslinėms grupėms (besiruošiantiems emigruoti, emigravusiems ir grįžusiems ekonominiams emigrantams).	FM, SADM, UŽT, KM, VRM	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)
		Strateginis siūlymas: Užtikrinti, kad investicijos į miestelių ir regionų infrastruktūrą įgalintų atitinkamų regionų išskirtinio žmogiškojo, fizinio ir ekonominio potencialą išnaudojimą, nes tik taip jų poveikis bus ilgalaikis. To pasiekti galima skiriant didesnę dėmesį 7 prioritetui investicijų derinimui su 3 prioritetu investicijomis, kurios yra tikslingai orientuotos į regionų plėtrą, taip pat vykdant regionines projektų atrankas, kuriose miesteliai dėl tų pačių lėšų nesivaržytų su didžiausiais miestais.	FM, SADM, UŽT, KM, VRM	2021-2027
		Rekomendacija: Dėl besikeičiančios tikslinių grupių sudėties būtina daugiau investicijų skirti priemonėms, skirtoms pasiekti sudėtingesnes tikslinių grupių dalis (pvz., kompleksinių problemų (priklausomybės, socialinė atskirtis, motyvacijos trūkumas, sveikatos sutrikimai) turintys NEET atstovai). Jų pasiekimo strategijos turi remtis moksliniais tyrimais ir vertinimais.	SADM	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)
		Rekomendacija: Įtraukti žemos/vidutinės kvalifikacijos užimtuosius, kaip papildomą Užimtumo tarnybos veiklų tikslinę grupę būsime programavimo laikotarpyje. Rekomenduojama išsigryninti užimtųjų grupes ir individualius grupių narių poreikius. Išskirtinį dėmesį skirti šiuo metu nesimokantiems asmenims, siekiant išvengti privačių lėšų išstūmimo.	FM, SADM, UŽT	2019-2027
33.	Šiuo metu daugiausiai lėšų skiriama bedarbių įdarbinimui ir neaktyvių asmenų įtraukimui į darbo rinką. Tai leidžia pasiekti kiekybiškai išreikštus tikslus santykinai mažais kaštais. Tačiau tuo pačiu kyla rizika dėl investicijų poveikio tvarumo, nes neatsižvelgiama į darbo vietų kokybę, produktyvumą ir saugumą	Strateginis siūlymas: Būtina persvarstyti užimtumo politikos priemonių ir atitinkamų ES fondų investicijų tikslus. Užuo akcentavus įdarbintų asmenų skaičių, reikėtų siekti didesnio kokybiškose (saugiose, gerai apmokamose, siūlančias geras darbo sąlygas ir t.t.) darbo vietose įdarbintų asmenų skaičiaus.	SADM, UŽT	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)
		Strateginis siūlymas:	SADM, UŽT	Naujasis

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
	užklupus kitai ekonominei krizei. Taip pat, ekonomikai pasiekus spartaus augimo stadiją, didelės lėšos egzistuojančių priemonių įgyvendinimui lemia mažėjančią ribinę grąžą, kai kurie darbo rinkos skatinimo projektai sukuria privačių lėšų išstūmimo efektą.	Rengiant naujo laikotarpio priemones, sudaryti galimybes kiekvienam asmeniui parinkti geriausiai tinkantį veiklų derinį (pvz., profesinis orientavimas, mokymai, subsidijos). Rekomendacija: Viena vertus, jei priemonių pobūdis nebus keičiamas, mažinti ADRP skiriamų investicijų apimtis tol kol nedarbo lygis mažėja. Sutaupyta lėšas vėta nukreipti užimtumo politikos įgyvendinimo sistemos tobulinimui ir iškritimo iš darbo rinkos prevencijai. Kita vertus, siekiant įdarbinimo kokybiškose darbo vietose, prasminga didinti UŽT klientams teikiamų paslaugų apimtį ir kokybę – tokiu atveju numatytos lėšos yra pakankamos ir proporcingos. Rekomendacija: Rengiant naujo laikotarpio verslumo skatinimo priemones (tokias, kaip „Verslumo skatinimas“ ir „Subsidijos verslo pradžiai“), atlikti tokių priemonių poreikio tyrimą, įvertinti, ar jos tikrai kuria darbo vietas tikslinės grupės atstovams ir ką tikslinga būtų finansuoti paskatinamąją priemonę (kuria šiuo metu finansuojamos darbo užmokesčio kompensacijos, tačiau potencialiai ji tik „atlaisvina“ lėšas kitoms išlaidoms, todėl kyla rinkos iškraipymo rizika). Rekomendacija: Priemonė „Parama darbui VD“ sukuria privačių lėšų išstūmimo efektą, todėl jos nefinansuoti. Tokio tipo priemonėse (kaip darbo užmokesčio kompensavimas ir kitose verslumo skatinimo priemonėse), kurios bus planuojamos kitam investiciniam laikotarpiui, įvertinti, kokia priemonės dalis gali būti finansuojama privačiomis lėšomis ir užtikrinti, kad tai būtų daroma.	 SADM, UŽT FM, SADM FM, SADM	programavimo laikotarpis (2021-2027) 2019 2019-2027 2019-2027
34.	Vyrauja nuostata, kad formalūs mokymai yra universalus būdas spręsti su užimtumu susijusias problemas. Trūksta tarpsektorinio bendradarbiavimo atsižvelgiant į kompleksines problemas (pvz., motyvacijos trūkumą, sunkumus suvokiant savo kompetencijų tobulinimo poreikį, sveikatos sutrikimus, priklausomybes), su kuriomis susiduria nuo darbo rinkos nutolę asmenys.	Strateginis siūlymas: Priemonėse dalyvaujančių grupių atstovams būtina teikti tęstines (pvz. vietoj 2 sav. Kasdienio kurso, išplėsti jį į kelis mėnesius, kelis kartus per savaitę; užtikrinti pagalbą ir pabaigus dalyvauti projekte ir t.t.), kompleksines (pvz., psichosocialinė pagalba, socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas, tarpininkavimo įdarbinant ir kt.) ir orientuotas į asmenį (išsiaiškinti asmens mokymosi poreikį, turimus gebėjimus, kad ji/jis gebėtų tvariai integruotis darbo rinkoje) paslaugas. Tik kompleksinė pagalba gali sudaryti sąlygas įsiliesti į darbo rinką ar švietimo sistemą nuo jų nutolusiems žmonėms. Rekomendacija: Tikslinant šio ir formuojant kito laikotarpio priemones, skirti lėšų tinkamų sąlygų atvejo vadybai sudarymui (pvz., atvejo vadybininkų mokymams, įrankių, tokių kaip mokymų ir alternatyvių paslaugų sąvadas, sudarymui ir kt.).	SADM, UŽT, FM ir kitos institucijos, atsakingos už priemones socialiai pažeidžiamiesiems asmenims FM, SADM, UŽT	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027) 2019-2027
35.	Trūksta unifikuotos stebėsenos sistemos, dėl to nėra renkami palyginami duomenys, neįmanoma apskaičiuoti priemonių efektyvumo. Atitinkamai, nėra objektyvių ir palyginamų duomenų apie intervencijų	Rekomendacija: Plėtoti ir integruoti stebėsenos sistemas, kurios apjungtų duomenis, svarbius užimtumo, socialinės apsaugos ir švietimo paslaugų teikimui (pvz. asmens amžius, įgytas išsilavinimas, pajamos, suteiktos socialinės ir darbo rinkos	FM, SADM, UŽT	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
	efektyvumą ir naudą. Dėl šios priežasties, blogosios praktikos išlieka ilguoju laikotarpiu, o gerosios pamokos neperduodamos, intervencijų pakeitimai nėra pagrįsti objektyviais įvertinimais.	paslaugos ir kt.). Tai leistų stebėti tikslinių grupių narių judumą tarp grupių, apskaičiuoti intervencijų efektyvumą, sumažintų pažeidimų riziką ir suteiktų galimybę pagrįstai tobulinti priemonių rinkinius.		
36.	Šiuo metu ESF lėšomis finansuojamos valstybės socialinės garantijos (ADRP, neįgaliųjų įdarbinamas ir kt.). Toks veiklos modelis yra netvarus, nes sumažėjus ES fondų investicijų apimtims, skirtoms Lietuvai, bus labai sunku, jei įmanoma, finansuoti tokio pat lygio paslaugas iš valstybės biudžeto.	Strateginis siūlymas: Teikiant integracijos į darbo rinką paslaugas ypač svarbu derinti ESF investicijas ir valstybės biudžeto lėšas. Siekiant užtikrinti pamatinių paslaugų (ADRP, neįgaliųjų integracija į darbo rinką) tęstinumą, mažinti jų priklausomybę ESF lėšų. Iš ESF fondų finansuoti sistemų (pvz. stebėsenos, nuo rinkos nutolusių asmenų duomenų bazių, naujų procesų ir paslaugų) kūrimą, kuris svarbus ilgesniuoju laikotarpiu, o einamosios išlaidos turėtų būti finansuojamos iš valstybės biudžeto.	SADM, FM	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)
37.	2018 m. gruodžio 31 d. stebėsenos duomenimis, veiklos rezervo lėšų netenka 7 prioriteto priemonės, įgyvendinamos ERPF lėšomis, nes įgyvendinant šį prioritetą SADM ir VRM administruojamose priemonėse nepavyko pasiekti minimalios finansinio rodiklio reikšmės. Veiklos rezervo netenka VRM priemonė „Kompleksinė paslaugų plėtra integruotų teritorijų vystymo programų tikslinėse teritorijose“ (18,9 mln. Eur), KM priemonė Nr. 07.1.1-CPVA-V-304 „Modernizuoti kultūros infrastruktūrą“ (6,1 mln. Eur) ir SADM priemonė Nr. 07.2.1-CPVA-V-409 „Vilniaus TDB infrastruktūros plėtra“ (0,23 mln. Eur). 7 prioriteto veiklos rezervas, kuris sudaro 25 277 948 ERPF lėšų, bus perskirstomas kitiems programos prioritetams, įgyvendinusiems tarpinį veiklos planą.	Rekomendacija: Sprendžiant dėl veiklos rezervo perskirstymo rekomenduojama vadovautis šiais kriterijais: (1) nukreipti lėšas prioritetinių uždavinių / reformų įgyvendinimui, atsižvelgiant į naujausias Europos Tarybos rekomendacijas Lietuvai ir Vyriausybės prioritetus (strateginių projektų sąrašą); (2) skirti toms ERPF priemonėms, kurias įgyvendinant iki 2018 m. gruodžio 31 d. pasiekta reikšminga pažanga (aukšti finansiniai rodikliai) ir yra aiški paklausa papildomoms investicijoms; (3) skirti toms ERPF remiamoms sritims, kurios pagal dabartinius naujo programinio laikotarpio reglamentų projektus ir Komisijos išaiškinamus taps nebetinkamomis finansuoti po 2020 m. Atsižvelgiant į kitų priemonių, finansuojamų ERPF lėšomis, įgyvendinimo pažangą ir poreikius, aprašytus kituose šios vertinimo ataskaitos dalyse, siūloma 7 prioriteto ERPF rezervą paskirstyti savivaldybių viešųjų pastatų atnaujinimo intervencijoms (žr. rekomendaciją Nr.18), regioninio pasiekiamumo gerinimo priemonėms Nr. 06.2.1-TID-V-507 „Regionų pasiekiamumo gerinimas“, Nr. 06.2.1-TID-R-511 „Vietinių kelių vystymas“ (žr. rekomendaciją Nr.30) bei skaitmeninę transformaciją skatinančioms priemonėms (infrastruktūrinėms, finansuojamoms pagal 2 prioritetą, arba pramonės skaitmenizavimą remiančioms 3 prioriteto intervencijoms).	Vadovaujančioji institucija	2019 m. I ketv.
8 VP prioritetą „Socialinės įtraukties didinimas ir kova su skurdu“				
38.	Veiksmingos ir individualizuotos paramos teikimo sistemos trūkumas esant sudėtingoms situacijoms (pvz., asmuo yra bedarbis, patiria smurtą artimoje aplinkoje ir turi psichologinių problemų, arba vieniša moteris negali susirasti darbo dėl įgūdžių stokos, tačiau taip pat susiduria su keblumais dėl savo mažamečių vaikų priežiūros)	Strateginis siūlymas: Teikiant socialines paslaugas bei įvairaus pobūdžio pagalbą (pvz., sveikatos priežiūros paslaugas), svarbu užtikrinti, kad asmenys gautų kokybišką ir visapusišką reikalingų specialistų paramą reikiamu laiku. Tam reikalingas operatyvus institucijų bendradarbiavimo tinklas (angl. <i>network</i>), kuris leistų sparčiai reaguoti į susiklosčiusią situaciją. Siūlome ateityje suformuoti aiškų ir lankstų, socialinės paramos teikimo modelį „vieno langelio“ principu (pvz., jei asmuo yra bedarbis, tačiau susiduria su sveikatos problemomis, jis pirmiausia nukreipiamas į artimiausią gydymo įstaigą, o vėliau į UŽT, tačiau jo progresą	SADM, bendradarbiaujant su SAM, ŠMSM, VRM, TM	Naujasis programavimo laikotarpis (2021-2027)

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
		visuomet prižiūri tas pats asmuo/atvejo vadybininkas). Strateginis siūlymas: Būtina užtikrinti socialinių paslaugų tęstinumą. Kaip rodo praeito programavimo laikotarpio patirtis, dėl lėšų stygiaus, priemonė „Integrali pagalba į namus“ buvo nutraukta iki kito programavimo laikotarpio, tokia situacija galimai pasikartos ir šiuo investiciniu laikotarpiu. Tokių paslaugų nutraukimas socialiai pažeidžiamiems žmonėms yra ypač skaudus. Taigi būtina arba užtikrinti pilną finansavimą arba remti ir įgalinti savivaldybes (sukurti jiems įrankius, padėti susiplanuoti resursus, sukurti sistemas) tęsti paslaugas pilnu mastu, ESF finansavimui pasibaigus.	FM, SADM	Naujas programavimo laikotarpis (2021-2027)
39.	Pernelyg menkas dėmesys skiriamas skurdo ar socialinės atskirties prevencijai. Priemonė „Kompleksinės paslaugos šeimai“ yra viena iš tokių ypač reikalingų ir tinkamų priemonių, tačiau bendrai pastebimas tokių paslaugų trūkumas. Svarbu, kad kuo didesnis skaičius gyventojų gautų visapusišką paramą savo bendruomenėje ir jaustųsi esantys pilnaverčiai visuomenės nariai.	Strateginis siūlymas: Daugiau dėmesio skirti prevencinei veiklai, o ypač vaikams. Prevencinė veikla svarbi tiek sveikatos srityje (pvz., galimybė reguliariai lankytis pas odontologą, žmonių motyvavimas dalyvauti prevencinėse programose), tiek užimtumo ir laisvalaikio srityje (pvz., galimybė vaikams dalyvauti neformalaus ugdymo veiklose), tiek socialinėje veikloje (pvz., vyresnio amžiaus asmenų savanorystė). Siūlome sukurti paskatas skirtingų organizacijų bendradarbiavimui (pvz., savivaldybių socialinės paramos skyriai galėtų glaudžiau bendradarbiauti su neformalaus ugdymo centrais, ir pritraukti daugiau vaikų į tokio pobūdžio veiklas), kurios veiktų kartu užtikrintų prevencinio pobūdžio pagalbą, o kartu prisidėtų mažinant socialinę atskirtį. Viena iš sėkmingų alternatyvų, tiek mažinant vyresnio amžiaus asmenų socialinę atskirtį, tiek prisidedant prie bendruomenės stiprinimo – sudaryti sąlygas vyresnio amžiaus asmenims savanoriauti organizacijose vaikams ar neįgaliesiems ir taip perteikti savo patirtį⁴⁴⁶. Kita alternatyva – labiau įgalinti jau veikiančias vietos veiklos grupes užsiimti tokia veikla.	SADM, bendradarbiaujant su ŠMSM,	Naujas programavimo laikotarpis (2021-2027)
40.	Sukurtos metodikos ir atlikti tyrimai neturės poveikio, jeigu nebus taikomi ir naudojami. Visuomenės švietimo ar gydytojų ir kitų specialistų kvalifikacijos tobulinimo veiklos ilgalaikio poveikio taip pat neturės, jeigu bus vienkartinės.	Rekomendacija: Užtikrinti šių veiklų tęstinumą, nors pagal ESF reglamentą to nėra reikalaujama (detalūs pasiūlymai dėl SAM priemonių pateikiami 2014–2020 m. ES fondų investicijų į sveikatos sektorių tinkamumo ir suderinamumo atvejo studijoje).	SAM, ESFA	2021
41.	ERPF priemonės širdies ir onkologijos ligų srityse daugiausiai orientuotos į ASPI infrastruktūros atnaujinimą didžiuosiuose miestuose, todėl nepakankamai prisideda prie sveikatos netolygumų mažinimo.	Rekomendacija: Sveikatos netolygumus mažinti taip pat būtų galima taikant papildomas prieinamumo priemones (pvz., užtikrinti/ kompensuoti keliones į ir iš gydymo įstaigų), taip pat taikant jas aktyviai bendradarbiaujant SAM, SADM ir savivaldybėms. Detalūs pasiūlymai pateikiami 2014–2020 m. ES fondų investicijų į sveikatos sektorių tinkamumo ir suderinamumo atvejo studijoje.	SAM, SADM, savivaldybės	2019

⁴⁴⁶ ESTEP ir Visionary Analytics (2018). Atvejo studija: 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymąsi visą gyvenimą tinkamumo ir suderinamumo vertinimas.

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
9 VP prioritetas „Visuomenės švietimas ir žmogiškųjų išteklių potencialo didinimas“				
42.	Vykdomoms švietimo reformoms trūksta jų įgyvendinimo koordinavimo mechanizmo, tęstinumo. Tai susilpnina tikėtiną ES fondų investicijų poveikį ir tvarumą.	Strateginiai siūlymai		
		Užtikrinti, kad 9 VP įgyvendinimas derėtų su strateginėmis švietimo pertvarkomis bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir aukštojo mokslo srityse, nebūtų finansuojamos neefektyvios įstaigos ar infrastruktūros.	ŠMM	2019
		ES fondų investicijas skirti ilgalaikių švietimo vizijų ir strategijų įgyvendinimui. Pavyzdžiui, numatyti konkrečias Geros mokyklos koncepcijos įgyvendinimo priemones ir didžiąją finansavimo dalį skirti šių priemonių įgyvendinimui.	ŠMM	2021
		Rekomendacijos		
		Skirstant finansavimą mokykloms daryti mokinių skaičiaus prognozes (bent 5-10 metų trukmės) savivaldybių ir mokyklų lygiu. Tai leistų investuoti tik į tas mokyklas, kur po 5-10 metų vis dar bus minimalus mokinių skaičius.	ŠMM	2019
43.	9 prioriteto intervencijų rinkinys nepakankamai gerai koordinuojamas. Stokojama tarpusavio koordinavimo derinant atskirus švietimo politikos veiksmus, nuoseklumo įgyvendinant priemones. Nemaža dalis švietimo bendruomenės atstovų pernelyg menkai įsitraukia į pokyčių švietimo sistemoje procesus.	Strateginiai siūlymai		
		Įgyvendinant reformas ir kitus pokyčius įtraukti kuo platesnį ratą švietimo atstovų, kad pokyčiai būtų platesnio masto bei būtų išvengiama fragmentacijos.	ŠMM	2021
		Rekomendacijos		
		Užtikrinti nuoseklumą rengiant profesinius standartus ir modulines programas pagal 9.4.1. uždavinį.	ŠMM	2019
		Sudaryti sąlygas švietimo institucijų tarpusavio dialogui (pvz., skatinant universiteto bendruomenę bendradarbiauti su mokyklomis ugdymo turinio formavime).	ŠMM	2021
44.	Visuose švietimo lygmenyse teikiama pernelyg ribota pagalba pedagogams bei dėstytojams įgyvendinant švietimo sistemos pokyčius (detaliau žr. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo atvejo studiją).	Strateginis siūlymas:	ŠMM	2021
		Skirti daugiau dėmesio ir daugiau laiko pedagogų, profesijų mokytojų bei dėstytojų motyvavimui bei tiek dalykinių, tiek pedagoginių/ andragoginių kompetencijų ugdymui (detaliau žr. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo atvejo studiją).		
		Strateginis siūlymas:	ŠMM	2021
		Nuosekliai integruoti profesinį orientavimą į bendrojo ugdymo sistemą, užtikrinant jo prieinamumą kiekvienam mokiniui ir tinkamą įgyvendinimą (detaliau žr. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo atvejo studiją).		
45.	Mokymo procese pastebimas ženklus profesinio orientavimo trūkumas. Dėl šios priežasties, mokiniai dažnai nėra susipažinę su esamomis galimybėmis, stokoja informacijos pasirinkti jiems tinkamą profesiją, mokymosi būdą ir tai neigiamai atsiliepia jų motyvacijai mokytis.	Strateginis siūlymas:	ŠMM	2021
46.	Šiuo metu nepakankamai vykdomas tęstinis ir	Strateginis siūlymas:	ŠMM	2021

2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
	nuolatinis darbas su bendrojo ugdymo programomis, trūksta tyrimų apie bendrojo ugdymo programas, nėra pakankamai šios srities ekspertų (detaliau žr. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo atvejo studiją).	Sistemiškai finansuoti aukščiausio lygio edukologijos mokslinius tyrimus, kuriais vadovaujantis vėliau būtų galima reformuoti ar tobulinti bendrąsias ugdymo programas. Jie galėtų būti atliekami pedagogų rengimo centruose universitetuose (detaliau žiūrėti Estijos pvz., 2.9.2.2. skyriuje).		
47.	Dalyje priemonių finansuojamos einamosios išlaidos, o ne struktūriniai pokyčiai. Kyla grėsmė, kad baigus įgyvendinti ES fondų projektus veiklos nebus tęsiamos.	Rekomendacija: Užtikrinti struktūriniais fondais finansuojamų projektų tęstinumą, kad nebūtų taip, jog geros iniciatyvos (pvz., NVŠ krepšelis) ar svarbios veiklos (pvz., konkursinis viešojo sektoriaus MTEP veiklų finansavimas) nebūtų tęsiamos pasibaigus šiam finansiniam laikotarpiui, ar susidarytų finansavimo „duobės“.	ŠMM	2020
48.	Nepakankamas MTEPI sistemos žmogiškasis kapitalas. Atsižvelgiant į tai, 9.3.3. uždaviniui numatytos lėšos vis dar nėra pakankamos. Neužtikrinus pakankamų išteklių, išauga rizika, kad MTEP infrastruktūros nebus įveikintos, nes tam pritrūks žmogiškųjų išteklių.	Strateginis siūlymas: Ženklias investicijas skirti aukščiausios kvalifikacijos tyrėjų iš užsienio pritraukimui, taip pat iš esmės pagerinti visų tyrėjų darbo sąlygas ir padidinti finansavimą tyrėjų vykdomiems MTEPI darbams. Rekomendacija: Pagal galimybes didinti finansavimą 9.3.3 uždavinio įgyvendinimui, ypač siekiant didinti priemonių prieinamumą jauniems tyrėjams ir užsienio talentų pritraukimui.	ŠMM ŠMM	2019 2019
49.	Suaugusiesiems žemos ir vidutinės kvalifikacijos asmenims (ypač pažeidžiamų grupių atstovams) itin trūksta motyvacijos mokytis. Tikėtina, kad būtent tokiems asmenims mokymai turėtų didžiausią teigiamą poveikį.	Strateginiai siūlymai Profesinio mokymo ir suaugusiųjų švietimo sistemas perorientuoti nuo pirminio link tęstinio mokymo. Didesnį dėmesį skirti švietimo sistemos darbuotojų andragoginių kompetencijų tobulinimui. Stipriau sieti profesinį orientavimą su MVG. Įrankis, kuris padėtų asmeniui valdyti savo mokymosi poreikius, galėtų būti „kompetencijų pasas“. Investuoti į neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi koordinatorių tinklo plėtrą, taip užtikrinant, kad norintiems mokytis būtų paprasčiau surasti aktualius mokymus. Šiuo metu mokymų yra labai daug, jie skirtingos kokybės.	ŠMM ŠMM ŠMM ŠMM	2021 2021 2021 2021
50.	MVG srityje dominuoja vienkartinės investicijos – vienkartinė tiesioginė parama visiems (ar pernelyg nediferencijuojant). Tokios investicijos mokymosi kultūros nekuria.	Rekomendacija: Derinti pasiūlos (t. y. netiesioginį) ir paklausos (t. y. tiesioginį) finansavimą, nukreipiant jį į tuos, kas neturi mokymosi įpročių. Pasiūlos pusėje siūloma remti MVG paslaugas tikslinėms grupėms per savivaldybių neformalaus suaugusiųjų švietimo koordinatorių tinklus. Paklausos pusėje siūloma suteikti naudos gavėjams (kuriems racionalu) įrankius (pvz., mokymosi krepšelius) tam, kad pasirinkti mokymo paslaugų teikėją ir taip palaikyti sveiką konkurenciją rinkoje.	ŠMM	2021
51.	9.4.3. uždavinio priemonių rinkinys tik iš dalies atitinka dirbančiųjų poreikius.	Rekomendacija: Keisti dalies priemonių dizainą taip, kad lėšos būtų skiriamos besimokantiems tiesiogiai, o ne per įmones, kuriose jie dirba.	EIMIN	2021

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Nr.	Problema / rizika	Strateginiai pasiūlymai ir rekomendacijos	Atsakinga institucija	Terminas
52.	Remiantis 2016 m. Valstybinio audito ataskaita, mokyklose nesudaromos pakankamos sąlygos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo metu įgytų kompetencijų pritaikymui praktikoje. Nepaisant didelių investicijų į pedagogų kompetencijų kėlimą, trūksta sistemingos pedagogų kompetencijų valdymo sistemos, kuri leistų kiekvienam pedagogui, atsižvelgiant į turimas žinias, stiprybes, silpnybes, pasirinkti tolimesnę tobulėjimo kelią.	Strateginis siūlymas: Mokyklose sukurti pedagogų kompetencijų valdymo sistemą. Mokyklos vadovas ar už personalą mokykloje atsakingas specialistas turėti padėti mokytojui planuoti savo karjerą, tobulinti savo kompetencijas, motyvuojant ir nukreipiant į aktualius mokymus.	ŠMM	2021
10 VP prioritetas „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“				
53.	Pagal šią priemonę finansuojami 2 Viešojo valdymo tobulinimo programos įgyvendinimo 2016-2018 m. plane numatyti prioritetingi projektai susieti su šia priemone, tačiau egzistuoja poreikis finansuoti ir kitus su priemone susietus prioritetingus projektus.	Rekomendacija: Apsvarstyti galimybę papildomą finansavimą skirti priemonei Nr. 10.1.1-ESFA-V-913 „Valstybės institucijų ir įstaigų vidaus administravimo tobulinimas“.	VRM	2019 m.
54.	Lietuvoje aktualiomis išlieka per didelė korupcijos rizikos ir per mažo visuomenės ištraukimo į viešojo valdymo procesus problemos. Naujausiais Korupcijos suvokimo indeksu duomenimis Lietuvos rezultatai nesikeičia jau trečius metus iš eilės (Lietuva gavo 59 balus ir užima 38 vietą pasaulyje, o ES 16.) Tyrimas „Pasitikėjimas valstybės ir savivaldybių institucijomis“ rodo, kad tik pusė (51 proc.) gyventojų žinotų, kaip pateikti pasiūlymą ar skundą kuriai nors valstybės ar savivaldybės įstaigai, daugiau nei trečdalis (39 proc.) – nežinotų.	Rekomendacija: Apsvarstyti galimybę papildomą finansavimą skirti konkursinei priemonei Nr. 10.1.2-ESFA-K-917 „Visuomenės nepakantumo korupcijai didinimo ir dalyvavimo viešojo valdymo procesuose skatinimo iniciatyvos“. Pagal šią priemonę, panaudojant visas skirtas lėšas finansuojami 48 projektai, nors buvo sulaukta 77 paraiškų.	VRM	2019 m.
55.	Pagal reglamentavimo kokybės indeksą, 2017 m. duomenimis Lietuva tarp ES narių užima 15 vietą. Didžiausias indekso įvertis (1,28 ir 12 vieta) buvo pasiektas 2015 m., 2016 m. jis buvo sumažėjęs, o 2017 m. nežymiai padidėjo. Reglamentavimo kokybė atspindi suvokimą apie valdžios (vyriausybės) gebėjimą formuluoti ir įgyvendinti patikimą politiką ir reguliacinius mechanizmus, kurie skatina privataus sektoriaus vystymąsi, todėl esminė priežastis, kuri trukdo Lietuvai dar labiau pagerinti reglamentavimo kokybę, yra didelė administracinė ir (ar) kita reguliavimo našta verslui ir gyventojams.	Rekomendacija: Apsvarstyti galimybę papildomą finansavimą skirti priemonei Nr. 10.1.4-ESFA-V-921 „Geresnio reglamentavimo diegimas ir verslo priežiūros sistemos tobulinimas“, kadangi pagal šią priemonę sutarčių jau sudaryta už 104 proc. visai priemonei skirtu finansavimu.	VRM	2019 m.

1 PRIEDAS. ANTRINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

ES fondų lėšų panaudojimą reglamentuojantys teisės aktai, programiniai dokumentai ir gairės:

1. 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013, kuriuo nustatomos Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniai fondai, Sanglaudos fondai, Europos žemės ūkio fondai kaimo plėtrai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai bendros nuostatos ir Europos regioninės plėtros fondai, Europos socialiniai fondai, Sanglaudos fondai ir Europos jūros reikalų ir žuvininkystės fondai taikytinos bendrosios nuostatos ir panaikinas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006
2. Komisijos komunikatas. Europa 2020: Pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategija, KOM (2010)
3. Komisijos tarnybų pozicija dėl 2014–2020 m. Lietuvos Partnerystės sutarties ir programų rengimo.
4. Nacionalinė 2014–2020 metų pažangos programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1482, 2012 m. lapkričio 28 d.
5. 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programa CCI Nr. 2014LT16MAOP001, patvirtinta Europos Komisijos įgyvendinimo sprendimu Nr. C(2014)6397, 2014 m. rugsėjo 8 d. ir pakeista 2018 m. rugsėjo 24 d. EK sprendimu Nr. C(2018)6019.
6. Lietuvos Respublikos Partnerystės sutartis, patvirtinta Europos Komisijos 2014 m. birželio 20 d.
7. VPVI ir PPMI Group (2014). Lietuvos 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas
8. EC. Guidance for Member States on Performance framework, review and reserve, 2018.
9. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1326 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos priedo patvirtinimo“, 2014 m. lapkričio 26 d.
10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. birželio 4 d. nutarimas Nr. 528 „Dėl atsakomybės ir funkcijų paskirstymo tarp institucijų, įgyvendinant 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą
11. 2014–2020 m. ES fondų investicijų komunikacijos strategija, patvirtinta 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos stebėsenos komiteto posėdžio nutarimu Nr. 44P-2.1 (2), 2014 m. gruodžio 11 d.
12. Komisijos tarnybų darbinis dokumentas SWD(2018)213 „Šalies ataskaita. Lietuva 2018“, 2018 m. kovo 7 d.
13. 2018 metų Nacionalinė reformų darbotvarkė.
14. Kiti 2014–2020 m. ES fondų intervencijas detalizuojantys dokumentai: Stebėsenos komiteto posėdžių medžiaga, priemonių įgyvendinimo planai, priemonių finansavimo sąlygų aprašai, stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašai.

ES fondų lėšų panaudojimo vertinimo ataskaitos, audito ataskaitos ir susiję tyrimai:

1. Annoni P., Dijkstra L., Gargano N (2017). The EU Regional Competitiveness Index 2016.
2. BGI (2018). Europos Sąjungos investicijų ir jaunimo užimtumo iniciatyvos veiksmingumo, efektyvumo ir poveikio, įskaitant jaunimo garantijų iniciatyvos įgyvendinimą, vertinimas. Tarpinė vertinimo ataskaita.
3. BGI Consulting (2014). Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio smulkiąjam ir vidutiniam verslui vertinimas
4. BGI Consulting (2018). 9 prioriteto konkretaus uždavinio „Padidinti dirbančių žmonių išteklių konkurencingumą, užtikrinant galimybes prisitaikyti prie ūkio poreikių“ įgyvendinimo pažangos vertinimas.
5. CPVA, VIPA (2018), „Vandentvarkos sektoriaus finansinių priemonių ex-ante vertinimas“, 2018 11 20 redakcija.
6. CPVA, VIPA (2018). Kultūros sektoriaus finansinių priemonių ex-ante vertinimas, 2018.
7. EBPO (2016) OECD Reviews of Innovation Policy: Lithuania, 2016.
8. EC. Competitiveness in low-income and low-growth regions. The lagging regions report, SWD(2017) 132 final.
9. Ekonominės konsultacijos ir tyrimai (2018). Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų šalies įmonių ir mokslo institucijų jungimuisi į inovatyvius tinklus skatinti, ir ekoinovacijas skatinančių priemonių įgyvendinimo pažangos vertinimas. Tarpinė ataskaita
10. Ekotermija (2015). Energijos vartojimo efektyvumo didinimo pramonės įmonėse potencialo ir priemonių, skatinančių efektyviai vartoti įvairias energijos rūšis, nustatymas.

11. ESTEP (2015). Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio Lietuvos konkurencingumui vertinimas.
12. ESTEP ir Visionary Analytics (2018). Atvejo studija: 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymąsi visą gyvenimą tinkamumo ir suderinamumo vertinimas.
13. ESTEP ir Visionary Analytics (2018). Atvejo studija: 2014–2020 m. ES fondų investicijų į mokymo programas tinkamumo ir suderinamumo vertinimas.
14. ESTEP ir Visionary Analytics (2019). 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos įgyvendinimo stebėsenos rodiklių sistemos vertinimo galutinė ataskaita.
15. ESTEP (2018). 2014–2020 m. ES fondų, skirtų integruotai teritorinei plėtrai, įgyvendinimo pažangos vertinimas.
16. ESTEP (2014). ES struktūrinės paramos poveikio gyvenimo kokybei, socialinės atskirties ir skurdo mažinimui Lietuvoje vertinimas.
17. ESTEP (2017). 2014–2020 m. ES fondų investicijų poveikio Lietuvos ūkiui ir plėtros prioritetų 2021–2027 m. vertinimo galutinė ataskaita.
18. ESTEP (2015). Europos skaitmeninė darbotvarkė: Lietuvos požiūris.
19. ESTEP (2017, 2018). 2014–2020 m. ES investicinių fondų lėšas administruojančių institucijų 2016 m. įgyvendintų komunikacijos kampanijų analizė; ESTEP. 2014–2020 m. ES investicinių fondų lėšas administruojančių institucijų 2017 m. įgyvendintų komunikacijos kampanijų analizė.
20. ESTEP (2015). Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas.
21. Finansų ministerija, et al. (2019). Verslo finansavimo 2014–2020 metų Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis išankstinis vertinimas
22. Hans-Jorg Büllinger, Alasdair Reid, Michel Lemagnen, Emily Wise (2017) Fit for the future. Incentivising research and innovation partnerships and attracting innovative investment to Lithuania. Horizon 2020 Policy Support Facility.
23. Komisijos komunikatas. ES aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūra. Bendri uždaviniai ir kaip bendrai siekti geresnių rezultatų, COM(2017) 63 final.
24. OECD (2016). Lithuania – Country Note – Skills Matter: Further Results from the Survey of Adult Skills.
25. OECD (2018). OECD Reviews of Labour Market and Social Policies. Lithuania.
26. Paliokaitė A., Petraitė M., Gonzalez Verdesoto E. (2018) Mokslinių tyrimų ir inovacijų stebėsenos centro (RIO) 2017 m. šalies ataskaita. Lietuva.
27. Smart Continent (2018). Veiksmų programos prioriteto „Energijos efektyvumo ir atsinaujinančių išteklių energijos gamybos ir naudojimo skatinimas“ aktualių uždavinių pažangos vertinimas
28. Valstybės kontrolė (2015). Valstybinio audito ataskaita „Kibernetinio saugumo aplinka Lietuvoje“
29. Valstybės kontrolė (2016). Valstybinio audito ataskaita „Ar užtikrinamas viešojo sektoriaus turimų duomenų atvėrimas?“.
30. Valstybės kontrolė (2016). Valstybinio audito ataskaita „Kaip panaudojamos profesinio mokymo galimybės“
31. Valstybės kontrolė (2016). Valstybinio audito ataskaita „Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas“
32. Valstybės kontrolė (2017). Valstybinio audito ataskaita „Ar valstybinių universitetų turtas valdomas ir naudojamas kryptingai – mokslinei veiklai ir studijoms“
33. Valstybės kontrolė (2017). Valstybinio audito ataskaita „Elektroninės sveikatos sistemos kūrimas“
34. Valstybės kontrolė (2017). Valstybinio audito ataskaita „Valstybės elektroninių ryšių infrastruktūros plėtra“
35. Valstybės kontrolė (2017). Valstybinio audito ataskaita „Ar užtikrinamas būsto prieinamumas mažas pajamas gaunantiems gyventojams“
36. Valstybės kontrolė (2018). Valstybinio audito ataskaita „Energijos vartojimo efektyvumo tikslų pasiekimas“
37. Valstybės kontrolė (2018). Valstybinio audito ataskaita „Ypatingos svarbos valstybės informacinių išteklių valdymas“
38. VIPA, CPVA (2016). Kelių infrastruktūros sektoriaus finansinių priemonių ex-ante vertinimas.
39. VIPA, CPVA (2018). Energijos efektyvumo išankstinio (ex-ante) vertinimo ataskaita.
40. Visionary Analytics (2017). Veiksmų programos uždavinių, skirtų MTEPI skatinti, įgyvendinimo pažangos vertinimas. Galutinė ataskaita.
41. Visionary Analytics (2017). Ūkio ministerijos priemonės „Inočekiai LT“ poveikio verslo išlaidoms MTEP vertinimas.
42. Visionary Analytics (2018). 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos: Horizontalių principų įgyvendinimo vertinimo tarpinė ataskaita.
43. Visionary Analytics (2018). Europos socialinio fondo finansuojamų mokymų kokybės ir efektyvumo vertinimas
44. VPVI (2013). ES struktūrinės paramos administravimo sistemos efektyvumo vertinimas.

45. VPVI (2011). Socialinės integracijos paslaugų socialiai pažeidžiamų ir socialinės rizikos asmenų grupėms situacijos, poreikių ir rezultatyvumo vertinimas, siekiant efektyviai panaudoti 2007-2013 m. ES struktūrinę paramą.
46. VPVI (2014). ES struktūrinės paramos poveikio horizontalaus prioriteto „Lyčių lygybė ir nediskriminavimas“ įgyvendinimui vertinimas, galutinė ataskaita.

Teisės aktai ir kiti norminiai dokumentai:

47. Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018-2030 m. strategija, patvirtinta 2018-04-17.
48. Energetikos ministro 2014-05-30 įsakymas Nr. 1-149 „Dėl Energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2014–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo“.
49. Energetikos ministro įsakymas Nr. 1-181 „Dėl Energijos vartojimo efektyvumo didinimo 2017–2019 metų veiksmų plano patvirtinimo“, 2017 m. liepos 7 d.
50. Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatymas Nr. XI-1375, 2011 m. gegužės 12 d.
51. Lietuvos Respublikos energijos vartojimo efektyvumo didinimo įstatymas, 2016 m. lapkričio 3 d.
52. LR socialinių įmonių įstatymas Nr. IX – 2251, 2004 m. birželio 1 d., Suvestinė redakcija 2018-10-01 – 2018-12-31.
53. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 1328 „Dėl Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimo programos patvirtinimo“ pakeitimo“, 2018 m. gegužės 16 d.
54. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 244 „Dėl Informacinės visuomenės plėtros 2014–2020 metų programos „Lietuvos Respublikos skaitmeninė darbotvarkė“ patvirtinimo“, 2014 m. kovo 12 d.
55. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 498 „Dėl valstybės informacinių išteklių infrastruktūros konsolidavimo ir jos valdymo optimizavimo“, 2015 m. gegužės 13 d.
56. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 878 Dėl Užimtumo didinimo 2014-2020 m. programos patvirtinimo, 2013 m. rugsėjo 25 d.
57. LR Vyriausybės nutarimo „Dėl Nacionalinio oro taršos mažinimo plano patvirtinimo“ projektas.
58. Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategija, atnaujinta Seimo nutarimu Nr. XIII-1288, 2018 m. birželio 21 d.
59. Viešojo valdymo tobulinimo 2012–2020 metų programos įgyvendinimo 2016–2018 metų veiksmų planas, patvirtintas Vidaus reikalų ministro įsakymu Nr. 1V-329, 2016 m. balandžio 29 d.

Kiti antriniai informacijos šaltiniai:

60. 2015 m. skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksas (DESI). Šalies ataskaita. Lietuva
61. 2018 m. skaitmeninės ekonomikos ir visuomenės indeksas (DESI). Šalies ataskaita. Lietuva.
62. Aplinkos apsaugos agentūra, „Oro kokybė Lietuvoje 2017 m.“, 2018.
63. Eurofound (2015). Social Inclusion of young people. Publications Office of the European Union, Luxembourg.
64. European startup initiative (2016) Startup heatmap Europe.
65. L. Okunevičiūtė Neverauskienė, J. Moskvina, „Pažeidžiamos gyventojų grupės: iššūkiai užimtumui“. Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika, Nr. 9, p. 124, 2014.
66. Lietuvos darbo birža (2017) Lietuvos užimtumo 2017 m. tendencijos ir ateities prognozės, Vilnius.
67. Lietuvos darbo birža (2018). 2017 m. veiklos ataskaita.
68. Lietuvos socialinių tyrimų centras. Darbo rinkos tyrimų institutas. Rasa Zabarauskaitė, Boguslavas Gruževskis. Sisteminiis skurdo problemos tyrimas Lietuvoje. Pagal Lietuvos CARITO užsakyto tyrimo rezultatus
69. MOSTA, „Mokslo ir studijų institucijų potencialo analizė“, 2016.
70. R. Brazienė et al, „Vyresnio amžiaus žmonių (socialinės įtraukties) į(si)traukimo į darbo rinką galimybių tyrimo ataskaita“. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2014.
71. Vaiko teisių apsaugos tarnyba, „Socialinės rizikos šeimų, auginančių vaikus, apskaita“. 2016.
72. Visionary Analytics (2017). „Ūkio ministerijos priemonės „Inočekiai LT“ poveikio verslo išlaidoms MTEP vertinimo paslaugos“.
73. IMD World Competitiveness Centre (2017) IMD World Competitiveness Yearbook 2017; World Bank (2017) Doing Business 2018.

2 PRIEDAS. VP FINANSAVIMO PLANO POKYČIAI PRIORITETŲ IR FONDŲ LYGIU

Prioritetas	Fondas	2014 m. planas			2018 m. planas			Pokytis, proc.
		ES investicijos	Nacionalinis finansavimas	Visas finansavimas	ES investicijos	Nacionalinis finansavimas	Visas finansavimas	
1. MTEPI skatinimas	ERPF	678 878 835	119 802 148	798 680 983	678 878 835	119 802 148	798 680 983	0%
2. Informacinės visuomenės skatinimas	ERPF	244 037 284	43 065 404	287 102 688	189 037 284	33 359 522	222 396 806	-23%
3. SVV konkurencingumo skatinimas	ERPF	531 603 253	93 812 339	625 415 592	540 603 253	95 400 575	636 003 828	2%
4. Energijos efektyvumo ir AIE gamybos ir naudojimo skatinimas	ERPF	517 201 697	91 270 888	608 472 585	565 201 697	99 741 476	664 943 173	9%
	SaF	454 118 432	80 138 547	534 256 979	360 018 432	63 532 665	423 551 097	-21%
5. Aplinkosauga, gamtos išteklių darnus naudojimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos	ERPF	193 677 709	34 178 420	227 856 129	191 677 709	33 825 479	225 503 188	-1%
	SaF	644 099 887	113 664 686	757 764 573	711 499 887	125 558 804	837 058 691	10%
6. Darnaus transporto ir pagrindinių tinklų infrastruktūros plėtra	ERPF	390 625 213	68 933 862	459 559 075	390 625 213	68 933 862	459 559 075	0%
	SaF	763 156 109	134 674 608	897 830 717	789 856 109	139 386 373	929 242 482	3%
7. Kokybiško užimtumo ir dalyvavimo darbo rinkoje skatinimas	ERPF	421 299 136	74 346 907	495 646 043	421 299 136	74 346 907	495 646 043	0%
	ESF	243 721 797	43 009 729	286 731 526	243 721 797	43 009 729	289 731 526	1%
	JUI	63 565 266	5 608 700	69 173 966	63 565 266	5 608 700	69 173 966	0%
8. Socialinės įtraukties didinimas ir parama kovai su skurdu	ERPF	315 540 145	55 683 555	371 223 700	315 540 145	55 683 555	371 223 700	0%
	ESF	220 294 386	38 875 480	259 169 866	247 694 386	43 710 774	291 405 160	12%
9. Visuomenės švietimas ir žmoniškųjų išteklių potencialo didinimas	ERPF	208 548 495	36 802 676	245 351 171	208 548 495	36 802 676	245 351 171	0%
	ESF	455 313 921	80 349 516	535 663 437	455 313 921	80 349 516	535 663 437	0%
10. Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas	ESF	150 359 184	26 533 974	176 893 158	122 959 184	21 698 680	144 657 864	-18%
11. Techninė parama veiksmų programos administravimui	SaF	187 543 198	33 095 859	220 639 057	187 543 198	33 095 859	220 639 057	0%
12. Techninė parama informavimui apie veiksmų programą ir veiksmų programos vertinimui	ESF	25 812 183	4 555 092	30 367 275	25 812 183	4 555 092	30 367 275	0%
Iš viso		6 709 396 130	1 178 402 391	7 887 798 521	6 709 396 130	1 178 402 392	7 887 798 522	0%

Šaltinis: 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programa, 2014-09-08 ir 2018-09-24 redakcijos.

3 PRIEDAS. NEPRADĖTŲ ĮGYVENDINTI VP PRIEMONIŲ SĄRAŠAS

Remiantis 2018 m. gruodžio 31 d. SFMIS duomenis iš viso buvo nepradėtos įgyvendinti 28 priemonės, kurioms PIP suplanuota ES fondų lėšų suma sudaro 294,9 mln. Eur, įskaitant 77,3 Eur veiklos rezervo lėšų. Lentelėje pateikiamas šių priemonių sąrašas. Veiklos rezervo lėšos suplanuotos 18 dar nepradėtų įgyvendinti priemonių.

144 lentelė. Vertinamuoju laikotarpiu nepradėtos įgyvendinti VP priemonės, Eur

Priorite- tas	Fondas	Minis- terija	Uždavi- nys	Unikalus priemonė s nr.	Priemonės pavadinimas	Skiriamo finansavimo ES struktūrinių fondų lėšos be veiklos lėšų rezervo (PIP)	Skiriamo finansavimo ES struktūrinių fondų lėšų veiklos lėšų rezervas (PIP)
1	ERPF	ŠMM	1.2.2.	716	Ekscelencijos centrų veiklos skatinimas sumanios specializacijos kryptyse	4 803 476	16 841 566
2	ERPF	SM	2.1.2.	522	IRT infrastruktūros optimizavimas ir sauga	6 288 868	1 675 407
2	ERPF	SM	2.3.1.	525	Elektroninės sveikatos paslaugos	3 556 823	6 456 037
3	ERPF	ŪM	3.1.1.	839	Inkubatoriai LT	14 481 001	0
4	SaF	EM	4.1.1.	114	Elektros energijos iš atsinaujinančių išteklių gamybos įrenginių įrengimas namų ūkiuose	10 000 000	7 000 000
4	SaF	EM	4.3.2.	111	Katilų keitimas namų ūkiuose	10 747 792	4 252 208
5	SaF	AM	5.2.1.	009	Komunalinių atliekų paruošimo perdirbti, pakartotinai panaudoti pajėgumų sukūrimas ir modernizavimas	12 741 195	0
6	ERPF	SM	6.2.1.	510	Laivybos sąlygų vandens transporte užtikrinimas	28 261 121	2 728 221
6	ERPF	SM	6.2.1.	512	Miestų transporto infrastruktūros vystymas įgyvendinant valstybei svarbius jungtinius projektus	10 458 179	4 022 822
7	ERPF	SADM	7.2.1.	409	Vilniaus TDB infrastruktūros plėtra	3 609 016	230 363
7	ERPF	VRM	7.1.1.	907	Miesto inžinerinės infrastruktūros, svarbios verslui, atnaujinimas ir plėtra	1 000 000	0
8	ERPF	SADM	8.1.1.	427	Institucinės globos pertvarka: investicijos į infrastruktūrą	26 707 355	5 991 784
8	ERPF	SAM	8.1.3.	601	Sveiko senėjimo paslaugų kokybės gerinimas	7 229 882	10 073 387
8	ESF	SADM	8.4.1.	420	Socialinė rehabilitacija epilepsija sergantiems asmenims	1 737 720	0
8	ESF	SAM	8.4.2.	613	Sveiko senėjimo skatinimo iniciatyvos	865 222	1 009 236
8	ESF	SAM	8.4.2.	619	Sveikatos priežiūros paslaugų kokybės ir prieinamumo gerinimas onkologinių ligų srityje	2 975 000	899 121
8	ESF	SAM	8.4.2.	621	Priklausomybės ligų profilaktikos, diagnostikos ir gydymo kokybės ir prieinamumo gerinimas	1 724 606	0
8	ESF	VRM	8.6.1.	927	Spartesnis vietos plėtros strategijų įgyvendinimas	8 723 586	1 212 986
9	ERPF	ŠMM	9.1.2.	722	Profesinio mokymo infrastruktūros plėtra	12 390 355	6 449 284
9	ESF	ŠMM	9.2.1.	719	Kokybės krepšelis	12 156 600	0
9	ESF	ŠMM	9.2.2.	730	Mokyklų pažangos skatinimas	464 565	3 296 148
9	ESF	ŠMM	9.3.1.	738	Aukštųjų mokyklų tinklo tobulinimas	14 175 097	925 419
9	ESF	ŠMM	9.4.1.	735	Paskatos ir pagalba besimokantiejiems	4 213 920	1 338 320
9	ESF	ŠMM	9.4.1.	736	Praktinių įgūdžių įgijimo rėmimas ir skatinimas	1 826 062	0
9	ESF	ŠMM	9.4.2.	737	Viešųjų paslaugų darbuotojų kompetencijos ir kvalifikacijos tobulinimas	0	2 896 201
10	ESF	VRM	10.1.1.	914	Viešojo valdymo institucijų veiklos valdymo gerinimas savivaldybėse	7 240 500	0
10	ESF	VRM	10.1.3.	919	Viešųjų paslaugų teikimo ir asmenų aptarnavimo organizavimo gerinimas viešojo valdymo institucijose	5 748 957	0
10	ESF	VRM	10.1.5.	926	Personalo valdymo valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose tobulinimo iniciatyvų skatinimas	3 513 161	0
Iš viso						217 640 059	77 298 510

Šaltinis: SFMIS, 2018 12 31 duomenys.

4 PRIEDAS. STRATEGIJOS EUROPA 2020 RODIKLIŲ PASIEKIMAS

2014-2020 m. ESI fondų lėšų panaudojimas yra susietas su Europos strategijos „Europa 2020“ (tolau ES2020) įgyvendinimu.⁴⁴⁷ Viso programavimo ir įgyvendinimo proceso metu siekiama užtikrinti, kad ES fondų investicijos prisidėtų prie šių tikslų pasiekimo. ES2020 yra nustatyti penki pagrindiniai siektini kiekybiniai tikslai:

- 20–64 m. amžiaus gyventojų užimtumas turėtų būti 75 proc.;
- 3 proc. ES BVP turėtų būti investuojama į MTTP;
- turėtų būti įgyvendinti „20x20x20“ klimato ir energetikos tikslai;
- mokyklos nebaigusių asmenų turėtų būti ne daugiau kaip 10 proc., o 40 proc. jaunimo turėtų įgyti aukštojo mokslo laipsnį arba diplomą (švietimas);
- ant skurdo ribos gyvenančių asmenų turėtų sumažėti 20 mln.

Šiems kiekybiniais tikslams pasiekti EK šalims narėms pasiūlė septynias pavyzdines iniciatyvas (angl. *EU flagship initiative*): „Inovacijų sąjunga“, „Judus jaunimas“, „Europos skaitmeninė darbotvarkė“, „Tausiai išteklius naudojanti Europa“, „Globalizacijos erai pritaikyta pramonės politika“, „Naujų įgūdžių ir darbo vietų kūrimo darbotvarkė“, „Europos kovos su skurdu planas“, kurios turėtų būti integruotos į valstybių narių nacionalines reformų programas. Rengiant 2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programą investicinių prioritetų pasirinkimo pagrindime⁴⁴⁸ buvo paaiškinta, kaip ES fondų lėšomis planuojama prisidėti prie konkrečių ES2020 tikslų ir pavyzdinių iniciatyvų įgyvendinimo Lietuvoje.

Žemiau pateikiamoje lentelėje galima matyti, kad Lietuva savo nacionalinius tikslus, nustatytus pagal strategiją ES2020 yra pasiekusi užimtumo ir švietimo plėtros srityse. Šalis nustatytą užimtumo tikslą 20-64 metų grupėje viršija 3,4 proc.; mokyklos nebaigusių mokinių skaičių 3,6 proc.; 30-34 metų asmenų, turinčių aukštąjį išsilavinimą 9,3 proc. Taip pat Lietuva yra pasiekusi tikslą, kad atsinaujinančių išteklių energija sudarytų 23 proc. bendrai suvartojamos energijos ir šį rodiklį viršija 2,6 proc. Skurdo ir socialinės atskirties rizikoje esančių asmenų skaičius sumažėjo, lyginant su 2008 m., tačiau padidėjo lyginant su 2014 ir 2015 m. Investicijos į MTEP augo nuo 2010 m., tačiau 2016 metais sudarė 0,85 proc. BVP, kas yra 0,19 proc. mažiau.

145 lentelė. Pagal ES2020 strategiją Lietuvai nustatytų kiekybinių rodiklių pažanga

ES2020 tikslai	Lietuvos nacionaliniai tikslai	Matavimo vienetas	Rodiklių dinamika 2012 – 2017 m.					
			2012m.	2013m.	2014m.	2015m.	2016m.	2017m.
75 proc. užimtumo lygis 20–64 metų grupėje	72,8 proc. užimtumo lygis 20–64 metų grupėje	Procentai	68,5	69,9	71,8	73,3	75,2	76
Investicijos į MTEP 3 proc. BVP	Investicijos į MTEP 1,9 proc. BVP	Procentai	0,89	0,95	1,03	1,04	0,85	-
20 proc. mažesnis išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, lyginant su 1990 m.	Išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio neviršyti daugiau kaip 15 proc., lyginant su 2005m.	ŠESD emisijos išreikštos CO ₂ ekvivalentu nuo bazinių 1990 m.	44,1	41,5	41,5	42,1	42	-
Atsinaujinančių energijos išteklių dalis sudaro bent 20 proc. bendrai suvartojamos energijos	Atsinaujinančių energijos išteklių dalis sudaro bent 23 proc. bendrai suvartojamos energijos	Procentai	21,4	22,7	23,6	25,8	25,6	-

⁴⁴⁷ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1303/2013 < <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1303&from=lt> >

⁴⁴⁸ 2014-2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos 1 lentelė „Pasirinktų teminių tikslų ir investicinių prioritetų pagrindimas“, P. 10-17.

ES2020 tikslai	Lietuvos nacionaliniai tikslai	Matavimo vienetas	Rodiklių dinamika 2012 – 2017 m.					
			2012m.	2013m.	2014m.	2015m.	2016m.	2017m.
20 proc. padidinti energijos vartojimo efektyvumą (iki 1483 Mtoe pirminės energijos suvartojimo)	17 proc. padidinti energijos suvartojimo efektyvumą (iki 6,5 Mtoe pirminės energijos suvartojimo)	Mtoe	5,9	5,7	5,7	5,8	6	-
Užtikrinti, kad mokyklos nebaigtų ne daugiau nei 10 proc. mokinių ir	Užtikrinti, kad mokyklos nebaigtų ne daugiau nei 9 proc. mokinių	Procentai	6,5	6,3	5,9	5,5	4,8	5,4
Pasiekti, kad 40 proc. 30-34 metų asmenų turėtų aukštąjį išsilavinimą;	Pasiekti, kad ne mažiau kaip 48,7 proc. 30 – 34 metų asmenų turėtų aukštąjį išsilavinimą;	Procentai	48,6	51,3	53,3	57,6	58,7	58
Bent 20 mln. Sumažinti skurdžiai gyvenančių ir socialiai atskirtų asmenų arba asmenų, kuriems tai gresia skaičių.	Ne mažiau kaip 170 tūkst. Sumažinti gyventojų, patiriančių skurdo riziką ar socialinę atskirtį skaičių.	Skirtumas lyginant su 2008 m. (tūkstančiai s)	65	7	-106	-53	-39	-

Šaltinis: Sudaryta remiantis EK pateikiama statistika < https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/european-semester-your-country/lithuania/europe-2020-targets-statistics-and-indicators-lithuania_lt >

5 PRIEDAS. INTERVIU SĄRAŠAS

Ekspertas	Institucija	El. paštas	Interviu data	Aktualūs prioritetai
Ministerijos				
Rita Ulkienė	ŠMM	Rita.Ulkienė@smm.lt	2018 09 18	9
Eugenijus Butkus	ŠMM	Eugenijus.Butkus@smm.lt	2018 09 14	1, 9
Algminas Pakalniškis	ŠMM	Algminas.Pakalniskis@smm.lt	2018 09 24 2018 10 11	1, 9
Vytautas Čepas	ŠMM	Vytautas.Cepas@smm.lt	2018 09 24 2018 10 11	1, 9
Agnė Gaidemavičienė	ŠMM	Agne.Gaidamaviciene@smm.lt	2018 09 24	1
Olga Celova	ŪM	olga.celova@ukmin.lt	2018 09 14	1, 3
Eglė Valūnė	AM	egle.valune@am.lt	2018 10 05	5
Ilma Skukauskaitė	AM	Ilma.Skukauskaite@am.lt	2018 10 22	12
Arminas Varanauškas	ŠMM	Arminas.Varanauškas@smm.lt	2018 10 09	9
Marius Ablaciškas	ŠMM	Marius.Ablacinskas@smm.lt	2018 10 09	9
Dalia Meidutė-Birulienė	ŠMM	Dalia.Meidute-Biruliene@smm.lt	2018 10 11	9
Rimantė Rotkevičienė	ŠMM	Rimante.Rotkeviciene@smm.lt	2018 10 11	9
Gintarė Starkevičiūtė	ŠMM	Gintare.Starkeviciute@smm.lt	2018 10 11	9
Justė Zokaitienė	ŠMM	Juste.Zokaitiene@smm.lt	2018 10 11	9
Lina Janavičienė	ŠMM	Lina.Janaviciene@smm.lt	2018 10 11	9
Jūratė Abdulskytė	ŠMM	Jurate.Abdulskyte@smm.lt	2018 10 11	9
Agnė Vitkauskienė	FM	Agne.Vitkauskiene@finmin.lt	2018 10 12	11
Vaida Žukauskaitė	FM	Vaida.Zukaukaite@finmin.lt	2018 10 04	11
Danutė Burakienė	FM	Danute.Burakiene@finmin.lt	2018 10 22	12
Eugenijus Ramaškevičius	SM	eugenijus.ramaskevicius@sumin.lt	2018 09 05	2
Sergejus Volkovas	SM	sergejus.volkovas@sumin.lt	2018 10 12	4,6
Deniza Leontjeva	AM	deniza.leontjeva@am.lt	2018 10 15; 2018 10 16	4
Daiva Nazarovienė	KM	Daiva.Nazaroviene@lrkm.lt	2019 03 14	5
Edita Kajutienė	VRM	edita.kajutiene@vrn.lt	2018 10 11	10
Aloyzas Stapulionis	SADM	aloyzas.stapulionis@socmin.lt	2018 09 27	8
Lingailė Biliūnaitė	SADM	Lingaile.Biliunaite@socmin.lt	2018 10 03	7, 8
Vytė Pivoraitė	SADM	Vytenė.pivoraite@socmin.lt	2018 10 03	7, 8
Donatas Petroka	SADM	donatas.petroka@socmin.lt	2018 10 03	7, 8
Igyvendinančios institucijos				
Aušra Liubiniene	LVPA	a.liubiniene@lvpa.lt	2018 09 19	1, 3
Gintarė Kuncaitytė	LVPA	G.Kuncaityte@lvpa.lt	2018 09 19	3
Karolis Balaišis	LVPA	K.Balaisis@lvpa.lt	2018 09 19	3
Vytaras Tamašauskas	LVPA	V.Tamasauskas@lvpa.lt	2018 09 19	1
Viktorija Vaitkevičienė	INVEGA	viktorija.vaitkeviciene@invega.lt	2018 09 13	1, 3
Ausma Bartkutė	INVEGA	ausma.bartkute@invega.lt	2018 09 13	1, 3
Justina Balčiūtė	VIPA	j.balcute@vipa.lt	2018 10 03	5
Auksė Šuliauskaitė	CPVA	a.suliauskaite@cpva.lt	2018 10 02	8
Giedrė Bartminienė	CPVA	g.bartminiene@cpva.lt	2018 10 05	8
Daina Bagdevičienė	CPVA	D.Bagdeviciene@cpva.lt	2018 10 02	8
Laura Girlevičienė	ESFA	laura.girleviciene@esf.lt	2018 10 04	11
Ignas Paukštys	CPVA	i.paukstys@cpva.lt	2018 10 22	11,12
Ekspertai				
Artūras Jakubavičius	Lietuvos inovacijų centras	a.jakubavicius@lic.lt	2018 09 24	1, 3
Ieva Penelytė	MOSTA	ieva.penelyte@mosta.lt	2018 09 21	1
Simas Dunauskas	MOSTA	simas.dunauskas@mosta.lt	2018 09 21	1
Raminta Žemaitytė	MOSTA	raminta.zemaityte@mosta.lt	2018 09 21	1
Andrius Plečkaitis	INFOBALT	a.pleckaitis@infobalt.lt	2018 09 18	1, 9
Mindaugas Utkevičius	Livonia partners	mindaugas.utkevicius@livoniapartners.com	2018 09 14	1, 3

*2014–2020 m. ES fondų investicijų veiksmų programos tarpinio vertinimo paslaugos:
Veiksmų programos pažangos vertinimo galutinė ataskaita*

Rokas Tamošiūnas	VšĮ „Open Coffee Club Vilnius	rokas.tamosiunas@gmail.com	2018 09 12	1, 3
Bronius Miežutavičius	Lietuvos vandens tiekėjų asociacija	vanduo@lvta.lt	2018 10 15	5
Algirdas Šakalys	VGTU	algirdas.sakalys@vgtu.lt	2018 10 03	5,6
Boguslavas Gruževskis	Darbo rinkos tyrimų institutas	boguslavas.gruzevskis@dsti.lt	05 10 2018	8
Rasa Miežienė	Darbo rinkos tyrimų institutas	Rasa.zabarauskaite@dsti.lt	28 09 2018	8
Aistė Adomavičienė	Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas	Info@stopskurdas.lt	02 10 2018	8
Vilija Targamadžė	VU	vilija.targamadze@gmail.com	2018 10 09	9